Универзитетска библиотека
В. и. Бр. 4839
Ф 610
4763

Босанско-Херцеговачки

ИСТОЧНИК

Мјесечни духовни часопис за црквено-просвјетне потребе српско-православног свештенства.

Власник и издаваоц:

АЕМ. КОНСИСТОРИЈА САРАЈЕВСКА.

Уредник:

ВАСО С. ПОПОВИЋ,
протојереј.

Година VIII.

Поклон
ЈОЦЕ ВУЈИЋА из Сенте
УНИВЕРЗИТЕТ. БИБЛИОТЕКА
У БЕОГРАДУ

САРАЈЕВО.
Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића.
1894.

Библиотека
ЈОЦЕ ВУЈИЋА
у Сенти

САДРЖАЈ:

Окружнице службене опомене и објаве.

Страна

Окружница свему српско-православном свештенству и црквено-школским одборима српско-православних општина Дабро-босанске епархије о томе да се умрли прије 24 сата не сахрањују . . . . . 201.

Окружница свему српско православном пречасном свештенству Дабро-босанске епархије, да се котарским областима поднесе цјелокупни број постојећих брачних парова а у будуће, да се мјесечни искази о пјенчаљима (бракова) истим областима подносе . . . . . 241.

Окружница свему српско-православном пречасном свештенству Дабро-босанске епархије, да се конзисторији поднесе попис конкубината (дивљих бракова) . . . . 242.

Наредба српско-православном свештенству и народу митрополије Зворничко-Тузланске, о склапању бракова . . . . . 243.

Окружница свему српско-православном свештенству и црквено-школским општинама Дабро-босанске епархије, о сакупљању прилога за порушену православну богословију у Халки . . . . . 321.

Окружница пречасном српско-православном свештенству Дабро-босанске митрополије о давању половине парохијских прихода удовици и дјеци умрлога свештеника, и о дијељењу бира између непопуштеног свештеника и бившег администратора парохије . . . . . 323.

Окружница свему пречасном српско православном свештенству и црквено-школским општинама Дабро-босанске митрополије, да се црквама и другим грађама ни богомољу не смије постављати темељ без архијерејског благослова и претходне дозволе од политичке власти . 323.

Службена опомена за искаде о броју православних ученика у српско-православним и комуналним школама. . . . . 400.

Окружница свему српско-православном свештенству и народу Дабро-босанске епархије о томе, да молбе за брачне дозволе треба подносити преко парохијалних и протопрезвитерских уреда . . . . . 441.

Окружница свима српско православним протопрезвитерским уредима Дабро-босанске Епархије, да проте прегледају матице црквене код свију парохијалних уреда и о томе исказ конзисторији поднесу . 442.

Окружница свима протопрезвитерским уредима Дабро-босанске Епархије, да се поднесу искази и податци о парохијалним становима, црквама и манастира, који су подигнути до окупације, а који по окупацији . . . . . 443.

Напомена и објава о упражњеним парохијама у Дабро-босанској Епархији . . 471.

Чланци и дописи.

Христјанске врлине. Намијењено православној српској младежи и сваком христјанину. Превео и попунио: Јован Петровић, катихета и професор на кр. вел. гимназији, кр. вел. реалци и учитељској школи у Загребу и т. д. 1, 41, 92, 144. 202, 256-

Чудеса пресвете Богородице. Написао: Игуман Дионисије Миковић, управитељ манастира „Бање". . 10, 61, 101, 168, 208.

Практично руководство како треба саборно служити св. литургију са ђаконом и без њега. По Ј. Кутепову и другим изворима, написао: Златоје . . 16, 72, 118, 170.

„Учење васељенске православне цркве" и разлике у учењу осталих христјанских цркава; написао православни свештеник и др. богословије † Владимир Гете, а на српски превео архимандрит Нићифор Дучић . . . . . 20, 76.

Послије св. Саве. (Приказао свом пријатељу Ђорђи Н. Милићу, грађанину града Пријавора). П. С. Иванчевић, јеромонах гомионички и српски учитељ . . . 25.

О читању јеванђеља и апостола у недјеље, по грчком Јеђанђелистару. Д. Руварац. 29.

Главни узроци невјерства. Л Т. Перовић Херцеговац . . . . . 54.

Повијест о крсту Христовом. Саопштио: Жарко Ј. Поповић катихета Сомбор . . 57.

О заклетви. Мил. С. Пантелић, свештеник зајечарски . . . . . 70.

Кратак опис протопрезвитератета петровачког. Надзиратељ протопрезвитерата К. Новаковић парох . . . . 81, 127, 184.

О свршавању тајне јелеосвећења. (Практични руковођ за свештенике). С руског: Дим. К. Михаиловић, свештеник и секретар дух. суда жичког. Краљево (Србија) . . . . . 106.

Страна

Тајна вечера или драговољно страдање Спаситеља свијета. Превео: В. М. Л. . 112.
Свети седмочисленици. С руског превео и мјестимице допунио: Л. Богдановић Ваљевци . . . . . 112. 155.
Преглед јеванђелских прича. По руском: Григорије А. Николић, свештеник у Митровици . . . . . 137.
Гетсиманска башта. По руском: В. М. Л. 164.
Живот Спаситеља, као углед и примјер моралног живота. Написао: Лазар Т. Перовић-Херцеговац . . . . . 89.
Предобрази Христовог крста у старом завјету. Прерадио: Жарко Ј. Поповић, катихета. Сомбор . . . . . 153.
Извадак из главнога записника сједница српско-православног свештенства бањалучког протопрезвитерата. Преписао и за штампу удесио: Петар Ст. Иванчевић, јеромонах . . . . . 181.
Хронолошки ред митрополита (епископа) српско-православне Дабро-босанске епархије. Ђ. П. п. . . . . 221.
Дижимо морал. Марко С. Поповић, учитељ и ђакон Фоча. . . . . 225.
Гдје почива Божји благослов? Марко С. Поповић, учитељ и ђакон Фоча. . . 269.
Седма седмица по Васкрсу или Недјеља св. отаца. Превео Л. Б. . . . . 270.
Из књиге „Примјери благочестија“: Молитва праведника. Одбрана слабих. Добро и зло. Превод: Ђ. П. п. . . . . 272.
Извод из записника духовне свештеничке сједнице тешањског протопрезвитерата држане 23. Маја 1894. у парохији (селу) Церовици . . . . . 273.
Извод из записника духовне свештеничке сједнице травничког протопрезвитерата, држане 26. априла 1894. у Зеници. . 275.
За чим треба у васпитању да нам је највише стало? Раде Калембер . . . . 281.
Псалам 4,7. Љубо Нер Влачић, свештеник Пађене (Книн) . . . . . 289.
Први псалам св. цара и пророка Давида. По руском: Григорије А. Николић, свештеник . . . . . 291.
Установљење тајне евхаристије. С руског: Жарко Ј. Поповић, катихета. Сомбор . 297.
Јесу ли нам корисне читаонице: Марко С. Поповић, учитељ и ђакон . . . . 304.
Палење ватре у Гаћку. Ст. Р. Делић . 306.
Српски народни обичај у очи Петрова дне. П. С. Иванчевић . . . . . 307.
Каноничка визитација по Херцеговини Високопреосв. Госп. Митрополита Серафима Перовића 1894. године. Јосиф Кочовић, свештеник и учитељ. . . . . 308.

Страна

Личност Господа Исуса Христа Написао: В. Белавин С руског превео: Вељко М. Лукић, духовник казнионички . . 324.
Освећење звона црквених у парохији бобољуској, односно Храњској, у селу Вел. Цајетићу, 21. Маја 1894. године К. Новаковић . . . . . 338.
Је ли дозвољено свјештењацима улазити у олтар? С руског: В. С. П. . . . . 345.
О христијанском васпитању дјеце до школе. Посветно сјени Јова Перовића учитеља и народног мученика Поп Јован Гргуревић 361. 411. 444
Свештеник Ђорђе Продановић, српски мученик. У славу спомена тридесетогодишњег од смрти му 1864.—1894. Написао: Мар. С. Поповић . . . . . 367.
Статистички преглед српско-православне архидијецезе Дабро-босанске за 1893. годину . . . . . 376.—377.
Воскресење Христово. (Настављење из вјеронауке у другом разреду основне школе). Пише: Адам Пејић, учитељ . 378.
Још једна потреба. Ј. Г. свештеник . . 385
Народно предање о манастиру моштаници. Прибиљежио: Петар Ст. Иванчевић, јеромонах . . . . . 392.
Освећење звона у Возућој. В. Стакић . . 393.
Са свештеничке скупштине. Милан С. Пантелић, свештеник зајечарски . . . 394.
Васкрсна јеванђелја, по руском: Григорије А. Николић, свештеник у Митровици . 401
Старозавјетни предобрази прес. Богомајке С руског: Жарко Ј. Поповић, катихета Сомбор 418
Из књиге „Примјери благочестија“: За сиромахе заузима се сам Бог. Милостиња св. Николе. Богаташи и сиромаси. Император и монах. Праведни Филарет и света Олимпијада. Превео; Ђ. П. п. . 429.
Допис са друге свештеничке сједнице, свештенства вишеградског протопрезвитерата, држане код парохијалног уреда у Штрбцима 20. јула 1894. године . . 433.
Тајанствени појави у унутрашњости земље. С руског: П. . . . . 433.
Свети Јован Дамаскин. Превео К. Ђ. С. парох . . . . . 451.
Рождество Христово. По руском: В. С. Поповић . . . . . 459.
О крсном знаку. Практично настављање из вјеронауке за I. разред основне школе. Пише поп Јован Гргуревић . . . . 462.
Створење свијета. (Настављање из вјеронауке у II. разреду основне школе). Пише Адам Пејић, учитељ.-Бос. Петровац . 474.

Страна

Други члан Символа вјере (Настављање из вјеронауке у III. разреду основне школе). Пише Адам Пејић, учитељ.-Бос. Петровац 466.

Вознесеније Христово. (Настављање из вјеронауке у IV. разреду основне школе). Пише Адам Пејић, учитељ . . . . 467.

Бесједе, проповиједи и слова.

Бесједа при освећењу водице и колива у Травнику на св. Саву 1894. Говорио: Никола Адамовић, свештеник . . . . 26.

Проповијед на велики петак. Говорио: О. Корнилије Павасовић, свештеник . . 58.

Бесједа на сирне покладе. Говорио Ђ. Петровић, прото, члан конзисторије у Сарајеву 27. фебруара 1894. године на вечерњи у старој цркви . . . . . 123.

Слово при парастосу великог српског народног добротвора Косте Вучковића. Говорио: Петар Ст. Иванчевић, јеромонах. 126.

Бесједа у Недјељу Православља. Говорио: у новој сарајевској цркви 1894. године: Васо С. Поповић, протојереј . . . . 166.

О томе, с каквим смо расположењем дужни слушати проповијед у цркви. Говорио својим парохијанима: Јован Шарић, православни свештеник . . . . . 300.

Проповијед о крсним славама. Говорио: Марко С. Поповић учитељ и ђакон . 302.

Бесједа при освећењу звона у Великом Цвјетњаку, 21. маја 1894. Говорио: Коста Новаковић, свештеник . . . . . 340.

Проповијед на царски и краљевски рођендан. Говорио 6. августа 1894. године у Добоју; Ј. Вражешевић, свештеник . 343.

Слово на опијелу Глигорија Новаковића, пароха буковачког . . . . . 344.

Бесједа о молитвама „къ нрькый днь во кнегда родити жнѣ отроча". По руском: Григорије А. Николић, свештеник . . . . 379.

Бесједа на молитву „ко ежи назнаменити отроча, пріимлющи имя ко отцый день рождінія своегш". По руском: Григорије А. Николић свештеник . . . . . 382.

Проповијед Масиљонова о потреби молитве С њемачког превео: Симеон Араницки, протопрез. капелан у Земуну . . . 420.

Ријеч на св. пророка Данила, као на дан патрона опанчарског заната. Говорио у старој сарајевској цркви 17. децембра 1893. године: Петар Ђенић, протојереј 424.

Надгробна ријеч говорена при погребу Михаила М. Врбиће у Маглају на Врбасу 26. августа 1894. год. Говорио: Сава П. Рађевић, свештеник романовачки . . 426.

Страна

Старине.

Печат манастира Добрићева у Херцеговини. Јевстатије Гаћиновић, игуман . . . 177.

Повеља манастира Тардоша од године 1696. Ст Р. Делић — Требињац. . . . . 179.

Народно предање о манастиру у селу Дривуши код Зенице. Ј. Петронић, свешт. 180.

Икона св. Богородице. Коста Ковачевић, парох у Бишћу . . . . . 227.

Српске старине. Сакупио: Марко С. Поповић 347.

Старински запис. Ђ. П. п. . . . . 392.

Одговор на питања из пастирске праксе.

Побратимство. Златоје . . . . . 228.

Пјесме.

Искре појасје. Од Дионисија Миковића. 71.

По Паклу и рају. Од Јер. Симеона. . . 389.

Прошлост. Разишљање на мој рођен-дан. Марко С Поповић, учитељ и ђакон у Фочи . . . . . 427.

Рођење Исуса Христа. Родољуб . . . . 460.

Разно.

Богојављенска литија и прослава св. Саве, просвјетитеља и првог архиепископа српског у Сарајеву 1894. год. — Упозоружемо свештенство и народ на двије окружнице АЕ. М. Конзисторије Дабро-босанске Епархије. — Калуђерска школа у Фрушкој Гори. — Допис уредништву „Источника". — При обједу. — Парастос српском добротвору Кости Вучковићу. — Опијело. — Опис нове црквене куће у Скендер Вакуфу и Врањем Брду, приликом доприме дне 19. новембра 1893. — Јавна благодарност. — Јавна благодарност. — Добротвор српског народа. Исправак — . . . . . 31, 38.

Наредба српског православног св. архијерејског Синода у аустро-угарској монархији да манастирске управе воде манастирске љетописе. — Окружница српског православног архијерејског Синода у Карловцима, свима епархијским конзисторијама, о камилавкама за свјетовно свештенство. — Римокатолици моле словенску службу. — Добротвор. — Свештеник поклонио годишњи бир својим парохијанима. — Перо Уљаревић. — Вандализам у цркви. — Потомак цара Лазара — Престао „Домаћи лист". — Јавна благодарност. — Исказ добровољна прилога, добивеног пригодом светосавске бесједе држане у корист српске ш у Травнику 1894. године . . .

Страна

Изабран за члана академије. — Злосрећни број 13. — Српски учитељски конвикт у Новом Саду. — Босиљак. — Главни одбор за подизање споменика Сими Милутиновићу Сарајлији у Сарајеву. — Одбор пјевачког друштва „Слоге“ у Сарајеву. — Милутиновићев одбор у Сарајеву. — Јавна захвала. — Јавна благодарност. — Искрада добровољних прилога који су пали пригодом светосавске бесједе држане 1894. год. у манастиру Гомионици . . . . . 132.

Триста-годишњи спомен спаљења моштију св. Саве. — Ново стање мирског православног свештенства у Румунији. — Митрополија Рашко-призренска. — Божићни дар. — Нов ректор богословије. — Узорит свештеник. — Нов владика. Одликовање. — Храмовска слава и школска забава у Чечави, протопрезвитерат тешањски, на Малу Госпојину 8 сент. 1893. — Јавна захвала. — Јавна благодарност . . . . . 190—195.

Благовјештенска прослава у манастиру Житомишљићу 1894 — Храмовска прослава у Рељеву 1894. — Јавна благодарност. — Јавна захвала. — Јавна захвала. — Двадесетпетогодишња прослава српске читаонице у Бањојлуци. — Кад су новине без штампарских погрешала? — Исправак. . . 231—238.

Посвета темељног камена српско-православ. цркве у Бихаћу, дана 5. јуна 1894. — Двадесетогодишња прослава Задарске богословије. — Исказ добровољних прилога дарованих приликом забаве одржане на Видов-дан 15. јуна. 1894. 276—279.

Рђедак случај — Електричан ручак. — Дар црквн. — Јавна благодарност. — Јавна захвалност. — Јавна благодарност. — Јавна благодарност. — Јавна благодарност. — Јавна захвала. — Јавно признање. — Исправак . . 311,—313.

Јавна благодарност. — Јавна захвалност. Исказ добровољних прилога, Срба Американаца за градњу нове српско-православ. цркве у Љубомиру. — Исправак 353,—355.

Ново добротворно дјело Његовог Високопреосвештенства Дабро-босанског митрополита Борђа Николајевића. — Јавна благодарност. — Јавна благодарност. — Јавна благодарност. — Јавна Захвалност — Јавна захвалност. — Јавно признање. — Богословски питомци. — Богословски кандидати Дабро-босанске епархије у великој сарајевској гимназији. 397—399.

Освештане цркве. — Четрдесетогодишњи јубилеј архијерејске службе. — Јавна

Страна

благодарност. — † Александер III. цар руски — Лијек против отрова. — Чојечије. тијело. — Чудо од дјетета. 438—439

Уношење освећеног антимиса. — Јавна захвала. — Јавна благодарност. 470,—471.

Књижевне вијести.

Карловачко владичанство. — [redacted] „Црквени Вјесник“. — [redacted]. — Гласник земаљског музеја у Босни и Херцеговини. — Школски Вјесник . . 39.

Хришћански Всесник. — „Светога Јована Златоустога шест књига о свештенству“. — Српски пчелар. — Пети годишњи извјештај учитељске и с њоме спојене 1. народне основне дјевојачке школе као вјежбаонице у Сарајеву, објављен на крају школске године 1892./93. . . 134.

Шематизам православне епархије далматинске и истријске. — Шематизам православне епархије боко-которске дубровачке и спичанске. — Хришћански дом Архимандрита Игњата Мославља. — О гордости и смирености. — На појутарју св. Саве. — Полетарке. — Разлике домаћих хроничара. — Извјештај. Извјештај — Неретљанин. — Рајске душе.— Све за народ. — Свети Мартин (Мрата). — „Голуб“. . . . . 196—197.

Позив на претплату . . . . 238.

Црквене књиге штампане у Сарајеву. — Апостоли и еванђеља. — Упуство за црквено проповједништво (Омилитика). — Један разговор са Назаренима. — Историја српске православне цркве. — Пети извјештај. — Школски Вјесник. — Позив на претплату на црквену расправу под насловом: двије посланице двају православних епископа у Далмацији. Објелодањење пригодом славенског ходочашћа у Рим 1881. год. . . 314—315.

Платонови апостоли и еванђеља. — Хришћанске прлике. — Чудеса пресвете Богородице . . . . 355—358.

Неретљанин. — Календар манастирске штампарије. Школски вјесник. — Нова књижевна лист. — Стражилово престало. — . . . . 439.—440

Рукоположени.

Страна: . . 470, 131, 197, 239, 318, 359, 400.

Постављења.

Страна: 318, 741

Премјештења.

Страна: . . . . . 318.

Страна

Читуља.

Страна: . . 87, 135, 198, 240, 318, 359, 471.

Произведења.

Страна; . . . . . 359, 400. 471.

Умировљења.

Страна: . . . . . 359.

Објаве, напомене и молбе.

Страна: . . . 39, 40, 88, 135, 360, 440, 471.

Одговори уредништва.

Страна: . . . . . 199, 280, 360, 440.

Страна

Стјечајеви.

Страна: . . 198, 240, 279, 280, 317, 320, 471.

Одликовања.

Страна: . . . . . 359.

Освјештање цркве у дијецези херцеговачко захумској.

Страна 399

Поштованим читаоцима „Бос. Херц. Источника“.

Страна: 136 199, 471

СВЕСКА I. Сарајево, Јануар 1894. ГОД. VIII.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: Ђ. Петровић, протопрезвитер.

ХРИШЋАНСКЕ ВРЛИНЕ.

Намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.

Превео и попунио:

Јован Петровић,

катихета и професор на кр. вел. гимназији, кр. вел. реалци и учитељској школи у Загребу, витез црногорског ордена Књаза Данила I.

I. Вјера.

Без вјере није могуће угодити Богу. Тако пише св. апостол Павле у посланици својој к Јеврејима (11. 6.). А он нас и учи шта је вјера: „*Вјера је твердо чекање онога чему се надамо, и доказивање онога, што не видимо*“ (Јевр. 11. 1). Хришћанин вјерује — то значи, он очекује, да ће се све оно, што је Бог обећао, испунити. Он вјерује не у то, што види — он може то знати — већ он вјерује у невидљиво, т. ј. у живот будућега вијека — у царству небесном.

А човјек, који не вјерује, признаје само оно, што се зове видљивијем свијетом. Он живи само земаљскијем животом. Он једе, пије, тече земаљско благо, држећи, да је највеће и најбоље благо оно, којим може угодити тијелу своме.

Тако су живјели у древности не само полудивљи, већ и изображени незнабошци. Они истакоше као правило живота: „једи, пиј, весели се; послије смрти не ће бити никакве радости“. Живот њихов врло се мало разликовао од живота животињског, а каткад је бивао још и гори. Вјерни и прави Хришћанин сматра земаљски живот само као припрему за *вјечни живот*. Хришћанин не сумња у то, да се са смрћу тјелесном не прекраћује *биће* и живот његова духа, с тога он мање цијени своје тијело, не угађа му, и држи га под власти духа, и, ако је нужно, жртвује га за Христа и за

браћу, као што то чињаше апостоли, исповједници, мученици, почевши од првомученика Стефана, па до дана данашњега; јер се и данас проповиједа слово Божје дивљим народима, који живе у тами незнабоштва, и проповједници се у тијем предјелима често подвргавају жестокијем мукама и смрти.

Вјера је дар Божји и није код свију вјерних једнака. Код једнијех Хришћана има више вјере, а то значи, више увјерења да ће се слово Божје испунити; код другијех — мање. Гдје је сумња, тамо нема вјере. Сам апостол Петар, док је са вјером гледао у Господа Исуса, гдје хода по водама, дотле је и он исто тако ходио, но када посумња, „*поче тонути се*“, а Христос пруживши руку, ухвати Петра и рече му: „*Маловјерни! зашто се посумња*“? (Мат. 14. 31.).

И друге је апостоле прекорио Спаситељ за „невјеровање“ њихово, док још нијесу били савршено утврђени у вјери. Тако, сви побожни Хришћани имају вјеру, но није она код свију једнако савршена, нити једнако дјелује; није код свију вјерних онакова, какова је била код онијех угодника Божјих, које ми зовемо светитељима. Силна и тврда вјера — риједак је појав међу нама. Не може сваки вјерни молитвом лијечити бо̂не, као што то чињаше апостоли и други чудотворци, чију успомену свето поштује православна црква. И код нас Срба̂ има много праведних и побожних вјерника, који се као Срби својим богоугодним животом удостојише Божје милости и славе светитељске, као: св. Сава, први архијепископ и просвјетитељ српски, за тим Симеон мироточиви, Арсеније и Максим, а и многи други, којима се побожни српски народ обраћа у својим молитвама и чини завјете.

Не мање је и сваки Хришћанин дужан будити у себи вјеру молитвом, посјећавањем цркве Божје, слушањем слова Божјега и размишљањем. Има безбројно примјера о сили молитве у разнијем случајевима нашега живота. А главно је то, да нас вјера приближује к Богу. Благо ономе, код кога је вјера нераздружна сапутница живота његова. Она ублажава и испуњује радошћу срце у дане веселе, а она је и једини извор утјехе у црне дане туге и жалости. Да узмогнемо бити вјерни, није нам нужна висока људска мудрост, с тога, што, по ријечима св. апостола Павла: „*Вјера ваша да не буде у мудрости људској, него у сили Божјој*“ (I. Кор. 2. 5.).

Вјера је велика и непобједима *сила*. Прочитајте цијелу 11-ту главу посланице св. апостола Павла к Јеврејима, и ви нећете се увјерити о томе. А каква је била сила вјере код првијех Хришћана, казује нам то црквена историја. Мало стадо вјернијех исповједника Христа, није се страшило проповиједати и својом крвљу запечатити истинитост светог Јеванђеља међу незнабошцима, у пространом и моћном римском царству.

За вјеру је радо пошао на смрт св. првомученик и архиђакон Стефан, којега каменьем засуше, — св. апостол Петар на распјатије, а св. апостол Павле подметнуо је своју главу под бритки мач. А за вјерује св. Игњатије Богоносац, епископ Антиохијски, био је бачен да га растрга и поједе у Риму дивље звјериње, а св. Поликарп, епископ Смирнски, спаљен је на гломачи. И све прве Хришћане гонише, робише, бише, мучише за њихову вјеру у Христа и његово св. Јеванђеље. Њихова мученичка смрт бијаше уживањем и насладом подизвале гомиле незнабошке. Окривљени због оданости

Христу, довођени су били у циркус, гдје су на њих напуштали гладну звјерад: лавове, тигре, хијене, пантере, који наваљиваху на невине и без обране мученике, и прождираху их у сред бијесне крике радости бездушнијех гледаоца. Друге привезиваху уз обљевене смолом високе ступове и у вече запаљиваху. Призором такијех живијех „свјетиљака“ наслађиваше се у Риму цар Нерон (54.—68. год.). Неке метаху у тешке окове и бацаху у тамницу, гдје умираху од глади и покварена ваздуха.

Но ма како да су била жестока мучења, ма како да је била велика звјерска огорченост незнабожаца, број вјерних није се умањавао: јављаху се нови и нови исповједници, који неустрашимо исповиједаху Христа, и радосно полагаху живот свој за вјеру у њега. И крв тијех мученика бијаше *сјеме новијех Хришћана*. Јеврејн и незнабошци видећи, како Хришћани радо умиру за своју вјеру, зажељише да се упознаду са њом, и упознавши ју, постајаху ревносни привржсници и проповједници њезини. Што су већа била мучења, тим се је број вјернијех већма умножавао.

Први Хришћани са љубављу сабираху кости и друге останке онијех мученика, које прождираху звјерад; као и пепео онијех, који су издахнули на гломачи, и брижљиво сахрањиваху те останке, као мошти, за спомен будућијем покољењима. На мјестима смрти или укопа мученика, сабираху се вјерни ноћу на молитву, појаху свете пјесме и примаху свету јевхаристију, а касније су подизали на тијем мјестима и цркве.

Прошло је три стотине година, и вјера Христова оживљаваше све слојеве многобројних народа римскога царства, па и саме војнике, као и највеће достојанственике, који бијаху најближи царскоме пријестолу. Цар Константин Велики, видећи опасност, која пријети од незнабоштва његовом царству, и изненађен знаком крста на небу, прими крштење, и хришћанска вјера постаде у пространом римском царству државна религија.

Сила православне вјере показала се у свом моћном дјеловању и у народу српском, који се још у седмом вијеку пресели из своје старе постојбине „бијеле Србије“ или Бојке, у предјеле, у којима и сада под разним предјелним именима живи. Срби примише коначно Христову вјеру тек онда, када се и њима поче јеванђелска наука проповиједати и тумачити на језику словенском. Поврај свештених обреда, које Срби примише од Грка, има српски народ још један црквено-народни обред, који се зове *слава* или *крсно име* — *„свето“*, које сваки Србин у кући својој држи. Овај обред сачувао се на онога времена, кад су Срби одбацили незнабоштво, па примили вјеру Христову. Па у колико крштење српског народа није на један пут свршено, него се племе по племе крштавало: то је сваки домаћин изабрао себи домаћег патрона (заштитника) онога светитеља, који се тога дана славно, кад се је он са својом породицом покрстио... Исто су тако и многе друге народне обичаје сачували.

Тим, што је православна црква освјештала народне обичаје, којима је ударен печат хришћански; што је примила у ред светитељски мужеве из народа, који својим светитељским животом ваљаше цркви и народу, и напошљетку, што она служи Богу језиком народнијем: постала је црква не само православна, већ и *народна*[1]).

[1]) Види о овоме: Историју хришћ. цркве од Н. Гр. Живковића, стр. 106. и даље.

2. Нада.

Друга врлина хришћанска — *нада* уводи нас у живот, не оставља нас до гроба, иде с нама и иза гроба.

Један човјек, на смртној постељи, овако говораше пред саму смрт своју: „као дијете био сам увијек весео и срећан, а као младић увијек сам сањао о још већој срећи. У цвијету младости моје испуниле су се моје сањарије: оженио сам се с оном коју сам волио; мени се насмијало и богатство и здравље; имао сам много пријатеља. Но на један пут се судбина промијени. Несретни случај лиши ме богатства, и ја падох у сиротињу; положај мој био је страшан. Пријатељи ме оставише и подсмијеваху ми се; једина нада није ме оставила. Она ме присили да се прихватим посла и да у зноју лица свога заслужујем хљеб и храним породицу. Ја сам био задовољан са својом судбином и захваљивао сам Богу. Но Бог посла на мене још једно искушење, које ми се чинило, да надмашује моју снагу. Ја изгубих вјерна друга и сапутницу живота мојега, драгу мајку дјечице моје. Био сам неутјешим, и сву сам љубав усредоточио на милијем малишанима мојима. У њих сам положио сву наду своју, и само ме та нада подржавала и крijепила мој клонули дух. Но и овдје ме снађе жалост; неумолима смрт отрже ми из загрљаја једно моје дијете за другим, у цвијету младости њихове. Ја остадох самац. И здравље ме поче остављати. Не имадох ни једне особе, ближе срцу, с којом би се поразговорио, одагнао тешку сјету, која ми подгризаше срце моје. Црне мисли гонише ме. Но ја погледах на крст Христов и неки унутрашњи глас рече ми: „није *све* свршено, већ само *једно* земаљско“. Све је прошло, остала је нада. Осјећам свој скори крај. Крв ми се леди у жилама; дисање бива све краће; свјетлости нестаје у очима... Но у души је мојој свјетлост и утјеха! Нада иде са мном у гроб; она ће ме одвести у вјечност, у невечерњу свјетлост, — к мојијем милима — у духовни свијет, *„гдје нема болести, ни туге, ни уздисања“*. Он умрије. На лицу његову бијаше израз блаженства.

3. Љубав.

„А сад остају: вјера, нада, љубав; ово троје, али је највећа међу њима љубав“ (I. Кор. 13, 1.). Овако пише св. апостол Павле.

Љубав је двојака: према Богу и према ближњему; једна допуњује другу. Није могуће љубити Бога а у исто вријеме мрзити ближњега, и обратно: не може човјек љубити ближњега а не љубити Бога, који га је створио. О љубави према Богу и ближњему, рекао је Спаситељ: *„виси сав закон и пророци“*.

За тијем има љубав природна, обична, и љубав висока, савршена. Природном љубави љуби отац и мати своје дијете, а дијете оца и матер; женик своју невјесту, а невјеста женика; дакле има љубав супружка и породична. Има љубав према отачбини и према својему народу. Но изнад те природне љубави стоји љубав према ближњему, *у ономе* која обухваћа *све* људе. Образац таке љубави видимо ми у Исусу Христу, који је пострадао на крсту за све људе и пред саму смрт молио. се за непријатеље своје, који га распеше Веће од ове љубави није било. То је вјечна, божествена љубав, пред којом се ми у највећој смјерности поклоњамо.

Но кад погледамо по свијету, увјеравамо се, да је он лукав; мало је у њему љубави, а ако се кад год и појави, то је више у ријечима него ли на дјелу. А то

је за то, што истинита свјетлост Христова, још није обасјала све оне, који носе свето име Христово. Јер, *који говори да је у видјелу, а мрзи на својега браћа, још је у тами. Који љуби браћа својега, у видјелу живи, и саблазни у њему нема. А који мрзи на својега брата, у тами је, и у тами ходи, и не зна куда иде, јер му тама заслијепи очи*“ (I. Јов. 2, 9—10).

Кад би ми имали свјетлости Христове и љубави, не би било толико зла, толико жалости на свијету. Ми смо већијем дијелом — самољупци. Ми равнодушно, а често и са задовољством гледамо на сиротињу и муке нашијех ближњијех, слично поквареној дјеци, која, кад нађу гњездашце са тичићима, даве их и муче, ужи-вајући у цичању невинијех створова; то је — знак дивљега, нехришћанскога одгоја. Но не бива ли то исто и код нас одраслијех, који себе сматрамо да смо паметни и разборити људи, који шта више идемо и у цркву, знаменујемо се знаком часнога крста и говоримо хришћанске молитве? Лијепо вели народна пословица: „жена је најскупље покућство“, па „не стоји кућа на земљи већ на жени“. Но мало ли има женâ, које су несретне у браку? мало ли их има — подбулијех очију од убоја, крвава лица, увијек заплакана, а све за то, што мужеви њихови поступају са њима горе него са скотовима?! Мало ли има добријех жена, које изгубе тако своје здравље, мало ли има жртве недоношчади и прије-времене смрти, коју оне саме моле од Бога, само да се избаве пакла? Ето, на какову супружку љубав често наилазимо! Ето какав рђав примјер дајемо ми нашој дјеци међусобном псовком, породичном свађом и тучом, а те су пошљедице пијанства или злобне клевете! А колико ли има дјеце, која не чуше од оца и матере лијепе ријечи, него увијек само свађу и клетву! Каква је ту љубав? Долази ли отац на крчме, дјеца дршћу од страха, бјеже из куће у комшилук или на улицу, да их не види отац, који је заборавио да је човјек, а да и не говоримо да је — Хришћанин. Тражите ли у такој кући хришћанске љубави?!

А за што је то тако? Због таме. *Тама заслијепи очи* такому оцу, а кат-кад и такој матери. Зар он или она, научени на таму, могу љубити цркву, молитве, свето појање, слово Божје, проповијед? Зар ће такав отац или мати водити овамо своју дјецу, зар ће их они слати у школу и веселити се њихову напретку у школи, њихову читању и појању у цркви? Не ће. Све то њима није нужно. За што? За то, што они немају љубави ни према Богу ни према ближњему.

Најближи једно другом јесу чланови породице: муж, жена и дјеца. Ево шта пришовиједа један свештеник о љубави:

„Био сам парохом у једном најзабитнијем мјесту. Као пастир повјереног ми стада доживио сам много што-шта, и ово, што пишем, права је истина и ни најмање није претјерано.

„Године 1856. живио је у мојој парохији један добар и побожан човјек, но жена његова бијаше грозна пијаница. Он имађаше четверо дјеце, од којих двоје нђаше у школу, а двоје млађијех остајаше код куће. У то вријеме сви су парохијани мојега сеоцета престали пијанчити; остадоша само три непоправљене пијанице, и то: речена жена, једна њезина другарица и један сељак. Муж те жене, — коју зваху Марта — умрије 1858. г. од жалости, оставивши дјецу у рукама такове матере. Пијанчење у њезиној кући није престајало. Умре јој једно дијете, па и друго; остаде најстарије и најмлађе. Пијаница-мати није се ни мајмање за њих

брипула. Све покретно и непокретно њезино имање паде у туђе руке. У кући остадоше голи зидови и свете иконе. Један пут, баш у недјељу, пијаница-домаћица скиде са зида то једино своје имање, и оде са њим крчмару, да га прода за ракију; крчмар ју одби. Она понуди сусједу — сељаку, да купи од ње свете иконе. Овај, да спасе светињу од ругла, даде јој новце, знајући добро куда ће они доспјети. У цркви се служи служба Божја, а Марта оде к својој пријатељици с пуном боцом ракије. Послије прве чашице Марта на један пут скочи са свога мјеста, заурла из свега грла и сруши се на земљу. Позвани сусједи подигоше њезино укочено тијело. Но и послије овога догађаја пријатељица Мартина не покаја се и не одбаци своје старе навике. Прође пб година, и она потпали кућу свога сусједа једино за то, не би ли се запалила и кућа њезина мужа, који јој није дао новаца за пијанчење! Због тога имала је да одсједи двије године у затвору. Ево каковијех има Хришћана! Ево каковијех има љубави супрушкијех, породичнијех! Због гаднога пића убија мати своје четверо дјеце, убија морално свога мужа, сваљује га прије времена у гроб, најпослије и сама умире срамотном, нечувеном смрћу. Она не имађаше страха ни стида да скине са зида св. иконе и однесе их крчмару! Друга би се стидила потпалити туђу и своју кућу, да се освети своме мужу, што јој не да новаца за пијанчење".

Но окренимо очи наше од таког ужасног призора таме. Хвала Богу такијех је мало. Него је већина побожнијех Хришћана, који, ако и нијесу писмени, јер не имадоше где научити се, али у својијем срцима носе љубав према Богу и ближњему. У кућама њиховијем царује побожност, свети Божји мир и љубав; они не знају, шта је то свађа и псовка. Они свето чувају установе свете цркве, и живот њихов освјетљује Божја свјетлост. Њихова дјеца расту и напредују у страху Господњем и у искреној љубави према родитељима и међу собом. Нијесу такови људи богати, али и не отпуштају просјака са свога прага без коре хљеба. Не жале они своје, са жуљевима стечене крајцаре, да дарују св. цркву, школу, да купе корисну књижицу за своју дјецу, а пијанства се клоне као живе ватре. Ми често видимо, да од свију напуштена сирота налази заклона не код онијех, који у свему обилују, већ код онијех, који свагдашњим трудом зарађују себи корицу црнога хљеба. Ето, гдје је свјетлост Христова, ето, гдје је љубав! Ето, пише тај свештеник, то сам често својијем очима гледао".

„А особито код погребâ можемо ми видјети љубав истиниту и лицемјерну. Сарањују ли на селу богаташа, — ту је доста ракије, и послије сарапе настаје обилна даћа. Колико је ту народа! Колико онијех, који плачу, и који кују у звијезде покојника! Сви се отимају ко ће га носити до гроба. И сва та усрдност и сажаљевање — није ништа друго, до ли лицемјерство. Но ево, умро је сиромашак. Премда је он био добар човјек и поштен, но пошто нема на његову укопу ни ракије ни послије укопа даће, нема тамо ни народа, нема суза ни похвала. Срећа је још, ако се нађе бар и толико побожнијех Хришћана, који барем мртво тијело отпрате до вјечне куће, а бива често, да нема никога, ко би само сандук из собе изнио! Но имао сам прилику видјети и овакав погреб: Пролазећи поред једнога села, видим на гробљу много народа — неколико стотина душа. Заиста, мислим, сарањују богаташа. Ја запитах, и одговорише ми: „умрла је сирота ста-

рица, која је ишла од куће до куће и просила". Ја се зачудих, но ствар се брзо разјаснила, кад дознадох, да су у томе селу сами писмени, а уз то и тријезни људи. Тамо је — свјетлост, а гдје је свјетлост, тамо је и љубав; свјетлост истинита свјетлост Христова очитује се у љубави".

А како да ми дођемо к свјетлости?

— Јоване, не би ли по нас добро било, кад би ми подигли нама школу, да се наша дјеца науче читати и славити Бога у цркви?

— Е није, него још нешта! Мало ли имамо разних давања, треба нам натоварити још и порез на школу? Зар ће нам читање и писање дати хљеба? Наши су очеви живјели и без тога, па нека им и дјеца живе тако.

— Јест, Јоване, слушао сам, да ми за ракију дајемо годишње 8000 форината, а за школу би доста било дати 600 фор.

— Без ракије не би могли живјети.

— А кад би се пило мало мање?

— Мени школа не треба; ја имам саме дјевојчице.

— А зар дјевојчице не треба да знаду молити се Богу правилно? Та оне ће постати матере, па како ће научити своју дјецу молитвама, ако их саме не знају? Ја немам никаквог дјетета, али сам дужан давати на просвјету цијелога друштва. Ево ти љубави! Он нема дјеце, па ипак жели свјетлости свима. За таковога велимо: то је прави Хришћанин. Премда је он неписмен, али је у њега — свјетлост Христова; он зна цијенити знање, а оно води к свјетлости и љубави према Богу и ближњему. „*Не живи човјек о самом хљебу, но о свакој ријечи која излази из уста Божијих*" (Мат. 4. 4.), рекао је Спаситељ Исус Христос. Има хљеб тјелесни и хљеб духовни. Љубав налаже, да се гладному даје хљеб, а неуку наука, да прогледа, па да не иде по тами. Исус, Спаситељ наш, непрестано је учио, и за науку своју положио је и живот свој. „*По том познасмо љубав, што он душу своју за нас положи. Ми смо дужни полагати душе за браћу. Који дакле има богатства овога свијета, и види браћа својега у невољи, и затвори срце своје од њега, како љубав Божја стоји у њему? Дјечице моја! да се не љубимо ријечју ни језиком, него дјелом и истином*". (I. Јов. 3. 16—18).

Сјетимо се, браћо, времена, кад су наши предци — до недавно — пошли у бој против диндушмана не само наше св. вјере већ и имена нашега. Није се ту знало ко ли је млађи ко ли старији, ко је имућнији ко ли сиромашнији. Свако, ко је само могао оружје пасати, радо је пошао у бој против непријатеља да ослободи браћу, која у ропству пиште, да извојује слободу златну. Тамо их је водила љубав према вјери, према народности својој, љубав, која се очитовала не ријечју ни језиком, већ дјелом и истином.

И још једном рецимо са св. апостолом Павлом: „*А сада остаје троје: вјера, надежда, љубав; но највећа је љубав*" (I. Кор. 13. 1.)

4. Кротост.

Хришћани! Оставите једном за свагда гадне ријечи, не ружите се, не проклињите један другог, не кољајте образа Божјега, који је у вама и у ближњима вашима! Обуздајте језике ваше, држите сваки себи руке. На свађу и бој и не мислите; јер је то недостојно човјека — Хришћанина. Како је ружно чути у хришћанскијем кућама већ иза зоре мјесто молитве, тучу запомагања и псовку! Муж псује жену, отац дјецу, газда слуге. Све само „враг па враг"... а имена Божијега ни да спомену. Да не буде то! Нека нико не каља

језика својега материнском клетвом, која вријеђа уво и срце Хришћанина! А коме је тај гадни обичај прешао већ у наран, нека га одбаци за увијек. Желите свима добра, будите свима услужни, пријазни и кротки. Не псујте, него кога треба, поучите искреном братском ријечи. Помозите и дјелом, коме треба, па и противницима вашима. Сјетите се ријечи Христових: *Благо кротким, јер ће наслиједити земљу* (Мат. 5, 5.).

5. Мудрост.

„*Почетак је мудрости страх Господњи*“ (Приче: 1, 7.). Тако је рекао премудри Соломон. Ко се боји Бога, тај не чини зла. А ко не чини зла, чист је пред Богом. У савјести је његовој мир и блаженство, од чега зависи здравље и дуг живот. „*Благо човјеку, који нађе мудрости, и човјеку, који добије разум. Јер је боље њом трговати него трговати сребром, и добитак на њој бољи је од злата*“ (у 3-ћој глави прича). О! колико смо пута имали прилику видјети то у животу. Разуман и поштен човјек у послу својем, у господарству, пољодјелству — тежаклуку, или занату, или трговини, често почиње с малијем, и постаје богат ако уложи разуман труд, трезвеност, поштење, нравственост и Божји благослов. А лудому подај хрпе злата и сребра, и куће, и земљу, и многину слугу, и све ће се то у прах претворити, ишчезнуће, као пјена, и онај, који расне све, спане на просјачки штап, или под стару главу доспије у убожиште (сиротињски дом). Лијепо наша пословица вели: „*Ни мудру, шеци ни луду остави*“, и „*млад љубак — стар просјак*“.

Касно увиди он истину, да је мудрост „*скупља од драгога камења, и што је год најмилијих ствари твојих, не могу се изједначити с њом; дрво је живота онима, који се ватају за њу, и ко је год држи срећан је*“. Ништа није скупље од мудрости. Она се не боји никаквијех препрјека, кад тежи да достигне своју циљ; мудрога човјека сви поштују, и ништа није тако скупо, што би се могло сравнити с цијеном мудрости.

Мудрост се састоји понајвише у испуњавању воље Божје, у избору разумнијех и прикладнијех средстава, да се достигну разумне и спасоносне циљеви. Мудрост презире гордост, нескреност и лицемјерство, а исто тако љеност и немарност. Мудрост љуби труд духовни и тјелесни, умјереност у јелу и пићу; мудрост не говори много, већ више слуша, она не оговара, не прибавља себи непријатеља, она се не завршује, већ се усавршава до краја живота човјечијега, и све више и више успјева.

Како су високо цијенили мудрост још у стара времена, можемо се увјерити из ријечи „Премудрости Соломонове“, (7. 28, 29) „*јер никога не љуби Бог тако, као онога, који се дружи с мудрошћу. Јер она је сјетлија од сунца и од сваке звијезде; сравњена са сјетлошћу, она је прва*“.

Читајте, православни, књиге мудрости у Библији старога завјета! Много ћете је наћи и у псалмима, у причама Соломоновијем, у књизи Еклезијаста, у књизи Премудрости Соломоновијех, а премного и у књизи Исуса сина Сирахова.

6. Уздржљивост и трезвеност.

Човјек једе и пије, да живи, а не живи за то, да једе и пије. Неуздржљивост у пићу, узроком је многијех болести а често преране и ненадне смрти, а пијанство је главни и штетни порок нашега народа, узрок многијех болести, које шта више прелазе с кољена на кољено, на потомство, с оца на дјецу. А пијанство је

— урок многијех гријеха, пријеступâ, туге и несреће: — невоље, убоштва и дугова, који не дају човјеку мирна и спокојна сања и устанка. Пијанство се сматра као болест, и то болест врло опасна, а често и неизљечива. Пијанство разорава куће, цијела друштва и предјеле; њега прати глад, голотиња и неисказана страдања његовијех несретнијех жртава; оно не воли свјетлости просвјете, пуни казнионе лупежима, крадљивцима и разбојницима, болнице и убожишта — идиотима, лудама и богаљима. Гдје влада пијанство, тамо је, као и у аду, плач и шкрипа зуба. Многи пијанци завршују свој горки живот самоубијством.

Православни! Оканите се пијанства. Чујте, шта пише о њему свето Писмо:

У 1-ој посланици Коринћанима гл. 5, ст. 15-ти речено је: „*Ако који, који се брат зове, постане пијаница — с таковима да и не једете*“, значи, клонити се пијанице, не дружити се с њим. Исто тако и у гл. 6-ој, ст. 10.: „*Ни лакомци ни пијанице — царства Божјега не ће наслиједити*“. Но врло поучна ријеч налази се на крају 13-те главе у посланици к Римљанима: „*Јер нам је сад ближе спасење него ли кад вјеровасмо. Ноћ прође, а дан се приближи: да одбацимо дакле сва дјела тамна, и да се обучемо у оружје видјела. Да ходимо поштено, као по дану: не у ждерању и пијанству... него се обуците у Господа нашега Исуса Христа; и тијелу не угађајте по жељама*“.

Пијанство није било ни гријех ни срамота код незнабожаца. Они су чак имали идола Бахуса, заштитника пијаница. Но тама незнабошка престала је с појављењем Христанства, с тога и пише св. апостол Павле к Римљанима, да сада није то што је било прије. Спасење је дошло прије, него што вјеровасмо. Ноћ прође а наста дан. Прошла је тама незнабошка, родило се свијетло сунце Христанства. Грјешно је и срамотно живљети као незнабошци: одбацимо тамна дјела незнабошка и обуцимо се у оружје свјетлости, т. ј. у слово Божје, у разум. Живимо не као прељашњи незнабошци — у пијанству и нечистоти, већ поштено, као што приличи Христанину. Престанимо измишљати и пјевати скарадне пјесме, као што чине пијанице, него се обуцимо у одјећу Господа Исуса Христа, у што смо се обукли при крштењу, и немојмо угађати само тијелу нашему, већ ћаћимо вишу насладу, о којој пише св. апостол Павле Ефесцима: „*И не опијајте се виномъ, у коме је блуд, него се још испуњавајте духом говорећи међу собом у псалмима и појању и пјесмама духовнијем, пјевајући и припијевајући у срцима својијем Господу*“ (— 5, 18—19).

Шта мислите? Не би ли било боље мјесто тога, да се иде у крчме и слушају ондје одвратни разговори дивљих, безбожних пијаница, и гледа свађа и безобразлук, — не би ли боље било, повративши се из цркве, заложити што је Бог дао, а онда скупити дјецу, слуге и добре сусједе, па читати с њима заједно св. Писмо или друге корисне књиге, како побожнога садржаја тако и оне, које се тичу свагдашњега хљеба, господарства, виноградарства, пчеларства и других разумних и корисних ствари? Пажљиво размислите о прочитаним ријечима св. апостола Павла к Ефесцима. Зар се пијаница, који тетура тамо-амо, који се не може на ногама држати, који је изгубио ум, савјест и чест, може сматрати учеником Христовијем? Он иде и пјева скарадне пјесме, или се ваља онесвијешћен у блату; он је пропио своју заслугу, крадљивци су му извукли из џепа и по

шљедњу пару, док жена и дјеца његова желе кору хљеба. Зар је он Хришћанин? Није ли он гори од нијеме животиње? — Но није само скарадно, већ и преступно дјело *пијанчење у празничне дане*. Шта ће рећи Јеврej, Мухамеданац, или шта више незнабожац, кад види о Божићу или о Ускрсу Хришћанина, гдје лежи на земљи пијан или безчувствен, гори од живинчета? Може ли бити веће саблазни и веће срамоте по Хришћанство, које треба да буде *свјетлост* свијета?! Хришћани православни! Нека се међу нама ништа слична не догађа, а празнике наше треба проводити у цркви, а касније или код куће или у гостима код поштених, тријезних људи, у паметну разговору, или у радно доба — одмарајући се од посла, проводити часове по закону Божјему. И како је задовољство у пијанству? У књизи Премудрости Исуса сина Сирахова читамо: „*Радост је срцу и весеље души, кад се пије вино у згодно вријеме*“. А то ће рећи, може се испити по која чашица, а не опити се. „*Жалост је по душу, кад се пије вино у распри и клевети. Пијанство повећава јарост лудака, а умањује снагу и прави красту*“ (гл. 31, 34, 37). Како се и лице човјечије, образ Божји, мијења од пијанства. Очи су црвене, пуне крви; нос и уста модра, лице пуно пришћића; у пијанице је — рапав глас, руке дрхћу, кољена клецају; рано остари; од пића се обично заметне рак у желудцу, или водена болест, а крај је томе: љута смрт, не с благословом, већ с проклетством....

Вријеме је брашно, да сперемо срам са образа славнога српског народа, вријеме је да примимо к срцу ријечи апостола Павла, вријеме је да се сјетимо, да Срби већ више од дванаест стотина година вјерују у Христа, и да је уздржљивост и трезвеност — велика врлина хришћанска!

(Наставиће се).

ЧУДЕСА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ.

Написао:

Игуман Дионисије Миковић,

управитељ манастира „Бање“.

Чудо I.

О осјечењу и излијечењу руку Антонија Јеврејина.

Кад је 48-ме године, од Христовог рођења, Господ наш Исус Христос наволио преселити матер своју са овога свијета у небесни блажени живот, да с њим царује у све вијекове, облаком се сакупише из разнијех страна свијета сви св. апостоли на свето престављење (успеније — умирање) Њезино.

Богомати се обрадова њиховоме доласку и каза им, да ће отићи слаткоме Сину своме.

И Богомати се помоли тријипостасноме Богу, благослови све присутне, па леже у ковчег, и предаде своју пресвету душу у руке свога Сина и Бога.

И тада, по заповиједи Њезиној, однијеше је у ковчегу к гробу, који се налазио у Гетсиманији, под „јелеонском“[1]) гором, близу Јерусалима, светога града.

Носећи пресвето тијело Њезино, пјевали су подобну „напсходну пјесму“. И св. анђели невидимо је пратаху и пјеваху.

Завидљиви, безаконни и злобом ослијепљени Јудеји устадоше да превале на

[1]) Маслиновом.

земљу онај божанствени ковчег. Но гле чуда! прије их стиже Божја срдба, и сви ослијепише!

Један од њих по имену Антоније[1]), свештеник, дохвати рукама за ковчег, да га превали и руке му се одвојише од рамена и о ковчег објесише, на дивно чудо гледаоцима!

И тада му приступи сзети апостол Петар, истинити пошљедователь свога учитеља, и рече му:

„Вјерујд да је ово истинита мати Сина Божијег и оздравићеш!“

И повјерова Антоније, и сузама кајања принесе рамена при висећим рукама, и оне се вољом Бога и Богоматере одвојише од ковчега и пријонуше за рамена.

Када чуше остали да је Антоније оздравио, и они сви повјероваше у пресвету Богоматер, и прогледаше.

И тада се сви придружише светој пратњи пресвете Богоматере, и пратише је до гроба са страхом и побожношћу. А по погребу Њезином слушаше над гробом Њезинијем три дана пјевање светијех анђела.

Трећега је дана васкрснула пресвета Богомати. Свети Анђели, пјевајући узвишење је на небо и сједоше с десне стране Бога и Сина.

* * *

Не помисли Хришћанине! да је сувишно што је морало ово обожавано тијело умријети; јер кад је Син Њезин претрпио смрт и погреб, нужно је било да и Мати подобно претрпи; да сађе у гроб, па се из њега на небо узнесе; с чиме се је свакојако пружило нама више једно увјерење, да ћемо васкреснути из гробова кад Господ саизволи.

Али ми морамо у гробу иструнути, да нам се тијело очисти и ослободи од грјеховне тежине. А свето тијело пресвете Дјеве још је од зачећа небесног првенца освећено Духом светим; и дјевичанство Њезино рађањем не претрпље иструњења, па ни тијело не може у гробу.

Њу тако васкрсе Син Њезин и узнесе на небо, да с Њим вјечно царује у оној неисказаној слави и радовању; а ми непрестано настојмо и молимо јој се, да се Њезинијем посредством удостојимо оне небесне славе и радовања, пјевајући:

Къ рождествѣ дѣвство сохранила єси во успєніи міра не оставила єси богородице: преставилася єси къ животѣ, мати сущи живота, и молитвами твоими избавляеши отъ смерти дѣшы нашя.

Чудо 2.

О жени, која је рађајући умрла, мртва дојила своје дијете, а послије године васкрснула.

Петнаест година по вазнесењу Господњем, каменоваше безакони Јудеји св. апостола и првомученика архиђакона Стефана. Тада су изагнали из Јерусалима све свете апостоле и друге, који су у Христа вјеровали.

Марта и Марија, сестре Лазареве, остале су с Богоматером до Њезиног светог престављења, кад им је брат побјегао у Кипар: од страха јудејског, који бјеху жедни праведне крви његове. А послије заповједно је апостол Петар Максимину, једном од 27 ученика, да се од њих не одаљује. Марта и Марија продадоше све своје имање и раздијелише га сиромасима, па одоше примјером светих апостола проповиједати Христову науку.

[1]) Овај се Антоније не спомиње у преводу Ракића, ни у житију 15. августа, а спомиње у књизи: „Сказанія о земной жизни прав. Богородицы“ 1870. год., по којој је великозаслужни АЕ и Митрополит српски г. Михаило, нарадио књигу: „Живописе пресвете Богородице“. Издање и штампа А. Шајевића, у Новом Саду, 1886. год.

Безакони Јудеји не могоше трпјети да проповиједају име и славу Христову, па их одведоше у једну лађу, на којој не бијаше никакве справе за пловидбу.

У лађи бијаху са Мартом и Маријом и Максимин и Максимила, служавка, и Калидоњанин, који се је слијеп родио, па га је Господ излијечио. И сви мољаше Бога и Богоматер да их одведу, гдје је њихова света воља.

И би Богу и Богоматери угодно, да лађа сама одмах крене, и срећно одплови у галилејски град Марсилију.

Изишавши из лађе, благодарише Богу и Богоматери на срећном путовању, па одоше на градску пијацу, да од народа измоле милостињу за јело и пиће. Али грађани бијаху идолопоклоници и немилосрдни, па не хтједоше чути њихове молбе, те они морадоше трпљети глад.

И гладни и жедни нијесу престали молити се Богу и Богоматери увјерењем, да ће им помоћи.

Овога града главни заповједник, гувернер, нејмаше дјеце. Он једне ноћи у сну видје Богоматер у свој слави. И он чу глас Њезин њему намијењен:

„Немилосрдни! Ти мирно одпочиваш са женом у постељи, а не можеш се похвалити ниједнијем добрим радом, а слуге Божије умиру од глади! Устани и одмах пођи на пазар, и одведи у твој дом оно пет странних чељади, што ћеш тамо наћи, и лијепо их и љубазно прими и нахрани! Ако ме не послушаш, умријећеш нечасном смрћу!“

Глас овај као глас грома препаде гувернера (Темона) и жену му. Одмах устадоше и нађоше их на пазару, па их одведоше у дом, и снабдјеше свјема потребама.

И обојица пажљиво слушаху Марију и друштво јој, кад проповиједаше о Христу и његовим чудесима на земљи.

И гувернер рече: „Кад је он толико чуда учинио и јест истинити Бог, нека да и мени дијете, да и ја у њега вјерујем“.

И одговори њему Марија и дружина јој: „Не само што ти Спаситељ може дати то, него ти може дати све, што у Њега просиш, и само несумњиво вјеруј у Њега, па ћеш познати силу Његову“.

И он и жена му повјероваше у истинитога Бога Спаситеља нашега Исуса Христа, и послије мало времена жена му поста носећа. И крстише се они и сви домаћи, и велику ревност показа гувернер према благочастивој вјери.

Гувернер одлучи поћи у Јерусалим, да се поклони гробу Господњем; жена га са сузама мољаше да и њу собом поведе. Њему бијаше тешко носећу жену водити на пут, али јој не могаше одрећи ову свету жељу.

Гувернер даде Марији власт не само над домом и домаћијем, него и над цијелијем градом; и, да руши идоле а зида цркве.

Тада се је помолио Богу и Богоматери, па ушао у лађу са женом и слугама.

Први су дан лијепо и угодно пловили, а послије имали су противни вјетар, па се свратише у једно пристаниште, и ту дуже времена чекаше помоћни вјетар, а кад су га добили, радосно наставе пут.

На путу роди гувернерова жена с тешком муком мушко дијете, па онда умрије.

Овај случај гувернера је јако ожалостио, али се у њему није угасила љубав и жеља за путовањем у света мјеста,

шти је и помислио да се сада натраг поврати. Он се свратио на једно пусто острво и ту у једној пећини са горким сузама оставио мртву жену и живо новорођено дијете, и оставивши их помоли се гувернер:

„О, Пресвета Богородице и Мајко сиротиње, и помоћнице наде лишенијех, као што си чудесно родила Бога, сачувај и овога младенца, и чини с њим како ти знаш“!

Послије ове искрене и сузне молитве, поврати се у лађу са слугама, и скоро је срећно стигао у Јерусалим.

У Јерусалиму нашао је гувернер св. апостола Петра, па му са сузама испричао несрећни случај, а овај му рече:

„Мир теби, дијете, јер си вјеровао свештеној проповиједи! А за жену се и дијете не жалости, него се радуј!“

Свети апостол Петар показао је гувернеру сва света мјеста, гдје се Христос родио, куда је ишао и чудеса чинио, гдје је страдао, погребен био, васкрсао и одакле се је вазнесао.

Докле се је побожни гувернер свим овим светим мјестима поклонио, протекло је више од године дана, и тада се је, испраћен апостолом Петром до лађе, натраг повратио.

Божијом вољом и Пресвете Богоматере, за кратко вријеме стигне на острво, гдје је оставио мртву жену и живо дијете. И гле чуда! Застаде дијете, гдје сиса мртву мајку! А жена стајаше цијела као што је и оставио!

Зачуђени гувернер окрену очи к небу и са сузама помоли се Господу:

„Боже Свемогући, велика је благост Твоја! Храниш си младенца млијеком мртве матере, и ја вјерујем да можеш и њу сада васкрснути: да се моја тешка жалост преобрати у особиту радост, и, да се се испуни пророчанство Твога апостола Петра! О Свемилостиви! Чуј молбу мене недостојнога слуге Твог; молитвама Пресвете Матере Твоје, и слуге Марије, и сестре Лазареве, која ме је окренула к Теби, Боже Свемогући, и просвјетила светом науком и истином Твојом!“

И гле чуда! Устаде мртва као да се је од сна пробудила! и уздишући помоли се:

„О преслатка моја Владичице! Нека је благословено име Твоје! Ти си ме чувала да не иструнем, а дијете моје да не скапа од глади!“

И онда се окрене радосном мужу и рече му:

„Знај, да сам с тобом видјела сва света мјеста, куда те је свети апостол водио, јер мене је водио свети анђео!“

За тим му наброји сва света мјеста, у којима је био; и шта је још тамо видио.

Тада је гувернер, сав блажен и радостан ушао у лађу са женом и дјететом, и непрестано хвалећи Бога и Богоматер, срећно се вратише у Марсилију.

Када су стигли у Марсилију, казаше праведној Марији и дружини јој цио случај, који се је с њима на путу збио, и чувши га грађани сви се крстише, разрушише идоле, а сазидаше свете цркве, и многа друга добра учинише: у славу свете Тројице и Богородице.

* * *

Христијани! И ми се вјером овијех богоугодника, у свакој својој невољи обраћајмо чисто срдачном молбом: Пречистој Владичици Богородици, на коју са страхопоштовањем гледају све чисте беатјелесне слуге Божје.

Неописива је љубав Њезина према човјечанству. О, колико је пута задржала руку Божју да нас не казни с нашијех гријехова! О, колико је пута Његову срдбу

у милост обратила! Помоћница је немоћнијех, пада наде лишенијех, заступница сиротнијех, утјеха жалоснијех, нагнјех одјело, болеснијех исцијељење, грјешнијех спасење, једном ријечју: свјема Хришћанима помоћ и заступница. Нико нема уплива код Сина Њезиног и Бога, као Она, па Јој се не престајмо молити да Га умоли, да нас опаше снагом побједе, на видиме и не видиме злотворе наше; да нас извади из дубине грјеховне; да нас сачува: од глади, погибије, потреса, потопа, огња и мача, међусобне свађе, болести, напрасне смрти и свакога зла. Не лијегајмо, не устајмо, не једимо, не пијмо, никакав рад не почињимо ни свршујмо, а да Јој се не помолимо.

И пјевајмо: „Пресвета Богородице, спаси нас!“

Чудо 3.

О корисном прививењу Јована Шавца.

У синаксару 23. новембра, чита се, да је за владе Константина, грчког цара, живио у Цариграду неки Јован по занату шавац.

Овај никад не помишљаше о вјечној муци, која очекује грјешнике, него живљаше безаконо и сасвим раскошно!

Али свемилостиви Бог, који дође на земљу да спасе грјешнике, приказа му страшно виђење, да би га побудило на покајање. И Јован видје једне ноћи у сну, да је сашио једну лијепу хаљину, и да ју је однио цару Константину, и с њим се весело разговарао. На једном весели цар Константин наљути се и истрже нож, па ухвати Јована за дуги перчин, и одреза му дуге косе пријетећи, да ће му и главу одрезати! И гле чуда, мало за тијем, љутити цар и главу му одрева!

Кад се Јован пробудио, сав од страха тресући се рече: „Благодарим ти сâну, што је овај страшни призор с тобом прошао!“

Послије овога Јован је продужио свој неваљали живот, и заборавио на онај силни страх што је оне ноћи у ужасном сну подшио. Али није дуго прошло, и он пане у тешку болест, па му се опет јави благи Бог, али сад не у сну него у будној машти. Јако болестан лежећи, видје он, гдје га неко одведе на неко мјесто гдје бјеху окупљени судци, који тај час нададоше ријешење да се неко погуби! Ту угледа једног цара, ког бјеше страшно погледати. Он бјеше сјајнији од сунца, а сједијаше на пријестолу, обучен у архијерејском и царском одијелу. С десне му стране бјеху нека лица чистотом и љепотом свештеничком украшена; а с лијеве нека лица грозна и страшна; и под њима стоји јама мрачна. Јован је ту стајао с највишим страхом и ужасом, и на једном окрену му се цар и упита га: „О, дијете! знаш ли ти ко сам ја?“ Јован му са страхом одговори: „Мислим, Господе, да си Ти Син Божји, који си ради нас сишао на земљу, као што знамо из светог писма“! И рече му цар: „Дакле, кад знаш за мене, по писму, зашто си заборавио страх, који си у сну подшио од Константина цара?!“

Јован је ћутао, али му цар сад строжије рече: „Зашто не зборишь, или не разумијеш — што те питам?!“

На то му Јован једва са страхом одговори: „Разумијем, Владико! и страх онај још носим у срцу!“

А цар му љутито рече: „Зашто зборишь да страх онај носиш у срцу, кад га не носиш, нити си се покајао?! Зашто се не кајеш за грјехове своје?! Ја сам оно био, а не Константин!“

За тијем даде цар знак оним страшним, грозним и црним слугама, да Јована баце у ону огњену јаму, која дна нема,

а из које се чује силна писка, плач и јаукање.

Кад су га ови вукли к оној јами, он у великом страху једва и мукло проговори: „Пресвета Богородице, помози ми!“ И гле чуда! У тај час паде се ту пресвета Богородице, и клече пред Владику с молбом, да Јована помилује. И таман кад су врази хтјели да га у јаму баце, чује он царски глас њима намијењен: „Оставите Јована, ради молбе Моје матере, нека и још има времена да се каје!“

Послије овога, дошао је болесник к себи и одма је по молитвама пресвете Богородице устао здрав, и отишао је једном Божјим духом надахнутом духовнику, и испричао му све што му се је догодило. Часни духовник му рече: „Брате! Благодари Богу и пресветој Богоматери, што си удостојен таквог виђења! Исправи свој живот и уклони се од пута безаконог да не погинеш, као што је скоро погинуо један многомоћни човјек именом Георгије, о којем је видио један његов друг као што си ти о себи видио: да га врази вуку у пакао, али да се је ослободио молитвама пресвете Богородице и других светих угодника; и, да му је цар дао 20 дана времена, да се покаје и свој неваљали живот исправи. Друг овај казао му је све што је о њем видио, и свјетовао му, да се исправи и покаје ради свог спасења и вјечног блаженства. Али, на жалост, овај оста не исправљен! Одма по 20 дану умрије тијелом и душом, јер му врази одведоше душу у пакао! Чувај се, дакле, сине, да и ти не погинеш, јер да није Пресвета Богомати умолила Владику, Цара, Сина и Бога, и ти хоћаше у оној болести несрећно умријети тијелом и душом!

* * *

Христијани! Јован је примио спасоносни савјет часног духовника, и носећи у срцу Божји страх, проживио је остало вријеме свог живота: у посту, молитви, покајању и добрим дјелима, као што је Богу угодно, па ужива са осталим праведницима у неисказаном небесном радовању.

Ево нам опет примјера, до шта доводи неваљали и раскошни живот, којијем ми поново забадамо ране у пресвето тијело Спаситељево, а себе на свагда убијамо; примјера, колико вриједи искрено покајање и обраћање на прави пут; и посредовање и заступство пресвете Богородице, која нас покрива покровом и крилима благости своје. Јован Ју је у пошљедњем часу у помоћ призвао тврдом вјером у помоћ Њезину, и Она одма клекну пред Сина и Бога, који је Своју неограничену љубав према човјечанству, Својом праведничком крвљу запечатио. Она Га је и умолила; Она ће Га и за нас умолити: кад је тврдом вјером у помоћ призивамо; и кад по примјеру спашеног Јована своје грјехове сузама искреног покајања оперемо, и будемо свагда одили путем узвишенијех хришћанскијех врлина и добродјетељи.

О пресвета Богомајко! Твојим моћним посредовањем, код Сина и Бога, Који нас је из неограничене љубави искупио од праотачког гријеха, Својом најправеднијом светом крвљу, очистио светим крштењем, и освјештао светим причешћем, посредствуј за нашу побједу над видимим и невидимим нашим враговима, који око нас непрестано облијетају да нас одаље од вјечне среће, славе, и блаженства! О Свемилостиви! Чуј молбу Пресвете Матере Твоје, за нас грјешне!

Христјани! пјевајмо Јој са светијем Јосифом:

Ѳ всепѣтаѧ мати, рождшаѧ всѣхъ святыхъ, святѣйшее слово, нынѣшнее пріемши приношеніе, ѿ всякіа язвы напасти всѣхъ, и вѣдущіа язвы мѧки, тѣхъ копіющихъ: Аллилія (Кон. акат. пресв. Богородице).

(Наставиће се).

ПРАКТИЧНО РУКОВОДСТВО
како треба саборно служити св. литурђију са ђаконом и без њега.

По **J. Кутепову** и другим изворима, написао: **Златоје**.

„Када неколико свештеника хоће да саборно служе св. литурђију, дужан је најстарији међу њима свакоме предходно казати: на коме ће се мјесту који поставити, када ће и који „возглась“ говорити, како ће се свршити „малый ѣходъ“, који свештеници и у које вријеме, послије еванђеља, откривају плитон и три стране св. антиминса — двије побочне и доњу, а који и када откривају осталу горњу страну св. антиминса. Исто тако ваља казати: како ће се свршити „великій ѣходъ“, ко ће и шта да говори, како треба свршити браћко цјеливање на „возлюбимъ дрѵгъ дрѵга“, ко је дужан свршити молитву и подизање руку, како се приступа к примању св. тајне тијела и крви Христове, на коју страну св. пријестола одлази свештеник са св. тијелом и т. д. Не зна ли који од свештеника гдје ће стати, шта ће чинити и како ће се владати кад саборно служи, тада је неприлично и онима који с њиме служе, а и онима који га са стране посматрају. Ту се рађа плашљивост, непоуздање у свој рад, мијешање, прекидање у молитви, ту трпи срдачно саздавање вјерни, а у људи промјенљива карактера, рађа се чак и досада и несношљивост“.

Ето тако каже отац *Јован Кутепов* — и није другчије. На опет нитко не би могао да замјери неким нашим свештеницима, који нијесу имали прилике да саборно служе, па да то науче. Многи је, можда, осјетно како му је тешко кад служи у троје, а што би било, да којим случајем мора литурђисати с пет и више свештеника?! Праксе нема, књиге су скупе, а на српскоме језику готово да их и нема. Нема тога, нема ни замјере! Другчије је то на богословским факултетима. Тамо је, покрај стручних књига, још и прилике да се сваки свештеник, прије него је чин примио, практично извјежба у отправљању својих свештенослужитељских дужности[1]).

Моја је скромна жеља, да овим радом — уз оно што је у Служебнику и његовом „Изѣкстіе оучителномъ“ наведено — припомогнем нашем свештенству, па за то, браћо, вама посвећујем труд овај. Прочитајте и колико вам устреба користите се њиме, а мени ће мило бити, ако вас будем могао и у напредак послужити.

А. Саборно служење са ђаконом.

„Начинателне“ молитве. Читање *„начинателних“* молитава пред царским вратима бива овим редом. Ко на којој страни пријестола стоји, на тој страни излази и улази у олтар. Старији иду напријед. Ставши пред царским дверима поклоне се три пут, читају тачно онако и оним редом, како је у Служебнику написано

[1]) *„Српски Сион“*. Год. III. бр. 42. стр. 665.

ганутљиве молитве и тропаре Спасителју и Богоматери, па приступе к св. иконама да их цјеливају[1]). Послије молитве „Господи испосли рѣкѣ твою“.. коју читају, приклонивши главу[2]), сви свештеници — десна и лијева страна — поклоне се један другоме, па онда присутноме народу у цркви, молећи опроштај за увриједе и замјере, одлазе у олтар говорећи: „Внидѣ къ домъ твой“... Дошавши тамо поставе се сваки на своме мјесту с десне и лијеве стране св. пријестола, а по старјешинству. Старији стоје ближе најстаријега свештеника, који је на предњој страни часне трапезе, а млађи редом један до другога све до горњега мјеста. Поклоне се три пут пред часном трапезом, цјеливају св. еванђеље на пријестолу и пријесто[3]), за знак смиреног почитовања и да се у Господа испроси благодатна дозвола и снага ради свештенодјејства, па онда тек почињу да се облаче.

Облачење. Ђакон и свештеник облаче се онако како је у Служебнику назначено. Стихар и орар ђаконов благосиља најстарији свештеник, а ђакон цјелива му десницу. Сваки комад свештеничког одијела, прије него што га који од свештеника метне на себе, треба да узме

[1]) О когол. Прав. ц. скиц. *М. Соколова, стр. 47.*; Молитвом, поклоном и цјеливањем тих икона моле свештенослужитељи опроштај гријехова својих, посредовање и заступање пред пријестолом божјим, па најпослије исповиједају своје вјеровање у утврђени догмат VII. вас. сабором (недјела православља). Види: *Св. Василије Вел.* „къ кнез. о Дѣтѣ к.“ гл. 18.; Св. Григорій Двоесл., кн. 7. послан. 53.; *Св. Аѳан. Вел.* „къ епѣпѣ противъ ндѣющ. на члвк.“; *Св. Златоуст, бесѣд. 30 на 2 Кор.*

[2]) Дмитрієвій, Истор. догмат. и таин изложен. конфес. церк. Гл. I. §. 5. стр. 97.

[3]) Имали смо прилике видјети гдје је то, а у нашој цркви, само не знамо, да ли случајно или како другчије, изостављено било. Пазимо! — Унијати никада не свршују тог цјеливања.

лијевом, а десницом да благослови и цјелива крст на њему[4]).

Умиваље руку. Сви свештеници, при ријечима „Умыю къ невинныхъ рѣцѣ“.... редом, по старјешинству, умивају руке. Ђакон исто тако. Није дозвољено прије умити руке, па тек онда облачити се. То је обичај римски, а и унијати га примише.

Проскомидија. Проскомидију свршује један обично најмлађи свештеник[5]). При томе треба да је потпуно обучен[6]). Обичај, по коме неки свештеници проскомидију без фелона, вала оставити[7]).

Послије облачења и умивања руку, свештеник и ђакон одлазе к жртвенику, ту се поклоне три пут и моле Господа, да ослаби, остави и опрости гријехе њихове волне и не волне. Ђакон је пред тим већ припремио дискос, потир, звјездицу, копље, губу, покровце и ваздух за све-

[4]) К. Николајевић. Помоћ. књ. изв. Устр. богосл. прикол. цркви, *изд. IV., стр. 363.*; *Василије Николајевић Великом шишак, стр. 52.* — Свештеник, који је дошао кад су се други свештеници обукли и послије проскомидије, не може литурђисати. Који између свештеника чини противно, *чини зло и непристојно* (κακῶς ποιοῦντες καὶ ἀκαταστάτως). Тако је ето одговорио *Генадије Схоларије*, патријарх цариградски, на питање *деспота српског Ђурђа*. „Истина“. *Год. III. бр. 2. стр. 81.*

[5]) *Служебник*; К. Николајевић. Помоћ. књ. изв. Устр. *стр. 364.*; Помоћ. књижак. *II. о. § 50 стр. 161.*; *В. Николајевић. Великом шишак, с пр. 56.* — Ђакону је забрањено проскомидисати. Види: *вел. Требник, Помоћ. пр. 214*; *Владимирски сабор 1274. г.*; *Constitut. apost. lib VII. стр. 46.*

[6]) О Богосл. Прав. цркв. књиж. *М. И. Соколова изд. 1885. г., стр. 50.*

[7]) По уставу унијатских Служеб. облачи се фелон послије проскомидије а прије почетка литурђије, па за то је у неким унијатским Служебницима, молитва на облачење фелона отштампана послије свршетка проскомидије. У гдје-којим старијим унијатским Служебницима може се наћи и овакова биљешка: „Сіи по гречкомъ обычаю здѣ прилитъ на ѣ фелонъ, обаче в нѣк (Унијата) прикладъ къ обычай по проклѣтыхъ тое кзимати“. Упореди: *„Гласник православне далматинско-истријске епархије. Задар. Год. I. бр. 7. стр. 60—61.*

штенодјејство[1]). Потир метнуо је десно а дискос лијево. Лик Господа Исуса Христа, који је на потиру изображен, ваља увијек к себи окренути. Задња страна има бити она, на којој је крст изображен, а двије побочне, на којима је лик пресвете Богоматере и св. Јована богослова, окренуте су лицем и погледом напријед к слици Христа Спаситеља[2]). Просфора треба да се састоји из два једнако округла дијела, који представљају два јестаства у Исусу Христу — божанско и човјечанско[3]). Св. агнец изрезује се попире к доњој страни, прорез иде кроз сву просфору, а зарезује се тако, да се лахко и слободно извадити узмогне. На још ваља пазити, да се, при резању крста на средини мекане стране, не прореже кора печата. При ријечима.... „**и**кіе **и**зыдѣ кровъ и вода“.... и проч., које изговара свештеник, па послије благослова, ђакон у потир вино и воду скупа[4]). За тим из друге просфоре: „**Въ** чєсть **и** памать прєблагословенныѧ“... узима свештеник на средини, ниже печата, једну честицу на три угла и поставља је с десне стране св. агнца. Десна страна печата, према свештенику који проскомидише, јест на лијевој страни[5]). На треће просфоре, која се зове деветчиновна, узима девет честица у „чєсть **и** памать“ пророка, апостола, јерарха, мученика, исповједника, преподобних и свију светих, на их у вертикалној а не у хоризонталној линији међе у три реда, с лијеве стране св. агнца, или с десне према свештенику, који проскомидише[6]). На четврте просфоре, за живе, ваља узети не четири или три — као што раде неки свештеници — него само двије веће честице, са мјеста према угловима ниже печата[7]). Од те двије честице једна је за

[1]) К. Николајевић, Погл. къ избч. Уст. *стр. 364.*; *В. Николајевић, Вел. чинпик, стр. 52.*

[2]) *Р. д. С. П. 1888. No. 3., стр. 100.*

[3]) Нокла окружал. ч. I. гл. *I. §. 4. стр. 3.*; Рядн. Тѣльскаго архіп. Никандра на Благоч. С. 26. январа 1887. г. — У нашој православној цркви служи се св. литурђија на пет просфора. Само у крајњој нужди, дозвољено је служити на једној само просфори. Хоповацкій, Прак. дѣк. для псаиц. *§ 73. стр. 81.* Хљеб (просфора) треба да је од чистог пшеничног брашна, умијешен простом природном водом, добро испечен, квасан, непресољен, свјеж и чист. *Макарій*, Прагол. догмат. когоел. Томъ *II.* § 214. *стр 372—377.*; *Др. Никодим Милаш. Славен. апостп. Кирил и Методије и истина православља, стр. 76.* Просфора треба да је округла и да има на себи печат т. ј. знак крста и слова Ю. ХС. НІ. КІ. (Ἰησοῦς Χριστὸς νικᾷ). Ако се догоди да просфоре немаду печата (како то често бива код наших филијалних цркава, гдје их пече редом свака кућа у селу) дужан је свештеник сам на сваког таквој просфори копљем нацртати печат крста са навјеним словима. Хоповацкій. Прак. дѣк для псаиц. *Отд. IV. Сш. IV. § 78. стр. 82.* — Вино треба да је право, чисто, од грожђа са питоме винове лозе, да је по могућности црвено, да није кисело или како другчије покварено. „Изкѣст. Вчет.“; К. Николајій Погов. избч. Уст, *стр. 365—368.*; *Макарій* Прак. догм. когоел. *Т. II. § 214. стр. 377—378.*; „*Истина*“ Год. I. (1885.—86) стр. 188—189.; „*Дабро-Босанскп Источник*“ Год. II. (1888.) бр. 4 (10) стр. 64.

[4]) У Служебнику пареком наводи се: „**С**ѡ кіпа кѣдѣ и кодѣ, рекій прежде ко псащенкѣ: Благослоки кладыко пѣчто господпнѣ“. На оно треба добро пазити. Не смије се одјелито љевати у потир вино па онда вода. *Συμβολῆιον, sive rituale graecorum opera R. P. Jacobi Goar. editio II. Venetiis,* 1730., стр. 58; Ευχολ. ἐν Ῥώμῃ 1754. г. стр. 28: ἐκ τοῦ νάματος ὁμοῦ ἐκ τοῦ ὄξους. Али у окружној посланици владике унијатског *Атан. Шептицког* речено је: „гдѣ вѣчъ тѣ слова: „дпржа къ рѣцѣ отъ кпна къ кѣдѣ и кодѣ къ гоѕдѣ господпнѣ, или два гоѕда“, пипщи къ мѣпто пух тп: „дпржа отъ кпна и кодѣ отокъ къ двохъ гоѕдѣхъ и пєрки кланкатъ къ пѣтѣе чашѣ кпно, почтожъ же мало что отъ кодѣ, пєрѣчъ дѣѣ или три капѣѣ“.

[5]) К. Николајевић Погов. къ избч. Уст. стр. 370.

[6]) *Исто.*

[7]) Рук. д. С. П. 1888. г. No 1; О Богослбж. Прак. Црк. псаиц. *М. Соколова стр. 54.* У нашим Служебницима, судећи по самом тексту на томе мјесту, рекли би, прописано је да се наде двије честице, али у нацрту отписутом у чину проскомидије, видимо три: једну за св. синод, једну за патријарха а једну за императора. У Служебнику бечког издања (1854.) има једна за патријарха и епископа, једна за патријарха, а једна за императора. У типику јереја *Василија Николајевића* једна је за патријарха, једна за епи-

св. синод, св. православне патријархе, епископа и сав свештенички чин, а друга је за владаоца. Обје честице ставе се испод св. агнца. Друге ситне честице за живе, вади свештеник у кругу, од десна на лијево, и меће их на дискос испод првих двију већих честица. Из пете просфоре, за мртве, узима се већа честица, испод печата, „ѡ памѧти и ѡстакленїи гѣкѵокъ“ . . . . и меће се испод честица за живе. Друге ситне честице за умрле, вади се и меће као и оне прве за живе, само испод њих а у свом одијелитом реду. Најпослије свештеник рече: „Помяни Господи и мое недостоинство. . . .“ па узме честицу из просфоре за живе и стави ју у реду живих, који њоме завршн. Друго види у Служебнику.

Ако има у читули много имена, која се при проскомидији морају споменути, може свештенику да помогне други свештеник, па и онај који не служи, или ђакон или ако њега нема појац. У томе случају чита дотични свештеник, ђакон или појац имена лица, за која се честице узимају, а свештеник проскомидишући говори: „Помяни Господи“ и вади честице[1]). То исто може се учинити и код честица за живе, у случају ако су живи редом побиљежени и ако их има много. Овај задружни рад не нарушава јединство дјејства, јер је у архијерејском чиновнику наређено, да свѧщенїй произноси имена лица која се спомињу, а епископ узима честице и говори: „Помяни Господи“. Дозвољено је, у случају нужде, и послије проскомидије, у литурђији оглашених, узимати честице из просфора за живе и умрле. И то се чини на основу праксе архијерејског служења[2]). Грије̂ше они свештеници, који ваде честице из просфора и послије великога „ихода“, готово све до конца литурђије. При таквом одступању од устава лахко се догоди, да све честице не могу бити у одређено вријеме погружене у пречисту крв Христову у потиру, него морају остати до идуће литурђије, па се тада употребе мјесто антидора. Баш тако грије̂ше и они свештеници, који, на литурђији пређеосвећених дарова, примају од парохијана просфоре, да из њих ваде честице за здравље живих и упокој мртвих[3]).

Догоди ли се, да је у вријеме читања часова архијереј присутан, тада је дужан чтец, послије завршених молитава на 3. и 6. часу, рећи мјесто: „Именемъ Господнимъ благослови отче“ — „Именемъ Господнимъ владыко благослови“. А свештеник треба да каже, мјесто: „Молитвами святыхъ отецъ нашихъ“ — „Молитвами святаго владыки нашего“[4]). Послије „возгласа“, дужан је свештеник и чтец поклонити се најприје на молитву, па за тим архијерају обративши се лицем к њему. Прије сваког кађења треба да се с кадилом обрати к архијерају ради благослова. При кађењу преосвештенога, ваља да се он (ђакон) постави за пријестолом на десној његовој страни одакле кади најприје трипут по трипут, а кад је свршио кађење само трипут[5]). Послије кад је ђакон свршио кађење за архијереја, кади десно и лијево свештенике. При наласку из олтара, на

[1]) Рѣк. д. С. П. 1888. *г. No 9, стр. 295 и No 46, стр.* 282.

[2]) № 23. Цит. Сокићд. 1887. г.

[3]) Рѣк. д. С. П. 1888. *г. 46. стр.* 281—282.

[4]) О служ. съ ѵхѵіѳ. діак. *Соколова стр. 69.*

[5]) *Исто.*

скопа, а једна за императора. Служебници, издани у *Кијеву* год. 1620„ 1629. и 1653. нареком напомињу: „Зри, ѳіере, кѣхъ епископокъ помяньхъ единѣ точїѣ чясть изимай и подъ ск. дѣскомъ положай. Тожеждѣ ищи и царя и царицѣ и чадъ ихъ помянути, единѣ изимай . . . . да не многолѣе частьми напомнети изучишю диякъ“. На тако је ето и отац *Кустов* узео само двије честице.

и онда када се у олтар враћа, сваки пут поклони се архијереју, па онда свештеницима. Још ваља и то знати, ако свештеник на литурђији кади, а не ђакон, не смије сам да узима кадило, него треба сваки пут да затражи благослов од архијереја.

Кад се свлачи и навлачи завјеса? Кад се отварају и затварају царске двери? Кад и како се кади?[1])

[1]) Види: *Василије Николајевић.* Вел. шишмиш, гл. IV. V. и VI. стр. 8—18; *Константинъ Николаевичъ.* Богосл. къ изѣст. Утт. стр. 71—90; *„Босанско-Херцеговачки Источник".* Год. IV. св. I. стр. 48; *исто,* св. IV. и V. стр. 199.

(Наставиће се).

„УЧЕЊЕ ВАСЕЉЕНСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ" и разлике у учењу осталих хришћанских цркава;

написао православни свештеник и др. богословије † **Владимир Гете**, а на српски превео архимандрит **Н. Дучић**, штампано на средњој осмини у Београду 1891.; стр. XXV и 257.; цијена 2 динара, или 1 фор. —

Христова црква, то је божествена установа, коју је сам благи Спаситељ наш, истинити и једносушни Бог, у великој љубави и милости својој према заблуђелом и грјешном роду човјечијем основао, да га тиме наведе из грјеховне таме, покаже му пут истине, измири га с Богом створитељем својим и приведе вјечном животу и блаженству у царству небеском. Тој својој божанственој задаћи, која је намијењена општем благополучију и спасењу људскијех душа, тежи и спијеши свега мати црква истијем оним путем и правцем, истијем оним начином, и служи се истијем оним срествима, којијем и сам њен божествени установитељ, наиме проповиједањем и храњењем истинске ријечи Божије, и општим раширивањем и утврђивањем правог богопознања и богопоштовања.

Сматрана са те, чисто идејалне стране, Христова је црква „самосушта, на човјечанство пренесена благодат божија, која је вјечна, свеопшта, вазда и свуда једна и иста, непромјењљива, која се путем божијег откровења, преданог кроз праоце и пророке старозавјетне цркве, а обновљеног развијеног, и утврђеног живом ријечи божијом кроз Исуса Христа, искупитеља нашег, преданом и сачуваном светијех ученицима и апостолима његовијем и оцима новозавјетне цркве, излијева вазда и свуда у срца наша, и тиме ствара на земљи народ божији, и праве синове и наљеднике царства небесног.

Но с друге стране, са стране стварне, света мати црква наша, то је живи народ, то су сви они, који у Христа и свету његову науку право вјерују, и истински закон божији свестрано неокрњено и непромијењено вазда чувају и испуњавају, — а то је видљива црква божија, друштво човјечије, које уз благодат божију, а окријепљено и управљано светијем Духом, живи и напредује у Исусу Христу, вјерно чувајући онај божествени залог (аманет) вјере, љубави и надежде, који му је предан од самог његова избавитеља Христа.

Али, колико год је благодат божија и закон божији вазда и свуда један и исти и непромјењљив, толико је исто жива и видљива црква, по несталности и несавршености човјекове природе, подложена разним потресима и промјенама у њеном земаљском животу, облику и раду, из чега проистјечу она разности у људском схваћању и примјењивању истинске ријечи божије, оне заблуде слабог ума и срца човјечијег, са којих настају различна отпадања од праве цркве божије, чему су свједок они силни расколи и јереси, што су у толикој мјери и опсегу потресали земаљским животом њеним, а кроз све вијекове њеног земаљског бића, као и оне данашње силне и учестане појаве јерске равнодушности, отпадништва, невјерија, па и скрајњег безбожија.

Но поред свега тога разности, и поред свију отпадања од праве науке Христове, опет истинска црква божија, у примијењеном земаљском животу свом, у друштву људском, остаје вазда иста и непромијењена у духу и животу оне мно-

жине вијерних, који њену откривену науку чисто и неокрњено сабљудавају, и од сваке измјене и примјесе бодро чувају. А то је оно хришћанско друштво, које се назива источном православном васељенском црквом, која је вјерна приједница, и бодра чуварица праве и чисте ријечи божије, праве и истините науке Христове, и истинских предања апостолских, основаних по Духу светом на чистој науци Христовој; — то је она црква, која је по божијем опредијељењу позвана, да сабере у своме крилу све заблуђеле и отпале синове човјечије, и саједини их у Христу, и благодати божијој.

У постизавању ове своје божествене задаће, истинска црква божија обиловала је вазда многожином Богом просвијећених и надахнутих великих мужева својих, који су својим животом и радом вазда стајали на бранику чистоће и непромјењљивости учења и појединих истинских установа свете цркве Христове, и који су, било живом или писаном ријечи, ревно и издашно служили даљем распростирању, унапријеђивању и утврђивању праве цркве Христове на земљи, обавјештујући, обраћајући и приводећи заблуђеле синове човјечије правој цркви, и вјерском јединству.

Па и данашњијех дана, круг ревнитеља и бораца око истинског правовјерија и православља по божијој благодати није никако мањи, а појаве њиховог благотворног рада у винограду Господњем све су чешће и видљивије, све одлучније и замашније. А међу такове појаве, које су јасан знак благодатног бујања и напредовања праве цркве божије на земљи, долази по преасходству и онај значајни научни богословско-књижевни подвиг и производ, чији је наслов приведен на челу овога приказа.

У данашњијем данима, у данима, кад је усљиед појачаних и многобројних заблуда спекулативног ума људског, хидра раскола, отпадања, кривовјерства, па и самог потпуног вјерског равнодушја и атеизма подигла високо главу, да, вијерна своме растројавајућем упливу, стављ поједине сметње благотворној радњи истинске Христове цркве, — у таковијем данима, кад је голема и неизбјежна потреба, да не само свештени представници праве Христове цркве на земљи, већ и сви други просвијећенији вијерни буду наоружани потпунијем сазнавањем истинске ријечи божије и свију установа праве цркве његове на земљи, — дјело овакове врсте неописказана је добит за православље у опште, а нарочито за православну српску цркву нашу, која је, некад разгранићена, моћна и славна, данас још доста нејака, и управо истек на путу, да у непрекидној духовној свези и заједници са истинском васељенском црквом Христовом, спијеши своме даљем развитку и унапријеђењу, својој некадањој снази и сјају.

Једна преставница помјесне православне цркве наше у овој земљи, духовна власт архидијецеза Дабро-босанске, схваћајући данашње стање и водећи рачуна о данашњијем потребама нашим, топло је препоручила своме духовном стаду и његовим пастирима проучавање истог ваљаног дјела[1]), али је ред и на самој повременој књижевности нашој, да и она рекне своју ријеч о томе важном дјелу, и тиме подупре онај значајни корак споменуте духовне преставнице наше. А задовољењу те жудње нека послуже слиједећи ретци овога приказа, који, премда је много закасно, ипак неће бити на одмет, јер *добру ствар ваља вазда имати пред очима, и вазда радити око њеног свестраног проширења и усавршења*[2]).

Ово важно дјело, које је изишло на француском језику први пут у Паризу год. 1866., а његово друго издање у Брислу год. 1884. и преведено на све културне језике, па и на арапски, подијелио је његов писац на четири дијела, осим увода, у коме је предговор, посвета, и у приступу расправљање о преасходству православне источне васељенске цркве према другијем хришћанским црквама.

У своме предговору напомиње писац, како је његово прво издање нашло топлог одзива и пажње у хришћанском свијету, и растурено у разнијем преводима скоро у 25.000 примјерака по Европи, Америци и Азији. Даље наводи, како је преведено на грчки, бугарски и румунски језик[3]), и како се тек усљиед заузимања и потпоре једне православне књегиње, која није допустила, да њено име буде објављено, одлучио на поновљено издавање.

[1]) Конзисторијална окружница од 17. октобра 1891. број 2012.

[2]) Исто је дјело кратко приказано и препоручено у овом листу у свесци 11. и 12. од год. 1891. стр. 494.

[3]) Како сам писац наводи, превео га на бугарски и грчки језик тадања бугарски министар Балабанов, а на румунски галички епископ Јосиф. Ти су преводи објављени прије од 1884. године, а први српски превод извео је год. 1886. задарски богослов Милош Парента (како вели госп. Дучић).

Исто издање овога дјела посвећено је садашњој руској царици Марији, и у дотичној посвети имаде неколико значајних мјеста, која је вриједно овдје привести, јер карактеришу оне идеје и увјерења, у којима живи писац, као и циљ и задаћу, коме је намијењено његово дјело. Припоминући, како је божија црква провиђењем стављена у двојни положај, наиме у положај мученички или заштићенички (у одношајима човјечанским), као и о разликама између истинске цркве Христове и другијех цркава, говори о томе даље овако:

„Богу је било угодно, да покаже тијем начином: како његова црква може бити мучена, а да се не буни; штићена, а да не жртвује ништа од својега учења; моћна, а да не присваја себи свјетску власт".

„Тако није било иван истинске цркве".

„Историја запста доказује: да су присвајали себи једни између пастира различитијех хришћанских цркава свјетску власт, која се не слаже с дужностима свете службе; други да су призивали свјетску власт у помоћ, да наметну на силу нека учења; многи да су жртвовали истину изискивањима силе и неправде; и један велики број да је потстицао буне и потпаљивао жестоке ратове под изговором вјерским".

„Истинску цркву Исуса Христа нијесу мучиле таке људске страсти. Свагда смјерна и неупорна, радије је пристајала да буде распета као Спаситељ, него да се мачем брани. Свагда вјерна чуварица Божјега залога, који јој је повјерен, није никад жртвовала сили ни једну истину. Она није никад злоупотребљавала заштиту, коју је имала, нити је свернула са својега чисто духовнога пута".

А накану свога књижевнога подвига означује писац говорећи, како жели, да би његово дјело: „било од користи онијем православнима, који не оцјењују довољно срећу, што су рођени у истинској цркви; Хришћанима, који су добили у нашљедство од својих отаца неке заблуде и предрасуде; и онијема, који не вјерују у Божје откровење, и који траже међу тисућама система оне истине, које им Божјим надахнућем нуди света црква".

У приступу наводи писац своју поглавиту намјеру, да онијем изданјем потпомогне „велико дјело сједињења цркава", које да се може извести само „на основу савршеног православија", које се налази једино у православној источној васељенској цркви, која живи од апостолскијех времена, и која је сачувала залог откривења божијег „недирнут и чист од сваке човјечије примјесе". Даље доказује, да хришћанска вјера није философијска система, коју је овлашћен свак да тумачи по својој вољи, већ позитивно Христово учење, дакле чињеница, која се мора примити као истинита и непогрјешива; а да је Христово откровење позитивно учење, томе да је сједок хришћанско друштво, које је „једно у свом опстанку, непромјењиво у својој вјери, непокретно као станац камен усред свијех превrата и свијех маштa човјечијег ума", — а то да је једино васељенска источна црква. Оспорава римској цркви атрибут православија, „ради" њезиних узастопних новина у догматичком учењу и спољашњем уређењу и обредима, а тако исто и англиканској цркви, нарочито различитим протестантским црквама, чије је учење новина из 16. вијека, различита од прашњег им исповиједања, а основана на слободном библијском тумачењу, које нема карактер непогрјешивости, па још уз то све оне, исто тако, као што и римска и англиканска црква, не могу никако тврдити, да је њихов опстанак један и непрекидан, а њихово учење да је нашљедство, које би било примљено, и непрекидно предавано од кољена кољену, све од времена Христовог, па до наших дана, — и за тим приводи оваково своје дивно и духовито тврђење: „Једној је васељенској источној цркви, хришћанско учење било нашљедство те врете; ето, за што је њено садашње свједочанство једнаке вриједности с онијем из апостолскога вијека. Њезино је учење вјерни одјек апостолских посланица и проповиједи, учења светијех отаца и одредаба васељенских сабора. Она је гледала сва преиначавања хришћанске вјере на западу. Старија постанком од римске цркве, била је сједок свијех папских дјела, и биљежила њине узастопне новине. Она је видјела постанак свијех цркава, свијех секата; и усред умнијех покрета у противном смислу, остала је непомична, и вјерна оној препоруци св. Павла: чувај аманет (залог)".

У даљим редовима овога приступа, наводи писац метод, којим се служио у догматичким и осталим дијеловима своје расправе; износи у кратко суштину протестантизма и разлику између њега и англиканске цркве; образлаже своје увјерење јерменске цркве међу преставнице си-

тинске цркве, у колико је сачувала чисто учење и божанско црквено уређење; приводи изворе, којих се држао при израђивању свога дјела[1]); напомиње, да није хтио писати строго научно дјело, већ књигу, коју могу читати и мирски људи исто тако као и богослови; завршује свој приступ напоменом, да сматра заблудом сва учења, која се не слажу с вјером истинске цркве, али да поједине заблуде нијесу јерес све дотле, док их истинска црква, као чуварица откривене истине, не објави као противне божанственом догмату, јер да је јеретик само онај, који је и послије црквеног одређења противан откривеној истини, а не онај, који је добродушно и несвијесно пао у заблуду; вјерује, да у одвојеним црквама има више оних „који се добродушно варају, него упорнијех јеретика", па за то и нуди и намијењује њима ово своје дјело, да га читају с оњаком добродушношћу, с каквом га је он писао, надајући се, да ако се у опште хоће да чује глас истине: „да њихова срца неће бити закорјела, нити ће отурити свјетлост, која ће им просвијетити разум".

*

Послије приказаног већ уводног дијела исте књиге, слиједи само излагање учења васељенске и православне источне цркве, коме претходи као увод расправљање о правилу и суштини вјере (стр. 1—15.), што је основни камен и исходиште свему учењу праве цркве Христове, а за њим долази остали садржај, подијељен у 4 одјека. У првом дијелу (стр. 16—131.) расправља се о *догматима*, у другом дијелу (стр. 132—210.) о *моралу*, у трећем дијелу (стр. 211—224.) о *дисциплини*, а у четвртом (стр. 225—257.) о *литургији* источне православне цркве. Но с погледом на збијени и врло научни слог овога дјела, мора се овај приказ у даљем свом току ограничити само на кратки преглед главних чланова и момената у овој књизи, јер би за свестран приказ њен ваљало привести скоро сав садржај, пошто се не може одлучити, шта је од чега тамо важније и замашније. Једино ће се већа пажња и шири поглед обратити одјељку о правилу вјере, у коме је писац изнио своје важне дубоке богословско-научне назоре о суштини православља, и о правословној источној цркви као васељенској и једној правој цркви Христовој; из даљијех одјељака нагласиће се још најважнији моменти, како би се тиме вриједност и значај ове књиге јасније указао.

У одјељку о правилу вјере (канон вјере) говори писац: да је откривена хришћанска вјера само развитак и допуна првобитне вјере, коју је Бог открио у старом завјету, и којој бијаше циљ служење Богу у Исусу Христу као очекиваном Месији, као што је циљ и Христовој вјери служба Богу у Исусу Христу, као дошавшем спаситељу и искупитељу; да је хришћанска вјера основана као откровење само на ријечи божјој, која је једини извор вјере, коју су једину, како им је Исус Христос само усмено предао, свети апостоли народима и усмено и писмено проповиједали и предали, и коју су прваши хришћански настављи у појединим црквама, које воде свој почетак од времена апостолских, предавали од кољена кољену све до нашијех дана, и која су предања садржана у каноиским књигама новога завјета; да је истинско само оно предање и учење, које је примљено од апостолских људи, и које су све апостолске цркве, непрекидно предавале, чије је *постојано и свеопште свједочанство право средство, да се позна истинско откривено учење и предање*, које не треба смијешати с човјечанским предањима, која су производ само повремених и мјестимичних мишљења и обичаја; да је истинско откровење само оно: „што је позитивно основано на божијем свједочанству писменом или усменом", које нам предаде Исус Христос, и први његови ученици, који су били набрани, и Духом светим надахнути, те по томе једини његови овлаштени чувари; да је то откривено учење залог, који сваки хришћански настављ треба да чува чист и недирнут од сваке човјечије примјесе, па да га таквога преда новом настављу; да једна и ма која обласна црква може погријешити у чувању божијега залога, али све никако, пошто је Христос обећао, да ће са својом црквом бити свагда до свршетка вијека, а Исус, који је, као ријеч божија, истина, не би пребивао с црквом, која би исповиједала заблуду; да изнад свијех обласних цркава, које засебно могу погријешити, стоји васељенска црква: „с којом ће Исус свагда бити, која није ограничена ни временом ни простором; она произходи од апостола, а преко њих од Исуса Христа; она опстоји кроз све ни-

[1]) Међу овијем научно истиче „Увод у богословију" и „Догматичку богословију" од архиепископа Макарија, које дјело да је научно, достојно, да га прогуме најучењији богослови.

јекове непрекидно, свједочећи постојано о истини, чувајући вјерно залог, који јој је повјерен. Исус Христос, који њоме управља, заодјенуо ју је видљивијем знацима, и сва одвајања, која су се догађала у црквама, била су допуштена, да би свједочанство васељенске цркве јаче засјало".

У даљем току тога одијељка, писац расправља и доказује, да та васељенска црква може бити уочена и потврђена тиме: а) што у свијету постоје данас три цркве апостолског поријекла, и то грчка, латинска и јерменска црква, којијем је свима заједнички корјен, од кога се јерменска црква, као њерка грчке цркве, одвојила у V. вијеку, а латинска црква у IX. вијеку; *б.)* што су све три те цркве у IV. вијеку састављале у свему једну цркву, а тако исто и грчка са латинском до VIII. вијека; *в.)* што учење, које сада исповиједају грчка и латинска црква, није млађа од VIII. вијека, јер иза диобе није могла једна другој ништа позајмити, нарочито услијед оног мучног расположења у односима тијех двију цркава, и што учење, које сада исповиједа грчка, римска и јерменска црква, није млађе од IV. вијека, јер од тога времена није могла ова пошљедња ништа позајмити оним прима, а тако исто ни грчка црква није могла од IX. вијека ништа позајмити од латинске, као год што ни јерменска црква од грчке послије халкидонског сабора; *г.)* што је учење грчке и јерменске цркве једно и исто, па с тога оне данас претстављају онакову цркву, каква је била у своме јединству у IV. вијеку, и каква је још и у VIII. вијеку била и на западу, чему су у неколико доказом и саме секте Јаковита и Несторијанаца, које су потпуно сложне с грчком и јерменском црквом, па и с латинском до IX. вијека, а нарочито још ђурђијанска црква, која је од свијех других одвојена од V. вијека, а сложна је са грчком и јерменском црквом, по чему онда *грчка*[1]*, јерменска и ђурђијанска (грузинска) црква, па и латинска до IX. вијека, претстављају цркву мученика, која је била само апостолска, и црква Исуса Христа*; — а све те околности јасно показују, како се „постојани и свеопшти глас Хришћанске цркве јасно разумије, *и сваки Хришћанин може ласно наћи у томе гласу, и његовом постојаном и свеопштем свједочанству правило своје вјере*".

Довршујући своје разлагање о правилу вјере, писац закључује овијем значајним и дубоким научним тврдњама:

„Истинска је црква Исуса Христа видљива; она није ограничена ни временом ни мјестом; њезино је својство васељеност и свеопћност, као битно одличије, које доказује, да је апостолска. Она данас живи животом, каквијем је живјела у времена апостолска, и њезин је глас вазда један исти. Она опстоји, говори и ради пред нашијем очима. Она је биће морално, које се вијековима продужује, и води нас непрекидном пријемношћу управо к Исусу Христу. Она свједочи усред свијета, као кула свијетљила. Она нема потребе, да се удубљава у разбирање текстова, да би констатовала своје постојано и свеопће свједочанство. Она живи и говори".

„Учење, које смо предузели да изложимо, било је заједничко црквама, грчкој и латинској у осмом вијеку, и које исповиједају још и сада апостолске цркве, грчка, јерменска и ђурђијанска. Тако је то учење, учење првобитне цркве до четвртога вијека".

„Из тога закључујемо, да је само то учење било апостолско, и да су и сада цркве: грчкоруска[1]), јерменска и ђурђијанска, вјерне претставнице истинске цркве Христове. Пошто је то тако, *онда не може бити потпун Хришћанин или православни, ко није у вези с њима*".

У додатку петога приступа, писац је у лаком и прегледном, па ипак потпуном и језгровитом садржају означио разлике, које постоје у западним хришћанским црквама у погледу „правила вјере", и противности у њиховом исповиједању према учењу православне источне цркве. Он тамо у засебнијем одијељцима понајприје износи: како је римска црква све до XVI. вијека признавала за правило вјере постојано и свеопште свједочанство цијеле цркве, а тада успоставила раширење папске власти, којом римски епископ по божијем праву уређерђује у себи цијелу цркву, па је услијед тога непогрјешиви тумач откривеног учења, било писаног, или пренесеног у предањима; доказује неоснованост таковог исповиједања, које је оче-

[1]) Грчкој цркви ваља додати још и српску, бугарску, руску и румуњску цркву, које су од поетала своја, пикнувши из крила ове прве цркве, биле такође назвале претстављање чистог православља.

[1]) Преводилац придодаје на овоме мјесту још и антокефалне православне цркве, српску и румуњску.

видно у противности према начелу постојаног и свеопштег свједочанства цијеле цркве, и напомиње потребу напуштања таковог учења, ако римска црква хоће да буде православна. Даље наводи и доказује, да је учење англиканске цркве о правилу вјере ближе источном православном учењу од учења римске цркве, и да би та црква једино требала, ако хоће да буде сложна с православном црквом, да доведе с тиме у склад неке противне елементе у својим симболичким књигама, и призна неке догме о предању, као што је: опстојање божијег учења, које су апостоли усмено предали (писмено предање усваја) и непогријешно очување тога усменог учења у васељенској цркви, које се може показати и утврдити постојаним и свеопштим свједочанством апостолских цркава. У погледу протестанских цркава изнаси писац, како оне сасвим одбацују правило вјере, коме би било темељем постојано и свеопште свједочанство цркве, већ у томе сматрају за основ само свето писмо, које се може тумачити лично, како ко хоће, чиме онда неминовно а у главноме начелу отпадају од саме истините вјере хришћанске, и хитре у наручја рационализма.

(Свршиће се.)

ПОСЛИЈЕ СВ. САВЕ.

(Приказао свом пријатељу Ђорђи Н. Милићу, грађанину града Прњавора).

Свети Сава — српска слава,
Свети Сава — Србина спасава.

Је ли Србине брате, и ти драгосна Српкињо селе — има ли гдје српска душа, а да не зна за дан првог српског просвјетитеља, првог српског архипископа и првог оснивача српске школе — светог Саве? — Ја бар мислим да нема те српске душе, која не познаје тај свечани и значајни дан по васколико Србство без разлике.

Ах, Србине брате и Српкињо селе, то је дан пун-пунцат: побожности, страхопоштовања и српске благодарности.

Та, тога се дана сјећа и најокорелији српски грјешник, који је Србство занемарио, окренувши му леђа — због каквог му драго личног интереса.

На тај свечани дан свака српска душа на свега срца пјева:

„Усликнимо с љубављу!
Православља наставнице!
Пути в' водајшчаго в жизи".

*

Сви српски крајеви натјечу се, који ће љепше прославити чисто српског народног просвјетитеља светог Саву.

Е, па ни Херцег-Босна земља славна и племенита у том погледу баш ни мало није заостала од Србства с ону страну Саве воде хладне и Дрине воде брзе.

Срби у Босни и Херцеговини сваке године што љепше и красније прослављају успомену св. Саве, приређујући светосавске бесједе, а нарочином у корист својих српско-православних школа; и тако ти они од светосавских бесједа имаду: *моралну и материјалну корист.*

Светосавске бесједе примили су Срби у Босни и Херцеговини к срцу, и оне су се код њих тако одомаћиле, да их и омања мјеста, па и села одржавају, гдје само има учитеља и заједница српске свијести — бива српска школа.

Прослависмо српског просвјетитеља св. Саву у 1894. и још су нам пуне уши и глава милозвучног брујања српских пјесама, патриотичких говора и разних жеља; е, али има нешто, што нас тишти, а то су неке мане, те их баш хоћу сво овом приликом послије св. Саве да споменем што је и тенденција свијех редака.

*

Свети Сава је чисто српски народни светац, слава св. Саве чисто је српска народна слава; е, па онда Србадију драга треба светосавске бесједе приређивати у чисто српском духу, а ни у распоред трпати туђе игре, јер што год је не

српско, оно нема мјеста у распореду светосавске бесједе.

Још у неким мјестима — на жалост — занемарују српску свети њу — јавор гусле, што баш никако не би смјело бити, јер: „гдје се гусле у кући не чују, ту је мртва кућа и људи“, вели неумрли Његош. А да се српске јавор-гусле на светосавској бесједи не чују?!?

Јавор-гусле су српска историја, оне су мелем души сваког Србина.

„Кад Србин види гусле, покрај њега пролазе у мислима многа стољећа славе и туге. Оне су и дан-данас значај душевне огромности *Срспства*“ — рекао је неумрли српски књижевник Јаша Игњатовић. Србадијо драга! не занемарујмо српских гусала, покажимо их нашим млађим, јер ће их млађи сасвим забацити и заборавити, а ми ћемо онда за то велику одговорност пред Богом имати.

*

Нека би дао преблаги творац цијеле васионе, да догодишњи Савин дан васколико Српство још боље прослави; а ми Срби у Босни и Херцеговини да поменуте и друге мане одбацимо, те да у сасвим српском духу св. Саву прослављамо.

А ви Србадијо драга — по неким мјестима што немате своје задужбине и засадбине српске свијести — српске школе, — похитајте и прегните на петнијех жила, па дижите српске школе. „Од човјека се ништа отело није, а прегаоцу и Бог помаже“.

Ти Србине, ако те иоле драги Бог имањем обдарио, угледај се на многобројне српске добротворе, па пружи своју српску десницу српској школи, јер православна српска школа и црква једини је стражар и чувар свега онога, што Србина Србином чини, и без чега се Србин Србином ни назвати не може; а Србин бити то је слава над славом.

Српски богаташи и у опште сваки, сјетите се ријечи српског генија и владике црногорског:

Благо оном, ко довјека живи,
Нико се рашта и родити“.

А сад да си ми мили и витешки роде здраво и рахат.

Манастир Гомионица, мјесеца јануара 1894.

П. С. Иванчевић,
јеромонах гомионички и српски учитељ

БЕСЈЕДА
при освећењу водице и кољива у Травнику на св. Саву 1894.

Говорио: **Никола Адамовић**, свештеник.

Благочестиви Христјани и мили роде српски!

Широм, пут пространог Српства и по свима крајевима, гдје год српска душа живи, данашњи се дан слави и прославља за спомен нашег великог светитеља и просветитеља Саве. На данашњи дан ми Срби одајемо дужну пошту нашем светитељу Сави због његовог светог и богоугодног живота, великих и племенитих дјела, која је учинио свом милом српском народу. Радујмо се, браћо, што овако великог великана Србина, светитеља и просвјетитеља Саву имамо, јер ми, не само што се њиме можемо и смијемо дичити и поносити пред страним свијетом, него што више ми у њему имамо заступника и код самог Бога. Ми Срби, није само да имамо нашег светитеља Саву, па да се самим њиме толико дичимо и узносимо, него ми имамо још много и много великана наших, с којима се потпуним правом можемо дичити и поносити. Да отворимо историју Срба, па да их станемо овдје рећати и пребројавати, зашта да ме од данас до сјутра слушате, не би вам их могао свију порећати. Та српска историја је оваким важним и племенитим људима Србима окићена, као кад мајка природа у премаљеће окити овоземну површину. Знам, многи ће ме од вас запитати, ко их толике у историју Срба пореја, на које питање ево вам врло лакха одговора, ко други ако не живот и дјела појединих великана. Тако и наш светитељ и просвјетитељ Сава, са свога света и богоугодна

живота, постао је светитељем и угодником божјим, а са својих великих и племенитих дјела заузео је прво мјесто у српској историји.

Велика су и превелика дјела светитеља Саве, с којима је заслужио, да га ми Срби данас и навјек славимо и прослављамо.

А збиља да су таква, јасан је доказ овај, јер ниједан народ, а особито ми Срби не би могли славити и уносити једног човјека, који то није заслужио. Особито генијални или богом изабрани људи могу да заслуже у народу толике славе и заслуге, а не које-какве трице и надрикњиге. Према дјелима и људи се мјере. Па тако и дјела нашег светитеља Саве, да вам их овдје рећам и износим, ја сам мален духом и пера невјешта, па за то ћу оставити то способнијем људима, који су духом кадри а пера вјештији да то учине; а ви ћете бити тако добри, те ћете ми дозволити само, да између толиких дјела светитеља Саве, прозборим укратко: „О школи некад и сад, и њезином опстанку".

Благочестиви Хришћани! Као што данас можемо видјети миле нам српске школе по већим и мањим мјестима драге нам домовине, било је времена па их нијесмо имали, шта више било је времена незнам, да ли смо могли и појмити шта је то школа. Према таквом стању и духу времена лахко је појмити на коме смо степену изображења стајали. Били смо са свим запушћени и матери природи предани, да нас она васпита и научи. Од простих родитеља долазила је на свијет и проста младеж. И тако је то трајало, разумије се неко вријеме, прелазећи с кољена на кољено. Док смо се ми Срби с крстом и мачем борили за слободу и домовину, дотлен су други просвијећени народи напредовали у просвјети, паравски подижући школе и удешавајући их према духу народа и другим потребама. И то је главни узрок, да смо ми Срби, што се тиче просвјете, заостали били иза других народа на сто сто. Ми Срби и ако смо у просвјети изостали иза других просвијећених народа, ми се опет тјешити можемо тиме, што смо задобили сјајну и златну прошлост. Ми се са нашом прошлости можемо дичити и поносити пред другим народима, јер ни један народ, могу рећи, да нема такве прошлости, као што је има српски народ. И сунце ако кад помрча и све тумбе да се окрене, опет српска прошлост остаје сјајна и ништа ју није кадро помрчити, осим опет нас Срба. И ми, т. ј. ако је неумједнемо изгинити и чувати, те својим немаром, нагленошћу а највише нелогом, могли би не само прошлост нашу опрнити, него могли би изгубити и оно, што данас имамо. — Могуће је да би ми Срби и још дуго у тако непросвијећеном стању остали, да није што се каже „вријеме куле низ котаре гради, вријеме гради вријеме разграђује"; јер као што је год било вријеме, кад нијесмо нити смо могли имати школа, тако је опет вријеме донијело, да смо стекли и ако не школе а оно бар српске манастире. У српским манастирима нашли смо ми себе и својој младежи прибјежишта и уточишта.

Кад су српски манастири основани, тада је српска младеж затомице ишла у српске манастире, тамо се васпитавала и књигу учила. У српским манастирима српска се је младеж његовала и напајала православљем и српским духом. Од колике су важности и користи били српски манастири у то доба, види се од туда, што се је највећа књижевност чувала и ширила, и што су нам толико научних људи дали. Та и наш је светитељ Сава у српским манастирима књигу учио и највишу мудрост докучио. Јер он кад је од својих родитеља отишао, отишао је са калуђерима у манастир „Хиландар", и тамо се посветио калуђерском чину, обукао на се ризу смирености, да га краси „ни сребро ни злато, већ крјепост и мантија црна".

Но као што се може видјети и непобитна истина потврдити, да су нама наши свети манастири од велике важности и користи били, и да смо ми Срби са нашим светим манастирима доста у напријед корачили; ипак могу рећи да би, што се тиче просвјете, на сто сто остали иза других народа, да не би Бога старог пријатеља, који према својој превеликој милости и благости нареди, да и на српском небу звијезда засија — звијезда просвјете. Та звијезда, која се је на српском небу појавила и засијала, и која ће свијетлити докле тече свијета и вијека, јест наш светитељ и просвјетитељ Сава.

Духом и тјелом крјепак, разумом бистар и мудар наш светитељ Сава, кад је из српског манастира изашао, и кад се је испео на висок

степен архијерејског достојанства, тад' изнпје се на лаганим крилима и стаде прелијетати по свима крајевима тад пространог српског царства. Свети Сава за кратко вријеме уреди српску државу. Ће год што потребито и манкало бјеше он постави и подмири, било: владике, свештенике, манастире, цркве или школе, и остало све, што његовом милом народу оскудно бјеше. Светитељ Сава тад положи темељ и српским школама, који се никад више срушити неће, докле траје и једног правог Србина и Српкиње. Тад и манастири српски достигоше врхунац свој, у њима бјеше за нас сви факултети, све медецине и сва права.

Видите браћо, као год што светитељ наш Сава прегну свима својим силама, те неуморно радијаше за нас — свој српски народ, тако исто дужни смо и ми, да свима нашим слабим силама прегнемо те да сложно као браћа радимо на нашем добру, срећи и будућности. У свима нашим подузећима и у сваком нашем понајмањем раду, треба да нам је идеал светитељ Сава. Угледајмо се на нашег светитеља Саву, те и ми љубимо: српске манастире, српске цркве и наше миле нам српске школе! Ах српске школе! Пуна ли су уста кад речем школа! Запитајмо се а шта је то српска школа?

Видили смо мало час, у ком смо степену изображена стајали, какви смо школа имали, и како смо учили; а данас — данас кад смо стекли и имамо чисто милу нам народну школу, зашто онда, праведно је да знамо и шта је српска школа.

Српска школа није ништа друго, нег оно српско мјесто, гдје се српска младеж — млади Српчићи и Српкиње уче, васпитају и изображавају, а све у српском духу.

Ето шта је српска школа! Важност српске школе, потиче из самог предмета, а ево видите како чика Змај у својој пјесми „Дижите школе“ вели: „Знање је свјетлост, знање је моћ, учимо браћо и дан и ноћ“. Према потреби знања може се мјерити и важност школа, јер од куд се добија знање ако не из школе. Па зато баш чика Змај у истој својој пјесми пјева даље: „дижите школе дјеца нас моле, јер имали горег срма и стида, нег не дати своме чаду вида“? Од вајкада истицала се је и потреба за српском школом а према потреби, наравски истицала се је и важност. На онда, кад је то све тако и кад ми сами очима видимо и признајемо, шта онда можемо да речемо о нашим школама у данашње вријеме — у вријеме деветнаестог вијека, вијека просвећенога? Шта ћемо да речемо само нам се каже. Школа је Србину највиши аманет била а особити аманет од нашег светитеља Саве, коју нам српску школу, свој браћи Србадији у аманет предаде, да ју свету и неповрнјеђену очувамо.

Кад знамо, шта је то српска школа и какву корист даје, онда питам ја вас: какви смо ми и какви требамо да смо на спрам наших милих нам школа? Ја мислим а и позитивно држим, да кад наша школа потпуно своју дужност врши на спрам нас односно на спрам наше младежи, праведно би било да и ми сви више обратимо пажњу на нашу школу, јер не само што нас дужност на то веже, него и данашњи дух времена то од нас изискује. Па бацимо на страну све, оставимо и дужност, и дух времена, ал' шта ћеш, кад нас запита наш светитељ Сава, шта се ради и како се чува његов аманет? Шта ћемо онда? Та морамо сви ћутати и очи к земљи оборити, јер крив се крије а прав се смије. Питам вас: да ли који од вас врши своју дужност, која се по праву изискивати може? Да ли је којем на уму та српска школа, па да је се сјети и посјети? Да ли који кад завири у школу, па да види, шта се тамо ради у том аманету светитеља Саве? Шта ради српска младеж? и како напредује и учи? Каквим духом та српска школа дише? Да ли који учитеља обиђе, па га упита, како си учо, шта ти фали и да ли што год школи треба? Знам, на сва ова питања моја, нећете ми одговорити, јер неможете, а да вас питам које-чему другом, што потребито није, одговор би ту био и не би се дуго мислили. Видите браћо! Да ли оваким нашим радом поступком идемо на срећу наше школе? Да ли нашим радом и поступком идемо на то да нашу школу осигурамо и њезин темељ утврдимо? Да ли оваким нашим радом и поступком идемо сами себи на срећу и будућност нашу? Не! Ми, оваким нашим радом и немаром идемо и радимо на уштрб наше школе, на не-

срећу њену, да ју срушимо и уништимо. С' пропашћу наше школе, падамо и ми! Камо вас и једног, па да поведе ријеч, да се што год учини за нашу школу? Камо вас и једног, који поведе ријеч, да се створи школски фонд и тим да се осигура њезин опстанак; па камо вас и једног, који приложи што год у нашу милу нам школу па рече: ма ево ово добровољно дајем у нашу школу, па нек има! Ајд, није срећне, као што је несреће!? Угледајмо се браћо, на друга мјеста наше поносне Босне и кршне Херцеговине, па видите шта раде браћа Србадија! Докле наша браћа по другим малим мјестима стварају себи фондове, докле један на другог се намеће, те фрца добротвор иза добротвора; дотле ми на жалост у дремежу бунцамо и слатким сном спаваомо! Пређе је нама свађати се, партаје склапати и један против другог радити! Пређе је нама тужити један другог и викати на наше мило нам учитељство! Зар се овако ради на болитку нашем и наше младежи? Зар се овако љуби и поштује наша мила нам школа? Хоћемо ли и смијемо ли допустити, да изгубимо наш углед и српски образ пред страним свијетом и нашом осталом браћом Србадијом? Хоћемо ли и смијемо ли допустити, да нас због нашег немара, наша младеж — млади Срчићи и Српкиње куну и и проклињу? Хоћемо ли и смијемо ли допустити да нас од озгор — с неба, наш светитељ и просвјетитељ Сава куне и гњев свој излива на нас? Не браћо, нећемо; е па докле ћемо овако?

О браћо Србадијо! Тргнимо се и пробудимо из дремежа слатког сна, те сложно као браћа пружимо руку један другом и загрлимо се! Прихватимо сви за штап братске слоге и љубави, а одбацимо мрзост и неслогу, јер неслога има сломити врат, ње и осим нас. Пригрлимо нашу милу нам школу и радимо за њу! Јер, ви видите, колико се је наука узвисила, да чисто чуда ствара! А и народна пословица вели „снага кладе ваља а памет царује". Па кад је то тако, ја вас опет позивам у школу и за школу. Пригрлимо школу и љубимо ју, и чинимо за њу све могуће, што се учинити може. Неплашите се, није то ништа страшно, нит је то тако велико, да се учинити неможе. До нас је све стало. Ако ми будемо људи и права браћа Србадија, и ако имадиемо љубав међу собом, то ће нам све лахко и није ништа тешко.

Сад пак браћо, полажући на вашу будну српску свјест, на ваш чисти и поштени образ, надам се, да ће моје ријечи добрим плодом уродити. Надам се, да ћете и ви по својој дужности учинити све оно, што сте кадри и што требало буде. Надам се, да ћете пригрлити и обљубити нашу милу нам школу, и све могуће оно учинити, што се дало и потребито буде, па онда, — да нас види Бог и наш светитељ и просветитељ Сава, те да и нас, као оно што невину дјечицу благосиља и нас као своје добре синове благослови сад и навијек! Амин.

О ЧИТАЊУ ЈЕВАНЂЕЉА И АПОСТОЛА У НЕДЈЕЉЕ, по грчком Јеванђелистару.

Ми смо још 1888. године покренули питање: „*О читању јеванђела и апостола у недјеље, по грчком Јеванђелистару*", због ког смо питања водили са покојним *Шакраком* жестоку полемику, која због његове смрти није довршена *онако*, како смо је мислили довршити.

Како је *Шакрак* отишао Богу на истину, не остаје нам сада друго, већ да озбиљеки једном приведемо крају питање: „*О читању јеванђела у недјеље, по грчком Јеванђелистару*".

Ми ћемо прво по грчком Јеванђелистару навести, која 1894-те године треба читати васкрсна јеванђеља на јутрењу, која на служби, које апостоле и које гласове васкрсне треба појати у коју недјељу, а за тим ћемо укратко рећи, за што треба, да и ми православни Срби читамо јеванђеља и апостоле у недјеље по грчком јеванђелистару, а не по славенско-руском Сказанију. (Види „Српски Сион" бр. 7 и 8. од 1894.)

Ове 1894. године треба овако у недјеље јеванђеља и апостоле читати:

1894. Ускрс: 17. Априла.

Пасхално слово: III.

Месеци	Број. год.	Име недјеље и које се јеванђеље чита на литургији	Назив редовне недјеље: Јеванђеља	Назив редовне недјеље: Апостола	Који се апостол чита на литургији	Глас изаспрена	Јеванђеље изаспрено
Јануара	2	Пред просвјећењем, Марк. 1.			К Тимотеју, зач. 298.	8	11
	9	По просвјећењу, Мат. 8.			Ко Ефесјем, 224. од пол.	1	1
	16	XII. Лукина, Лук. 85.	XXIX.	XXIX.	Ко Колошјем 257.	2	2
	23	XV. „ Лук. 94.	XXXII.	XXXII.	К Тимотеју, 285	3	3
	30	XVII. Матијева, Мат. 62 и Три Јерарха, Мат. 11.	XVII.	XVII.	Ко Коринћјаном, 182. од пол. „ Јевр̀ејем, 334.	4	4
Фебруара	6	О Митари и Фарисеју, Лук. 89 (Почетак Трпеза)	XXXIII.	XXXIII.	К Тимотеју, 296.	5	5
	13	О блудњем сину, Лук. 79.	XXXIV.	XXXIV.	Ко Коринћјаном, 135	6	6
	19	Задушнице (у суботу)					
	20	Мјасопустнија, Мат. 106. (Месне покладе)	XXXV.	XXXV.	Ко Коринћјанам, 140.	7	7
	27	Сиропустнија, Мат. 17. (Бијеле покладе)	XXXVI.	XXXVI.	К Римљанам, 112.	8	8
Марта	6	I. великог поста, Јов. 5.			Ко Јевр̀ејем, 329. од пол.	1	9
	13	II. „ „ Марк. 7. Јов. 36.			„ „ 304. и 318.	2	10
	20	III. „ „ Марк. 37.			„ „ 311.	3	11
	27	IV. „ „ Марк. 40. Мат. 10.			„ „ 314. и 229.	4	1
Априла	3	V. „ „ Марк. 47. Лук. 33.			„ „ 321. од пол. и 208	5	2
	10	VI. „ „ (Цвети), Јов. 41.			К Филипљанам, 247.	—	Мат. 83
	17	Васкресење Христово, Јов. 1.	I.	I.	В Дјејањих, 1.		
	24	О Томје, Јов. 65.	II.	II.	„ „ 14.	—	1
Маја	1	О Мироносицах, Марк. 69.	III.	III.	„ „ 16.	2	4
	8	О Разслабљењем, Јов. 14.	IV.	IV.	„ „ 23.	3	5
	15	Самарјанина, Јов. 12.	V.	V.	„ „ 28	4	7
	22	О Сљепом, Јов. 34.	VI.	VI.	„ „ 38.	5	8
	29	Свјатих отец, Јов. 56.	VII.	VII.	„ „ 44.	6	10
Јука	4	Задушнице (субота)					
	5	Духови (св. Тројица) Јов. 27.	VIII.	VIII.	В Дјејањих, 3.	—	9
	12	Вс̀јех свјатих, Мат. 38. (Петровске покладе)	I.	I.	Ко Јевр̀ејем, 330.	8	1
	19	II. Матијева, Мат. 9.	II.	II.	К Римљанам, 81. од пол.	1	2
	26	III. „ Мат. 18.	III.	III.	„ „ 88.	2	3
Јула	3	IV. „ Мат. 25.	IV.	IV.	„ „ 93.	3	4
	10	V. „ Мат. 28.	V.	V.	„ „ 103.	4	5
	17	Св. Отец VII. сабора, Мат. 11.			Ко Јевр̀ејем, 334.	5	6
	24	VII. Матијева, Мат. 33.	VII.	VII.	К Римљанам, 116.	6	7
	31	VIII. „ Мат. 58. (Госпојинске покладе)	VIII.	VIII.	Ко Коринћјанам, 124.	7	8
Августа	7	IX. Матијева, Мат. 59.	IX.	IX.	„ „ 128.	8	9
	14	X. „ Мат. 72.	X.	X.	„ „ 131.	1	10
	21	XI. „ Мат. 77.	XI.	XI.	„ „ 141.	2	11
	28	XII. „ Мат. 79.	XII.	XII.	„ „ 158.	3	1
Септем.	4	XIII. Матијева Мат. 87.	XIII.	XIII.	Ко Коринћјанам 166.	4	2
	11	Пред воздвиженијем, Јов. 9.			Ко Галатом, 215.	5	3
	18	По воздвиженији, Марк. 37.			„ „ 205.	6	4
	25	I. Лукина, Лук. 17.	XVIII.	XVI.	Ко Коринћјанам, 181.	7	5
Октобра	1	Михољске задушнице (у суботу)					
	2	II. Лукина, Лук. 26.	XIX.	XVII.	„ „ 182. од пол.	8	6
	9	III. „ Лук. 30.	XX.	XVIII.	„ „ 188.	1	7
	16	IV. „ Лук. 35. (св. Отец)	XXI.		К Титу, 302. од пол.	2	8
	23	VI. „ Лук. 38.	XXIII.	XX.	Ко Галатом, 200.	3	9
	30	V. „ Лук. 83.	XXII.	XXI.	„ „ 203.	4	10
Новембра	6	VII. „ Лук. 39.	XXIV.	XXII.	„ „ 215.	5	11
	13	VIII. „ Лук. 53.	XXV.	XXIII.	Ко Ефесјем, 220.	6	1
	14	(Божићне покладе) у понедељник.					
	20	IX. Лукина, Лук. 66.	XXVI.	XIV.	„ „ 221.	7	2
	27	XIII. „ Лук. 91.	XXX.	XXV.	„ „ 224.	8	3
Децембра	4	X. „ Лук. 71.	XXVII.	XXVI.	„ „ 229.	1	4
	10	(Материце) у суботу					
	11	Св. Прагец, Лук. 76.			Ко Колошјем. 257.	2	5
	17	(Оцеви) у суботу.					
	18	Пред рођењем, Мат. 1.			Ко Јевр̀ејем, 328,	3	6
	25	рођење Христово, Мат. 3.			Ко Галатом, 209.		Мат. 2

Који српски свештеник ове 1894. године читао буде *овако* васкрсна и на служби јеванђеља и апостоле у недјеље, *тај нека увјерен буде да су ноћа читана у означене недјеље и у свима православним црквама све четири васељенске патријаршије, у црквама румунским и бугарским.*

У грчком јеванђелистару има 35 оваких таблица, т. ј. за свако пасхално слово, за цијелу годину, наведено је која јеванђеља и апостоле треба читати у коју недјељу на служби, која васкрсна и који је које недјеље глас.

Д. Руварац.

РАЗНО.

Богојављенска литија и прослава св. Саве, просвјетитеља и првог архијепископа српског у Сарајеву 1894. год. Без сумње, сваког брата Србина и побожног Хришћанина весели све оно, што је нама православнима свето и узвишено. Побожност је сваком у души урезана, и то још од његова дјетињства, особито оном, чији су родитељи и други укућани такви, који своје свештење обожавају, па и млађима својим претходе примјером: како се треба Бога бојати, старије поштовати, цркву походити и чувати се свега оног, што би Богу неугодно било.

Милину те побожности, осјећа сваки, кад је у цркви и кад своје молитве узноси ономе, од кога сва овоземна добра очекује. Такве су прилике увијек, кад си год у дому божијем, и кад гледаш служећег пастира цркве Христове како смјерно и тајанствено врши службу Божију, — Њему на славу, а нама на душевну корист и радост; па кад си већ дужност твоју свршио и Богу се препоручио, одлазиш из цркве некако душевно расположен — осјећаш се у свему лак, као водом окупан. Чисто те неко свјежило обузима, па чак и ум је бистрији, и мисли ти боље из главе теку, — једном ријечи сав си оснажен неким необичним миљем, што никада није случај, ако си, ма ђе, изван цркве и св. службе божије провео.

Православни Срби радо и весело дочекују своје велике и свечане празнике. Какви су то празници, који су, и колико ли их имамо, то је свима добро познато, а ја ћу овијем укратко да се осврнем на два таква наша велика года, који се са црквеним молитвама и особитим церемонијама у свој Босни, и ђе год Срби православни живе, светкују и проводе, — Први је тако велики Господњи празник *св. Богојављење*, а други *св. Сава* први и највећи учитељ и просвјетитељ српскога народа. — Нема тога мјеста, ма оно и најмање било, у којима се неће та два велика дана прославити свима могућним начинима и црквеном богомољом; а моја је намјера, да у кратко речем, како су та два празника овдје код нас, у Сарајеву, ове године проведени.

Овдје је још од прије уведен обичај, да се од стране А.Е. и М. Конзисторије пред Богојављење обнане свс више власти, поједини уреди и заводи, народ и околно свештенство, и да се сви позову на свечаност. Видјети у Сарајеву богојављенску литију, то је нешто знатно и управ достојно престолнице босанске. Одход литије величанствен је и она силна свјетина из Сарајева и околине, подсјећа те тада на какве приумфалне догађаје великих градова.

Јутрења, царски часови и вечерња с литургијом, свршује се овдје на Крстов-дан из јутра до 7 сати. Велико водоосвећење, извршио је сам Високопреосвештени госп. митрополит, и онда настаје она велика ларма, гурање, јагма и отимање око св. водице. Народу се не може замјерити, што се толико отима, да ујагми чашу свете водице. Он право има, што ради, час прије, добити оно, што за велику свештињу сматра, јер, то и јест светиња; а да је тако, у томе лежи прост доказ. Узмите обичну воду, затворите је како окете у један суд или флашу она ће се кроз неко вријеме покварити. Узмете ли св. Богојављенску или крстованску водицу, можете је затворити или отворену имати, а и држите је ђе окете, она вам је и послије три године чиста и без икаква задаха, увијек као и свјежа. Светињи тој народ вјерује, и за то се јагми, да до ње час прије дође. Ипак, за тај случај, требало би у цркви намјестити од дрвета неко узвишеније мјесто с кога би једно свештено лице имало ос-

већену водицу подијелити, а не онако, да се чаше и флаше разбијају и водица просипа.

На св. Богојављење извршене су свечане Божије службе и у једној и у другој сарајевској цркви. У новој цркви, служило је Његово Високопреосвештенство, госп. митрополит са 2 архимандрита, 2 прота и 2 свештеника. На литургији са хора црквеног, одговарало је наше ваљано појевачко друштво „Слога“. У старој цркви служила су 2 свештеника и парох блажујски госп. Стево Трифковић, држао је проповед. У овој цркви обично се раније почиње, тако, да и тамошња свечана литија стигне с народом, прије свршетка у нову цркву. — При свршетку литургије у новој цркви, стигли су у цркву Њихове преузвишености: поглавар земље Барон Апел и цивилни адлатус Барон Кучера, страни конзули, Генералитет и остала велика господа, а пред црквом стајала је упарађана војска са својом музиком. Тачно у 9 ½ сати, огласили су топовски метци са жуте бастионе свечану литију, која се кренула из цркве „Франц Јосифовом“ улицом, преко латинске ћуприје, па кроз улицу „цареву махалу“ преко ћуприје на Мејдану до „Бенбаше,“ на извор „Пјенковац“, ће се сваке године вода закрштава.

Под „небом“, кога су носили наши дични богословци, и кога је опкољавала почасна војничка стража са пушкама, корачао је наш митрополит и добротвор народа нашег госп. Ђорђе Николајевић. Око њега су носила два млађа свештеника трикирије и дикирије, а пред њим богослов у стихар обучен, носио је архијерејски жезал. За небом су ишла горе поменута преузвишена господа са заступницима велесила европских, генерали и остала г. г. високи земаљски достојанственици, чиновништво и народ обојег спола. Пред небом је ишло упарађено свештенство: Архимандрити, проте и свештеници. Пред овима два богослова носили су међу собом празничну икону, онда ђаци у стихарима са чирацима и рипидама, богослови са својим професорима, појевачко друштво „Слога“ на челу са својим красним барјаком, ђаци велике гимназије, учитељске и техничке школе, војничке и трговачке школе, српске основне школе и више српске дјевојачке школе, градске мушке и више дјевојачке школе — сви са својим наставницима, војска са музиком и народ. Редови су били одијелити многим црквеним барјацима. Богослови су складно пјевали велико „Глас господа на водах“. Музика није могла свирати ради велике студени, док се није литија вратила натраг. — На самом извору „Бенбаши“, подигнута је од дрвене јапије као нека трибуна, застрта и окићена зеленилом и српским заставама, и ту долази само свештенство, веће чиновништво и неке отличније господе. Водоосвећење извршио је сам високопреосвештени госп. митрополит, за које вријеме одају војници почасне салве и грувају градски топови, који се обично опали 101 на број. Побожни народ и ту разграби св. воду и литија истим редом враћа се кроз српску варош Темалушу и Рудолфову улицу — у нову цркву. Кад се нашље поред старе цркве, свештеници са литијом те цркве изостану ту, а друга литија са звоњењем, испраћа се даље.

Пред новом црквом, Високопреосвештени госп. митрополит захвали се одабраним ријечима Преузвишеном поглавару земље и осталој високој господи, који су својом посјетом увеличали нашу црквену свечаност, поучи и војнике да буду вјерни домовини и послушни својим старјешинама. И тако се свршава ова значајна свечаност цркве православне, за коју се и иновјерци отимају видити. — Полиција је тада толико појачана, да се увијек пази на сваки покрет, па лахко ухиљадама људи има и пјаних и манитих и сваколаких, и опет се ред одржи, како треба.

То је што се тиче празника св. Богојављења; а сад да видимо како је и св. Сава прослављен у овоме граду.

Дана 13. јануара одслужена је у вече велика вечерња са бденијем у обје цркве. Литургију, сутрадан, служио је госп. митрополит, у старој цркви са 1 архимандритом, двојицом прота, двојицом свештеника и протођаконом На „причасну“ држао је говор млади свештеник и канцелиста конзисторијални г. Ђорђе Бјелановић. Говор му је лијеп и поучан, а особито нам се допала она примјена у говору, како је негда било и како је сад. Овај млади свештеник, богослов ревњевски, добро пише, темељито мисли, разложно излаже догађаје и у доста ствари разумије се, — те није за одмет ако га овдје, као старији похвалим.

По свршетку литургије, кренула се свечана поворка у велику школску салу, у коју се

сваке године сабирамо на овај дан. Сала та служи за скупштину црквену, кад је избор нове општине, а у њој се држе и школски испити. — Водицу и кољиво освештао је госп. митрополит, а по том је држао разборит и красан говор овдашњи срп. учитељ г. Светислав Павковић. У своме говору, истакао је потребу да Сарајево, односно српска и школска општина, установи овдје и дјечије забавиште, које би имало невину Сриѕад припремати за редовну школу. Овај апел упућен је на српско-православну црквено-школску општину овдје, па како што је та цијењена општина у свему свјесна дужности своје, уздање је да ће та иста уважена општина и хтјети удовољити овој потреби, да поред ниже и више српске мушке и женске школе отвори и забавиште, које је неопходно потребно за Србе Сарајлије. На крају овог говора, као и сваке године, прочитана су имена онијех родољубивих фундатора и прилагача, који су се било прилогом или повљедном опоруком сјетили своје свете цркве и српске школе. — Слава им!

У новој цркви, служио је божанствену литургију високопречасни госп. архимандрит Магарашевић са тројицом свештеника; а послије крену се свечан поход гимназијалних ученика, препарандиста и ученица мушке и женске градске школе у зграду велике гимназије, ђе је по пропису освећена водица и кољиво, а послије тога држао је поучан и свима допадљив говор наш вољани катихета г. прото Петар Бенић.

У вече, тога дана, била је светосавска забава, коју је приредила виша српска дјевојачка и основна школа са својим наставницима и наставницама. Бесједу су удостојили своје високе посјете Њихове преузвишености поглавар Апел и барон Кучера са високим госпођама, даље генерал коњице госп. Томичић, француски конзул, начелник града Мехмед бег Капетановић и остале угледне особе. Мјеста у партеру била су сва заузета и тако је позив сјајан, али и опет као у Сарајеву било би и више публике, али то мали простор зграде позориште не допушта. На забави свирала је војничка музика.

У забавном програму, била је 1. Пјесма „Усклинимо с љубави“, коју су отпјевале ученице више српске дјевојачке школе, све ученице биле су у красно бијело одијело обучене и на бини су изгледале као прави анђели. 2. Поздравни говор, о школи, држао је учитељ и ликовођа пјевачког друштва „Слоге“ г. Травањ, на крају кога је војничка капела одсвирала прву строфу царевке, коју је публика са стајањем саслушала 3. 4. „Пастирска пјесма“ и „Прељина пјесма“, отпјеване су добро особито ова последња, у којој су мале ученице: Савка Сршкић и Драгиња Бабић биле изазване и повториле је. 5. Смрт св. Саве“, декламирала је ученица Савка Пешутова, а 6: „Погледај“ соло, пјевао учитељ г. Травањ својим милозвучним гласом, уз пратњу гласовира, на коме је свирао г. Александар Босиљевац учитељ музике у Препарандији. Ову пјесму дивота је било чути, а и како неће, кад ју пјева најбољи овдашњи мајстор, у том послу, г. Травањ. Уз гусле је пјевао тежак из Осијека Симо Спасојевић, пјесму „св. Саво“, но она није најбољи утисак учинила, јер је читана из књиге, а то се већ није могло очекивати од тежака. Требало му је дати нешто друго, што он зна на памет. Шаљиви комад „Расијани професор“ свима нам се допао, али је штета што се у Сарајеву који историчан комад не даје, као и по другим мјестима. Играње је трајало до 3 сата у јутру, и тако нам прођоше за ову годину те двије велике свечаности: Богојављење и св. Саво.

На концу овог летимичног описа, пожелити ми је: да наш драги српски народ увијек остане сталан у светој прађедовској вјери, да и на даље ради и с поносом очекује и проводи своје народне и црквене свечаности, и да се никада не поводи за туђијем. Само је спас у православљу и његовању наших народних особина, хришћанских врлина и светиња, за то нека нам топлина вјерска гријe наше српске груди. — Ако таки до краја живота нашег останемо, пијење св. Богојављенске водице, биће на исцјељење наших душевних немоћи; а св. Саво, тај омиљени наш народни светац, са висина небесних благословиће нас и биће нам и на даље: наставник, првопрестолник и учитељ на путу, који води у живот вјечни.

Д.

Упозорујемо свештенство и народ на двије окружнице АЕ. М. Консисторије Дабро-босанске Епархије. Познато вам је да је духовна власт још 29. новембра 1883. године својом окружницом под бројем 1629 (види лист „Дабро-босански

Источник“ од 1887 године, број 2. страна 29) наредила свештенству Дабро-босанске Епархије: *„да се ниједан свештеник не усуди црквене иконе ма од које подозриве странке оне долазиле, прије примити и у цркву унијети, без благослова архијерејског, а тако исто ни друге ствари“.* Такође другом окружницом духовна је власт од 1. априла 1888. године, број 470 (види лист „Л. Б. Источник“ од 1888., број 6., страна 91.) упозорила свештенство, црквене општине и народ, да не примају неправославне иконе, и топло им препоручила: *„да у будуће нико не купује иконе, на којима не буде печат АЕ. М. Конзисторије“.*

Почем се још и сад протурују у наш народ неправославне иконе, и у цркве, и у домове православне уносе, — то смо нашли за нужно и потребно и овим начином поред горњих окружница, да упозоримо пречасно свештенство и благочестиви народ, да не купује неправославне иконе, које не одговарају духу ни учењу православне хришћанске цркве, и да свештеници не дозвољавају, да се ове у цркве и у домове српске уносе, нити да их освештавају, на којима не буде одобрења и печата надлежне духовне власти.

Свештеници! Са више страна имамо позитивних извјештаја, да се неправославне иконе вијају чешће пута по многим мјестима у Босни и Херцеговини, па шта више и у црквама и домовима православним, и неки продају их по доста јефтину цијену, па и на мјесечно одплаћивање, као и друге ствари црквене, и свијет их купује једно за то, што су јевтине, а друго што су на хартијама и платну живим бојама израђене, и што имају лијепе позлаћене оквире. Оваквих икона има код нас у Босни и Херцеговини у више дућана, код наших и иновјерних. А више пута протурају их разни мисионари преко књижара, трговаца — интересирија, и агената својих, и продају их под именом православних: руских и грчких икона.

На тим неправославним иконама, свети̏тељи су већином без браде, обријани, или ако имају браду, она је кратка, потсјечена; а православни свети̏тељи (осим анђелских ликова, Богомајке, и других) имају сви обичну браду; неправославни су свети̏тељи на врх главе обријани, а православни нијесу; неправославни свети̏тељи нагледају више као ритери — јунаци, а православни су обратно са крстом, грањицом, свијећом, књигом, или палицом у руци; неправославни су свети̏тељи већином млади, лијепи, угојени и румена лица, а православни су озбиљни, суновљави, блиједи, побожни и смјерни; неправославне су иконе потписане латинским и њемачким језиком, и другим некаквим писменима а православне словенским, или грчким језиком. Такође неправославне су и оне иконе на којима стоји непотпун натпис, као: „Сти Нико лаи“, „Сти Наум“, „Сти Стефъ“, и т. д.; а осим тога неправославна је и она икона, која има и потпун наслов исписан ћирилицом, или словенским језиком, и ако је испод тога по дну, латиницом или њемачким писмом што год исписано, или штампано, и ако стоји: „доз. цена. Лкокъ“, и т. д., и то је неправославно.

Калуђерска школа у Фрушкој Гори. У манастиру Опову, прослављена је дана 12. децем. једна српска културна свечаност, т. ј. свечано је отворена калуђерска школа у овом манастиру, у задужбини српској. Овој свечаности српског народа присуствовало је Његово блаженство патријарх Георгије Бранковић, који је осветио и отворио новоосновану калуђерску школу у присуству настојатеља свију фрушко-горскијех манастира, преставника иностранијех просвјетнијех српскијех завода, великог броја свештеника обојега чина и многобројног народа. Поред осталих присуствовали су изасланици калуђерског реда из краљевине Србије.

Госп. Георгије, патријарх, лијепом бесједом прогласио је калуђерску школу за отворену, истакнувши њен религиозно-просвјетни значај за српски народ и за православље, и препоручио нови завод ревности његових наставника, ученика и свијех искренијех пријатеља православља и Српства.

Приликом ове свечаности била је служба Божја, на којој је врлједни и родољубиви г. протосинђел О. Исак Дошен произведен од патријарха за архимандрита и утврђен за управитеља калуђерске школе. И он је изговорио значајну бесједу о важности и користи калуђерске школе, и тако исто и сви су говорници истакли важност и поздравили ону корисну установу по православље и Српство.

Школа је смјештена у лијепим, здравим и видним просторијама манастира Опова. У први разред, што је за сад отворен, уписано је 22 младића, које обучавају три наставника, све способна и стручна лица.

Желимо сваку срећу и напредак овој културној установи, и придружујемо се радости наше браће у Дустро Угарској монархији, и дај Боже да ова школа оправда сва очекивања, која од ње изгледају и црква и народ.

Допис уредништу „Источника". Прије три године писмом мојим из Петрограда саопштио сам вам неколико чудесних факата, који се често сврашавају у Часовњи близу т. з. „Стекљаног двора", а данас хитам да вам у врло кратким потезима опишем што сам јуче видио у древној колеби св. православне Русије, у вароши Кијеву, некадањој престоници св. равноапостола Владимира, која је препуна светиња најдражих за православно срце.

— Са свих страна православни људи гомилама хитају на богомољу у кијевско-печерску лавру, у т. з. „оближњим" и „дањним" пештерама њеним, гдје почива „къ ютлѣнїи" цијели „сонм" угодника Божијих — моштн праведника и светитеља печерских. Јуче сам ја с многим богомољцима, са запаљеним свјећама спуштајући се дубоко испод земље пролазио кроз те мрачне тамне и хладне пештере, гдје су се некада спасавали смирени и „отшелници," којих — по ријечима Апостола — није био достојан цијео свијет (Евр. 11, 38).

Пошли смо најприје с „ближних" пештера. Овдје као у лабиринту, у под земним ходницима почивају „къ ютлѣнїи" моштн 73. печерских угодника и у том броју 9 затвореника, који су цио свој вијек провели у затвореној „келији" (добијајући храну и остало кроз мали отвор на стијени хладне и мрачне келије.) Над свима тијем моштима, т. ј. над непотрулјем тјелима која су завијена у чисте „пелене", налази се и натпис њихових имена, но ми ћемо напоменути само неке из њих, н. пр. моштн преподобног Антонија, именователя кијевско-печерске лавре. Тијело т. ј. св. моштн тога светитеља налазе се близу келије његове, гдје и данас у мрачном подземном четвероуглонику налази се камена постеља св. угодника Божијег. Чудотворац Прохор, који је некада у вријеме глади претварао лободу у хљеб. Умро је 1103 г. и др. — У оближњим пештерама налазе с много цркава (Антонија и др.) основане 1696. г. а тако исто налази се и много мироточивих глава неизвјесних светитеља — — — За тим смо пошли по лазу из оближњих пештера у дање пештере, које се ни у чему не разликују од првих по унутрашњем устројству. Овдје такође далеко и дубоко испод површине земљине по степеницама мрачних одаја спуштајући се дошли смо до мјеста гдје такође „къ ютлѣнїи" почивају 46 светитеља. У броју њих налази се преподобни Тодор. До његових моштију види се под стакленим звоном неколико мироточивих глава. Мало даље види се опет 15 мироточивих глава, а још даље до моштију св. Теодосија, налазе се 30 мироточивих глава. Са једне, из тих мироточивих глава, која се (не престано види на тањиру, свештеник, који се тамо налази, помазује све богоносеце миром, мирисљавом жидкошћу, што непрестано тече из суве лобање! У тим пештерама налази се још повећа частица од младенца што је убијен за вријеме Ирода. (Њу је донио у Кијево јерусалимски патријарх Теофан 1620.) г. У тим пештерама види се још и начин подвижничког живота преподобног Угрина. Некопавши дубоку јаму, спуштајући се и закопавајући се до гуше, у њој је преподобни Угрин и дан данашњи свједок дављењу и убијању својих тјелесних страсти. И дан данашњи у тим пештерама честна глава преп. Угрина многострадалца са скрштеним рукама види се из земље још у цјелоти као неки „столи" утврђења вјере и чистоте.

Ето чуда — плод праведнога и богоугодног живота! — овдје се морамо смирити и признати немоћ човјечију пред Божјим свемогућством, молећи и прослављајући Господа „дивнаго во святыхъ своихъ"! не питајући: како, зашто и т. д.

Примједба. 1. Односно мироточивих глава примјетићемо, да је од стране доктора медицине било опита над њима, т. ј. изјесни доктор чистио их је и стављао их је под стаклено звоно — но после неколико таких опита констатовао је да је теченье мира из суве лобање надприродна појава — чудо. 2. И односно младенца, што је убијен за вријеме Ирода, ваља примјетити ово: жене, које су неколико минута, послије ње-

ливања, остале и отетојале не далеко од моштију истога, — ако нијесу рањале, постају способне послије да рањају дјецу.

Кијево, на Богојављење 1894.

М. Анђелковић.
студент — (Србин).

При обједу. Дошао родитељима син из дальне, са виших школа; па они у знак своје радости спремили весеље и позвали много госте на част. Ну прије него што гости поједаше да благују, отац по обичају прекрсти се и стаде читати молитву. Сви присутни устадоше и заједно с домаћином Богу се помолише; само његов високоучени син остаде сједећи, и наклопи се над тањир да руча. А кад отац очита молитву, а он, да би своју високоученост показао рече са подсмјехом: „Зар се, оче, код вас још и сад све Богу моли при обједу“? — Не, синко; не *све*. Ја имам доста свиња, па још ни једну не видјех, да се при обједу Богу моли: свињски једу, свињски и живе; а како живе тако и сврше“, — рече паметни отац; а сви се гости насмијаше и у један глас рекоше: тако је.

Причају, да се послије тога и високоучени господичић при обједу радо Богу молио.

* *

Родитељи! Објед у своме дому увијек сматрајте за важно и свечано дјело, при коме се уживају дарови божји, и при коме и цареви и краљеви, и богаташи и сиромаси капе скидају и сједе са страхопоштовањем према Богу без чије милости нити бисмо имали хране, да је једемо, нити здравља, да је уживамо. За то се објед код свих народа сматра за свечано дјело породично; и по обичности, којом се то дјело у извјесној породици оправља, можемо цијенити и њену нравствену вриједност.

Дјечице! Објед је најподеснија прилика, гдје се сваки дан може видјети величина божје и родитељске милости, од које ви живите, и гдје се можете сјетити колико имате да благодарите и милостивом Богу и добрим родитељима. Објед је и најугодније вријеме гдје се може размишљати о Богу и о његовим законима.

За дијете нема веће несреће, него кад он себи уврти у главу, да јело долази само од себе а да милост божја и родитељска неће и не смије никако престати. Тако дијете не мари послије за рад, већ мисли, да ће му издржање увијек неко други давати; а не зна, јадно, да родитеље сваки час може изгубити и остати да живи само од себе и од онога, што уме да заради.

Све што имамо, од Бога имамо. — Како се Богу молимо, тако ће нам он и помоћи. — Како ми својим родитељима, тако ће и нама Бог — — Како радимо, тако се ранимо.

„Мир“.

Парастос српском добротвору Кости Вучковићу. Братво Ваведенског манастира Гомионице код Бање Луке (у Босни) приредило је на св. Саву парастос великом српском добротвору *Костантину Вучковићу*, који се је и ове свете обитељи при својој пошљедњој вољи сјетно и оставио јој 1000 форината.

Опијело. Српско-православна црквено-школска општина у Бугојну приредила је на светог Стефана 27. децембра прошле године свечано опијело у чипуљићкој цркви српском и свом добротвору Кости Вучковићу, који је и њој оставио 1000 фор.

Опис нове црквене куће у Скендер-Вакуфу и Врањем Брду, приликом допреме дне 19. новембра 1893. из држане сједнице црквене општине дне 8/12 1893. бр. 9. Ово неколико редака не пише ниста општина ради свог поноса и похвале, што је учинила користи својој цркви или њеноме народу, — не, него ради неких околности, које баш и дужност веже исту; а и ради знања пријатељима пригодом граће исте куће.

Прво да разложим величину куће и њезину вриједност. Кућа иста почета је правити, т. ј. освећен јој је по српском обичају темељ дана 27./9. 1892., а довршена је како горе на челу рекох. Дугачка је 10 а широка 8 метара. На изглед (форму) сачињена звана ластавица. Доњи спрат (бој) је од камена 70 ст. дебљине и $3^1/_2$ метр висине. Горњи спрат је од самога дрвета омарикова. У горњем боју 4 су собе середње величине, са кухињом, у којој је и зидани шпарет постављен, а тако уз дуљ куће пространи ходник. Трећи кат је приређен да се о малом трошку на ластавици двије лијепе собе сградити могу. У доњему спрату је добра магаза начињена, од $5^1/_2$ ширине и 7 метара

дужине. Уз исту магазу са сјеверне стране су врата, која отварају и затварају басамаке, које воде на горњи спрат куће. Како рекох у горњем су спрату 4 собе, гдје је већ иста општина у четврту собу стављала своје писаће ствари и своје обично редовне сједнице одржава у истој, а остала цијела кућа моћи ће се увијек под кирију издавати, гдје се је већ и муштерија на 80 фор. годишње нашао, а то је предсједник данашње општине: г. Васо Куколь, те ако болега муштерије не буде кућа ће се истоме уручити.

Још ми је напоменути и то, да је кућа по данашњем укусу израђена, и од свију у овоме мјесту најљепша, најчвршћа, најтоплија и у најбољој улици, те да су пријашње године и рад у овоме мјесту могла би и по 250 фор. годишње кирије узимати.

Да и цијену, као цијеле куће вриједност, преставим. Иста је кућа ову општину у готову новцу стала 884 фор. 25 новч. без креча, а у кречу црквеном, кога је прије имала, потрошено је у ту кућу 100 фор. — У јапији, коју је општина бесплатно добила у вриједности од 100 до 120 фор. Од народа је користи било: 251 ¼ дана као надничара, 281 товар кума, 292 товара камена (14 метара камена), 246 комада јапије. Народ из све три парохије цркве Врањег Брда, бесплатно је радио око ове црквене куће и речени материјал догонио.

Кад би сав тај поклоњени материјал као и ургате у новац претворили и у плаћу урачунали, онда би иста кућа, са старом кућом, од које је у нову потрошене нешто јапије и др. чисто у свему стала 1300 фор. 75 новч. без земљишта и труда ове општине, особито предсједника, који је око цијеле грађе као и заповједник и надничар био!

Даље пета је кућа подигнута на мјесту старе куће, која није више од 25 фор. у вриједности била.

У овом погледу данас се од стране исте општине, како испред цркве тако и испред народа исте цркве прича најтоплија захвалност велеславној окружној и славној котарској области у Бањој Луци и Котор Варошу, које су за ову кућу бесплатно сав дрвени материјал у јапији додијелили у вриједности од 100 до 120 фор. Тако исто и котарскоме предстојнику госп. Барону А. Швајгеру, који је при грађи исте куће увијек за сваки посао на руци био, особито око прикупљања неког дуга црквеног, који је износио око 200 фор. и који се и данас у његовим рукама налази. Тако исто хвала и г. натестару Јохану Шпелињу, који је прорачун додао котарској области шта иста кућа треба материјала.

Споменувши о тој кући све колико је могуће, није право а да не буде споменуто оптерећење ове цијеле општине, која је око те куће терет носила. Треба рећи а и потврдити се може, да је много претрпила иста општина, колико од посла око куће, толико од напасти непријатеља, с тијем, што су и трошка и неправде као и срамоте исти непријатељи цркви и општини много нанијели, особито о зидању зида, кад исти непријатељи пронесоше глас да није способан за исту кућу, гдје и сама котарска област мораде посредовати. Али све то ову општину не препаде да клоне духом у започетом послу, јер су имали поштена срца, те су савјет између себе а и од других људи тражили! У овом послу као слободиоц у том погледу похвалу заслужује цијењени госп. Прото Јован Пећанац из Варцар-Вакуфа, гдје исти пригодом прегледања својег подручног свјештенства, трефи се баш у оно вријеме, када је расправљато о зиду, је ли ваљан или не, и исти прото рече: „Драга дјецо и мила браћо! Радите непрестано, када је Бог дао да је почето! Не клоните, што су вас непријатељи узмучили! Потврђујем да је овај зид хвале вриједан".

Спомињући околности о новој кући, добро је да споменем и онога, које томе свему почетак и свршетак при грађи нове куће био. То је све данашњи ваљани предсједник ове општине Васо Ј. Куколь, трговац узрок и повод био. Чим је за предсједника изабран 1891. год. увидивши исти да су рачуни замршени били, да су неки дугови заостали били, да су ове цркве биле на двије стране раздијељене, да се башка воде рачуни цркве и црквених прихода, т. ј. од куће у Ск.-Вакуфу и кмета у Рађићу, да народ не зна шта и куда припада, а ни црквено шта је и шта посједује. Како рекох те замрсе познате су чак АЕ. М. Конзисторији у Сарајеву и госп. Проти Шпири Бубњевићу у Герзову, као и г. Глиши Адамовићу, трговцу из Травника, као и проти Варцар-Вакуфа, па и самој котарској области у

Јајцу, гдје од свију страна ако није било штете није ни користи, а то с тога, што су рачуни вођени нетачно, а међу се партије у великој свађи, то је трошкове само црквена благајна трпила.

Увидивши то све исти предсједник, прва му је дужност била да пречисти рачуне и народ измири, те тако у слози са околним свештенством начини молбу на Конзисторију, гдје замоле, да се имање цркве Врањег Брда све споји у једно и на цркву препише, што би одобрено а и учињено пригодом грунтовнице 1891. и 1892. год. Тако исто око цркве и звоника потроши исти око 400 фор. Укаже народу и пољепша цркву, сачини разрез од 450 фор. на оне тежаке, који при купњи куће и кметова год. 1879. нијесу ништа у ту сврху ради партајичности дали, нашто је сав народ и свештенство драге воље пристало. Тако исто г. предсједник при допреми куће позајми за исплаћивање мајстора 200 ф. на причек, док се од оног разреза сакупи горња сума. При свему томе предсједник ове општине имао је доста посла око тога близу за 3 године дана, гдје је и у својему послу као трговини назадан био, бавећи се око послова црквене користи и огледала народног ове цркве, што би исти могао лако пребољети, јер је то све чинио по дужности као Србин своје цркве, али није лако пребољети она 4 (четири) дана затвора од котарске области у Котор-Варошу, гдје је затворен 4. септембра а пушћан на српску малу Госпођину у вече пр. г. Зашто и кроз што Бог нека зна; само је извјешћен при пушћању, да је затворен због одбрзкавања црквених сједница. Толико су могли непријатељи у свему нахудити и шкодити цијелој општини и црквеним добрима! Хвала им! Каже наша православна вјера: „Молите се Богу и за непријатеље".

В. Ј. К.

Јавна благодарност. Српско-православна црквено школска општина Бањалучка, даровала је све потребне и прописане књиге за III. раз. Српско-православне основне школе у Маглају Н./В — Rudolfsthal (код Бањалуке) а г. Стево Кандић трговац из Бањалуке, набавио је истој школи потребне и прописане књиге за I. и II. раз. у вриједности 25 *фор.* на чему се потписани срдачно захваљују и кличу: „Лијепа вам српска хвала браћо Срби — родољуби, на указаној братској помоћи, како од стране овог српскоправославног црквено-школског одбора, тако исто и од обдарене и књигама снабдјевене школске младежи"!

Дај Боже, да се и друга браћа Срби, којима је Свевишњи дао, те су иоле имућни на вас угледају и вашем примјеру шљедују, те се поред својих „*κατήχησις*" потреба сјете и својих сиромашних српскијех школа.

Маглај на Врбасу 4. јануара 1894 г.

За Српско-православни црквено-школски одбор:

Перовођа: **Стеван С. Поповић** свешт. и учитељ.

Бивши предсједник одбора: **Алекса Пиштељић**

Јавна благодарност. Висока земаљска влада познавајући сиромашно стање манастира Папраће, својом познатом дарежљивошћу обдарила је исти манастир красним одјејанијем и утварима у свему 30 комада.

На таквом милостивом дару високе нам земаљске владе, која је својим великим приносом овај манастир снабдјела стварним потребама и његову унутрашњост украсила, потписани осјећа за своју најугоднију дужност изразити топлу благодарност добротворној нам високој земаљској влади, која је увијек прва помоћница и дарователька наших светих храмова.

У Папраћи (кот. власенички), децембра 1893.

Настојатељ манастира:
Кирил Аџић,
архимандрит.

Добротвор српског народа. Његово блаженство, патријар Георгије Бранковић, основао је на дан св. Саве један народни фонд за потпомагање српских ијероисповједних школа и са своје стране као прву рату положио 10.000 фор. Ово није прво добротворно дјело патријархово. Он је прошле године створио двије фундације: једну од 40.000 фор. за градњу нове препарандије у Сомбору а другу од 8.000фор. за школу црквене општине у Кулпину, у родном мјесту своме. Осим тога приложио је и 1000 фор. фонду новосадске гимназије.

Исправак. У X. и XI. свесци „Источника" од год. 1893. поткрале су се ове штампарске погрешке а на страни 489:

2.) *Harduin.* „Acta concil". Том. III и т. д. треба да стоји: Том. IV.; У мјесто ϛαὐτοϛαὐτου; ἡμέρας = ἡμέρας; Симеун Салунски = Симеон Солунски; што се овијем исправља.

КЊИЖЕВНЕ ВИЈЕСТИ.

Карловачко владичанство. Прилог к историји српске православне цркве. Написао протојерєј Манојло Грбић, катихета и професор српске учитељске школе у Карловцу. Треће књиге садржај је: Наставак црквене историје карловачког владичанства из друге књиге, а то од 1784. па до 1824. године дакле за владика: Јована Јовановића, Генадија Димовића, Стефана Авакумовића, Петра Јовановића, Видака — и Мојсије Мијоковића.

Уз ову књигу приврђена је посебно израђена географска мапа овога владичанства.

Ова трећа садржи 334 стране а цијена јој 1 ф. 50 нов. и може се добити код писца у Карловцу (Karlstadt). Дућанска је цијена 2 фор. или 4 круне.

„Мир“. Недељни лист. Почео је излазити 5. децембра 1893. год. у Београду (Србија). Власник му је *синђел Викторъ*, испитани професор богословије. Главни је уредник Стево Чутурило. Лист овај заступа православље и српство. Цијена је листу 5 фор. на годину.

„Црквени Вјесник“. Излази сваке недјеље у Петрограду (Русија). Овај лист уређује и издаје Петербурска духовна академија. Цијена је листу 10 фор. на годину. Атреса је Редакцији „Церк. Вѣстника“ и Христіанскаго Чтенія“ S. Petersburg (Rusland).

„Омладина“. Лист овај издаје српска академска омладина у Загребу. Излази сваког првог у мјесецу. Цијена је листу на цијелу годину 1 ф. 50 новч. Рукописи и претплата шаљу се на уредништво (Медулићева ул. бр. 7.) Накладник и одговорни уредник је П. Белобрк.

Гласник земаљског музеја у Босни и Херцеговини. Уредник Коста Херман владин савјетник. 1893. (4.) Садржај. Иларион Руварац: Двије босанске краљице Мара пошљедња босанска краљица. — V. Radimsky: Nekropola na jezerinama u Pritoci kod Bišća. (Sa 4 slike u tekstu i 3 table. (Kraj.) — Уредништво: Оцјене о дјелима „Научне вијести из Босне и Херцеговине“ и „Римски путеви у Босни и Херцеговини“. — Dr. Moriz Faber: Naučno ispitivanje u Dalmaciji. — Др. Александар Цалбрукнер: Грађа за флору лишаја у Босни и Херцеговини. — Kosta Hörmann: Stari drveni muhur. (Sa 1 slikom u tekstu.) — Др. Тиро Трухелка: Римске ископине у Витини. (Са 6 слика у тексту.) — Dr. Karlo Patsch: Dva odlomka rimske opeke. — Фрањо Фиала: Нова врста биља нађена у Босни (Са 1 таблом). — Dr. Ćiro Truhelka i dr. Karlo Patsch Iskopine u dolini Lašve 1893. (Sa 46 slika u tekstu i 1 tablom.) — Јосип Вавровић: Нешто о Вјетреници пећини. (Са 5 слика у тексту и 1 таблом.) — Franjo Fiala: Uspjeh pretraživanja prehistoričkih gromila na Glasinca godine 1893. (Sa 72 slike u tekstu i 1 tablom.) — Разлићито — Различито. — Петар Мирковић: Алај бегов греб. — Sadik ef. Ugljen: Trubaljke u prozorskom kotaru. — Лука Грђић-Бјелокосић: Не предаји ништа ђаволу! Ivan Zovko: Prtenjaši.

Дарови земаљском музеју у години 1893.

Годишња цијени „Гласника“ са поштарином 2 фор. Поједине књиге са поштарином стоје 80 новч.

Школски вјесник, стручни лист земаљске владе за Босну и Херцеговину. Уредник: Љубоје Длустуш. 1894. (I.) Мјесеца јануара. Уредништво: Сарајево, зграда земаљске владе. Администрација: Сарајево, земаљски економат. Годишња цијена „Школском вјеснику“ са поштарином 2 фор. аустр. вриједн. — Садржај: Čitaocima — Ljuboje Dlustuš: Školske prilike u Bosni i Hercegovini od okupacije do danas — Антон Плохл: Двије три о красопису и писању у основној школи — Primjeri praktične nastave. — Gjuro Bujher: Odgojenje. — Iz pedagoške prošlosti — Љубоје Длустуш: Стари Грци и узгајање у њих — Ljubomir Popović: Dackal — Pedagoška smotra — Popularno naučni članci — Leopold Glück: Crtice iz higijene. — Иван Крчмар: Неколико ријечи о бактеријама и бацилима. — Dopisi — Pedagoške mrvice — Listak — Књижице године 1893. — Službeni dodatak

ПРАВОСЛАВНОМ СВЕШТЕНСТВУ И ЦРКВЕНИМ ОПШТИНАМА.

Одавно се осјећа потреба, да се наше православне цркве снабдијеју и украсе са одјејањима, иконама и осталим црквеним утварима, израђеним у строго православном духу.

Познато је свима, да су наше православне цркве до сада снабдјеване са онаквијем одјеђама и другим црквеним потребама.

Поред ових продаваца, и многа друга лица, која нијесу имала ни умјетности ни спреме, радила су ове послове сама или су служила као агенти, необазирући се ни најмање, да ли је то за православну богомољу или не.

Наша радња, коју смо ми овдје у Земуну отворили, моћи ће снабдјети сваког са свима црквеним потребама, књигама и иконама једино у православном духу. Зато молимо поштовано свештенство и црквене општине, да нам се изволе са поруџбинама обраћати, пошто смо увјерени, да сваког можемо у свему поштено услужити. — Цјеновнике наше шаљемо на захтијевање сваком бесплатно.

У Земуну, на св. Николу 1893. год.

С поштовањем:
Витомир Марковић и Павловић,
кројачи црк. и свешт. одијела и продавници свију црквених утвара.

НАПОМЕНА.

Многи од претплатника заостали су неки за 1892. а неки за 1893., а неки пак и за те обје године, да нијесу овај лист плаћали, и због тога су се штампарски трошкови и дугови нагомилали; па пошто се дуг намирити мора, то се овијем позивају сва г. г. читаоци, који су овај лист примали а нијесу плаћали, да у најкраћем року изволе дужну претплату исплатити, како би се сви стари рачуни могли расчистити.

Ако има ко, да поједине свеске „Источника" није, случајно, примио, нека се, уз пошиљку претплате, јави уредништву или администрацији листа, па ће му се одмах послати оне свеске, које му фале.

Почетком ове 1894. године узело је опет уредништво администрацију овог листа, почем је исту држало и прошлих (осим 1892. и 1893.) година, и с тога у будуће треба обраћати се на уредништво за све што се тиче листа „Источника", само претплата нека се шаље власнику листа: Српско-православној АЕ. М. Конзисторији у Сарајеву.

Прву свеску овог листа од ове године шаљемо свима, који су овај лист примали, с том напоменом: да се јаве хоће ли лист држати, и ако хоће, нека дуг за прошле двије године, као и претплату за ову годину пошаљу, а ако неће, нека нам уз пошиљку дуга, поврате ову свеску, да знамо колико ћемо примјерака од сваке свеске дати штампати.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића у Сарајеву.

СВЕСКА II. Сарајево, Фебруар 1894. ГОД. VIII.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: Ђ. Петровић, протопрезвитер

ХРИШЋАНСКЕ ВРЛИНЕ.

Намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.

Превео и написао:

Јован Петровић,

катихета и професор на кр. вел. гимназији, кр. вел. реалци, и учитељској школи у Загребу, витез црногорског ордена Књаза Данила I.

(Настављак).

7. Ћутљивост.

У трећој глави саборне посланице апостола Јакова читамо: „*А језика од људи не може нико укротити, јер је немирно зло, пуно пуда смртоноснога. Њим благосиљамо Бога и оца, и њим кунемо људе, који су створени по обличју Божјему. Из једнијех уста излази благослов и клетва. Не ваља, љубазна браћо моја, да ово тако бива*“ (— 3, 8 — 10.)

Ћутљиви човјек, знајући, каква се често несрећа догађа од неустегнута језика, задржава га и пада му на вољу. Свака клевета њему је противна. Ријања човјека кори он тихо, као брата, — очи у очи, али му не одузима части, не лишава га доброга имена. Он зна, да се од једне неразумне и неумјесне ријечи, раја често веће ало, него од једне искре велики пожар.

Мотрећи погрјешке другијех људи, он се не гради судијом њиховијех дјела, већ гледа на себе и говори: „*и ја сам грјешан човјек*“. А ако му ко повјери тајну, он ју вјерно чува, не ће је повјерити никому. Одати туђу тајну — није поштено, а кадкад је против-законито дјело.

И у обичном животу догађа се, да многи не жале, што су ћутали, а врло многи пожалe, што су говорили, кад нијесу требали. Врло нас лијепо поучава Исус син Сирахов: „*Прекрати ријеч, са*

мало много (рећи), буди, да знаш и Кутиш" (гл. 32, 10). „Многи, који куди, мудар је, а многи је због млогога говора омражен. Многи куди, што не зна одговорити, а многи опет, што није згодно вријеме (гл: 20, 5—6.).

То значи: знај у вријеме ћутати. *„Човјек мудар ћути до згоде, а брезобразан и луд, не пази на вријеме"*. Све то значи: мало говори, а гдје није нужно да говориш, ћути, не истрчавај с бесједом. *„Безданшник се руга ближњему својему, а разуман човјек мучи"* (Приче: 11, 12.). То значи: код безумна човјека стална је свађа и клевета на друге људе, а разумни човјек мучи. И то је велика истина у животу: слушај много, но буди тврд на ријечи у опће, а зле ријечи не испуштај из уста; само ондје не жали добрих ријечи, гдје су оне нужне ради пуке млађих, и који требају паметна савјета; но никада да ријечима не увриједиш другога. За то је и написано у 140. псалму: *„Постави Господе, стражу код језика мојега чувај врата уста мојих"*. А велики молитвеник св. Јефрем Сирин научио нас је да се онако молимо: *„О. Господе и царе, дај да увидим моје погрјешке и да не осудим брата мојега, јер си благословен во вјеки"*. Ту молитву читамо ми у велики пост правећи уз то велике поклоне, зато што смо често нарушили то хришћанско правило и што смо клеветали ближњега. — Да не буде то нигда више!

8. Правда.

Код древнијех незнабошкијех народâ, Грка и Римљана, правда је била престављена у облику женске са завезанијем очима и мјерилом у руци. То је значило, да правда не смије гледати на лица, *ко* је шта учинио добра или зла, већ на само дјело — је ли оно добро или није. Мјерило нам представља сравњење добра са злом: да ли је више добра или зла. Но и код правде мора се пазити на милост. У Старом Завјету била је онака правда: *„око за око зуб за зуб"*; а Нови Завјет поставио је ово хришћанско правило: *„кајање"* грјешника и *не осветa* грјешнику, већ *исправљање*. Кад су довели Спасителу жену грјешницу, коју је по закону требало каменјем засути, Он јој је рекао: *„иди, и више не грији"*. Он је опростио и разбојнику на крсту. Но земаљски наш суд треба да суди по правди, да се не свети преступнику, већ да га учини само нешкодљивим за друштво, одстранити га из друштва, дати му времена на размишљавање и кајање, и, опростивши му, опет га примити у друштво; само оне људе, који се не даду никако поправити, а уз то су и опасни по друштво, треба одстранити из друштва. Кога је Бог позвао да буде судијом, на савјести његовој почива судбина преступника и његове породице, као и судба онога, кога је преступник увриједио, који је против њега устао својим преступом, као његов непријатељ. Судија не смије гледати на лица, не смије бити подмитљив, већ мора судити по савјести, претходно просудити о свима околностима, да се нарекне праведна осуда: да ли је крив или је невин окривљени због преступа. Но како се често догађа, да се у раније, нарочито у новчанијем, парницама и тужбама показује правда ондје, гдје је нема, а неправда ондје, гдје треба да је правда! Богаташ налази свагдје сједокâ и пријатељâ, а за сиромаха нико се не заузима и његова је ствар изгубљена. Српска пословица вели: *„Ко маже, онај се и вози"*. Но још је закон Божји, који је дат на гори Синајској, забранио лажну

свједочбу; с тога је велики гријех пред Богом — лажно свједочити на суду. Судите дакле судије: „*ни по бабу ни по стричевима, већ по правди Бога истинога*“.

9. Поштење.

Поштеним човјеком зовемо ми онога, који увијек говори истину, не лаже, не обмањује, не дволичи, и који задату ријеч свето држи. Такови људи уживају опште уважење, но, на жалост, не иду сви њиховијем трагом. Понајвише има такијех људи, чијој ријечи не може се никако вјеровати; они једно говоре, а друго мисле. Код некијех је лаж и обмана ушла тако у крв, као да им је урођена, тако, да непрестано говоре неистину и шта више не стиде се, кад се ухвате у лажи. Такови људи налазе у лажи сву мудрост. Највише лажи и обмане има код трговачкога народа. Још за пријеме земаљскога живота Спаситељева трговци градовâ Тира и Сидона били су познати као хуље и варалице, тако да се шта више и Ирод, који је и сам лажа био, срдио на њих и није волио тијех градова (Дјеј. 12. 20.), и Господ наш Исус Христос изражавао се о народу тијех градова, као о великијем грјешницима (Мат. 11. 21.; Лука 10, 13—14). Тако и јеврејски и грчки народи, по преимућству трговачки, стекоше не баш лијепу славу са својијем поштењем, премда је и међу њима било људи поштених, шта више и препоштених. Но с тугом у срцу морамо признати, да на рачун поштења бива и код нас што-шта непохвално. „Не превариш ли“ — веле и код нас — „не продаш“. Погледајте и наше сајмове и дућане, па ћете видјети, како и ту хоће један другога да превари, и ријетко ћеш наћи трговца, који би престављао своју робу онако, каква заиста јест, а већ без клетве и богмања код нас се ништа не продаје и не купује. „Тако ми Бога“ „не мак'о се с овог мјеста, кућни не дошао“... „провалила се земља пода мном“... „крепо на мјесту, к'о пас“... „не видио ни жене ни дјеце“ и т. д. и т. д. — чује се непрестано. А неке варалице усуђују се још уз то и крстити се, да уз помоћ св. крста још боље преваре. А све то виде дјеца и младеж, привикавају се на пријевару па и сами постају праве варалице и лажи. Док су још мала, лаж је њихова незнатна. Али они расту брзо, заузеће мјесто отаца... Ето одкуда толико лажâ, варалица, татова. Отац и мати ријетко уче дјецу: „увијек говорите истину, нигда не лажите“. А за што? За то, јер дјеца могу рећи родитељима: „а за што ви сами лажете, зашто сте преварили и обманули овога или онога?“

А најгоре и највеће је зло, када родитељи не само примјером већ и с намјером — макар и у шали — уче дјецу своју лагати, варати, красти. — „Гле, ко то иде к нама? Иди, Васо, реци, да ја нијесам код куће“. „Иди, сине, напаси коње на туђој ливади“. — „Иди, узми од сусједа ово или оно, да нико не дозна и не опази“. И то је код нас — на дневном реду.

— За што, брате, не засадиш себи воћа у врту?

— Засадио бих, но какву ћу отуда корист имати? Воће ће одрасти, плод показати, а дјечурлија ће га још зелена отрести, па још и грање поломити....

А у Чешкој, Моравској, па и по цијелој Славонији и Сријему око цесте су посађене шљиве и друго воће. Нанесе л' те пут у јесен кроз оне предјеле, гране се сагнуле до земље, народ иде путем и нико ни у шта не дира. Била би велика срамота, да се само једна шљива устргне.

— А за што ти, брате, не сијеш кукурузе на пољу? То је добра ствар: здрава храна и пића за стоку.

— Не могу, све би покидали и развукли још док су зелени. — И то је истина, јер код сељака не влада свуда поштење.

— А за што ти за сваку па и најмању ствар идеш к власти или судцу, или биљежнику?

— За то, што никоме не вјерујем: не напишем ли, како смо уговорили, пропадоше моји новци. На ријеч нико ништа неда и не вјерује.

Тако је сада вријеме: за све је потребно писмо. Мало је истине на свијету.

А Христос је увијек учио, да се само истина говори: „*А ја вам кажем: не куните се никако; ни небом, јер је пријестол Божји; ни земљом, јер је подножје ногама његовијем, — нека буде ваша ријеч: да, да; не, не; а што је више од овога, ода зла је*“ (Мат. 5, 34. 35. 37). Поставимо себи оваково непромјењиво правило: нигда и ничим не клети се међу собом, не богмати се, не призивати узалуд свето име Божје, увијек говорити једину само истину, увијек држати задату ријеч.

И има Хришћанâ, који свето држе тај Хришћански закон. Они се нигда не куну. Трговци имају стално одређену цијену за своју робу, свој не велики поштени проценат, и нигда никога они не обмањују, робу показују према цијени: за већу цијену — бољу, за нижу — лошију. Код њих нема никако цењкања (погађања). Узмеш ли, — плати, а не узмеш, одлази из дућана. И таки трговци брзо се обогате: муштерија зна, да има посла са поштенијем човјеком па више купује од њега. На нашијем сајмовима Цигани и Жидови продају старе коње под младе: пиштају их неко вријеме са зоби, помијешаном с кречом, пораскаљају им зубе усијаним гвожђем и куну се свијем на свијету, да су то млади коњи. Па и наши сељаци научише то од Цигана и Жидова. Кадкад, да брата сељака превари, наш сељак договори се са Циганином или Жидовом, који продаје, на примјер, краву, као да ће ју он купити. Ево га гдје се погађа; Циганин или Јеврej зацијени одвећ скупо, он се рута њему, али се одма стане и погађати, а послије као да не ће. Виде друга, да је он већ нудио толико, па се и они упусте у погађање, а Циганин или Јеврej се позива на варалицу, говорећи: зар нијесте чули, колико ми је онај нудио. Он зна, какво је то марвинче. И ево га опет долази, па још нешто примеће, а овамо нема ни потуре у цепу. А да још боље превари сељака, Јеврej цуне варалици коју круну. И тако све почива на пријевари и на лажи. Поће ли варалици за руком да превари другога, он се тијем још хвали. Продао је ћораво кљусе под здраво; купац касније опази, да је кљусе слијепо, ништа натраг новце, а продавалац му замазује очи говорећи: „зар ти нијеси видио шта си купио? У осталом, очи нијесу ни нужне, — живина не ће читати, само кад добро иде!“ И ево мјесто пребацивања варалици — смијех по цијелом вашару. — Покушај, да тобож из забуне дадеш такоме човјеку мјесто једне форинте — петицу, не неш ни оком трепнути, а она ће већ бити у његову цепу, и даће ти потврду врху једне форинте. Између стотине такијех не ће ни један рећи: „ви сте се преварили: то је петица!“ А прође ли поред цркве, он се и прекрсти, а то значи, да он и не мисли на то, да је тат. Ако нађе изгубљену туђу ствар, многи и не мисли, да је треба вратити: то је, веле, моја срећа! Није тако

било код нас у старо вријеме. И ма како да је ружно говорити о томе, ипак је нужно говорити да се ало искорјени.

Родитељи треба да уче своју дјецу, да никада не лажу, не варају, не краду, да буду од ријечи. Лажи добитак лако пролази, и доноси срамоту. А што горко, у зноју лица свога, зарадиш, на томе почива благослов Божји. Ако будеш тако учио дјецу из малена, научићеш их корисноме раду и би ће од њих добри, поштени људи. Њемци се хвале вјерношћу и њемачко поштење постало је пословицом. И ми треба да стечемо таку славу, да и о нама говоре с таком хвалом.

Нека лаж не буде за нас искуством као код ошијех народа, који су се својим хиљадугодишњим животом научили и сродили се с тијем алом, већ нека она буде за нас стидом и срамотом; нека ријеч наша буде тако стална, да можемо на њој сазградити и кућу, а да се не поруши.

То ће бити и, даће Бог, скоро ће бити. *Просвјета* ће донијети собом.

10. Штедљивост.

Док је човјек здрав треба да мисли, да се може разболети, и када се разболи, увјериће се, како је скупо здравље и како га треба чувати, да се не изгуби. Ко је изгубио вид, тај зна, како је скупа свјетлост. Ко је преломио руку, како он завиди онима, који имају здраве руке! Тако биша и са нашом зарадом и нашијем имањем. Кад у нас иде све напријед и кад господарство наше цвате, треба да се сјетимо, да, може бити, није далеко црни дан, кад не ће ништа уродити нити ћемо ништа зарадити, већ ће требати живјети из готовине, коју смо раније спремили, да избјегнемо глади и дугу.

Говорећи овдје о штедљивости, држим, да ће врло згодно бити, ако наведемо укратко животопис Вењјамина Франклина, који је био врло штедљив човјек, и први издаваоц доброга и поучнога календара.

Отац Франклинов био је у американском граду Бостону сапунција; он је имао једанаестеро дјеце, међу којима је Вењјамин био мјезимац. Вењјамин је био врло даровит дјечак, но отац, због сиротиње, није га могао дати на више науке, већ га је сам научио само читати и писати, да га касније даде на занат.

У ону штампарију, гдје је био млади Франклин примљен, често је долазио по послу један учени господин, и дознавши за необичну даровитост новога шегрта, давао му је за читање разне књиге, које би он, преко дан забављен послом, читао само ноћу, и по недјељама. Учећи сам, много је што — шта научио, и покушавао је сам писати, но при том се трудио да тако пише, да сваки па и неуки његово писмо читати и разумјети може. Старији његов брат, заслуживши нешто пара, науми издавати часопис; Вењјамин је писао у тај часопис чланке, али се није потписивао.

Сви читаоци бијаху усхићени његовијем чланцима: јер су тако једноставно и тако умно били написани. Но кад је под чланцима Вењјаминовијем било потписано његово име, брат његов из завидности посвађа се с њим и он, растанши се с братом, оде у Њујорк. Овдје није Франклин могао наћи посла те је био принуђен да оде на 700 миља морем у град Филаделфију. Но и овдје не могаше никако посла наћи. У својој невољи написа он писмо своме зету, престављајући му своју невољу и своју живу жељу за радом. Писмо је то било тако умно напи-

сано, да га зет његов, капетан једнога брода, случајно показа енглеском гуверneру Кајту. Овај позове Франклина к себи у Лондон, и обећа му новаца за штампарију.

Франклин пријеђе океан, али, кад дође у Лондон, показало се је да га је Кајит преварио. Изгубивши све што је имао, и претрпивши много туге и губитка, Франклин се поврати год. 1726. опет у Филаделфију. На путу преко океана, упозна се он с богатијем трговцем, који га узе к себи за помоћника. Но за годину дана умре тај трговац, и Франклин остаде опет без мјеста. Међутијем, он није ни мислио више, да буде помоћник, јер је непрестано сањао само о штампарији, и Бог му поможе, да нађе такога човјека, с којим је почео издавати часопис, који се одма свима допао и донио Франклину редовни доходак. Примивши се посла, он није ни једног часа дангубио већ се непрестано бавио послом, читао, писао и класторучно извршивао сваки штампарски посао, шта више и папир је из завода доносио сам у штампарију. Кад му је његов друг примјетио, да не треба, да се мори с таким пргавим послом, Франклин му је одговорио: *„Знаш, браће, — што је папир, а он је свјетлости и добро — за народ. Ја сам срећан, да могу својим рукама послужити просвјети народа“.*

И то нијесу биле празне ријечи. Својим календарима, часописом, књижицама, заиста је подигао Франклин у народу побожност, нарavственост, штедљивост, поштење, искорijењено је у неколико и пијанство, научно је да треба дизати школе, и њега су прозвали оцем и просвјетитељем отаџбине.

Године 1730. Франклин се ожени. Посао му иђаше добро и он постаде богатијем човјеком, но никада није напуштао посла с примјернога добродјетељнога начина живота.

Кад су неки питали Франклина, како је он, будући сирома у младости, могао стећи тако брзо огромно имање, он би свакоме одговорио: „Ето, брате, врло лако. Купи себи арак папира, сашиј малу књижицу и на сваком листићу напиши по једну ријеч. И то: на 1-ном напиши: *марљивост*, на 2-гом: *пажљивост*, на 3-ћем: *ред*, на 4-том: *одважност*, на 5-том: *штедња*, на 6-том: *љубопитљивост*, на 7-мом: *искреност*, на 8-мом: *поштење*, на 9-том: *умереност*, на 10-том: *чистоћа* на 11-том: *душевни мир*, на 12-том *нарavственост*, на 13-том: *смјерности*. — Прочитај ту књижицу сваке вечери послије молитве, и ако си које од овијех 13 правила ма како нарушио, направи у књижици мали потез. На крају године прегледај, каква ти је књижица: чиста или исписана потезима. Ако је чиста значи, да си добар човјек, а ако је много потеза у њој, сашиј о новој години другу књижицу, и постарај се, да на крају те године буде књижица скроз чиста, и онда ћеш бити богат и срећан“.

Један рођак Франклинов, чувши за његово богатство, написа му писмо, у коме моли да га научи како се стјече богатство. Франклин му је одговорио ово:

„Кад сам ја био још мали, добио сам једанпут од мојих рођака неколико гроша на дар. Весео због тога, потрчим одмах у дућан, да купим каку играчку, но на путу сретох једнога дјечака, гдје свира у свиралу. Ах, помислих, како је лијепа свирала! Ej, кад би ми ју он продао! И ја понудих томе дјечаку за ту свиралу сав свој новац. Дјечак тај бијаше паметнији од мене, радо ми даде свиралу, и узе сав мој новац. Престави себи моју срећу, кад сам ја по цио дан

шпао улицом и свирао! Но кад ме старија браћа и сестре запиташе, колико сам платио свиралу, и кад им ја казах, они се стадоше смијати говорећи, да сам за тај новац могао купити четири таке свирале. Онда сам тек увидио, каку сам лудорију починио, и би ми тешко око срца. Но ту свиралу послао ми је Господ да се опаметим. Од тога доба, кад би се нашло у мом џепу који новчић и кад сам хтио што купити, увијек сам помишљао: да не купим опет скупу свиралу и да не изгубим новца из џепа. Кад год би видио, да неко сједи без посла и дангуби, увијек би помислио, како је он глуп! Он је купио скупу свиралу. Кад ми мој пријатељ једне недјеље рече: „Вениjамине, хајдемо да се прошетамо, да попијемо по једну чашу ракије“, ја сам у себи помислио: „ево, ово је — онај дјечко, од кога сам купио скиралу, и мјесто да одем с њим, а ја одох да слушам проповиједи, а послије читах св. Писмо, а новци моји остадоше у џепу, сачува ми се чест и здравље. Ракију и свако пиће сматрао сам ја за свиралу у рукама глупога дјечака, врло скупо плаћену за њезин неугодни глас. И оне, који имају мало новаца а љубе раскошност, купују скупо одијело и много троше на јело и пиће, ја сам и то тако поштовао као и дјечака са свиралом. Виђао сам ја и такове, који су се забављали и трошили силне новце на бучне забаве, а касније проћеравши све, пали у сиротињу. А за што? За то што су много времена и средства потрошили на свирале. И мени дође у главу ова истинита пословица: *„ко купује што му не треба, продаваће и оно што му треба“*. И заиста, често сам видио, да су људи, који су били некад богати, морали продавати пошљедњу посуду, одјећу, постељу и све, да купе хљеба. Тако и ти, пријатељу мој, сјети се увијек моје свирале: не купуј непотребних и излишних ствари, не губи узалуд ни једног часа, употребљуј једноставну, здраву храну, пиј најбоље, самијем Господом дано теби пиће, — чисту воду. А када те когод стане наговарати, да живиш друкчије, не слушај га и не иди трагом његовијем, гдје свирају скупе свирале. Особито ћеш по градовима имати прилику често срести многе људе, који узалуд троше вријеме и живот по крчмама и кавanama, пијанчујући до крајности. Помисли онда, како су безумни! За своје новце купују себи гријех и срамоту! Ако имају доста новаца, — не би ли боље било да употребе тај новац на добро дјело: — да помогну сиромаху, да га заодјену, нахране, и спреме сироту, да жртвују на школу, на књигу? Ето колико би се добра могло учинити, а они свирају у скупу свиралу!.. Ти не заборави, да труд доноси новац, а новац опет рађа новац. Јеси ли ти поштењем трудом и радом стекао мало главнице, повећаћеш ју све више и више. Поштена зарада води поштењу и разумну животу, а расипност — к несрећи, подлости, пријеварн, стиду и погибељи. Никада не говори ни једне непскрене и невјерне ријечи, већ увијек — једну свету истину. Јеси ли дао ријеч, она нека је света, јер ју нарушити немаш права; ријеч твоја треба да је увијек поштена и вјерна, и људи ће те поштовати и добро ће ти бити“.

„Ја сам пропутовао пола свијета, видио сам разумне у срећи, а будале са свиралама, како сједе без хљеба. Међу тијем, не састоји се срећа у самом богатству, не у хрпама новаца, већ у срцу човјечјем. Боље је спасти онога, који је невољи пао у несрећу, убрисати сузе удо-

вици или сироти, него провести ноћ код картања, у бучној пијаници".

„Разуман човјек живи на земљи, но не окреће погледа свога од будућега живота, сјећа се, да га је Господ створио не ради ове кратке забаве на земљи, већ ради вјечности".

„Живи и ти тако и бићеш сретан и богат".

Тако је живио велики Франклин, и сва правила, која је написао, испуњавао је сам строго у свом животу. Он је и као 80-то годишњи старац срца свију привукао к себи. Његово румено лице бијаше огледало његове прекрасне душе. Он је био увијек весео и са собом задовољан; увијек се хранио једноставно, пио је чисту воду, носио просто одијело. Умрло је у 84-тој год. живота, и ево шта је заповједно да му се на гробни споменик напише:

„Тијело
Венијамина Франклина
штампара,
као корице старе књиге,
из које су истргнути сви листови,
без наслова и позлате,
почива овдје за храну црвима;
но само дјело не пропада.
Оно ће изаћи у новом
и бољем издању
прегледано и исправљено
Писцем".

Разумије се Богом у вјечном животу. Дај Боже, да сви проживе тако умно и поштено.

*

Ми смо вам испроповиједали овај кратки животопис чувеногa Венијамина Франклина с тога, што је врло поучан и што очигледно показује, како треба опрезно поступати са имећем и новцем, које је Бог човјеку дао. А штедљивост — највећа је добродјетељ, како сваког човјека у опће, тако сељака нарочито.

Главна невоља многих наших сељака састоји се у томе, што они мисле: шта је то новчић? Попијмо га брате! новчић — није ништа, а сексер — ништа. Дај Боже здравља!

Јако се они варају, јер заборављају на народну пословицу: „без новчића нема форинте". Но чујмо боље, што нам вели новчић:

— Ја нисам ништа, сиромах сам, и ви сељаци мене не поштујете зато, јер сам тако мали и прост... Не вели само један сељак: „један новчић више или мање — то је ништа: с њим нити ћу се обогатити нити осиромашити". — Ви боље поштујете форинту, то јој и приличи, она је — госпођа; но и ја нијесам баш тако ништав, као што ви мислите. Идем ја из руке у руку по бијеломе свијету, био сам и врло далеко: и на Јадранском мору, и у Сарајеву, Пешти и Бечу, од Галиције па до Боке Которске. Много сам што шта видио и чуо, а имао сам прилику у свом животу наћи и такијех људи, који су моју браћу — новчиће врло поштовали, не гледајући на то, што су малени.

Случај хтједе да се једанпут у Сарајеву најем у цену једног сиромашног човјека на погребу. Сарањине једну старицу — сироту. Скупише се људи послије погреба на дању и почеше разговарати се о које чему. Чујем кроз постану, гдје неко рече: „Та шта је то новчић!"

У мени се породи радозналост да дознам, што ће даље говорити о мени људи, и стадох прислушкивати. — „Зар се је вриједно препирати? Сирота је била, ишла је по свијету с пруженом руком, људи су јој давали по један новчић, а сад гледајте, какав се капитал нашао!

— Какав капитал?

— Та зар ви не знате?

— Не, не знамо.

— Дакле чујте ме. Покојница се звала Јелена Михајловић, била је сирота удовица, живјела је негдје на тавану; по цио дан потуцала се од куће до куће, просећи у име Христово милостињу. Оболи старица, посјетише је добри људи, призваше свештеника да јој укријепи душу и спреми за вјечност, и она ускоро умрије! Пред саму смрт мољаше старица добре људе једино то, да јој метну под главу у гроб онај јастучић, на коме је увијек лежала. Мисле људи: та цијелога је живота старица купила новчиће, никуда их није трошила, је ли могуће, да послије ње не би ни једног новчића остало? Није се шетала, ни пијанчила: мора негдје бити новаца. Један се паметњаковић нађе и рече: није ли у јастучић зашила старица своје паре? Распорише јастук и нађоше у њему пуне двије хиљаде форината. И сад су ју тек сарашили славчо. Колико народа! Та она не имађаше никога од рода, већ је увијек живјела сама самцата.

— Може бити да није она с новчићима скупила толику своту, већ је вальда од куда год наслиједила?"

— Никаквога наслеђедства у животу своме није добила: њу су сви познавали. Ни од куда није ништа добила, већ је све с новчићима скупила; слагала је један новчић на други; кад их се сакупи стотина, онда их старица промијени у форинту, те тако се напуни јастук форинтама.

— А код нашега брата новчић ништа не вриједи!

— Заиста, старица нас учи, како треба чувати новчиће, само је одвише завољела форинте, да је луда (прости Боже) и у земљу их хтјела понијети. Опрости јој Господе гријехе!

Ево тако ја, кукавни новчић, слушајући тај разговор обрадовах се, што су ме Сарајлије поштовали, да нијесам ни ја баш тако ништав, као што неки људи мисле.

А послушајте мене, нарочито ви сељаци. Ако ти, брате, будеш спремао сваки дан по један новчић, то ће се за годину дана скупити лијепа свота од 3 фор. и 65 новчића, а за 5 година са 5 процената 20 фор. и 13 новчића, за 15 година — 78 фор. 35 новч., а за 40 година — 414 фор. 83 новч. — А ако дадеш тај новац у радњу, донијеће ти и по 10 процената тако, да ће један новчић, који сачуваш сваког дана, и стечене на тај начин форинте, ако их дадеш у радњу, за 5 година добићеш 111 фор. и 25 новч., а за 40 година 1612 фор. 79 новчића. — А то је лијепа свотица! Ето како треба чувати мене, сићушан новчић! А ви мене не чувате, док форинту — господу жалите и промијенити, а новчић носите радо у крчму. Није ли тако!

А ето ваше сељачко господарство — и није ништа друго, него штедионица, која вам даје у најмању руку 10 процената; — твој коњ зарађује, и крава ти даје млијеко, сир, скоруп, масло, и њива — ако ју нађубриш — боље роди, све је то више од 10 процената — запамтите то добро. Ко зна чувати новчић, тај ће имати и форинту, а ко не чува новчића, тај не ће нигда бити богат. А да је то тако, послушајте мене још мало.

Устанеш ли мјесто у 5 сати у јутру у 7 сати, губиш већ за та два сата у најмању руку два новчића. Понесеш ли наранак сијена коњу, па упустиш ли и јутром и вечером неколико сламки, опет си изгубио један дио новчића. Пребије

ли слуга твој један ексер, или изгуби чивију, или другу какву маленкост у твоме господарству, а све су то новци. — новчићи, може бити тек мали дијелови новчића ти узмеш све то олако; мажеш ли кола коломазом, распеш мало коломаза данас, сјутра и прекосјутра — напијеће ти шпета читав новчић а ако и не више, станеш ли с такијем маленкостима па макар то били новчићи, губити само по 1 новчић дневно, за 40 година губиш 1612 фор. 79 новчића! А како би лијепо било, кад би послије твоје или твојега оца смрти, нашло се пријетјено у новчићима 1612 ф., па макар само једна четвртина те своте, дјецици твојој!

Но то је још мали губитак, а шта да рекнемо за оне, који без ракије не могу, т. ј. управо не ће, да буду. Има и такијех сељака, који говоре: ја нијесам пијаница, Боже сачувај! Ја само ради здравља испијем дневно по једну чашицу у јутро и пред обједом; а по гдје кад кресне и жена по једну чашицу. Дневно попијемо не више од 10 новчића, а узевши укупно — и празнике и разне случајеве, би ће да потрошимо укупно не више од 15 новчића дневно на ракију. Но узмимо само 10 новчића дневно, колико ти, брате, потрошиш?

Један ексер (10 новчића) уштеђен дневно, износи за 20 година 730 фор., а за 40 година 1460 фор. а по 10 процената за 20 година износи 2190 фор., за 40 година 7300 фор. Чујеш: седам хиљада и три стотине форинта. То је — свота, велики капитал. Ти га нијеси ни видио, јер је сав пропао преко твојих руку у крчму.

То није измишљотина, то није шала већ јасан рачун, а у толико вјеран, у колико је истина да су два пута два — четири.

А ако не будеш чувао новчића или ексера — мораћеш у црне дане чинити зајам по 10 процената. А знаш ли ти, у што ће се претворити тај зајам? То и јест зло, што многи не рачунају новчиће за новац, лако их пуштају из руку, не знајући им ни вриједности ни рачуна.

Тако је говорио новчић, и све је то права истина. Штедљивост је — права мудрост. Не дај новчића, гдје није нужно; не дај на пијанство, на лудорије; но не буди ни тврд, гдје треба дати. Не жали новчића ни форинте да поправиш своје господарство, да купиш добра коња, добро сјеме, добар плуг, лијеп пчелињак, да ти буде све разумно и лијепо уређено. Што су разумније и боље уређене потребе и оруђе твојега господарства, тим ће више донијети теби користи, донијеће ти много већи процената. Жељезом оковано буре боље је од дрвенога, жељезни ланац бољи је од гужве; једном ријечи, што је дуготрајније, то је и корисније и сваки дан ти се исплаћује. Док се претргне један жељезни ланац, за то вријеме претргнуће се више од сто гужава; а тако је и у свему другом. Сваки стручак сламе и сијена, сваку најмању ствар у твоме господарству чувај и не реци: то је — маленкост! То нијесу маленкости, кад их имаш, но кад не дотече до краја, како су онда и те маленкости скупе!

Колика је невоља снашла једнога човјека због тога, што није имао ни једне шибице, а није ју могао нигдје купити: село је било далеко, град — још даље. Није имао ни једне једите шибице, да благовремено присвијетли, и тако му пропаде три стотина форинта, које је у мраку изгубио. Видиш, како је скупа једна шибица, кад је нема.

Ти нијеси зими мотрио, како твој слуга даје стоци крму, како јој стере стељу у штали, како је у штали пропадала крма под ногама стоке. Не ће најамник да два пута по мало даде, већ и не

чека, да мрвинче поједе сво сијено, него му натрпа од један пут много, а у мрвинчета је така нарав, да, кад има много, свлачи под ноге. Није ли истина? А зима се отегла, крма изашла, истерати мрвинче на поље не може, већ мора да купује сијено, а како је оно горко, ни добро знате.

С тога треба да је у свему штедљивост. И многи разумни господари одликују се штедљивошћу и трезношћу, они треба да служе за примјер свима, нарочито млађи треба да се од њих уче. Само, како је речено, штедљивост не треба да се извргне у скупост и лакомост, које не само да није врлина, него је гријех и зло. У свему треба да је хришћанска умјереност.

II. Богобојажљивост.

Богобојажљивим, а исто тако и нравственим човјеком зовемо ми онога, који се у свима својим дјелима, мислима и ријечима увијек сјећа, да га непрестано прати свевидеће око Божје, те с тога својим владањем не само није другима на саблазан, већ на против, животом својим, вишим достојанством своје душе, срца и ума улива својима ближњима поштовање, као примјер, који је достојан подражавања.

Дијете зовемо добрим и богобојажљивим, ако се у свему покорава својијем родитељима и ништа не ради проти њиховој вољи.

Младић и дјевојка зову се богобојажљивима и нравственима, ако се они радо моле, усрдно посјећују у свете дане цркву, чувају невиност и клоне се свега, што забрањују Божје заповиједи.

Супруги називају се богобојажљивима, кад живе међусобно у правој љубави и супружкој вјерности, кад свето чувају брачно обећање, не расипају своја добра, не пијанчују, не руже се, не свађају се, живе, штоно ријеч, као једна душа, васпитавајући своју дјецу у раду и страху Божјем.

Богобојажљива човјека можемо одмах познати по његовијем ријечима, по његовом поштеном животу, по свима његовијем поштењем и разборитијем дјелима. У његовој је кући мир, љубав и слога, он нема непријатељâ; сама његова спољашност привлачи срце свију.

Такови људи и бијаху први Хришћани — малобројно стадо христовијех служитеља, — усред безбожнога и развратнога незнабошкога свијета. Хришћани се могао одмах познати по своме животу, владању, својијем ријечима и обичајима, улијевајући и нехотично уваженье свима према себи. У то вријеме, кад су незнабошци пијанчовали и блудно живјели, а Јудеји мрзили, презирали и варали незнабошце, бијаху Хришћани, у сравньењу с њима, свети, а *светима* се и називаху. Кад би незнабожац или Јеврej рекао: „тако је рекао Хришћанин," то је већ значило, да је речена ријеч вјерна и стална, на њу се може без икакве сумње ослонити. Хришћанин није умио ни лагати ни дволичити. *Нигда се он није богмао*, а није било ни потребно, јер су сви знали, да је лаж далеко од уста његовијех, и сви су му вјеровали. Тâта — Хришћанина није нико упамтио, а ако су кога ма у најмањој крађи ухватили и кривицу му доказали, тај би одмах био искључен на годину дана из друштва Хришћанâ, а према околностима и на више, до савршеног поправка. Који су тако искључени због својега гријеха, не могаху присуствовати с вјернима при богослужењу, они могаху стајати у притвору скупа са *оглашенима* (који се спремаху за крштење) и одавде мораху се

Христова. За што су ти крстови подигнути? За то, да би сваки Хришћанин, пролазећи поред крста, сјетио се онога, који је на крсту распет и своју драгоцјену крв пролио за гријехе свију нас; да би бар открио главу своју, метнуо на себе знак крста и тако укрјепљен вјером у Христа распетога, пошао даље с тврдом надом, да ће у свом дјелу, за којим је пошао, успјети. Но колико их данас има, који прођу поред крста не једанпут већ по неколико пута дневно, па и не маре за тај свети знак. А има их, на жалост и такијех, који и не знају да ли је и гдје у округу његову подигнут крст. А зашто не знају? За то, што никад нијесу, пролазећи поред крста, сјетили се своје дужности хришћанске, нијесу се Бога сјетили, — на тешко да ће се и њих Бог сјећати. Ево још један ружан обичај, који је прешао тако рећи у крв нашему народу: срећне Хришћанин на путу свога свештеника, па мјесто да га пристојно поздрави, да му приђе к руци, а он, — ако је сељак — баци мало сламе или сијена за њим, а ако је интелигентна особа, баци чиоду — ак. је женска, — или дугме с одијела или љуне за свештеником — ако је мушко. Запиташ ли га зашто то чини? одговорио би ти: „Да ме несрећа на путу не снађе“; дакле тако? Зар ћеш због свештеника свога, духовнога оца, слуге олтара Божјега, — који само благосиља а не куне — ако се срећеш с њим — бити несрећан? Зар су они, који су за вријеме земног живота Спаситељева, срећали се с њим и шта више њега пратили узастопице, бивали несрећни? Били су несрећни само Жидови, Фарисеји и књижевници, који су пили за Христом једино тога ради, да чују шта ће говорити и чинити, па да га оптуже. Али нијесу били несрећни они, који су радо слушали његову науку и њега тражили баш ради науке. А зашто се то тако чини данас, као што су негда чинили Жидови? Ево за што.

Јеврејн чувају свој шабес, Мухамеданци — своје празнике врло строго, но наши сељаци на своје празнике иду по сајмовима, носе свој горки труд у крчме, напуне се у градовима од разних најнижераца гадњијех ријечи, сујевјернијех обичаја, носе гад и срамоту у своје сопствено православно-хришћанско гнијездо. А свештеник нека служи св. литурђију у празним зидовима. А да не служи — било би вике и од више. Коме ће у празној цркви проповиједати, кога ли поучити? Без свјетлости науке Христове, без разумијевања ријечи св. литургије и догађа се свако зло: ужасно пијанство, груби и сујевјерни обичаји, честа крађа, која је по некијем нашијем мјестима тако пресјела мах, да сељак не само ноћу него и дању стреми за свога коњичка или краницу, да их не ће тати однести.

Ево како је дубоко пала нравственост! Говоре: „свештеник је крив!“ А кога ће свештеник поучити, кад његови парохијани иду недјељама и празницима у град или у крчму мјесто у цркву? И колико има такијех људи, који ништа више и не желе науке, један пут у години дођу у цркву, одупиру се свом силом, ако се тражи од њих каква помоћ да се оснује школа у селу, као да се боје свјетлости Христове и хоће да погину у гријеховном калу, па и својој дјеци не даду вида.

„А има ли већег срама и стида,
Нег, своме чеду не дати вида?“

Због тога се и опажа, да је по мјестима, која су најближа граду, богобојажљивост, чиста нравственост, права ријеткост, да

је младеж искварена, заклетва супружке вјерности нарушава се, свуда влада потпуна морална трулеж, груби обичаји, безобразлук, бесавјесност. Отуда долази непоштовање свештенства, власти и свака дрзовитост. А чему се, питамо, могу научити иновјерци од неморалнога народа, гдје су цркве пусте — крчме пуне, народ одан не молитви — већ пијанству и крађи? А управ због тога, што су се ријечи Христове заборавиле, и нападају многи на вјеру православну, због тога се и наће по који безумник, те остави вјеру својих прадједова, вјеру православну. А вјера је православна света и непорочна, као сјајно сунашце, но али људи, искварени противницима цркве православне, као црни облаци, помрачују је и срамоте својијем животом. Зар је вјера крива, ако се мрачњаци не ће ничему да поуче и да виде своју свету вјеру у њеној божанственој величини, да окусе њену сладост? Зар не вала закон Божји, који је на Синајској гори дат, ако је за вријеме Мојсија било а и сад има варалицâ, хуља, убојица, клетвопреступника? Закон је добар, само је народ у својој тами јогунаст. И Мојсије, донесавши закон са горе синајске, кад је чуо, да народ пјева и игра пред златнијем телетом, бацио је у гњеву своме обје плоче из руку, и оне се разбише. Тако, није православна црква крива, ако се и код нас наће таме и безнравствености, већ то, што ми слушамо непријатеље наше вјере, вјерујемо њиховом лажном учењу и злобнијем клеветама, а не слушамо нашијех духовнијех пастира, као што приличи Хришћанима, не тражимо свјетлости, не испуњавамо нашијех дужности, које нам налаже света наша вјера.

Но Бог је милостив. Сада већ свуда продире свјетлост науке. Младеж се учи по школама, чита апостол и који духовне пјесме у цркви и код куће. Књига корисних, за народ писаних, штампа се много, само их треба набављати. Свјетлост Христова боље ће просвјетлити млађа поколења, оно ће имати топлије срце за свету нашу матер цркву, а биће и љепша нравственост. Сваки ће Хришћанин бити увјерени, да се од Господа не може сакрити ни један корак нашега живота, ни једна помисао, ни једна ма и најтајнија жеља и чувство: за све, па и за сваку узалудну ријеч, одговараћемо пред Богом. Онда ће престати пијанство и груби обичаји, закон Божји проникнуће душе и тијела људи; нестаће гнуснијех порока и пријеступа, који нагрђују достојанство човјека и наступиће царство врлина, о којима смо вам писали. А у врлинама је срећа и блаженство човјека. У врлинама је — слава, богатство и дуг живот.

(Наставиће се).

ГЛАВНИ УЗРОЦИ НЕВЈЕРСТВА.

Невјерство се, по свједочењу Библије, започело одмах послије куле вавилонске и расељења народа. Још у старом завјету обраћао се Бог народу Јеврејском: „Људи мои! что сотворихъ вамъ? или чимъ опорчихъ васъ? или чимъ отяжихъ вамъ?. — отвѣщайте ми! (Мих 6, 3.) кои окрѣпоша вѣцы своими ко мнѣ погрѣшити? (Јеремија 2, 5). Још дуго до рођења Христова писао је Соломон: „рекоша во себ помышляющій неправо: ако тамоглавійно рождши есми и по нимъ вѣдомъ, якоже не бывше.... двухъ нашихъ различіа, ако мглякій создавухъ.... (Прем. Сол. 2, 1—20)

С доласком Спасителевим на земљу, када је тиха струја божанственог учења почела проницати у дубину срца човјечијег, да предругo-

јачи сву духовну природу човјечију — закључила је жестока борба јудејства и незнабоштва против живог учитеља с Његовим ученьем и његовим ученицима, и та се борба пружила на дуго и широко. Дух је човјечји створио читаву систему лажнијем теорија против извора живота, који обнављаше иструлу природу човјечију. У Соломона нашли мјесто: дејизам, пантеизам, материјализам, атеизам и разне форме других вјеровања, која се ни мало не уздизаху над „суетним мнозинх широко полилающихъ“, о којима се у Соломона говори. Но побједу је већ одржао Спаситељ свијета на Голготи. Извор живота разлио се одуда по свему земаљском шару, запечативши истину своју крвљу мученика, који су за њу гоњени били. И сва лажна учења, колико их је год узрасло на бесплодним њивама, живо су се губила са историјске сцене и замјењујући једно другим, прешла су у архив, да их прашина покрије. Али гдје је она жива сила, која уздизаше и уздиже гонитеље хришћанског ученја, уз пркос историји, уз пркос свима захтјевима природе човјечије? Гдје су њени коријени? — У ономе случају здрави разум не може дати бољег рјешења од онога, које је у Јеванђељу. Само „чисти сердцемъ Бога узрятъ“ говори оно.

У срцу се скрива извор Бого-познања; у срцу је почетак невјерства, а гдје је зачетак, ту се скрива и сила, која убија његов живот. Срце је обдарено могућношћу, да тежи Божанству, нагињући к њему и сву душу, и једино је оно кадро да зачири у дубину духовног живота, гдје испитујући његову силу и благо, испитује и Божје опћење, откуда нам оно и даје увјерење у биће Божје и његове откривене истине. Разум може изнијети своја права, по којима би оправдао Богом откривене истине, на пр. о бићу личног Бога, али тачно доказати ту истину, узвисити је на степен несумњиве увјерености, он не може, јер се то не схваћа разумом, нити се узимље на опште природе при помоћи општих осјећаја, јер „Богъ ко всѣхъ живитъ иррптѣнсмъ“. Ето зашто негдје рече апостол Павле: „сердцемъ во вѣрѣтся къ правдѣ“ (Рим. 10, 10). Ето такођер зашто ми чујемо из уста апологета првих вијекова Хришћанства ријечи: „покажи ми ти твојега човјека, па ћу ти ја показати мојега Бога“, — како говораше Теофил Антиохијски незнабошцу Автолику, доказујући тим јасно, да је идеја Творца урезана у срцу човјечијем.

Убјеђење о бићу Божјем при помоћу срца није загонетно, а било би неоправдано, кад би истине вјере биле производи разума и у њему кад би искључиво налазиле своје оправдање. — Не, срце се непосредно додирује с Божанством, добива живи упечатак и убјеђење у Његовом бићу, и у колико дубље бива развијене идеје Бога, тим постаје тврђа и несумњивија увјереност у Његово биће. Али убите ону способност к проширивању надчулног у срцу — Божанствена свјетлост неће се одазивати у човјеку. Нека срце буде хладно и неспосо бно, да не прима ништа духовног — разум ће у читавој васељени бадава тражити хришћанског Бога.

Али шљедује ли одавле, да Га и нема у самој ствари? Наравно — не! Због кад би слијепац, који не види сунчану свјетлост, почео да увјерава онога, што добро види, о абсолутном мраку — зар би му овај повјеровао?! Јасно је вальда, зашто се у св. Писму невјерство приписује омрачењу срца. Покварено срце, са свим утопљено у свјецке бриге и сујетна задовољства, изопачава откривене истине и шта више са свим заглушује у себи чувство Бога.

Људи, који су се повели потоком свјетског живота, не могу признати ученье о Богу, јер Он кара за безакоња. Они би морали у сваком случају строго укорити себе, па изкривљени сакривено чулни начин живота, који је већ за њих постао законом; али они баш за то бјеже од свјетлости Бого-познања „да не обличатся дѣла ихъ, ако бѣяхя лѣтъ“ (Јован 3, 20.). Но није ни то све: чулни живот, т. ј. живот предан безбрижним наслађама свјетским, даје сходговоран правац и њиховим мислима. Јављајући се као главни фактор помрачења при познању духовне области, тај је живот успјео створити у незнабоштву читаву серију богова, који оличавају страсти и жеље људске најдеморалнијим култом; јер, као што примјети Фихте: „*много је система мисли често сама историја наших срца*“. И у хришћанском друштву јављали су се, па се и данас јављају поједине личности, које проповиједају индеферентност у вјери, не стидећи се ни мало говорити, да она ограничава човјечију слободу — његове грубе страсти; неки пак одричу све оно, што се чулима неда опипати, па и саму идеју о бескрајном бићу. Упињући се, да то научно докажу они постављају за крјеугални камен својег ученья врло смијешне и глуће тезисе; као на пр. случајни постанак свијета

јета, или мјесто личног Бога, узимљу само празни логички појам, шта више и грубу материју. Мисао тијех философа, која у свему другом захтјева узрок и разумне основе, овдје се тек абија и не подвргава своју сопственој радњу критици и оцјени.

Збиља, зар је општи факт вјере, чудна хармонија живота свијета празна ријеч?! Зар љепота природе не подиже поглед њихов од земље на небо?! „*невидљива Његова својства од постања свијета видљива стварима*“ — говори апостол Павле (Римљ. 1, 21) Али бадава, ако се непјерство не подржава својим теоретичним начелима, мање је самостално у том односају, а налази за себе саучешће и ослонац у тјелесном, у тилитарном правцу самог живота, који не помишља ни о чему већем — будућем; но, ако срце није покварено, ако оно тежи к правди и свјетлости — радо и вјерује у бићe Божје и с њером прима откривено учење о Њему. Таквим начином један из коријенитих узрока невјерства састављa помрачење срца човјечијег, а уз то такођер велику улогу игра и кичељивост ума са својом тежњом, да проникне иза предјела оног, што је наван граница његових сила.

Битна је особина догматичних истина та, што оне престављају тајне за човјечије мишљење. Категорије разума: пространство и вријеме — уске су, да обухвате те истине. Пошљедње надвисују разум човјечији с његовим формама, и ма колико би се бесконачним обухватило коначним, никада се неће потпуно обухватити, већ ће назад прво над другим се уздизати. Вјера није појам, или звук, она није израђена мишљењем, те за то му и не припада: нити јој оно може додати, нити што одузети, јер јој није ништа ни дало. Она је живот наше душе, њена природа. И при испуштању ове пошљедње околности састојала се највећа погрјешка оних мислиоца, који су се трудили, да разумом докажу истине вјере, као нешто неизвјесно. Они су их обратили у прости акт мишљења и провели су их по свима својим формама. Мјерка је испала мала, али су се истине високо уздизале над формама и за то је цијељ била промашена. Ма колико би мисао човјечија произвела доказа бића Божјег, сви су они морали изгубити свој значај пред критиком Канта, а нарочито у Јакоби, који говораше: „као што физика не може да начини вид, слух и т. д.; исто тако и разум није кадар да докаже истину бића Божјег. Прије, него докажемо ту истину, ми је узимљемо из њедара наше душе и за тим је водимо већ по логичким процесима“. И зар се може, пошље онога, говорити, да га је мисао, која је добила почетак од истине, створила? Очевидно — не!

Смијешни би били и без свакe приједности сви логички докази оног, што гледа на сунце кад сија, кад би он наумио да доказује, да оно заиста сија. Али пошто разум не може дати вјеру, јамачно је не може ни одузети. Тежње је јасан, али је и игнорисан оним натур-философима, који одричу откривене истине. И шта? — У XVIII и XIX. вијеку када су природне науке показале господство разума над природом и њеним законима; када је оно очигледно показало како далеко разум може да засијеца у област раскриња тајнâ природе, он се, као ослијепљен, у пуној увјерености у своје силе, баца са својом анализом и у област божанствености: провјерава својим аршином религијозне истине, оцјењује их и као оне да скине философију с неба. И шта? — доказује дубоку своју неспособност, да поведе тамо човјека. И ти мислиоци са свемогућим својим телескопима и микроскопима не могу није у васељени да нађу хришћанског Бога, нити у небеским просторијама. — Јавља се: материјализам, атеизам, деизам и т. д. са својим строгим крајностима: нема Бога, нема више вјере, она је шорак само неразвијеног, сујеверног народа.

Сама природа њихова устаје против тих судија и попуштајући њој, расцијепиште се на више логора: неки од њих узеше, мјесто личног Бога, тек празни логички појам; други грубу материју с њеним законима; трећи су бескрајно биће, пошто је оно свијет створило, обратили у мртву силу, не будући кадри савршено се одријешити од осјећања вишег бића. Та мртва сила као да им говораше: ако не нађеш Бога у твом срцу, узалуд ти га је тражити по свијету.

Оригинално је, да су они људи, који су налазили Бога у срцу, видјели Га и у васељени, која је с њеном хармонијом и љепотом још боље јачала, објашњавала и откривала оно, што је могуће било у срцу Творцу. И ако су ти велики мислиоци нашли у разуму и васељени Бога, то само за то, што су га они раније имали у срцу. И заиста, они су полазили с лијепом намјером: да научним путем докажу откривене истине; а међу тим наши натур-философи задали су се та-

ман другом цијељу, те су за то и приморани били неказивати рђавим за рђавилом, с тачке гледишта здравог смисла, који је, као што примјети Гизо, геније човјечије мисли.

И тако, док се човјек не преклони с побожношћу пред недостижним тајнама вјере; докле год његов ограничени разум не сачува потребни одношај к њој — он ће се без сумње уклонити од истине у Бого-познању, за које нас и предупређује Слово Божје: „не испитуј но вјеруј“! Унутрашња страна времених појава и предмета за нас је тајна (на пр. што је то покрет? свјетлост? како је сједињена душа с тијелом? и т. д.). Али тим прије нема смисла захтијевати, да разуму све буде јасно у одношајима вјере. Особито су танке и карактерне у овом смислу ријечи премудрога Соломона: „погрѣшительны умышлѣнїя наша: едва ко разлѣкаемъ жи на земли и жи къ рѣкуъ съ трудомъ скитаемъ; а жи на нихъкто изслѣди“! (Прем. Сол. 9, 14—16).

Није задатак разума, да у корјењу убије живот нашег срца, већ да помаже његовом правилном развићу, и да даје за то храну у околњашњој природи; а ми треба строго да памтимо: цвијет усађен у наше срце нека и израсте цвијетком, али не никако трњем или бодљикавим шибљем.

Л. Т. Перовић Херцеговац.

ПОВИЈЕСТ О КРСТУ ХРИСТОВОМ.

Ова повијест, коју ћемо овдје мало ниже саопштити, извађена је из разних књига црквених писаца. Сама суштина ове повијести сматрана је, до душе, апокрифном, но има их и врло много, који јој одаваше свако вјеровање. Ми, данашњи Хришћани, немамо никаквог разлога, да јој вриједност побијамо, јер повијешћу том, наше се религиозно чувство ни мало не вријеђа, а што је још више, истинитост њена потврђена је и са многим мјестима у нашим црквеним пјесмама. Толико о њеном постању, а сад да пређемо на саму повијест.

„Праотац Адам, разболивши се на смрт, пошаље свога сина Сита к анђелу Херуфиму, који чуваше рајска врата, са молбом, да му пошаље лијек од болести да оздрави и продужи живот. Адам искаше уље милосрђа, које му је Бог, изгнавши га из раја, као знак побједе над смрћу обећао. (Богом обећано уље, међу тим, не значаше лијек од тјелесне смрти, него знамениваше Христа Спасителја, кога је Бог обећао послати, да спасе род човјечански од гријеха и душевне смрти). Анђео упућен Божјим промислом, даде Ситу три зрна од онога дрвета, са кога је Адам окусивши Божју заповијед преступио и блаженство раја изгубио. Сит примивши од анђела та три зрна врати се своме оцу, но овога већ не затече жива, него мртва и сахрањена. Посади та три зрна на гробу очеву, из којих доцније израстоше три љеторасте: кедарски, кипарисни и фиников (палме), који се доцније срастоше у једно велико дрво, и које имађаше једно велико стабло, и на врху разграна се на више страна, и носаше три разна плода.

То дрво растијаше и дочека пријеме цара Соломона. За пријеме овога цара, када је исти свој велељепни храм подизао, морадоше му најамници са свију страна доносити велика дрвета за грађу. Том приликом буде и ово дрво исковано и у Јерусалим к зданију храма принесено. Али, промислом Божјим, није се употријебило у зданије. На једном мјесту бијаше одвише дуго, на другом краће, те тако неупотријебивши се, оставише га у пријењку храма, ради одмора људима, који су у храм на молитву придолазили. Једном, када царица Савска по имену Никавља, једна од старих пророчица, дође у Јерусалим, да чује мудрост Соломонову, разгледајући љепоту храм, опази и ово дрво, ужасну се и пророче: да ће на том дрвету умријети сам оваплоћени Бог. Руска књига „Избраник“ тврди још и то, да је том приликом иста пророчица и ове ријечи изговорила: „на трѣклятомъ дрѣвѣ, на немъ распятъ Христосъ Гдь“, дакле исте оне ријечи, са којим се почиње и пета пјесма крстовданске катавасије; само што у катавасији у мјесто „распятъ“ стоји „распялъ“.

Поводом овога пророчанства цар Соломон заповиједи, да се то дрво при овчијој купки дубоко у земљу закопа, како би се од руку човјечијих сачувало. Но оно послије много година изиђе опет на површину и пловаше по поме-

нутој купци. То је и узрок, чега ради анђел Господен сваке године у купку силажаше и воду узмућиваше, дајући онима, који први у њу силазаху тјелесно испјељење. (Еван. Јован гл. 5, зач. 4.). Воплотивши се Христос на земљи, и када га Јудеји на крсту смрт осудише, тражили су што теже дрво, да би Му мучење још већма отежали. Колико је Христов крст тежак био, о томе имамо свједочанства и у св. Еванђелију, гдје се приповиједа, да је Христос носивши крст свој на Голготу, под теретом пао. Јудеји нашавши ово дрво у овчијој купци, натопљено водом и врло тешко, извукоше га на поље и отесаше од њега крст, на коме је доцније Спаси тељ наш, испустио своју божанствену душу.

Ево, ово је та повијест, која нам прича о крсту Спасителјеву. Знам да ће и од штованих читалаца бити таквих, који ће јој вјеровати, а биће их и таквих, који ће ју као апокрифну одбацити. Ја, са своје стране, нећу да тврдим ни једно ни друго, само ћу да вас упитам: а шта је немогуће свемогућству Божјему?

Сомбор.

Саопштио:
Жарко Ј. Поповић,
катихета.

ПРОПОВИЈЕД НА ВЕЛИКИ ПЕТАК.

Во имја Отца и Сына и святаго Дха.

Благочестиви Христјани!

Најљепша, најсавршенија и најузвишенија жртва, што је икад земља небу принијела, биjаше без сумње жртва Сина Божјег као Богочовјека, који је, приносећи себе на врховима Голготе, измирио небо са земљом и људскоме роду отворио оно блажено царство, које му је први гријех за увијек затворио био.

Још од почетка вијекова људи су приносили небеском цару жртве своје. Стари патријарси и пророци, сав јеврејски народ, нудили су и приносили Богу жртве, те тијем настојали да задобију милост и љубав Његову. Али су сви ти приноси и жртве имали врло малу цијену, јер су их приносили људи окаљани гријехом и пороком, и оне никад нијесу могле да умилостиве и задовоље тешко увријеђеног Бога.

Голготска само жртва праведног и невиног Исуса, могла је а и задовољила је потпуно Оца небесног.

Исус дакле, који на Голготи приноси себе за спасење људског рода — најважнији је и најузвишенији предмет пред очима нашијем, а у исто вријеме Он је за нас гријешнике и предмет најчистије и најљежније љубави, јер нам је Његово добровољно жртвовање сигурно средство, да умиримо срдбу неба и да добијемо спасење.

И баш ради те двојаке цијељи, ја вас позивам браћо, да погледате данас очима душе своје Спаситеља на Голготи у часу, кад се он приноси Оцу своме као жртва умирења и милости.

Да, жртва је ово бола, што се неда разумјети, жртва непроцјењиве користи. Невјероватни болови, што их Он подноси на крутоме дрвету прикован, морају побудити у нама најживље саосјећење и љубав. А неизмјерне користи што нам их жртва Његова доноси морају у срцима нашијем зажећи пламен најискренијег признања и благодарности.

Нема важнијег и узвишенијег предмета од овога, те за то заслужује браћо, сву озбиљну пажњу нашу.

И ако су све жртве и приноси старога Завјета били у неколико слика велике Голготске жртве, али је жртва Аврамова, који је морао да принесе јединца свога Исака, најближа и најпуније наличи на данашњу жртву.

И заиста Морија планина и Голгота готово су једнаке, јер се на њима принесоше двије велике жртве. И збиља, шта ви видите на Морији, шта ли гледате данас на Голготи? На Морији планини ја видим млађаног Исака, гдје се, дознавши за наредбу Вишњега, мирно предаје у руке оцу своме; сам корача к ломачи, сам прихваћа канап што ће га за дрво привезати, сам пружа врат под телут оштрог ножа и спокојно очекује смрт од онога, који му је живот дао. Па ко у жртви Аврамова јединца не види слику жртве Јединца Божјег? И Он,

божанствени Искупитељ, на олтару крста свога пружа руке и ноге да Му их прикују; и Он је послушан и устрпљив до смрти — смрти гнусне и поругљиве. Стоји нови Исак, Син божји, на крутоме дрвету, а џелати Му оштријем клинцима пробадају руке и ноге. Оне исте руке, које створише „сва свијетла кола на простору", оне исте ноге, које циновскијем корацима прелијеташе безбројне свјетове и дођоше на земљу, да сврше велико дјело људског искупљења — већ су прободене и на узвишеноме крсту виси Син Божји и човјечији. — И при овоме грозноме призору зар може браћо, срце наше да не осјећа најљежњију љубав и признање, а уз то још и тешки бол и тугу? Та и сами неразумни створови дају каразе туги и болу своме. Док у часу смрти Христове небо тамни, док сунце свијетлост своју сакрива, да не види ужас и грозоту, док се земља потреса, зар ће срце наше бити тврђе и од самог камена, те се неће препунити осјећајима љубави и синовље благодарности према Богу и Спаситељу своме?

Али би мало вриједило туговати и сузе ронити при спомену на страдања Спаситељева, ако ми уз то нијесмо још и спремни браћо, засадити у срце своје и оне узвишене врлине, којима нас је Он са крста свога учио. Страдања и поносна смрт Христова биће нам само онда од користи, ако се ми одлучно упутимо оном стазом, коју нам је Он прокрчио а која нас једина може довести у тихо пристаниште вјечитог мира и покоја.

Изађимо за то, колико нас је, на свету гору, приближите се часноме дрвету и чујмо Онога, кога нам Отац небесни заповједа да слушамо: „*Ово је Син мој љубезни, Њега послушајте*".

Отвара Спаситељ божанствена уста своја и прва ријеч, што је изустио — бјеше ријеч милосрђа и праштања. Стајао је Он на врху крста свога а душмани, пуни злобе и пакленог осјете, у мјесто да Га тјеше, дивљим поругама још му више ране позлијеђују. „Ако си ти Божји сињи с крста"; друге си спасавао, а себе не можеш спасти. Светогрдно си рекао да си Син Божји, пак ако си, за што ти Бог сад не притече у помоћ и из навијех те руку не ослободи?"

У томе баш часу браћо, Отац небесни готов је био да стријеле и громове Своје испали у безбожне напаснике оне. Али Га је од тога одвратио Јединац Његов с крста, Који у жељи да отклони од њих очиту пропаст, рече: „*Оче опрости им, јер не знаду шта раде*". Ах! каква је ово узвишена наука за ме. Науку ову чуо сам ја још један пут из уста Његовијех и то онда, кад је гомилама сакупљеног свијета говорио: „праштајте противницима вашијем; благосиљајте оне, који вас куну, добро чините онима, који вас гоне и називајте се синовима Вишњега, Који сунцем својим сја и на добре и на зле". А сад приводећи у дјело ову узвишену науку иште милости у Оца за оне, који Га на крст приковаше: „Оче опрости им". А да би му молитва сигурна успјеха имала, Он настоји да извини, да оправда злочин њихов, те за то и рече: „јер не знаду шта раде". — Да нијера хришћанска, нијера православна и нема другијех осим само ове једне заповиједи, којом шљедбеницима својијем налаже да љубе и непријатеље своје, већ по томе само, каже један велеум. она би била нијера свега, узвишена и божанствена. Истина је, да су и велики мудраци старога вијека учили, да треба праштати и непријатељима својијем, али да их треба љубити и добро им чинити — то је могла проповиједати сама вјечита Мудрост, сама неизмјерна благост и доброта Бога и човјека. „*Оче опрости им*".

И збиља молитва Спаситељева урађа добријем плодом. Ни за час не сумњајући да је заиста Божји син Онај, Који се уперед тешкијех и грозијех мука моли за злотворе своје — један од разбојника обраћа се Спаситељу и говори Му: „*Сјети се и мене Господе, кад као побједник уђеш у царство Твоје*". А Спаситељ му милостиво прима молитву и увјеравајући га да ће му опроштено бити — одговара му: „*Заиста ти кажем, да ћеш данас бити са мном у рају*".

И ово је браћо, велика наука, коју нам са крста проповиједа Јединац Божји. И најећи грјешник добиће опроштења и милости ако на вријеме призна своје грјехе и искрено се покаје. На и на самртном часу исповиједи и покајање отварају му рајска врата и чине га учесником вјечите славе и блаженства.

Док се је Спаситељ овако молио за злотворе своје, док је разбојнику обећао мјесто у царству Оца свога, дотле није могао да заборави ни обљубљену родитељку своју, која је с неописанијем болом душе и срца гледала тешка страдања Његова. Желећи примјером Својим на-

учити све синове да љубе, поштују и бригу воде о онима, који су им живот дали, заборављајући на самога Себе — Спаситељ се је брзо показао, да облубљеној мајци Својој остави наслон, да јој нађе другог сина. Те за то по трећи пут Он отвара уста Своја и показујући на Јована, вели мајци Својој: „*Жено ево ти сина*“, а за тијем обрнувши поглед Свој на љубазног ученика говори му: „*Ево мајке твоје*“.

Поштовати, љубити и старати се за родитеље своје — свети је дуг природе, и Син Божји освјештао га је ево Својим сјајним примјером и са крста ударио је на њ печат свога божанства. — Синови и кћери! љубите и поштујте родитеље своје свијем жаром срца вам и душе. Будите им рука помоћи, будите им наслон и потпора у старости њиховој, и вјерујте да ће се облато на вас излити благослов неба и да ћете бити срећни и блажени овдје и у вјечности.

Горка чаша, коју је Исусу Спаситељу у Гетсиманској башчи анђео подино и коју је Он морао до дна испити, није напуњена била само тјелесним боловима и патњама, него је она била зачињена и добрим дијелом душевне горчине. Стоји Он на крсту прикован, а непријатељи Га грдњама и гњусним поругама узнемирују; и људи и паклени дуси на Њ су се окомили. А отац Његов небесни мјесто да Га тјеши хоће као да му још више жалосни полоскај отешча, јер се заклања за густи облак, крије се од погледа Његова и пушта Га на милост и немилост разјареној свјетини. Исус даде израза душевној туги Својој, те за то високијем гласом и узвикује: „*Боже мој, Боже мој! зашто си ме оставио*“?

У узвику овоме изражена је брађо сва тежина патњâ и мукâ Спаситељевих; а у исто вријеме ово је и молитва Оцу небеском, да милошћу својом не заборави оне, за које Он пролијева драгоцјену крв Своју. Он, усред тешких болова и страдања, хоће да заборављен буде, да буде остављен без утјехе — само да грјешницима пружи обилату утјеху и да их од пропасти спасе.

А да би дао још јасније израза жељи Својој за спасењем нашијем — отвара Спаситељ по пети пут уста своја и јаснијем гласом каже, да Га нешто жеђ мори: „*Жедан сам*“. Са свијем је природно било да Спаситељ осјети у себи жеђ послије него је потоком крв пролио на крсту висећи. Али осим тога жеђ је Његова тајанствена, јер је она израз жеље Његове за спасењем нашијем. Једнимо дакле и ми за Спасителем као што и Он жедни за нама, јер блажени су сви они, који жедне за правдом, насит ће се мира, среће и блаженства.

Никад се зар брађо није чуло, да се једном умирућем човјеку, коме се жедни, неће да пружи кап хладне воде да га разблажи; а Спасителя су и тога лишили, јер мјесто воде дадоше Му сирћета: „*и жеђ моју загасите оцтом*“. И док је окусио љутог пића, отворивши опет уста рече: „*Свршено је*“! О свевишњег очитовања! о велике пресуде! свршено је! Све што је о Месији написано било у вјечитијем књигама, све што су од вијекова пророци прорекли — све се је то сад свршило. Очекивање земље испуњено је, захтјеви неба задовољени су, свијет је искупљен и спашен, демон побијеђен, завјет је нови запечаћен, те је Спаситељ за то посљедњи пут и узвикнуо: „*Оче у руке Твоје предајем дух мој*“.

Срећан и блажен је брађо сваки онај, који на крају живота свога буде и могао са Христом казати: свршено је! Небо ће се над главом његовом растворити, анђели ће га у вјечиту славу одвести, а из уста самога Бога чуће ове слатке ријечи: „Слуго вјерни и добри за сво вријеме живота свога био си ми вјеран у свему; извршио си све, што сам ти заповиједио, — нашљедство изабраних за тебе је; уђи дакле весео ў наручја блажене вјечности, уђи у радост Господа Твога“.

Ријечи су ово пуне сласти и милине.

Пак хоћемо ли и ми брађо уживати оваку срећу? хоћемо ли и ми на смрти моћи казати: свршено је!? — Христос Спаситељ послан је био од Оца свог небесног да изврши велико дјело људског спасења, и Он га је ево дивно и извршио. Кроз све вријеме бављења свога на земљи, Он је вазда могао рећи: „*Ја вршим вољу Оца мога*“. Па и на Голготи, на мјесту туге и бола, Он је послушао Оца свога и принио Себе на жртву, да нама тијем остави сјајни примјер послушности и оданости светој вољи Божјој. Нека не буде за то међу нама ни једнога, који не би био готов поћи оном стазом, што нам је Спаситељ прокрчио. Сви ми, као људи, као брађа, као Срби и синови православне цркве имамо дужности, које треба у животу овоме да испуњавамо.

Испуњавајмо их, вршимо их свјесно, вјерно и поштено, како би на крају живота, у пошљедњем часу, као и Христос Спаситељ, могли с вјером и утјехом рећи: *Оче у руке Твоје предајем дух мој.*

Говорио:
О. Корнилије Павасовић,
свештеник.

ЧУДЕСА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ.

Написао:
Игуман Дионисије Миковић,
управитељ манастира „Бање".

(Наставак).

Чудо 4.

О излијечењу надуте жене.

У вријеме благочестивих светих царева Михаила и Теодора, живио је у Цариграду неки Антоније, човјек имућан и врло побожан.

Антоније имађаше у свом дому, на мјесту Неорији, цркву пресвете Богородице. Њу су били цареви иконоборци порушили и из ње избацили свете иконе, а свете крстове прибили при зидовима и на њима насликали разно биље и звјерад!

Но кад је истина светог православља одржала побједу над безбожношћу, ову је цркву Антоније, сиахија. („патрикій") украсио светим иконама и другим нужним стварима; а поред ње сазидао је мало купалиште. К цркви је долазило много побожнога народа из разнијех крајева; и гле чуда, сви болесници који би се у купалишту окупали несумњивом вјером у помоћ пресвете Богоматере, из њега су здрави излазили!

Докле је Антоније живио, он је искључиво водио старање о цркви и купалишту. По његовој смрти купалиште се је порушило, јер потомци не само што се о њем нису старали, него су пали у сиромаштво, и много мраморнијех камења из њега одијели и продали. Храм остане у старању једног благовјерног свештеника, који је у њему служио с великом пријежношћу и усрдношћу, издржавајући себе и цркву је поправљао народним прилозима.

Једном цар Роман наумн да у свом двору сагради неко красно здање, и тога ради тражаше највећег мраморног камења. Његови дворници казаше му, да такког красног мрамора има у овом купалишту и он хтједне да га извади и за своје здање употријеби. Али гле чуда, пресвета Богородица осјети његову намјеру. Она јави у сну зидару Нестору, којему је цар наложио да купалиште разори, и рече му: „Пази да се неусудиш извадити ни један камен од храма мога Неорије, иначе ћеш страшно пострадати"!

Нестор се препане и каза Роману шта му се је у сну привидјело, а побожни Роман рече: „Нећу имати распре с пресветом Богомајком, и не само што мрамора нећу, него ћу још и храм и купалиште поправити, и у њ воду навратити".

Цар Роман испуни своје обећање, и у овом купалишту окупао се је он, Христифор и Константин, давши цркви привилегије на лијепу годишњу помоћ од царства. Овдје је пресвета Богородица многа чуда учинила, од којијех приопћујем слиједеће:

Нека жена, на гласу с богатства, добила је тешку болест. Све њено тијело било је надуто и смрђело је тако, да се к њој није могло приступити. Све своје велико имање потрошила је на лијечење, али јој није ништа помогло и користило. Најпослије дође у Неорију, и ту остане много времена, молећи се Богу и пресветој Богородици, али опет неоздрави.

Жена ова ненашавши овдје изљечења, гдје су га многи и многи болесници нашли, пуна туге и жалости пође у Влахеријску цркву, и у њој, пред св. иконом пресвете Богоматере, паде на кољена и са сузама Јој се молила говорећи: „Помилуј ме, мати Христа Бога, јер ја, жалосна гријешница, немам друге помоћи ни уточишта“!

Овако се је непрестано молила осам дана, а у девети дан задријема, и у дријему видје пресвету Богородицу, која јој рече: „О жено! што већ не починеш и недаш ми мира“? А жена Јој одговори: „О, хвала ти пресвета Богородице, кад те ја грјешница могах видјети мојим лукавим и грјешним очима. Знам, Владичице, да за моје тешке гријехе страдам; али се је, за наше гријехе, од Тебе, пресвета Дјево, родио Син Божји, Христос Бог, па прибјегох к Теби свечасна, да ме помилујеш и излијечиш“! Пресвета Богородица одговори јој: „Иди храму моме Неорији, и ту ћеш наћи излијечење“!

Болесница благодари Богу и пресветој Богоматери, па се врну Неорији, и велесрдно се молила Богоматери, перући сузама највишег кајања грјехове своје, да испуни обећато милосрђе. У таквој молитви задријема, и одма видје Владичицу с човјеком, који имађаше гвожђе у руци. Она му рече: „Раздријеши пупак овој болесној жени“! И он удари гвожђем у њен пупак, а из ње удари као точак смрадни гњој! Чим је гвожђем ударио она се пробудила, али боље није осјетила. Гњој је из ње точно, а она је с радосним и захвалним сузама благодарила Богу и пресветој Богоматери, а с њом и цио онај зачуђени побожни народ, који је био ту дошао пун вјере, кајања и уздања у пресвету Богородицу, па свједоком био овога чуда и милосрђа пресвете Богородице.

* * *

Хришћани! Угледајмо се на вјеру, истрајност и постојаност у искреној молитви и покајању ове жене, па нам је навјесна помоћ пресвете Богородице. Дај Боже и пресвета Богородице! Пјевајмо:

„Стѣна́ вѣ́рнымъ Богоро́дице дѣ́во, и всѣ́мъ къ тебѣ́ прибѣга́ющымъ: йко́ невре́ст и земли́ Твори́цъ ўстро́и тѣ́ Пречи́стая, всели́лся во ўтро́бѣ твое́й, и всѣ́ призыва́ти тебѣ́ научи́въ: ра́дуйся, сте́пе дѣ́вства: ра́дуйся, две́рь спасе́нїя: ра́дуйся, нача́ланице мы́сленнагw назда́нїя: ра́дуйся, пода́тельнице божѣ́ственныя бла́гости: ра́дуйся, ты́ во ѳѣ́нокїйа вѣ́сй зача́тыя сѣ́дящw: ра́дуйся, ты́ бо наказа́ла вѣ́сй ѳкраде́нныя ўмо́мъ: ра́дуйся тли́тема смы́слwкъ ўпражня́ющыма: ра́дуйся, скве́рнѣ чистоты́ ро́ждшая. ра́дуйся, черто́же безсѣ́мennагw ўневкїри́ма: ра́дуйся, вѣ́рныхъ господи́ни сочета́вшая: ра́дуйся, до́брая младопита́тельнице дѣ́вамъ: ра́дуйся, невкстокраси́тельнице дѣ́шъ святы́хъ. Ра́дуйся невксто неневкстна́я. (Икос акат. пресв. Богородице).

Чудо 5.

Како је слијепац прогледао.

У Пентикостару на свијетли петак стоји, између осталога, да је у Цариграду живио официр по имену Лав Макел, човјек милостив и добродјетељан.

Кад је Лав једном путовао кроз једну гору близу Цариграда, нађе на једног слијепца, који је био од пута и сунчане

прижеге јако ожедњио и сустао. Његова се мука такну доброга срца Лавова, и он га узе за руку, па с њим оде кроз гору да тражи воде. Но слијепац није могао дуго да се од силне жеђи на ногама држи, па је Лав сâм кроз гору обијао. Али његово тражење није имало успјеха, што га је јако ожалостило, бојећи се да ће слијепац умријети од жеђи.

Кад је с тога Лав пао у јаку жалост, чује из горе глас пресвете Богородице: „Лаве! Не жалости се, него се радуј! Ту близу тебе има вода, коју тражиш, окрени се па ћеш је наћи“!

Сила овога гласа све је Лавове живце уздрмала, и тражио је воду, али је није могао наћи. Онда опет чује исти глас: „Лаве, Цару! Уђи у ту јамицу закривену лијесом, и завати од мутне воде па напој слијепца, и онда му с њом покваси очи, да познаш силу моју. И знај Лаве, ти ћеш постати царем, а кад постанеш незаборави овдје сазидати храм, да у њему живим, јер ја од много времена овдје живим, да они, који к њему буду долазили ради помоћи моје, нађу у њему лијека и спасења“!

Кад ово чује Лав, сав опет од силе гласа затрепти, помоли се Богу и Богоматери, па весело оде да тражи воду и нађе је пред њих три корака далеко.

Завати је воде и напио слијепца, а онда му и очи покваси по заповиједи пресвете Богоматере; и, гле чуда, слијепац прогледа! А кад се је воде и Лав напио, осјетио је у себи особиту силу радости и весеља. Обојица се обрадоваше неизреченом радошћу, и на милости најусрдније благодарише Богу и пресветој Богоматери.

Послије мало времена Лав је постао царем, и на мјесту, ђе је воду нашао, подигао је цркву у част пресвете Богородице, и назвао је „Живоносни источник“, кога Турци сада зову „Балуклија“, т. ј. „Рибна“, јер у тој води има неколико рибица које се ту свагда виде.

* * *

Хришћани! На овом „живоносном источнику“ не само да је пресвета Богородица излијечила овог слијепца, но је на њему многа и премногa чудеса учинила и једнако чини, не само Хришћанима но и Турцима, који јој с њером у помоћ и показањем приступају. И ми, љубезни, немамо вишег ни поузданијег уточишта од Ње, с тога Јој се и непрестајмо молити за излијечење свију наших душевних и тјелесних слабости. Несумњивом надом у помоћ пјевајмо Јој:

„Къ Богорóдицѣ прилѣжно нúнѣ притецúмся грѣшнíи и смирéннíи, и припадéмъ, къ покаáнію зовýще íзъ глáбины дýшъ: Владúчице, помозí, на нúхъ милосéрдовавшая: потщúвся, погибáемъ ѿ мнóжества прегрѣшéній, не ѿвратí твоегó рабы тúхъ, тá бо ѝ éдиная надéжда ймамы (Кан. мол. пресв. Богородици).

Чудо 6.

Како се цар Лав премудри излијечио водом са живоносног источника.

Једном Лав, цар „премудри“, паде у тешку болест, т. ј. имаше камен у трбуху, што га јако мучаше и смрћу му пријећаше. Сви лијечници нису му могли помоћи. Сирне седмице толико се умножи бол да су лијечници најавили, да му је скора смрт извјесна. Усљед овакове најаве, у двору се чињаше нужне припреме за смрт цареву.

Лав имађаше жену по имену Теофану, жену пуну побожности и доброчинства, за која је њу Бог, као свету, и чудесима прославио. Кад је света блажена царица Теофана видјела, да Лава не могу излијечити замаљски лијечници, обрати се не-

бесном лијечнику, коме је она и иначе непрестано утјецала. Она се затвори у царску спаваћу собу, и ту пред освећеном иконом Богоматере, клечећи и са горким сузама, молила се Богу, да јој мужу, молитвама пресвете Богородице, продужи живот бар до узраста сина Константина, који је имао наслиједити пријесто, да царевина не пострада. При молитви није престајала спомињати пресвету Богородицу.

Молећи се тако земаљска царица небесној, чује овај глас с више: „Нежалости се Теофано, данас ћу послати лијек који ће излиједити твога мужа“!

Чујући ово царица Теофана, благогари Богу и Богоматери, па весело пође мужу који већ бијаше на умору. Лијечници се бјеху договорили, да га распоре и своју пробу коћаху да тада предузму, али им царица Теофана рече: „Оставите га, доћи ће други лијечник и излиједиће га“!

Послије мало времена, кад су већ мислили да је цар и умро, јер никакав знак није му живота одавао, дође у двор једна монакиња цркве „живоносног источника“, и донесе у једном суду воде из источника и даде га царици и рече јој: „Свијетла и добра царице! Кад сам јутрос устала, мела сам цркву Пресвете Богоматере, и чух њен глас говорећи ми: Агатијо! Брже узми мало воде из мога источника, и понеси цару да попије па ће се излиједити, да престане жалост моје љубезне Теофане, која са сузама иште моју помоћ за његово излиједење“!

Царица зали цару воде у уста и он одмах дође к себи, и сам са свим здрав устаде с постеље.

Ово велико чудо задиви све, који му бјеху свједоци. Цар, у знак неограничене благодарности према Богоматери, нађа заповијест, да се овај дан светкује у знак овога чуда и милости Њене, Свемоћне излиједитељице пресвете Богородице.

* * *

Хришћани! Молитва праведнијех много може помоћи, а благодарност је особита људска врлина. Молимо се друг за друга а благодарност нека нас крунише према свима доброчинствима, као добру дјецу Божју проникнуту духом Његовог светог јеванђеља, а та нека је особита према највишој доброчинитељци и заступници пречистој Богородици, која се умилостиви и нас лијечи и онда, кад се заборавимо, па је непризнамо. Кад не би било милости Њеног, који је за нас најмилостивије изволио и живот дати, те се смилује на молитве своје матере пресвете Богородице, које Му за нас непрестано приноси, од нас би било прељут пакао, а нашијем несрећама, које сами себи кујемо, не би било мјере. Освједочимо се, па Јој се непрестано молимо и благодаримо на помоћи и заштити, њенајући:

Не оумолчи́мъ никогда́ Богоро́дице, сі́лы твоя́ глаго́лати недосто́йніи: я́ще бо ты́ не бы́ предстоя́ла моля́щи. кто́ бы на́съ и́зкаи́лъ ѿ толи́кихъ бѣ́дъ: кто́ же бы́ сохрани́лъ до ны́нѣ свобо́дны; не ѿстоя́щимъ, Влады́чице ѿ тебе́, твоя́ бо рабы́ спасе́ніи прі́ими ѿ всѣ́кихъ лю́тыхъ. (Кан. молеб. пресв. Богородици).

Чудо 7.

Како је Тетал васкрснуо водом „живоносног источника“.

У Синаксару, на свијетли петак, једнако стоји, да се Тетал из Салоника, човјек богат и побожан, упутио храму пресвете Богородице, у Цариграду, да му се поклони и напије воде из источника.

Он узе са собом довољно новаца за трошак и милостињу, па оде бродом.

Пловећи морем он паде у тешку болест, и видећи да ће на мору умријети, рече бродском капетану: „Капетане! Видим, да нијесам достојан да се поклоним храму пресвете Богородице, ни да пијем од оне свете воде, јер велики моји гријехови изгубили су за мене милост пресвете Богородице, да Јој се храму поклоним и воде напијем; па те заклињем именом пресвете Богородице, да ме, кад умрем, не бациш у море, него да ме ставиш у један сандук и однесеш к ономе светоме храму и ондје ме закопаш. И за то ћеш, капетане, имати награду од пресвете Богородице, а ја ти за то остављам 140 цекина (червонцов). Остале новце, које нађеш при мени, приложи ономе светоме храму, за вјечни спомен моје грјешне душе".

Навиклир, тако се звао капетан, закле му се, да ће његову жељу испунити, и Тетал умрије.

Послије три дана капетан дође у Цариград, и сјутри дан изнесе мртвога и однесе к св. храму. Ту препоручи свештеницима, да на њ сврше све односне црквене обреде, па да га погребу код исте цркве.

Кад су га свештеници опојали, отворише сандук и зачудише се, да послије четири дана не смрди, као што то обично с мртвацима бива. Свештеник узе земље, па га крстовидно посу, говорећи: „Господња земља" и т. д. А један од другова завати воде на источника, па говорећи: „О сиромашни и јадни човјече! Колико си желио пити од ове свете воде, па нијеси био срећан, да ти се жеља испуни, но ћу те ја с њом бар мртвог пошкропити!" И изли воду на мртваца. Али, гле чуда. Чим вода паде на мртвога, мртви устаде и сједе!

Овоме се чуду сви присутни јако задивише, и с Теталом благодарише Богу и пресветој Богородици.

Тетал се послије, у знак благодарности, посветио на службу ономе светоме храму; и, поставши монахом, живио је још ту 20 година. Њега су многи питали: шта је на оном свијету видио за вријеме своје четвородневне смрти? Али он је свагда одговарао: „Покајте се браћо, да се спасете!"

* * *

Хришћани! Ево вам више једног примјера, од какве је вриједности сила покајања и вјера у Бога и пресвету Богоматер.

Богати Тетал осјећао је у себи силу гријехова, можда и више него их је имао, па се из даљине упутио ономе светоме храму, чистим, искреним кајањем и несумњивом вјером у неограничену милост Божју и пресвете Богоматере, па ето како га Господ прима и по молитвама пресвете своје матере награђује. Васкреава га водом Његовом послије четвородневне смрти, као праведног Лазара. А Тетал у знак благодарности одриче се свију угодности свијета и подвргава се строгоме светоме животу, да му се света душа у оној њемој самоћи међу празним зидовима лакше забавља небом; да нема потребе у корист живота привијати се по вољи људи, као младо дрво по вољи бијеснећег вјетра, него да свакоме може слободно и отворено истину рећи, а све у корист човјечанског спасења. О љубезни моји! Угледајмо се на њега, и кад мислимо да нијесмо гријеха учинили, не рецимо да грјешни нијесмо, јер грјешимо и кад не знамо. Не смећимо никад са ума ријечи његове, него нека им свагда буде

двор срце наше, и силом грома нека одјекивају у ушима нашим: „Покајте се браћо, да се спасете. И пјевајмо:

„Надежда и оутврѣдѣнїе, и спасѣнїа стѣмъ недвижимъ, имѧще тѧ ковчегъ, неврѣдѣтска всѣкагw извакланїа. (Кан. мол. пресв. Богородици).

Чудо 8.

О св. Роману слаткопјевцу и списатељу кондака.

Првог октобра славимо успомену преподобног оца Романа.

Свети Роман био је родом из Сирије града Емисинског, 1488. године. Био је ђакон виритске цркве.

При цару Анастасију прешао је на отаџбине у Цариград, и настанио се у манастир звани „Кира“ посвећени пресветој Богородици.

Св. Роман био је врло побожан али у науци доста слаб.

Много је посјећивао влахернијску цркву пресвете Богородице. Свагда је о Господњим празницима престојао „свенощно бдење“.

Ради његове побожности и непријекорног живљења удостоји га пресвета Богородица слиједећим даром:

У ноћи у очи празника Христова рођења задријема св. Роман у споменутој влахернијској цркви. У сну видје пресвету Богоматер. Она држаше у руци један папирни завијутак и приступивши Роману повикала:

„Романе! отвори уста и прими дар, који ти дајем!“

Св. Роман отвори уста, а пресвета Богородица стави му у њих онај завијутак, и он га прогута.

На јутрењи стао св. Роман пјевати божићни кондак: „Дѣва днесь пресѫщьствѣнаго раждаетъ“ и т. д.

Пјевао је тако мило и дивно, да је свак познати могао, да је то небесни дар.

Послије тога св. Роман просвијећен благодаћу пресвете Богородице, сачинио је до 1000 кондака, које наша св. црква и данас пјева.

* * *

Хришћани! Св. Роман посјећивао је свету цркву не само недјељним и празничним данима, него је и у вече тијех по цијелу ноћ проводио у молитви и побожном размишљању, па га је пресвета Богородица удостојила особитог небесног дарована.

Бог нам је заповиједио преко св. пророка Мојсија на Синајској Гори, да шест дана радимо и свршујемо послове своје, а дан седми, суботу, да посветимо Господу Богу нашему[1]. Субота се светковала у старозавјетној цркви, а у новозавјетној замијењена је недјељом, јер је у тај дан васкрснуо Христос, који је на земљу дошао да нас искупи од праотачког гријеха, и „да закон не поквари него да испуни“[2].

Непослушав ове св. заповиједи, назвали би на себе гњев Божји, и на нама би се испунила она изрека: „Сваки који ради у дан седми, смрћу ће умријети“[3].

Дакле у недјељне и празничне дане, које је св. црква установила празновати, и прије и послије што год чешће можемо идимо у св. цркву, и слушајмо Божју науку, и с благодарношћу се сјећајмо Његовог небројеног благог дарована. Тада ће нам небо бити милостивије, и умањиће се наше болести и многе тешке невоље. Само оно што урадимо у радним

[1]) Изх. 20. 9.
[2]) Изх. 33. 15.
[3]) Мат. 5. 17.

данима биће нам срећно и берићетно. И пјевајмо са св. Романом:

Дѣва днесь пресѫщественнаго раждаетъ, и земля вертепъ непристѫпному приноситъ. Ангели со пастыри славословятъ, волсви же со звѣздою шествуютъ: насъ бо ради родися отроча младо, превѣчный Богъ. (Кон. на Рож. Господа нашег Исуса Христа).

Чудо 9.

О излијечењу очију.

На острову „Кипру“ постоји манастир „Чистителнаја Богородица“.

Стари манастир одавно је у развалинама.

Неки монаси, с помоћу побожнијех Хришћана, саградили су ту изнова цркницу и три ћелије 1720. године, и прозвали по имену старог манастира, као што већ споменусмо „Манастир Чистителнаја Богородица“.

У цркви се чува св. икона пресвете Богородице, као најдрагоцјенији остатак старог манастира.

Пред овом св. иконом налазе лијека болесници од очију.

Многи слијепи, који су јој приступили несумњивом вјером у пресвету Богородицу, здрави су се и утјешни кући вратили, благодарно славећи Бога и пресвету Богородицу.

По томе је манастир и добио своје свето име.

* * *

Хришћани! Ми знамо по светом писму, по историји човјечанства, да је Бог казнио на разне начине, ради гријехова, поједине народе и људе.

И ми трпимо за наше гријехове.

Ми често падамо у искушење, па ако се поколеба наша вјера у Бога, тад падамо у велики гријех, а за тај бивамо често кажњени болестима и свакојаким невољама.

Издржимо ли искушење вјером у Бога, тад нас Бог обилато награђује. Нека нам за примјер послужи догађај с праведним Јовом:

Овај богати човјек изгубио је сву дјецу и сво силно имање, па најпослије у тешку болест пао. При свему томе његова вјера и нада у Бога, остала је непоколебива. Он је свагда говорио, да га Господ казни за гријехове, и свагда је Господа славио и величао, љубећи га душом и срцем. И њега је Господ за то обилато наградио. Повратио му здравље, дао му дјецу и још више имање, него је прије имао.

Благоме и човјекољубивому Створитељу нашем, жао је да погинемо за гријехове наше, па нас чека да се покајемо, и тад да нам отвори врата небесног царства.

Код Њега је свемогућа молитвеница пресвета Богородица, а она је заступница свега Хришћанства. Бог лијечи око болно по Њезином светим молитвама пред Њезином светом споменутом иконом. Она неће ни нас пустити да погинемо, ако се за гријехове покајемо, и престанемо бити робови гријеха.

Около нас непрестано облијећу нечисти противници нашег вјечног спасења, и наводе нас на грјешне мисли и дјела, тек само да нас удаље од дворова небесног Оца, а да нас увале у вјечну муку. Побиједимо их с добрим дјелима, вјером, љубављу и надом у Бога.

Чувајући се од сваког рђавог дјела, и презирући све што би нам могло душу утопити, име посрамити и образ убрљати, несумњивом вјером у пресвету Богородицу непрестајмо пјевати:

„Избави Богородице ѿ содержащихъ насъ грѣховъ, яко имѣя ѹповани вѣрни не

ѩмамы, разкѣ тѣхѣ, ѝ ѿ тѣвѣ рождшагwсѧ Бога". (Богор. отпустит.).

Чудо 10.

О излијечењу Саве Куштрова.

У јуначкој Херцеговини постоји чувени манастир Дужи.

Манастир Дужи посвећен је Успенију пресвете Богородице. Био је метох знаменитог Свето-Успенског манастира Тврдоша у Требињу.

Тврдош је постигла грозна судбина у рату између Аустрије, Турске и Мљечића 1690.—95. год. Сасвим је запустио 1708. године.

Тврдошки метох Дужи имао је за тврдошког цвјетања малу црквицу без свода и шест поземљушних сламом покривених ћелија, у којима су живљели калуђери, што су у црквици пјевали Божју службу, и нагледали чобане са стоком.

Када је 1748. године дошао у Херцеговину Осман паша, калуђерима испане за руком, да од њега добију дозволу, да старе ћелије с плочом покрију и да могу градити нове. Од то доба стао се манастир Дужи уљепшавати и подизати.

А кад је 1875. године уздања невесињска пушка навијестила боље дане подјармљеном мукотрпном Србину, Турци опљачкаше и опустошише манастир Дужи, као заборно усташко мјесто.

Устао је на борбу за вјеру и слободу Мелентије Перовић, архимандрит, са својим душким калуђерима. Кад је Аустрија окупирала Босну и Херцеговину, он се повратио у манастир, па лијепо је обновио цркву и манастир. Ту је и умро од суве болести 1888. године.

1855. године покојни Јевстатије Дучић, архимандрит, велики манастирски добročинитељ, саградио је, помоћу побожних Срба, ноћу велику манастирску цркву посвећену покрову пресвете Богородице.

Манастир Дужи бијели се ниже требињског поља око два километра, а под брдом „Кличањем", на десној обали ријеке „Требишњице".

Неуморни и учени књижевник г. Никифор Дучић, архимандрит, лијепо и опширно описујући и овај манастир у првој књизи својих књижевних радова, лијепо нам приказује чудо пресвете Богородице, које је свемилостиво учинила у Дужима, при игуманству покојног Христифора Зотовића. Ево његовијех ријечи:

„Сава Куштров, родом из села Мркоњића, у Попову, лежао је у Дужима 16 година рањав и укочен. Он је рано остао без оца и матере сиротан, доњанувши тешке болести, лијечили су га у Дубровнику најбољи љекари, али га нијесу могли излијечити. Тако остане без имања и без ниђје никога свога, а болестан и укочен умро би од глади, да га калуђери дужки нијесу примили у манастир. Он је лежао у једном углу у пространој манастирској кући, која се звала одак. У њу се свраћају сви путници и намјерници; неки да се мало одморе и храном поткријепе; неки да преноће, а неки опет да се Богу помоле. Сваком је без разлике та кућа свагда отворена. Сава је једнако лежао на узнак, јер је на куковима био протрвен, те није могао другачије лежати. Био је живи мученик. Тијем је привлачио пажњу на се и сажалијевање од походилаца и намјерника. Па и Мухамеданци су га сажалијевали, који су често манастиру досађивали, пролазећи у Дубровник, а неки опет на своја добра у Шуму, Бобане и Попово. Њима

су се морали давати ручкови, ужине и вечере, све како су сами шћели!

„У мјесецу мају 1847. год. појави се дакле једно јутро овај дугогодишњи лежо у цркви на јутрењи! — Игуман, калуђери и ђаци изненађени и зачуђени прекину читање, помишливши да није каква утвора! Игуман одмах пошаље у оџак једнога калуђера, да види лежи ли Сава бôни на својему мјесту. Калуђер, вративши се, каза, да га нема у оџаку. Јутрења се продужи и сврши. По свршетку скупе се калуђери код игумана у општу ћелију, гдје је позван и Сава бôни. Писац овијех редака био је тада ђак, гледајући тај чудесни догађај, једва је чекао, као и сви други, да чује, како је Сава бôни оздравио и устао".

„Игуман Христифор почне га питати: „Саво, кажи право, како си оздравио, устао и у цркву на јутрењу дошао?"

„Хоћу оче игумане, мој господине", одговори Сава: „Послије по ноћи заспао сам у тврдо сан, и до пред зору спавао. Од како болујем и лежим, никад тако тврдо ни слатко нијесам спавао. Чини ми се, да се не бих пробудио још за дуго, да неко силно не лупи у врата од оџака. То ме пробуди. У тај тренутак учини ми се, да стоји један ђак на сред оџака, који ме по имену зовну. Ја му се одазвах, а он ми рече: „Устани! Одавно ту лежиш"! — Мислећи да је то ђак (невиђени га у помрчини), који је дошао да узме огња за кадионицу у цркви, ја му одговорих: зашто ме јутрос узнемирујеш? Распрећи огањ и узми жари, па га носи у цркву, да те старији не карају, јер ћеш задоцнити. Дјечак, не мичући се с мјеста, одговори ми: „Не бој се, устани! Ја сам послат од матере Божје да ти рекнем, да устанеш"! Па се примаче к мени, узе ме за руку и подиже ме. Ја се осјетих лак, и стадох на ноге. Зачуђен и радостан шћах га загрлити, али га нестаде! — Само с врата чух глас: „Сада си здрав. Иди у цркву нека ти освете масла (јелеосвећење); благодари Богу и Божјој матери. Остани у у манастиру до смрти, иначе ће ти се болест повратити". Још ми нешто рече, што ћу само на исповиједи пред смрт казати".

„Овај је Сава послије тога још живио у манастиру више од 10 година потпуно здрав. То његово чудесно исцјељење задивило је како Хришћане, тако и Мухамеданце, који су га виђали за 16 година, како у ранама и укочен на узнак лежи. Многи по чувењу нијесу вјеровали, те су доходили да га виде и да се увјере. Чак и требињски Мухамеданци пошаљу два своја изасланика, да се лично увјере о томе. Дошавши у Дужи и увјеривши се о истинитости тога догађаја, рекоше: „Аллах! Аллах! Каква се чудеса догађају на овоме свијету! — Овај је манастир Божја кућа".

„Од тога доба Мухамеданци су, па и зликовци, почели љепше поступати и мислити о манастиру Дужима".

* * *

Хришћани! Бог је све премудро уредио. Све што је створио, створио је да човјеку послужи.

Показао му је пут, који води у Његове блажене дворове. Да се човјек, који је сишао са овог пута, опет на њ поврати, и да не погине као сни погибелни, и да безумни лакше побједи врага, који га учи да Бога нема, над појединијем је јављало силу неограниченог свог свемогућства.

Кад су ученици упитали Исуса за човјека слијепа од рођења: „Рави! Ко сагријеши, или овај или родитељи његови,

те се роди слијеп-?[1]) Исус им одговори: „Ни он сагријеши ни родитељи његови, него да се јаве дјела Божја на њему“[2]).

И на Сави се јавише дјела Божја кроз молитве пресвете небесне Царице.

Ми непрестано гријешимо дјелима, мислима и жељама, у знању и незнању, али нема гријеха, који не остаје испод Божјег милосрђа. Кад се покајемо и престанемо гријешити, не треба да сумњамо, да ће нам Бог опростити, јер Христос рече Петру, да треба опростити: „Седам пута седамдесет[3]).

Бог нам је заповиједио: не чинити прељубе; не убијати; не украсти; не свједочити лажно; а поштовати оца и матер своју[4]). Испуњавајући и ову заповијед пјевајмо свемогућој нашој заступници пресветој Богородици:

„Радуйсѧ чистаѧ, Бога плотію рождшаѧ ко спасѣнїе всѣхъ. Ѥюже ради человѣческий обрѣтше спасѣнїе, тобою да ѡбрадуемъ раи. Богородице чистаѧ благословенная“. (Служ. о усопш.).

[1]) Јов. 9. 2.
[2]) Јов. 9. 3.
[3]) Мат. 18. 22.
[4]) Лук. 18. 20.

(Наставиће се).

О ЗАКЛЕТВИ.

Када се два, или више лица, парниче о неком спору, па немају доказа писмених, или личних, — своје право могу и *заклетвом* доказати.

Када се каква лица позову, да праву приједност неком имању, или ствари одреде, и да би та њихова процјена савјесна и праведна била, — они се претходно *заклињу*.

Када се какав чиновник државни, војени, или општински у повјерену му дужност уводи, и да би се рад његов свагда на правди и земаљским законима основао, тражи се претходно од њих *заклетва*.

Даље владаоци земаљски, министри, посланици на народним саборима и скупштинама, свештеници, учитељи и сви у опште државни и општински чиновници прије почетка рада свог свагда се *заклињу*.

На пошљетку и многа појединa лица заклињу се пред другима, или више пута сама у себи, да у будуће навјесне послове неће више радити, нарочито, ако су они још и штетни за њихов морални или материјални живот. Тако: пијанац се заклиње, да се више никада не ће опити; картарош, да се не ће картати; супруг, послије смрти друга, да се не ће више женити; друг другу, да ће бити вјеран, осветити један другога и т. д.

На шта је дакле заклетва? Ништа друго, до призивање за свједока онђе највеће светиње, која свијет овај држи и њиме управља; која даје здравље и болести, живота и смрти. Опога, од кога се ништа сакрити не може, који је свуда и на сваком мјесту — на самога Бога Саваота, Творца неба и земље. И заиста, нико, осим Бога не може све знати и у свачију душу прозрјети, па с тога је и врло оправдано, што се у оваким приликама на њега обраћамо и за свједока нашег призивамо.

Да би дакле исказ наш, било пред судом, или другом каквом милошћу потврдили и представили га у правој ствари, ми тада Бога за свједока призивамо, или у обичном говору кажемо: „*Бога ми*“.

Заклетва је од најстаријих времена уведена, па се и данас сматра за једну од врло важних и најмоћнијих чињеница у свакоме друштву и држави. „Нијесмо ли ми Господа Бога такође ми“, вели сам Бог народу израиљскоме преко боговидца и пророка Мојсија, из чега се види, да је заклетва још и у народу старог завјета постојала и да је од самог Бога дата.

И ако је заклетва од своје важности сада доста изгубила; и ако данас има доста безбожника, који ништа за свето не сматрају, — ипак и ти најпокваренији људи, више пута, када до

заклетве дођу, од исте презиру, зазиру, и не радо се закуњу. А зашто? Зато, што су у души својој увјерени, да заиста има неко више биће, које мотри на свачији живот и рад, па боји се праведне осуде његове избјегавају увијек заклетву. Таква лица прије ће дозволити, да спор изгубе, и ако су више пута у праву, но што ће се заклети. Наравно, да и од овога има изузетака; али опет ови не сачињавају правило.

Начин вршења заклетве није тачно опредијељен прописима црквеним. Мени бар то није познато. Истина о заклетви има неколико ријечи у Фирмилијановом „*Пархијалнику*“, под насловом: „чинъ іокрышнія клятвы“, али ова се заклетва опет не може примјењивати на све случајеве, већ само на један, а то је, кад се један, или више њих као свједоци заклињу. Према томе, заклетве су до сада вршене како је који свештеник знао, или од других својих колега видио. Тако, многи свештеници врше заклетву без епитрахиља, а неки опет са њиме, но без икаквих црквених молитава. Свакојако и једни и други не врше је правилно.

По моме мишљењу држим, да би било најправилније извршити заклетву овако: У цркви, гдје се обично заклетве полажу, треба на сто поставити упаљену свијећу једну, или двије (ради веће важности), а на средини стола положити св. јеванђеље и крст. Затим свештеник облачи епитрахиљ и одежду (по могућности најсвечанију) и окренувши се истоку стоји с десне стране, а лице, које се има заклети, поставља с лијеве стране до себе, и пошто се такво лице прекрсти и цјелује крст и св. јеванђеље, свештеник гласно почиње: „Благословенъ Богъ нашъ“... „Трисвятое“.... За тим одпоји тропар „Спаси Господи людн твоя“.... и кондак: „Возбранная на крестъ“ Послије тога каже заклињући се, да метне прва три пста десне руке склопљена у једно (онако, како се кретимо) на крст, и да за свештеником говори заклетву, коју му он ријеч по ријеч гласно чита. По изговореној заклетви свештеник говори сугубу јектенију: „Помилуй насъ Боже“.... „Вѣрою молимся“ (за владаоца, архијереја, заклињући се, и „Яко православныя Христіане)... „Яко милостивъ“ и т. д. Потом *прпвдарстъ* и отпуст. — Затим у кратком говору преставља заклињући се лицу важност заклетве и поучава га, да цио свој будући рад удешава тако, како ће свагда Богу угодити.

И заиста, када би се мало већа пажња поклањала заклетви и њеном вршењу, много би мање зала и кривоклетства у друштву било, јер би се тада св. вјера православна и хришћански морал у народу уздигао, и онда не би се никада о огријешили о девету божју заповијест, која вели: „Не *скидѣтельствуй* на друга твоего *свидѣтельства ложна*“, — а онда ће бити знатно поможено.

Зајечар, 20. јануара 1894.

Мил. С. Пантелић,
свештеник зајечарски.

ИСКРЕ ПОЈЕЗИЈЕ.

Од

Дионисија Миковића.

IV.

Све, ако ће, послије мене,
Нека буде ка' и прије
Ал' нека ми мило Српство
Буде доста напредније.

V.

Ко учини добро дјело
Нек се никад не покаје,
Јер наш Творац без награде
Добро дјело не пушта̀је.

*

Зла су дјела оног срца,
Што Божијег страха нема
Човјек себе злим дјелима
У вјечиту муку спрема.

VI.

Гдје је гордост ту је лудост,
Ту су и зла сваколика
Гордељиви нема нишег
Ој, од себе, свог крвника.

ПРАКТИЧНО РУКОВОДСТВО
како треба саборно служити св. литурђију са ђаконом и без њега.

По **J. Кутепову** и другим изворима, написао: **Златоје.**

(Наставан.)

Литурђија. Осим онога што је у Служебнику речено, ваља на ово пазити. Послије, кад су свештеници свршили „начинателне“ молитве, обукли се у потпуно одијело и стали на своја одређена мјеста — ако имаду — међу камилавке на главу, па их не скидају све до малога „входа“[1]). Подизање руку на почетку литурђије свршује само најстарији свештеник, а други свештеници, с њим заједно, кланјају се трипут пред пријестолом, молећи благодат св. Духа и помоћ при богослужењу. Први свештеник цјелива св. еванђеље[2]), а остали свештеници и ђакон св. пријесто[3]), затим сви свештеници кланјају се најстаријему, а по томе један другоме. Најстарији свештеник узме у обје руке св. еванђеље и отпочне св. литурђију са ријечима: „Благословенно царство“..... изображавајућ њиме над савијеним св. антимисом крст од истока к западу и од сјевера к југу, при чему га мало подигне, а онда опет положи на св. пријесто[4])

Први „возглас“: „Мкw подобаетъ“... говори најстарији свештеник. Други свештеник произноси: „Мкw твоя держава“... а трећи: „Мкw благъ и человѣколюбец“...[5]). При томе треба пазити на ово: Код поклона св. пријестолу ваља увијек побожно и правилно прекрстити се, не нагло, при ријечима: „Отца и Сына и св. Дха“, или „Отцѣ и Сынѣ и св. Дхѣ“, а на „Благословенъ Богъ нашъ“ — код ријечи „нынѣ и присно“. Рекавши „возглас“, дужан је сваки од свештеника на десној и лијевој страни поклонити се св. пријестолу, па онда и најстаријему свештенику, обративши се лицем к њему. Сваки пут, кад год се свештеници окрену к народу, треба да то учине цијелим својим тијелом а на десну страну[6]).

Ако је на литурђији архијерej присутан, први свештеник, послије „возгласа“: „Благословенно царство“... поклони се пријестолу, па онда преосвештеноме, обративши се лицем к њему. То исто дужан је он и сви други свештеници учинити редовно кад год се кланјају пред св. пријестолом.

Мали „входъ“. Послије пјевања на стих: „Слава Отцѣ и Сынѣ и св. Дхѣ“, а по трикратном молитвеном поклону пред св. пријестолом, најстарији свештеник цјелива св. еванђеље и даје га ђакону[7]). Затим около пријестола с лијеве стране прије к првоме други свештеник, и оба, не снимајући камилавки (ако их имаду), које су дотле имали на глави, цјеливају св. пријесто, па одлазе десном његовом страном, гдје снимају камилавке, к сјеверним дверима, један за другим, старији напријед, за ђаконом који носи св. еванђеље око пријестола. Послије, кад су

[1]) *Типик* гл. 29.; Николајевић, стр. 65.; *Николајевић*, гл. VII. стр. 18—19.

[2]) К. Никольскій. Пособ. къ изуч. Уст. стр. 374.

[3]) *Исто.*

[4]) Иванъ Дмитріевскій. Истор. догмат. и симв. изложеніе кож. литург. стр. 126.

[5]) Прав. къ Тв. Еванг. Вѣд. 1884. г. № 19.

[6]) № 18 Рук. д. С. П. 1889. г. стр. 562.

[7]) Слѣдов.; К. Никольскій. Пособ. къ изуч. Уст. стр. 383. Ако су при саборном служењу два или више ђакона, тада један или два између њих иду с кадилом пред еванђељем. Хомяковскій. Прав. изъ. д. пласт. Отд. III. ст. I. §. 35. стр. 67.

отишли од пријестола прва два свештеника, у истом поретку, по два у реду, придоју к предњој страни св. пријестола, на средину његову, и остали свештеници, који, кад су послије молитвених поклона цјеливали св. пријесто (сниме камиланке као и они први) одлазе за њима десном страном око пријестола, један за другим, старији напријед, а к сјеверним дверима. Изишав из олтара заузму сваки своје мјесто на коме су у олтару стајали т. ј. свештеници, који су били на десној страни, прију из најстаријега на десну страну, а са лијеве остају на тој страни, старији ближе до првога, на приклону главе. Први свештеник благослови руком на исток и рече тихо: „Благословенъ входъ святыхъ твоихъ“ [1]) цјелива св. еванђеље, други свештеници не цјеливају, па на царске двери уђе у олтар за ђаконом, који положи св. еванђеље на пријесто[2]); поклони се и стане на своје мјесто на предњој страни пријестола. За њима уђу у олтар и сви други свештеници. При томе десна страна цјелива икону Спаситеља, која је на десној страни до царских двери, а лијева — икону Богоматере на лијевој страни, али не обје, поставе се у олтару сваки на своме мјесту (међу камиланке, ако их имаду) и послије молитвенога поклона цјеливају св. пријесто и поклоне се првоме свештенику. Свијећоносца благосиља најстарији свештеник. При пјевању: „Приидите поклонимся“... треба поклонити се до земље, јер тако је код нас у древности било. У опште, кадгод се чује у црквеном пјевању или читању „поклонимся“ — ваља дубоко до земље поклонити се[3]). Ако је присутан архијереј (у олтару) први свештеник пред малим „изходом“, чим је дао ђакону св. еванђеље, дужан је поклонити се и преосвештеноме. Ђакон примивши св. еванђеље, прије наласка на олтара, принесе га к архијереју ради цјеливања. Сви остали свештеници поклоне се преосвештеноме. На тако и кад се по „изходу“ врате у олтар, после цјеливања пријестола и молитвеног поклона, клањају се архијереју.

„Возгласъ“ „Яко святъ еси Боже нашъ“ произноси најстарији свештеник. Ријечи „и ко єдиномудрому“, које се односе к молитвословљу: „Господи, спаси благочестивыя и услыши ны“, дужан је ђакон произносити овако: после, кад је пред иконом Спаситеља изговорио „возгласъ“: „Господи спаси благочестивыя“ ваља да се окрене цијелим својим тијелом од иконе Христа Спаситеља на десну страну, и обративши се лицем к народу (западу) изговори гласно: „И ко єдиномудрому“. У томе моменту, треба ђакон да прихвати десном руком у полу кругу врх орара, и да се окрене од јужне — лијеве стране, к сјеверној — десној страни[4]). Кад се пође „Святый Боже“, први свештеник, после како је цјеливао св. пријесто — али не еванђеље[5]) — оде к горњему мјесту[6]) У то вријеме кад су старији свештеници обојих страна, који су били ближе првога и до царских двери, приступе к св. пријестолу цјеливају га, али не еванђеље, оду са мјеста, на коме су стајали и стане се до горњега мјеста а на обје стране св. пријестола, сваки на својој страни — старији ближе првог свештеника и горњега мјеста,

[1]) *Исто*, стр. 384.

[2]) Арх. служ. Р. д. С. П. 1889. год № 17, стр. 526.

[3]) Оказ. Вон. кд. прот. Михаиловскаго, изд 1879. г. стр. 72.

[4]) *Рук д. П.* 1889. г. № 18, стр. 562—563

[5]) *Р. д. С. П.* 1889. № 17. стр. 526.

[6]) Вѣдѣтельно, яко иподіаконъ не подобаетъ на горнее мѣсто восходити, ниже вѣдѣти на немъ: но вѣдѣти ко странѣ горняго престола, изъ южныя страны. *Служебник.*; К. Никольскій. Пособ. къ изуч. Уст. стр. 393.

а млађи ближе царски двери. И ђакон, у то вријеме, цјелива, као и прећашњи, само пријесто а не еванђеље[1]). Пред „возгласом“: „Миръ всѣмъ“ до апостола, најстарији свештеник, лицем окренут к народу, поклони се свештеницима десно и лијево, па рече: „Миръ всѣмъ“[2]), а при томе благослови руком полагано и правилно изображавајући крст, који отпочиње више чела и окончава се према десном рамену његовом а са поклоном. При читању апостола сједе свештеници сваки на својој страни, а најстарији сједи први с десне стране, устају само при кађењу, које врши ђакон. Код кађења треба пазити на ово: Ако се кадило даје на лијевој страни олтара, тада треба десном руком држати наглавак кадила, а лијевом средину свију ланчића, а кад се даје на десној онда обратно. Благосиљати ваља саму чашу кадила, за то је дужан ђакон кадило ближе принијети к свештенику, а не показати га само надалеко. Кадило држи се у руци а не у шаци. Ланчић треба пустити међу 3 и 4 прстом преко малога и онога до њега, а наглавак кадила нека лежи на прва три прста, који су сложени као на молитву. Кадити ваља тачно и достојанствено. Пред сваком иконом треба трипут покадити и при томе сваки пут кадилом начинити крст, а код кађења по други пут поклонити се. Прелазећи од једне иконе к другој треба опустити руку. У олтару кади се најприје пријесто, жртвеник, па онда горње мјесто када на жртвенику стоје св. дарови н. пр. при служењу пашхиде послије литурђије, прије употребљења св. дарова, или при кађењу послије проскомидије, када се чита апостол, на херувимској пјесми и т. д. а иначе, кад жртвеник стоји

[1]) *Р. д. С. П.* 1889. г. № 17, стр. 526.
[2]) К. Никольскій. Пособ. къ науч. Уст. стр. 393

празан, послије пријестола кади се одмах горње мјесто, па онда тек жртвеник[3]). Послије жртвеника или горњега мјеста треба кадити иконе десно и лијево и икону над царским дверима. Не ваља кадити издалека стојећи на једноме мјесту, него треба доћи ближе к иконама. Кађење нека је у извјесном реду од јужне к сјеверној страни[4]), али не обратно.

„Миръ ти“, по апостолу, говори први свештеник, а други, поклонивши се најстаријему, одлази к предњој страни пријестола и узевши тамо еванђеље цјелива га[5]), предаје ђакону, врати се на своје мјесто и поклони се првоме свештенику Када ђакон на амвону изговори: „Благослови владыко“, први свештеник, стојећи на горњем мјесту, лицем к народу окренут, рече „Богъ молитвами“... и благосиља ђакона. „Возгласъ“ „Премудрость прости“ произноси други свештеник а „Миръ всѣмъ“ први. „Вонмимъ“ говори трећи свештеник. Служе ли два ђакона, то „Премудрость прости“ и „Вонмимъ“ говори други ђакон.[6]) У то вријеме сви свештеници (који имаду, снимају камиланке[7]) стоје на мјесту на ком су дотле стајали. (Кад се еванђеље очита мењу камиланке). „Миръ ти благовѣствующимъ“ говори најстарији свештеник[8]), па прима од ђакона на царским вратима св. еванђеље, цјелива га[9]) и меће на пријесто иније антиминса[10]). Остали свештеници, у то вријеме, не цјеливају еванђеља[11]). Нај-

[3]) Прик. къ Тѣд. Епарх. Вѣд. 1882. г. № 8.
[4]) *Рук. д. С. П.* 1889. г. № 18, стр. 563.
[5]) *Рук. д. С. П.* 1889. г. № 17. стр. 526.
[6]) *Служебник.*
[7]) *Типик* гл. 29, Но 41. Инф. ч. Церк. Вѣст. 1887. г. стр. 689.
[8]) К. Никольскій. Пособ. къ изуч. Уст. стр. 414.
[9]) *Исто*; Р. д. С. П. 1889. год. № 17. стр. 526.
[10]) К. Никольскій. Пособ. къ науч. Уст. стр. 415.
[11]) *Исто.* стр. 414.

старији свештеник стане на предњој страни пријестола као у почетку литурђије до „Свѧтый Боже“. А и сви остали свештеници пријеђу од горњега мјеста к њему и поставе се сваки на својој страни, онако како су стајали до „Свѧтый Боже“: млађи ближе горњега мјеста а старији ближе до царских двери. У том поредку остају свештеници све до „Возлюбимъ дроугъ дроуга“.

Код „возгласа“ „Миръ всѣмъ“ и „Миръ ти“ ваља на ово пазити: прије, него што је свештеник изговорио „Миръ всѣмъ“ и благословио народ као дјецу духовну, клања се саслужећим свештеницима као себи равнима по свештенству (а некада и вишим), молећи у њих помоћи и саучешћа у молитви. — Све у цркви Божјој „бывалъ благообразно и по чинѣ“ (I. Кор. 14, 40) и увијек „меншее ѿ большаго благословляемъ“ (Јевр. 7, 7.) а нико не благосиља себи равна. По томе, „возглас“ „Миръ всѣмъ“ не односи се к саслужећим свештеницима. — Ако је присутан преосвештени, најстарији свештеник, прије „возгласа“, обративши се лицем к њему, поклони се, па онда клањајући се народу рече: „Миръ всѣмъ“, али не благосиља него то оставља епископу. Само кад свештеник рече ђакону „Миръ ти благовѣствующемъ“ или пјевцу „Миръ ти“, тада их благосиља и у присутности преосвештеногa, јер се тај благослов односи на ђакона и пјевца, који су по чину мањи од њега.

Послије евангеља и прошења за св. синод и преосвештеногa, други и трећи свештеник раскрива плитон и три стране св. антиминса: двије побочне и доњу[1]). Горња страна остаје покрита. Поклоне се пријестолу па онда првоме свештенику. У то вријеме цјелива најстарији свештеник св. антиминс[2]). „Возгласъ“ „Ѩко милостивъ и человѣколюбецъ Богъ...“ говори први свештеник, а исто тако и „возгласъ“ „Ѩко ты еси воскресеніе и животъ и покой...“[3]) само што при овом пошљедњем још и кади пред пријестолом[4]). Послије јектеније о оглашенима, при „возгласу“ „Да и тіи съ нами славятъ“..., а не у вријеме кад се говори „Ѿткрытъ имъ Евангеліе правды“, четврти и пети свештеник раскрије осталу горњу страну светог антиминса[5]), поклоне се пријестолу па онда најстаријему свештенику. „Возгласъ“ „Да и тіи съ нами славятъ...“ говори четврти свештеник[6]), а при томе поклони се пријестолу па онда најстаријему свештенику. Најстарији свештеник, у то вријеме, дјела губом крст над св. антимисом, цјелива ју и положи на горњој десној страни антиминса[7]). „Возгласъ“ „Ѩко подобаетъ...“

[1]) Прик. къ Тѳл. Епарх. Вѣд. 1884. г. № 19, стр. 161; О одѣж. гр. Арх. діак. Соколова стр. 10—11; *Рук. д. С. П.* 1889. г. № 17 стр. 526. У неким нашим црквама — на жалост — нема плитона. То је повеза у којој се св. антимис чува и у чистоћи држи. Ђе га нема треба да се набави.

[2]) *Р. д. С. П.* 1889. г. стр. 526.

[3]) К. Никольскій. Пособ. къ изуч. Уст. стр. 416.

[4]) Р. д. С. П. 1888. г. № 9, стр. 197.

[5]) № 17. *Р. д. С. П.* 1889. г. стр. 526—527.; К. Никольскій Пособ. къ изуч. Уст. стр. 417. Упореди: *Василије Николајевић*, Вел. типик стр. 60; „*Гласник православне далматинско-митрополске епархије*“ Год. I. бр. 6 стр. 53; Константинопољски патријарх *Јаков* одговорио је патријарху *Никону* ово: „И егда глаголетъ: „Да и тіи съ нами славятъ..“ простирается антиминсъ, ико знаменуетъ гроб Господень, его же, Іосифъ уко, ико оглашенъ, а не іщи вѣрныхъ ученикъ, сѣчи новый про нихъ (ако же нѣтъ и платна антиминса), но покрыи покасти Христѣ“. Послан. Паиѣя, Патріарха Константинопольскаго, къ Московскимъ Патріархъ Никонѣ о кожетѣ. литѳргіи. Прикодъ съ греческаго. Москва 1658. г.

[6]) Прик. къ Тѳл. Епарх. Вѣд. 1884. г. № 19, стр. 161.

[7]) Арх. одѣж.; Попов. къ изѣч. Уст. Никольскаго, стр. 417; О когол. прав. ц. съ *М.* Соколова стр. 83

говори пети свештеник[8]), а при томе не смије да изостави поклон св. пријестолу и најстаријему свештенику. „Возглася“ „Ѩкѡ да педѫ дѣржавою тѣкѡю ...“ произноси први свештеник[9]).

[8]) Прик. къ Тѳл. Єпарх. Вѣд. 1884. г. №№ 19 стр. 161.

[9]) *Исто*; Погов. къ изѣзч. Устт. Никол. стр. 419.

(Наставиће се).

„УЧЕЊЕ ВАСЕЉЕНСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ“ и разлике у учењу осталих хришћанских цркава;

написао православни свештеник и др. богословије † **Владимир Гете**, а на српски превео архимандрит **Н. Дучић**, штампано на средњој осмини у Биограду 1891.; стр. XXV и 257.; цијена 2 динара, или 1 фор.

(Свршетак.)

У првом дијелу редовног садржаја своје књиге, изнаша писац у кратком и језгровитом слогу сва начела и појмове хришћанске догматике, увриставши напријед темељ и збир тога учења, никејски симбол вјере. По премда је он дотично своје расправљање изводио на основу садржаја појединих чланака истога симбола, ипак је у својој систематици средио градиво у осам одијељака општег значаја, од којих се у I. одијељку расправља о *св. Тројици*, у II. о *свијету*, у III. о *оваплоћењу*, у IV. *о искупљењу* у V. о *св. Духу* у VI. *о цркви*, у VII. о *крштењу и другијем св. тајнама*, а у VIII. о *васкрсењу мртвих и о бесмртном животу у другом свијету*.

Упоредо с тиме, а из редовног садржаја, писац износи у сваком одијељку, а у главним, општим, па ипак доста јасним потезима оне разлике, што постоје у учењу западнијех цркава, а према ономе учењу васељенске и православне источне цркве наше, како га он у своме дјелу износи. Но далеко би ме одвело, кад би хтио, да у овоме приказу изнесем све главне моменте пишчевог излагања, а и сам опсег простог књижевног приказа томе се противи; с тога ћу овдје, а зарад карактеристике изредног знања и схватања пишчевог, као и начина и једрине његовог излагања привести опширније само садржај I. одијељка и уздржати се од приказивања садржаја осталијех одијељака пошто је и приказ I. одијељка довољан, да се покаже и докаже вриједност овога дјела.

На челу одијељка о *св. Тројици* ставио је писац као мото почетке 1. 2. и 8. члана симбола вјере, а даље разлаже: „да се симбол вјере оснива на догмату св. Тројице, или једног Бога у тријем лицима, од којих је *Отац* свемогуће *начело*, од којега произиђе Син *рођењем*, а Дух свети *исхођењем*, и који је дао биће свему видљивом и невидљивом; да се ова три лица истог божанског јестества, од којих је сином објављено Божје свемогућство створењем свега, ипак разликују личним својствима, при чему израз: „*лице*“ никако нема човјечанског смисла, већ служи само као ознака разлике у једном и једином суштеству; да је с погледом на лична својства, у св. Тројици само *једно начело*, а то је Отац, у коме су, као начелу, два различита *чина*: „један је назван *рођење*, и има за предмет Сина; други је назван *исхођење*, и има за предмет Духа светога“; да у св. Тројици нема *разлике* у *суштественим својствима*, нити ваља *смјешавати лична својства* са суштественим, или *прекрштати* лична у суштествена, јер би у првом случају изишло, ди има више Богова, и тиме се наружио догмат Божијег јединства, у другом случају уништила би се лична разлика, и ружио догмат о лицима св. Тројце, а у трећем случају, дало би се свијем трима лицима једног суштества оно, што припада само једном лицу; да отац осим вјечне унутрашње, имаде још и *спољашњу* радњу, којој је предметом видљиви (стварни) и невидљиви (духовни) створени свијет и која се извршује посредством Сина; да Дух свети врши свој утицај у оба свијета *посљедством* од Оца и од Сина, која се нарочито појављује у надахнућу отаца старозавјетне цркве, а у Христовој цркви у утјецању њеном на душе вјерних, и у чувању залога Божијег учења; да

је тешки гријех *смијештати посланство* св. Духа од Оца и од Сина: с *превјечним исходјењем*, јер то происхођење долази само од Оца, тога *једнога* начела у св. Тројици, и не би се могло ни непосредно ни посредно приписати то вјечно происхођење Сину, а да му се не дометне лично својство Оца, и да се тиме не наружи сами догмат о лицима св. Тројице".

У додатку истога одијељка наводи писац како су све Христићанске цркве сложне у догмату о једном триличном и једносушном Богу, али да је римска црква додатком „*и од Сина*" (filioque), наружила догмат о св. Тројици, који је дометак, преиначивши у Шпањолској у VII. вијеку, након силног противљења (нарочито у Француској), као и одбацивања самог папе Лава III., посредовањем Њемачко-римских царева усвојен у појединим западним црквама, а у Риму примљен тек почетком XI. вијека; да је англиканска црква примила у наслијеђе тај дотак од своје римске мајке, и покушала га оправдати успоставом Сина као *другог начела* у св. Тројици доказујући још, да је исти додатак према изрекама црквених отаца сложан с преданијем ученьем; дочим је источна црква лахко доказала: „како у Тројици не може бити ништа *другог реда*" и поштo је својство *начела* само лично својство Оца, да се не може то својство у никојем реду дати Сину, а да му се не дометне од личности Оца, и тиме не поткопа догмат о Тројици, а осим тога, да „истинити текстови говоре само о *посланству* св. Духа, а не о његовом вјечном *исходјењу*".

Исти одијељак завршује писац овијем важним ријечима: „Тако је дакле тај додатак у симболу, који је створен на западу, не само неправилно и незаконито дјело једне областе цркве, него још има у себи одлучну заблуду, супротну васељенском вјеровању. Мјесто изналазити и давати тумачење ријечима: filioque, које би могло сачувата догмат о Тројици, боље би било искрено признати: да додатак није православан, и избацити на символа један опасан израз, супротан Божијој ријечи, и истинском предању цркве".

У даљњем одијељцима I. дијела износи писац истијем оним кратким и језгровитим, као и сестрама тачним и потпуно научним слогом остали садржај васељенског учења, што се односи на поједине чланке символа вјере, а свакоме одијељку додао је односне разлике у учењу западнијех цркава, обарајући основе њиховог изношења и тврдећи и доказујући неоснованост, неоправданост па и саму грјешност њиховог учења и исповиједања. И у томе свом значајном настојању, писац није пропустио, а да не изнесе, и темељитом научном претресу не подвргне све поједине противне моменте у учењу западнијех цркава, од којих је изнио заиста велик број, а при сваком члану символа вјере, или у дотичном опћентијем наслову.

Други дио овога дјела, посвећен је *моралу* православне цркве. Тај дио средио је писац у три одијељка, од којих I. има наслов „*опћа начела*", II. „*Божји позитивни закони*", а III. *Јеванђелски развитак Божјега закона*".

Говорећи у I. одијељку о опћим начелима хришћанског морала, писац утврђује, како је морал правило човјечијих дјела, којих имаде инстинктивних (безодговорних) и разложних (одговорних), од којих се ова пошљедња оснивају на непомућеном разуму и слободној вољи, јер да разум доводи до спознаје природних и позитивних закона (савјест, прописи,) а слободна воља до складног односаја у животу и раду човјечијем, а у односају према истијем законима. Даље означује у чему се састоји суштина доброг дјела и грјеха, порока и врлине, као и мјерило за степен и јачину појединих грјеха у опће; анализира природне законе у човјеку, који сачињавају његову моралну природу; доказује, како изван појма и суштине о Богу не може бити никакова засебног независног морала (како хоће атеисти,) и како су у човјечанству попут физичких закона, од увијек и вазда очевидни још и морални закони, као вјечни закони његове природе, која је производ Творчеве воље, која је по томе дакле узрок и извор тијех закона, а човјечија савјест само одјек његове воље; приводи, како се био помрачио првобитни разум, и воља ослабила, ушљед чега човјек нешмађаше потпуне слободе да чини добро, ради чега Бог, а зарад спасења људског, даде позитивне *појмове о истинама* (догматски дио откровења), и *законе* ради управљања вољом, као и окрјепљујући *благодат* св. Духа, па тиме васпостави човјека у његову слободу за истину и добро; и напослијетку, говорећи о томе, како човјек у погледу морала може бити у двојаком положају и то: или сам о себи без благодати, или под облашћу и утјецајем благодати, и на

водећ разлике између човјека у првом, и човјека у другом стању, закључује тај одијељак износећем слиједећих основних начела хришћанског морала: 1. Човјеку је неминовно потребна благодат Божија; 2. та је благодат животворна, јер одређује човјекову моралну радњу; 3. она није присиљавање к добру, већ само поправна моћ, која наспоставља човјечанску моралну слободу, а не сужава је; 4. та је благодат дарована од Бога, а није никаква награда претходнијех заслуга, јер дјела, која би била учињена прије утјецаја благодати, имају само својство недостатка.

Из навода овијех општих начела износи и разматра писац поједине разлике и противности у учењу западнијех црквах према васељенском учењу, побијајући нарочито *пелагијанизам* и систем *казуиста* у римској цркви, као и систем *фаталиста* у протестанским црквама.

У II. одијељку износи писац понајприје текст закона Десјатословија, па образлаже и утврђује православно учења у погледу сваке заповиједи Божије, унесавши код I. заповиједи расправљање о основним појмовима вјере, љубави и надежде, као и богослужења и молитве, ће опширно, а по свијем систематским дијеловима расправља о молитви Господњој. На крају тога одијељка додаје односне разлике у учењу западнијех цркава о Божијем закону, и оштро куди дотичну неправилну подјелу Божјих заповиједи у римској цркви, као и боготворење пречисте Дјеве Марије у догмату о безгрјешном зачећу, и у служењу њојзи, које је прешло од призивања у потпуно богослужење, па коначно обара протестанско учење, да се свештенлима не може чинити служење другога реда (поштовање и призивање) ни поштовати св. иконе и мошти, и уз то још побија англиканско не призивање светаца и друга отступања у том погледу.

Трећи одијељак посвећен је јеванђелском закону, што га прогласи Христос на Галилејском брду, наиме блаженствима, о којима писац вели, да су јасан доказ, како се истинска срећа на овоме свијету састоји у вршењу врлине (добродјетељи), којом се постизава још и блаженство у царству небесном. Туј се редом излаже суштина и значај сваког блаженства редом, и на крају додаје, како су оне истине, што се тамо излажу, чисто и непромијењено признање и усвојење у свијем хришћанским црквама.

*

За предмет трећег дијела своје радње, узео је писац *дисциплину* (благочиније) православне цркве. То је најкраћи дио ове књиге, а подијељен је на троје. У I. одијељку расправља се о „*изворима дисциплинских правила*“, у II. о „*предмету дисциплине*“, а у III. о „*црквеној управи*“.

Под црквеном дисциплином разумијена писац скуп закона, или канона, које су установили св. апостоли, и св. оци, да се њима очува вјера, морал и установа Исуса Христа. У даљем току I. одијељка приводи се укратко постанак и даљи историјски развитак црквеног законодавства, које је у васељенској цркви сабрано и оличено у *зборнику канонског права* њеног, (апостолска правила, правила васељенских и помјесних сабора, каноничке посланице) и доказује, да је православна источна црква у дисциплинском погледу и данас онаква, каква је била првобитна црква. За тим се износи ток отпадања римске цркве од законодавства васељенске цркве и успоставе нарочитог њеног зборника црквеног права, које је данас оличено у једном зборнику из XII. вијека, који је еплет прваших старог зборника са скупом тако названих „лажних декретала“, и који је касније допуњен још многим папским декреталија, — дочим се за поједине цркве, што отпадоше од православља и папе, приводи, како се налазе у једној збрци, „гдје су држани закони измијењени, или замијењени готово све старе црквенске законе“.

У другом одијељку излаже писац, како се предмет црквене дисциплине састоји у уређењу управе, установљене Исусом Христом, у чувању вјере, морала и законског вршења св. тајна, и чувању истинског богослужења, па уједно приводи укратко све главне моменте, који састављају предмет црквене дисциплине, које своди под три главна наслова: јерархија, увјети за одређивање вјере и црквена година, упућујући у погледу појединости нарочито на зборник правила, при чему да не треба сметнути с ума „основну разлику између општих канона, који су у опште и постојано обвезни, и општих, који садрже само обласна и привремена наређења“.

Говорећи о црквеној управи, показује писац, како је сам Христос установио свештенство, да управља црквом, и које је у виду епископства наслиједило апостолство, које је било једно и зборно, са једнаком части и власти међу апосто-

лима, по чему је онда и епископство као црквена власт и преимућство, једно, које сви епископи заједно и у опште имају, и које у своме јединству, а заједничком радњом црквом управља. Иза тога приводи се кратак преглед историје развитка јерархије црквенског права, и наглашује, како су једнака она епископска права, која потичу од посвећења, и како се она преимућства, части и права, која долазе од спољашње цркве, и која су уређена канонима, не могу пирити преко граница, које су им сабори одредили. На даље оспорава римекијем папама право, да се називају и сматрају главом цркве, и присвајају првенство власти, јер су по божанском праву једнаки са осталијем епископима, а по канонима имали би бити први намећу пет патријараха, да нијесу својим одвојењем од васељенске цркве изгубили то право и преимућство, које је по природи саме ствари прешло на цариградске епископе, који, као други по реду, постадоше првијем пастирима истинске цркве, не добивајући тиме ипак никаква права над црквама изван своје патријаршије, ће сваком поједином народном црквом управља њен епископ. За тим говори о праву иницијативе за заједничку радњу цијеле цркве, а за заштиту светог учења, и о склопу и раду црквених сабора општих и областних, чије одлуке стјечу или значај васељености, као општи закони, или областни и помјесни значај. — а при крају тврди: како је у управи православне цркве све за корист *опште радње, да се очува саборни значај власти, и сузбије појединачка самовласна радња*, дочим се у римској цркви све натјече, да се уништи заједничка радња у корист *привласти само једнога епископа*, који да у себи једином садржи сву црквену власт.

*

У IV. дијелу расправља писац о *литургији* у православној цркви, подијеливши тај одсјек на четири одјељка.

У I. одијељку наноси писац општи појам о литургији, која је „свршивање жртве Исуса Христа, овјековјечене у цркви тајанственим приношењем, које врше свештеници“, и која је истинска и стварна жртва, истовјетна са крсном жртвом, коју претставља, продужује и овјековјечује, која је, као искључиви принос једноме Богу, најузвишенији чин поклањања, која се приноси за живе и мртве, у којој учествују сви вјерни видљивог и невидљивог свијета (живи народ, душе мртвих, светитељи, анђели), и која је уједно потпун спомен цијелог живота Христовог, и као очекиваног Месије, и као дошавшег Спаситеља и Искупитеља. Иза тога приводи и побија поједине злоупотребе, што се у погледу обављања литургије увукле у рим. цркви, (тихе мисе, више служаба у један дан у истој цркви и на истом престолу), која је иначе у погледу евхаристијске жртве задржала исто догматично учење са православном црквом.

Други одјељак говори о *приготовној служби* (проскомидији), па се у њему износи цио њен ток и њена посвета, а даље наводи, како рим. црква није ништа задржала од исте литургије, осим неких више уобичајених простих припрема, које могу да обављају и свјетовни послужитељи цркве, а даље да ни англиканска црква, као и све протестантске цркве, те службе немају.

Иза проскомидије описује и образлаже писац у II. одјељку *литургију оглашених* (земаљски живот Исуса Христа), ће повише говори о „оглашенима“ у источној цркви, и наводи: како је рим. црква у главним основима сачувала исту литургију, али је у појединостима много измијенила, те у скупу обреда и молитава није сачувала онај *дубоки и побожни симболизам православне цркве*, додајући још како је стара галиканска, као и амросијанска (миланска) и шпањолска литургија много сагласнија са источном литургијом него ли римска, дочим је англиканска црква, скраћујући и прерађујући римску литургију, сасвим уништила тај симболизам.

У IV. одијељку описује се и образлаже „*литургија вјерних*“ у цијелом њеном саставу и току, а иза тога приводи ток исте литургије у рим. цркви и поново наглашује, како исте црква нема потпуне литургије, пошто је у њој укинут месијски живот, а служба оглашенијех нема довољно симболизма. Даље пак приводе се поједина њена отступања од православне литургије, пошто неправилно вјерује, како освећење и претварање дарова бива само по сили ријечи, којима је установљена ова тајна, а не по призивању св. Духа, и што обавља св. причест у неједнаком виду, па тиме преступа божанску заповјед: „пијте од ње сви“, и отступа од апостолског реда, који по ријечима апостола Павла означава јединство цркве. Осим тога износи се тамо још и главна карактеристика рим. службе, која, „и ако је сачувала поједине битне дијелове

православне литургије, ипак није из ње задржала ни лијепу хармонију ни тајанствени смисао", и која је само збир молитава, које не могу да одговоре основном појму хришћанске литургије, као потпуног спомена Исуса Христа. Иза овога приводи се кратак преглед англиканске службе, у којој се и вјерни учешћују у оба вида, и у којој уопће нмаде још много више недостатака, него у римској служби.

Овај IV. дио, а тиме и цијела књига, завршује се разлагањем о томе, како је начело источне цркве, да свака црква нмаде права на засебну службу, која се може обављати на народном језику, уз једини захтјев, да у њој не буде никакве заблуде против општег учења, и да садржи све оно, што је суштаствено у истој жртви, па од сваке друге цркве, која би хтјела да буде призната сестром њеном, иаискује само: „чисту и потпуну вјеру, морално учење сложно с еванђељем, дисциплину сложну с канонима апостолским, и васељенских сабора, и литургију, у којој се истински свршава св. жртва". О римској пак цркви тврди се, како је она самим противна томе начелу, пошто у истини тежи само за својим искључивим свевлашћем, и унификацијом на исто римском темељу, свуда „намећући своју литургију, свој језик, своје обичаје своју дисциплину, свој казуистички морал, и своје нове догмате".

* * *

Као што се из приведенога прегледа види, ово је дјело у основи својој излив мисионарске тежње и позива православне цркве наше, која као да је уз свагдашњу молитву о „*сједињењу всјех*", оснажена и ојачана у земаљском бићу свом, излазећи се до сада у положају тек нужне, више пасивне одбране истинског учења, прегла данас за тијем, да јачом снагом и живљим радом по могућности послужи остварењу онијех божествених ријечи у св. еванђелију, које по Духу светом пророчки указују на околност: да има наступити час, кад ће истинска црква Христова обухватити све човјечанство, и тако довести до тога, да „*будет једино стадо и једин пастир*" (Христос). А писац истога дјела, као одјек оне тежње и кретања, убрао је у томе свом труду и подвигу вијенац славе понајвише тиме, што је уз онако тачно и свестрано излагање учења источне и васељенске цркве, паралелно изнио, и знанствено и темељно побио поједина отступања од православија у учењу и обредима западнијех цркава.

Његово је дјело написано скроз знаачки, а збијено у кратак и лахко прегледан слог, пун једрине, и неке особите духовне снаге, поуздности и чврстоће, која читаоца силно привлачи и особитијем духовним миљем испуњава, и који је осим тога пун бистрих, широких и далеких погледа. Томе је поуздан свједок оно неколико вјерних цитата и прегледа из истога дјела, што су у овоме приказу приведени, која је онда по свему томе најзгоднија припручна књига, како за свештеника, тако и за мирјанина, да на ње лахко, брзо, јасно и потпуно сазнају темеље своје вјероисповјести, и могну доказати истинитост и правилност црквеног учења и обреда својих, ако кад дођу у прилику, да то заступају и бране према коме иновјерују.

Изношење и разлагање пишчево у колико га је узео у круг свога разматрања, у сваком је погледу тачно и потпуно, и по томе вјерно огледало истинског учења православне нам матере цркве. Томе је најбоље јамство сам факт, што је његово дјело задобило пажњу и уважење скоро свега изображеног свијета, и што се његовијем превођењем бавише поједина знаменита духовна лица, па је и овај наш српски превод усвојен и благословљен од помјесне нам цркве у Србији, па и од другијех наших српских цркава. Сравњујући исто Гетеово дјело са онијем учењем православне и васељенске цркве, што је изложено у изредном састанку славног и блаженопочившег кијевског митрополита *Петра Могиле*[1]), који је прегледан, одобрен и усвојен свом тадашњом руском, јерусалимском и цариградском црквом, и по томе духовно дјело васељенског значаја и вриједности, дакле дјело у свему право и истинско, — ја сам у свему нашао потврђено ону поставку о исправности и ваљаности истога дјела, које у свему одговара истинском учењу св. источне православне васељенске цркве. Једино се ово дјело разликује од радње митрополита Петра тиме, што је проширено и допуњено расправљањем о црквеној дисциплини и литур-

[1]) Митрополит Могила живио је у XVII. вијеку. Његово дјело, названо „*Православное исповѣданіе вѣры*", саборно је прегледано и уређено у Молдавији год. 1643. и касније од свију патријаршијских престола одобрено и усвојено. Издано је први пут на грчком језику год. 1662. а у руском преводу у Москви први пут год. 1696. а у другом изданку год. 1763. — Овоме знаменитом дјелу рад сам у посебном чланку обратити пажњу

гији православне цркве, и што је распоред градива и систематисање текста друкчије од распореда у овоме другом дјелу, које споредне разлике нијесу овје од никакова пресудног значаја, јер је таково отступање и самосталност у изналажењу и неслужбеној црквеној књижевности и дозвољено и потребно.

Што се тиче самога превода, он је предан јавности у руку нашег милозвучног јужног нарјечја, а да је у складу са нужном тачности, у томе је довољан јамац како прокушана књижевна снага преводиочева, тако исто и одобрење и потпора српјанског архијерејског сабора, који је у старању своме за процват српске цркве књижевности, и унапријеђење свог свештенства у општем вјерском знању, удостојио исти превод лијепе награде из књижевног фонда владике Јанићија.

На завршетку овога свог приказа, којијем најтоплије препоручујем набавак истог дјела сваком православном брату Србину, који га досад набавио није, *да се оснажи, окријепи и уздигне јачом спознајом истинитости величине и лепоте свете православија*, — ја не могу пропустити, а да не приведем још и оне ријечи самога писца, који на крају свога предговора у великој својој смирености овако говори:

„Ако ова књижица донесе каква добра, ми немо то приписати Божјој милости, која се често и с мајушним слуги, да изврши своја чудеса", — и који у посветном дијелу износи оне красне осјећаје, што испуњаваху његову душу, што му је Бог отворио врата своје истинске цркве кличући: „Срећан сам, што припадам православљу; па бих шћео да подијелим своју срећу и с другима. Ето, зашто улажем у то свето дјело све, што ми је Бог дао силе и јачине"!

И заиста, свесилни и велики Бог не престаје чинити своја чудеса. Он је својом великом милошћу и опет учинио, да од Савла постане Павле, и да тако вриједни писац приказаног дјела заје у ред најзаслужнијих и најјачих стубова у савременој радњи живе Христове цркве на земљи; у радњи и настојању око њеног свестраног проширења и утврђења на истинској ријечи Божјој.

31. XII. 1893.

Атом.

КРАТАК ОПИС ПРОТОПРЕЗВИТЕРАТА ПЕТРОВАЧКОГ.

1. *Парохију петровачку* састављају: варошица Бос. Петровац (урачунавајући овамо селске околне куће) и села: Рашновац, Колуњић, Меденопоље и Сувоја.

Ова парохија има 361 кућа са 2735 душа.

а) Петровац варош има 36 кућа и 215 душа; около вароши сељана, што припадају овој вароши има 52 куће и 384 душе.

У цијелој парохији овој а и у цијелој вароши као и око варошице, старосједиоци су православне и мухамеданске вјере, а и сад других нема, осим којег чиновника и двије куће у вароши, што су уз окупацију досељени, који су римокатоличке вјере. Пошљедна ова двојица баве се биртијом (гостијоном).

У Петровцу је црква парохијална од тврдог материјала сграђена, којој је темељни камен, дана 21. јуна 1884. положен. Довршена је иста црква у 1890. г. Освештана је 20 Јула 1891. од Његовог Високопреосвештенства АЕ и Митрополита Дабро-босанског госп. Ђорђа Николајевића. (Опис освештања ове цркве изнијео је у IX. и X. свесци „Босанско-Херцеговачког Источника" од 1891. г.)

Од Петровца пођавши истоку честом петровачко-кључком, на 20 минута, постоји лијепо ограђено варошко гробље звано „Трешњице", у коме је прошле године подигнута капела, за лакше сахрањивање мртваца приликом непогодног времена, а и св. литурђија овдје се сваке године врши 25. априла, т. ј. на Марков-дан, почем је још од старина обичај био, а и сад је, да се на тај дан на гробове умрлих иде.

Старина у самом Петровцу нема никаквих.

б) Сјеверо-западу уз сами Петровац пружа се село под ову парохију спадајуће Рашновац, са 37 кућа и 268 душа.

У овом селу близу воде, која се зове „Пећином", налази се једна стара зидина, за коју

народ држи, да је црква била, али се о томе још ништа поуздано незна.

в) Село Колунић, које је од Петровца југу појавши 4 клм. удаљено, пружа се испод планине Цревљивце и Осјеченице са 131 кућу и 1050 душа. Старосједиоци су Срби православне вјере. Има 13 кућа из Лике по окупацији досељењех, који су такође исте вјере као и старосједиоци, изузевши 3 куће римокатоличке вјере.

У Колунићу на доста узвишеном брду постоји још од старијег доба мала црквица, којој је храм св. Христово Преображење.

По народном предању, ова је црква озидана у истој години, када је Бихаћ (Бишће) у османлијске руке пао. Она је више пута паљена од непријатеља и народ је поправљао. Така је за свештеничког службовања усопшег протопрезвитера Василије Новаковића два пута прекривана и поправљана, и то први пут у 1852. год. У вријеме пошљедњег устанка на сами велики петак 1876. ета је црква од нечовјечних руку непријатељских заједно са свима кућама села Колунића спаљена.

Кад се народ на своја згаришта по окупацији поврати, онда поменути свештеник са парохијанима Колунићким у 1879. год. зидове ове цркве, коју су се доста добро сачували, поправи, покрије и звоник од дрвета уз исту подигне, са којег се звук једног звона по околици и сад разлијеже.

Осим ове цркве у истом мјесту јужно неколико метара од Клисине бунара има зидина, која се такође „Клисином“ назива. По народном приповиједању ово је била црква св. Ђурђа. Звоник јој је до данас — и ако врло трошан — сачуван.

На источној страни тога звоника на једној надгробној плочи нашло се је од озго и са побочне јужне стране међу два крста са босанском глаголицом написано ово: *Вучех*. На осталим огромним надгробним плочама нема писма осим неколико крстова у рељефу начињених. Одмах од воде и ове зидине према Петровцу има старих затрпаних зидова, који увјеравају, да је ово мјесто још у давна времена насељено било.

Приликом прављења новог пута, нађена је прије два мјесеца, од Клисине воде и поменуте старинске цркве св. Ђурђа, на 300 метара удаљена гробница, која је од цигле начињена (попођена и сведена).

Не само у петровачкој парохији, него и у цијелом протопрезвитерату налазе се и данас трагови по већим брежуљима од рушевина стародревних градића. Такови су одмах сјеверно од саме цркве колунићке, узвишено округло брдо по врху са свим равно а у наоколо види се да је зид био и зове се „Градина“; „Кадињача“ западно до три клм. од Градине; у планини „Осјеченици“ (гдје је нађено нешто и старог оружја, стрјелица и копаља) и Грмечу.

Осим ових градина још показују ти нумерисани „Мрамори“ (римске миље) трагове римског пута (цесте), која је спајала Далмацију са садашњим Сиском (преко планине Цревљивце и Рисовца). Види овогодишњи „Гласник земаљског музеја“ од грађевинског савјетника г Балифа, опис цесте.

г) Пођавши западно од Колунића јужнозападно од Петровца под планином Осјеченицом налазе се сјенокоси односно поље, које се „Меденим“ зове. Овдје прије окупације није ни једне куће било, но само су Калунићани држали чобанске зимске колибе. Послије окупације насељено је из Лике 10 кућа са 83 куће, и то су Срби православне вјере, који се тежаклуком баве.

На источној страни од сеоца Меденог поља на лијепој равници има једна громила, која се види да је од порушеног зида створена; но пошто је сва земљом обрасла, то се ништа поуздано о истој не може рећи, него народ држи, да је ово негда црква била и сад ју црквином зову.

д) Од Петровца пођавши једно пола сата хода западној страни настаје село Суваја са 95 кућа и 735 душа. Старосједиоци су све Срби православне вјере, међу којима има по окупацији из Лике досељењех 8 кућа, који су исте вјере као и старосједиоци. Има само једна кућа римокатоличка такође из Лике насељена по окупацији.

Прије неколике године у Сувају сељани су направили од дрвета шиндром покривену једну капелу на врло лијепом мјесту, које је младим растињима обрасло, па их је дивота погледати. Међу овима је и гробље смјештено. Црквена

унутрашња израда ове капеле и данас је недовршена, али се ипак у њој у извјесне празнике преко године и уз часне посте свршује св. литурђија. У прошлој години сељани су сувајски једно звоно добили и на дрвени звоник подигли.

2. Југоисточно од Петровца за 9 километара удаљено лежи село Буковача са парохијом истог имена, која се састоји из села: Буковаче, Дрињча, Ведрог-поља и Баре. Она броји 205 кућа са 1511 душа. По организацији ова парохија остаје као и сад, т. ј. нити јој се шта додаје, нити одузима, нити пак измјењује.

У цијелој парохији Буковачкој живе све Срби православне вјере. Међу овима има 34 куће, који су се по окупацији из Лике доселили, но и они су сви исте вјере као и старосједиоци.

а) Село Буковача има 54 кућа са 455 душа. Парохијална је црква у овом селу и то управо на сред парохије, а храм јој је „Рождество Богородичино“ 8. септембра. Ова је црква још за владе отоманске у 1866. год. трудом народа од камена подигнута, али је она са цијелом околицом у 1876. год. кроз бурни устанак од непријатеља спаљена била.

И ако је ова црква изгорјела опет јој се зид доста добро сачувао, те по окупацији у 1882 г парохијани буковачки исту покрију, звоник подигну и на исти једно звоно поставе, које побожни народ на св. богослужење позива.

Ова парохијална црква освјештана је од Његовог Високопреосвештенства АЕ. и Митрополита Дабро-босанског госп. Ђорђа Николајевића у недјељу 21. јулија 1891. год. (Види св. IX. и X. „Бос.-Херц. Источника“ од 1891. г.).

Код цркве у Буковачи још прије пошљедњег устанка народ је ове парохије српску школу о свом трошку издржавао, пак је намјером том по окупацији овдје једну кућу подигао; но почем материјално за отварање и издржавање школе осигурани нису, то им ова кућа служи за склониште при долажењу цркви кад је непогодно вријеме.

У овом селу осим једне неистражене шумом обрасле градине зване „Ђуриновача“, која се сјеверно од цркве находи, нема других старина, него један врх, што се зове „Стражбеница“, који се на источно-јужној страни од цркве находи, а изгледа да је ту негда кућа, а можда и црква била.

б) Дрињч село лежи источно од Буковаче са 75 кућа и 532 душе

У Дрињчу селу т. ј. пођавши истоку од споменуте Стражбенице близу воде Меденца на једном доста узвишеном брежуљку има старинска црквина такође са гробовима старинским. Брежуљак је овај садситном шумом обрастао, те о старинама овим још ништа испитано није. На брежуљак овај гдје је црквина, излази се једнијем путом, који се од западне стране на до црквине пружа.

в. Од цркве буковачке преко брда пођавши југу под планином Црвљивицом находи се један велики долац који се Шековцем зове а служио је прије за пашкулу, јер није у њему ни једне куће било. По окупацији овдје су неколике куће из Лике населиле се. Ове куће подпадају под село Ведро поље, које се одмах од Шековца испод Црвљивице до села Колуњића пружа.

Ведро поље са Шековцем има 38 кућа и 230 душа.

г. Од цркве Буковачке пођавши управо западу, а према Петровцу има село под именом Бара са 38 кућа 294 душе.

У пошљедња два села старине никакве познате ми нису.

Ова парохија Буковачка одвећ је скровита тако, да од цркве до најдаљне куће под ову парохију спадајуће нема више од један сахат хода.

3. Сјеверо-источно од Петровца находи се парохија Смољана, састојећа се из села: Смољане, Јањила, Капљува, Крње-јеле и Ваганца бравског. По организацији ова парохија остаје у цјелости и неповријеђена т. ј. дјелови њени остају исти.

Сва ова парохија броји 302 куће са 2055 душа, и то су у цијелој парохији Срби православне вјере како старосједиоци тако и досељеници. Оних пошљедњих у свој парохији има само двије куће које су по окупацији на Лике доселиле.

а. Смољана село пружа се испод планине Огумаче, има 128 кућа са 897 душа. У овом селу готово на сред парохије, послије окупације подигнута је црква од дрвета, која је с поља и изнутра набачена тако, да изгледа као да је од камена озидана (жали Боже што баш и није од камена, јер сам сигуран да би мало више него од дрвета коштала, довољ камена доста у бли-

зини има). Она је дугачка 12·60 цм. метара, широка 9 а висока нешто више од 3 метра. Олтар јој је дугачак 5 а широк исто толико метри. Иконостас јој је на дрвету врло лијепо израђен, а распоред му је овај: У горњем редку на средини је Христова икона а около ове са обе стране по 6 апостолских икона. Више овог редка на средини је крст од дрвета са распјатијем Спасителевим. Двери су такође лијепо израђене са иконама, Богородичном и Ангела Гаврила а више ових царски: Давид и Соломон. Око двери такође су иконе с једне стране Христова, св. Јована и св. Николе а са друге стране, Богородичина, пророка Илије и св. Ђурђа. На своду црквеном икона је Христова а около су четири Јеванђелиста. У олтару је такође на своду икона Богородичина.

Звоник је ове цркве од дрвета подигнут на ком је пр. год. једно звоно смјештено, које је 20 јула 1892. год. са дозволом и благословом Његовог високопреосвештенства освештано.

Храм је овој цркви намјењен св. пророк Илија, но она још освештана није.

Од цркве пођавши јужно за једно 10 минути ода и то код кућа Латиновића, имају зидине некакве али још истражене нијесу.

б. Од цркве пак $^1/_2$ сата идући право истоку под планином Грмећом пружило се село Јањила од 55 кућа са 382. душе.

У Јањилима близу бунара „Овчаре" јужно на 50 корачаја нађена је зидина, коју су још прије прошлог устанка ондашњи становници откопавати и чистити почели били, али им то од Турака забрањено буде.

Прије на 4 год. састану се опет сељани, откопају и у неколико ову зидину очисте. Истоку је управо окренута, као што се наше цркве обично окрећу а изгледа од прилике овако:

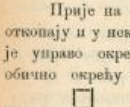

Црква је дугачка 9·60 цм. метри, а широка 6 метри, зид јој је дебео 70 центиметри. Олтар је округао у кога је зид при земљи био дебљи, јер му се и сад перваз познаје, који је дебео 46 центиметара, а он је дугачак од перваза до рамена црквеније $2^1/_2$ метра. Од западне стране цркве призидана је била препрата, која је од цркве са зидом прегрђена. Она је дугачка 4·30 центиметара а широка 5·60. (за 40 центиметара ужа је од цркве, и то је ваљда за то, што је у препрате зид више него црквени порушен пак се тачно измјерити не може). У ове препрате зид изгледа нешто тањи него у саме цркве. На притвора види се да су врата била у цркву и то на средини западног попријеког зида црквеног, који је као што напоменух дијелио цркву од притвора. У Притвора била су опет врата од јужне стране уз сами јужни западни угао црквени. Са сјеверне стране ове цркве од самог рамена црквеног од кога почиње олтар, изведен је такођер један призид дугачак 3 а широк 4 метра. По прилици у овај призид врата ни од куда ишла нијесу него из саме цркве. Држим да је ово ђаконик или исповједаоница била, или можда је за оставу црквених ствари служило.

Приповједали су ми да је у овом сјеверном призиду, кад је откопаван, један новац златан нађен, али какав је био и куд је пристао незнадоше ми казати.

На западној страни од ове зидине црквене има неких брежуљака, који изгледају да су од порушеног и земљом обраслог зида.

Још од памтивијека народ је код ове црквине састајао се и обично на Покров св. Богородице св. богослужење обављало је, а особито кроз часни пост. Јужно од црквине на 10 корачаји направљена је у 1890. г. једна мала од дрвета кућица, у којој се и сад на поменути празник народ састаје и топле молитве Господу приноси.

в) Југо-источно од цркве Скољанске $^1/_4$ сата и то око цесте, која води из Петровца кроз Бравско варошници Кључу, простире село Капљув са 40 кућа и 246 душа.

г) Од Капљува југо-источно одмах настаје село Ваганац Бравски са 39 кућа и 267 душа.

д) Од цркве Смољанске западу пођавши за $^1/_2$ сата пружа се село Крња јела су 40 кућа и 263 душе.

У пошљедња поменута три села старине никакве познате ми нијесу.

(Наставиће се).

РАЗНО.

Наредба српског православног св. архијерејског синода у Аустро-Угарској монархији, да манастирске управе воде манастирске љетописе. „Одлуком архијерејског синода из сједнице синодалне, држане у Карловцима 22. октобра (3. новембра) 1893. год. ad бр. Син. зап. 26. ex. 1893. стављено је у строгу дужност свакој појединој управи српско-православних манастира у митрополији Карловачкој, да уводи у одређену згодну књигу важније догађаје, који се догоде у манастиру, или који стоје у свези са манастиром, или који су од великог значаја по православну опонредјелну српску цркву и српски православни народ у оним крајевима тако, да ти записи буду љетописима манастирским, који ће и каснијим нараштајима и вјековима давати могућност, да тачније сазнају и темељније проучују прошлост тих српских православних задужбина и суврмених им главнијих догађаја из живота наше цркве и нашега народа, што ће без сумње бити од не мале користи по саму повјесницу једне и друге чињенице".

Окружница српског правосл. св. архијерејског Синода у Карловцима, свима епархијским Конзисторијама о камилавкама за сајетовно свештенство. „Одлуком срп. правосл. архијерејског Синода од 21 октобра (2. новембра) 1893 године ad М. 435 ex 1891, 434 и 459 ex 1892. Син. 14 ex 1893 дата је дозвала и благослов, да мирско свештенство у цијелој српско-православној митрополији карловачкој мјесто досадашњих капа носи капе у облику јеромонашких камилавака од отворено праве чоје или кадиве."

Римокатолици моле славенску службу. Римокатолички свештеници сплетског владичанства у Далмацији, управили су молбу на папу, у којој га моле, да дозволи, да у својим црквама служе на старо-славенском језику, као што то и ми Срби чинимо. Римокатолици служе иначе свуда на латинском језику, па је то народу са свим неразумљиво.

Добротвор. Др. Љубомир Радивојевић. лекар из Каменице поклонио је српском министарству просвјете у Београду лијеку свету, да се о снује фонд за просвјетне цијели а под његовим именом. Скоро је положио 12.000 динара да се дода томе фонду. И тако укупан фонд износи преко 100.000 динара.

Свештеник поклонио годишњи бир својим парохијанима. Васо Берић, свештеник врбљански у протопрезвитерату кључком, који привремено послужује обје Слатине у истом протопрезвитерату, поклонио је у мјесецу новембру 1893 године парохијанима слатинским сав годишњи бир у име купљеног земљишта за цркву „Слатинску" — „Тилабовац Раван" од власника Дервиш бега Филиповића, и тиме олакшао купњу, јер су парохијани између себе покупили новац у име бира свештенику Васи Берићу, и за тај новац купили речено земљиште крај цркве.

Перо Уљаревић. Дана 5. фебруара о. г. умро је напрасно у Брчком честити Србин, уважени трговац, родољуб, предсједник тамошње срп.-правосл. црквено-школске општине Перо Уљаревић у 46. живота свога. У њему је, осим ожалошћене супруге са три сина и грађанство брчанско изгубило угледна и вриједна члана, а нарочито српско-православна општина, којој је покојник више година био предсједник. Бог да га прости и помилује! Вјечна му памјат у народу српском

Вандализам у цркви. Истина прошла су она стара и зла времена; престала је отимања, грабеж и насиље. Већ се не руши, не пали, не роби; не оскрњављају се светиње народне, светиње христјанске. Сад је добро и мирно доба, — доба златно; народ дише у миру. Дижу се школе, озиђују се порушени храмови; разлијеже се звекет звона и — цркве и манастири у славу Бога пропојаше. Сад је добро, сад слобода влада!

Ну уза све то није нестало насилника, још они живе, вријеме их чува, држи их земља.

Узмите ево Абдерите гатачке! Они на силу Бога, а уз пркос митрополиту мостарском отворише цркву и дигоше из ње на 14. јануара: *стихар, нарукавице, надбедреник, епитрахил, свангелије* и *крст*, те однијеше на „свето-савску забаву", и тим се осјештаним стварима уметаху и у њима представљаше неки *Ренесанс* двије ноћи улогу св. Саве. Те су цркавне ствари лежале (двије ноћи и један дан) у једној соби биртије, гдје их је могао сваг влачити и облачити по својој вољи, па — ако је баш хтјела и — келнерица!

Ово је — по моме скромноме мишљењу — жалосно. Жалосно — велим, а ето нека своју

рекну они, који те ствари добро разумију. Ја сам свјетовњак — нијесам свештеник, да просуђивам, но вас, браћо, питам и — одговорите ми!

Само вам морам и ово рећи, да је Гачанима казивао њихов прота и поучавао их, како те ствари они не смију употријебити на забави, но да се раније побрину за одјећу, која би их до 4 фор. стала, а кроз 3 сата се сашила; но *они*: једна глава, стотину језика! Бе *они* да знају „Типике“ и дужности и права црквена, — бе да више знаду и од проте и владике. Они да никога не питају; а ако им се не би дали кључи, да ће и врата обити. — Таки су вам ови наши насељени Гачани!

Но ипак упиташе митрополита телеграфично и — он им забрани! — А они шта ће?! Ето вам испричах!

Херцеговац.

Потомак цара Лазара. Један чешки лист нашао је за вриједно, да саопшти свијету, како у Чешкој живи потомак косовског мученика, српског цар Лазара.

Нашло се, да је у Старој Србији и послије Стевана Високог, остао огранак Грбљановића. Један од потомака овог огранка, по имену Милош Лазаревић-Грбљановић прешао је у Аустрију. Његова унука Отилија Лазаревић Грбљановић, последња у том племену, удала се за аустријског официра Худечека пл. Црнуцкија, који сада живе у Будви, а син овог официра кани, да поред очевог узме и славно породично име по матери. Он се зове Елфеније Худечек Грбљановић.

Престао. „Домаћи Лист“, што је излазио у Сомбору пуне три године под уредништвом Стевана Коњовића, српског учитеља — престао је излазити због слаба одзива претплате.

Јавна благодарност. Висока земаљска Влада у Сарајеву, милостиво благоизволела је подарити ново-освјештаној цркви, храму св. Тројице, у селу Придворцима, слиједеће свештене одежде и црквене утвари: 1 бијело свештеничко одијело; 1 црквени фелон са стихаром; 1 путир са малим дискосем и звјездицом; 1 дискос са звјездицом; 1 копље са кашичицом; 2 велика чирака пред двери; 4 кандила и то: 1 велико и 3 мала с чашицама; 2 чирака трисвјећњака, на св. трапезу; 2 мала чирака такође на св. трапезу; 1 полијелеј (многосвјећњак); 1 кадионицу; 1 кутију за св. частице, и 1 кутију за св. миро.

Поред свију тих драгоцјенијех поклона, Висока земаљски Влада, подарила је још поменутој цркви и ове св. књиге: 1 Еванђеље; 1 Апостол; 1 Антологију; 1 Трнод; 1 Пентикостар; 1 Псалтир, и 1 књигу молитве за владаоца.

Од стране ове српско-православне управе, у име пијелога народа припадајућег поменутој цркви у Придворцима, изриче се најтоплија и најусрдниja благодарност Високој земаљској Влади на горепоменутом високом дару, са којим се је св. храм — дом Божији, као и његов служитељ — свештеник — доста добро украсио и окитио.

Манастир Дужи, 29. јануара 1894.

Герасим Јовановић,
игуман.

Исказ добровољна прилога добивена приликом свето-савске бесједе држане у корист српске школе у Травнику 1894. Као и прошлих свето-савских бесједа, тако и ове — сјетише се родољубиве душе и наше ове српске школе, овог нашег мезимчета, те нам дарежљивошћу својом притекоше у помоћ са ниже назначеним свотама: По 5 фор: г. г. Н. В. Бошковић из Загреба, Густав Сокер'е из Загреба; по 4 фор: Шкуљевић и Аничић, из Трста, Јул Карл Стуарт, престојник из Травника; по 3 фор: Високо пречасни госп. Серафим Перовић, митрополит из Мостара, Јован Манојловић, пресједник окр. суда из Травника, Глиша М. Јефтановић, из Сарајева, Јован Т Чавић, из Новог Сада, Нико Фуфић, из Травника, П. Николић из Загреба; по 2 фор: Високопреосвештени госп. Ђорђе Николајевић, митрополит из Сарајева, В. Петричић, из Љубљане, Живије Радивојевић, пресједник суда седморице из Загреба, Јован Ђуришић —Биорац, из Руме, Ђорђе Лазо Шећеровић, из Плевља, Миле П. Радетић, из Приједора, Симеон Тодоровић, игуман манаст. Житомишлића, Арса Поповић, из Вел. Бечкерека, Вакслер из Брчке, Ошпкрбни магацин, Панчић ректор надбискупског сјеменишта, Др. Швајгер, Симо Мостарац, Јован Гривец сви из Травника; по 1. фор: Стеван Живковић, капетан из Бишћа, Ристо Кондић, из Приједора, Перо Уларевић, из Брчке, Васо Пауковић, кр. јавни бележник, из Карловца, Васо Стојановић, Сански Мост, Др. Љубомир Радивојевић, из Каменице, Братство манаст. Гомионице, Бр. Митриновић, из Приједора, Душан Петровић, геометер, Хенцл, тајник, Плавец, капетан, Перо Вуковић, Вукан Павловић, сви из Травника; по 50 новч. Драгојевић канцелиста из Травника.

Укупна свота добровољна прилога	77	ф. 50	н.
Од улазница пало је	121	„ 20	„
Од томболе добивено	28	„ 43	„
Укупна свота	227	ф. 13	н.
Кад се трошак одбије са	59	„ 35	„
Остаје чист приход	167	ф. 78	н.

Свима горименованим приложницима изриче ова општина сердачну и најтоплију благодарност на дарежљивом њиховом приносу. Не мање одајемо хвалу свима пјевачима дилетантима, који су се трудили, жртвујући своју свакидашњу зараду, само да што боље са нашим учитељем господином С. В. В. племениту задаћу изврше и свето српски образ пред свијет изнесу. Младим и општеуваженим свештеницима. г. г. Николи Адамовићу и Данилу Адамовићу нека је на дику, а од нас хвала, на онако лијепим и поучним бесједама. Особито признање заслужује и учитељ свршени богослов госп. Владимир Пејовић, који је са својим милозвучним баритоном као пјевач, а и као зборовођа у неким пјесмама судјеловао.

Дај Боже, челично се овај племенити рад у срцу српске младежи, те да нам се сваке године, покрај овако малог числа српског живља, повећа број судјеловача.

И приложницима и свима судјеловачима из искрене душе и срца кличемо: живјели!

У *Травнику* 6. фебруара 1884.

Српско православна општина.

ЧИТУЉА.

† Лука Каран-Карановић,

свештеник и парох ведовички у протопрезитерату Бос. Костајничком.

Са болом тужног и ожалошћеног срца јављам свима друговима као свештеницима и учитељима, да је неумитна смрт отргла нам са овога свијета, овог одличног, примјерног и најомиљенијег друга.

На дан 16. јануара 1894. год. у 10 сати прије подне, након полугодишњег боловања од суве болести, испустио је своју племениту душу овај служитељ светог олтара у 24 години свога младаног живота, на крилу своје сиротне браће, ућувшљене и ожалошћене супруге. Спровод покојников извршен је онаким редом, какав то само заслужује наш незаборављени и омиљени Лука. При опијелу као и спроводу присуствовало је шест свештеника, наиме: пречасни Петар Гаковић протојереј крупски, часни: Михаило Карановић парох новски; Васо Марјановић парох ашански; Јован Гаковић парох рујишки; Миладин Глушац парох адровачки; и јеромонах Василије Вејновић, а од његових другова присутни су били: најомиљенији друг и пријатељ покојников Јован Марјановић српско-православни учитељ из Санског Моста и Стојан Врањешевић српски учитељ из Чађавице.

Над земним остатцима покојников држао је кратак говор пречасни П. Гаковић, истакнувши у њему ријетке особине, које су га красиле и одликовале нашега љубљеног Луку.

Уважени, општељубљени и омиљени наш друг, и служитељ св. олтара, рођен је у селу Ведовици 1869. год. од благочестивих и побожних родитеља, свештенојереја оца Јована и матере Марије, које му обоје рано покоси немила смрт оца 1891. год.; а матер 1885. т. ј. онда, кад им син Лука у школи бијаше.

У 1884. г. свршио је Лука основну школу код свог сад ожалошћеног стрица и свештеника Михаила Карановића — који тад бијаше учитељ у Новом — са одличним успјехом, те по особитом његову дару и вољи за науком, даду га родитељи о свом трошку у сарајевску велику гимназију, у којој је Лука три гимназијска разреда свршио са одликом, а одавде по вољи родитељевој примљен би у српску православну богословију у Рељеву 1887. год. коју је у 1891. год. свршио са одличним успјехом, ће је и ухватио корјен своје несретне и суве болешице.

Желећи шта више своме народу, а особито српској младежи од користи бити, наш Лука по свршетку богословије, по особитој вољи и жељи новског народа, би изабрат за учитеља на српско-православној школи, у којој је служби остао све до 30. јуна 1893. год. Но видјевши зле посљедице своје слабости, он науми оставити — напустити ту тешку службу, те се 18. јануара 1893. г. ожени, а потом исте године о Васкрсу ступи у чин свештенички, гдје је као свештеник своју учитељску дужност вршио до 30. јуна и. г. а тад предузе очеву парохију да је служи као са надом не би ли своје слабо здравље побољшао,

но све то бијаше узалудно пошто несретна болѣ бијаше мах преузела и он скоро након мјесец дана леже у постељу.

Неоцјењиве су и риједке особине, које су вазда красиле душу нашега омиљенога и незаборављеног друга Луку, не само као ђака у кругу својих другова, но још више као учитеља и васпитача српске младежи и као свештеника и пастира свога духовнога стада.

Српски народе, и ти духовно стадо свог доброг почившег пастира Луке, изгубисте из своје средине оног младића и узор духовног пастира са којим сте се сви у опште дичити и поносити могли.

Изгубили сте из ваше средине онај неувели и красни цвијетак, који ће се ријетко кад више код вас и уопште у овом крају појавити.

Ви ућвијељена браћо и ожалошћена супруго, изгубилисте жељно очекивану и веселу утјеху свога правога радоснога и честитога живота. Ми сроднци, пријатељи и другови нашега доброга и честитога Луке, изгубилисмо између себе онога, код кога је сваки и могао утјехе, духовне хране и сваке помоћи у свако доба наћи!

Но ожалошћена браћо, другови, сроднци и пријатељи, дај да се у овој жалости и туги запитамо, гдје нам одлази ово неоцјењиво и мило благо наше? и дал на оном мјесту има још ко, који ће дочекати нашега честитога и вазда љубљенога Луку? Тамо, дакле, гдје је бо. равиште вјечности, гдје је свети и блажени живот, тамо гдје су душе наших преминулих другова и сродника и пријатеља, које је немила смрт покосила, — тако у то мјесто светишта, носе анђели добру блажену душу нашега никад незаборављеног и омиљеног Луке.

Па за то ожалошћена браћо, сестре и другови немојте тужити и очајавати, јер та чаша мора се попити, и вјечни Божји закони остају непромјењиви.

А ти честити добри и љубљени наш Лука, ти, који си се спремио да будеш достојни и прави служитељ св. олтара, вјечности његовој није било у вољи да тако спреман и даље служиш службу Богу, и да своме српско-православноме народу од користи будеш, па зато твојом добротом немој нас ожалошћене и ућвијељене заборављати, и опрости нам ако смо ти што сагрешили.

А љубав твоја коју си са својима друговима и пријатељима ужива и имао, биће неувело цвијеће твоје младости, а другови ће твоји пријатељи и сроднци подићи ти на твом гробу достојну и заслужену успомену, која ће им бити неувело цвијеће, и која ће успомена до гроба нас сјећати, да смо 16. јануара 1894. г. а у 24 години млађаног живота изгубили опште љубљенога и најмилијега друга и пријатеља, одличног дјелатеља винограда Господњег Луку Карин-Карановића, чије ће име онда у незаборављеном видиком и невидимом спомену код нас остати, а ти ћеш тамо брате Лука са Господом у рајским милинама пребивати.

У Самском Мосту дана 28./1. 1894.

Јован Марјановић,
срп. богосл. и срп.-прав. учитељ.

ПРАВОСЛАВНОМ СВЕШТЕНСТВУ И ЦРКВЕНИМ ОПШТИНАМА.

Одавно се осјећа потреба, да се наше православне цркве снабдјеју и украсе са одје јањима, иконама и осталим црквеним утварима, израђеним у строго православном духу.

Познато је свима, да су наше православне цркве до сада снабдјеване са онакарађеним одјејањима и другим црквеним потребама.

Поред ових продаваца, и многа друга лица, која нијесу имала ни умјетности ни спреме, радила су ове послове сама или су служила као агенти, необзирући се ни најмање, да ли је то за православну богомољу или не.

Наша радња, коју смо ми овдје у Земуну отворили, моћи ће снабдјети сваког са свима црквеним потребама, књигама и иконама једино у православном духу. Зато молимо поштовано свештенство и црквене општине, да нам се изволе са поручбинама обраћати, пошто смо увјерени, да сваког можемо у свему поштено услужити. — Цјеновнике наше шаљемо на захтијевање свакоме бесплатно.

У Земуну, на св. Николу 1893. год.

С поштовањем:
Витомир Марковић и Павловић,
кројачи крвв. и свешт. одијела и продавници свију црквених утвари.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Сашића у Сарајеву.

СВЕСКА III. Сарајево, Март 1894. ГОД. VIII.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: Ђ. Петровић, протопрезвитер.

ЖИВОТ СПАСИТЕЉА
као углед и примјер моралног живота.

Основа и норма христијанског живота — живот је Христа Спаситеља, чије особине карактера реалишу не само поједине личности, већ и читава друштва, па и саме цркве и опет не могу га у цјелини обухватити, најдубљи мисаони анализ. Добродјетељи, које ми сретамо у еванђељу, нијесу ништа друго, него израз Његове личности, Његова живота, и ма да Га ми не видимо тјелесним очима, довољно је тек споменути Његово име — и Он нам се јавља пред нама, као рефлекс свега доброг, истинитог и узвишеног. Средњевјековни ритери виђели су у Њему идеал ритерства; монаси примјер аскетизма; филозофи човјека, који је дубоко познао истину; за једне се Он јавља као Мистик, за друге филантроп; за Штрауса најмлађи рабин; за Ренана највећи учитељ морала. Узрок таквих разноликих погледа на моралну личност Христа Спаситеља и закључује се у пуноћи и богатству свију Његових савршенстава, које га уздижу за идеал и примјер моралног живота свију људи свију времена. Насликати лик Христов у својој богатој пуноћи за нас је немогуће — хладни анализ смртнога није кадар одговорити чудној хармонији цјелине Божанственог, те зато ћемо се усудити да укажемо само неке важније нравствене особине.

Све обавезе човјечије на земљи тичу се његова односаја: к Богу, ближњему и самом себи. Најпрва и највећа заповијед, заручена Христијанству — то је заповијед о односају човјечијем к Богу, али онако, како ју је свето Христос испунио; јер су у Његовом животу до највише степена биле остварене обавезе човјечије к Богу: савршена вјера у биће Бога Оца, Његов промисао, љубав к Њему, осјећање побожности и синовског страха — нашли су пуно остварење у

животу Спасителевом. Он је тако њеровао у промисао Божји, да се ни о чему временом бринуо није; као н. пр. о храни, одјећи, стану и т. д. шта више и онда, када нејмаше гдје ни главу склонити, за све то предао се брижи промисла Божјег. Љубав Његова к Богу Оцу простирала се до тога, да је сав Његов земни живот посвећен био на испуњење воље Оца, а не своје: „снидохъ съ небесе — говораше Он — не да творю волю мою, но волю послашшаго мя отца“ (Јоан 6, 38.) Његово самоодречење, неупорство, смиреност, по којој је и ноге умио ученицима (Јоан. 13. 4—15), кротост, трпљење и великодушност, којима је он подносно опадања и прослеђења својих непријатеља: поруге, пљување, бијење пред смрт и сама смрт, али најмучнија поразна смрт, коју добровољно искуси — необорими су докази Његове особите љубави к Богу и нада на Њега, а међу тим најважније је то, да при пролажењу таквог пута унижења, Он ни испусти а ма ни једног недовољног уздаха на своје стање, ни једном не нарази кајање на свој поступак у испуњењу воље Оца, већ се у пуној нади непрестано обраћаше к Њему с молитвом. — Па није ли то заиста побједа нравствене природе човјечије?! Замислимо до каквог је степена ослабљена тјелесног и душевног дошао био Спаситељ у башти Гетсиманској! — слабост и крајња изнемоглост наћерало је пречисто тијело Његово, да капље крвавим потоком и узвикне: „аще возможно да минеидетъ чаша сія“, па ипак покорност Оцу небеском повторавала је: „обаче не моя воля, но твоя да вздетъ“. Не ропташе Он овдје на тако чемерну коцку, већ се предаваше вољи Оца, а ту је преданост изражавао Он и молитвом и увишеном исповјешћу доброчинства, које је учинио Отац његов роду човјечијем и прослављањем светог имена Његова (Јоан. 6, 17; Лука 10, 21).

Све заповиједи о односима нашим према ближњима, које нам налаже еванђеље, освјештане су примјером самог Спаситеља, гдје се и јављају у пуној свјетлости својој. У основи Његових односаја к ближњим лежала је љубав, без које сви наши добротвори нејмају нравствене цијене и из које, као из сјемена, све оне ничу. Али каква је била љубав Спаситеља к људима? — Простирала се она не само на праведнике, већ и на грјешнике; не само на Његове добротворе, већ и на највеће непријатеље; не само на Његове сроднике, већ и на савршено туђе Њему, на пр. на незнабошце. Готовост разливати дарове своје на све људе: праведне и грешне, била је у толико позната у народу, да су са сваке стране приводили к Њему болеснике. Чим би дознали о доласку Његову у каквом год мјесту — гомилама би се стицао к Њему народ, доносио би болеснике и молио би дозволу, да се дотакне ако и крајичком Његове хаљине, а Он би испуњавао њихове молбе, не отказујући никоме. Помагао је својим друговима, и миловао је грјешнике (Мат. 9. 10—23.). Он посјећује кућу Лазареву, а тако исто и кућу Закхеја; Он љуби своје другове, а и за непријатеље моли се Богу Оцу, да им опрости: „не вѣдятъ бо что творятъ“. Грандиозни примјер љубави к непријатељима Христос је показао на крсту, када посљедњи минути Његове смртне казне огорчени бјеху непријатељским исмијевањем и тада Он подникује Богу: „Оче! опрости им, јер не знају, што чине“! Он је показивао синовску љубав својој мајци и Јосифу, којег је држао за Оца свог; љубав ближњима по крви (Лука 2, 5. Јоан. 19. 27); љубав к својим учени-

цима (Мат. 1. 5), љубав к људима приковала Га је на крст. С љубављу к човјечијем роду у Христу је била сједињена и потпуна справедљивост к Њему, која је и била узрок оне Његове ревности, којом устајаше против лажних учитеља својег времена, оних грозних обличења, с којима се Он обраћаше књижницима и Фарисејима, раскривајући њихово лицемјерство и пороке, саопштавајући им оне биједе, које их могу постићи. Он није штедио ни заблуде својих ученика, а када је у њих слабила вјера у Његову силу, Он их називаше маловјернима (Мат. 8. 26). Овакова справедљивост нагнала је овог кротког учитеља да узме бич и гони из храма трговце и продаваоце.

Живот овог узор учитеља представља нам живи примјер и савршене покорности властима, тако: по законитом захтијевању првосвештеника, Он објављује јавно, да је Он Христос, прави Син Божји; обвињују Га у богохуслову и једногласно осуђују на смрт. Он трпи тај неправедан укор, не најављујући ни најмањег незадовољства и не противећи се неправедноме судији; најзад, пак, када Га по наредби Пилата предадоше тешком бичевању, „Онъ остался безгласенъ, якоже агнецъ на закланіе ведется“. Тако је исто без љутње предавао „кесарева кесареви“. Шта да рекнемо о осталим Његовим наравственим цртама? — знамо, старао се о умном и наравственом развићу како својих ученика, тако и непријатеља; старао се о благостању свију људи у опште, када се за све молио Оцу свом небеском.

С пуноћом наравственог савршенства са Спаситељем је сједињена била и чудна хармонија и јединство наравствених црта; у Њему нећете наћи једне какве год црте, која би надвисивала другу, око које би се груписале и зависиле у неком степену друге; нема у Њему ни једностраности: љубав и гњијев у Њему су биле спојени и безгранични. Бјеше озбиљан, али упечатак производјаше суви ше пријатан — радовање се духом. Ако кажемо, да је владао самим собом, не смијемо заборавити Његову осјетљивост, Његово проливање суза; речемо ли да се није бринуо, шит бунио, као што учаше, да се не треба предавати особитом старању за сјутрашњи дан — не морамо напустити, да је Он туговао и с дубоком немирноћом по гдје-кад откривао душу своју ученицима; примјетимо ли, да је презирао опасности, сјетити се морамо, да не хтједе ићи у Галилеју, зато што Га Ирод тражаше, да Га убије; помислимо ли, да се бојао страдања — пануће нам на ум, како радо ишаше на страшну мученичку смрт; речемо ли, да је сазнавао Своју узвишеност, не смијемо заборавити, да је умивао ноге ученицима; помислимо ли, да се одликовао попустљивошћу, али видите како грозно осуђиваше Фарисеје, прибишете ли Му надмашај пјесничког уображења — да, али оно се налази у хармонији с трезвеним расуђивањем; потражимо ли у љубави руководеће начело, биће мо ближе истини, ма да и овдје има опасности у преувеличењу, ако друге особине оставимо у сјенци.

Христова се љубав умјерава, ако се можемо тако изразити, осјећањем правде. При таквом хармоничном јединству наравствених усавршавања, Христос — као што рече евангелист — „грѣха не сотвори“ шта, више и најећи непријатељи Његови ни у чему Га не могаху обличити: „архіереи же и старцы и сонмъ весь искаху лжесвидѣтелства на Іисуса, яко да убіютъ — и не обрѣтаху“ (Мат. 26, 59. 60).

Написао:

Лазар Т. Перовић-Херцеговац.

ХРИШЋАНСКЕ ВРЛИНЕ.

Намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.

Превео и попунио:

Јован Петровић,

катихета и професор на кр. вел. гимназији, кр. вел. реалци, и учитељској школи у Загребу, витез црногорског ордена Књаза Данила I.

(Настављ.)

12. Смијерност

Гордост је ђаволски гријех, она је била узроком, да су анђели с неба отерани и састоји се у противности волји Божијој. Гордост је лишила наше прародитеље рајскога блаженства, навукла је на њих и на све њихово потомство проклетство Божије, болести, смрт; наказила свијетли образ Божији у човјеку. Сатана у облику змије, лукавијем ријечима побуди гордост у пра-мајци рода човјечијега — Еви и склону је на гријех. Он ју наговори, да не вјерује Богу, који је забранио да не једу плода с дрвета познања добра и зла, јер ће умријети, увјеравајући ју, да није истина да ће згријешити и умријети ако преступи Божију заповијед, него ћете ви постати Богу равни и знаћете, шта је добро и шта зло. Из ријечи ђаволскијех према томе, излази, да Бог није дао ту заповијед људима из љубави према њима а ни за то, што им је желио добро. „*Не ћете ви умријети*, говораше змија, *него ће вам се отворити очи, па ћете постати као богови и знати што је добро што ли зло*“ (*Бит. 3, 5.*). Прамати наша не одржа се против искушењу, већ повјерова искуснитељу више, него Творцу своме, згријеши сама и повуче за собом и мужа својега. Јављао се сатана и Спаситељу и трудио се, да и Њега склони на гордост, обећавајући Му *сва царства овога свијета и славу њихову*, ако само падне и поклони се њему — ђаволу, но Спаситељ одбаци гордост и изабра пут смијерности и страдања. Није се у велељепнијем дворима, ни у алату и сребру родио а ни живио Господ неба и земље, није тежио за земаљскијем царством, већ се родио у јаслама, и провео је свој живот у сиромашној кући дрводеље Галилејскога. Спаситељ је говорио да је „*кротак и смјеран у срцу*“ (Мат. 11. 29), показујући на то, да „*лисице имају јаме и птице небеске гнијезда; а син човјечији нема гдје главе заклонити*“ (*Мат. 8. 20*). Он је пјешке проповиједајући свуда, изабрао је себи за пријатеље (Јов. 15. 14) апостоле не благородне, већ просте, сиромашне рибаре; свима је без разлике проповиједао своју свету науку, па и сама мала дјеца долажаху без запреке к Њему и њих је, неалобиве и смјерне, стапио за примјер старијима. Он шта више није волио залазити у куће гордијех богаташа, гостио се често код доброга Лазара у Витанији и врло ријетко, кад би видно особито расположење према себи, посјетио би куће богаташâ, као на примјер Закхејеву. Он је укоравао горде и богате фарисеје, давши нам поучан пријер смијерности у причи о митару и фарисеју. И сами Апостоли, мислећи с почетка о земаљском царству Месијину и премишљајући о томе, ко ће између њих сједити с десне а ко с лијеве стране Његове у царству небесном, нијесу избјегли праведнога укора Спаситељева због гордости, која је недостојна ученикâ Онога, Који је „*понизио себе поставши послушан до саме смрти, а смрти крстове*“ (Филип. 2, 8). И не много прије својих

страдања показао је Он примјер највеће смиjерности, када је опрао ноге Својим ученицима. Знате ли, за што на истоку перу ноге? Тамо је топао предјео и на путу је силна прашина за то, што љети врло рijетко киша пада. Људи иду љети у сандалама, т. ј. скоро боси, само комад коже (сандале) чува стопалу од врућега пијеска и камења, и улазећи у кућу неопходно је потребно да се оперу ноге од прашине, која им је на ноге пала; прати ноге господарима код куће и гостима била је дужност обично *пошљеднијех* слугу. А ево и Господ наш, да би показао велику смиjерност своју, опрао је ноге Апостолима, као да је њихов *пошљедњи* слуга, и при том им је ово рекао: *„ја вам дадох углед, да и ви тако чините, као што ја вама учиних“* (Јов. 13, 15). — Просвиjећени Духом св. Апостоли показаше се са свиjем достојни ученици својега божанственога учитеља. Смиjерност бијаше одлична црта њихова живота. Они се нигда нијесу узносили пред другима, нигда се не препираху, које међу њима већи, а ко први, а и вијерним налагаху смиjерност. Ево шта пишу св. апостоли Петар и Јаков у својим саборним посланицама: *„Бог се супротиви ионоситима, а ионижењима даје благодат“* (1. Петр. 5, 5; Јак. 4, 6). Апостол Павле учи Хришћане *„Да не мисле о високијем стварима, него да се држе нискијех“* (Рим. 12. 16.), *„Понизношћу чините један другога већег од себе“* (Фил. 2. 3). А у опће свима Хришћанима тај исти велики апостол препоручује врлине: *„доброту, понизност, кротост и трпљење“* (Кол. 3. 12). Сви свети, које поштује наша црква, живећи већ овдје на земљи небеснијем животом, одликоваху се таком смиjерношћу, да су одкланьали сваку почаст. Многи су сматрали себе за недостојне виших духовних дужности. Велики свештитељи Јован Златоуст, Григорије Богослов бјежаху у пустињу, кад им нудише епископство и тешком муком примише то велико достојанство, да спасу осиротјелу цркву Божију. Такова је била смиjерност свиjу наших Срба-светитеља, које слави св. наша црква! Таковијем се смиjернијем животом прослави св. Сава, први архиепископ и просвjетитељ српски, и други наши светитељи и угодници! А така смиjерност владала је и у цијелом хришћанском свиjету, док се није касније увукла и у њега гордост. Римски првосвештеници, који живише у првим вијековима Хришћанства, одликоваху се високим хришћанским врлинама, и ми свето поштујемо успомену тијех великијех рим. светитеља, као што су: Климент, Силвестар, Лав, Григорије и други.

Света саборна и апостолска црква увиjек је извршивала своје свето опредјељење са смиjерношћу; она је била увиjек далеко од гордости, па ће такова остати и до свршетка вијека.

Као милостива мати сабира она под своја крила нијерну дјецу своју, заклањајући их од прождрљивијех вукова у овчијим кожама.

И наша ће смиjерност најпослије и побиједити, и наша ће истина засjати као јарко сунце, јер по св. Писму: *„Бог даје смјерним благодат“*.

Православни! ви не љубите горде, а ко би их и могао љубити? Ко би се узвисио над ближње и презрео их, тај нема срца хришћанскога.

Гордост долази понајчешће од богатства. Но шта је све наше богатство? Земља, прах, — ништа више, и корисно је само као средство, да се помогне ближњему.

Међу тијем, нијесу само богаташи горди, има гордијех и сиромаха. Богатима говори св. апостол Јаков овако:

„Ходите ви сад богати, илачите и ридајте за своје луте невоље које иду на вас. Богатство ваше иструхну, и хаљине ваше поједоше мољци. Злато ваше и сребро заруђа... Гле, вичe плаћа вашијех посленика, који су радили њиве ваше! — Веселисте се на земљи и насладисте се; угранисте срца своја, као на дан заклања“. (Јак. 5. 1—6).

Много гордости долази од злата и сребра. Ви сте слушали за таке синове богаташе, који долазе у гостионице да пијанчују, и кад се опију, онда као луди полупају све посуђе, огледала, намјештај сав поломе и разбацају, као дивљаци или згранути; а родитељи морају касније плаћати сву штету, почињену у лудилу, више пута по неколико хиљада форинти! То је већ врхунац гордости због богатства.

Запитајмо те безумнике: не би ли боље било тијем новцем наранити гладне, заодјенути наге, платити дуг сиромашне породице, која невино страда? Зар је већа утјеха видјети поломљено покућство, разбита стакла и огледала, закрчену собу, него гледати радост, спасених од глади и дуговâ, и сузе благодарности? Рушити, ломити приличи само дивљацима и нехришћанима, но никако Хришћанима, који су позвани да увијек раде добро, које доноси вишу насладу, праву радост и Божији благослов.

Горки су, у осталом, плодови таке гордости. Врло се често догађа, да одмах за њом слиједи казна.

Можемо наћи много таких охолица, који су некад били на врхунцу своје славе, богатства, почасти, проживјели много лијепих дана, а под стару главу живе кукавно, желећи кору насушнога хљеба!

Но има, како рекосмо, и биједнијех охолица, који се горде својим малим богатством исто тако као и богаташи својим великим. Премудри син Сирахов пише, да су њему у животу три ствари највише противне: *„убоги горди, богаташ лажљивац и старац прељубник“*.

И ми смо често свједоци тога, како се горди од браће своје сељакâ биједни сељак, који има пуну кућу свега, а уз то неколико глава марве и толико хљеба, да га не ће требати куповати онда, кад његови сусједи купују, сад ово сад оно.

А зар сте мало имали прилике видјети како се горде они, који себе науче нешто читати и писати, па живе међу неписменима! Како високо дижу они свој нос! Како су горди и неприступачни: стиде се искрено говорити са својијем сусједом и поразговорити се с њим о свему и свачему. То је — знак мрака и нехришћанскога васпитања. Нека погледа такав сиромашни надрикњига — охолица, на човјека добро васпитана и заиста учена, који, чим је ученији, тим је смјернији и снисходљивији, тим више има братске љубави, без обзира на његова достојанства и богатство.

Слиједећи ријечима и примјеру Господа Спаситеља нашега и светих Његових угодникâ, шта нам преостаје да радимо, ако не да одклонимо од себе сваку гордост, код кога је има, и да будемо увијек и свуда смјерни, добри, кротки; онда ће нас и Бог волјети, и добри ће људи увијек сјећати се нас добријем ријечима.

13. Трпљење.

„Ходите к мени сви који сте уморни и натоварени, и ја ћу вас одморити“ (Мат. 11. 28). — Нема, нити може бити утјешљивијих, слађих ријечи за свакога, који страда, који је несретан, жалостан, који се бори са судбом, којега гоне и вријеђају жестоки непријатељи. Христос зове

таке људе: „*Ходите к мени*“! И Он је био такав за вријеме земног живота свога. Тешки крст носио је Он на себи за све вријеме свога земног живота — од младеначкајех јасала до пољедњега уздаха за вријеме тешкијех крвнијех мука. Њега мрзише за правду, клеветаху га, гоњаху, ћушкаху и пљуваху, док најпослије не израдише, да буде осуђен на крсну смрт међу разбојницима.

Кад је така судба Богочовјека била, то шта чека грјешнике смртне! Колико на свијету има несретнијех, уморнијех и обремењенијех! Но има несретнијех, има страдалникâ, који су сами криви што страдају и жању плодове несретнијех својијех дјела, но има их и са свијем невинијех, који страдају за грјех другијех.

Шта је скривило дијете, ако су му отац и мати пијанчовали, навукли на себе разне кужне болести, а оно угледало свјетлост Божију заражено већ шкрофолама. Блиједо, слабо, болеснијех очију, које не подносе свјетлости сунчане, постаје оно предметом подсмијеха задруге; њега коре, сиље на посао, а нема снаге.

Или ево још једне не ријетке појаве: отац или мати расипу своје имање а послије море дјецу глађу. Колико је ту суза, колико сваће, колико удараца!?.. цијела породица страда и не може се утјешити у својој тузи, којој нема излаза.

Догађа се и то, да отац постане злочинцем, њега отјерају на робију, а због његова грјеха стид и срам пада на образ цијеле породице.

А зар је мало другијех примјера невинога страдања? Има их много, тако много, да их не можемо све ни избројати, а није ни потребно, јер су ови свима на очима, у животу долазе с њима у додир на сваком кораку.

Но ево искреног савјета вама, невини страдаоци и свима, за које наступи вријеме тешкијех искушења. Кад нејмате никога, ко би вас утјешио у тузи, несрећи, нужди, која вас постигне, погледајте с вјером у икону Спаситељеву, и срце ваше чуће слатки звук Његових Божанствених ријечи: „*Ходите к мени сви који сте уморни и натоварени, и ја ћу вас одморити. Узмите јарам мој на себе, и научите се од мене; јер сам ја кротак и смјеран у срцу, и наћи ћете покој душама својијем*“ (Мат. 11, 28 и 29).

Свијет ће се насмијати вашој горкој судбини и наругаће вам се, али вам не ће бити тако тешки његови подсмјеси, кад сте увјерени, да има неко, ко гледа на вас с љубављу, ко види ваша страдања и сачувствује вама, он ће вам дати мира у вашој тузи, даће окрјепу у те тешкијем данима... То је — Христос човјекољубац. Само се обраћајте к Њему с надом и молитвом: он ће вас утјешити, лако ћете поносити свој јарам. Он као милосрдан, даће вам снаге, да га понесете, — а он ће, кад дође вријеме, и скинути га с вас. — Запитајте многе страдалнике, гдје су нашли утјеху? О! будите увјерени, да нијесу нашли утјехе код људи, који су својим подсмјесима и равнодушношћу још повећали величину њихове, и без тога, тешке судбине, већ само код човјекољупца — Христа. Једини Он није их оставио у горкој тузи, једини Он дао им је снагу, да јуначки прије̂ђу пут тешкијех искушења.

Приповиједаћу вам овом приликом један, неизмишљени већ истинити догађај.

Прије десет година живљаше у једном граду побожан трговац, који је поштенијем трудом стекао лијеп иметак. Једанпут дођу к њему други, имућнији слабији, трговци и рекоше: „цијена пше-

нице тако је пала, да већ не може бити нижа. Сад је згода да је заједнички накупујемо, да напунимо наше житнице и причекамо, док цијена не скочи". Овај их с почетка одбије, но најпосље попусти наговарању другова, и пристаде. Он уложи у посао сав свој новац, они — свој, и купише доста пшенице. Међу тијем цијена њезина не само да не скакаше, већ све ниже и ниже падаше... Другови овога трговца, видећи, да посао ало иде, предлагаху му, да продаду купљену робу макар и с губитком. Но он им рече: „причекајмо још". Причекаше, и заиста дочекаше повишену цијену. Вријеме је да се пшеница продаје и корист дијели, али сво жалости, нико не ће да је купује јер је сва поплесњивила. Мало је у житници провјетрише, и послије продаше али уз велики губитак. Другови трговца подигоше против њега, као виновнику њихове несреће, судбену парницу, и он ју изгуби. Но он изгуби не само уложени новац као предујам, већ се лиши и куће и свега непокретнога иметка, јер му би продан на лицитацији. Тако од богатога трговца постаде он скоро просјак. Несретнику остаде само једно: његово побожно срце и тврда нада у милост Божију.

Он је био увијек побожан, но од тога доба, од како је пао у несрећу, примјетише сусједи, да се у његовој собици свијећа не гаси по цијеле ноћи. Он се мољаше неуморно, мољаше се са сузама, гледајући у своју дјечицу, која спаваше и не слутећи, каква их горка судбина у животу чека.

Послије сузнијех молитава једне ноћи, кад је почела зора рудити и даница лице помаљати, а жарко сунашце обасјавати убогу колибицу и блиједо лице страдалниково, би му при души особито лако. Не знајући ни сам за што, он се развесели и пробуди своју супругу и говори јој: „нама ће бити боље; мени је необично лако при души. Сигурно је Бог услишао моју грјешну молитву. Он ће нам послати помоћ".

„Од куда? говораше жена. Ми немамо ни једнога пријатеља, сви су нас оставили, а од оних, који нас нијесу са свијем заборавили, не можемо се надати никаквој помоћи с тога, што многи живе не баш много боље од нас".

Сунце је већ повисоко било одскочило, кад је пропали трговац заспао. На своје велико чудо, он се пробуди тако весео, с таком радости при души, али одкуда то, не зна; само му је срце шаптало, да га Бог не ће оставити.

Предчувство није га обмануло. Помоливши се усрдно још једанпут, лати се обичног дневног посла, кад ал' необично куцање у врата прекиде посао. У собу уђе разносач брзојава и предаде трговцу запечаћену депешу.

Већ одавно, од како је пропао, није трговац примио ни од куда депеше; с тога, растрга необичном брзином печат, и на велику своју радост прочита слиједеће: „Мој стриц умрије изненада, ја наслиједих од њега двије куће и 80.000 ф. Да помогнем тебе у твојој невољи, могу ти уступити без интереса на десет година 20.000 фор. Одмах дођи к мени. Твој вијерни пријатељ Теофил".

Радост, живље чувство благодарности к Богу, неочекивана вијест, све је то било тако ново, тако је поразило трговца, да он неко вријеме остаде као укопан, дисање му престаде. Најпослије, освијестивши се, паде на кољена пред иконом и с топлим сузама благодарности изли пред Богом своје осјећаје, који му узнемириваху душу због овога чуда. Сад је

тек потпуно разумио ријечи Спаситељеве: „ходите к мени сви, који сте уморни и натоварени“!

Слиједећи томе Божанственом позиву, није тај трговац пошао утрвењем путем у гостионицу, није метнуо кравату на врат, као што чине други малодушни безумници; он се молио и молио, неуморно. Овако је тумачио после жени сталност своју у молитви: „ја сам у овом случају поступио исто тако, као онај сиромах, о коме говори Еванђеље. Немајући чим наранити гладнога госта, који му ноћу изненада дође, тај сиромах оде к сусједу с молбом, да му узајми хљеба. Сусјед, расрдивши се што га узнемирује ноћу, не хтједе се с постеље ни подићи већ му одврати: „сад је ноћ, моја дјеца спавају, ја се одмарам; пусти ме у миру“. Но сиромак не попушташе, већ је непрекидно молио и досађивао сусједу: „дај па дај!“ И сусјед да се ријеши безобразнога просјака, устаде и даде. Тако сам и ја непрестано молио Бога, и он, видећи моју сталност, посла ми помоћ“.

Спремивши се брзо, трговац оде к своме пријатељу, прими новце, поче с њима радити и врати их много прије десетогодишњег рока па још са интересом.

До посљедњег даха свога, он се благодарно сјећао тога чудноватог догађаја у своме животу, јер је имао згоду да осјети моћ непрекидне молитве. Особито је радо приповиједао то својој дјеци и унуцима, потврђујући им очигледно истинитост ријечи св. Писма: *„Ко се узда у Господа, он је као гора Сион, не помјешта се, остаје до вијека“*. (Пс. 124. 1).

Но често шаље Бог на човјека велику жалост а не шаље му никога, да га избави. Често се цијелог живота бориш с тугом и нуждом. Сад — сад, мислиш, ето ме на бријегу, а ђаво те опет одгурне у дубљину. И ко је понајчешће твој најгори непријатељ? Онај, кога си ти хранио, појио, одијевао, гријао. И што само нећеш претрпити, кад те такав човјек са накленом жестином стане гонити? За твој хљеб баца се он на тебе каменом, за твоје добро, он те грува у ребра. Ти си му, као пријатељу, отворио своје груди, а он ти у твоје груди забада оштри нож. Тада погледаш на образ Спаситељев и помислиш: „нијесам ја први а ни посљедњи између онијех, који морају трпити и страдати. А то исто, само у највећем степену, искусно је и он, најневинији страдалац, Исус, најслађи човјекољубац. Они, које је он хтио скупити под крила, као што кокош скупља пиліће своје, које је он просвјетљавао свјетлошћу истине, лијечио од немоћи, набављао од нечистијех духова, хранио у пустињи хљебом на чудесан начин, који су му пјевали „осана! — ти исти тукли су га, везали, ругали му се, ћушкали, пљували и као дивље звијери викали: „распни га, распни“! Но он, предвиђајући то, унапријед је говорио: *„Ава оче! све је могуће теби, пронеси чашу ову мимо мене, али не опет како ја хоћу, него како ти“* (Мар. 14, 36; Лука 22, 42).

„Ава оче“! Велика је то ријеч, коју треба да изговара сваки, који је гоњен и који страда. Ријечи молитве Господње *„нека буде воља твоја“*, које сваки дан изговарамо, нека не буду за нас само празне ријечи, већ тврди камен наде хришћанске, која није никад малодушна нити икад очајава. Нека вјечни примјер Спасителја нашега, који је себе предао вољи Божјој, увијек нама буде пред очима, као једино успокојење и утјеха у тешкијем данима живота. *„И душа“* Христа Спасителја *„бијаше жалосна до смрти“* (Мат. 26, 38). И њему се јавио анђео и крјепио га.

Ава, оче! вапијмо и ми у нашијем страдањима, кад већ нема помоћи код људи. — Ти све знаш, пред тобом не може се сакрити ни један уздах наш, ни једна суза, која и крадом на ока човјечијега падне, Теби су познате душевне муке, које не примају хране и гоне сан од очију нашијех! Теби је позната сва горчина те чаше, коју ми пијемо или из Твоје руке, или због безумља нашега.

Ава, оче! хоћеш ли узети од нас ову чашу или ћеш нас присилити, да ју испијемо до дна?! Нека буде воља твоја! Страдаћемо без роптања, признајемо, да смо достојни сострадаоци Сина Твога. Ми губимо све, што је земаљско, но Син Твој заповједио нам је да се радујемо ми, који смо гладни, жедни, оклеветани, гоњени, јер нам је утјеха и радост спремљена и чека нас у царству вјечном.

И казаће теби непријатељи твоји и безумни људи: „а гдје је твој Бог, у којега си се ти уздао? Каку су корист донијеле теби твоје врлине, твоје молитве? Гледај. — ено онај се не моли, врлине немијева, молитву и оне који се моле презире и — он је сретан, он је богат. На хиљаде руку раде за њега, један објед његов више стоји, него твоја трпеза за цијелу годину; један његов драги камен скупљи је од сзега, што кроз цио живот зарадиш не само ти но и многи други, који су теби слични. И њему Бог даје, премда га он не позна нити га штује!!“

А кад ти стану то говорити, а ти прочитај или дај да ти други ко прочита причу Христа Спасителя о богаташу и о Лазару. Прочитај књигу Јова, и увјерићеш се, да је више свију богатства и блага врлине. У свјетскијем књигама наћи ћеш историју о цару Крезу, који је био први свјетски богаташ, и кад га је обузео пламен на гломачи, он се је сјетио мудријех ријечи свога учитеља Солона, да се прије смрти не може нико назвати сретним.

Благо теби, ако невин пострадаш.

Но ако си ти сам — узрок твојих страдања, онда нећеш имати мира од пријекорâ савјести, који ће, као змије отровнице, непрестано мучити душу твоју. Ти си осиромашио, гладан си, оздрав си, а све за то, што је живот твој био неразуман, блудан. Ти нијеси знао за умјереност у јелу и пићу, ти си бекријао, пијанчовао, картао се, а сада провирује сиротиња кроз све углове твоје куће,... немаш хљеба да нахраниш своју породицу, дужан си на све стране, вјеровници те проганјају, нико ти ништа не да више на вјеру. И ти си сам спремио себи тај пакао!

Но што је још горе, сачувај Боже, ти си постао злочинцем! Тебе су ухватили у злочину и казнили. Ти си изгубио поштење. Тебе је стид погледати у очи твојијем пријатељима. Са свију страна показују на тебе прстом. Твој злочин притискује ти савјест твоју као тешки камен, ти не можеш слободно ни дисати, очи твоје не могу да поднесу погледа других, поштених људи. Скупо би ти платио то, кад би ти ко скинуо са тебе срам твој, повратио ти прије поштено, а сад укаљано злочинством име.

Теби је сад страшно и стид те је и у цркву ићи, стидиш се погледати у свете ликове икона, страшно ти је слушати ријечи св. еванђеља, звуке богослужебнијех пјесама и молитава, јер те све то осуђује. „*Грешан сам ја човјек*“! рекао је за себе св. апостол Павле, кад је искушаван од тијела. Кад је тако вашио првоврховни апостол, који је цио свој вијек проживио у праведности и чистоћи, то како да се назовеш ти, који нијеси одољео искушењима, који си оптеретио

своју савјест тешкијем злочинством, ка си сав заплетен у мреже ђаволске?!

Ето, ту је баш вријеме да се сјетиш, да си ти Хришћанин, да си заблуђела овца, и да имаш „Доброга пастира“, који је оставио 99 оваца у гори, које нијесу заблудиле, и отишао да потражи заблуђелу овцу. Обрати се томе пастиру, запиј к Њему са ријечима блуднога сина: *„Оче, сагријеших на небо и пред тобом, и нијесам достојан да се назовем – син твој!* Клекни пред подножје крста Његова! Он, који је опростио блудници и разбојнику, опростиће и теби, кад види скрушено срце твоје, твоје умилне покајне сузе. Онда претрпи, што ти је одредио Бог и људи, као заслужену казну, и хвалићеш за то Бога и утврдићеш се у кајању.

Многи су већ били на путу времене и вјечне пропасти, но Господ им је послао жалост као горку, но спасоносну лекарију, и та жалост преокренула се на добро.

„Нема зла без добра“, вели српска пословица. И заиста, зар смо мало видјели примјерâ, да су несреће, које снађоше људе, опаметиле их, ил' упутиле их на бољи пут, на пут правде и добра?..

Благо ономе, који с вјером прима од Бога казну и благодари му, као оцу, који казни своје драго, но непослушно дијете у жељи, да га исправи. Тако, а не иначе, треба да сматрамо све зло, које морамо претурити преко главе ни криви ни дужни, за гријехе хотимичне и нехотимичне. Код сваке наше несреће, туге и жалости, треба да понављамо ријечи праведнога Јова: *„Бог дао, Бог узео; нека је благословено име Господње на вијеки“!* Дужни смо увијек сјећати се ријечи Спаситељевијех: *„Који претрпи до краја благо њему“* (Мар. 13, 13.).

Као сјајни свјетиљници свијетле нам на путу нашега живота свети Апостоли и мученици, којима није била страшна никаква жалост, никакво страдање.

Сјетимо се трудног и многостраданог живота апостола Павла, о коме сâм он пише у 2-гој посланици својој Коринћанима: *„више сам се трудио, више сам бија подноо, више пута сам био у тамници, много пута сам долазио до страха смртнога. Од Јудеја примио сам пет пута четрдесет мање један ударац. Трипут сам био шибан, једном су каменје бацали на ме, три пута се лађа са мном разбијала, ноћ и дан провео сам у дубини морској. Много пута сам путовао, био сам у страху на водама, у страху од хајдука, у страху од родбине, у страху од незнабожаца, у страху у градовима, у страху у пустињи, у страху на мору, у страху међу лажном браћом; у труду и послу, у многом несанању, у гладовању и жеђи, у многом пошћењу, у зими и голотињи. Осим што је споља, навaљивање људи сваки дан, и брига за све цркве“* (2. Кор. 11, 23—28).

Може ли бити што трудније и уморније од таког живота? А међу тијем св. апостол није ни један пут роптао на тежину подвига, на који га је призвао Господ, поштено и славно испунио је своје велико свето дјело апостолства, храбро је проповиједао свјетлост Христова еванђеља до крајњих граница васељене. За ту његову ревност и љубав за свету ствар шибали су га, каменје су бацали на њега, претрпио је многа страдања и на мору и на копну, и глад, и ладноћу, и наготу. А уза све то он је још сопственијем рукама зарађивао себи насушни хљеб, као што о томе пише у 2-ој својој посланици Солуњанима: *„не живјесмо неуредно међу вама, нити за бадава хљеб једосмо у кога, него у труду и у послу, дан и ноћ радећи, да не будемо на досаду никоме од вас“* (2. Сол. 3, 7—8). И такав, пун трудова и

подвигâ живот заврши он, сагнувши главу под оштри мач. Тако страдаше и други мученици и угодници Христови, и дадоше нам живи примјер трпљења како треба да без роптања, с вјером у Бога, подносимо сва страдања, како треба да пијемо чашу, коју нам је одредио Господ по вољи својој да испијемо, а често и по заслугама нашима, да избавимо наше душе од вјечне погибељи.

14. Милосрђе.

Коме нијесу познате ријечи Спаситељеве, које нам чита црква у недјељу месопусну: „*јер огладњех, и дадосте ми да једем; ожеднех, и напојисте ме; гост бијах, и примисте ме; го бијах, и одјенусте ме; болестан бијах, и обиђосте ме; у тамници бијах, и дођосте к мени*“ (Мат. 25, 35—36). Све оно, чиме ми исказујемо милосрђе наше према ближњима, прима Христос тако, као да смо исказали самоме Њему.

С тога, кад видимо да је ко несрећан, да страда, да је гладан, наг, кљаст, напуштен, да не може заслужити ни корице хљеба, — удовицу и сироту, погорјеоца, страдаоца од поплаве или непродице, или да је ко поробљен, и у опште никога, ко треба наше помоћи и саучешћа, немојмо избјегавати, пружимо свакоме руку, дајмо му хљеба, укажимо му ма какву помоћ; а подајмо за то, што се у лицу такога сиромаха, гоњена, гладна, нага, јавља сам Христос, и оно, што ми жртвујемо у корист биједнога, Он сматра тако, као да смо Њему жртвовали.

Но има заиста биједних, који заслужују милосрђе, а има их и такијех, којима је сиротиња занат; они нијесу сиромашни, већ се преобуку у прње, одлазе у далеке крајеве, често као тобожњи богомољци, да обману добре, милосрдне Хришћане. Има сиромаха, који купе милостињу ради пијанства и просе с тога, што не ће да раде, премда су доста снажни за сваки посао. Под такима не можемо ми представљати себи Спаситеља, већ само под видом заиста сиромашних.

Ено видимо немоћна старца, неспособна за посао, или старицу слабо одјевену у хладно доба, познамо их, као људе богобојажљиве и побожне, како да им не пружимо хљеба, одијела, да се заклоне од зиме и прикрију голотињу? Сретнемо ли слијепца, за кога је овај дивни Божји свијет — само мрачни гроб без сунчане свјетлости, без зелене травчице, без златнијех поља, сјеновитијех шума, високијех гора, сребренијех поточића, не остављајмо га, олакшајмо му његову горку судбину!

Видимо ли сиромаха без руке или без ноге, или страшно изнурена болешћу, — видимо у њему Христа, удијелимо му колико можемо!

Не само на сајмовима, не само пред црквом или просто на улици — виђамо ми просјаке, него још већа сиротиња скрива се по кућама и по убогијем угловима; она се стиди пружити руку, па за то су ти сиромаси прави несрећници. Због стида трпе они глад, хладноћу, наготу; ето баш тима треба да ми обраћамо наша срца; ето коме треба да с љубављу отварамо своју руку, с ким треба да дијелимо своје добро.

„*Не живи човјек о самом хљебу, но о свакој ријечи, која излази из уста Божија*“ (Мат 4, 4.). Велико је дјело — нахранити гладна, но исто тако је велико дјело и просвијетити неучена, млађега брата свога. А много таке браће треба наше помоћи, много, који очекују просвјету!

Ено расту здрава, румена дјеца, она су осигурана за цио живот, хљеба имају и сувише, али су гладна духом. Она

одрашћују без науке, не знају правилно молити се Богу, не знају као што треба ни прекрстити се.

Малишу Жидова уче читати из ране младости, уче га закону Божјему, а код нас није ријеткост сусрести старца, који не може без погрјешке изговорити ни једне молитве, и једва зна, које је вјере и народности.

Прошло је више од 1200 година, како су наши прадједови примили свето православље, па се на жалост и данас може наћи доста родитеља, који, не знајући сами читати и писати, желе, да им и дјеца остану у мраку незнања; с тога их не шаљу редовно у школу, ради су да им дијете остаје код куће, тужке се на велики порез за школе, противни су многим школама, и т. д.

Тешко такој дјеци, која одрашћују без свјетлости науке, без знања науке Божје, без сваке корисне наставе!.... За то се и чују непрестано гласови, како дјеца не поштују родитеље, како су им непослушна, чују се гласови о свађама и несугласицама у породичном животу; за то многи изгубе поштење, не стиде се красти ни пијанчовати, па још се хвале тијем.

Отуда се раја и сиромаштво, народ не иде напријед ни у господарству. Отуда наша села и изгледају жалосно: куће ниске и кукавне, само да се сруше, све су скоро сламом покривене; баште и поља пуста, нигдје нема љепоте и угодности; тамо, гдје треба да расте плодно дрвеће прве врсти, тамо расте врба, бреза, безкорисно грмље. Поља су ненаводњена, рана је на њима слаба и ријетка.

Људи иду подерани; домаће посуђе је најпростије врсти. Гдје би могао бити рај, тамо сељаци живе кукавно од жетве до жетве, утољујући глад дугом. То су — плодови незнања. Ко равнодушно гледа на ту таму, у тога је срце каменито.

Милосрдни Хришћанине! ако ти љубиш брата својега, не жали дати му духовну храну, као што не жалиш гладному дати комад хљеба. Подизањем школа показује се у највећем степену милосрђе према оним људима, који су наумили провести свој вјек у незнању. Ко је Хришћанин, нека помогне млађему брату, који живи у тами, „*у свјетлости Божијој угледаће свјетлост*“.

Има их, који су гладни хљеба и који су гладни правде. И једне и друге треба да насити сваки, у коме бије хришћанско срце. „*Благо ономе, који разумије ништа и убога, Господ ће га избавити у зли дан*“ (Пс. 40. 1.).

(Наставиће се).

ЧУДЕСА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ.

Написао:
Игуман Дионисије Миковић,
управитељ манастира „Бање“.

(Наставак.)

Чудо II.

О чудотворној икони пресвете Богородице у Миасијској обитељи

Првог септембра, слави наша света црква успомену свете чудотворне иконе пресвете Богородице.

Ова се света икона налазила у Миасијској обитељи.

При иконоборској јереси за вријеме Лава, трећег (716.—741. год.), утопише ову свету икону у језеро звано „Азурово“.

Пресвета небесна Царица, Владичица и Богородица, није дозволила да вода уништи ову Њезину свету икону. И гле чуда! Послије много година вољом Божијом и пресвете Богородице, изађе из воде ова света икона, здрава као и онда, кад је у воду утопљена.

Ова света икона опет је смјештена у свету Миасијску обитељ. Пред њом је налијечила пресвета Богородица много и много болесника. С тога се и зове: „Чудотворна икона пресвете Владичице наше Богородице Миасијске".

* * *

Хришћани! За гријехе противника иконопоштовања, при истом Лаву великом, догодио се у Цариграду велики пожар. Тај пожар трајао је седам дана. Сагорио је велики дио града.

Света истина славља и православља одржала је побједу и над противницима светијех икона.

Нека нам свете иконе свагда пред очима буду као предмет вјере, љубави и наде.

Кад год бацимо поглед на свету икону, тада нека нам душу и срце испуни осјећање највишег поштовања према особи чију слику на икони гледамо.

Пред иконом пресвете Богородице, Госпоље и Владичице свега свијета, којој је Син и Бог дао највишу власт, да нас заступа и да нам помаже, пјевајмо:

Достóйно ёсть ѩкw вои́стинну, блажи́ти тѧ̀ Богоро́дицѫ, присноблажéнную и пренепорóчную, и мáтерь Бóга нáшегw. Честнѣ́йшую хер҃ѵ́вимъ, и слáвнѣйшую безъ сравнéнїя серафи́мъ, безъ и́стлѣнїя Бóга слóва рóждшую, сýщую Богоро́дицѫ тѧ̀ величáемъ. (Ирмос).

Чудо 12.

О Покрову пресвете Богородице.

Првог октобра слави наша света црква успомену светог Покрова пресвете Богородице.

Свети Андрија и свети Епифаније молили су Бога у „Влахеријској цркви" пресвете Богородице у Цариграду.

У тој цркви молило се тај дан много народа.

Ова два светитеља видјеше кад у Влахеријску цркву уђе пресвета Богородица са светијем анђелима, светијем Јованом Крститељем, и светијем Јованом Богословом, и још много другијех светитеља.

Пресвета Богородица стајала је са светијем анђелима и светитељима у ваздуху над молећим се народом.

Свети отац Андрија упитао је светог оца Епифанија: „Видиш ли Царицу и Госпоју свијех, да се са сузама моли, Сину Својему Богу за свијет"?

Свети Епифаније одговори:

„Видим часни оче, и покрила је свијет што се у цркви моли, часним својим омофором, који се свијетли више од електрике"!

Светитељи су чули ову молитву пресвете Богородице: „Цару небесни! прими сваку душу, која слави и призиве Име твоје на сваком мјесту! А ће се држи спомем Имена Мога, освети то мјесто и прослави онога, који те слави Именом Мојим, примајући му сваку молбу и обећање"!

* * *

Хришћани! Свети цар пјесник и пророк Давид вели: „Једно само молим у Господа, само то иштем: да живим у Господњем дому, све дане живота мога, да гледам Господњу красоту и посјећујем свету цркву Његову[1]).

Кад су овако жељели старозавјетни људи, који су очекивали обећаног Месију Спаситеља нашег Исуса Христа, како не би то још више жељели ми, који смо се

[1]) Пс. 26. 4.

у цркви Његовој духовно препородили у светој тајни крштења, очистили од грјеховне тежине у светој тајни покајања, и освештели у светој тајни причешћа.

Црква је свети Божји дом, у коме преблаги Бог невидимо обитава ради нашег спасења. Црква је вјерна спасавајућа наша мајка.

Послије стотина и хиљада година неће нас спомњати наши познати мили и драги сродници и пријатељи, јер ни њих неће на земљи бити, — једном ријечју сваки ће нас заборавити, али света православна црква ни тад ни никад до посљедњег вијека неће нас заборавити, него ће се нас вјерне своје дјеце сјећати у молитвама до посљедњег вијека.

Долазимо у цркву свагда и молимо се један за другог. Молитва је највиша хришћанска утјеха, и „молитва праведнога много може помоћи“ [1]). У цркви стојмо с највишом пристојношћу и страхом као у Божијем дому, и пред пресветијем Његовијем лицем, „да се кад год Господ неражљути“ [2]).

Прилагајмо на пољепшавање св. цркве, а Господ ће нама и најмањи чисто срдачно приложени дар стоструко намирити.

Кад испред цркве прођемо скинимо капу, помолимо се Богу, и с највишим поштовањем поклонимо се св. цркви као дому у коме невидимо обитава Владика над Владикама, и Цар над Царевима, наш преблаги Створитељ.

Кад свето звоно чујемо хитајмо у цркву, јер нас позиваје она спасавајућа наша мајка; и тамо се молимо за потребе своје. Али ништимо с њером, несумњајући ништа, јер који се сумња он је као морски налови које вјетрови подижу и размећу [3]).

[1]) Јак, 5 16.
[2]) Пс. 2. 12.
[3]) Јак 1. 6.

„А Бог даје свакоме без разлике“ и не кори никога“ [4]). Ако не можемо похитати а ми бар устанимо и одзовимо се овом светом материњем позиву са спомеником пресветог Божијег имена. Тако радимо! „А ономе који ради не броји се плата по милости него по дугу“ [5]). И непрестано пјевајмо пресветој Богородици:

Днѣсь благовѣрнїи людїе сѣкτлw прáздньмъ, всѣкнáвми твоймъ Богомáти пришествїемъ, й къ твоемȣ кѵрїáцѣ пречйстомȣ óбразȣ, оумйльнw глаголéмъ: покрŷй нáсъ чеснымъ твоймъ покрóвомъ, й йзкáжи нáсъ ѿ всѣкагw злá, молйщи Сйна твоегò Хрйста Бóга нáшего, спастй дȣшй нáшѧ. (Троп. на Покров).

Чудо 13.

О излијечењу руке св. Јована Дамаскина.

Четвртог децембра слави св. православна црква успомену св. Јована Дамаскина.

Блажени Јован, антиохијски патријарх, написао је Дамаскинов животопис.

Св. Јован Дамаскин живио је у вријеме царовања Лава Исавра, и његовог сина Константина Копронима.

Родио се у Дамаску граду 727. г. Његов славни и богати род исповиједао је св. православну вјеру, и Јована је у њој крстио.

Изучио је јелинске школе са својим другом Космом, који је касније постао епископ мајумски. Једини му је учитељ био Коспа Асигкрита. Он га је васпитао у духу светог православља.

Када Лав Исавра константинопољски император устаде против иконопоштовања, тад је и многе православне архијереје прогнао, и многе православне Хришћане на муке ставио!

[4]) Јак 1. 5.
[5]) Рим. 4. 5.

Свети Јован тад је живио у Дамаску. Бјеше први савјетник код Амира, турског књаза.

Међу најревноснијим поштоватељима светих икона спадао је и св. Јован. Он писаше своја писма по свему грчком царству, у обрану поштовања св. икона. Утврђујући православне у благочашћу, он још у својим писмима јасно навођаше све, што нас св. писмо учи о поштовању св. икона, и што нас о томе свети богоносни оци уче.

Цар Лав добави једно такво Јованово писмо. Нашао је човјека чији је рукопис налик био Јованову рукопису. Цар овоме заповиједи, да му напише писмо од Јованове стране, као да Јован позиваше Лава, као хришћанског цара, да пошаље војску на Дамаск, и да ће га, његовом помоћу заузети без великог крвопролића.

Цар пошаље ово лажно писмо Амиру књазу, спроводећи га својим писмом овог садржаја:

„Велики књаже, Дамаска града! и т. д. Ништа није блаженије него живљети у миру и љубави по склопљеном нашем уговору, дјелу похвалном и светом. С тога нијесам вољан прекинути другован с вашом државом, премда ме један тамошњи Хришћанин, који је код тебе у великој љубави, позиваше да подигнем војску на тебе. Да се о томе увјериш, шаљем ти једно његово писмо“!

Кад Амира прочита оба писма, позва Јована и показа му их.

Јован се сјетно да је то царева алоба, и увјераваше Амиру да писмо, слично његовом рукопису, није његово, ни да је икад и помислио на издају.

Амир се није дао увјерити, него нађа заповиједи да се Јовану одсијече десна рука.

Јованову руку, која осуђиваше криволјерног цара иконоборца, објесише на пазар да је сваки видјети може.

У вече пошаље Јован неке своје пријатеље к Амиру, да га моле да му да руку да је у земљу закопа. Амир се смилова. Јован узео руку па се затворио у своју собу. Ту је пао пред иконом пресвете Богородице и са уздасима и сузама стао молити:

„О Владичице пресвета Мајко, рођеног Господа мога, ради светих икона одсјече се десница моја, него ти скоро излијечи ову руку моју. Десница Вишњег од тебе рођеног, многа силна чуда учини посредством Твојим. И моју сада десницу излијечи, о Владичице, да могу с њом написати похвалне пјесме у славу Сина твога и у славу Твоју.

Тако се молећи задријема и видје пресвету Богородицу, и чу из св. иконе њезин весели глас:

„Гле! здрава постаде рука твоја Јоване, и нежалости се даље ради ње, него ми послужи с њом као што си обећао“!

Кад се Јован пробудио и видио излијечену своју руку, обрадова се и испунише му душу благодарна осјећања према неограниченој Божијој милости и Богоматере.

Сву ноћ пјевао је највећом радошћу благодарне величајне пјесме, н. пр.

„Десница се Твоја Господи прослави снагом! Десна Твоја излијечи пострадалу десну моју. Ти си с тијем уништио злотворе који непоштују свете иконе, Твоју и Матере Твоје. Ти, могућством славе Твоје уништи противнике св. икона, руком мојом“.

Тад је пјевао пресветој Богородици дивни ирмос: „Ѡ тѣ҆кѣ ра҆дꙋ́ѥтсѧ благода́тнаѧ, всѧ́каѧ тва́рь“. . . . . С тобом благодатна радује се свака ствар...

У јутро просуо се глас по свему граду, о чудесном излијечењу његове руке.

Амира, кнез, позва Јована к себи, да се лично увјери о чудесном излијечењу његове руке.

Јован је стајао на главу мараму у коју му је рука замотана била. На руци имађаше знак у облику црвеног конца, ради вјечног спомена.

Кнез упита Јована:

„Ко ти је излијечио руку, и какве ти је лијекове привијао?

Св. Јован му одговори:

„Бог свемогући посредством пресвете Богородице, а ниједан други љекар“!

Тад му кнез рече:

„Опрости ми љубезни, јер сам ти у незнању згријешио, а сад видим да си прав. Буди опет у првој части а још у вишој мојој љубави. И обећавам ти се да без твог савјета нећу ништа урадити“!

Св. Јован стаде га молити, да га одпусти да иде служити својој благодјетелници пресветој Богородици, као што јој се обећао, и Она му заповједила.

Кнез није хтјео да га одпусти, али га је морао одпустити, јер св. Јован није престао молити.

Св. Јован опростио је кнезу, и благодарио му на одпусту. За тим је раздијелио сиромасима све своје богато имање, одпустио слуге па отишао у манастир св. Саве освећеног. Ту је св. Јован постао монах, а касније био је свештеник.

Живио је на земљи свето и богоугодно 104 године.

* * *

Хришћани! Свети Јован бранио је од иконобораца поштовање светијех икона. У тој светој одбрани изгубио је десницу. И гле чуда! Господ му је повратио по молби пресвете небесне Царице Дјеве Богородице, да с њом побједоносно војује против опијех, који хоће да нас варају. — Ријеч Божја бијаше у њему и надвлада нечастивога.

Свети су Оци на саборима при царици Јерини жени цара Константина (741.—755.) и при царици Теодори (842.) проклели противнике св. икона.

Са светим иконама украшујмо свете Божје храмове и наше домове, као с најљепшим уресом, који упућује наше срце и мисли на небо.

На светим иконама видимо ми слике особа, које су на земљи Богу угодили, и које је Бог чудесима прославио. Оне нас подсјећају на право хришћанско благородство; једном ријечју на све, што нас учи да своје православно хришћанско достојанство на висини одржимо.

Пред светим иконама палимо свијеће и кандила, и окађујмо их смирном и тамјаном, ког је свештеник благословно благословеном десницом, и молимо се пред њима опијем светијем великанима, који су на њима насликани, да нас заступе код Бога, и да нас својим молитвама избаве од напрасне смрти, од глади и болести, од напасти, од мује и грома, од града, потопа и вјетра; једном ријечју од сваког зла.

Свети Јован је говорио и писао истину, па нека нам то свагда буде дивни примјер.

Нека нам савјест буде свагда чиста, а по гласу савјести бесједимо и радимо све оно, што је Господу мило.

Нека лаж и завист наше најжешће противнике у нама.

Нека наше срце буде гром и мује на нечаст, на невјеру, на злобу и неправду и на сваки гријех, који би нас од Бога удаљити могао.

Нека нас ништа не обмањује што је земаљско, јер: „И свијет пролази и жеља његова, а који твори вољу Божју, остаје до вијека“ [1]). Тако радећи остаћемо у Богу, „да имамо слободу кад се јави, и да се неосрамотимо пред Њим кад се јави“ [2]). И пјевајмо са светијем Јованом Дамаскином:

[1]) Јован гл. 2. ст. 17.
[2]) Јован гл. 2. ст. 28.

Ѻ тѣкѣ радѣ́ется благода́тнаѧ, сѧ́каѧ тва́рь, а҃гге́лскїй сонмъ, и҆ челове́ческїй ро́дъ: ѡ҆свѧще́нный хра́ме и҆ раю́ слове́сный, дѣ́вственнаѧ похвало́, и҆зъ не́ѩже Бо́гъ воплоти́сѧ и҆ младе́нецъ кы́сть, пре́жде вѣ́къ сы́й Бо́гъ на́шъ, ложесна́ во твоѥ́мъ престо́лъ сотвори́, и҆ чре́во твоѥ́ простра́ннѣе нєбе́съ содѣ́ла. Ѻ тѣкѣ радѣ́ется благода́тнаѧ всѧ́каѧ тва́рь, сла́ва тѣкѣ. (Ирмос).

(Наставиће се).

О СВРШАВАЊУ ТАЈНЕ ЈЕЛЕОСВЕЋЕЊА.

(Практични руковођ за свештенике).

I.

Над којим се лицима врши тајна јелеосвећења?

1. Над ким се управо треба да врши тајна јелеосвећења у нашој православној цркви, на то нам најбољи одговор даје св. апостол Јаков, кад говорећи о установљењу ове тајне вели: *„болује ли ко међу вама, нека дозове старјешине црквене, те нека читају молитву над њим, и нека га помажу уљем у име Господње...“* и т. д. (Јак. 5, 14, 15). По грчком тексту: *болује ли ко међу вама* (ἀσθενεῖ τις) опредељује се у опште човјек немоћан, болестан у правом значењу ове ријечи (Марко 5, 56). Таки је на пр. био Лазар, брат Мартин и Маријин (ἀσθενῶν), на прагу смрти (Јов. 11, 1—7). Према овоме, по учењу наше цркве, јелеосвећење би требало вршити над болесницима, за које се сумња, да ће да преболе, или боље рећи на болесницима у правом смислу ове ријечи. (Упореди Догмат. Богослов. Пр. Антонија стр. 389 и др.). У осталом, ово још не значи, да за вршење ове тајне треба баш чекати, да болесник изгуби сваку наду на оздрављење, како се обично практикује у западној цркви. На против, по јасном учењу саме ријечи Божје, једна од најглавнијих циљеви тајне јелеосвећења јесте оздрављење болесниково: *„и молитва вјере помоћи ће болеснику, и подигнуће га Господ“* (Јак. 5, 15). За то је у нашој цркви и усвојено од времена апостолских „преподавати ову тајну не само очајним болесницима, већ и болесницима не тако јако обољелим (Сим. Солунски гл. 285), и у опште немоћним, који осјећају физичку слабост и изнуреност, ради исцјељења њихова у славу Божију“ (Нова Скрижаљ ч. IV, гл. 14, § 3).

2. Према овоме, к броју болних, над којима треба вршити тајну јелеосвећења, треба уврстити и *престарјеле старце*, који, по самом закону природе, имају разлога да пшчекују смрт од дана до дана, и за то, разумије се, треба по хришћански и да се припреме за исту. Над овима се дакле може свршити ова тајна, ма и да не болују од какве болести; јер је сама старост болест, чак и по обичном схватању људском (Треб. П. Могиле, о тајни јелеосвећења Догмат. Богослов. преосвешт. Филарета, ч. П. § 276).

3. Не треба свршавати тајну јелеосвећења: а) над дјецом, која су недорасла и још неразумна, јер по јасном учењу св. апостола, заједно с исцјељењем од болести, благодат ове тајне простире се и на отпуштање гријехова (Јак. 5, 15); а зна се да се тајна покајања у нас неврши код дјеце до седме године узраста; б) није усвојено у нас свршавати тајну јелеосвећења над војницима, који полазе у рат, нити над путницима, који полазе на далек (морски или сухи) пут, а тако исто над преступницима, који су осуђени на смрт, пред извршење ове осуде. Јер ни једно од овијех лица нема ону погодбу, коју апостол тражи као неопходну на пријем ове тајне, а на ниме не налази се у стању болести, и за то нијма потребе, да се чини молитва за његово оздрављење. Нарочито за злочинце, осуђене на смрт, неправично је чинити молитву за њихово избављење од осуде, коју су сами заслужили (Треб.

П. Могиле о јелеосвеш. стр. 448. Догм. Богосл. пр. Филар. ч. П. § 276); в) исто тако свештеник ни за живу главу да не покуша да чини јелеосвећење над умрлим, мртвацем (Номокан. при вел. Треб. пр. 164); јер по смрти нема покајања, ни могућности оздрављења (опширно о овоме види изд. патријарха Никифора исповјед. Pitra, juris t. II. стр. 324 325 сар. VIII). У осталом, кад би се десило, да се злочинац, осуђен на смрт, опасно разболи на неколико дана прије, него што ће се над њим осуда извршити, свештеник, позват да га исповиједи и причести, може над њим, по изјављеној жељи, као и над сваким другијем болесником извршити тајну јелеосвећења, — јер се зна, да се над болесником и иначе не може да извршује осуда, до његова оздрављења.

4. Осим овога тајна јелеосвећења не врши се над непокајаним грјешницима и јавнијем безбожницима, јер се између осталога за вршење ове тајне тражи: сазнање својијех гријехова, вјера у Бога и надежда у Његову милост, а свега овога на жалост не може да буде у људи невјерника и безбожника (Јак. 5. 15; Требн. П. Могиле, стр. 447. Догм. Богослов. пр. Филарета § 276). Овамо треба увратити тако исто и оне болеснике, који су умно пореметили, те се находе у душевном мраку и ван свијести. Јер апостол Јаков претпоставља у болеснике, над којима се врши тајна јелеосвећења, да су присебни и свјесни, јер само тада они могу да позову презвитере црквене и да се моле Господу молитвом вјере (Јак. 5, 15). У осталом, кад би свештеник раније имао сазнање од оваког болника за његову жељу, да се над њим чини ова тајна, или сродници овога пошљедњег саопштили свештенику ову његову жељу, или болесник сам, будући кад није у стању да искаже ову своју жељу ријечима, изјави је другијем каким знаком, на пр. покретом руке или очима и томе подобно, — то, макар послије овога болесник и изгубио присуство духа и био у стању бесвјесном, свештеник ипак може да сврши над њим тајну јелеосвећења, у нади на милост Божју и опроштај гријехова (Требн. П. Могиле, стр. 447).

5. Опасно је свршавати тајну јелеосвећења над такијем болесницима, који су, находећи се у бесвјесном стању, кадри да учине непријатности служиоцу, који врши ову тајну, и да обесвете саму тајну неприличним поступком. Над болесницима оваког реда не треба вршити свету тајну, докле се они не умире и докле не буду кадри да прибаве души мира и спокојства, што је неопходно потребно ради сазнања гријехова и обраћења Богу (Треб. П. Могиле, о јелеосвећењу стр. 447).

6. Свештеник у својој грамати свештеничкој чита, *„да јелеосвећење треба вршити над болесницима; над здравима пак никако да не чини ово“*. Међу тијем у православној цркви на многим мјестима, постоји обичај, примљен са истока, да се јелеосвећење у извјесним приликама, а на име у велики четвртак или у велику суботу свечано свршује у цркви и у домовима, а у епархији Дабро-босанској уз часни велики пост у домовима, не само ради болних, већ и за здраве, и у овом случају, свештеници, који свршују тајну помазују себе и све без разлике присутне. О овом обичају нема правила у типицима црквеним. Али у катихизису св. Димитрија Ростовског, гдје се говори о овој тајни читамо: „ја сам рекао, да се јелеосвећење преподаје само немоћним, али осим овијех — никому више; само на велики четвртак, или на велику суботу могу примити ову тајну и здрави, по старом осталом обичају, а не по писаном предању. И пошто је на вел. четвртак Христос установио нови завјет тијела и крви своје, то није неприлично да се и овом тајном причести и здрав човјек, који не зна ни дана ни часа када ће предстати Богу (Срав. Нова Скрижаљ ч. IV, гл. XIV, § 3). Обичај свечано свршавати тајну јелеосвећења, као један од најстаријих обичаја наше цркве, без сумње, заслужује дубоку пажњу и поштовање. Али по себи се разумије, да један свештеник нема права по својој вољи да уводи овај обичај онђе гдје га до тада није било. Мимо тога и у онијем мјестима, гдје се од вајкада овај обичај практикује, не треба га вршити друкчије, већ по вајкадашњем обичају т. ј. свечано са седам законитијех свештено-служитеља; јер ово није ненадни случај, када, као што ћемо даље видјети ову тајну може да сврши чак и један свештеник — већ се за овај ана из раније, па се поради тога треба побринути за потребан број свештеника (Срав. део II. 7 и 8).

II.

Које су главне и битне потребе у православној цркви за свршавање ове тајне?

7. У својој посланици св. апостол Јаков вели само, да за свршавање тајне јелеосвећења, болесник треба да позове к себи *старјешине црквене*, т. ј. свештенике, а према овоме и шљедствено не ћаконе или ма ког из нижег клира (Јак. 5, 14.). Али колико управо свештеника да позове за извршење ове тајне, апостол не одређује. Према практици древне цркве православне, за свршавање тајне јелеосвећења, потребно је седам свештеника, по броју седам дарова Духа светога, или по примјеру пророка Јелисија, који се молио над дјететом Сонаниħанке седам пута, и т. под. (Сим. Солун. гл 283). У случају потребе, кад је тешко и немогуће сакупити седам свештеника, могу се позвати и три свештеника за свршавање ове тајне, у име свете Тројице; а по свједоџби Симеона Солунског не брани се и није неправилно позвати за свршавање тајне јелеосвећења и више од седам свештеника, „ради осиједочења јаче вјере и предавности“ (Сим. Солун. гл. 283.)

8. На питање пак: да ли може један свештеник да изврши тајну јелеосвећења, стари устав црквени одобрава, да може, само у крајњем случају, кад се болесник налази на смрти, и кад је не могуће наћи још ког свештеника. (Треб. II. Могиле, о тајни јелеосвећења, стр. 445). И у овом пошљедњем случају, како вели „Номк Скрижаљ“, свештеник један „може да сврши тајну ову у име цијеле цркве, чији је он слуга, и коју собом преставља, *„јер је сва власт цркве и у једном свештенику“* (част IV., гл. XIV., § 2). „Када пак нема потребе, ни под каквим изговором један или два свештеника, да не свршују ову тајну, јер је то *сиртни гријех*“ (Треб. II. Могиле, о јелеосвећењу стр. 445). У сеоским парохијама најчешће се догађа, да један свештеник изврши ону тајну, или за то, што је сам при цркви, или што су му *сопароси*, којих је ријетко тројица при једној цркви, у парохијама, у послу, и тада свршавање ове тајне има снагу, као да је извршена са одређенијем бројем свештеника — са седам свештено-служитеља. *Али су за сваку осуду пред судом цркве они свештеници у градовима и мјестима, у којима се увијек може наћи довољан број свештеника, када сами сваршују ову тајну једино из себичних рачуна сво-*

јих. Кривица њихова није мања ни онда, кад би сам болесник, ради уштеде тражио само једног; а ријетко ће који свештеник да одбије учешће у саборном свршавању ове тајне, ако ни за шта друго, оно због материјалне користи, коју има отуда.

9. За свршавање тајне јелеосвећења, као што се из самог назива њеног види, потребан је *јелеј* — уље. Само се по себи разумије, да због важности и достојанства саме тајне, уље треба да је свјеже, чисто и непаљено. Осим тога, по примјеру милосрдног Самарјанина, изодавна усвојено је, да се уз уље придодаје и вино, обично црвено, као и при свршавању литурђије. Уље се употријебљује у знак милости Спаситељеве, а вино у знак крви Његове, проливене на крсту за спасење вјерних („Номк Скрижаљ“ ч. IV. о јелеосвећењу § 5.). У осталом у крајњем случају може се употријебити и друго вино — бијело и др., а у напредном случају свештеник неће погријешити, ако сврши ову тајну и без икаква вина, само на уљу, по ријечима апостолоним (Јак. 5, 14.).

10. По правилу православне цркве приликом вршења тајне јелеосвећења помазују се ови дијелови тијела болесникова: 1. *чело*, 2. *моздре*, 3. *колијени*, 4. *уста*, 5. *прса*, и 6 *обје руке*. Неки су свештеници у недоумици: де ли треба без изговора и да ли је прикладно, приликом јелеосвећења над болесним женскињем, помазујући остале дијелове, помазивати их и по грудима? Устав црквени, говорећи о овоме, не чини у овоме никакве разлике, налажући заповједно, да се сви ови дијелови помазују и у једних и у других. „Јер је глава сједиште разума, остали су дијелови органи осјећања, а груди се помазују за то, што су оне сједиште срца, из којега излазе све помисли зле, сви прохтјеви лукави“ (Треб. Могиле, стр. 446). У осталом, ако би се десило, да је, или због женске стидљивости, или из другог каквог узрока, свештенику немогуће да помаже прса болесног женскиња, он их може и не мазати, а у мјесто тога, по упуству Могилевог требника, помазаће очи, као органе за гледање, или уши, као оруђа слуха (Требник Могиле, стр. 445.).

11. О молитви: „Отче святый, Врачу душъ“... „Номк Скрижаљ“ овако расуђује: „Ова молитва, објашњујући све најглавније, обећање Христом, плодове јелеосвећења, т. ј. отпуштање гријехова

и исцјељење недуга, и ако не напомиње јасно о мазању уљем освећењем, о којему се доста говорило раније у молитвама, пошто је ова молитва као закључак ранијим" („Нова Скрижаль" ч. IV гл. XIV., § 7.). „Молитва се ова назива закључном у тајни јелеосвећења, но због њене велике ријечности и правог значења, потребно је, да се пазда, кад се она чита, врши и помазивање, јер, ако се ово не врши заједно с овом молитвом, но прије или послије ове, то у таком случају, вели Могила, свештеник гријеши смртно, и тајна се не свршује" (Треб. Могиле, о јелеосвећењу, стр. 446.).

12. По уставу црквеном тајна се јелеосвећења може свршивати *и у цркви и у дому*, гдје је када угоднije, према стању болесниковом, над којим се врши ова тајна. Према томе, болесници, који су тешко обољели, и којима је немогуће кретати се с мјеста, примају јелеосвећење у својијем домовима. Они пак болесници, који могу ићи ногама, по жељи својој, могу доћи или се довести у цркву, „да би (како вели „Нова Скрижаль") на светом мјесту прибавили мир души и чудесним дјеловањем повратили здравље тијелу" (ч. IV., гл. XIV., § 3.). Само се по себи разумије, да дом, гдје се има свршивати јелеосвећење, треба да је што је могуће чистији и уредniји, а болесник да је обучен бар у чистом одијелу, као што захтијева достојанство саме тајне.

III.

О свршавању тајне јелеосвећења по правилу црквеном.

13. По уставу за свршавање тајне јелеосвећења имају се претходно припремити потребне ствари и сасуди у овом поретку: прво, постави се столић или софра и на њој здјела са пшеницом или брашном, а поврх ове сасуд са уљем; на пшеницу се намјести седам тако званијех стручића[1]) босиока умотанијех памуком за мазање болесника, а на столић или софру осим тога намјести се Јеванђеље и св. крст (Треб. П. Могиле). А принесе се и вино, које је потребно ради мијешања са уљем. У случају пак, кад нема пшенице, могу се употријебити и друга хљебна зрна, а стручак босиока за мазање може се умјети и чистом кудјељом. Осим тога П. Могила у својему требнику заповиједа, да се за отирање помазаних св. јелејом дијелова тијела болесникова, приуготови тако исто и седам малих (или и мање, према броју свештеника) клупчића или свежњића памука или вате. А да би свештенику било лакше помазивати болесника, исти Могила савјетује свештеницима, да употребљују два сасуда, један за освећење јелеја у опште, а други мањи, у који се одлије мало из овог већег, колико је потребно за помазивање болесника (Треб. Могиле, стр. 446—447). Само се по себи разумије, да овај савјет није обвезан.

14. И древни обичај и позитивна правила православне цркве наређују, да се уз тајну јелеосвећења врше над болесником и друге двије тајне, а на ime покајање и причешће. При овом јелеопомазању треба да претходи исповијед и причешће, т. ј. болесник, који жели, да прими јелеосвећење треба претходно да исповиједи гријехе своје пред свештеником, и да добије од њега разрјешење, за тим да прими тајну јелеопомазања, а напокон овога да се удостоји причешћа св. тијела и крви Господње. Приликом овом, причешћивање болесниково треба да се врши у свему онако, како се то чини у другијем случајевима, по пропису, који је изложен у Требнику: Чинъ за причащенiя больныхъ.

15. Свештеници, који учествују у свршавању тајне јелеосвећења треба да пазе, да у исто вријеме, кад први свештеник чита молитву освећења јелеја (Господи, милостиве и щедротами) и они сви читају исту молитву заједнички, само тихо; за то треба сваки од њих да има своју књигу, да се не би у недостатку књига правио перед и појединци стјешњавали.

16. Да би свештеници могли по пропису говорити молитву: „Отче святый врачу"..., а у исто вријеме помазивати болесника, потребно је да без изговора науче сву ову молитву на памет; јер је по врло умјесној примједби Петра Могиле „тешко, па и неудобно и књигу у руци држати, и у њу гледати, а у исто вријеме помазивати". Приликом овом савјетује исти архипастир, свештеник не треба да почиње помазивање болесника у исто вријеме, кад почне да чита ову молитву, већ кад дође до ријечи: „нощи помазанiемъ плоть рабу твоего (имярка) отъ содержащiяся ему движенiемъ и страстiемъ колѣзни"... треба прво да помаже чело, а за тим остале дијелове, али да не хита са завршивањем молитве, тако, да кад сврши е читањем молитве, у исто вријеме да сврши дјело и

[1]) Стручића се обично узима према броју свештеника, који врше ову тајну. Број седам је узет овдје по правилу колико треба да је свештеника за свршавање ове тајне.

Превод.

с помазивањем свију дијелова (Треб. П. Могиле стр. 446—447).

17. На западу Русије неки свештеници мимо јаснијех прописа православних требника, руководећи се обичаја, који су заостали из времена унијатства, кад један свршује тајну јелеосвећења, без учешћа другијех свештеника, помазују болесника само један пут послије посљедњег Јеванђеља. Но ово са свијем противрјечи и древном предању и обичајима православне цркве, и није у ствари ништа друго, до јавно подражавање цркви западној, у којој се болесник заиста само један пут помазује (Срав. богослужебн. благочин. запад. церкви, прот. Т. Серединскаго, стр. 132); према овоме, православни свештеник не смије да овако чини, ако му је на срцу чистота православног богослужења и правило црквено.

18. Што се тиче отирања помазанијех дијелова тијела болесникова, Требник П. Могиле заповиједа ово: „Кад помазује први свештеник, у то вријеме ђакон или други свештеник отире клупчићем памука помазане дијелове тијела болесникова, па истреши све, остала при клупчић на столић", — и тако се чини након сваког помазивања, док се тајна не сврши по правилу. — За овијем се, свијех седам клупчића, по отирању, спале и пепео њихов или се остави у олтар под пријесто, или у умивално мјесто у цркви или се просте у ријеку, исто као што се чини с пепелом, који остане, кад се спали отирач, којим се утиру капље крви Христове при причешћивању. У осталом, кад један свештеник свршује тајну и то и без ђакона, у таком случају, он може само једном отрти тијело болесниково послије посљедњега помазања, да не би продужио обред, који је и иначе дуг, те да не би тијем без особите потребе уморавао и себе и болесника. — Али и у овом случају по утирању с утирачем се има чинити оно, што смо напријед рекли.

19. Пошто се сврши помазање, болесник, над којим се врши јелеосвећење, ако може, стане између свештеника, а ако не, то га домаћи принесу ближе, и тада свештеник, положивши на главу његову растворено Јеванђеље тако, да слова буду доље окренута, чита над њим завршну молитву: „Царю святый, благодѣтельми"... Но, ако болесник не може да се дигне с постеље то се свештеници сами примакну к постељи и читају молитву на начин напријед казани. — Приликом овом сви свештеници, који учествују у свршавању тајне, треба да положе руку на Јеванђеље, изузимајући најстаријег, који првенствује, који само чита завршну молитву велегласно. Само се по себи разумије, да кад један свештеник свршује тајну, без учешћа других, то он мора у исто вријеме да чита молитву и да положи руку на Јеванђеље. Полагање руку, ма да не чини битност тајне, ипак улази у састав тајне, као потребна допуна, по заповиједи Спаситељевој: „на недужныя рѣки возложатъ и здрави будутъ (Мар. 15, 18, срав. Номок. Скрижаль 2 IV. гл. XIV., § 9). Нека је знано и то, да свештеници не треба да полажу на Јеванђеље коју било руку, већ по упуту П. Могиле, треба лијевом руком да придржавају Јеванђеље на глави болесниковој заједно са првенствујућим свештеником, а десну да положе на Јеванђеље (П. Могиле Требник стр. 504). — У случајевима, када се јелеосвећење свршује за све, на пр. на вел. четвртак, тада присутни Хришћани, који су близу свештеника, треба да приклоне главу, а и остали побожни приклоне главу у знак, да и они тако исто, ма и мислено желе да учествују у овом.

20. Само се по себи разумије, да, кад се свршује, тако рећи, друштвено јелеосвећење на вел. четвртак чак и над здравима, то онда не може бити противно правилу ни у ком случају, ако се допусти, да се тајна јелеосвећења врши и над више болесника уједно, ма колико их било, кад су само сви они прожети једном истом вјером у истинитост и моћ тајне, и хришћанском жељом да приме ову. Свештеници само морају у оваким случајевима ондје, гдје се говори о једном болеснику, да помену све, над којима се врши тајна. Закључну молитву: „Отче святый Врачу душъ и тѣлесъ", сваки свештеник треба да чита над сваким болесником одвојено начином, као што је то напријед речено (11 и 16).

21. По уставу црквеном, у једној и истој болести, која се продужује непрекидно, јелеосвећење може бити свршено само један пут, — и, „само, кад болесник, који је боловао дуго, оздрави, па се опет по том разболи, јелеосвећење се може над њим посебно извршити" (Треб. Могиле стр. 448). У осталом ово треба разумјети првенствено у болестима, тако званијем спорадичким, и које се јављају и трају изненадно и у неодређено

вријеме. Но и у овом случају, ако болесник пати од ма какве хроничке болести (као што су н. п. од јектике, катарâ и т. подобне), т. ј. које трају непрекидно, јелеосвећење се може свршити над њима сваки пут, кад болест узме обилне размјере, а болесник зажели да прими благослов и потражи помоћи у овој свештеној тајни (Из обичне праксе.).

IV.

О преподавању тајне јелеосвећења болеснику, који су на смрти, и о јелеју који остаје по свршетку тајне.

22. Догађа се често, да свештеника зову да сврши тајну јелеосвећења над болесником, који је на смрти. Тада свештеник не треба да се придржава правила, напријед прописаног (види 14), т. ј. не треба да одлаже причешћивање болесника док над њим сврши тајну јелеосвећења, већ треба претходно да болесника исповиједи, а одмах по том причести светом Тајном, и тек пошто ово учини може почети над њим свршавање тајне јелеосвећења, да не би болесник, по ријечима Могилевим, умро у течају вршења тајне јелеосвећења не причестивши се божанске тајне, тијела и крви Господње (Треб. Могиле, стр. 446.)

23. У крајњем случају свештеник може скратити свршавање тајне јелеосвећења над болесницима, који су опасно болесни, „да не би због дугијех молитава били лишени Божје благодати, која се добија овом тајном“. У таком случају, по Требнику П. Могиле, свештеник може, обично почевши, да остави псалме, канон и тропаре, па да одмах пређе на јектенију: „*Ищемъ Господа помолимся*“.., а по овој да очита молитву над јелејем, апостол и јеванђеље и молитву пру, разумије се скраћено, а по том да помаже болесника (Треб. П. Могиле, стр. 448.).

24. Ако болесник умре послије првога помазања, то се сматра, да је над њим извршено у цјелини тајна јелеосвећења, као у редовнијем приликама, јер по ријечима П. Могиле, први свештеник освећује и јелеј, произносећи пру молитву над јелејем, т. ј. Господи, милостиве и щедротами Твоими..., и тајну свршује, кад помазујући болесника јелејем, уједно произноси молитву свршавања: Отче святый... и т. д. (тамо стр. 448).

25. А ако болесник не умре, послије првога помазања, то свештеник треба да се врати онога часа напраг и да изврши све, што је било пропуштено од почетка; за тим ће отпочети читање другог апостола и јеванђеља, и други свештеник помазаће опет болесника, и т. д. А ако болесник умре за вријеме свршавања тајне, свештеник треба оног часа да прекине богослужење, и свршивши обичан отпуст, да или изврши спомен над умрлим, или да се и без тога врати кући (Треб. П. Могиле, стр. 448).

26. Јелеј, који остане послије помазања, не смије се употребити ни за какво друго мазање, ни за потребе какове друге (Треб. П. Могиле, стр. 447). Није дозвољено тако исто овај јелеј сипати у кандило и горјети, па ма то било и пред иконама. На против П. Могиле у свом Требнику управо заповиједа, да се с јелејем овијем поступа онако исто, као што се поступа и с крвљу Господњом, у случају, ако би се просула, т. ј. треба чистијем памуком покупити сав јелеј, па овај изгорјети у олтару на чистој плочи или прије̇пу, а по том пепео просути под прије̇сто или умивално мјесто, или у ријеку (тамо стр. 447—448).

27. Што се тиче обичаја, који постоји у неким мјестима, да се јелеј, који претекне послије помазања болесника приликом извршене тајне јелеосвећења, чува до смрти болесникове, а по том полива њиме умрли приликом погреба, то овај обичај, који се у Русији води од старинског доба московских патријараха, произишао је је ушљед познатог правила црквеног, да се у опште мртви приликом погреба ујем поливају. И пошто се по уставу чак и Петра Могиле, пепео, који остане пошто се спали утопљени у памук јелеј по јелеосвећењу сипа у земљу под прије̇сто, то ни у колико није противно нити је за осуду, ако се исти јелеј поље по мртвацу и тако закопа с њиме у земљу, у гробљу. Само се по себи разумије, да кад болесник остане жив, да у таком случају с јелејем послије извршеног јелеосвећења треба поступати онако, као што је то напријед речено (види тач. 26).

Крагујевац (Србија) 13./I. 1894. год.

С руског:

Дим. К. Михаиловић,

свештеник и секретар дух. суда жичког.

ТАЈНА ВЕЧЕРА

или

драговољно страдање Спаситеља свијета.

Господ наш Исус Христос, за вријеме своје божанствене службе на земљи, а за спас свијета, нејмаше гдје ни да главе склони, поучаваћући нас тијем блаженој смирености, јеванђеоском сиромаштву. Желећи да изврши са својијем ученицима пошљедњу пасху, наложи им да спреме за то горњицу, камо и благоизволи доћи с њима. Умилна, а под једно и тужна бјеше та свештенотајинствена вечера, та опростна бесједа учитеља са ученицима, која показиваше у свој својој пуноћи Његову божанствену љубав према онима, који га завољеше и према читавом свијету, ради кога се Он и принесе на жртву чисту и непорочну, само да га спасе и даде задовољштину правди Божјој. Туде се излила неизмјерна његова дарежљивост и непостижимо снисхођење, да спасе палог човјека.

„*Врло сам желио да ову пасху једем с вама прије него пострадам*“ (Лука 22, 15), рекао је Господ својијем милијем ученицима и умивши им ноге, прихвати: „*ако сам ја, учитељ ваш, опрао ноге ваше, то нека вам буде као примјер, да и ви један другоме мијете ноге*“. Свештени овај догађај оцртан је у дирљивој црквеној пјесми: *Ученицима показује примјер смирености владика; у облике завијајући небо, пашће се пешкиром и приклоња колена да слугама опере ноге, говорећи: не дођох да ми послужите, већ да послужим и положим душу своју за спасење свијета. Ако хи сте другови моји, чините као и ја; ко хоће да је први, нека буде пошљедњи, господар — као слуга. Будите у мени, да донесете плод: јер ја сам лоза живота*“.

За вријеме пошљедње бесједе са ученицима својијем, предсказивајући им Господ своје страдање, које га чека, и крјепећи их у вјери и љубави, рече им: *дајем вам заповјед нову, да љубите један другога*. Тог опросног вечера не засја ни чије око радошћу; ћутећи слушаху ученици ријечи учитељеве; срца њихова, која га ватрено љубљаху, испуњена бјеху бригом — јер су осјећала, да откуцава час кад им се ваља дијелити с Њиме.

У очи свог страдања не говораше Спаситељ свијета о ни чему толико са својијем ученицима колико о љубави, улијевајући им, а преко њих и свима нама, осјећај те високе врлине, која везе у ме Његово све њјерне православне Хришћане, и која је обиљежје правијех пошљедователа Његовијех. Безгранична божанствена љубав према човјечанству недоступачна је схваћању људском: ми јој се дивимо, ми јој се клањамо, али постићи је — то премашује наш разум. Та љубав позва човјека из небића у биће, она приклони небеса и доведе на земљу јединородног Сина Божјег, а она Га и на крст узнесе ради спасења овог свијета. Божанствена свхаристија, установљена на тајној вечери, јест највидљивији знак љубави Бога према човјеку — коме се прохтједе, да се најтјесније сједини и духовно и тјелесно са природом човјечијом, по ријечима Његовијем: „*ко једе моје тијело и пије крв моју, у мени је и ја сам у њему*“.

Бесједа Христова са ученицима за вријеме тајне вечере, Његова молитва, кад се молио Богу оцу за сав свијет — све је то толико узвишено и ни какве ријечи људске нијесу кадре да то оцртају... Приклоњмо кољена и припаднимо смирено светијем стопама Спаситеља нашега, како би и ми убоги, па ма и међу пошљедњијем, постали удионицима његове божанствене вечере.

Превео:

В. М. Л.

СВЕТИ СЕДМОЧИСЛЕНИЦИ.

Под именом „Светијех Седмочисленика“ или „Светијех Седмочетника“ подразумијевају се седморица славенскијех апостола, а ти су: св. равноапостолна „солунска браћа“ *Ћирило* и *Методије*, и петорица њиховијех ученика и сатрудника: *Климент*, *Горазд*, *Наум*, *Сава* и *Ангје-*

лар, које бугарска православна црква прославља као своје народне свеце и њихову успомену светкује 27. јула. Св. Ћирило и Методије бијаху први учитељи и просвјетитељи Славенâ. Али су доста важну улогу у просвјећивању Славенâ хришћанством играла и ова петорица њиховијех ученика, а и небројени други, којих нам имена нијесу позната. Они бијаху не само ревни помоћници и сатрудници св. браће у дјелу просвјећивања Славена, него они и послије смрти њихове, као што ћемо доцније чути, настављше и продужише рад њихов, проповиједајући ријеч Божју, у духу православном међу Славенима.

У овом чланку изложено ће бити све, што се зна о животу и благословеном раду „Светих Седмочисленика“ у ширењу Хришћанства и просвјећењу Славена.

* * *

I.

Св. Ћирило и Методије.

Света браћа, Ћирило и Методије, родили су се у граду Солуну, у данашњој Маћедонији. Та провинција припадала је тада византијској империји, но она бијаше насељена готово самијем Славенима, који су амо дошли од Дунава и Балканских гора, па су и св. браћа врло добро знали славенски језик. Они су се родили од знатнијех и имућнијех родитеља, који су стајали у сродству с царским двором. Отац им се звао Лав, а мати, по предању, Марија. Отац им је тада врло важну државну службу: он бијаше помоћником главнога вође и начелника цијеле војске у византијској империји. Од седморице његовијех синова најстарији бијаше Методије, а најмлађи Константин, прозвани филозофом, који се родио 827. године, и који је на скоро пред свој смрт добио у жонаштву име Ћирило. Тако, знаменитост, богаство, сроство с двором и дружење њихова оца с првим људима у држави — отворе дјеци његовој приступ у више кругове и обећа им високе почасти у царском двору. На наравно, да све свјетске саблазни бијаху откривене пред њима и стављаху их исте у разна искушења. Но васпитање, које је св. браћи дао отац, и унутрашњи глас њихове благочастиво-васпитане душе, говораху им о другим, много вишим циљевима, човјечијег живота.

Методије је најприје своје младе године посветио на службу цару и отаџбини, и достао је, као и отац му, високе части. А касније, прије но што ће отићи у манастир, постаде начелником области, која је била насељена Славенима: овдје му се пружила прилика да добро упозна Славене и њихов језик, да спозна и проникне у њихов живот, те тако поново и попуни оно знање, које је о њима дотле имао. Све је то њему до пошљетка било од користи, кад је међу њих дошао као проповједник и учитељ ријечи Божје. Но свјетски живот и човјечија слава нијесу привлачиле Методија; његова душа тежила је за другим узвишенim подвизима и дјелима. Он оставља сујетни свијет, и ни најмање не жали за својим високим почастима, и повлачи се у иночку обитељ, која бијаше на гори Олимпу.

Удаљен од свијета и шума његова, овдје се он — у сред прекрасне и величаствене природе — сасвим предаје најстрожијем монашком животу, и са дубоком вјером и свим жаром срца свога, моли се за спасење грјешнога свијета и стара се, да и сам постигне високу чистоту душевну. Он испуњава објет послушности, непрестано је у бдјењу и молитви, долази на сваку службу Божју, пази пост и духовну трезвеност, чисти душу плачем и сузама, и не даје себи покоја ни дању ни ноћу. Сви се дивише сили његове молитве и строгости његова живота!

Млађи брат Методијев, Ћирило, живио је до 14. године у Солуну, у кући својијех родитеља. Већ од дјетињства смирен и кротак овај дјечак, показао је необичан ум, милостиво срце, обичан поредак мисли и врло велику љубопитљивост. Да би утолио своју жеђу за знањем, радо је проводио вријеме у читању књига. Видјело се, да га је Свевишња Десница водила и показивала му пут живота!

Кад му је било тек 7 година, уснио је чудан и пророчански сан. Он је сањао, као да је окружни војвода сакупио у богате палаче све солунске дјевојке — љепотице — и као да је он, невини дјечак, између њих изабирао себи невјесту. И ето једна између њих, која се звала Софија, обратила је на себе његову пажњу, јер

она бјеше дивна и красна, и поразила га је богатим својим одијелом и свијетлим умом, који је јасно отсијевао на њеном лицу. Он се зауставио пред њом и изабрао ју. А тај пророчански сан значио је, да ће дјечак бити одан Божанственој науци и да ће завољети Премудрост Божју, зато, јер грчка ријеч „Софија“ значи премудрост. И заиста, доцније, кад је био у школи, превазилазио је он све своје другове у науци, памећу, дубљином и оштрином свога ума тако, да су му се сви дивили.

Послије школскога рада обично би се играо дјечак са својим друговима, — играо би се разнијех игара као и сви његови вршњаци. Он је имао сокола, кога је врло волио и с којим се често забављао. Он је с њим ишао у лов. Један пут паше он с тим соколом у поље, пусти га од себе, мислећи, да ће му он по обичају опет долетити, но соко се подиже, брао размане крилима, те умакне од свога госе на слободу. То је јако ражалостило малишу, но за то од тога времена постаде озбиљнији; мјесто дјетињастих забава испуниште му душу узвишеније мисли. Под утјецајем њиховијем нацртао је он на зиду своје собе слику крста за знак, да он од тога дана свесвијем себе посвећује Господу, носећу свога крста, који је на њ' положен Божанственим промислом.

Послије тога Ћирило се још већма одаде на изучавање Божанствене науке и читању ријечи Божје; с особитом вољом чита и на памет учи дјела св. Григорија Богослова. На и под сликом нацртанога крста, написао је он ове ријечи, обраћајући се у њима св. Григорију Богослову: „О Григорије! Ти си тијелом човјек, а душом анђео. Твоја уста су као уста Серафима, прослављају Бога и цио свијет просвјећују православним ученјем. Прими мене, који Ти припадам с љубављу и вјером, и буди ми просвјетитељ и учитељ“!

Но неразвити још ум Ћирилов није могао постићи неких врло дубоких и тешких мјеста у списима тога св. оца црквенога. Љубопитљивост мучи и узнемирује младића. Но у једаред прочу се глас, да је у Солун дошао неки учени путник. Ћирило оде к њему, мислећи, да ће му овај разјаснити, чега он не зна. Младић га замоли, да га научи граматици, и свему осталом, што путник зна. Но научењак га одби. Ћирило га поче поново усрдно молити, да ће му за труд дати свој дио из нашљедства; но овај га на ново одбије. Од терета, муке и плача за то, јада се Богу. Наскоро га Бог утјеши и услиша му молитву.

Већ су многи обратили позорност на тога необичнога младића, који је с таквим жаром и усрђем тежио да позна Бога и свијет, кога је Он створио. Глас о њему допр'о је и до царског двора, у Цариград, гдје се тада васпитавао царевић Михајило (будући цар Михајило III.). За саученике овоме позивали су такве младиће, који су својим усрђем према науци и добрим владањем могли царевићу служити за добар примјер. Тутор царевића Михајила, логотет Теоктист, изабра за друга царевићева Ћирила.

И ето Ћирило, стар тек 15 година, долази у двор, да се заједно с царевићем учи свјема тада познатим наукама: учи Омира, диалектику и филозофију, риторику, геометрију и аритметику, астрономију и музику. А он задовољан и срећан, што може да се учи у самих најбољих „знаменитих учителâ“ тога времена! Учитељима тада бијаху Лав, потоњи епископ солунски, и Фотије, послије патријарх цариградски, човјек познат са своје опсежне и дубоке учености. У то вријеме ступи Ћирило у тешње пријатељство с царевићем Михајилом, и стеће љубав и наклоност свега двора; а особито га је заволио тутор царевићев Теоктист, због његове тихе и благе нарави, због његова великог ума и напредовања његова у наукама како свјетским, тако и духовним. Он је радо разговарао с тим мислећим младићем, који је већ тада показивао дубоко знање филозофско. Једном је Теоктист запитао Ћирила, шта је то филозофија? Ћирилу не бјеше тешко одговорити на то озбиљно питање: „Под филозофијом, одговори он, разумијева се познавање ствари божанских и људских, у колико се човјек може разумом приближити Богу и уподобити се добродјетељи, који га је створио по образу Своме“.

Љубав Теоктистова према Ћирилу показивала се не само у разговорима, но и у бризи за његову будућу судбу и срећу. У том погледу није Теоктист сасвим добро поимао свога млађаног пријатеља. Појмови Ћирилови о свјетској

срећи бијаху противни појмовима Теоктистовим. Он је већ улазио у онај узраст, када обични људи мисле о уређењу своје породичне среће. Једном приликом Теоктист му рече: „Ја сам те јако заволио због твоје мудрости и добра живота, ја би те рад усрећити. Ја имам кумче, она је од богата и знатна рода. Ожени се ти њом и бићеш у великој части". „Твој дар, одговори Ћирило, заиста је велик за онога, коме је он нуждан, но мени није ништа више од науке".

Тако се срећа у очима Ћириловијем састојала у изучавању Божанствене науке, коју је он сматрао као приближавање разумом к Богу и уподобљавање Њему добродјетељним животом. Њега није мамила ни свјетска слава, ни власт, ни богатство. Њега ни најмање није могао придобити ни блијесак, ни раскош дворског живота у богатој и раскошној пријестоници византијске царевине. Он је као и брат његов Методије тражио самоћу и само је чекао прилику, па да оде у манастир. Но најприје је он, по вољи императора и добротвора свога Теоктиста, примио свештенство и остао патријаршким библиотекаром у св. Софији (храму) у Цариграду. Они га наговорише, да тако учини за то, јер им се није хтјело, да се растану са св. Ћирилом.

Кад, али Ћирило, покоравајући се жељи срца свога и својој побожној души, тајно оставља Цариград и бјежи од саблазни и шумне сујете дворскога живота у манастир. Дуго се није знало, камо је отишао; император Михаило III. већ се био побојао за њ. Тражише га пуних 6 мјесеци, — и једва га нађоше. Император и Теоктист наново га моле да их неоставља, и наговарају га да се прими службе учитељске, те да учи филозофији своје сасвјатешенике и странце.

Тако је нарастао и васпитао се учитељ-апостол Славена — св. Ћирило! Цио његов претходни живот бијаше приправом за то велико апостолско дјело, које га је у будућности чекало. Тада почињу његови први покушаји проповједничке и опште црквене дјелатности, у којима се показа он озбиљан ревнитељ православља и велики заштитник св. Цркве.

Поваћрије се св. Ћирило препире с бившим патријархом, остарјелим Анијем, који бјеше свргнут због непоштовања икона. Остарјели Аније буде побијеђен и посрамљен филозофом Ћирилом тако, да се мораде повући натраг.

Потом је св. Ћирило имао да се препире с мусулманима о св. Тројици. Око 851. године, пође св. Ћирило заједно с другијем учењаком Георгијем Асинкритом, на позив мусулманског мелитинског емира, у његову пријестоницу. Мусулмани га, као што се види, примише ласкаво и са сваком почашћу. Сам емир приреди у почаст св. Ћирилу неколико говби, на које бијаху позвани његови најзнаменитији мудраци, астрономи и геометри.

За вријеме говби и водиште се препирке. У њима је св. Ћирило задивљавао мусулманске научењаке својом оштроумношћу, умјешношћу и опсежним знањем. Он им је темељито доказао хришћанско учење о св. Тројици и разјаснио им је, да се је Господ наш Исус Христос ваплотио од Пресвете Дјеве Марије ради нашег спасења. А на приговор мухамеданаца, да ми, Хришћани, водимо ратове, при свем том ма да нам јеванђеље заповиједа да љубимо и непријатеље наше, — Ћирило одговори, да у „нашој хришћанској науци има двије заповиједи, од којих нас једна учи да добро чинимо непријатељима и да их љубимо, а друга нам заповиједа, да полажемо душу своју за браћу своју". Затим је пријетио Ћирило, да ми „испуњавајући прву заповијед подносимо чешће личне увриједе, а по другој боримо се с непријатељима, бранећи своје ближње и чувајући своју вјеру, коју газе непријатељи наши". Побједа и слава Ћирилова пробудила је у њима такву злобу, да су већ наумили да га отрују. Но св. Ћирило, кога је чувала десница Свевишњега, оста неповријеђен и сретно се поврати у Цариград, гдје га је чекала слава и почасти. Испуњен чистим и светим мислима о другом узвишенијем животу, одрече се почасти, одрече се и службе учитељске, и удаљи се у манастир на Олимпу, гдје се у то вријеме подвизавао његов брат Методије.

Но наскоро св. браћа мораднше напустити свој усамљени живот у манастиру ради новог светог дјела у славу Божију, ради новог далеког пута.

Године 858. дођу у Цариград посланици Кагана козарског. Козари су се у то вријеме скитали по пространијем пољима данашње јужне Русије између ушћа Волге и Каспијског мора до мора Црнога и Азовског, у тима мјестима, гдје су од чести живјели Козарима потчињени Словени, који су се послије стали називати Ру-

сима. Они су били незнабошци, и проповједници раније вјере, а нарочито Јевреји и Сарацени — мусулмани, настојаху, да их обрате сваки у своју вјеру. На су о том и причали посланици козарски византијском императору: „Знамо ми, рекоше они, једнога Бога неба и земље и клањамо Му се на истоку; али држимо и своје старе обичаје. Међу тим нас Јевреји вуку на своју вјеру, а мусулмани на своју. Пошљи нам мудра и учена човјека, који ће изобличити неправду једнијех и другијех, па ћемо ми примити вашу вјеру".

Император Михаило III. позва к себи св. Ћирила те му рече: „Иди филозофе к тијем људма, па их опрости сумње. Приповиједи им тајну св. Тројице. Дјела тога нико осим тебе не умије боље извршити". Св. Ћирило одговори: „Ако заповиједаш, царе, то ћу с радошћу ићи — пјешке и бос, као што су ишли апостоли; а вољан сам и пострадати за Христа". Император му рече: „Кад би ти сам по својој вољи тако поступио, то би било похвално; но у овом случају ствар се тиче части царске власти. Иди частно, с царском пошћу!"

Света се браћа одма спремише, сједоше у лађу и запловише у Крим, а отуда ће у област козарску. Искрцавши се сретно на кримској обали, дођоше у Херсон и ту остадоше неко вријеме да се одморе и да се боље спреме за предстојећи им посао. Знајући да ће се морати препирати о вјери с Јеврејима, св. Ћирило се усрдно занимао јеврејским језиком и књигама. Он је изучавао њихов језик како по граматици, тако исто и у живом разговору. Прилика бјеше за то врло згодна, јер у Херсону бјеше доста Јевреја. А бјеше тамо и Славена. Св. браћа распитиваху мјестне херсонске Хришћане о њиховим потребама и о дјелима вјере. Они су знали о животу и мученичкој смрти св. Климента, папе римског, који је овђе у Херсону, за Христа свој живот положио још у оно вријеме, кад су Хришћане гонили и мучили, у првијем вијековима Хришћанства.

Римски епископ св. Климент, који је живио од прилике на стотину година послије рођења Христова, био је само прогнан од непријатеља хришћанства, овђе мучен и с ленгером (сидром) о врату бачен у море. О њему је било предање, да се је прије, сваки пут на дан његова страдања, море узбуркало и отступало од обале те на дну свом показивало моћи св. мученика. Хришћани су их вађали и клањали им се. Но тај појав је престао некако пред долазак св. браће. Но послије молитве св. Ћирила и Методија, и послије молења свију херсонскијех Хришћана и и стараћем херсонскога архиепископа нађоше се моћи св. Климента. Оне бјеху свечано унешене у град и постављене у цркви светих Апостола. Један дијел моћи узеше св. браћа себи. Отпочињући овђе, продужише пут даље по дивљој и пустој страни, гдје страдаху од нападаја и пријетња злијех и свирепијех варвара. На пошљетку се дочепаше обале Азовскога мора, наново сједоше у лађу и стигоше у предјеле козарског Кагана.

Као посланици силнога цара византијскога, бијаху они од Кагана примљени у његовој пријестоници с чашћу и уважењем. Та се пријестоница налазила недалеко од Каспијскога мора и Кавказкијех гора (недалеко од данашњег Астрахана). Означени су били дани и ред, кад ће с ким водити препирке. Бјеше означен дан ради Јевреја и Мусулмана. Св. браћа, сједећи за столовима, пуним јела и пића, а окружени мусулманскима и јеврејским мудрацима, поведоше с њима разговор. Каган подиже по таданьем обичају чашу и рече: „У име Бога јединога, Створитеља свега". А св. Ћирило подиже своју те рече: „У име Бога Јединога и Његове ријечи и Духа Животворећег". На стаде тумачити, разјашњавати и наводити из св. књига мјеста, која су била нужна за доказе лажности вјере јеврејске. „Тако и јесте, завриш он, — гдје су ваше крвне жртве, гдје скинија и храм, гдје царство и отаџбина? Све је то нестало, кад је настао Нови Завјет — хришћански, који је дан по предсказивању многих пророка, не само ради једних Јевреја, но и ради цијелога свијета".

Кад је он свршио свој говор, Каган усклину: „Сам те је Бог послао, да нас обавјестиш. Но још ћемо и сјутра коју рећи!"

Другога дана дођоше мусулмански мудраци. „Наш хришћански закон широк је и дубок као море, рече им св. Ћирило, — зато га не може сваки једнако истражити и препловити; јак и трудољубив човјек напредује више, дочим слаб и лијен — мање. А ваш закон налик је на маленн и уски рукав (од ријеке), кога може сваки прескочити. Што има узвишеног и мудрог у њему? Та он одобрава грубе и скотске страсти

тако да понизује човјека, дочим закон Христов води нас горе, подиже к небу. Истина је, да је он тежак, али ономе је тежак, који је ниско пао. Но ако је човјек пао услијед гордости и сладострашћа, то се на пријашњу висину може он подићи само путем смирености и уздржавања. Горак је тај пут, но бескрајно је сладак и блажен вјечни живот, коме он води"!

Св. Ћирило сврши, а међу Јеврејима и Сарацинима-мусулманима подиже се граја и свађа.

Тада један паметан Сарацен, који је пажљиво слушао Јевреје, рече: „Овај гост је оборио муслиманску мудрост на једну страну, а нашу на другу: тврда је само вјера хришћанска. Она је једна за све, и без ње нема ни за кога вјечног живота!" „Тако је" — потврдише многи, и крсти се неколико Козара.

Каган, пратећи ући се са св. Ћирилом, нуђаше му богате дарове. Он их не хтједе узети, но у мјесто њих замоли у Кагана милости — да дарује слободу онијем Хришћанима, које је он заплијенио. Са словом и торжеством повратише се света браћа натраг, и прошавши кроз нове опасности пристиже сретно у Цариград. Ту се св. Ћирило настани при цркви св. Апостола, и у самоћи се занимаше изучавањем Божанствене науке. А св. Методије пође игуманом у Полихронијевом манастиру, у ком бијаше до 70 стараца.

Послије тога пута живљаху св. браћа мирно и спокојно. Они живљаху у потпуној самоћи, далеко од свијета, у посту и молитви. Али ето наступи 862. година. Император Михаило III. доби у Цариграду писмо од моравскога кнеза Растислава: кнез Растислав је молио у писму императора, да му пошаље ваљана учитеља и просвјетитеља, који би унутио народ његов у истинама хришћанске вјере на народном славенском језику. Император послуша глас славенског народа, који је жедно за свјетлошћу и истином, и који је себи познао истинскога учитеља и просвјетитеља: он је живо осјетио у том писму љубав Славена према добру и правди, и појмио њихову мржњу према оној тами и лажи, којом су њемачки проповједници тежили да напуне срца и ум њихов. Радо је он изишао у сусрет чистим и високим жељама кнеза Растислава, и одмах сазва сабор, на који су били позвана и св. браћа, Ћирило и Методије, који су се већ прославили проповједничким подвизима. Кад је император сазивао сабор, сигурно је већ имао пред очима оне људе, који ће моћи удовољити жељама славенскога народа и частно извршити ново велико апостолско дјело. Он је рачунао на св. Ћирила и Методија, којима је, као што је знао, добро био познат славенски језик и народ. И заиста, на сабору се он обрати на њих с приједлогом, да иду на проповијед моравскијем Славенима. „Ви сте обојица Солуњани, рече им император, а сви Солуњани чисто говоре славенски". За тим се обрати св. Ћирилу те рече: „Знам филозофе, да си слаб и болешљив, но ипак ваља да ти пођеш Славенима; осим тебе нико не умије тога учинити, што они моле". „Слаб сам ја и болан, одврати св. Ћирил, но радосно ћу поћи!" Па затим настави: „Имају ли Славени своју азбуку? учити без азбуке, учити без књига значи толико исто, колико и писати бесједу по води. Ваља учити по књигама, у којима би тачно и вјерно написана била ријеч Божија, а без књига лахко је пасти у јерес". Император, потпуно споразуман с тијем мишљењем, напомену св. Ћирилу, да су „и дјед и отац његов, и многи други тражили славенска писмена, но не нађоше их".

Није ли из тога разговора јасно, да су жеље Славена и мишљења св. браће била међу собом савршено сагласна? Славени су жељели ријеч Божију на свом народном језику, а прва мисао св. Ћирила бијаше да им пружи св. Писмо, и да им га преда на њиховом народном језику, не само усмено и у живој ријечи, но и на писмено; и за то се је он ријешио, да преведе свештене и богослужбене књиге на славенски језик. Тако је разумљиво човјек са узвишеним мислима, учитељ не себичан, који је пред очима имао само Божанствене и духовне циљеве, а није био заражен ни лажју, ни сребролубљем, као што је било римско и њемачко духовенство. Осим тога, тако је могао мислити човјек, који је у себи осјећао доста снаге да испуни то велико дјело, и који се није бојао ни новијех непријатеља, ни новијех тешких трудова. Преданост своме високом дјелу, љубав према Богу и људима, којом је било испуњено срце Ћирилово, откривају пред нама сву његову величину, сву силу и бесмртност његовијех подвига.

Да би ријеч Евангеоска продрла управо у срца људи, запалила и напунила их пламеном дубоке, свеобухватајуће љубави Христове, са-

ставно је св. Ћирил славенску азбуку, те заједно са братом својим и са неколико сатрудбеника почиње преводити Еванђеље и друге свештене и богослужбене књиге.

Славенска азбука бијаше састављена помоћу грчкијех слова. За оне славенске звукове, којих не бијаше у грчком језику, узе св. Ћирило знаке или слова из језика јеврејскога, коптскога и других. То је први и славни подвиг св. Ћирила, темељ великог дјела просвјете Славена. За овијем слиједи други веома важан подвиг св. првоучитеља ради просвјећења Славена: а то је пријевод Еванђеља и у опште књига свештенијех и богослужбенијех на славенски језик. И понајприје су се чуле на славенском језику величанствене ријечи еванђелиста Јована Богослова: „Въ началѐ бѣ̀ Слово, и Слово бѣ̀ къ Богѹ, и Богъ бѣ̀ Слово (гл. 1.).

Испунила се света жеља Славена! Од тога времена настаде за њих нов живот, појавила се могућност њихова самосталнога духовног развитка помоћу славенске азбуке, и под благотворним утјецајем славенске проповједи и појмљивога богослуженъа.

Па за то остали живот св. браће престављаше једну дуготрајну борбу за славенско писмо и за славенску цркву с непријатељима њезине свете проповиједи.

Живот пун чемера и бриге! Свети Ћирило и Методије, полазећи у Моравску кнезу Растиславу с даровима и писмима од грчког цара, знали су, да их чека тешка борба с разнијем сметњама и непријликама са стране латинсконѣмачкијех непријатеља Славенства. Прво, они су ишли у област, на коју се већ није проспирала власт цариградскога патријарха, већ која је била потчињена римском папи тако, да су они тако рећи ишли у туђ манастир са својијем уставом; друго, односаји међу цариградским патријархом Фотијем, бившим учитељем св. Ћирила, и римским папом Николом I. бијаху у то вријеме непријатељски, тако, да св. браћа ни на какав начин нијесу могли рачунати на благонаклоност папину; а треће, домаће њемачко свештенство бијаше незадовољно с тога, што је оно њиховим доласком било сасвим изишло.

И тако су Ћирил и Методије знали, да су сви, почамши одозгор од папе Николе I. па до пошљедњега њемачког свештеника у Моравској — сви против њих. За њих је био славенски народ и кнез Растислав, који је с нестрпљењем чекао њихов долазак. Но ништа није смутило св. браћу: они су вјеровали на Божју помоћ у њиховом светом дјелу, вјеровали су у духовну силу и моћ славенскога племена, — и одоше у Моравску.

(Наставиће се).

ПРАКТИЧНО РУКОВОДСТВО
како треба саборно служити св. литурђију са ђаконом и без њега.

По **J. Кутепову** и другим изворима, написао: **Златоје.**

(Наставак).

Велики „входъ“. *У* пријеме пјевања херувимске пјесме отвори ђакон царске двери, и сви свештеници тајно моле Господа Исуса Христа[1]), да очисти душу и срце њихово од злочестих мисли и жеља, и да их „сподоби не осѫждено предстати“ пред св. пријестолом Његовим и принијете св. дарове. „Никтоже достоинъ“... тако се почиње молитва. Послије те молитве читају свештеници тајно 50 псалам и „умилителне“ тропаре[2]). Ђакон тајно чита тај исти псалам и тропаре, па кади олтар и народ. Послије како је ђакон свршио кађење[3]), чита први свештеник трипут

[1]) Сѫбж. лет. стр. 73; Поуч. къ изб. Чет. Никольскаго стр. 420; о богосл. Прав. цр. п. Соколова.

[2]) *Исто*; Поуч. къ изб. Чет. Никольскаго; стр. 420–421; О богосл. Прав. цр. п. Соколова стр. 92.

[3]) *Исто* стр. 420.

пред св. пријестолом херувимску пјесму и подиже руке. Остали свештеници не подижу руку. Сваки пут, кад се пјесма прочита, сви свештеници, одмах за најстаријим, поклоне се по један пут[1]). Први свештеник цјелива св. антиминс а ђакон св. пријесто[2]), одлазе к жртвенику, гдје први свештеник кади св. дарове три пут[3]), међе „воздухъ“ на лијево раме ђаконово, цјелива св. дискос[4]) и стави га ђакону на главу. Други свештеници, у то вријеме, придођу, по два, к предњој страни св. пријестола, поклоне се пред св. трапезом и цјеливају св. антиминс, поклоне се још један пут св. пријестолу, па онда један другоме, оду жртвенику, старији напријед. Излаз на сјеверне двери иде овим редом: први свештеник цјелива св. потир[5]), узима га десном руком са жртвеника, држи подигнута при прсима својима[6]) и иде за ђаконом. Други свештеник, узевши већ дотле са пријестола св. крст, иде за првим свештеником. За овима иду редом, један за другим, и сви остали свештеници. Трећи свештеник носи жлицу, четврти копље, а пети губу; једном ријечју, свештеници износе готово све припадности жртвоприношења као оруђе страдања и смрти Господње[7]). Када свештеници узимају св. крст, жлицу, копље и губу, најприје цјеливају те св. утвари и држе их нешто више, при прсима. Стану један до другога на солеји, између амвона и лијеве пијеванице, а лицем окрену се к народу. Ђакон говори: „Благочестивый и христомолюбивый родъ Христіанскій“... „Ктиторы и приложники“..., први свештеник: „Всепресвѣтлѣйшаго и Державнаго Императора“...., други: „Святѣйшаго Патріарха“ или „Преосвященнѣйшаго“ (епископа дијецезе), трећи: „Священническій и монашескій чинъ“... па онда први завршује! „Всѣхъ васъ православныхъ“....[8]).

У чину литурђије (изд. 1861. г.) а тако и у служебнику (изд. 1867. г.) казано је: „пятый священникъ, аще же ни, паки первый говоритъ: всѣхъ васъ православныхъ Христіанъ“. Јасно је, дакле, да ово може говорити и пети свештеник а не мора први. У сваком сличном случају, гдје се при саборном служењу не може нешто тачно одредити, ваља ту празнину попунити законом устава: „аще изволитъ настоятель“.... Па ипак то ваља само онђе, гдје не постоје наредбе више власти. Питање ово тко је дужан произносити: „и всѣхъ васъ православныхъ Христіанъ“, да ли пети или први свештеник? ријешено је у руској цркви указом св. синода од 13. септембра 1874. г. „Законичкатъ

[1]) *Исто.*

[2]) Р. д. С. П. 1889. г. № 17 стр. 527.

[3]) Поск. къ изб. Уст. Никол. стр. 432.

[4]) Рѣк. д. С. П. 1889. г. № 17 стр. 527. Св. дискос треба врло опрезно носити, да неби како звијездица испод покровца пала и честице расуле се. Неопрезном свештенику одређује номоканон (пр. 159) доста оштру казну. Хойницкій. Прак. рѣк. д. кнщ. отд. V. § 91. стр. 86.

[5]) Рѣк. д. С. П. 1889. г. № 17 стр. 527.

[6]) № 41 неоф. ч. Церк. Вѣстн. 1886. год. — Обичај, по коме први свештеник носи потир а други дискос, треба оставити. „*Истина*“. Год. III. стр. 81.

[7]) Поск. къ изб. Уст. Никольскаго, стр. 421; О литург. Стратилатска 22 поуч. стр. 109.

[8]) Ово је тачно по Служебнику: „*аще же глаголющій священницы многи*“ (исто изд. 1854. год. лист 63). Упореди: „*Истина*“. Год. III. стр. 81—82. *Николајевић* у своме *шпиику* вели ово: „Ако служе више свештеника, носи најстарији путир, други крст, остали губу, копље, кашику и икону и први говори: *Благочестивѣйшаго*: други *Святѣйшаго Патріарха*: трећи Священнический и монашескій чинъ и кић причтъ церковный: четврти *Ктиторы и приложники*: и опет први И *всѣхъ васъ*“. — Отац *Кутлешов* забиљежио је ово: „ђакон спомиње и императора, први свештеник супругу његову, други наслиједника, трећи сав владалачки дом, четврти синод, пети епископа. Остали свештеници ништа не говоре, него први завршн: „*священническо каши и всѣхъ васъ православныхъ*“... а сви други свештеници, при ријечима „*свящ. каши*“, тихо кажу: „*священническо ткои*“.

поминовеніе — вели указ — старшій священникъ“ [1]).

На великом „входу“, на литурђији св. Јована Златоуста и Василија великог, при пренашању св. дарова са жртвеника на св. пријесто ваља приклонити главу, у знак, да ми своје гријехе признајемо пред Богом, и да га, попут разбојника, који је са Христом распет био, молимо: „помяни насъ Господи, во царствіи твоемъ“! Није потребно у то вријеме поклонити се до земље пред благословљеним хљебом и вином, јер тај хљеб и вино нијесу још освећени, него се тек преносе са жртвеника на пријесто ради освећења. Друго је на прељеосвећеној литурђији, тамо на великом „входу“, преносе се са жртвеника на пријесто св. дарови, који су већ освећени на литурђији у прошли васкрсни дан. То је само пречисто тијело и сама животворна крв Господа Исуса Христа, па за то код пренашања сви Хришћани падају на земљу [2]).

Послије завршних ријечи на амвону [3]), најстарији а за њим сви други свештеници, уђу на царске двери у олтар, старији напријед, сваки цјелива оно, што је носио [4]), а по том мође тамо, гдје има да буде, стане на своје мјесто, поклони се пријестолу, цјелива га, па онда поклони се и најстаријему свештенику. А исто тако када при свештеник, послије великога „входа“, мође св. дискос и потир на пријесто, одмах цјелива и покрове на њима, па доцније, када те покрове скида с дискоса и потира, не треба да их поново цјелива [5]).

Ако је архијереј присутан, најстарији свештеник, послије ријечи: „Сватѣйшій правительствующій Синодъ и Господинъ нашегw Преосвященнѣйшаго“..... уђе у олтар стане пред пријестолом и обративши се лицем к преосвештеноме рече: „Архіерейство твое да помянетъ Господь Богъ во царствіи своемъ всегда, нынѣ и присно и во вѣки вѣковъ“; па онда врати се на своје пређашње мјесто на амвону и рече: „всѣхъ насъ православныхъ Христіанъ да помянетъ Господь“.... [6]).

Послије херувимске пјесме и до заамвоне молитве, све „возгласе“ проповиједа сам први најстарији свештеник.

На „козлоюхима дрѣзѣ дрѣза“, кад се поје „Отца и Сына и св. Дха“, најстарији и сви свештеници поклоне се три пут св. пријестолу [7]) и сваки пут тихо рекну: [8]) „возлюблю тя Господи, крѣпосте моя, Господь утвержденіе мое, и прибѣжище мое“. За тим, први свештеник прекрстивши се само један пут, а не три пут као што раде неки свештеници, цјелива ваздух најприје на мјесту, гдје је св. дискос, говорећи тајно: „сватый Боже“, па онда гдје је св. потир: „сватый крѣпкій“, а најпослије крај св. трапезе пред собом [9]) при ријечима: „сватый безсмертный помилуй насъ“, одлази са средине на десну страну пријестола и стане ту први до царских врата. Други свештеник обиђе около пријестола с десна на лијево, оде на средину предње стране пријестола, гдје је прије најстарији свештеник стајао, прекрсти се један пут, цјелива и тајно говори све редом као и

[1]) Прав. обз. д. изд. П. Нечаја, изд. IV. § 74. стр. 201.

[2]) Настав. к. Димитрија Ростовскаго о поклон. к. Тайнымъ къ 7. N° изд. ч. Цр. Вѣст. 1887. г. стр. 132; Упореди: Н. Какавина, Толков. на литург. гл. XX; Толков. литург. Симеона Солун.; Требник Петра Могиле. 1646 г. стр. 261, ч. 1; А. Ѳ. Хойницкій. Прав. обз. д. изд. изд. 1883. отд. VI. ст. IV. § 129 стр. 98.

[3]) О богосл. прав. цр. изд. М. Соколова, стр. 95.

[4]) Р. д. С. П. 1889. г. N° 17, стр. 527.

[5]) Г. д. С. П. 1889. год N° 17 стр. 528.

[6]) О пѣвч. съ арх. діакона Соколова, стр. 69.

[7]) Посл. къ изб. Учит. К. Никольскаго, стр. 426.

[8]) Исто; Служебник.

[9]) Исто.

онај први. Оде десно к њему и ту цјеливају један другога у рамена при ријечима: „Христосъ посредѣ насъ“, које произноси најстарији свештеник, а млађи му одговара: „и естъ и кѣдетъ“, па онда стане десно до њега, други од царских двери. Трећи свештеник, први на лијевој страни св. пријестола, учини истим редом све оно што је учинио други свештеник, само послије како је цјеливао најстаријега свештеника у рамена, цјелива исто тако и другог свештеника, а онај као старији има да рече: „Христосъ посредѣ насъ“ и на те ријечи одговори млађи и „естъ и кѣдетъ“ па оде и стане с десне стране до другога свештеника, трећи од царских врата. Сада долази редом један по један, сви остали свештеници, а увијек са лијеве стране и по старјешинству, на предњу страну св. пријестола. Ту цјеливају „воздухъ“ над св. дискосом и св. потиром и крај частне трапезе, изговарају познате ријечи овако и оним редом како смо горе споменули, за тим одлазе десно, свршивши ту цјеливање у рамена редом са свима свештеницима при ријечима „Христосъ посредѣ насъ“ и одговоре „и естъ и кѣдетъ“, те се поставе један до другога около частне трапезе, а од десна на лијево. Ако служе два или три ђакона, цјеливају најприје сваки свој орар на мјесту гдје је крст, па онда један другога у рамена говорећи то што и свештеници[1]). И кад је све ово свршено сваки свештеник постави се на ономе мјесту, на коме је стајао до „возгласа“ „возлюбимъ другъ друга“.

Кад се чита „Вѣрую“,... сви свештеници држе „воздухъ“ тресу њиме[2]) и говоре у себи символ вјере, а при крају

[1]) *Исто*, стр. 427.

[2]) Није доста само по трипут „*воздухом*“ потрести. Тако чине умијати послије символа вјере. Православни свештеници тресу „*воздухом*“ све дотле док у себи читају символ вјере.

два старија свештеника приближе „воздухъ“ к најстаријему, овај га цјелива, преда најмлађему, који га сложи и метне на његово мјесто на лијевој страни частне трапезе[3]).

„Воздухъ“ ваља слагати онако, како се слаже св. антиминс и плитон, т. ј. најприје треба покрити горњи дио, онда доњу, па лијеву и најпослије десну страну „воздуха“. Тако сложене „воздухе“ лахко је и раскрити.

Возглас „Благодать Господа нашегѡ Іисѹса Христа“ произноси најстарији свештеник а при томе поклони се и благослови као и кад рече: „Миръ всѣмъ“. Он говори и оно што за тим долази.

На „возгласъ“ најстаријега свештеника: „покѣдивше трисѧщѣ поюще“ код ријечи: „поюще, вопіюще, взывающе и глаголюще“, ђакон узме звијездицу са св. дискоса и начини њом врху њега крст, цјелива је и меће међу дарке[4]) на лијевој страни частне трапезе, обишав при томе око св. пријестола с десна на лијево[5]).

При ријечима: „Пріймите, ѧдите, сіе есть тѣло мое“, које изговара гласно најстарији свештеник, показује ђакон, држећи трима прстима десне руке орар свој, на св. дискос, и други пут, при ријечима истога свештеника: „Пійте ѿ нея вси, сіе есть кровь моя“,... на св. потир. Руком показује и најстарији свештеник[6]). Остали свештеници, као саслужници, дужни су у исто то пријеме заједно са најстаријим свештеником, пазећи да га не претеку

[3]) О ово в. *Архіер. діяк. Соколова*, стр. 14.

[4]) *У Служебнику* „нашем. къ 1639. г. къ Лавре Печерской Кіевской стр. 311, на литургији Златоустовој забиљежено је ово: „Діаконъ же взявъ жезлъ звѣздъ съ святаго дискоса, творитъ крести образъ крестъ его, ударяя краями звѣздъ о четыристраны дискоса, и отеръ край о антиминсѣ“.

[5]) *Василије Николајевић*. Велики типик, стр. 63.

[6]) Помен. къ изѣзд. Устр. Никольскаго, стр. 432.

или да не заостану, изговарати тихо те ријечи[1]). Послије молитве „Помнящще оукw"... најстарији свештеник произноси ријечи: „Твоѧ w твоихъ твⷯ принесшще, w всѣхъ и за всѣ", а ђакон стојећи пред частном трапезом прекрсти руке, десну преко лијеве, узме у десну св. дискос а у лијеву св. потир[2]) и подигне их горе[3]). Појци поје: „Тебе поемъ"... а сви свештеници призивају молитвом св. Духа на св. дарове. Кад је тајно прочитана молитва: „Ещⷱ приносимъ ти"... најстарији свештеник с подигнутим рукама и очима к небу, а остали свештеници и ђакон без тога, поклоне се трипут до земље пред св. пријестолом, „молѧщасѧ ѣхъ сѣмъ", тако, да се само између себе чути могу. Најстарији свештеник, произносећи трипут „Господи иже пресвѧтаго твоегw дх҃а"... а ђакон стихове: „Сердце чисто созижди"... „Не w҃вержи мене w҃ лица твоегw"..., знаменује (благосиља) три пут св. дарове, изговарајући при првом благослову над хљебом са највећом побожношћу и страхопоштовањем: „И сотвори оукw ѵ҃мѣ҃ сей, честноѥ тⷯло Христа твоегw", при другом над вином: „И ѥже къ чаши сей, честнꙑѭ кровь Христа твоегw" — и најпослије при трећем над обојим: „Преложивъ дх҃омъ твоимъ сѧтымъ"[5]). При томе сагне ђакон главу и показује орарем св. хљеб говорећи тихо: „Благослови, владико, сѧтꙑй ѵ҃мѣ҃ѣ", чашу: „Благослови, владыко, сѧтꙑѭ чашⷭ", обоје: „Благослови, владыко, обоⷯ". При благосиљању хљеба рече ђакон: „Ѧминь", чаше исто тако, а обојег: „Ѧминь" по три пут. Ријечи: „Твоѧ w твоихъ"...; „И сотвори оукw ѵ҃мѣ҃ѣ сей"... „И ѥже въ чаши сей"... „Преложивъ дх҃омъ твоимъ сѧтымъ", дужни су сви саслужиоци, у исто вријеме са најстаријим свештеником, тихо изговарати. Св. дискос и св. потир руком благосиља само најстарији свештеник[6]). У знак присутности Господа Исуса Христа с пречистим својим тијелом и крвљу на св. пријестолу, сви свештеници, послије како је најстарији свештеник благословио св. дискос и чашу, поклоне се до земље[7]). А тако и сваки Хришћанин у цркви, дужан је при крају пјесме: „Тебе поемъ"..... побожно поклонити се до земље[8]). Послије тога ђакон сагне главу и рече најстаријему свештенику: „Помяни мѧ сѧтꙑ владыко", а овај му одговори: „Помянетъ тѧ Господь Богъ"... и одмах отпочиње молитву: „Мꙋжε бꙑти причащающимсѧ"[9]). Саслужиоци читају ту исту молитву.

„Изрядно w пресвѧтѣй"... говори, кадећи пред св. пријестолом, најстарији свештеник, а около пријестола кади ђакон[10]). Даље говори он и „возгласъ": „Ѥⷯ первꙑхъ помяни, господи"...., а кад произноси: „И да вздⷭтъ милостиⷯ... и „Миръ всѣмъ" поклони се и благосиља сам.

По „возгласу" најстаријега свештеника: „И сподоби насъ, владыко, со дерзновеніемъ... он и сви саслужећи свештеници читају тајно молитву господњу: „Отче нашъ[11]) поклонивши се до земље пред својим

[1]) *Служебник.* „Изⷯѣт. ѵ҃чст."; Прак. рѣк. д. ѡщ. П. Нечаја, § 74 стр. 200; К. Николькій. Поюк. къ изѣч. Ѵрг., стр. 432; „*Истина*". Год. II. бр. 13. стр. 201.

[2]) Нагтак. к. Димитрія Ростовскаго о поклон к. Тайнымъ къ 7 N° июф. ч. цр. Ѣѵст. 1887. год. стр. 132.

[3]) Поюк. къ изѣч. Ѵрг. Никольскаго, стр. 433.

[4]) *В. Николајевић*, Вел. типик, стр. 64.

[5]) Поѣч. Стратилатска изд. 1872. г. стр. 53.

[6]) Поюк. къ изѣч. Ѵрг. Никольскаго, стр. 432.

[7]) *Исто*, стр. 434.

[8]) Нагтак. к. Димитрія Ростовскаго о поклон к. Тайнымъ.

[9]) *Служеб.*; Поюк. къ изѣч. Ѵрг. Никольскаго, стр. 434.

[10]) *Исто*, стр. 435.

[11]) *Исто*, стр. 438.

Оцем небесним, да покажу тиме своје страхопоштовање према Њему, признавање своје недостојности и своју дубоку, искрену благодарност за све Његове милости. И народ у цркви, при читању те молитве поклони се до земље[1]).

(Свршиће се).

[1]) О Богосл. Прак. д. књиг. *М. Соколова.* стр. 116

БЕСЈЕДА НА СИРНЕ ПОКЛАДЕ.

Говорио **Ђ. Петровић**, прото, члан Конзисторије у Сарајеву 27. фебруара 1894. године на вечерњи у старој цркви.

Православни Хришћани!

Ми смо вечерас на прагу светог, великог и часног поста, у који са срећом очемо да корачимо и ступимо.

По слабости људској међу нама нема ни једнога, који не би имао потребу од душевног лекарства, — који не би имао ма какво грешно бреме да са себе скине.

Да, љубазни моји, сви смо ми грешни пред судом вјечне правде — пред Богом, јер свето Писмо каже: „да нико није без гријеха осим једног и свемогућег Бога".

Али наша света и јединоспасавајућа мати православна црква, бринући се о својој вјерној дјеци — о нама Хришћанима, она је одредила и установила овај наступајући пост, као најзгоднije вријеме и прилику, које треба да употребимо на душевно исцјељење и корист нашу — на поправку и очишћење наше. Треба *„да ходимо поштено као по дану: не у ждерању и пијанству, не у блудству и нечистоти, не у свађању и зависти; него се обуците у Господа нашега Исуса Христа, и тијелу не угађајте по жељама".*

Пак за то нас црква и подјећа у својој вечерашњој стихири пјевајући: *„Засија нам благодат твоја Господе, засија просвјетљење душа нашијех. Ово је вријеме благопријатно, ово је вријеме покајања, одбацимо дакле сва дјела тамна, и обуцимо се у оружје свјетлости".*

Овијем ријечима црква нам напомиње: да смо доста угађали страстима и труломе тијелу, да је доста било сијела и сједница, да је доста било бујног весеља и игара, да је доста било пјевања, свирке и свакојака разговора; и да треба да што привриједимо и за душу нашу, и да је очистимо од гријеха: постом, молитвом, исповијешћу и срдачним покајањем, како би што достојније могли приступити светој трпези Господњој, и причестити се пречистим тијелом и крви Христовом.

Свима је нама позната она истина, да, кад се ко год између нас разболи, ми одмах тражимо лијека и помоћи, и једва чекамо да се исцијелимо и да оздравимо.

Таку бригу ми водимо о трошноме и привременоме тијелу, које, све и кад би га сачували у потпуноме здрављу кроз све године, које су светим писмом назначене за човјечији вијек, ми га опет и најпослије морамо предати матери земљи.

Па зар душа која је вјечна и бесмртна, није ли претежнија, прешнија и важнија од тијела? — „*ни дјеца ли колика тѣла*"? пита Христос Спаситељ.

Но и душа, по слабости тјелеснијех страсти, има такођер своје болести и своје тегобе, које је исто тако и још више и опасније занемарити као и сваку тјелесну болест.

Преблаги наш Отац небески, који оће да сви људи буду спашени, дава нам и времена и милости да се покајемо, да се одречемо свију тамнијех и неваљалијех дјела, па тако да нас огрне достојанственом одјећом правога Хришћанина и угости бесмртном вечером. Он је и сам казао: *„небу да грјешник умре у гријеху, него га чекам да се покаје и жив буде".* — „*Не хощѣ смерти грѣшника но еже обратитися и живѣ быти ему*".

може помоћи. А кад даваше милостињу, да не зна левица шта је пружила десница".

Поред поста, молитве и милостиње, поред уздржавања од мрсних јела, алкохолна пића и задовољства тјелесног, треба да се уздржите од сваке страсти и неправде, јер није пост само у јелу и пићу, „*но оздржанїе ѿ всѣкїѧ страсти и неправды*", т. ј. чувати се од сваког зла, од сваког гријеха, а чинећи добра дјела.

Дакле ти си дужан Хришћанине и Хришћанко, да од сутра као први дан часног поста предуеретнете свијетлим и веселим лицем, радосним и љубазним расположењем и бесједом, а најглавније да учините и душевни подвиг, и да се запитате за све своје гријехове, које сте учинили ријечима, дјелом и помислом, нарочито пак за оне гријехове да се запитате, за које вас је савјест гризла и сада гризе.

Прије него што приступите у току трајућег часног поста светом причешћу, треба да себе запитате: у чему сте погријешили према Богу, према свом ближњем и према самом себи, и ако у чему нађете своју кривицу — као што ћете је и наћи — похитајте браћо и сестре у чистој и нелицемјерној намјери, да се прије свега очистите и оправдате.

Лекарства за сваку душевну болештицу наћи ћете у тајни исповјести и разрјешењу од свештенослужитеља као посредника између вас и Бога.

Свештеницима као душевницима лекарима дата је власт за то од Господа Исуса Христа, који је рекао: „*Којима опростите гријехе, опраштаће им се; и којима задржите, задржаће се. А који слушају вас мене слушају*".

Угледајте се браћо и сестре, за ово на ваљану и трудољубиву домаћицу, која пажљиво спреми и очисти своју кућу, кад има да у њу прими каква ваљана и одлична гоета. Јер и ви ћете приступити да примите у се једног од најнајодличнијих гостију — гоета небеснога, самога Исуса Христа.

Па како ћете Га примити ако претходно не признате своје гријехове и не очистите их на срца и савјести своје са ердачним покајањем и обећањем, да у напредак не ћете ни у какав гријех упадати.

Ако си дакле навикнут гадној псовки, којом вријеђаш Бога и ближње, окани се тога порока, уздржи језик твој и положи хранење устима твојим!

Ако си се одао пијанству, неправедну добитку, неваљалу путу и блуду, или другим порочима, као: лажи, пријевари, крађи, освети, кривој клетви, врачању, бајању, безобразним ријечима и т. д., с којим порочима срамотиш име правог Хришћанина, гријешиш душу и убијаш здравље и срећу било твоју или ближњега твога, окани се тога, и запости браће и сестро! Отресите се таме и обуците се у оружје свјетлости

Ако сте с киме у свађи и раздору, то још вечерас треба да се измирите, и један другоме да опростите све увреде и офразе.

Јест, драга браћо и сестре, ви сте дужни један другоме опростити све увреде, па ма да вас је ко год не само један пут него и више пута увриједио. О томе имате поучан примјер у св. Писму, којег ћу вам ево и навести:

Једном приликом апостол Петар запита Исуса Христа: „Господе! до колико сам пута дужан опростити увреде моме ближњему брату? Је ли доста да му опростим до седам пута"? На то му преблаги Спаситељ одговори: „Не само до седам пута, *него седам пута по седамдесет* треба да му опростиш, јер је тако воља Оца мога небеснога".

На први поглед вама се чини, да је ова заповијед тешка и готово немогућна, особито кад помислите: како вам је тешко опростити и једну повеђу увриједу, кад вас ко за срце уједе, оштети у имању, или омаловажи част и добро име.

Али треба и то да размилите: колико сте пута ви Бога увриједили ријечима, дјелом и помислом, и огрешили се о заповиједи Његове, и колико га пута вријеђате само једнога дана, пак је опет за то Отац небесни милостив према вама, и даје вам прилике да се поправите и од свега недостојног потегнете.

Позивам вас са овог светог мјеста браће и сестро, позивам вас ријечима самога Христа Спаситеља, да још вечерас — ако нисте раније учинили — да испуните оно јеванђелско правило, које вам каже свима: „*ако опростите један другоме погрешке, и Отац небески опростиће вам погрешке ваше*" — „*Аще ѡтпѹщаѣте человѣкѡмъ согрѣшенїа ихъ, ѡтпѹститъ и вамъ Отецъ вашь небесный: аще ли не ѡтпѹщаѣте человѣкѡмъ согрѣшенїа ихъ, ни Отецъ вашь ѡтпѹститъ вамъ согрѣшенїй вашихъ* (Мат. VI. 14 и 15).

Ове јеванђелске ријечи, света мати црква нарочито је данас у јутрошњем јеванђељу уде-

сила, како би с њима побудила заваћене и окражене да се помире, опросте и пољубе. Због тога и ова се вечер назива „*помирења*“ или „*опроштења*“, јер су и први Хришћани првијех вијекова а наши благочастиви предци имали красни обичај на данашњи дан обилазити један другога, и клечећи са сузним очима искали су узајамно опроштење за све увреде и омразе.

Но не само то, и није давно било, а и ви одрасли још врло добро памтите и чули сте онај благочастиви обичај нашијех ђедова и отаца — нашијех старих: кад би трговци, заваћије, уметници или раденици при растанку или затварању својијех дућана и радионица, у вече рекли један другоме: „Лаку ноћ брате, и опрости, ако сам те данас у чем било увриједио“!

Лијепи је то обичај био, они су се владали чисто по светоме Писму, које говори: „*Прије него што сунце зађе, помири се са ближњијем твојим*“.

Да браћо моја, тиме су наши предци посвједочавали да извршују ону заповијед, коју је Спаситељ дао апостолима на тајној вечери: „*По том ће сви познати, да сте моји ученици, ако имате љубав међу собом*“.

Без помирења — без братске љубави не само што нам Бог неће опростити гријехове, него нам неприма ни молитве, ни поста, ни жртве. *Милости хоћу а не жртви*, рекао је Он.

Шта више, и сама наша вјера у Бога, без љубави узалудна је.

Св. Писмо каже: „*Ако принесеш дар свој олтарју, и ту се сјетиш да брат твој има нешто на те, остави ту дар твој пред олтарем, и иди прије ће се помирити с братом твојим, па онда дођи и принеси дар твој*“.

По томе узалудно нам је што палимо и оне свијеће пред иконама Божјих угодника, ако љубави хришћанске немамо.

Заиста оно је благи раб, оно је друг Христов, који је тако добра и мека срца, да је склоњен на мир и слогу, који нема пакости и подлих намјера, који не распаљује раздор, неслогу и свађу, било у опште или међу појединима, његови ће гријеси бити опроштени, и он ће се назвати сином Божијим.

Видите ли драга браћо и сестре, с каквим ријечима светог Писма побуђује вас мати црква' с каквијем начином и миром треба да корачите у свети пост.

Са истинитим покајањем, братским помирењем и љубави корачите у св. пост, бацивши још вечерас на страну све оно, што је Богу противно, што је за душу отпадно, и што је вама и ближњима штетно.

Коме је Бог дао имања, нека смирено пружи искру свога имања и угледа: убоге, класте, нејаке и старе.

Долазите преко године уредније у цркву недјељом и празником, а особито овога поста не само недјељом и празником већ и сриједом и петком на прежеосвећену литургију, јер је велика срамота за нас, што нам већ и иновјерци пребацују да смо немарни, и да смо занемарили и цркву и неке наше старе и лијепе српске обичаје.

Трајућега поста распоредите исповијест и приступајте тајни св. причешћа: најприје дјеца и немоћни старци и старице, па онда здрави и одрасли; и немојте се тискати и гурати, него један за другијем прекрстивши руке скромно и побожно, говорећи: „Ја сам грјешник први у свијету, но ја унапријед нећу бити таквим, ја оћу да се исправим, хоћу да бацим крђава дјела, да оставим порочне намјере; само сподоби мене, Господи, достојно причестити се пречисти твојих тајна. Вјерујући Господи помози моме невјерију, јако ти во истину Христос син Бога живаго, пришеди во мир грјешнија спасти“....

Пустивши се тако у пучину великог часнога поста, нека нас прате све врлине, које украшавају душу и карактер православног Хришћанина и Хришћанке и правог Србина и Српкиње; и онда ћемо приспјети крају и примићемо од Бога прву и највећу награду за труд и подвиг, — а то је спасење душе.

Нека би нас Господ удостојио да сретно запостимо од свега, да у здрављу препловимо велику пучину светога, часнога и душеполезнога поста, и да достигнемо и дочекамо поклонити се страстима, а у радости душевној и тјелесној да дочекамо пресвијетли дан и празник васкресења Господа и Спасителя нашег Христа. Амин.

СЛОВО
при парастосу великог српског народног добротвора
КОСТЕ ВУЧКОВИЋА.

Бесједио: **Петар Ст. Иванчевић**, јеромонах.

„Стражите, јер не знате у који ће час доћи Господ ваш“ (Мат. 4, 24.)

Благочастиви Хришћани и Срби браћо!

Наша света мати црква учи нас и вели: „Земља једи и у земљу ћеш отићи“!

Е, али благочастиви Хришћани и мили српски роде и народе! Дај знадни тај задњи умрли час?!? Не знаде, не знаде благочастиви Хришћани нико жив на бијелом свијету, јер св. Писмо вели: *„Божији су путеви неиспитани“*.

И борме браћо тако и јест. Нека човјек колико год хоће учи и чита, он не може знати свог умрлога часа, јер то је у Божијој руци, а као што мало прво рекох „Божији су путеви неиспитани“.

Нама благочастиви Хришћани ништа друго не преостаје, већ да се држимо оне мудре српске народне пословице:

„Ради као да ћеш сто година живити, а моли се Богу, као да ћеш сјутра умрјети“.

*

Благочастиви Хришћани и Срби браћо!

Једном приликом упитају апостоли Господа Исуса Христа нашег Спаситеља: „Господе, кад ће бити смакнуће свијета, и какав ће бити знак другог доласка Твога“? Наш преблаги Спаситељ Исус Христос растумачи им, т. ј. апостолима какви ће све знаци бити пред страшни суд; рекавши: „Прије доласка мога, настаће велике борбе, наићи ће на свијет велике муке и свакојаке патње и т. д.“ А тада им рече и ово:

„Стражите, јер не знате у који ће час доћи Господ ваш“. Благочастиви Хришћани, Спаситељ наш рекао је и ове ријечи:

„Стражите и молите се Богу да не паднете у напаст“ (Мар. 14, 37).

Дакле благочастиви Хришћани и мили мој српски роде и народе, ни ученици — апостоли Христови не сазнадоше за други долазак Христов и пропаст овог свијета!

Па пошто благочастиви Хришћани не можемо знати задњег нашег умрлог часа, не можемо знати, кад ће нам куцнути мотика више главе, то се онда благочастиви Хришћани старајмо за раније за душу, старајмо се браћо више за онај свијет, него за овај; настојмо, да иза нас остане добар глас, добра успомена; јер благочастиви Хришћани како нам вели она српска народна пјесма:

„О човјече праведниче!
„Један Божић службениче!
„Ако мислиш Божић бити,
„Чини добра за живота,
„Поштуј браћа старијега,
„И тебе ће млађи штовати;
„У добру се не понози,
„А у злу не понижи,
„На туђе се не лакоми;
„Јер човјече праведниче,
„Кад човјека самрти нађе
„Ништа собом не понесе,
„Већ скрштене бијеле руке
„И праведна дјела своја“.

*

Поново вам велим благочастиви Хришћани, старајмо се више за душу, него за наше „благоутробје“, имајмо на уму, е ћемо праведном судији нашем Створитељу — драгом Богу на овом свијету за сва наша дјела и недјела рачун давати.

Старајмо се браћо, да овјековјечимо наше име на овом свијету; а то ће рећи: будимо добри, милостиви, поштени, богобојазни, мирољубиви, предусретљиви и т. д.

— Ето благочастиви Хришћани далеко тамо у Далмацији у граду Сплету јесенас (1. октобра 1893.) умро је један великн Србин и побожни Хришћанин.

Да, браћо он је умро, али његова душа отишла је у рајско насеље, а име његово живиће у устима српског народа док је свијета и вијека; јер је он браћо увијек се владао по науци св. матере цркве, и цијели је свој живот као прави Србин и Хришћанин провео. При својој посљедњој вољи он је благочастиви Хришћани сав свој иметак од *по милијуна* оставио српском роду и

народу — у цркве и школе, као и у друге српске просвјетне циљеви. И нашег манастира браћо није заборавио, већ је и овдје завјештао хиљаду форинти, те у знак наше захвалности ево данас томе добротвору у овој св. цркви спомен чинимо *за упокој његове племените душе.*

Но, дај браћо да вам кажем од којег је рода и порода био тај велики Србин.

Па послушајте ме благочастиви Хришћани!

Сигурно, биће ту ко од вас, па да се сјећа блаженопочившег игумана Дионисије Вучковића или како га ви звасте „наш Дине". Па тај мало прије споменути српски народни добротвор син је блаженопочившег Дионисије Вучковића, коме је било име Коста.

Дакле видите браћо, да је наше горе лист, јер блаженопочивши Тодор — у калуђерству Дионисије родом је из Дабра котара Санског Моста. Покојни Коста још као дијете чим му је умрла мати Мара оде у Далмацију у манастир Скрадин стрину Шпири Вучковићу, нареченом у калуђерству Силвестер. Код стрица калуђера српску је књигу изучио, а кад му је било осамнаест година оде у Сплет једном Србину трговцу — Туалићу, који је био родом из Сарајева. Коста као вољан и вијеран слуга омили Србину Сарајлији тако, да му је пошље смрти све своје остање, под погодбом да се Коста не смије женити, већ све што стече до смрти, да све раздијели у цркве и школе и друге српске народне потребе, као што је покојни Коста и учинио.

Покојник је био стар око 65 година, а све што је српско, и што Србина Србином чини љубио је од свега срца, сиротиње је био мајка и отац. Себи за наљедника оставио је Србина Херцеговца — по имену Стевана Перовића, овај се такође неће женити, а све што стече пошље смрти остави ће српском народу на добротворне циљеви, као што су то учинили покојни Туалић и наш земљак Коста Вучковић[1]).

Рецимо благочастиви Хришћани: „Да Бог прости и помилује нашег милог земљака Србина Крајишника Косту Вучковића! Бог му дао души рајско насеље!

А име ће се његово спомињати, док је Србина и српског кољена, сада и свагда во вјекове вјекова амин!

У ман. Гомионици, на Савин дан 1894.

---

[1]) Послије изговорене ове „слова" тужним гласом декламовао је ученик IV. разреда Душан Лазићић пјесму од ваљаног Србина г. Марка С. Поповића „Слава Кости Вучковићу народном добротвору", која се завршује:

„Леди мирно добротворе,
„Српски спиђи теби аборе!
„Твоје увјек име живи,
„Србин му се сваки диви.
„Док једнога Срба траје
„У све наше српске краје
„Спомињаће тебе Косто"
„Нека ти је ув'јек просто"!!

КРАТАК ОПИС ПРОТОПРЕЗВИТЕРАТА ПЕТРОВАЧКОГ.

(Наставак.)

4. Од варошице Петровца (2 сата) поџавши преко села Суваје западу, лежи село Вођенице, са парохијом истог имена.

Ову парохију састављају села: Вођеница, Скакавац, Брестовац, Ваганац Бјелајски, Цимеше, Бусије и Стјењани Мали. По организацији од ове парохије отпашће: Ваганац Бјелајски и Стјењани Мали.

Парохија Вођеничка има сад 336 кућа са 2534 душе.

Старосједиоци су све Срби православне вјере. Досељеника има такође исте вјере и народности, а има их нешто и римокатоличке вјере, као што ће се даље при поређању села назначити.

а) Вођеница село има 140 кућа и 1041 душа. Има овђе 31 кућа досељеника из Лике, који су се од 1879. године овђе населили. Они су православне а има нешто и римокатоличке вјере.

У Вођеници још 1879. г. подигле су српске добротворке пл. госпође Мис Ирбијева и Јонстонова једну кућу, која је поменуте и 1880. год. служила за школу и од истих добротворки издржавана. Кад оне ове школе у овим крајевима напустише, онда ова зграда претворена би за нељу. Прије неколико година народ овој згради дограби звоник такође од дрвета, на који једно звоно смјештено буде; те тако ова зграда, — и ако је у потпуно трошном и слабом стању — опет за

парохијалну цркву служи, у којој се на осве-ћеном антиминсу св. литурђија сршава.

Сјеверно од ове узимо парохијалне цркве, постоји једна ситном шумом обрасла главица, коју народ назива „Градина Дреновац". У ове градине познају се и данас два пararалелна елиптична зида, која су у смјеру главне њене осовине зидом раздјељени. Од Дреновца градине пођавши мало истоку преко воде Вођенице, на-лази се зидина црквена, коју су сељани откопа-вали и неких ствари у њој нашли. (О овом види у броју 5. Источника од 1887. г. под насловом: Откриће једне црквине од К. Ковачевића свеш-теника).

Од ове пак зидине односно црквине управо источно на једном повећем брежуљку има опет једна градина „Мачковац". Од Мачковца иде се води Вођеници, која тече средином села истога имена Вођенице прокоп (јаруга), који је по свој прилици осигуравао долазак из града к води.

б) Од села Вођенице и поменуте градине Мачковца, на источној страни пружа се на доста узвишеном брду село Скаканац са 53 куће и 468 душа искључиво Срба православне вјере. Насељеника има овдје 7 кућа исте вјере као и старосједиоци, а доселили су из Лике у 1879. години.

в) Сјеверо западу од Вођенице преко једног брежуљка шумом обраслог за ¼ сата хода на-лази се село Брестовац, које броји 32 куће и 198 душа такође Срба православне вјере. У Бре-стовцу има 6 кућа које су у 1879 години из Лике доселили, но и они су исте вјере као и домородци.

У овим двама селима под *б* и *в* старине ми никакве познате нијесу.

Пођавши из села Вођенице од парохијалне цркве према познатом старом граду Бјелају (Бје-лајско поље), покрај пута находи се „Чобанско гробље". Народ прича да су овђе изгинули чо-бани вођеничких бегова из освете, коју је над њима извршио неки Пркошки бег, који се и ка-петаном звао.

г) Јужно од Вођенице идући 1 сат село је Ваганац бјелајски са 21 кућу и 193 душе. Ста-росједиоци су Срби православне вјере. У овом селу има 7 кућа које су по окупацији из Лике доселили се, такође су исте вјере изузевши 2 куће римокатоличке вјере.

д) Од Ваганца бјелајског пружило се југо-западу село Цимеше са 26 кућа и 134 душе све Срба православне вјере. Досељеника је овдје 10 кућа, који су исте вјере а досељени су у 1879. год. из Лике.

У селу Цимешима находи се једна зидина која је подсигурно црква православна била, што свједоче порушени зидови, који су на крст озна-дани били, а и управ истоку је иста окренута. Народ приповиједа а и држи, да је ово мана-стир био.

Више ове зидине источно на једном бре-жуљку, који као висораван изгледа, види се да је овдје негда и кућа на подрум озна-дана била, од које сад порушени зид као гро-мача изгледа. Народ ову громачу и сад ку-ћерином — кућиштем назива.

е) Од Цимеша управо западу находи се село Бусије са 53 куће и 376 душа. Овдје су старо-сједиоци као и досељеници, којих 19 кућа има што су у 1879. год. из Лике доселили се, све Срби православне вјере.

Између пошљедњих двају села (југо-западу од Вођенице 1½ сат) лежи стари град Бјелај од кога се и данас виде зидине до 18 м. висине, а зид је у града дебео око 1·40 м. Зид је изве-ден у облику право угловог четверокута, дуље странице окренуте су према истоку и западу. Град је успоредо са краћим страним страницама прегрђен по прилици не по средини. У јужном дијелу на западни зид чим се на врата уђе десно, била је кула за апс. Врата су од ове тек у ви-сини у пола сад постојећег зида подигнута. Зид јој је дебео око 2 м. На њезином своду набијена је земља те ни сад озго у њу неможе киша нити што друго падати. Она је до данас добро са-чувана.

Под градом сјеверо-источно данас се налази неколико кућа мухамеданских. Једна од ових кућа (Ибрахим Пашића) облика је црквеног, а особито кров њен (одвојено је олтар и сад од црквине покривен), да је од старе цркве начи-њена и то по прилици од „Бјелине", од које је и мјесто своје име добило. На прагу ове данашње куће (Ибрахим Пашића) а некадање цркве Бје-лице, како ми приповиједише, нађено је око прага крст и неколико писама, али је ово све на не-срећу сакривено а може бити и уништено. На олтару од источне стране од када је у кућу црква претворена врата су отворена.

Прије неколико година пукао је гром у ову од цркве претворену кућу и у истој убио је старјешину кућњег Ибрахим Пашића, кога су и њиом звали, те због истога потомци му се друкчије и „Волићима“ зову.

Од старе цркве Бјелиће идући равном пољу Бјелајском сјеверу једно 50 корачаји одмакнуто у селу по е назначеном Бусија, подигле су послије окупације пл. Мис. Ирбијева и Цонстонова српску школу у једној од дрвета начињеној згради, која је послије за капелу преграђена, у којој се на извјесне празнике преко године и сад св. литурђија сврпава. Уз ову капелу подиже се сад дрвени звоник, са којега једно звоно побожни народ позива на св. богослужење.

ж) Од Бјелаја југозападно находи се једно мало сеоце „Стјењани Мали“ са 11 кућа и 124 душе све Срба православне вјере.

5. Са Вођеничком парохијом граничи са западне стране парохија Крњеушка. Ова парохија састоји се из села: Крњеуше (ово опет село дијели се на сеоца: Селиште, Тарбушки Дô, Крњеушу и Зелиновац), Ластава, Врановине и Рисовна (малог и великог). Како сад тако и по организацији остаће саставни дијелови ове парохије исти непромјењени. Ова броји 248 кућа са 1997 душа.

Старосједиоци су сви ове парохије сами Срби православни.

Има досељеника из Лике, који су у 1879. год. насељени такође исте вјере као и старосједиоци, а има и римокатолика, каошто ће се при поређивању села видити.

а) Крњеуша село броји 81 кућу и 641 душу и то Срба православне вјере, међу којима је убројено и 13 кућа из Лике по окупацији досељеника.

У Крњеуши је сједиште дотичнога пароха, који станује у својој сопственој кући.

б) Од Крњеуше поћавши сјеверу, пружа се село Рисовац са 53 куће и 496 душа Срба православне вјере. Међу овима има 16 кућа из Лике у 1879. години досељених, који су исте вјере као и старосједиоци, а имају само 2 куће такођер из Лике у 1879. год. насељене, које су римокатоличке вјере.

У селу Рисовцу управо на сред парохије Крњеушке између више поменута четири села, народ је још у 1888. купио један комад земље оранице, те на истом у 1881. год. подигнута је једна зграда од дрвета, која за привремену парохијалну цркву служи. У 1891. г. парохијани су овдје једно звоно добили, које им још осјештано није.

У 1892. години овдје је трудом народа и заузимањем дотичног пароха отворена приватна српско-православна вјероисповједна школа, која због недовољних материјалних средстава једва да ће моћи и на даље уздржати се.

На поменутом земљишту парохијани Крњеушки наумили су парохијалну цркву од камена подигнути, у коју су сврху већ и новце распорезали, од кога разреза покупљено је 1000 фор. а у цркви је било прво готових 96 фор., те је свота од 1096 фор. послата у новчани завод у Сарајево.

Од цркве поћавши сјеверу народ је још 1869. год купио један комад земље оранице од 2 дана орања и на истом земљишту једну кућу дрвену за 125. дуката у злату (види о овом „Источник“ св. I. за јануар 1892). Кућа је ова у вријеме устанка т. ј. 1875. год. изгорела а од земљишта црквеног, почем је под најам дат, добива општина годишње по 6 форинти.

Западно само преко пута прећи од цркве налази се стара црквина, на којој је неки Стефан Карановић кућу направио. Да је ово црква била свједочи нам некадашњи црквени олтар т. ј. у подруму види се и сад заокружен зид. Уз ову црквину са сјеверне и западне стране види се још порушених зидова, ваљда од црквених кућа.

Осим ове црквине западно поћавши налази се још једна зидина коју такође црквином зову. Зид је од исте још и данас у висини до један метар очуван, у ком је још од старих времена а и до устанка служила се св. божественна литурђија у старом олтару, који се још добро види.

У години 1892. у овом олтару нађен је камен, на ком је натпис ћирилицом написан био овај: „ев Никола 8 маја“. Овај је камен тадањи стражмештар жандарског котара Петровачког г. Томленовић узео и, ваљда, у музеум послао.

Око црквине ове находи се старинско гробље, у које се још и дан данас мртваци копају.

в) Од цркве истоку на једно пола сата ода, пружа се село Ластве са 46 кућа и 325 душа,

међу којима има 9 кућа из Лике досељених, који су као и старосједиоци православне вјере. Но имају три куће римокатоличке, који су такође на лике у 1879. год. населили.

У овом селу Ластава има једна „Градина“ на спрам које, приповједа се, да је манастир негда био, од кога да је учињена кућа првих Куленовића тако звана „Црна кула“. Ова је своје име добила, једно што је од цркве начињена, а друго што је уз исту увијек прислоњено било по 300 штапа са којима је народ ни крив ни дужан мучен. Приповједају да је кула ова имала 5 сводова (ћемера), које су посљедњи Куленовићи срушили и од велике куле кућу за становање учинили, и коју су до посљедњег времена поправљали и чували је за успомену, као прву кућу из које су први Куленовићи потекли.

г) Од Ластава источно лежи село Врановина, које има 68 кућа и 535 душа и то Срба прав. вјере, међу којима има 26. кућа досељеника из Лике, такође исте вјере са старосједиоцима. Такође имају 2 куће римокатоличке из Лике досељених.

У Врановини и то од више споменуте Црне куле источно постоји једно брдо звано „Вјешало“, на којем је крушка све до скоро била, о којој су праведни од зулумћара криво осуђивани људи вјешати. Мало подаље је градина „Раковац“, око које најближа је околица прозвана по имену њеном Раковица, ма да је то дио самог села Врановине. Градина Раковац је са три зида обзидана. Приповједају да је ту било па и налазило се различитих старина, но на штету од истих до данас ништа сачувано није.

6. Од парохије Крњеушке сјеверо западу а од Кјелаја управ западно на $^3/_4$ сата лежи село Пркоси са парохијом истог имена. Овдје је смјештено сједиште парохије ове. Пркошка парохија састоји се из села: Пркоса, Рановаца, Орешког брда и Стјењана Великих. (По оргазинацији: Пркоса, Рановаца, Оранца, Орешког брда и Ваганца Бјелајског). Парохија ова броји 230 кућа и 1852 душе.

У својој парохији Пркошкој има 31 кућа досељеника из Лике, који су по окупацији досели, и то су све православне вјере.

а) Пркоси село броји 80. кућа са 660 душа. У Пркосима живе све сами Срби православне вјере.

Старинама је овдје у својој парохији трага мало остало. Вриједно је само споменути „Кулу пркошку“, која се налази близу садашње цесте, која из Петровца преко Пркоса у Кулен-Вакуф води. Ова је кула велику своју улогу одиграла у Босан-ској Крајини. Она је као пребивалиште наопаких капетана дала материјала многом народном причању. Код ове куле између осталих још је и неки свештеник Тривун Карановић из Крњеуше после грдног мучења и посјечен био.

Од куле сјеверо-западу неколико корачаји идући налази се зидина једна од прилике 10 метара дуљине, 8 метара ширине а висине зида на неким мјестима има до 3 метра.

За ову зидину проповједа се, да је негда православна црква била, те ако је ово истина, онда мора да су је иновјерци у Касарну претворили, што нам њезине пушкарице показују.

б. Рајиновци село западно је од Пркоса са 49 кућа и 368 душа. У овом селу живе Срби прав. вјере и само двије куће мухамедове вјере.

в. Орашко брдо сејеверо-западно од Пркоса са 62 куће и 434 душе. Овдје су готово православни а има нешто мухамеданске вјере.

Код Орашког брда у мухамеданском селу Орашцу званом на једном брежуљку, има једна зидина по којој се данас диже башча са воћем једног мухамеданца, а можда су се овдје негда уздизале топле молитве веселих Срба свемогућему Творцу. Дотични мухамеданац приповједа да је овдје нашао синџир од звона и траг цркви. Исти каже да је зидина дугачка до 25 m. Плоча, која је за св. трапезу служила, дугачка је 2·28 m., широка 1·32 а дебела 0·48 m. Код ове зидине находи се још доста плоча, али се на њима одозго невиди никаквих натписа.

Између овог села т. ј. Орашког брда, Течочака и Липе (ова посљедња села два села подпадају под протопрез. Бихаћки) има вода звана велики и мали Брусовац, међу којима находи се једна громила (гомила), за коју народ држи да је ту негда црква била.

г. Од Пркоса пођавши југу 1 сат хода пружа се испод планине Осјечењице са западне стране село Стјењани Велики са 39 кућа и 390 душа.

У овом селу живи искључиво српско-православни народ а старина никаквих нема нити сам о њима ја што год сазнати могао.

7. На ријечици Уни лежи мјестанце Кулен-Вакуф са парохијом истог имена, гдје је данас смјештена Испостава (котара Петровачког).

Ова се парохија прво називала а и сад је многи зову „Завођска“ за то, што је готова сва пружена са ону страну воде до Лике. Парохију ову сачињавају: Варошница К. Вакуф, села: Калати, Бушевић, Кестеновци, Штрбци и Сеоце, (по организацији њојзи су саставни дијелови: К. Вакуф, Сеоце, Штрбци, Кестеновци, Бушевић, Клиса, Хавала, Калати, Островица, Цевер Вакуф и Стјепани Велики и Мали.

Парохија К. Вакуфска има сад 215 кућа са 1515. душа.

Врло је чудновато да је ова парохија дугачка готово 5 сати хода а широка само (на најширем мјесту) $^3/_4$ сата, али јој се трефио таки положај, да се никако заокружити могла не би, почем се уз границу Лике пружила.

а) Кулен Вакуф са селекцијем кућама које Цевар називају има 47 кућа и 280 душа Срба правосл. вјере. (По државном попису од 1886. било је православних 274, Мухамеданаца 792 и римокатолика 16 т. ј. у К. Вакуфу и Цевар Вакуфу скупа).

По окупацији из Лике насељених има 5 кућа и то православне вјере.

У К. Вакуфу близу котарске испоставе, која је са школом народном у једном здању, више извора воде Островице (ова одмах од извора на неколико корачаји утиче у Уну), на једној висоравни подигнута је мала од дрвета капелица са малим звоником од истог материјала начињеним, са чије се висине разликује по долини Уне милозвучни глас, али жали боже једног звона.

Споменута капелица и ако у њојзи неможе се више од 20—30 душа смјестити, ипак за парохијалну цркву за сада служи.

б) Од К. Вакуфа поћавши низ воду Уну најприје долази се у село Калати са 45 кућа и 241. душу. Овдје осим православне има и мухамедове вјере са нешто мало римокатолика. По окупацији насељених Личана у овом селу има 22 куће.

в) До Калата одмах је село Бушевић са 88 кућа и 351 душу. Овдје живе сами Срби православне вјере међу којима има 8 кућа из Лике по окупацији насељених, који су са староседиоцима једне вјере.

г) Кестеновац село броји 40 кућа са 358 душа такође и овдје живе сами Срби правосл. вјере. Међу овима има из Лике по окупацији 7 кућа досељених и то су вјере као и староседиоци.

У Кестеновцу на једној са лијепим гајем обраслој главици виде се трагови старе цркве. Рушевина олтара а и другог зида прилично је сачувана од непогоде времена, те се са свим види да је то сигурно православна црква била. Око ове црквине виде се старинско гробље но на истом до данас натписа никаквих нађено није.

У овој зидини још првог и посљедњег устанка и од памтивијека па и дан данашњи у пријеке св. четрдесетнице свршава се св. безкрвна жртва Христа Спасителја, на којој се вјерни причешћују тјелом и крви Спасителевом.

Ово је село готово на сред парохије К. Вакуфске због чега се држи да ће бити подигнут парохијални стан а и црква за ову парохију.

д) Даље настаје село Штрбци које има 26 кућа и 214 душа све сами Срби православне вјере међу којима има 5 кућа из Лике у вријеме окупације досељених, који су такође вјере православне, као и староседиоци.

е) „Сеоце“ има 11 кућа са 71 душу. Староседиоци су православне вјере као и досељеници из Лике којих има двије куће.

(Свршиће се).

РУКОПОЛОЖЕНИ.

Владимир Пејовић, родом из Травника, свршени богослов рељевског завода и бивши учитељ српско-православне основне школе у Приједору, рукоположен је за ђакона и свештеника 6. и 13. марта 1894. године у Сарајеву, и одређен је на упражњену парохију Брезичане у Бугојнском протопрезитерату.

Ђорђе Павић, родом из Дворишта, костајничког протопрезитерата, ученик III. разреда

богословског завода у Рељеву, рукоположен је 13. марта 1894. год. у Сарајеву за ђакона задводне цркве у Рељеву, у којој ће служити до свршетка III. и IV. разреда богословије.

РАЗНО.

Изабран за члана академије. Петроградска духовна академија изабрала је г. Д-ра Никодима Милаша епископа далматинског за свога почасног члана. Радујемо се овом заслуженом одликовању и честитамо ислеученом архијереју пресвештеном господину Милашу.

Злосрећни број 13. Сујевјерје велико је чак и у образованих људи; доказ број 13. — Кад тринаест лица сједе за столом, скоро свуда у Европи влада сујевјерје, да ће једно међу њима умријети у течају исте године. За то има у Лондону и Паризу људи, који воде миран занат „четрнаестог“. У обично вријеме ручка они чекају у своме стану, да их на брзу руку позову на ручак, гдје се случајно тринаест лица скупило за столом. Они се увијек појављују у отмјеном одијелу, за ручком не проговоре ни ријечи, но наједу се што више могу, па се послије ручка непримјетно уклоне. У Паризу плаћају тим „четрнаестима“ по 20, а у Лондону по 25 динара за „један рад“. Прије неколико година умро је у Лондону такав један „четрнаести“, који је оставио за собом преко 200.000 динара!

Хришћански народи дођоше ово сујевјерије у везу са Спасителем и његових тринаест апостола, од којих је Јуда Искаријотски, послије своје издаје, на скоро умр'о.

Али догађа се да се при случају, гдје тринаест лица сједе за столом, нагађа чак и име онога, који ће први умријети. Тако се догодило у почетку овог стољећа у Берлину. Један министар позове на ручак, међу осталима, и једног страног посланика. Друштво бјеше већ скупљено, кад дипломат примјети домаћину да су тринаест на броју. Министар застане, али се брзо насмјеши да побије сујевјерје посланика. — „Е добро, — рече овај — ја вам могу казати и име особе, која ће прва умријети. Ја ћу то име написати на хартији, коју ћемо ми обоје запечатити. — Међу гостима бјеше и једна лијепа, млада госпођа, по изгледу у најбољем здрављу. Она умре послије једног мјесеца! Посланик дојури министру, који скине печате и зачуђено нађе на хартији име покојнице.

Тако ванредни случајеви доприносе, да се сујевјерије утврђује не само код простог народа, но и међу образованим људма.

„Д“.

Српски учитељски конвикт у Новом Саду довршио је своју трећу годину спреме и издао је рачунски извјештај за прошлу 1893. годину, из кога се види, да у том друштву има уписано 122 редовна члана (учитеља), од којих је 5 умрло, 6 иступило, а 5 због неуплате је отпуштено, који се по томе могу сматрати, да су иступили, те онда има редовни за уплаћивање још 106 чланова. Потпомажући чланова уписано је 94, од којих је само 1 члан напустио своје обавезе и иступио, а 50 њих су већ исплатили сву своју чланарину, а остали уплаћују редовно са врло малим изузетком. Друштвено се имање показало на крају 1893. год. 21. 272 ф. 72 н.

У најновије доба добило је ово друштво новог легатара. Покојни грађанин земунски *Лука Николић* оставио је овом друштву 300 фор. које је његова супруга Неда већ уплатила, а добило је и два нова потпомажућа члана г. *Дра Љубомира Радивојевића* из Каменице са 150 фор., г. Пају Урошевића из Г. Ковиља са 50 фор. и *винковачку читаоницу* са 50 ф. те које с тим, које с новим уплатама чланарине повисило се имање овог друштва до 1. марта о. г. по новом кал. на више од 22.000 фор.

Босиљак је наше најмирисније цвијеће; њега треба да има свака кућа, јер он је и свето цвијеће, од њега се правеките за поткрпљавање водицом, он се у божићни колач меће, њиме се и иконеките и наше жене га у рукама носе, кад год пођу у цркву. Босиљак се сије сјеменом марта мјесеца. Он воли топлу земљу и сунчану страну. Њега посију прво у лонац, па кад никне, пресађује се у башту, ал тек кад отопле дани. Земља је боља пјесковита него масна. Он воли

много воде, за то се мора често заливати. — Босиљка има крупна и ситна листа, онај ситнији је и мирисавији; а има га с бијелим и плавим цвијетом. Ко какав воли, нека у сјеменарама таког иште.

Главни одбор за подизање споменика Сими Милутиновићу Сарајлији у Сарајеву. Број 495. Издао је исказ добровољних прилога за подизање споменика српском пјеснику и борцу Сими Милутиновићу Сарајлији, који су приспјели главноме одбору од 1. јануара 1892 до 24. септембра 1893. године.

Колико се из исказа види, скупљено је свега прилога 10.263 фор. 51 новч. Сав новац падао је на камату у овдашњим банкама. Даљи се прилози шаљу истом одбору, који моли, да би се ти прилози што прије послали, како би се започето дјело могло довршити. На том исказу потписани су: Глигорије М. Јефтановић као предсједник и Јефтан Деспић као благајник одбора.

Одбор пјевачког друштва „Слоге“ у Сарајеву. Једва у трећој главној, али напредној скупштини би изабрат нов одбор. У првој гл. скупштини избор не бијаше правоваљан, јер нико од бираних не имаде надполовичну већину. У другој скупштини изабрат је одбор, али се не хтједе примити, те се за трећу скупштину вашло редом па нудило ко ће се примити предсједништва. У одбору су: Алекса Михаиловић, предсједник; Ристо Максимовић, подпредсједник; Јово Скарић, тајник; Аћим Бабић, благајник; Нико Јанковић, књижничар; даље Поп Лука Чупић, Тодо Хрисафовић, Алекса Јосиповић, Гавро Авдаловић, Перо Станишић и Нико Митричевић. Желимо им срећан и успјешан рад!

Милутиновићев одбор у Сарајеву. Главни одбор за подизање споменика Симу Милутиновићу ријешио је у својој сједници ужег и ширег одбора држаној 12. о. м. *да се подигне видљиви споменик.* На тај закључак навела је одбор оскудица у новцу, пошто се и мислило и очекивало много већој и замашнијој свети. А да се не би ствар отезала и да би се озбиљно могло приступити раду, требало би да сваки похита и са скупљеним као и са новим прилозима, како би се што прије и што достојније одужили нашем дичном Милутиновићу!

Јавна захвала. Висока земаљска Влада за Босну и Херцеговину благоизволела је по својој великој милости и нашој цркви даровати слиједеће ствари.

А) 2 потпуна свештеничка црквена одијела: 1 путир, 2 дискоса, 1 ложицу, 2 звјездице, 1 копље, 1 кутију с' 1 путиријем, 1 чашицом и 1 ложицом за причешћивање болесника; 2 велика чирака пред двери; 2 чирака (трикирије); 2 мала чирака; 1 кадионицу; 1 кутију за тамјан; 1 велико кандило; 3 мала кандила; 1 полијелеј (многосвјећњак).

Б) 1 Триод, 1 Антологион, 1 Пентикостар, 1 Псалтир, 1 Књижицу за благодареље.

Даровательки на овом великом и скупоцјеном дару овим се најрче најсрдачнија благодарност испред народа Мајевачке парохије.

У Мајевици 30. јануара 1894.

Српско-правосл. црквено-школска општина Јавна благодарност. Висока Земаљска Влада за Босну и Херцеговину благоизволела је милостиво обдарити српско-православну црквену општину Подновље у Дервент. котару са црквеним утварима слиједећим: 2 велика чирака, 2 мала двосвјећњака за трапезу, 4 кандила, 1 кадионицу, 1 путир, 2 звјездице, 2 дискоса, 2 кашичице, 2 кутије за частице, 1 гроздић 2 пара врло лијепих златовезених халина са дарцима; и књиге слиједеће: 1 Празничну минеју на вел. коло, 1 Триодион за часни пост (в. коло) 1 Пентикостар (ускршњи вел. коло) и 1 мали Псалтир.

Од стране српско-православнога народа ове парохије потписати изјављује најтоплију захвалност и вјечиту благодарност Високој Земаљској Влади.

У име срп. правосл. црквене општине

У Подновљу 25./11. 1893.

Јосиф Поповић,
српско-правосл. свештеник.

Исказ добровољних прилога, који су пали — пригодом светосавске бесједе држане 1894. год. у манастиру Гомионици. — Српско-православна манастирска основна школа и братија заведенског манастира Гомионице и ове године прослави српску славу св. Саву, баш веома лијепо, а томе је много допринијело љепота времена...

— Но, за тај красни и лијепи дар нека је слава и хвала драгом Богу по сто пута!...

На овогодишњој светосавској бесједи пало је 126 фор. и 33 новч., а придарише ова браћа Срби и родољуби:

По 10 фор.: високопреподобна управа св. обитељи „Крушедола“ у Сријему. — По 6 ф.: г. Герасим Кочић, јеромонах и администратор парохије Кола. — По 5 фор.: г. г. Вл. Матијевић, трг. Загреб; П. Р. Јовановић, трг. Доња Тузла. — По 3 ф.: г. г. Цв. И. Шпирић, парох томински Сански Мост; М. Мачкић, парох Граци Кључ; Јован Ђ. Лазичић, свештеник Лусићи — Бања-Лука; Ф. Уселац, заповједник оружничке постаје Кадинавода; Петар Николић, трг. Загреб; Коста Букић, трг. Биоград Србија. — По 2 ф.: г. г. Ст. Н. Давидовић, прота и савјет добросанске Конзисторије Сарајево; Јов. Ј. Јелић, парох Градина — Бања Лука; О. Милетић, парох Шљивно — Бања Лука; Ст. Остојић, трг. Пријавор; Боконић и Бабић, трг. Бања Лука; Саво Суручка, трг. Бања Лука; Стево Памучина, трг. Бања Лука; Васо Михаиловић, трг. Бања Лука; Лазар Ј. Поповић, трг. Бања Лука; Раде Стојановић, трг. Приједор; Васо Видовић, трг. Бос. Градишка; Л. Р. Јовановић, трг. Доња Тузла; Вл. Стефановић, трг. Приједор; Миле П. Радетић, трг. Приједор; Мих. В. Трифковић, трг. Пријавор; Лазар Стојановић, трг. Приједор; Гавра Нешић дјеловођа, Биоград; Р. Попадић, трг. Биоград. — По 1 фор.: г. г. Јов. Петровић, трг; Кадинавода; П. Загорац, посјед. Кадинавода; А. Драгулић, дјеловођа Кадинавода; Т. Корачак, оружник, Кадинавода; И. Бјелић, шумар Кола; Т. Микић, оружник Кадинавода; Л. Ковачевић, ситничар, Варцар-Вакуф; И. Малиновић, ситничар Варцар-Вакуф; Глишо Бојанић тежак; В. Бјелић, тежак; Г. Баић, тежак; Д. Савић, тежак сви из манастирске парохије; Јово Филиповић, терација на Бишћа, сад настањен код Гомионице; Станоје Моцоња, тежак; Г. Танасић, тежак; Т. Рогић, тежак; В. Зимонић, тежак; М. Пантелић, тежак; Станко Станић, тежак; сви из манастирске парохије; С. Којић, трг. Бања Лука; Саво Милошевић, трг. Бања Лука; Н. Димитријевић, трг.; Цв. Пешут, трг.; С. Кременовић, трг.; Стево Кандић, опанчар, сви из Бања Луке; Р. Кондић, трг. Приједор; Мар. Добројевић, трг. Крупа; Србин Никола Јовановић, посједник придари 2 фор. из Б. Крупе; покојни П. Ућаревић, трг. Брчка; В. Стојановић трг. Сански Мост; Ман. Марьиковић, трг. Сански Мост. Мој добри пријан и Срб-свештеник М. Богуновић из Врела од Цазина посло је 1 ф. 50 н., а госп. пристав и негдашњи српски борац И. Билбија 1 фор. и 20 новч. По 80 новч. С. Чавић, тежак. По 50 новч.: П. Бабић, тежак; П. Киклић, тежак; З. Маричић, тежак. По 40 новч.: И. Милосављ, тежак; М. Милосављ, тежак; П. Лазичић, тежак; Јов. Марлић, тежак; Ст. Касаловић, тежак; Миле Бунић, тежак; В. Милић, тежак. По 30 новч.: Н. Жабић, тежак; Р. Варић, ратар; Зекан Мирић, тежак. По 20 новч.: Ст. Петровић, ратар; Бл. Лазић, тежак; Ђ. Мијић. тежак; Ст. Зарић, тежак; Н. Вукелић, тежак; Ђ. Лужија, тежак; Сим. Јов. Милаковић, Пане Клинцов, ратар; Н. Ђурић, тежак; Тривун Ђурић; Н. Косић, сви из ман. парохије.

— *У* име школе, школске младежи и братства ове св. обитељи потписани најтоплије благодари, сваком брату Србину, пријатељу и познанику, који било морално или материјално припомогоше овогодишњу светосавску бесједу.

Особита хвала мом добром бившем учитељу високопреподобном госп. о. Гавр. Змејановићу, протосинђелу, настојатељу ман. Крушедола и надзор. црквених добара у Фрушкој Гори, који се редовно са својом братијом сваке године овдашње школе сјећа; а и прем. г. В. Ковачевићу, протојереју града Бања Луке, преко кога су и ове године са стране добровољни прилози долазили!

— И још једноч свима вам браћо кличем из српских груди:

„Слава вам и хвала“!

У ман. Гомионици, у марту 1894. г.

Петар Ст. Иванчевић,
српски учитељ, поштењак и јеромонах гомионички.

КЊИЖЕВНЕ ВИЈЕСТИ.

Хришћански Весник. (Свеска I. 1894. године. Год. XVI). Часопис духовни за хришћанско моралну поуку. Власник и одговорни уредник Алекса Илић протојереј и предсједник конзисторије у пенсији. Садржај: 1. Пријатељима и свима добрим Хришћанима. 2. Три Јерарха; 3. Српска кућа бранич вјере и народности. 4. Породица првих Хришћана и сада. 5. Писма једног духовног оца

несрећној једној жени. 6. Нешто о манастиру Хиландару. 7. Народно здравље и народно свештенство. 8. Храбри проповједници. 9. Домаће молитве. — 10. Бесједе непознатога проповједника. — 11. Како треба светковати недјељу. 12. Шта налазимо у Исусу. 13. Праведни Јов. 14. Четрдесето-годишњица Ник. Ђ. Вукићевића. 15. Кијевска духовна академија. 16. Кајање и молитва. 17. Домаће љекарство. 18. Сенаторја, слика из доба римских мученика. 19. Крст и молитва. 20. Вијести из цријевног свијета. 21. Приче с поукама. 22. Божанска љубав. 23. Кратка факта. Биоград штампарија Петра К. Танасковића 1894.

На четвртини 52 стр.

„Светога Јована Златоуста шест књига о свештенству“, са грчкога језика превео и примједбама пропратио протопрезвитер *Јован Вучковић*, професор богословије и прив. ректор православног богословског училишта карловачког. У Новом Саду, издавачка књижарница и штампарија А. Пајевића 1894. године.

Књига је на великој 8-ини са 152 стране, гдје је и садржај. Цијена јој је 1 фор. 20 нов.

Браћи свештенинима најтоплије препоручујемо да набаве ову „златну књигу“, коју треба сваки да је прочита, јер у њој наћи ће правилно схваћање великог позива свог.

Српски пчелар. II. свеска. Цијело дјело у три свеске стоји 1 фор. 60 нч. Претплату ваља упутити на књижару Луке Јоцића у Новом Саду.

И ову другу свеску препоручујемо свештенству и свима онима, који се баве пчеларством. Ова друга свеска као и прва занимљива је а написана је разговјетно тако, да је сваки може разумјети.

Пети годишњи извјештај учитељске и с њом спојене I. народне основне дјечачке школе као вјежбаонице у Сарајеву, објављен на крају школске године 1892./93. Сарајево. Земаљска штампарија. 1894. Учитељски приправника на крају шк. год. 1892./93. било је: у првом годишту 16 и то: 4 мухамеданца, 6 источ. православних, 6 римокатолика; у другом годишту 16, и то: 4 мухамед., 6 источ. правосл., 6 рим. катол.; у трећем годишту 15, и то: 5 мухамед., 4 источ. правосл. и 6 рим. катол.

ЧИТУЉА.

† Васо Јовичић,

парох Црнички у протопрезвитерату Сребреничком.

Након дужег боловања, преселио се у вјечност овај служитељ Божјег олтара 18. фебруара 1894. г. Покојник је рођен у селу Црници 20. децембра 1833. године. Рукоположен је за ђакона и свештеника 14. и 15. априла 1857. године у Сарајеву од Дабро-босанског митрополита Дионисија V.

Послужио је цркву и народ вјерно и поштено.

Бог да му душу прости и вјечна му памћења!

МОЛБА*).

Већ одавна осјећа се у нашем свештенству потреба добре *ручне књиге*, која би имала да буде правим руководством при *правилном и једнообразном отправљању свештенослужитељских и пастирских дужности*. Ја сам ево прихватио понуду неке браће и пошао да задовољим и жељи њиховој и потреби општој.

И ако имам за тај посао прилично и ваљаних извора, нужно је да прикупим што више питања за одговор. Па сам овијем слободан замолити браћу свештенике, да ми преко уредништва својих духовних часописа, донесу каква хоће и знаду *питања из пастирске и црквене праксе*, да књига што потпунија буде.

*) Молим п. н. уредништва наших листова, да ово прештампају.

Браћа у опсегу српско православне карловачке митрополије — патријаршије нека то учине *директно* преко уредништва „Српског Сиона". А браћа свештеници из Босне и Херцеговине нека шаљу питања преко уредништва „Босанско-Херцеговачког Источника".

Питања ваља доносити анонимно или без потписа. Ко ће да пита, нека пожури, а задњи је рок *Петров-дан о. г.* Претплата иде кад рукопис довршим и позив објавим. На углед нека су радови моји у „Српском Сиону" и „Босанско-Херцеговачком Источнику".

Златоје[1]), свештеник.

[1]) Одавна се осјећала потреба оваквог ручног књиге, и ето ту потребу ће да подмири вриједни сарадник овог листа г. Златоје, коме желимо да свој наумљени посао успјешно изведе и срећно сврши. Заиста овај посао није лак, али он ће да жртвује много и много, само да задовољи општој потреби и жељи нашега свега православног свештенства у Српству. С тога браћо свештеници похитајте да што више пошаљете питања преко уредништва „Источника", јер тим ће књига бити потпунија и ваљанија, а кад изађе из штампе биће вам од велике користи и помоћи у вашој служби. Ур.

ПОШТОВАНИМ ЧИТАОЦИМА.

Не мало је шест и пô година како сам се примио уређивања овог листа „*Источника*". Колико сам одговарао тој задаћи, нека о том поштовани читаоци свој критички суд нареку. Моје је да напоменем: све сам чинио драге воље и из добре намјере, што сам могао и знао чинити; радио сам само оно, за што сам мислио да је добро и корисно.

Поред службених послова и породичних и других околности, не жалих ни труда ни ни пожртвовања: да се овај лист одржи, и да добије што љепши вид и обилатији садржај, да заузме што шире поље, и да се узаћ прикупе што боље сарадничке снаге.

Уређивање је већ повјерено другој личности, почевши четвртом свеском овог листа од о. г.

На растанку са поштованим сарадницима и читаоцима, и овом приликом уз најаву моје најтоплије благодарности на обилатијим радовима и моралној припомоћи, што су је кроз више година указивали „Источнику", — братски их молим, да не престају и даље указивати своју љубав, и моралну помоћ пружају, како би се „Источник" још боље унаприједио и што више користи доносио православној цркви, свештенству и народу српском; јер, ни ја се не одричем по све сваке припомоћи овом једином духовном листу у овијем покрајинама, гдје су тако велике потребе духовне.

Уз поновни израз топле благодарности и братског опроштаја, уједно препоручујем свима поштованим сарадницима, да поклоне своје драгоцијено пријатељство и новом уреднику овог листа, у Христу брату, пречасном г. Василију С. Поповићу, протојерeју и члану АЕ. М. Конзисторије.

Срдачно „збогом" на растанку довикује:

У Сарајеву, 30. марта 1894.

Уредник „Источника"
Ђорђе Х. Петровић,
прото и члан АЕ М. Конзисторије
Дабро босанске Епархије.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића у Сарајеву.

СВЕСКА IV. и V. Сарајево, Април и Мај 1894. ГОД. VIII.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: В. С. Поповић, протојереј.

ПРЕГЛЕД ЈЕВАНЂЕЛСКИХ ПРИЧА.

Слика јеванђелских прича о страдању Христа Спаситеља, почињући од часа, кад Га ухватише и метнуше под стражу, а свршујући се скидањем са крста и полагањем у гроб, чини на човјека упечатак, који потреса. Но ова слика наглеђаће још јаснија и већа, а што је најглавније и прецизнија, кад осивјетлимо неке научне податке, који много помажу за схваћање многих појединости у причама јеванђелиста о последњим данима земног живота Господа нашег Исуса Христа.

Ми живимо у сасвим другим околностима и увјетима живота но што су били они, сред којих је благоволио живити на земљи и пострадати спасења нашега ради Син Божиј, који је постао човјеком. Тадањи живот јеврејског народа био је много друкчији од нашег, почињући од домаћег уређења, а свршујући општим и државним устројством. И с тога нам је сад много што-шта неразумљиво, не само у погледу појединости, но шта више често и у општем току догађаја јеванђелске историје.

У овај мах предузимамо да испитамо и колико је могуће расвјетлимо како општи ток, тако и најглавније појединости свега, шта се збило за вријеме суда над Христом Спаситељем, почињући од часа кад су Га узели под стражу у врту Гетсиманском[1]).

Потрудимо се да расвјетлимо мрачну слику безаконог суда над Спаситељем свијета: I.) код Ане — на предходном испиту; II.) код Кајафе, у првој сједници

[1]) При овом раду послужићемо се највише дјелом преосв. Теофана „Евангельская исторія о Богочеловѣкѣ, съ послѣдовательнымъ порядкомъ изложенія евангельскихъ повѣствованій“ (Моск. 1885 г.: и истраживањем г. Макавејског „Археологическія изслѣдованія исторіи страданій Господа Іисуса Христа“: („Труд. кіев. дух. акад“. Дек. 1890 г. јануар, фебруар, март и април 1891 г).

синедриона — ноћу; III.) у другој сједници синедриона — у јутру; IV.) код Пилата — први — пут; V). код Ирода, и VI). код Пилата — други пут. Све се ово збило у времену једне ноћи и једног за њом слиједећег дана.

Јудејским властима — синедриону, потребна је била формална тужба на Христа Спаситеља, тужба ма од кога, тужба на Њега, — као лажно законити изговор да Га ухвате и предаду суду. Такову тужбу да учини примио се ва новце подмићени издајник — тужитељ Јуда Искариотски.

Издајник Господа јавно се у Гетсиманији да Га изда — са „слугама" свештеничким, од старешина и од књижевника (т. ј. с полицајским служитељима синедриона:[1]) и са четом (т, ј. с одјелељем римских војника, који су били дати од римског управитеља за уређење синедриона; чета је је исто, што и кохорта састављена обично од 500—600 људи; вјероватно да не бјеше у овај мах у потпуном броју; (Јов. XVIII. 3, и 12). Ова свакако силна свјетина, која представљаше полицајске силе како синедрона, тако и римског прокуратора, дигла се ноћу кроз спављући град са божанственим Сужњем у дом преосвештеника Ане, једног од отпуштених првосвештеника, каквих је тада, за епохе римске владавине, било много (усљед честе њихове промјене од римских власти) и који су били чланови синедриона, и користише се у опште врло видним и утицајним положајем.

[1]) Мат. XXVI, 47; Марк. XIV, 43; Јов.XVIII. 3. Лука јеванђелист говори још (XXII, 52) о „κοκοδείλοις μαχαίραις". Ово су били вјероватно војводе стражарских авања храма. Код њега се једног говори, да су заједно са свјетином дошли и архијереји. Под архијерејима можно је разумијевати чланове првосвештеничких породица. Ови чланови такођер носише име архијереја.

I. Код првосвештеника Ане бијаше Христос Спаситељ подвргнут, тако рећи, предходном испиту прије но што ће се јавити на суд великог синедриона. Већ на овом претходном испиту показало се прво нарушавање законитог правосуђа, које се почињало код Јевреја испитивањем не самог оптуженика, него свједока, на што је Христос Спаситељ и упозорио, кад је одговорио на питање првосвештеника Ане о Његовом учењу и ученицима. „Што питаш мене? Питај оне, који су слушали, шта сам им говорио; ево они знаду шта сам ја говорио" (Јов. XVIII. 21). Стављајући се тим начином на земљиште законитог правосуђа, Христос Спаситељ учинио је Ану немоћним да продужи суд. Сазнавши законито захтјевање Оптуженога, Ана Га шаље Кајафи, официјалном заступнику и предсједнику синедриона.

II. Овдје, међу тим, у дому Кајафе, не пазећи што је доцкан у ноћ и наравно опет против закона, који заповиједа, да се суд држи само дању (од изласка до заласка сунчева), сабраше се преосвештеници и старјешине и књижевници (Мат. XXVI, 57, 59; Марк. XIV, 53, 55) или цио синедрион[2]): 1) „првосвештеници" т. ј. не само они, који су били у дужности но и отпуштени; 2). „старјешине" т. ј. свјетовне народне војводе, представници породица и племена, који су свакако истраживали нека грађанска дјела; 3). „књи-

[2]). Фаррар („Живот И. Христа" Спб. 1885 г. ст. 407) описује сједницу код Кајафе сједницом не цјелог синедриона, но само једног дијела његовог „комитета". Али такова предпоставка противу ријечи правом називу овог ноћног скупа код Мат. XXVI. 59 „синедрионом" и уз то с додатком „цио" (τὸ συνέδριον ὅλον:), не говорећи већ тадањој судској пракси — да се ријешења криминалних дијела у двије сједнице синедриона ријешавају. По Фаррару суд се над Ис. Христом свршио у једној сједници синедриона — у јутру.

жевници", т. ј. законословци и правословци, који су били неопходни синедриону у судској дјелатности и од великог утјецаја код народа.

Законито правосуђе у криминалним дјелима одликоваше се у великом синедриону (у колико је можно пресудити по предањима, која су записана у Мишни, најдревнијем дјелу Талмуда) највећом опрезношћу; 1). ноћу, од заласка до изласка сунчева, нису се допуштале судске сједнице у криминалним стварима; 2). синедрион не могаше сам отпочети дјело оно се могло отпочети тек свједоцима, који подносе тужбу; 3). свједокâ је морало бити најмање два и то непосредних очевидаца преступа, а не таквих, који о прије ступу само слушаху од других; при испитивању ових свједока, мораху се очитована њихова подврћи најмарљивијој критици; свједоци морали би бити одијељени и подвргнути испитивању сваки за себе, и тек усљед безусловног њиховог сагласија, добијаху им свједочанства законску моћ; 4). оптуженику су се остављала сва средства за оправдање и одбрану; 5) послије претреса дјела и подробног испитавања путем дебате чланова синедриона, коју су покренули, бројали су се гласови и састављано је рјешење; 6) завршно пак одређење пресуде остављало се до сутра-дан, с тога, да се даде времена продходном рјешењу, да се устоји и да постане јасно; судије, употребљујући мало јела, цио тај дан не пију вина; 7.) други дан у новој сједници синедриона опет се скупљаху гласови чланова и тек после два пут обновљене пресуде, оптужени се осуђује на казну.

Велики синедрион, који је био из 71. члана (осим предсједника) по историјским датима први пут постао је одређењем за времена Антиоха В. (223—187 до Р. Хр.), у сво вријеме могао је само судити, али није имао права сам подвргавати смртној казни, и морао је поднашати своју пресуду на прије глед и потврду римској власти — прокуратору.

Није тешко видети, у колико је сав суд синедриона над Господем био пун разних безакоња. Не говорећи већ о незаконитости времена му (дубоко у ноћ), не бијаше законитог тужноца и правно способних свједока; предсједник суда (Кајафа), против закона јављa се у својству тужноца, и присиљава опет противу закона, оптуженога на сопствено признање и то помоћу заклетве; најпослије незаконито је и то, што послије неколико сахата од првог суда, опет рано у јутру скупља се синедрион да доноси друго, завршно рјешење.

Јуда Искариотски, који је покренуо криминално дјело — јуридички законити тужилац и главни свједок — очевидац свију дијела Христа Спасителја и слушалац свију Његових ријечи — није присутан; њега не видимо ни на претходном испиту код Ане, ни у збору синедриона код Кајафе. Међу тим, суд се могаше почети с јуридичког гледишта само поднашањем тужбе овог свједока — тужноца пред синедрионом, у присуству оптуженога. Истина у мјесто Јуде наћоше се „многи лажни свједоци" и најпослије двојица (Мат. XXVI. 60—61), представивши важну, с јуридичког гледишта, тужбу — о тобожњем богохулству. Али сви ти свједоци, не искључујући и последња два противуријечили су, јер су говорили зацијело по чувењу. Они су, можно је мислити, на брзу руку врбовани из свјетине од непријатеља Христа Спасителја, из свјетине, која је пратила ноћу божанственог Страдалца на путу од Гетсиманије до двора првосвештеника Ане. Ето

за што и сам синедрион није признао њихово свједочанство „једнако“ (οὐδὲ οὕτως ἴση ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν Марк. XIV, 59). Послије овога било би по закону да отпусте оптуженога, као лице, чија се тужба није доказала тачним свједочанствима. Али како је члановима синедриона, архијерејима, старјешинама и књижевницима да отпусте предмет огорчене алобе своје, кога су одавна у алобним срцима осудили на смрт?

У овом критичном часу предсједник синедриона најпослије притиче гријешном средству — клетви, да кроз њу изнуди сопствено признање Опуженога, и тиме да Га принуди на тобожњи пријеступ т. ј. да учини богохуљство измишљено и на тај начин да имају узрок, т. ј. тобоже закониту основу да Га осуде. Првосвештеник није имао права: 1) да остане на сопственом признању Христа Спасителя тим више 2.) помоћу заклетве. Цигло признавање пријеступника без доказа свједокâ не бјеше никако доста за његово осуђење. Законодавство Мојсеја сасвим не зна такове праксе и нигде се не позива на сопствено признавање оптуженога у својству доказаногa средства, — тим више — намјерног доказа признавајући таковим само доказе свједока. Најпознije равинско право — такођер не зна за ту праксу. „Наш закон“, говори Мајмонид, „никога не осуђује на смрт на основу сопственога признавања“. Дакле ћерати на сопствено признање оптуженога, било би са законитог гледишта, неправично (свакако је било да Га пусте, шта више и у случају његовог сопственог признања), а да се добави таково признање помоћу заклетве „Бога живога“ било је шта више пријеступно — и јасно свакако. Нити по праву Мојсеовом, нити по равинском клетва, која се тражила само у дјелима новчаним, није се никако допуштала у дјелима криминалним по врло тешким основима. Велики криминални преступник могаше, за спасење свог живота, да се ријеши дати лажно очитовање, шта више заклетвом, т. ј. да учини нов преступ, и на тај начин заклетва би га постицала на тај нов пријеступ, не доносећи никаквих других резултата. Кад је Господу Спасителју нашем било ипак угодно да одговори на ово заклињање познатим сјајним ријечима, тада је без сумње алобна радост испунила ожучена срца Кајафе и његових другова, — радост, која се јасно и отворено показала лицемјерним ужасом њихових усклика. И одмах пређе се од синедриона предходна смртна пресуда над Христом Спасителем: „повинен смрти“.

III. Преостајало је још мало часова од ноћи, скоро требаше сунце да се роди. Суд је био на горњем спрату дома Кајафина, јер Петар, чекајући исход суда, сјеђаше „вънѣ во дворѣ“ (Мат. XXVI., 69.) „на дворѣ вънѣзѣ“ (Марко XIV., 66.). Одатле са горњег спрата, из горње собе дома Кајафина, гдје бијаше завршна сједница синедриона, био је Господ изведен доље, за то, да ту на дворишту под стражом чека осванак дана и коначни суд синедриона. Ту на дворишту био је Господ свједок одречења Петрова, „погледа“ на њега и Петар се „опомену ријечи Господње“ о трикратном одрицању од њега.

Домови Јевреја имађаху квадратни — четвероугални — облик, унутра бијаше двориште, једно или два, у које је водио уски пролаз, просјечен у једном од зидова зданја. У богатом дому првосвештеника за цијело било је не једно, но два дворишта. Прво је одређено за домаћу стоку и за слуге, друго, одијељено

од првога каменим зидом са уским пролазом, било је као мали врт са чатрљом (Wasserbehälter) у средини и растењима, и било је пријатно мјесто за одмор домаћину. Христа Спаситеља довели су на прво двориште и ту Он „погледа“ на Петра, који Га се одрекао пред слугама. Ту се Он подвргао пљувању, пригушкама и разним хуљењима од слугу, који Га чуваху (Мат, XXVI, 66—68., упор. Лук. XX, 61—66.)[1].

По јеврејском криминалном правосуђу, синедрион је требао да се састане ради одређења коначног суда не у ово, тако близу већ јутро, него остављајући један дан послије претходног рјешења, да би ово могло сазрети.

Али непријатељима Господа јако се журило, јер не преостајаше више од пола дана до наступања празника Пасхе, а преостало им још много да ураде; по овом оставивши тек неколико сахати, зашто не више о 3—4, после прве сједнице они опет, рано у јутру, сабраше се на нијеће: „Оутро же вьсиѣ совѣтъ сотвориша вси архіереє и старцы людстіи на Іисоуса лжу вѣити его“ (Мат. XXVII, 1). Овдје, у овој сједници опет се препираху ли на сопственом свједочанству оптуженога, опет говоре, да они не требају никаквих свједока [Лука XXII, 66—71], и донашају коначно рјешење; за тим одведоше Христа Спаситеља к Пилату ради потврде и извршења пресуде: „и свѣзавше его ведоша и предаша его понтійскомѣ Пилатѣ игемонѣ“. [Мат. XXVII, 2].

IV. Римски прокуратор Пилат живећи управо у Кесарији, но дошавши на празник Пасхе у Јерусалим, да пази на мир у метежном народу, који се сакупљао у престоницу на празник у великом броју, није се зацијело зачудио ра́номе доласку Јудеја, пошто је могао дознати, ма у општим цртама, догађаје, који су се збили прошле ноћи, благодарећи учешћу римске страже у истој! Пилат ставља непријатељима Христовим формално питање, питање, које је као израз жеље да развиди дјело: „какву кривицу износите на овога човјека“? и добивши одмах општи и неодређени одговор („кад он не би био злочинац не бисмо га предали теби“), даје им разумјети, да ако неће они јасно и отворено казати тужбу, т. ј. криминалан приједтуп с римског дворанног гледишта, то нису имали за шта к њему долазити: „узмите Га ви и по закону својему судите му“. Чланови синедриона као што се види нијесу одмах у почетку усвојили тужбу с новим положајем, тужбу, коју су принуђени били дати ради успјеха у својем дјелу. Они тек сад увиђају јасно неопходност, да другим чим формулишу тужбу, из религиозног да је окрену у политичку. С том намјером давши тужби, коју су подастрли, криминални политички карактер, одговорише: „ми не смијемо никога *погубити*“ (Јов. XVIII, 29—31).

[1] Тешко се може допустити, као што то допушта пресвештени Тевфан, двократно поругање Спаситеља: и у сједници синедриона и овдје на дворишту Кајафином. Код јеванђелиста Матеја и Марка говори се о хуљењу одмах *послије* пресуде синедриона (*осуђења смрти*) и непосредно *пред* причом о одречењу Петра на двору доле тако, да је можно односити ово поругање и у сједници синедриона и на дворишту доле сред слугу. Но код јеванђелиста Луке прича се о овим бунтовним сценама тек после приче о отрицању Петровом, а тиме се даде разумјети, да су се поруге над Спаситељем извршивале од слугу на дворишту а не од чланова синедриона још у сједници. Уз то код јеванђелиста Луке (XXII, 63—65) стоји: људи, који *држаху* Исуса, ругаху му се и бијаху га. Шта више и код кевањ. Марка има помена о „слугама“, који га бијаху по образима (Марк. XIV, 65). Може бити да су Спаситеља напали поругама при самом изласку из сједнице синедриона на степеницама које воде у двориште, — поругама, које се продужише и шта више о којима смо слушали на дворишту, сред слугу, чекајући до свањења.

Послије такове изјаве Пилат приступа к разматрању дјела, а Јудеји — к излагању тачака, на основу којих га туже.

Тужба се сад обрће из религиозне у политичку. Христа Спасителя туже: 1) да буни и квари народ; 2) да забрањује давати кесару данак; 3) да назива себе Христом — царем (Лука XXIII, 2), т. ј. туже га за најважнији и највећи политички приједступ, за повреду не више цара небеснога, но цара земаљскога, римскога кесара. Ове двије посљедње тачке биле су нарочито за то измишљене. Но разговор Пилата са божанственим Сужњем о царском достојанству у преторији у четири ока, далеко од раздражене свјетине, која није била у згању, него је остала пред домом, јасно је показао, како су биле далеко мисли Исуса Христа од свега земаљскога и у појединости од тражења земаљске царске власти (Јов. XVIII, 33—38). Послије овог разговора, изишав Пилат из преторије к свјетини Јудеја, јавља им, да не налази никакве кривице на њему. Из свјетине просуше се наново разне и многобројне тужбе (главари свештенички тужаху га врло" — Мар. XV, 3) приспјавају Пилата по други пут (Мар. XV, 4) да уђе у преторију и поново пита Христа Спасителя о тужбама, којима га туже, на које питање у овај мах Господ није благоволио одговорити.

V. Међу тим, за вријеме излажења к свјетини Јудеја (може бити у првом од ових излажења), сред разних и разузданих крикова, Пилат се опомену Галилеје, као родног мјеста Христа Спасителя и као мјеста, гдје је тобоже Он почео бунити народ, продужујући то буњење у другим мјестима (Лука XXIII, 5). Римски управитељ намисли да се извуче из овог непријатног дјела, те шаље Сужња управитељу Галилеје Ироду Антипи, рачунајући да ће тиме угодити овом пошљедњем.

Ирод Антипа, управитељ Галилеје, имајући своју резиденцију у Тиверијади и као Пилат дошавши на празник Пасхе у Јерусалим, јако се обрадовао овом послању не само за то, што је ово умекшавало ране његовог самољубља (не за дуго пред овим послањем Пилат је, противно закона, који заповиједа, да се преступници суде по мјесту становања им, погубио многе Галилејце поводом повреде рушнице храма) но и за то, што је давно желио видјети великог чудотворца, о коме је много слушао, а и надао се да ће видјети од њега какво чудо (Лука XVIII, 8). Али наде Ирода не збише се; Христос Спаситељ не удовољи љубопитству му, хвалисању и жељи за чудесима. „Осрамотивши Га са својим војницима и поругавши Му се, обуче му *бијелу хаљину* и посла га натраг Пилату", овим су се повратили међу њима пријатељски односаји (Лука XXIII, 11—13). Облачење Христа Спасителя у бијелу хаљину употријебио је Ирод за цијело, као фину, по његовом мишљењу, и злу поругу, разумљиву Пилату, која је имала позабавити Пилата, а и видљиво представити своје — Иродово оштроумље. Свијетла, бијела хаљина, која је била код Јевреја, заједно с пурпурном, хаљином велможа и царева, код Римљана, бјеше обична хаљина кандидата на извјесне дужности. Христос је требао, по мишљењу Иродовом, да предстане Пилату као кандидат на звање цара јудејскога.

VI. По повратку од Ирода, Христа Спасителя наново уводе у преторију. Пред преторијом бјеше доста простора, на ком се могаше смјестити велика множина народа. Пред улазом у дворане преторије било је уздигнуто мјесто, које је

патосано каменитим плочама — мјесто названо литостротон („камени под"), јеврејски пак гавата („високи под"). Осим тога при преторији бјеше особито мјесто за бичевање, за цијело у дворишту.

Кад наново доведоше божанственог Сужња у преторију, Пилат се обраћа главарима свештеничким и народу са ови м ријечима: „доведосте ми овога човјека као, који народ одвраћује, и ето ја га пред вама испитах и не налазим на овом човјеку ни једне кривице што ви на њега говорите; а ни Ирод, јер сам га слао к њему; и ето не налази се ништа да је учинио што би заслуживало смрт. Дакле да га избијем, па да пустим" (Лук. XXIII, 13—15). Чудно противурјечје: очитовање невиности оптуженика и дрскост казнити Га! Ова дрскост казнити Га очито је незаконита и штетна милост, којом се свјетина, као што обично бива, не могаше задовољити, но само још више узбунити у својим жељама.

Можда је одмах послије овог очитовања наредио Пилат да се приведе у дјело поменуто више „наказање" над невиним Страдалцем („наказањем" је мислио замијенути крвну смрт и задовољити раздражену свјетину) нанме заповиједи својим војницима да одведу Христа Спасителя у нарочито одјељење преторије, можда у двориште, гдје је, као што предање казује, било мјесто за бичевање. Овдје римски војници не само да су били божанственог Страдаоца, свакако кожним бичевима, но су Му се и ругали, играјући улогу славног завојштења Му за цара јудејског; обукоше Га у багреницу, метнуше Му у руке трску, као скиптар, сабраше сав народ, клечаху пред њим и клицаху: „радујсја царју іудейскій" χαῖρε ὁ βασιλεύς, ave caesar (обично војничко поздрављање).

Међу тим Пилат још покушава неколико пута, да одврати народ од намишљеног дјела и да пусти Господа на слободу.

Прије свега покушава да се користи обичајем, који је био у томе, да се увијек о великом празнику одпушта један сужањ, — обичај, можно је мислити, уведен од Римљана, пошто ни у свештеним старо-завјетним књигама, нити у талмуду има трага и помена о таковом обичају. У три маха понавља предлог да отпусти Исуса (Лука XXIII, 22), али сваки пут налази на бијесну вику и дреку, која тражаше да отпусти хајдука-разбојника Вараву, а да распне Господа.

Покушава за тим да побуди саучешће и жалост у свјетини, кад види избијеног Страдаоца, заповиједа, да Га доведу са мјеста бичевања у преторију, изводи Га на узвишени под — гавату и показује Га народу с ријечима „ево човјека"! Опет вика „— распни, распни Га, — служи му као одговор. Пилат још једном говори да не налази на њему никакве кривице. Јевреји викаху, да они чине и раде по закону: „ми имамо закон и по закону нашему вала да умре, јер начини себе Сином Божјим" (Јов. XIX, 7).

Чувши посљедње ријечи Пилат се поплаши, опет улази у претеорију, гдје је био Христос Спаситељ, пита Га: одакле је Он, — но не добија одговора. Тиме не мање, напшавши народу, опет предлаже да отпусти Исуса, али у овај мах налази већ на пријетње, да ако отпусти Христа, то ће бити непријатељ кесару, јер сваки који себе царем гради противи се кесару (Јов. XIX, 13).

Малодушни страх да ће изгубити свој положај, а клеветама јудеја, можда, и живот од подозривог Тиверија, узима најпосле код рим. управитеља врхунац

над чуством праведности. Он се најпосле одлучује да потврди смртну пресуду и да ју приведе у дјело заузима своје судско мјесто на гавати, заповиједа, извести Исуса на поље из унутрашње дворане преторије, пере руке пред народом у знак своје невиности ради проливања невине крви и, показавши Исуса Христа још једном народу са ријечима: „сво цар ваш“, предаје га да га разапну. А они узеше Исуса и одведоше (Јов. XIX. 13—16).

Двојако се показује Пилат као преступник. Он поступа и чини како противу унутрашњег закона — гласа савјести, тако и противу спољашњега, писаног римскога закона, — XII. таблице: „не треба слушати лажну вику народа, кад она захтијева оправдање кривца или осуђење невиногa“.

Дакле сав суд над Спасителем није ништа друго, но чудно ткање лажи и нарушавање закона, не само божанствених него и људских.

Заиста тешко је боље окарактерисати суд над Спасителем, но ријечима свештене пјесме: „на Христа шатающееся беззаконныхъ соборище совѣтъ тщетный, очити побѣлѣся, живота держащаго дланію: вгоже всѣ тварь благословитъ, славящи во вѣки“. (тропарион на велики петак, прмос осме пјесме). „Слава долготерпѣнію твоемъ Господи“!

У Митровици 1894.

По руском:

Григорије А. Николић,

свештеник.

ХРИШЋАНСКЕ ВРЛИНЕ.

Намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.

Превео и попунио:

Јован Петровић,

катихета и професор на кр. вел. гимназији, кр. вел реалци, и учитељској школи у Загребу, витез црногорског ордења Књаза Данила I.

(Наставак).

15. Породичне врлине.

Док није свијет просвијећен био свјетлошћу Христове науке, врло се ријетко могао наћи код незнабожаца узорян породични живот. Боље је било код Јевреја, гдје није било допуштено многоженство; но као што код незнабожаца, тако исто и код Јевреја није имала жена личне слободе. Незнабожац није био удружен са својом женом никаквом религијозном свезом, а и Јеврej је могао раскинути брак са својом женом у свако доба, уручивши јој само „*књигу расусницу*“. Тек са доласком Христа Спасителя подигнут је брак на висину духовно-наравствене свезе, која се не раскида. „*Муж и жена*, учио је Спаситељ — *нијесу више двоје, него једно тијело. И тако, што је Бог саставио, човјек да не растављa*“ (Мат. 19, 6). *Мужеви!* учи апостол Петар, *живите са својијем женама по разуму, и поштујте их као слабији женски суд, и као сунаслѣдницe благодати живота*“ (1. Пет. 3, 7). А особито јасно учење о хришћанском браку раскрито је у посланицама св. апостола Павла. Св. апостол заповиједа мужевима да љубе своје жене а не да им господаре: „*љубите своје жене као своја тијелеса*“ (Ефес. 5, 28). Он назива брак „*тајном великом*“ (Ефес. 5, 32). Кад су исповједници Христове

вјере, у прва времена хришћанства, засјали чистијем, свјетијем, породичнијем животом, пуним љубави и добријех дјела, прекрасним васпитањем дјеце, братољубљем, узорном нарављеношћу, која је привлачила к себи најбоље незнабошце и Јевреје, — од тога доба сматра се законити брак наградом богобојажљивог живота жениха и невјесте; у ствари је он темељ друштва и државе.

Говорећи о законитом браку, не можемо а да не обратимо пажњу на благослов, који даје брачницима свега православна црква. Врло је дирљиво појање 127-ог псалма код вјенчања, који нам изображава блаженство праведних људи, здружених супружком свезом. Но први услов, да се достигне то блаженство, јест *страх Божији и ходење путевима његовијем.* Ко хоће да ступи у такав савез, мора провести младост у невиности, и те невине душе, које се нијесу уклониле с пута закона, које су провеле младост у тјелесној чистоћи, благосиља Господ, и црква поји жениху: *„Жена је твоја као родна лоза усред дома твојега; синови твоји као гране маслинове око стола твојега“.* На земљи нема за човјека веће среће, него имати здраву, милу жену, матер здраве добре дјеце, која са свију страна окружују његов породични сто. Дивно сравњује псалмопјевац таку жену с виновом лозом, на којој висе сочни, слатки гроздови, који веселе поглед и срце човјека. И супруги гледају добру своју и богобојажљиву дјецу, која расту и напредују у мудрости, и од које се могу надати благодарности и доброј слави.

„Ето, тако ће бити благословен човјек који се боји Господа“.

Помишљајте на то, млади људи, у данима младости ваше. Одвраћајте ваше погледе, уши и срца од тјелеснијех искушења, која обично рађају горкијем плодом и одузимају вам благослов Божји, и која често наносе срам и непоштовање онима, који су пали у грјешне мреже. Живите тако, да можете без гриже савјести примити у цркви на главе своје вијенце невиности и поштења и да брак ваш буде правим *хришћанским* браком. Тада ћете подићи зграду будућег супружког живота на самом чврстом темељу.

Ма како да је покварен данашњи свијет, но ипак сретнијех бракова налази се доста у нашем православном српском народу. Налазе се они и међу богаташима, а и међу сиротињом, која горким трудом заслужује себи корицу хљеба. Но и богати и сиромашни супрузи подједнако доживљују дане и године сретне и тешке. У сретне дане дијеле супрузи један с другим срећу у умјерености и без самољубља; у црне дане сносе заједнички и међусобно олакшавају тешко бреме нужде, крајње сиротиње, понижења и гоњења од непријатеља. Супруг, гоњен судбом, уморан од тешкога труда, гдје ће наћи утјехе у својој тузи и одмора, ако не код куће, у друштву драге супруге и миле дјечице? Тамо му пада камен са срца, тамо се крије и нади, поштрава се на рад, да би милим својима прибавио средстава за живот и по могућности осигурао им будућност. Но така породична срећа само је ондје, гдје се код супруга срце са срцем, душа с душом сјединила по Божијој вољи, а не човјечијој, — и што је главно — гдје одјеком брачне свезе није само тјелесна љубав, него гдје је здружена душа с душом вишом нарављеном свезом љубави духовне, која проистиче од вјере у Бога, Творца васионе, који је створио мужа и жену као једно цијело, да буду вијенац свију другијех твари, — гдје су супрузи спојени међу-

собнијем дужностима ради поштеног, добродјетељног живота уз искрену нелицемјерну побожност, уз разборитост и марљивост, уз трпљење, које је спремно на сваку жртву једно за друго.

Како је лијепо видјети породицу, у којој све чланове њене веже свијетли и кротки дух наше православне цркве! У таком дому све се започиње и завршује молитвом, тамо сви носе Бога у срцима својима, сви се уздају у његову помоћ и Бог их видљиво благосиља. Тамо је најмање дјетешце, прије него је у стању да проговори ма само једну ријеч, већ научено да сагне своју малу главицу пред иконом, да пољуби крст и икону; оно расте и подражава друге, који се моле, и тако молитва постаје за њега још из дјетињства неопходном потребом његове душе. Од таке дјеце постају красни људи, који ће знати и моћи у младости и мушком узрасту одољети искушењима ђаволским. Каку моћ имају ријечи и примјери добријех родитеља, нарочито добре матере, на невине душе маленијех, питајте, православни, сами себе, ако вам је Бог дао побожне родитеље, а нарочито крјепосну мајку.

Блажени Августин, велики учитељ цркве који је живио у IV. вијеку послије Христа, бивши епископом хипонијским, родио се од оца незнабошца, по имену Патрикија, и Хришћанке матере Монике. Отац његов бијаше злочест човјек, као незнабожац, није знао за Бога, нити га је везао икакав нравствени закон. У томе духу васпитан је и Августин, као што је сам признао у својој „исповиједи“. Но добра, вјерна мати његова, одвраћала је сина свога од грјешних страсти и усадила је у срце његово хришћанску истину. Без матере остао би Августин закорјелим незнабошцем, но сјеме, које му мати посија у срце његово, побуди га да потражи истину и да се увјери о њој. Он ју је тражио код филозофа древнога свијета, али је тамо не нађе. Он пристаде уз безумну хришћанску секту манихејску и занесе се њеном глупости за неко вријеме, али је увидио, да нема код њих истине, него ју нађе само ондје, куда га је водило дјетињско васпитање, настава драге мајке — нашао ју је у светој апостолској православној цркви.

Није му било лако оставити незнабошки свијет с његовом раскоши и свакovрснијем свјетскијем задовољствима, крстити и одрећи се ђавола и свију слугу његовијех и сваке гордости његове, а примити јарам Христов: смијерност, љубав према Богу и ближњему, па и према непријатељу. — Нико други, већ само добра мати даде Хришћанству великога просвјетитеља незнабоштва, цркви најдостојнијег пастира. О матери својој пише Августин, да је још у дјетињству слушао од ње о загробном животу, да је он још у утроби материној био осјењиван светијем крстом, освећен сољу слова Божијега.

Добра је мати за дјецу у првом узрасту — све. У невиниjем рукама могло би се рећи, почива њихова срећа и несрећа. Она учи непрестано ријечима или примјером. Ако је она побожна, чврста у вјери, трудољубива, вјерна у свему, ако је она добра господарица, неуморна, стрпљива — то је прави драги камен, који нађе њезин муж. Он одлази на своју дужност или посао и нема кад да се бави васпитањем малишана, али он одлази спокојно, јер остављa кућу и заслугу своју на бризи своје супруге. Она настоји да су дјеца чисто одјевена, да се Богу помоле и свако лати свога посла, из ране младости чува их од лијености и нерада.

У кући њезиној, у господарству, све мирише на чистоћу и ред, све се ради кад треба, она се у све разумије и за све је готова да ради. А ако Бог пошаље каково искушење, она не губи присуства духа. Оболи ли ко, она га дворн брижљиво, остаје уз њега по читаве ноћи, и употребљује све, само да спасе болесника уз помоћ свога мужа.

Таку супругу, такав главни ступ породице, похваљује цар Соломом. Прочитајте 31 главу књиге Прича:

„Лемуилу цару говораше мати његова: „ко ће наћи врсну жену, јер вриједи више него бисер. Ослања се на њу срце мужа њезина, и добитка не ће недостојати. Чини му добро, а не зло, свега вијека својега. Тражи вуне и лана, и ради по вољи рукама својим. Она је као лађа трговачка, из далека доноси храну своју. Устаје док је још ноћ, даје храну чељади својој и посао дјевојкама својим. Мисли она о њиви и узме је; од рада руку својих сади виноград. Опасује снагом бедра своја и крјепи мишице своје. Она види, како је добра радња, и не гаси јој се ноћу жижак. Рукама својима маши се преслице, и прстима својима држи вретено. Руку своју отвара сиромаху, и пружа руку убогоме. Не боји се снијега за своју чељад, јер сва чељад њезина има по двоје хаљине. Покриваче сама себи гради, танко платно скрлет одијело јој је. Зна се муж њезин на вратима, кад сједи са старјешинама земаљским. Кошуље гради и продаје, и појасе даје трговцима. Одијело јој је крјепост и красота, и осмијева се на вријеме које иде. Пази на владање чељади своје и хљеба у лијености не једе. Синови њезини устају и благосиљају је, муж њезин такођер хвали је: „Многе су жене биле врсне, ала ти их надмашујеш све“. Љупкост је пријеварна и љепота ташта; но жена, која се боји Господа, она заслужује похвалу. Подајте јој од плода руку њезиних, и нека је хвали на вратима дјела њезина“!

Така је хвала доброј жени, супрузи и матери! Данас могли би додати још једну врлину, која је неопходна за срећу породице, нарочито раднога сталежа, а то је *трезвеност*. Гдје ње нема, гдје је пијанство ушло у крв породице, тамо ћеш ријетко наћи породичну срећу. Гдје је муж пијаница, у тој су кући несретна и жена и дјеца. Заслугу добре жене и матере протепе муж, отимајући често и пошљедњи залогај хљеба од уста дјеце да купи ракије. Погледаш ли на кућу пијанице, и она изгледа као рушевина; кроз све углове њезине провирује сиротиња. Мјесто молитве и тихога мира у такој кући не престају свађе, псовке, проклињања и тучњава. Ту породица не живи него се мучи. Кад се пијани отац породице понаша безобразно и говори скаредне ријечи, какав је то примјер за дјецу? Зар она могу поштовати такога оца, отимача и разоритеља породице? И колико жртава падне од такога живота! Зар ће дијете исисати здраву храну из груди матере, која увијек плаче? А како много невиниијех бића, која се тек роде, умире усљед пијанка на бабинама, колико их, избавивши се смрти, живи кукавно не чујући од оца никада лијепе ријечи! Каква је тек жалост ондје, гдје муж и жена заједно пијанчују, непристојно се понашају, и морално и материјално руше породицу до темеља! Уроди на њиви нешто хране, возе ју и носе у град, док не опусти житница, а у пола зиме или још и раније глад и зима посјећују ту несретну породицу. Нема ништа да се скуха, испече, да се у што

обуче, пити чим да се огрије. Имао сам прилику видјети таку једну нужду, која је у мојој души оставила неизгладиви траг. На Богојављење уђох једном са свештом водом у кућу пијанице. По зидовима мале собице виђаху се слојеви шља. Мраз је био ужасан. Собица празна а оканце разбито. На кревету сједи мати, а поред ње троје дјечице. Дјеца се згурила око матере, да се колико — толико њезином топлотом огрију. Сав собњи намјештај састојао се из једне старе поњаве у коју се замотаху ноћу. Лица блиједа, очи подбуле. Страшно је било гледати те ужасне жртве ракије, те живе мртваце! Добри сусједи доношаху им кад-кад из милосрђа мало топла јела, а отац породице радио је код жидова у пецари, не долазећи никда кући. Ту женску познавао сам ја прије као најморалнију, најбољу радилицу, но све, што би она горким трудом зарадила, одузимао би пијаница — муж, док није расуо све и пошљедњу хаљину, оставивши само четири празна зида. Код таке ужасне нужде морамо се запитати: зар је могуће такога оца породице звати Хришћанином? Може ли се он назвати и човјеком? Није ли он гори од дивље звијери? Грабљива дивља звијер, дочепав се пљена, сама гладна, носи га најприје својим младима. Гладна квочка не миче се с гњезда, гријући јаја, да се не разладе, а кад нађе зрно или црвића, како ваби своје пилиће, заборављајући на себе, а човјек убија и физички и нравствено своју породицу, остављајући да се мучи гладом и зимом, да задовољи своју нечисту страст, која му одузима памет и ставља га не само у ред са скотом, већ још и ниже испод скота. О, Боже мој, колико је код нас таких несретних породица. Трећи дан Ускрса повратих се касно у вече кући из Брода. Било је хладно, мутно вријеме. На путу на једанпут застадоше коњи. Кочијаш погледа и рече, да неко лежи на сред пута. Ми поскакасмо с кола и угледасмо жену, где лежи онесвијешћена, а на груди притиснула дјетенце, као лед хладно, које је слабим погледом јављало, да је још живо. Оставити их тако није нам било могуће. Ми узесмо дјетенце, доведосмо к свијести жену и тешком муком подигосмо је на кола. Она као да се пробуди. Сад тек разабрасмо, да је муж њезин дрводјеља, из нашега села, да непрекидно ради у Броду, али јој није послао ни новчића за Ускрс, већ непрестано пијанчује у Броду, па је сирота пошла да га тражи; нашла га у гостионици, он ју почасти, купи јој два хљеба и касно у вече отправи је пјешице кући. И заиста, код ње нађосмо два хљеба. Једном је руком држала хљебове, другом несретно дјетенце, и од хладноће и умора пала је на путу, где је нађосмо — чудновато — *хвала клусету*.

У таком случају није нам било могуће а да се не задубимо у тешке мисли, Шта више још смо дознали да су то дијете које смо ми замотали да се не смрзне сами родитељи намијенили да умре. Немојте га гријати, рече жена, „оно ће и онако умријети“. „То је већ двадесет и прво моје дијете, оно ће умријети, као и сва досадашња“. Помислите, дрводјеља заслужује дневно не мање, већ и нешто више од форинте, но он се ни најмање не брине за своју породицу. Његова жена шта више и не жали на њега, већ мисли, да тако мора бити; зарађене или позајмљене новце пропије. „А ми“, вели, „живимо од Божије милости, да често и по читаве недјеље не ложимо пећи“.

А кад сам јој ја казао, да је пијанство тежак гријех, особито на Ускрс, она

се зачуди. „А како“, вели, „да се на Ускрс не пије? Тога код нас нема“. За таку таму сматра се пијанство у празничне дане *обавезним*, тако рећи, религиозним чином своје врсти, заслугом пред Богом.

Какви ужасни појмови о опредјељењу човјека, о достојанству Хришћанина, који треба да је свјетлост свијету, со земљи — каква свијест о високом значају празничнијех дана, дана одмора, просвјећења душа и хвале Божије! Душа ме боли, кад се нађе на таке призоре. А колико ли је такијех призора у нашем српском народу! Пијанство — то је ужасан порок, бич нашега народа, главни разоритељ породичне среће, оно понижава нашу вјеру, дајући прилике иновјерцима да нас исмијевају, оно је узрок безбројнијех другијех порока, оно је камен смутње за оне, који траже истину и спас у православној цркви. Срамота је сравњивати живот наш, православни, са животом иновјерaца. Наша истина православља мора свјетлити свијету као сунце и привлачити к себи и незнабошце, као што је свјетлила она у првијем вијековима Хришћанства. Онда није прошло ни пуна три вијека, а Хришћанство се раширило од истока до запада, од Јерусалима до Шпаније и Галије, и обухватило је све, ко је само видио живот тадашњијех Хришћана, њихову побожност, њихову љубав, њихов породични мир и срећу. Данас се иновјерци не одушевљавају животом многих данашњих Хришћана, незнабошци код својијех идола, понајвише с тога, јер не виде код нас, код многијех милиона ни свјетлости, ни таког свјетлог породичног живота, какав је био у древности. И (страшно је и рећи!) наш је живот у многијем случајевима постао саблажњив за многе православне. Не треба да крријемо наше душевне ране, ако желимо очистити наше душе и тјелеса. Угледајмо се макар на жидове. Субота је за жидова светиња, коју неће да наруши. Свуда је тишина; на и натре се не види. Желудац се покорава законима духа. Јевреји се пред празнике перу, чисте куће и посуђе, у вече се моле, запаливши свуда свијеће. Сав се град свијетли. У јутру се обуку у свечаније одијело и иду у богомољу. Код њих нема неписмењијех. Сваки Јевреј зна читати свето Писмо, почевши од књиге „Постања“ па до краја Библије. Дневне молитве и псалме зна сваки на изуст и разумије сваку ријеч. Помоливши се, одлазе кући, једу хладну храну умјерено, пију вино а каткад и ракију, но тако, да цијела породица испије само по једну чашицу. За тијем домаћин, извади свете књиге из ормара, па их сједећи код стола, чита и тумачи. И ријетко ће који жидов прије̂ћи у Хришћанство, дочим се код нас нађе на жалост и такијех, који остављају своје лијепо православље, вјеру својијех прадједова, и прелазе у шпослављe, — а то све за то, што ми волимо више мудровати, него учити се. А како је код нас? Каква је код нас свјетлост? Донесу дијете на свето крштење, и у цијелој парохији често се не може наћи такав кум, који би знао на питање свештеника: „одричеш ли се сатане и др.“ одговорити: „одричем се“ на славенском језику. А један мој парохијанин шта више довео је једном приликом за кума — жидова, кога сам ја, разумије се, одбио. Тако је, заиста. Између неколико стотина људи нема ни *једнога*, који би знао рећи „ѿрицаюсѧ“, а гдјекоји не може наћи за кума у читавом селу — Хришћанина, већ узме и жидова. Да не буде тако драга браћо!

Кад смо се ми крстили, одрекли смо се ђавола и слугу његовијех, обећали смо да ћемо вјеровати у Христа, обући се у његову одјећу, по ријечима апостола Павла, јер су нам и пјевали: *„Који се у Христа крстисте, у Христа се обукосте“*.

Ево темеља за наш живот за наше породице! Христос, и нарочито само Христос и свуда Христос. Христос у мислима, Христос у ријечима, Христос у дјелима нашима. Икону Христову треба сваки од нас да има у кући својој, погледајмо на њу побожно, она ће нас сјетити, да је Христос с нама, да нас он види и чује. Не говоримо скаредних ријечи, не чинимо грјешних дјела, а ако би се што грјешно нашло код нас из незнања, удаљимо од себе све, што је недостојно имена хришћанскога. Узмимо за примјер прве Хришћане. Узмимо за примјер и многе садашње Хришћане, који живе свето и мирно у кући својој и породици својој. Ма како да је данашњи свијет искварен, свјетлост Христова неће се нигда угасити, неће се угасити на вијеки. И међу пијанцима наћи ћете неколико породица тријезнијех, свјетлијех, поштенијех Хришћана, који се боје Бога — држите се њихова трага. Код њих је у кући свети мир, код њих је страх Господњи, код њих је љубав, код њих је марљивост, код њих је чистоћа и задовољство, а то с тога, што они не заиђу свој труд. Њихова је храна једноставна, но здрава, а пиће вода, а каткад и мало вина, употребљено умјерено и с благодарношћу. Звоно црквено не навјештује узалуд службу Богу; они очекују његов глас, и сви се скупљају у храм Божји. Они читају псалме, пју пјесме, узносе своја срца и дух к Створитељу васионе, захваљујући му за живот, за здравље, за насушни хљеб. Нико од њих не иде послије литургије у крчму нико и не мисли на пијанчовање. Једу, што је Бог дао, одмарају се од посвједненог посла. Послије одмора слушају или сами читају спасителну за душу, или другу корисну књигу, из које се уче, какав је Божји свијет, како живе други народи на свијету, како су наши стари живјели. Упознају се са повјесницом нашом, како су се наши стари крстили, каква су јунаштва наши предци починили; из књига се уче познати:

„Српску славу и српске јунаке
Љуте битке, муке свакојаке“.

Из књига се може научити и најбољему господарству, како треба обрађивати земљу, како сијати усјеве, како садити винограде, шљивике, воћњаке, како водити пчеларство, како одгајати стоку, једном ријечи, како треба обрађивати све оно, што носи корист и задовољство.

Ваша примјерна хришћанска породица привлачи друге. Грјешници ће видјети плодове вашег хришћанскога живота и приближиће вам се. Свагдје, гдје је само могуће, оснујте себи читаоницу. Тако је било у прва времена Хришћанства. Св. апостол Павле у првој посланици Коринћанима (14, 26) говори: *„Шта ће се дакле чинити, браћо? Кад се сабираше сваки од вас има псалам, има науку, има језик, има откривење, има казивање; а све да бива на поправљање“*, и даље (ст. 31) *„јер можете пророковати сви, један по један, да се сви уче да се сви тјеше“*. Ето то је боље, него ићи у крчме, непристојно се понашати, пјевати развратне пјесме, говорити саблажњиве ријечи, често се и потући, избити које око и разбити главу, као што се то пијаницима често догађа.

Одбаците богумрске незнабошке обичаје, пригрлите хришћански добродјетелни живот, научите и друге да иду с вама; градови, села и засеоци ваши изгледаће са свијем друкчије, у породицама владаће Божји мир и Божји благослов; престаће подсмијеси иновјераца и истина Христова засјаће потпуном својом свјетлошћу, као што је сијала код првијех Хришћана, одгонећи таму незнабоштва.

16. Учтивост, пријазност и готовост помоћи ближњему.

Међу многоважнијем упуствима, које је св. апостол Павле давао своме ученику Титу, епископу Критскому, читамо и ово: „*Опоминьи их*“, пише св. апостол Павле, „*да буду покорни и послушни господарима и заповједницима, и готови на свако добро дјело; ни на кога да не хуле, да се не свађају, него да буду мирни, сваку кротост да показују свијем људима*“. А то исто речено је — укратко у посланици Филибљанима: „*Кротост ваша да буде позната свијем људима*“ (4, 5).

Неучтивост, свађа, тучњава не доликује ни једном човјеку, нарочито изображеном Хришћанину, а учтивост привлачи срца свију. Читајте посланице апостолске, оне су препуне духа кротости и љубави, у њима се св. апостоли изражују и о непријатељима с већом љубави и снисходљивије. Апостол Павле не куне непријатеље, него моли да се живи у љубави са свима. Дух братољубља и учтивости провијава кроз посланице свију светих Отаца, нарочито посланице св. Василија Великога. У наслову својих писама назива он сваког, коме пише: „најсветији“ или „дивљења достојни“ или „најпобожнији муж“ и т. д.

Но љубав, која се показује као учтивост према свима, не треба да је дволична, већ треба да потиче из убјеђења, да смо сви ми браћа и ученици онога, који се на крсту молио за своје непријатеље, који нам је оставио примјер безграничне љубави према свима. Сјетимо се ријечи апостола Павла (Рим. 12, 5—10): ми смо сви једно тијело, „*а по себи смо уди један другоме*“. Не добивамо ми од Бога разумне духовне дарове само ради себе, већ ради цијелога друштва хришћанскога. Ми имамо дужности не само према себи самом, према својој породици, него и према свима. Ми треба да један другоме служимо: „*ако је ко учитељ, нека учи, ако је утјешитељ, нека тјеши; који даје нека даје просто; који управља нека се брине; који чини милост нека чини с добром волом*“. Дође ли к теби који треба поуке, прими га учтиво, не ускрати му савјета, не жали труда ни добријех ријечи. Ако видиш брата твога да је тужан због несреће, не реци: Бог с њим, већ иди к њему и утјеши га. Ако си ти био кадког тужан, онда знаш, како много вриједи искрени пријатељ, који ју дијели с тобом. Буди и ти такав и никада не ускрати ближњему твојему саучешћа. Ако твој брат треба помоћи или новчане или моралне, пружи му је „*у простоти*“, од срца, не ради таштине, — а најбоље је, да не зна љевица, шта ради десница.

Живиш, на примјер, у задруги на селу као пољодјелац. Колико несреће сналазе људе. Оболи и лежи у тешкој болетици отац породице или мати удовица — хранитељка своје дјеце — сво господарство назадује. Не само болест, већ и брига за господарство мори страдалнике. Стока је без надзора, шеница несвежена, њиве непооране, а не може се из кревета никуд. Сва је кућа тужна, пошљедњу

приштедњу одвојене лекари и апотеке, цијелој породици пријети нужда и глад. Хришћани, сусједи, браћо, зар се не ћете обазријети на таку породицу, која невино страда, зар се нећете договорити и притећи му у помоћ? Помислите, како би угодно било бономе Јовану, кад би чуо, да су сусједи његови Андрија и Нико, и Васо, и други послали своје плугове или копаче и бране, и њиве његове засијали, а други отишли у шуму и привезли му које дрво за огрјев. Така услуга боље би помогла болеснику него икакав лијек, така братска љубав није само на језику, него на дјелу. А кака би за то била награда у срцу вашем?!

А што да вам кажем, православни? Зар није тако? На жалост бива врло често код *иновјерача*: код нас ријетко, морамо признати, врло, врло ријетко. Гори кућа сељака. Код куће је само бака и мала дјечица; а домаћин је са осталом чељади на њиви, сабира летину. Гори, — праву истину приповиједам, — скупили се људи, стоје и гледају. Ево ти долази и јеврej, иновјерац, и даје примјер самарјанина, Он улети у оган, разбија врата собна, спасава, што се може, но пожар је већ обухватио све. Касно је! А браћа — сусједи изгубише вријеме у разговору. Чудновато, да је све, што се могло спасти спасно јеврej. Како се често може то видјети! И што смо још видјели. У селу је пожар — људи су у пољу и виде га. Запитајте их: Срби браћо, за што не идете да гасите? „То је," вели, „далеко *од нас*, ми смо на другом крају села — и вјетар не ће до нас ватре донијети", и мирно раде свој посао.

Ну, неко је погорео, све му се имање претворило у пепео. Јесен и зима на прагу. Он се осигурао само на стотину, а једна обична кућица стоји не мање од четири стотине. „А што"! запитај човјека, „хоће ли наши сељаци помоћи му да он сагради кућицу до зиме?" Он ће те чудновато погледати. „Како ви то мислите"? — „Ево како: једнога дана треба да се сви скупе и оду у шуму по грађу, он ће грађу платити, а ви ћете, — заједнички — свести"! — „Тога", рећи ће вам он, „нити је кад било нити ће бити. И ја сам исто тако прије двије године изгорио и тек сам овога љета доградио нову кућу. Колико сам се напатио! Једва сам нашао новаца за грађу, платио сам, али како свести? Ишао сам од сусједа до сусједа, молио сам и преклињао, нико се не смиловa, одвојене ми и пољедњи новчић. Колико је само коштала напојница! Да, код нас је такав свијет! И тај погорелац неће зимовати у новој кући, ej! ej! не ће". И заиста не ће, могу вас увјерити.

Гдје је твој божански закон, Исусе, Спасителју наш! Гдје је то братољубље, које си ти оцртао ријечима: „гладан сам био, и напојили сте ме; жедан сам био и напојили сте ме; наг сам био и заодјели сте ме"? А ми гледамо, како наш брат без крова, без пећи у страху гледа на скору зиму са својом женом, старицом матером, с дјечицом, а ми гонимо наше волове и коње, да узалуд тумарају по пољу и жалимо један дан, да привеземо нашему брату грађу за кућу! Код нас је тако: док ти је добро, дај брате да се веселимо и загрлимо, а ако ти оспромашиш, Бог с тобом, шта нас се тичеш ти! О, како су сурови таки људи! Како мало знаду за евангјеоску истину! Како је гордо звати се Хришћанином, кад се ни у мислима, ни у срцу, ни у дјелима нашима не јавља Христос човјекољубац. Освијестимо се, браћо! освијестимо се! Бићемо бољи, а не саблажњавајмо ино-

вјерце, код којих се често налази више љубави... Не гоните, не гоните за увреду правду.

Св. апостол Павле пише у тој истој глави к Римљанима (12 гл. 10 ст. и даље): *„Братском љубављу будите један к другоме љубазни“*, увијек у срећи и несрећи, *„Чашку један другога свеког чините, не будите у послу лијени, будите огњени у духу; дијелите потребе са светима; примајте радо путнике, — радујте се с радоснима, и плачите с плачнима“*.

Са свима треба да живимо у љубави братски, без гордости, без гњева, свакога морамо штовати онако, како га иде, не клеветати, већ, по могућности, један другога уздизати у части. Треба да се старамо да помогнемо оне, који помоћи требају, и не титрајмо се са повјереньем другијех! треба да имамо срца, љубави према свима. Не треба да жалимо жртве гдје је нужна за поједина лица, за хришћанска друштва; не треба да ускратимо гостољубља и хљеба госту, који дође у нашу кућу. Гдје се весели пристојно — као хришћани, можемо се и ми веселити; гдје плачу, можемо и ми заплакати а наше искрене сузе биће утјеха за страдалнике.

Ријечи: „А шта ме се он тиче? — Ја немам ништа. — Бог с њим, нек себи гледа сам помоћи“, одбацимо као нехришћанске. Таково самољубље мрзи Бог. Ми смо православни Срби — чланови једнога тијела свете православне цркве. Ми не смијемо бити равнодушни према несрећи не само појединог нашег брата већ и цијелијех народа. И Срби су увијек испуњавали свој хришћански позив, и свагда су пролијевали за браћу драгоцјену крв својих храбрих синова. Тијем више дужан је сваки између нас бити пријазан, љубезан, према сваком, спреман да помогне најближој браћи, нашим земљацима, сусједима, у опште, свима хришћанима, па и иноплеменицима, који у миру живе с нама и поштују нас, који требају нашега саучешћа и наше помоћи.

(Наставиће се).

ПРЕДОБРАЗИ ХРИСТОВОГ КРСТА У СТАРОМ ЗАВЈЕТУ.

Ко је пажљиво прочитао св. писмо старога завјета, могао је примијетити, да се у тим књигама ријеч „крст“ нигдје не спомиње. Узрок томе биће по свој прилици тај, што код Јудеја не бјеше обичај, да своје осуђенике на крсну смрт осуђују. Они у мјесто тога имађаху ове три смртне казне: сагорјеваље огњем, бјешање и поливање кључањем; а у вријеме царства додадоше овим казнама још и једну четврту: посјеченье с мачем. (Овом смрћу уморио је и цар Ирод св. Јована Крститеља). Крсну пак казан, познаше Јудеји тек онда, када на Палестину са силном војском удари римски војвода Помпеј и када под римску власт покори цијелу Јудеју заједно са градом Јерусалимом. Тада Римљани, покорене, али немирне Јудеје осуђиваху на смрт и то највише по своме обичају: распињаху их на крст. То ће дакле бити узрок, што се ријеч крст у старом завјету нигдје не налази. Али на против, на врло много мјеста у старом завјету спомињу се таква дјела и ријечи, која су била пределнике или предобрази новозавјетног крста, на коме се искупленье рода човјечанског имало извршити. Ево таквих главнијих предобраза:

Дрво живота, које је било на еред раја, предобразоваше крст Христов који имађаше бити

на сред земље. О томе св. Јован Дамаскин овако вели: „Сей честный крестъ, предображи древо жизни въ рай отъ Бога насажденое". Те као што плод овога даваше нашим праоцима бесмртност тијела, тако је и крени плод — Христос, извор нашег вјечног живота душевног.

Нојев ковчег, који је био од дрва сграђен и који је род човјечански спасао од општег потопа, био је такође прелика крста Христовог, који је послужио људима, да се спасу од потопа грјеховног.

Дрва која је Исак на својим раменима понио, кад га је отац водио на жртву предобразоваху крст Господњи. О томе овако вели монах Јеврем: Исак носећи на гору дрва, пшао је као јагње на жртву, а исто тако и њаше јагње цијелога свијета — Христос на Голготу.

Мојсеова палица, са којом је чинио многа чудеса водећи свој народ из ропства мисирског, била је такође предобраз крста Христовог. Исто тако и „жезлъ Аароновъ прозакшій", предобразоваше Христов крст, као што и пјева православна црква: Жезлъ во образъ тайны приимшій: прозакшимъ во предразвѣждетъ скиніи, нилодающій же прежде церкви, нынѣ процвѣте древо крѣпко, въ державѣ и сокрушеніи.

Оно дрво које је Мојсеј по божијој заповијести спустио у горку воду у пустињи и тиме је претворио у слатку и питку, такође је предобраз крста Христовог. На воздвижење честог крста у канону у четвртој пјесми овако стоји: Горкородныя преложи древомъ Моѵсѣй источники пѣтіи древи, крестомъ во благочестіе языкшихъ проклята преложи. Исто тако и у петој пјесми предпразненог канона ово стоји: „Мордѵйскія мележдя прежде Моѵсѣй воды, знаменіа древомъ тѣхъ чтимый крестъ, ниже владетъ напитіемъ человѣкомъ никогда еи".

Јеврејски учитељи доказују, — а и наша црква у својим пјесмама доказује — да се то дрво, са којим је Мојсеј горку воду у слатку и питку претворио, назива аделфа, и које је по природи својој врло горко па шта више и смртоносно. Црквени писци тумаче ово тиме, што веле, да је овим Свемогући Бог у напријед хтјео објавити, како ће се по времену горчина људског гријеха, још већом горчином Христових страсти опрати и искупити. О томе крстовданска катавасија овако пјева: „Горести сѵіѣйственныя, еже ѵ древа, не шетавшихъ Господи, крестомъ ко сіе говорившше натрекль еси: иго ради и древомъ сѵлади многда горкіе водъ мѵры (име воде) прошразднующи крста дѣйственно, еже на пользу никогда кланяемъся".

Давидове гусле, помоћу којих је он и са својом умилном пјесмом кротио свирепо срце цара Саула, бјеху тако исто прелика крста Христовог, који је са својим пречистим тијелом слично гусларским струнама на дрвету разапет био, и који је као и Давид са овога дрвета — крста, блажио и праштао свирепост својим мучитељима говорећи: „Отче ѿпѹсти имъ, не вѣдятъ бо что творятъ".

Давидова палица и пет камичака са којима је пошао на диво Голијата, била је тако исто прелика новозавјетног крста, а пет камичака предсказиваху пет рана Христових, које му зададоше његови мучитељи.

Осим ових прелслика, има у старом завјету још врло много таковних, гдје се ово предобразовање огледало у дјелима неких старозавјетних праведника. Тако је патријарх Јаков, благосиљајући своје синове Јефрема и Манасију, предсказао слику Христовог крста, положивши своје руке у накрет: десну на млађега Јефрема, а лијеву на старијега Манасију. О овој прелслици овако поје наша православна црква на празник воздвижења: „Ѳѕкъ прежденый патріархъ Іаковъ на благословеніи чадъ, державное крестa тконо прадѣлавши знаменіе".

Крв египатских јагањаца, којом је Бог заповиједио Јудејима намазати прагове својих домова да се од морије, коју је на Мисир послао — сачувају, знаменоваше новозавјетни крст, јер прагове своје по наредби Мојсеовој крстовидно мазаху: прво горњи дио прага, затим доњи и и послије једну и другу страну.

Мојсеово крстообразно пресијецање црвеног мора, бјеше предобраз крста Христовог, као што се из наших црквених пјесама јасно види: „Крестъ начертавъ Моѵсѣй кораблю жезломъ чрлвомъ (разумије се море) прѣйдѣ", и даље: коприва пѣшнакъ шпокѣдимлоѵ шрѣжіи — т. ј. крст.

Три света старозавјетна мужа: Мојсеј, Исус Навин и пророк Јона, са подигнутим горе рукама молећи се Богу образоваху крст. О Мојсеју овако поје православна црква у стихирама на воздвижење часног крста: „Чтителю креста Христа, дѣйственно прошразника Іисѹса, побѣдившаго прогнившаго Амалика къ пѣтіи спасенія: егда на протіивныя рѣшѣ, креста шкразъ творя" и т. д.

Слично овоме сједален истога празника говори и за Исуса Навина: „Прикрижаше тамништвиюе дрєвл Іиѣвъ Навинъ, крита шкразъ, єгда рѫцѣ простре крстокидно свои мой, и єта солнце дондеже краи низложи".

О пророку Јони, који је лежећи у риби својим тијелом крст образовао, и који је тиме предобразовао крст Христов, овако поје наша православна црква: „Водныи звѣрь ко бутрокѣ, длани Іонина крстокидно ратоєтръ, нынѣшнюю отрѣть прикрижани лкѣ". Тридневно пак лежање Јонино у риби предсказиваше Христово тридневно воскресење, као што се из наставка исте пјесме види: „тѣлєсъ тридневнихъ изшдъ прємирнои конкрини прєпнѣвши".

Пророк Данил, који је крстовидно запушио уста дивљих звјерова, и који се тим крстовидним знаком сачувао од страшне смрти на коју је осуђен био, предобразоваше крст Христов по свједочанству наших црквених пјесама: „Рѫцѣ ратоєтръ Данилъ, лкомъ звѣрїа къ рокѣ затче".

Устројење израиљских полкова на четири стране, бјеше тако исто пределика крста Христовог. О овоме четврта пјесма крстовданског канона овако поји: „Сѫщиюе шполчивтїа четкроличтнїи людїи предѣдомаюе окрєсмъ кидѣтъмтка ікиѣи, крстообразнюми чинми проплакламїи".

Осим свдје наведених предобраза крста Христовог, има у старом завјету још и много других, које све поменути било би врло тешко. Но мислимо, да ће и ово довољно бити да се сваки увјери, да је један исти Бог основатељ и једног и другог завјета, и да нови завјет није ништа друго, него испуњење оног Божијег обећања, које је Бог људима у старом завјету обећао.

Сомбор 1894.

Прерадио:

Жарко Ј. Поповић,
катихета.

СВЕТИ СЕДМОЧИСЛЕНИЦИ.

(Наставак и свршетак.)

Кнез Растислав примио је св. браћу, Ћирила и Методија, с великом чашћу и пуним поштом. А народ је с правом љубављу и радошћу поздравио долазак истинитих учитеља и просвјетитеља. Но тешко је себи представити ону велику и силну радост, ону чудновату потресеност срдаца и одушевљење Славенâ, кад они у храму свом чуше прву литургију, коју св. браћа одслужише на њиховом матерњем, народном језику. То бјеше необичан тренутак! „*И отворише се*, по пророчкој ријечи *уши глувих те чуше мудре ријечи, и језик нијемога пропјева*". Тако говори о том великом догађају древни животописац св. Ћирила. То бјеше тренутак, када глуви прочуше, а нијеми проговорише. До тада Славени бијаху као глуви и нијеми зато, што су њемачки свештеници свршавали богослужење — њима неразумљивом — језику латинском.

За кратко су пријеме св. браћа увели у богослужење цио црквени чин: вечерњу, повечерје, полуноћницу и јутрењу и друге божанствене службе.

Тим бјеше ударен темељ независној славенској цркви. Но ради напретка и развитка тога великога дјела били су нужни помоћници и трудбеници на њиви Божијој. Св. браћа показаше тада неуморну дјелатност. Они су обучавали у славенском писму ученике, које им даде кнез Растислав, да их временом створе свештенике. И даље превађаху св. Писмо на славенски језик. Они освећиваху нове цркве и капеле. Св. Ћирило је год. 863. осветио цркву св. Петра у моравском граду Олмуцу и капелу св. Климента у Лутомишљу.

Народ, који се налазно у незнабоштву, гомилама се крстио, и слушао живу и јасну проповијед св. Ћирила и Методија. Славени оставише њемачке свештенике, њихове цркве, и њихов латински језик, јер се очигледно увјерише да се еродити немогу. Њемачки свештеници ушљед тога омрзоше на св. браћу, — и отпочеше своју борбу против њих не презајући ни од каквијех средстава.

С почетка се јавно окомише на св. браћу. „Ваше дјело", говорили су они са страшним огорчењем", не служи на славу Божију. Славити Бога могуће је само на три језика: јеврејском, грчком и латинском, на којима је Пилат написао натпис на крсту Спасителъевом". Лаж те намишљотине била је очигледна, и св. Ћирило

ју без пô муке опровргне. За тим опазивши, да нијесу кадри ништа учинити, притекоше клевети. Они су писали у Рим папи Николи I. и потворише на св. Ћирила и Методија, да проповиједају јерес. Услиједе тијех потвора ријеши се папа Никола I. да их позове к себи у Рим, те да их испита, да ли они правилно уче.

Св. браћа добише позив и одоше на пут: јер признаваху да је оправдан папин захтјев, пошто проповиједаху у оним земљама, које су биле потчињене власти његовој. Да би доказали своју невиност пред папом, узеше собом и књиге, које су они превели, и по којима су они свршавали богослужење. Понесоше собом такођер и дијел моћи св. Климента, папе римског. Тужећи због тога, што се морају оканути и оставити тек започети посао, те га препустити на милост и немилост њиховијех непријатеља, они се ипак ријешише да пођу у Рим. Сјем тога, непрестано и далеко путовање доста је шкодило здрављу св. Ћирила, који је и иначе био страшно уморан од непрестанијех научничјех и проповједничкијех подвига. Имали су путовати на југ: кроз Панонију и Венецију, т. ј. ваљало им је пролазити кроз мјеста, која су јако била насељена Славенима. Понешто је то и добро дошло дјелу просвјећења Славенâ.

У Панонији је св. браћу радосно поздравио кнез Коцељ. Сазнавши за ново славенско писмо и славенске књиге, тако им се обрадова, да се је сâм научио писму и дао им 50 ученикâ да их васпитају. У знак своје големе љубави и уважења сам их је пратио до границе својих земаља и праштајући се од њих, даваше им богате дарове. Св. браћа по свом обичају одрекоше се злата и сребра, но га замолише да заробљене пусти на слободу. На њихову молбу пустише на слободну ногу Растислав и Коцељ 900 најједнијех и несретнијех људи, који су чамили у њиховој ропству — далеко од своје отаџбине, и растављени од жена и дјеце своје.

Послије тога стигоше св. браћа у Венецију, богат и славан град, гдје се сакупљаху бродови, натоварени робом, са свију страна свијета и гдје је било много римскијех свештеника и монаха. Они насрнуше на св. Ћирила, као „гаврани на сокола“, и опет са својом старом измишљотином — с тријезичном јереси. Опколивши светог Ћирила са свију страна, стадоше викати: „Казни нам, како си смио измислити Славенима слова, те учиш по њима, кад их прије нико не измисли, — ни апостоли, ни римски папа, ни Григорије Двојеслов, ни Јероним, ни Августин, ни други св. оци; ми знамо само три језика, на којима је дозвољено у књигама славити Бога: јеврејски, грчки и латински“.

Св. Ћирило философ, који се ни најмање није тијем збунио, него је ријеровао у праведност свога великога дјела, одговори: „Зар Господ не шаље своју благодатну дажду на све подједнако? Зар сунце не сија свјема подједнако? Зар ми сви не удишемо један те исти ваздух? Како се ви не стидите бранити само та три језика, а осталим народима и племенима као да велите да су слијепи и глуви. Реците сад: зар не значи то по вашем тумачењу, да је Бог немоћан за то, што он тобоже не може да им дâ то? Или зар, то не значи, да је он завидан за то, што им тобоже неће то да дâ? — Та ми знамо многе народе, од којих сваки има своја слова и сваки слави Бога на свом језику; на пр. Арменци, Перзијанци, Готи и многи други. Ако вам је мало тих доказа, а ви узмите књиге у руке. Давид говори: „Покло́ните Господеви ѣ́пки земл̑и, покло́ните Господеви кл҃а зимла“ (Псал. 95, 1.). „Вика зимла да поклонитьтса тебѣ и пѣтъ тво́ей, да пѣтъ ѕн҃ликѡ твоемѹ, Вышнїй“ (Псал. 65, 4.). А Спаситељ вели: „Шедши, наўчите кл҃а ѧзыки“ (Мат. 28, 19.) Но зар је могуће убиједити оне, који неће ни да знаду за истину, те се препиру са свијем из других разлога! Св. браћа оставише Венецију, те се упутише у Рим. У то вријеме, кад су они били на путу, умрије у Риму папа Никола I., који их је позвао из Моравске. За наш̑ледника му буде изабран Адријан II., који изађе у сусрет св. браћи.

У вријеме њихова доласка у Рим, одношаји међу цариградским патријархом и римским папом постадоше пријатељскији. У Цариграду бијаше мјесто умрлога императора Михајила већ други император Василије Македонац, а умјесто патријарха Фотија, који је свршао са свог пријестола, бијаше патријарх Игнатије. Борба, коју је подигао жестоки и горди папа Никола I. понешто се утишала. Благодарећи тој промјени, папа Адријан II. прими врло ласкаво и свесрдно св. браћу. Кад су они били већ на догледу града Рима, сам папа, окружен многобројним свештенством у раскошним и свијетлим одјећама, које су се блистале од силна сребра и злата,

изађе им у сусрет. Силан народ, лепршајуће се литије и барјаци, запаљене свијеће у рукама свију и радосни узвици свију грађана, — све је то поздрављало пренос моћи св. Климента, које су собом носили св. Ћирило и Методије. Андрија II. побожно прими од њих св. моћи, а и према славенским књигама понесе се сниходљиво. Књиге те освети папа и положи их у цркви св. Марије; по њима су биле одслужене литургије у свијем црквама града Рима. Чинило се је на први поглед, да је папа Адријан II., који је тако лијепо примио св. браћу, тако поступио у духу велике љубави. Но њега су могле руководити овје и мисли о својој власти и користи. С једне стране, он се чувао да не увриједи грчког императора Василија и патријарха Игњатија јер је држао, да ће помоћу добријех односаја с њима моћи постићи друге циљеле: била му је нужна њихова помоћ. С друге стране, он се такође још бојао, да неби славенски књежеви, Растислав и Коцељ, сасвим отпали од њега и не потпали под власт цариградског патријарха, чиме би изгубио велик број своје духовне дјеце, а без сумње да би му се умалило његово папско достојанство и блијесак његове власти. Зато Адријан II. у дубљини душе мало сачувствујући св. браћи, под разним изликама, задржаваше их у Риму. А међу тим су они врло тужили, што им ту вријеме пролази без икакве користи а тамо им духовна дјеца њихова — Славени, остају без сваког духовног руководства.

Св. Ћирило, одприје већ слабуњав, почео је овје у Риму још више малаксавати, него прије. Пошљедни часови његови живо су описани у древном његовом животопису. Болест је полако и нештедимице подгрызала здравље св. Ћирила. Па кад је осјетио, да му се приближује конац живота, поче пјевати псалом Цара Давида: Возведохъ о̀чи моѝкѝ моѝ: къ̀ дѣлъ̀ Господѝнь поѝдетъ (Псал. 121. 1). Тога дана бијаше срце његово пуно тихога весеља и лице његово дисало је небеском радошћу. Спокојно и неустрашиво очекивао је он конац свога земнога живота. И пратећујући се с овијем свијетом рече: „Од сада писам ни цару слуга, ни комегод другом на земљи, но само Богу Сведржитељу, као што сам био, и као што сам навјек". Сјутра дан најутра прими схиму и доби име Ћирила за знак да се је сасвијем одрекао од свијета.

Брат његов, св. Методије, и ученици стајаху около њега погружени чувством тешке туге и жалости, мотрећи га суањијем очима и помњиво слушајући његове пошљедне ријечи. Прође још педесет дана и час смрти наступи. Св. Ћирило се журио, да саопшти брату свом жеље и мисли о православно-славенском дјелу. Са своје смртне постеље, слабим и готово нечујним гласом, рече брату: „Брате мој! Нас двојица смо били као пар волова, који заједно упрегнути, ору једну и исту браздy. И ево ја падам на бразди, свршио сам дан свој, а ти, знам, силно љубиш твоју гору Олимп, но ради ње не напуштај свога учења међу Славенима: тим ћеш сигурније спасти душу". Затим је још пошљедни пут поучио своје ученике, као и што треба радити, и молио се Богу за умножење цркве Христове и утврђењу вјернијех у слози и православљу.

А помишљајући на Славене и подижући руке своје према небу, гушећи се у сузама рече: „Господе Боже мој! како си створио све анђеоске чине и бестјелесне силе, послушај молитву моју, и вјерно стадо Своје, које си мени повјерио, сачувај, и избави га од сваке поганске злобе, и од брбљавога и гаднога језика, који тебе хули; и уништи тријезичну јерес, а умножи цркву Своју, и све људе сложи, учини их добрима, да једнако право вјерују у истиниту и праву вјеру твоју! Надахни срца њихова ријечју Твоје науке, јер је то Твој дар! Ако си нас недостојне изабрао да им проповједамо Еванђеље Христа Твојега, које упућује на добра дјела и учи како се Теби може угодити, то оно, што си мени дао, као Твоје предајем Ти, сачувај их силном Твојом десницом, покри их сјеном крила Твојих, да би сви хвалили и славили име Твоје, Оца и Сина и светога Духа на вјеки"! Након тога умирући Ћирило изљуби све присутне и проговори: „Благословен Бог наш, који нам не даде да будемо плијеном зуба невидовних непријатеља наших, него се замка њихова покида, те нас избави од трулежа њихова".

Усред дубоке тишине, суза и уздаха, пресели се св. Ћирило у небесне обитељи, гдје нема ни плача, ни туге, ни уздисања. Смрт његова збила се 14. фебруара 869. године.

Док се све то догађало у Риму, налазили су се славенски књежеви у силној бризи за својима милима учитељима и просвјетитељима. Они

су с нестрпљењем очекивали њихов повратак. Но њихово очекивање бијаше узалудно. Њих то мучи; и најпослије љубав, коју су они гојили према св. браћи, побуди Коцеља, те оправи у Рим посланике, да умоле папу да им поврати св. браћу. Адријан II. појми сву дубљину и силу те наклоности и љубави, те отпусти св. Методија. Заједно с њим пошље од своје стране и посланике славенскијем кнезовима Растиславу, Коцељу и Светопуку. Папа, желећи да стаднје утврди своју власт над њима, па желећи због тога јасније исказати своје расположење према њима, писао је Коцељу: „Не само теби једном, него у све земље славенске шаљем учитеља од Бога и св. Петра првога намјесника и ключара царства небеснога". А свијема кнежевима заједно писао је папа: „Адријан" епископ и слуга Божији к Растиславу, Светопуку и Коцељу. Слава на висини Богу и на земљи мир, а међу људима добра воља! Ми смо чули то, што смо страстно желили и о чему смо се молили ради вашега спасења, наиме, да је Господ покренуо ваша срца да Га тражите, те вам је показао, да се не приличи само вјером, но и добрима дјелима служити Му. Јер је вјера без дјела мртва, и они се варају, који мисле да познају Бога, а дјелима својима одмеђу се од њега. Ви сте молили себи учитеља не само од нашега свештељског престола, но и од благовјерног цара Михајила. И он вам посла блаженога филозофа Константина (Ћирила) и брата прије, него вам ми могосмо ма кога послати. А они знајући, да ваше области припадају нашем апостолском престолу, — не учините ништа противна канонима, но дођоше к нама са св. моштима Климентовима. Ми смо рјешили, да вам пошљемо Методија с његовијем ученицима, да би вас он, преводећи књиге на ваш језик, упутио у сваком црквеном обреду и светом богослужењу". Испраћајући папа Славенима такву ласкаву посланицу, шаље у исто вријеме Методија, свеједно као и друге ученике, само у свештеничком чину; затим, макар и да дозвољава да се богослужење свршује на славенском језику, то ипак захтијева, да се Апостол и Еванђеље на литургији најприје чита на латинском или грчком језику, а потом тек на славенском, једном ријечју, папа је у главном гледао да попусти што мање.

Велика туга обузе срца Славена, кад су сазнали за смрт Ћирилову. Услијед тога с већом љубављу и добродошлицом предусретоше св. Методија, на кога је пала сва тежина борбе с непријатељима славенске цркве. Св. Методије, испуњавајући завјет свога брата, није отишао на своју љубљену гору Олимп, но са самопрегорјењем узе на себе свој тешки крст и завјетова се да буде проповједником и продужитељем дјела Ћирилова, предаде себе на живот страдаоца и подвижника на корист цркве славенске.

Св. Методије, поставивши се 870. године Славенима, настани се у Панонији, гдје је кнезовао Коцељ. А Растислав, кнез моравски, бјеше у то вријеме забављен ратом, кога је водио с њемачким царем Лудовиком и који је помоћу божијом сретно свршио 870. године, закључивши с њим мир. У то се вријеме налазио он на врхунцу своје славе. Чинило се, као да је све ишло на руку дјелу св. Методија; чинило се, као да му више ништа неће сметати нити узнемирити његово спокојство и апостолску службу међу славенскијем народима.

По жељи кнеза Коцеља наново је он путовао у Рим и буде 870. г. посвећен за епископа Панонскога тако, да је могао самостално управљати дјелима славенске цркве. Дјелатност његова бјеше велика и благотворна. Он је настављао учените и приправљао служитеље црквене, надаље превађао књиге св. Писма, распростирао их умноживши њихове преводе, успјешно се борио против јеретика и непријатеља православног славенског дјела и заштићавао праву науку о исхођењу св. Духа, — усупрот учењу римске цркве тврдио је, да Дух свети исходи не заједно од Бога Оца и Бога Сина, но само од једнног Бога Оца.

Наскоро опет наступише немири. Кнез Растислав, тај знаменити славенски владалац, који прије у крвавим биткама не паде од мача, сад погибе од невјерничке и издајничке руке. Синовац његов Светопук вјероломно га је ухватио и предао га у руке Нијемцима. Ови извадише несретному Растиславу очи те га затворише у један њемачки манастир. Искушења су чекала и св. Методија.

Светопук, човјек слабога ума а неморалан, који је само мислио о себи и својој личној користи, није ни налик био свом стрицу Растиславу. Он није појмио потпуне важности и величине тога дјела, које је имао да сврши св. Методије. Светопук је више цијенио њемачко

свештенство зато је одрекло помоћ св. Методију. Непријатељи његови, који су за вријеме били закутали, видећи сада, у каквом се растројству налазе ствари у Моравској услиједе пропасти Растиславове, — наједаред се подигоше на њ свом силом.

Њемачки епископи, присвајајући себи право управљати и папиноском црквом, нијесу трпјели натјецања тим више, што им св. Методије није сасвим био сродан по духу. У свом гњеву и раздражености дођоше они дотле, да су били готови употријебити сва средства, каква су год могли. И ето архиепископ салцбуршки Адалвин, фрајсингенски Ханон и пасавски Ерменрих, по међусобном договору, ријешише чак да ухвате св. Методија и да га прогнају у њемачку земљу у затвор. Они га лишише пријестола, забранише свештенодјејствовати, те га бацише у тамницу. Ту су га на све могуће начине мучили и патили, тукли батинама и подуље држали на студени и на киши усред љуте зиме. Готово три године чамио је св. Методије у тешком тамничном затвору, као прави страдалник и мученик. Њемачки епископи поступали су с њим суровo, а суровост та њихова превазилазила је суровост звјерску. У свом бијесу нијесу имали обзира ни на његов епископски сан, ни на његову дубоку старост. Узалуд их је св. Методије молио, да га пусте у Рим, да се жали папи и да од њега тражи суда, они га не пустише. Он се жалио преко посланика између својијех одањијех ученика и преко писама; но све жалбе врло дуго, готово за пуне три године, не успјеше. Готово три године страдања без заштите, жалба без хасне и мољакања са стране св. страдаоца! Папа бјеше на страни Њемаца, на страни силе, те бјеше равнодушан према православно-словенској цркви и њезином архиепископу.

У вријеме тијех страдања Методијевијех умрије папа Адријан II. и за прејемника би му изабран Јован VIII. истом се тај папа заузе за учитеља и апостола славенскога. Сазнавши он за самовољно поступање њемачких архиепископа, јако се наљути. Брзећи не само своје наредбе, но и најстарија своја права, забрани папа тијем архиепископима свештенодјејствовати, ако не пусте св. Методија на слободу. Невини страдалник бијаше ослобођен 874. г. а његове противнике постиже казна Божија. Ускоро и готово у исто вријеме сви помријеше.

Око тога времена Светопук, кнез моравски потуче Њемце, и стаде управљати својим кнежевством самостално, по својој вољи. И у то вријеме могао се је примјетити у моравских Словена силан препир и мржња против њемачког свештенства. Они су сада већма, него икада досле, осјетили сву неоправданост тих тежња, с којима се стараху да их покоре под своју власт њемачки епископи. Славени их све протјераше из својих земаља те закључише да замоле папу, да им умјесто овијех поврати архијепископа и учитеља св. Методија, који је до пошљетка био ослобођен тамнице. Немирни и немирни Светопук, стекавши себи пријеваром и неправдом власт, указа св. Методију своје особито повјерење: даде му управу над цијелом моравском црквом. И од тада дјело Божије брзо напредује, број славенскијех свештеника и у сели и градови расте и незнабошци прелазе у Христијанство. А Моравска земља стаде се ширити на све стране и Славени почеше побјеђивати своје непријатеље Њемце.

Слава о св. Методију, као о светом и великом учитељу, проније се међу Славенима по свијема крајевима њиховијех земаља: од Баварске до данашње Русије, од Моравске до Јадранскога мора име св. Методија крстило се славом и уважењем. Но злоба и мржња њемачкијех епископа не остављше св. Методија усред његових благотворних трудова. Они употријебише сву своју лукавштину и сплетке, да протјерају Методија из Моравске. Они намислише подићи папу противу њега, да би му забранио славенско богослужење. Да то постигну, стараху се да представе папи дјело св. Методија тако, као да он не жели бити у зависном положају од римске столице те зато распростире славенско богослужење.

Папа Јован VIII. повјерова тој клевети. А пошто се тијем вријеђале, управо свете и тајне његове цијели и жеље, то он ријеши да забрани славенско богослужење, а св. Методија да позове у Рим, да испита његову праву вјеру. „Ми смо чули, писао је Јован VIII. св. Методију 879. г., да ти појиш литургију на варварском (т. ј. славенском) језику и зато смо ти граматом нашом забранили свечано сршивати сву службу на том језику, можеш је сршавати само на латинском или грчком језику, као што чини црква Божија, која је распространена по цијелом свијету, по свијем народима; а на језику славенском слободно ти је проповиједати или држати бесједе

народу". Папа је писао оштро, смјело и одлучно. У то исто вријеме испраћа он посланицу и Светопуку, ђе вели, да позива св. Методија у Рим да га испита: да ли он тако пјерује и учи, као што је обећао апостолском пријестолу. Године 880. Методије путује по трећи пут у Рим.

Свети старац изађе пред папу Јована VIII. с лицем напаћеним и измученим непрестаном борбом за свету ствар, са смјелим погледом, у ком је горио свети огањ одушевљења и предањога служења Богу и истини, с отвореним и искреним говором, који је подражавао силом дубоке вјере у праведност дјела, које је на се узео. Папа је одмах увидио, да тај човјек није „ѿ міра сего", да он не тежи ни за влашћу, ни за самосталним господством у цркви, која му је повјерена, да је цијељ свега његовога живота и рада — спасење повјерене му Богом дјеце и обраћење њихово к правоме Богу. Папа је увидио, да тај смирени старац, апостол Христов међу Славенима, не тежи да нанесе уштрба његовој власти и његовим себичним тежњама; а о његовој истинској вјери увјерио се папа тада, када је св. Методије пред сабором римскијех епископа исповједио православни Символ вјере.

Тада је Јован VIII. промијенио своје мнијење о дјелу св. Методија и измијенио своје осјећаје према њему. Отпустивши св. Методија с поштом и уваженьем у Моравску, дозволи папа славенско богослужење и одобри славенско писмо. „Ми одобравамо, пише он Светопуку, славенска писмена, која је изумио некакви философ Константин (с таквим очевидним незнањем говори папа о св. Ћирилу!) којима се на достојан начин одаје хвала Богу, и заповиједамо, да се на том језику прослављају и проповиједају дјела Господа нашег Исуса Христа зато, што нас наука св. Писма упућује, да имамо не само на три, но и на свима језицима славити Бога. Зато ни најмање није противно правој вјери и науци свршавати на том језику литургију, читати Еванђеље и цио стари и нови Завјет, који је прекрасно преведен и протумачен, и све остале службе појати на том језику зато, што је тај исти Господ, Који је створио главна три језика: јеврејски, грчки и латински, — створио и све остале језике на Своју славу и похвалу".

Папа дозвољавајући тако да се славенски језик употријебљује у црквеној служби, тај језик, који је прије годину дана био забрањен, шпак нешто посумња у то и тврже се натраг. А то се види из његова писма, у ком он наставља овако: „Заповиједамо, надаље, да би се у свјема црквама у твојој земљи, ради веће славе, Еванђеље најприје читало латински, а потом за вољу народу, који не разумије латинског језика, славенски, као што, чини ми се, бива по некијем црквама. Но ако је теби угодно, и ако се то слаже с твојом жељом, — да слушаш литургију на латинском језику, то ми наређујемо, да се за твоју љубав служи литургија на латинском језику". Из пошљедњијех ријечи види се, да је папа шпак више претпостављао и наметао латински језик, а славенски дозволио само за случај нужде и нерадо.

И тако гоненье, које су на св. Методија подигли њемачки епископи, у тој прилици не пође за руком. Но они већ друго нешто смишљше. Они су гледали да заваде св. Методија са Светопуком, а то су лахко постигли. Кнеза Светопука, који је био слаба карактера, неморалан, који је у Хришћанству живио као незнабожац, који бјеше ограничен умом, св. Методије је често због тога корио и предбацивао му. А њемачки епископи попуштали су гнушењем и нискијем похотама кнежевијем а на гријехе његове гледали су кроз прсте. Светопук се дакле могао прије сложити с њима, него са св. Методијем човјеком строгим, добродјетељним и праведним. Међу њемачким свештенством нашао се један препредени и лукави свештеник, по имену Вихинг, који је био по ћуди Светопуку, — те он буде на молбу кнежеву од папе постављен за епископа нитранскога и пристављен св. Методију за помоћника. Но он није помагао њему него му је само сметао и шкодио светој ствари његовој. А то је и хтјело њемачко свештенство. Вихинг је чинио све, што се је могло у корист Њемцима и нехотице уносио страшан неред у црквене послове. Његово несавјесно поступање толико је разгњевило св. Месодија, да га је предао анатеми а 880. године пожали се папи. Но папа, чувајући своју властиту корист, не обрати никакве пажње на жалбу Методијеву. Он се ограничио само тиме, што је гледао да умири Методија разним похвалама и добрим жељама. Но и то бјеше њемачком свештенству мало. Њихова намјера бјеше — да прогнају св. Методија и да с њим заједно сасвијем униште и истријебе славенско писмо и то велико дјело хришћанскога

просвјећења Славена у духу православне цркве, за које се је неуморно старао св. Методије.

Њемачко духовенство распростро је по народу глас, да се на св. Методија јако љути византијски цар Василије: и да је он тобоже тако раздражен против св. Методија, да ће га усмртити, ако му се пружи прилика, да га ухвати. Све је то била несавјесна лаж. Св. Методије је у истину примио из Цариграда од императора писмо, у којем му је изразио само своју благонаклоност. То бијаше грамата, којом га цар позиваше к себи. Император Василије писао је Методију: „Човјече Божији јако сам те жељан видјети. Учинићеш добро дјело, ако се потрудиш те нам дођеш, да те још једном видим и примим твоју молитву".

Године 881. оде св. Методије у Цариград, гдје је био свечано примљен. Ту му изиђе у сусрет патријарх Фотије, онај исти, који је њега и његова брата Ћирила испратио својијем благословом на проповјед Славенима, и који му је и овом приликом показао своју љубав и искрену симпатију. А тако се према њему понио и император Василије. То је обрадовало и ободрило св. Методија, који је наскоро послије тога похитао да се врне натраг у Моравску. Но мало по мало па се надвише прни облаци над његовом главом, над славенском црквом и над самима моравским Славенима.

Св. Методије бивао је сваким даном слабији те је с тугом помишљао, што ће бити послије његове смрти са дјелом просвјећења Славена. Но тврдо вјерујући то, да истина никад не умире, да се праведно и божанствено дјело не може истријебити и уништити никаквим људским лукавством, трудио се он усрдно и на даље на њиви славенске цркве. Предвиђајући нова искушења за Славене, а и конац свога живота, хитио је он да што боље утврди и укријепи своје свето и велико дјело. У ту сврху нужно је било, да се на славенски језик преведу и оне свештене књиге, које још нијесу биле преведене, а оне, које су већ преведене, да се умноже што већим бројем преписа. Те се он тим и занимао а помагаху му у том послу два ученика његова, свештеници — брзописци. Тај посао који је трајао шест мјесеци, брзо је напредовао. 26. октобра св. Методије сврши са ученицима својима свечану службу Божију и захвали Господу и св. великомученику Димитрију Солунском, кога су особито штовала св. браћа, што су с успјехом свршили свој посао. Пошљедње дјело св. Методија бијаше освећење храма св. Петра и Павла у Берну 29. јуна 884. године.

Ученици св. Методија а и он сам, окружени непријатељима, с великом су бојазни погледали у будућност. Они су вијели слабост и скору смрт свога љубљеногa учитеља. У бризи о том, што ће бити послије његове смрти, и желећи знати његову пошљедњу вољу, питаху они св. Методија: „Кога мислиш, оче и учитељу наш, да буде намјесником твоје столице послије тебе и продужитељем твојега учења?" Св. Методије указа прстом на Гораздa. „Горазд је, рече св. Методије, Мораван. Он је проповједник и добро зна латинске књиге. Нека буде над њиме воља Божија, и ваша љубав с њим као и моја!"

На Цвијети 885. год. је св. Методије пошљедни пут био у цркви и онако болан разговарао је са својом љубљеном, послушном паством, која је са сузнијем очима мотрила свога великога учитеља и са превеликом тугом слушала његову пошљедњу ријеч: „Возљубљена дјецо моја, говораше он, ви знате, како су јако злобни јеретици; ви знате, како они, изврћући ријеч Божију, настоје да ближње своје напоје ученьем лажним, нечистим; ви знате та средства која они употријебљују — убјеђење за незналице, окрутност за боязљивце. Ја се уздам у вас и молим се за вас; молим вас, устрајте против тијех средстава; надам се, да се ви, утврђени на камену апостолскога ученья, на ком је основана и сама црква, неће те занијети убједљивошћу њиховијех ријечи; не саблазните се лажју, не уступајте пред страхом окрутности; сјетите се ријечи св. Писма: „Не оубојитеса ѿ оубивающихъ тѣло, дша же не могущихъ оубити" (Мат. 10, 28). Ја говорим и претходим вам, и ви ћете тако бити одговорни за гријех, о ком сте били предупријеђени. Ја више нијесам крив за вашу крв; ја нијесам ћутао због страха; ја сам свагда стајао на straжи, а сад говорим вама, будите опрезни; чувајте срца ваша и браће ваше, на вас ће се ковати сплетке. Моји су дани избројани; послије моје смрти доћиће вам љути вуци, који ће гледати да саблазне народ; но ви им се одуприте, будите тврди у вјери: то вам на срце меће св. апостол Павле кроз моја уста. Свемогући Бог Отац, и од Њега превјечно рођени Син, и св. Дух, који од Оца происходи, нека вас научи свакој истини

и сачува од гријеха". То је била пошљедња ријеч св. Методија својој пастви; он је храбрио, де се тврдо држи науке православне цркве, коју су још при његовом животу а затим и послије смрти његове ради били уништити непријатељи — јеретици и хулитељи православља.

Св. Методије је предао своју душу у руке Божије 6. априла — у уторник страсне седмице. Ученици га опојаше свечано на три језика: словенском, грчком и латинском, и с плачем и тугом сахранише тијело његово у Велеграду у саборној цркви св. Богородице. И тако Господ насели у своје небесне обитељи и другога праведника, пријатеља и апостола Славена св. Методија. Послије његове смрти још више, него за његова живота наступише искушења на његову словенску паству.

Горазд, кога је св. Методије одабрао за свога прејамника на архиепископску столицу, *Климент*, *Наум*, *Сава* и *Анђелар* бијаху ревносни помоћници св. првоучитеља словенских. Они продужише њихово дјело, проповиједајући Ријеч Божју међу Словенима. Послије смрти Методијеве, бијаху они принуђени прићи у Бугарску; латинско-њемачко свештенство, завидећи њиховој апостолској ревности и успјеху православне проповиједи, употријебише све силе, да их лиши могућности, да остану и надаље у Моравској. Њемци увјераваху моравског кнеза Светопука, да ученици Методијеви уче лаж и раде против његове власти. Светопук, повјерује клеветницима и даде Њемцима право, да поступе с проповједницима хришћанске истине, како хоће. Њемци ухватише Горазда и његове сатрудинке (Климента, Наума, Анђеларија и др.), те их бацише у тамницу; но послије неколико времена, послије многих чудеса, која се догодише у тамници, пустише их и, под стражом прогнаше их преко Дунава.

„Слиједећи примјеру Спаситељеву, — вели се у житију св. Климента, — који је заповједио апостолима, да, ако их истјерају из једног града, иду у други, проповједници се упутише у Бугарску. Климент, Наум и Анђелар, ударише преко Београда, а Сава и Горазд, другим путем, такођер дођоше до области бугарског кнеза Бориса". Ту, у Бугарској, они су поглавито утврђивали православље и распростирали хришћанску просвјету.

Св. Климент, епископ велички.

(† 916. г.).

Свети Климент бијаше поријеклом Бугарин. Још од дјетињства свога бијаше он пратилац и ученик Методијев. Пошто је послије смрти Методијеве прогнан из Моравске, дође са својим сатрудницима у Бугарску, те се поче ревносно трудити око просвјећења Бугара у духу источног православља. Проповиједаше ријеч Божију, оснивање школе, те сам учитељеваше у њима, подизаше храмове и манастире. Бугарски кнез Борис, који већ бијаше крштен, прими Климента с великом почашћу и наскоро га постави за епископа Бјеличкога[1]). Он је живљео такође и у Охриду и у Главиници, гдје је оставио и споменике свога рада. У Охриду је он, међу осталим храмовима, подигао обитељ св. Пантелејмона.

На новом мјесту своје службе он не знађаше, шта је то одмор. Паства његова бијаше многобројна, те му задаваше много бриге. Писац његовог житија црта рад Климентов овим ријечима: „у сваком котару своје пастве, имађаше по неколико људи, одабраних између броја осталих, а при том врло многих — на броју их до 3550 душа, те је он већим дијелом с њима бесједио и тумачио им тежа мјеста из св. Писма; а нас смирене и недостојне, по милости и доброти својој, међу свима другима учинио себи најближима, те смо се ми у свако доба налазили код њега, слиједећи оном, што је он радио, што је говорио, и чему је, посредством овога или онога, учио; и тако га ми никад не видјесмо беспослена; на против, он је или учио дјецу, и то различито: једнима је показивао облик слова, другима је тумачио смисао онога, што је написано, а треће је руководио и учио писању, — или се молио, па не само дају но и ноћу; или се бавио читањем, или писањем књига, а кад што је у једно и исто вријеме радио два посла, пишући и учећи дјецу каквој науци; јер је он знао, да беспослица води сваком злу. Његови ученици и помоћници — бијаху најбољи од свију и трудише се по примјеру свога оца и учитеља, приносећи службу Богу".

[1]) Овако стоји у књизи, из које преводим ово. Али бугарски писци, нарочито Палаузов, побијају чешке, руске и неке бугарске писце, те неће, да Климент није био Бјелички, него Велички (Велика код Охрида) епископ.

Преводиоц.

Св. Климент је предао Бугарима цијело св. Писмо на њихову језику (т. ј. преписао га је, а по нешто и превео) и написао „своја тумачења на исто, животописе многих светитеља, пјесме црквене, у опште све, што се односи на цркву, чиме се слави успомена Господа Бога и Његових светитеља, и чиме се душе побуђују". Неки вele (Ундолски), да је Климент написао и „Житије св. Ћирила и Методија".

Као пастир, који је био пун љубави и који је обраћао пажњу на потребе ближњих, Климент је био „Отац сиротиње и удовица: врата његова бијаху увијек отворена сваком сиротану". Тако је он управљао својом паством до конца свога живота, не гледећи на слабост у старим данима својима, — уз помоћ другога Седмочисленика, Наума, којему је пред своју смрт повјерио управу. Св. Климент је познат под именом „Св. Климент Охридски". Као епископ Велички био је пуних 28 година. Умро је 27. јула 916. год. и погребен је у Охриду. Кад је осјетио, да му је конац живота близу, пресели се из Велике у Охрид; жеља га је нукла, да у Охриду умре и да ту буде у једном од њега основаних манастира сахрањен. Умро је од прилике у старости од 78 година. Његове моћи још се и данас налазе у том Охридском манастиру покрите каменитом плочом са славенскијем натписом.

Црква православна слави његову успомену 26. и 27. јула и 22. и 25. новембра.

Св. Горазд.

(† концем IX. вијека).

Св. Горазд, родом Моравац, бијаше један од најревноснијих сатрудника св. првоучитеља славенскијех и прејамник Методијев на његовој епископској столици у Моравској. Он је потпуно владао језиком: славенским, грчким и латинским, једном ријечју: бијаше знаменит човјек. По смрти Методијевој, већ као администратор велико-моравске архиепископије, постаде Горазд предмет страшне мржње код својих непријатеља — латинско-њемачкога свештенства, које га ухвати, баци у тамницу, па пошто га напати глађу и бојем, прогна га из Моравске заједно с другим његовим сатрудницима. Гдје је Горазд живљео и подвизавао се послије паљаска из Моравске, не зна се, но моштн његове почивају у Београду албанском. Поуздано се не зна, ни кад је умро. Црква слави његову успомену 27. јула. — Предпоставити се може, и ако нигдје ништа записано нема, да је и Горазд као тако учењан човјек штогод написао. Шафарик вели, да је можда он написао најстарију лељенду о св. Методију.

Св. Сава.

(† концем IX. вијека).

О св. Сави ништа се не зна, осим то, да је и он с осталим Седмочисленицима по прогонству из Моравске дошао у Бугарску. Могуће је претпоставити, да се је св. Сава заједно са Гораздом подвизавао у југозападном дијелу Балканскога Полуострва, а главно његово подвизавање спадаће у Моравску и Панонију.

Св. Наум чудотворац.

(† концем IX. вијека).

Св. Наум, најмлађи између Седмочисленика, усрдно се је трудио на просвјећењу Бугара, заједно са својим наставницима — св. првоучитељима и њиховијем ученицима. И он је с њима подносио прогонства од непријатеља, те се увијек називао „робом и слугом св. првоучитеља славенских". Наум је дјеловао у Бугарској заједно с Климентом.

Животопис св. Наума говори, да је „Божанствени Климент, узео собом чудноватога Наума, који се њему уподобљавао у ријечи и животу, те стао ићи из мјеста у мјесто, и сијао ријеч благочашћа и правом вјером просвјећивао различите градове и крајеве". Кад је Климент на крају живота свога осјетио да је врло слаб, повјери Науму управу над својом паством, који му је у свему помагао. По смрти свога наставника, Наум је утврђивао у православној вјери оне, који су живљели с ону страну Охридскога језера — у Девол. Послије многог труда и подвига укриље Наум „у светости и благочашћу". Тијело његово почива у манастиру „Дијават"-у.

Нагађа се, да је и св. Наум превађао и преписивао свештене књиге, али о томе нема писменог споменика.

Православна црква слави његову успомену три пута преко године и то: 20. јуна, 27. јула и 23. децембра.

Св. Анђелар.

(† концем IX. вијека).

Анђелар бијаше ревностан сатрудник св. Климента, а особито тада, кад су већ прешли у Бугарску. Кнез Борис-Михаил одреди им пре-

красан стан и заповједи, да им се даде све, што им је зарад њихова спокојства нужно. Знаменити и богати дворјаници долазише им, да слушају њихову поуку, а позиваху их — са дозволом кнезовом — и у своје домове. Анђелара је волио неки достојанственик Чеслав, те га је особито штовао и љубио. „Но није се за дуго Чеслав наслађивао присуством блаженога Анђелара (вели животопис): Анђелар проживи код њега неко вријеме, те мирно предаде своју душу у руке анђелима“.

И његово књижевно дјелање, кога је по свој прилици морало бити, спада у Моравску и Панонију.

Црква светкује успомену св. Горазда, Саве и Анђелара у један дан и то 27. јула.

Ваљевци, 1894.

С руског превео и мјестимице допунио:

Л. Богдановић.

ГЕТСИМАНСКА БАШТА.

Баште су обично таква мјеста, гдје се човјек утјече да мало мирно одахне. Али не бијаше таква башта Гетсиманска у погледу Господа нашег Исуса, јер нијесу текле ондје струје бистре воде, већ потоци крвава зноја; није се чуло ондје ћарлијање вјетра, већ уздаси и јаук а нити дочекаше на излазу Христа они, који су га тражили, мирисавијем ружама, већ колјем.

Бацимо побожно очи своје на мјесто, гдје се молио Спаситељ свијета, и посмотримо у духу вјере и смирености поред какве буре заводничкијех мисли и осјећаја, посред какавијех брига и колебања душевнијех проведе на земљи пошљедњу ноћ најсветији измиритељ земље и неба. Колико унутарњијех мука и с каквом изнуреношћу у очи смрти мораде он поднијети овдје, прије него што потпуно изврши оно велико дјело, *које му даде отац, да сврши*. Јест, то је била ноћ, којој нема равне, а и не ће је бити међу свијем ноћима и данима од како је свијета: то бијаше ноћ борбе и страдања Христа Богочовјека, Спасителја свијета — борба на живот и смрт, страдања најљућа и неописана. То бијаше, с једне стране, ноћ онијех његовијех *болова смртнијех* и *биједа адскијех*, које пророчки проче у себи његов праотац, а с друге стране опет, ноћ кад он прилазаше колено пред Богом — оцем својијем *и ноћ молитве његове са уздасом јаким и сузама*. Та ноћ бијаше страшна и небескијем жителима, али прерадосна и спасоносна у погледу пануло човјека — а погибељна и убитачна у погледу кнеза таме и ада. Бијаше то ноћ силна лелека и крајње изнурености од искона најсветије душе Богочовјека, а по том и безгрјешна тијела његова — ноћ туге и умора убитачна до смрти, ноћ јаука и изнемоглости, увијенчане побједом и слављем духа над тијелом и безусловном преданости вољи очиној над ужаснијем призрацима патње голготске.... Ту су ноћ видјели старозавјетни пророци и праведници — видјели су ју кроз сумрак сјене и нагађања и ужасавали се у себи тијем драговољнијем поницењем Сина Божјега. Не без ужаса видје је и сам Син Божји, сам Господ, кад се она већ примицаше. Још на вечери пасхалној поведе он почешће ријеч о оближкој будућности. А за тијем, кад се свршила света вечера и кад пођоше, који бијаху с њиме код вечере, на гору Јелеонску, говораше Господ без устезања апостолима, што бијаху с њиме: *сви вама се ви саблазнити о мене ову ноћ*; *јер у писму стоји*: *ударићу пастира и овце од стада разбјежиће се*“ (Мат. 26., 31.). Па зар и пошљедња опросна бесједа, која истјецаше из његова срца пуна љубави према онима, *које до краја љуби* (Јов. 13, 1) није баш томе обвезана својом недостижном висином осјећаја и светијех истина, што је онај, који је нареће јасно видјео све, шта га чека идуће ноћи?

Смрт Искупитеља свијета, из које истјече живот и нераспадљивост јест тајна тајана Божјијех. По предвјечном тријипостасноме савјету немаше то да буде тек обична смрт, већ ужасна смрт кланица на крсном жртвенику — кланица у којој се сјединиле све могуће муке и ужас и то не само овог свијета, већ и подземни, адски. Важно је, да се крсна смрт, од које задрхта свијет не само због нечовјечне жестине, већ и ужасне срамоте и проклетства, који је попраћаху, јавила на земљи као казна, прописана законом, мало прије доласка Христа Спаситеља на

земљу, и да се она вршила особитом силом и жестином, скоро тек у једној Јудеји и то не за дуго. Крсна смрт, која натјераваше ужас на сво човјечанство, не могаше а да не доведе у ужас и онога између синова човјечијих, коме бијаше баш и предназначена. Његова човјечија природа, увијек безгрјешна и света, која увијек прилажаше пуноћу савршенства тјелесног бића из пуноће божанства, која бијаше с њиме, тијем је више осјећала одвратност било према ма каквом насиљу и мучењу, а особито према смрти.

Ко да намјери бездану јада, који тада обузе пресвету душу Спаситеља свијета? Та он премашаше поимање људско. Показа се призор страшан и ужасан: и ако се не машише руке мучитеља — наметника божанственог патника, нити му још окрунише главу оштријем трњем, а пречисте ноге и руке још не прибише на крст, али већ бијаху предназначена његова голготска страдања: *зној његов бијаше као капље крви, које капаху на земљу* (Лука 22, 44.) и у толикој мјери да се овлажила одјећа његова, а сама земља оросила. Предвиђајући његову изнуреност, вапије пророк Исаија: *за што ти је црвено одијело и хаљине ти као у онога, који гази у каци?* (63, 3.). И ако су га испратили до мјеста патње најврснији између ученика, но они ипак не дјелаху с њиме патњу његову, јер их је преузео сан. Он бијаше као нијоткоје на свему свијету: *чеках хоће ли се коме сажалити, али нема никога; хоће ли ме ко потјешити, али не налазим* (Пс. 69, 20) и тада се оте из дубљине душе Његове вапај: *„Оче мој! ако је могуће да ме мимоиде ова чаша* (Мат. 26, 39.). Сви потоци људскијех безакоња као да се сливи у ту чашу, нас се ад устрекио на душу онога, који је испијаше и за то му она постаде чемерном чак до смрти. Бреме људскијех безакоња притеже Господа к земљи; он на њу паде, као да је заштићује од десница Свевишњега, која кара, примајући у срце своје све стријеле гнијева Божја. Ужас, смртна чама и тежак јад, што га осјећаше тада Господ, још се удвојио ушљед тога, јер искрсну пред његовијем свепроницавијем очима мрачна слика страшнијех грјехова човјечанства, које он узе на себе. Оно, што би морао да претрпи сав свијет за грјехе своје — сво то бреме паде сад на њега самога. Он јасно виђаше све преступке, сва безакоња и бешчасност људи од Адама па до смака свијета у потпуној голотињи и гнусности; пред његовијем проницавијем погледом показа се ужасна чаша гњева Божја, и неминовно проклетство, одбацивање и вјечна пропаст, која је ето готова да се сурва на грјешни род људски. Туде Исус, као миритељ човјечанства, стаде пред грозну правду Божју, која изврши над њиме суд за грјехе човјечанства, које узе на себе. *„Онога, који не знадијаше гријеха нас ради учини гријехом да ми будемо правда Божја у њему* (II. Кор. 5, 21). Он предвиђе и ону хладноћу, ону равнодушност и немар за покајањем у многијех грјешника, којом ће му да враћају љубав његову према њима; предосјећаше покварености срца њиховијех, којом ће, подавши се безумно страстима својијем, одбацивати и омаловажавати ону велику жртву, коју он приноси, само да их спасе. Он као Бог предвиђаше и то, да ће они, који врготе руке своје на њега, навући на се страшан гњев Оца небеског, који ће се осути на њих и потомке њихове, по властитијем ријечима њиховијем: *крв његова на нас и на дјецу нашу* (Мат. 27, 25) Све је то јаче и јаче морило Божанственог патника, прилажући јад јаду.

Нико нека се не усуди помислити, е је кадар потпуно схватити осјећање божанственог патника за вријеме његова страдања у башти Гетсиманској, јер то је велика тајна Божја. На ся. јеванђеља увјеравамо се, е је Господ препатио оно, чему нема равна примјера у историји страдања људскијех. Погледајући на Господа, гдје је изнемогао под крстом ми морамо у томе увидјети, да су патње његове превршиле сваку мјеру, коју је кадра поднијети људска природа и да се не јави та немоћ, ми не би могли знати, на што би та патња; тада не би имало подражавање њему никакве важности, нити би било у нама оног осјећаја према њему, који је сада; његово страдање везало нас је с њиме везом најчврше божанствене љубави и у колико је оно било теже по њега, тијем постаде скупоцјенијим за нас, јер све то препати Господ ради спасења нашег, па за то га морамо и ми тијем ватреније љубити.

По руском **В. М. Л.**

БЕСЈЕДА У НЕДЈЕЉУ ПРАВОСЛАВИЈА.

Говорио у новој сарајевској цркви 1894. год.: **Васо С. Поповић**, протојереј.

Православни Хришћани!

Данашња, прва недјеља великога поста зове се у цркви „недјеља православија". А тако се назива за успомену онога дана, када су богоносни оци противнике и гонитеље св. икона побједили, осудили и проклели, а православно поштовање св. икона опет успоставили. Јер иконоборци, као противници св. икона, хтјели су у својој грјешној заблуди св. иконе из православне цркве избацити, те тако цркву њеног св. украса и благољепија лишити, а побожни православни народ од погледа на иконе и помисли на светитеље одвратити. Но свети богоносни оци на седмом васељенском сабору у мало-азијској вароши Никеји 787. г. послије Христа, а и доцније при благочестивој царици Теодори у Цариграду, гонитељи су св. икона осудили, заблуде њихове истријебили, а православну вјеру учврстили и утврдили.

Јест, браћо, не само на седмом, него на све седам васељенских сабора православна је вјера утврђена, као што и наш српски народ у својој крсној слави, или „васлави" за први вселенски сабор онако лијепо вели, говорећи: „318 богоносније отаца сабор саборисаше, Арија оборише и православну вјеру утврдише".

И тако је на саборима уређено и донешено све што је за утврђење и уређење православне вјере нужно: „Символ православне вјере", или православно вјеровање, састављено; правила за православне Хришћане написана; обичаји и практика прве хришћанске цркве написмено потврђена и т. д., а на седмом вас. сабору православље је над непријатељима велику и значајну побједу одржало, и од тада друкчијим животом живити почело: јер заблуде су истријебљене; гонитељи понижени; незнабоштво и иконоборство пало, и хришћанска вјера постала слободна.

Па зато овај дан, када то све православна црква слави и у својим црквеним пјесмама опијева, — овај дан велим и треба да се зове даном православне цркве, даном православне побједе — даном „православља", а то ће рећи: даном православних Хришћана.

Па ко је православни Хришћанин?

— Ко год чита и вјерује православно вјерују; ко признаје правила и закључке 7 васељенских и 12 помјесних сабора; ко вјерује све оно, што православна црква учи и проповиједа, а *нарочито*, ко се управља у животу своме по науци св. православне цркве: тај припада православној вјери и цркви — тај у истини и јесте православни Хришћанин.

Па ми сви браћо читамо православно вјерујући; ми се називамо православни Хришћани, и често пута нам је само на језику, и само у ријечима размећемо се са тим светим именом.

Па кад је тако; када тако говоримо; кад се тако називамо; то да видимо, и да се запитамо: да ли ми по науци православне вјере и цркве живимо, и да ли се ми у животу нашем по правилима православља управљамо?

Ако на то питање хтједнемо по истини и по души одговорити — одговор ће заиста неповољан бити.

Но макар вам и неповољно било, то опет рецимо, проговоримо, и запитајмо се:

Је ли то називати се православни Хришћанин, а поред православне цркве

недјељом и празником пролазити, а у њу се Богу на молитву не свратити?

Је ли то називати се православни Хришћанин, а никад, или мало кад исповиједати се и причешћивати, па и када се исповиједи и причести, као данас; то једва чека да само из цркве изађе, те да опет своје старе гријехе настави, и да тако стару рђу на ново позлеђује и повриједјује?

Је ли то називати се православни Хришћанин, па не само постове православне цркве не држати, него чак ни у својим грјешним страстима и тјелесним пожудама у вријеме поста не умјеравати се?

Је ли то називати се православни Хришћанин, који при спомену Бога и његових угодника — светитеља, треба да капу скине, и са страхопоштовањем свето име спомене, а он овамо више пута, па још јуначећи се пред другима, псује и грди све што је Богу и православљу највеће и највештије?

Је ли то називати се Хришћанин православне цркве, која проповиједа љубав и према непријатељима, а он овамо мрзи и браћу своју, па још гријешећи против 9. божије заповиједи и јавно и тајно опада, клевета, па и код силних „мира сего“ износи на брата свога свидјетелства лажна?

И када би се овако још питали, и у питањима мане и пороке износили; то питањима можда за дуго неби краја било.

Па с тога, није доста браћо називати се Хришћанин православне цркве, само за то, што си у православној цркви крштен, и што те је православни свештеник, као повјереник Христов, за члана православне цркве у протокол црквени уписао. Јер, када си крштен; када си добио православно име, и када си за члана православне цркве уписан — тада си баш и примио дужност и обавезу да ћеш се по правилима и начелима православне цркве управљати, владати и живити.

Та и у данашњим, политичким и хуманитарним друштвима, још као свјетским установама, докле неко држи и поштује начела свога друштва, и управља се по правилима истога, дотле и јесте прави члан тога друштва — дотле му фактично и припада. Па онда, зар у хришћанском друштву — у православној цркви — као божијој установи може и смије горе и друкчије бити? — Не.

Па за то браћо, да би то лијепо име „православни Хришћанин“ достојно на себи носио; то живи по науци св. православне вјере: а да би се, не само називао, већ у истини православни Хришћанин и био; то покоравај се одредбама и прописима православне цркве. Дакле, не само у ријечима, већ на дјелу и у добром владању покажи да си православни Србин и Хришћанин.

Поштуј православну вјеру, — која ти је очувала све што имаш: језик, име и српске народне обичаје, — вјеру славних прађедова твојих — вјеру, за коју су наши претци славно гинули и умирали, те је нама чисту, неповриједјену и без икаквих измјена и дометака на чување у аманет предали.

Па за то **вјеруј** у свету Тројицу: у Бога оца сведржитеља; у Исуса Христа Спасителја, и у Духа светог животворитеља, као што те о томе и учи православно вјеровање.

Воли и **љуби** све ближње, и све људе на овоме свијету као браћу своју, као што ти православна црква и савјетује.

У сваком своме добром дјелу и раду **надај** се у помоћ и милост божију.

Буди у истини скроман и побожан, а клони се свију мана и гријехова, које

никоме, а православнима никако не приличе. Поштуј св. цркву и у њу често на молитву долази: да се душа твоја у молитви с Богом разговори; да души твојој грјеховни терет олакшаш; да савјест твоју умириш; да у цркви ријечи божије чујеш и научиш, те да срце твоје духом православља облагородиш.

И када таки, не само у ријечима, већ и на дјелу будеш; онда си у истини православни Хришћанин; онда се збиља и поносн православним именом, и онда ћеш заиста сретно и благословено овог кратког вијека на земљи поживити, и тако вјечно небеско царство и блаженство заслужити и задобити Амин.

ЧУДЕСА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ.

Написао:

Игуман Дионисије Миковић,

управитељ манастира „Бање".

(Наставак).

Чудо 14.

Како је св. Јован Дамаскин почео пјевати црквене пјесме.

Свети Јован Дамаскин нашао је у манастиру св. Саве Освећеног, једног врло строгог духовног старца, који је управљао са светим манастиром.

Старац је примио у искушење св. Јована, и заповиједио му: да ништа по својој вољи несмије радити, па ни саме тропаре пјевати.

Св. Јован радо је испуњавао све тешке заповиједи духовног старца, знајући да је лијепи послух од велике душевне користи. Али једном је преступио заповијед. Ево како:

Један дан замолио је св. Јована, један Хришћанин да му сачини упокојени тропар за једног упокојеног брата, да му се с тим одужи за учињена доброчинства.

Дуго је св. Јован одбијао молбу овог брата бојећи се строгог старјешине. Али кад овај неодустаје од молбе, он се склони и написа дивне црквене пјесме које к данас наша света мати црква пјева: над својом упокојеном дјецом.

Старјешина чуо кад је св. Јован запјевао: „Ісе свѣта человѣчиска", па се јако расрдио и св. Јована као преслушника из ћелије истјерао!

Свети Јован молио је старца клечући и сузе лијући: да му опрости, али узалуду!

Тек касније дао се старац умолити од манастирског братва, да га поново у ћелију прими, али га осуди: на прање свију манастирских прохода.

Св. Јован извршн ту осуду с великом радошћу.

Видећи то старац, ражали се, загрли св. Јована и повикну му: „Сине блаженог послуха!"

Послије неког времена јави се у сну овоме старцу, пресвета Богородица, и рече му за Јована:

Зашто си затворно тако чудесни источник који је сличан ономе што ври из камена у пустињи?! Пусти га нека напаја свијет; покрије море јереси; претвара жалост у радост; и пјева Господу пјесму нову попут херувима. Ни арфа Орфеова, ни гусле Давидове, ни пјесме Мојсијеве и Маримпинове неће се моћи сравнити с

његовом пјесмом. Он ће исправљати људе у догматима вјере и сломиће све јереске стријеле"!

Кад се старац пробуди, призва св. Јована и рече му:

„Сине Христовог послуха! Отвори уста твоја, али не у огледалу него у истини, не у баснама него у догматима! Говори ријечи које написа св. Дух у срцу твоме. Посјетивши гору Синај, гору Божијег виђења и открића, — много си себе смирио. Сад пођи на гору цркве и проповиједај Јерусалиму гласом силе за коју ми о теби преславно рече пресвета Богородица. И опрости ми што сам ти у незнању згријешио"!

* * *

Хришћани! Од тада је св. Јован написао много богословскијех списа и црквенијех пјесама које наша света црква пјева у славу Бога и пресвете Богородице.

Свети Петар учи нас да будемо покорни свакој људској власти. Његове су ријечи: Будите дакле покорни свакој власти човјечијој, Господа ради; ако цару: као господару; ако ли кнезовима: као његовијем посланицима[1]).

Божија је воља да се властима покоравамо.

Властима је у дужност Бог ставио, да се старају за наше добро, за наше спасење.

Свети Петар вели да је Бог поставио власти: „за казан злочинцима а захвалу добротворима[2]). А свети Павле нас учи: Свака душа да се покорава властима које владају; јер нема власти да није од Бога, а што су власти, од Бога су постављене.

Тако који се супроти власти супроти се Божијој наредби; а који се супроте примиће гријех на себе.

Јер кнезови нијесу страх добријем дјелима него злијем. Хоћеш ли пак да се небојиш власти, чини добро, и имаћеш хвалу од ње.

Јер је слуга Божији теби за добро. Ако ли зло чиниш бој се; јер узалуд не носи мача, јер је Божији слуга, осветник на гњев ономе који зло чини. Тако се ваља покоравати не само од страха него и посавјести"[3]).

Нама нека служи за добри примјер послушност светог Јована и пјевајмо:

Возсіа́вый во Є҃гѵ́птѣ просвѣще́нїе и҃стины, ѿгна́лъ е҆сѝ лжѝ тмы̀: и҆до́ли во є҃ѳѵ́, спа́сеи не трима́ще твое́ю кр҃по́сти, паде́ша: сі́хъ же изба́вльшїися конча́хѫ къ Бо́гѹ: ра́дѹйся, испра́вле́нїе ч҃ло҃ко҃ѿ҃ко҃ѿ҃; ра́дѹйся низпаде́нїе е҆҃ко҃ѿ҃ко҃ѿ҃: ра́дѹйся, пре́лести держа́вѫ попра́вшаа, ра́дѹйся и҆до́льскѹю мєтѣ ѡ҆ѿличи́вшаа: ра́дѹйся мо́ре потопи́вшее Фараѡ́на мыслє́ннаго, ра́дѹйся ка́мене, напои́вшїй жа́ждѹщыа жи́зни: ра́дѹйся ѻ҃гнє́нный сто́лпе, наста́вла́ѩй сѣ́щыа во тмѣ́, ра́дѹйся покро́ве мі́рѹ, ши́ршїй о҃бла́ка: ра́дѹйся пи́ще, ма́нны пріе́мнице, ра́дѹйся, сла́дости сѣ́ѹщыа сла҃жи́тельнице: ра́дѹйся земл҃и ѡ҆ѳѣ́това́нїе, ра́дѹйся, из не́мже тече́тъ мі́дъ и҆ мл҃ко́. Ра́дѹйся Неѳѣ́сто неневѣ́стнаа. (Икос акат. прсв. Богородице).

Чудо 15.

О часној хаљини пресвете Богородице.

Другог јула слави св. црква полагање часне хаљине пресвете наше Владичице Богородице назад Дјеве Марије, у влахеријску цркву.

[1]) I. гл. 2. 13. 14.

[2]) Пет. I. гл. ст. 14.

[3]) Рим. гл. 13, ст. 1. 2. 3. 4. 5.

Галвије и Кандид спахије, и сродници Ардавирија и Аспрја, бјеху у служби цара Лава и Ирине, 443. год.

Ови побожни људи одоше из Византије у Јерусалим, да се поклоне светим мјестима.

У Палестини и у галилејским странама, наиђоше на један стан јеврејских жена. Ту лежаше много болесницех. Донијели бјеху у једну клијет много свијећа и тамјана.

Византијски путници дознадоше да се ту чува часна хаљина пресвете Богородице. Окупљени свијет молио је помоћ пресвете Богородуце и добиваше је тако да се здрави кући враћаху.

Путници измолише дозволу у жена да ту цијелу ноћ престоје у молитви. Они те ноћи тајно измјерише једним дрветом величину ковчега у ком се чуваше света хаљина.

У Јерусалиму направише ковчег сасвим сличан ономе ковчегу.

На повратку узеше тајно ковчег са светом хаљином, а свој празни намјестише на његово мјесто.

Срећно се вратише у Византију, царствујући град, и смјестише часну хаљину у своју клијет звану: „Влахерна“.

На овом мјесту тајно саградише цркву у славу светог апостола Петра и Марка.

Ову тајну открише цару немогући је даље у тајности држати.

Цара та вијест испуни неизказаном радошћу, и он ту сагради лијепу и велику цркву.

* * *

Хришћани! Цар је часну хаљину одјенуо у великоскупу хаљину, и положио је у великолијепи мраморни ковчег, и ту запечатио својијем царскијем печатом. Ту болесници који јој приступају с вјером у Богоматер, налазе лијека.

Разне околности неће нама свјема допустити да посјетимо ову часну хаљину. Али кад гријехове своје оперемо сузама истинског кајања, па јој се с тврдом вјером у пресвету Богоматер Дјеву Марију, винемо мислима, налијечићемо пресвета царица и владичица у којој је свевишњи Бог себи начинио престол на земљи, све наше душевне и тјелесне болести. Пјевајмо:

Ѿдѣ́ніѥ всѣ́мъ вѣ́рнымъ нетлѣ́нїа, Бцѣ́лагодатнаѧ чрѣ́ва, даровала́ ѥ́сї спасе́нїю рі́зы твоєю, ѥ́юже свѧще́нное тѣ́ло твоѥ́ покрыва́ла ѥ́сї, покрове всѣ́хъ, чудѣ́сный: ѥ́ѧже положе́нїе пра́здну́емъ любе́зно, и ко́пїемъ со стра́хомъ ти чи́стая: ра́дуйся Дѣ́е, Хр҃тїанъ похвало́. (Кондак покрова).

(Наставиће се).

ПРАКТИЧНО РУКОВОДСТВО

како треба саборно служити св. литурђију са ђаконом и без њега.

По **J. Кутепову** и другим изворима, написао: **Златоје.**

(Свршетак).

Причешћивање свештеника и ђакона. Најстарији свештеник, подижући мало објема рукама св. агнец над дискосом, а не изображава њиме крст[1]), рече: „Свѧтыѧ свѧтымъ“. Ово значи да светиња

[1]) Поук. къ изб҃ч. Чет. Николаевскаго, стр. 440: „Подизање св. хљеба — вели *Симеон Солунски* —

тијела и крви Христове, може бити преподана само светима, а сви смо ми, сами по себи, без освећења кроз Исуса Христа Спасителя нашега, недостојни да примимо св. дарове, за то, признавајући своју недостојност, сви свештенослужитељи и народ у храму поклони се до земље[1]).

Најстарији свештеник раздроби св. агнец на четири дијела говорећи: „Раздробляется и раздробляется“... па га слаже овако: дио на ком су слова IC. стави горе на св. дискос, према истоку; дио XC. стави доље, према западу; дио NI. ставља од сјеверне стране, а четврти дио са словима KA. стави од јужне стране. Тако постављена слова изображавају крст. Послије тога узме горњи дио, на ком је слово IC. и кад ђакон рече: „Исполни владыко“ начини тим дијелом крст[2]) над потиром говорећи: „Исполнїй дѣла скатагѡ“, ђакон: „Аминь“, а свештеник пусти га у потир, ђакон прими теплоту и рече: „Благослови владыко“, а свештеник благосиља говорећи: „Благословена теплота“... и ђакон улијева топлу воду, по потреби, унакрст у св. потир при ријечима: „Теплота вѣры“[3]),..... преда остатак топлоте и стане мало подаље. При томе ваља пазити, да се не улије превише топлоте, јер би тиме више нагубило свој природни укус[4]). А и вода не смије хладна бити, јер је речено: свештеник који улијева у чашу мјесто топле хладну воду, тај по уставу црквеном смртно гријеши и преступник је предања црквеног[5]). За тим најстарији свештеник раздроби дио св. агнца са знаком XC. на толико дијелова колико има саслужећих свештеника и ђакона, и по трикратном поклону до земље, наговоривши молитву: „Боже, очисти мя“.... „ослаби остави“, поклони се саслужећим свештеницима на десној и лијевој страни св. пријестола па рече: „Благословите отцы сѧти“. А и други свештеници поклоне се најстаријему, па онда један другоме. Најстарији свештеник рече: „Дїаконе приступи“. Ђакон приступи ближе с лијеве стране св. пријестола говорећи: „Се прилождѧ“, а свештеник му даде једну честицу св. агнеца, на што ђакон цјелива му руку[6]), прима св. хљеб и говори: „Преподаждь мирѣ“. Свештеник у исто вријеме настави: „Имарик сканщиподїаконъ преподается“. Ђакон оде на лијево, стане чело трапезе, сагне главу и моли се: „Вѣрою господи“.... па употријеби св. тијело. За тим и најстарији свештеник, говорећи: „се прилождѧ“.... поклони се, сложи у накрст руке, десну преко лијеве, прими у десну св. тијело, а лијевом подхвати десницу[7]), рече: Честное и пресвятое тѣло“... па оде тако на десну страну св. пријестола, стане тамо као на „козлюкимъ дрѣгъ дрѣгъ“. Овдје држи св. тијело, не над главом својом, него над светим пријестолом, па сагнув главу к длану[8]) прочита молитву: „Вѣрою господи“... и причести се. Други свештеник обишав около частне трапезе с десна на лијево, а с лијева на средину пред пријестолом, гдје је прије стајао најстарији свештеник,

значи подизање Исуса Христа на крст. А кад за тим архијереј раздроби св. хљеб на четири дијела и положи крстообразно на дискосу, тиме изображава распињање Исуса Христа“. (*Симеон Солунски*: Толк. лит. гл. к. Гер. Изложк. Службѣ, Христ. чт. 1855. г. стр. 420.); Нагт. к. Димитрија Ростовскаго о поклон. к. Тайнолѣ.

[1]) Погов. къ изб. Чет. Никольскаго, стр. 439 (καὶ ὁ λαὸς ὁμοίως πάντες μετὰ εὐλαβείας προσκυνοῦσιν. Ἡ Θεία λειτουργία. Ed. Venetiis 1528. Εὐχολ. *Goari* p. 65.).

[2]) Погов. къ изб. Чет. Никольскаго; стр. 441.

[3]) *Исто.*

[4]) *Исто.*

[5]) *Р. д. С. П.* 1888. г. № 9, стр. 300.; Хойнацкій, Прак. рѣк. д. кащ. Отд. IV. ст. IV. § 61. стр. 78.

[6]) *В. Николајевић. Велики шпиж*, стр. 66.

[7]) *О божеств. лит. Стратилатова* стр. 64.

[8]) Погов. къ изб. Чет. Никольскаго, стр. 443.

прими као и он свето тијело, оде на лијево око пријестола и стане на десној страни на своје мјесто, одакле је дошао, други до царских двери очита молитву: „Ѥ҆ѯ҃ю господи“... и причести се. Тим редом дужни су примати св. тијело и сви други свештеници по старјешинству[1]). При томе долазе увијек с лијеве стране и враћају се на десно, а не као на „Козлюкимъ дрѣгъ дрѣга“, кад свештеници обилазе десно иза најстаријега свештеника. А кад су се тако сви свештеници причестили св. тијелом Христовим пријеђе најстарији на своје мјесто на предњу страну св. пријестола.

На реду је сада да се сви причесте пречистом крви Христовом, за то, по старјешинству, долазе свештеници с десне стране св. пријестола, сваки се поклони и рече: „сѣ прихождѧ“. Подложивши убрус и узевши чврсто објема рукама[2]) с убрусом св. потир изговори сваки свештеник најприје ријечи: „Честнꙋ҆ и ст҃ꙋю҆ кровь“, па се у три маха причешћује. Кад први пут еркне рече: „Ѥ҆ще имѣ отца“, други пут: „И сына“, а трећи пут: „И ст҃аго дх҃а. Ами҃нь“[3]), држећи свагда чашу при устима. Па онда отирући своје устне и и потир убрусом додаје „Сѣ прикоснꙋсѧ оустнамъ моимъ“... Цјелива крај свете чаше и рече три пута: „Слава тебѣ боже“. Сад најстарији свештеник призове ђакона ријечима: „Дїаконе приступи“. Ђакон поклони се један пут и рече: „Сѣ прихождѧ“... „Ѥ҆ѯ҃ю господи и испо҆лѣдю“... а свештеник га пречешћује говорећи: „Причащаетсѧ рабъ божїй дїаконъ имярекъ“, и настави по причешћу: „Сѣ прикоснꙋсѧ оустнамъ твоимъ“, па све даље као је у Служебнику.

При причешћивању свештеносл ужитеља св. тијелом и крви Христовом треба пазити на ово: 1) Онај, који је примио св. тијело, одлази, како је горе речено, увијек лијево около пријестола, испред свештеникâ, а не иза њихових леђа, као што неки раде. 2) Свештеници око пријестола дужни су мало одступити од пријестола, да свештеник, који носи пресвето тијело, узмогне испред њих доћи на своје мјесто. 3) Није пристојно наслонити се на пријесто, разговарати се или можда чак и смијати се. 4) Не треба да свештеници, послије како су примили пресвето тијело Христово, цјеливају један другога у рамена као на „Козлюкимъ дрѣгъ дрѣга“. Томе нема трага у уставу, а било би и доста неспретно свршити то, јер свештеници у то вријеме имаду руке прекрштене. Нема тога ни при архијерејском служењу. Тамо, додуше, цјеливају свештеници десну руку и раме архијереја код ријечи: „Приподаетсѧ тѣлъ, имярекъ, Ісусе“. али то не чине међусобно и не изговарају ријечи: „Христосъ посредѣ насъ“ „и ѥсть и ѣ҆детъ“. 5) Код причешћивања св. крви Христовом ваља горњи крај убруса сваки пут подложити под свештеничку хаљину, а не, како неки чине, под крајер хаљине испод мантије. 6) Крупице, које су при спуштању честица са св. дискоса у потир пале на антиминс, треба опрезно губом покупити и у св. чашу спустити. Није дозвољено крупице сабирати прстима или језиком.

---

[1]) *Исто*, стр. 443.

[2]) *Исто*, стр. 442.; *Николајевић. Велики шишак*, стр. 66.

[3]) К. Никольскій. Пособ. къ изуч. Уст. стр. 443. *У литурђији св. Јована Златоуста* издане у Венецији 1528. написано је ово: „καὶ ἐν μέν τῷ πρώτῳ ῥοφήματι λέγει: εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρός. Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ: καὶ τοῦ υἱοῦ. Ἐν τῷ τρίτῳ δε; καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.; Goar. Εὐχολ. Venet. 1638. г. Ово је примио и *шишак Николајевићев* стр. 66. — „Новая Скрижаль“, стр. 219. § 78., има на томе мјесту: „Скаты кожи“, „скаты кревкій“, „скаты кознтяни, полный нлкъ“. Отац *Кутлешов* узео је ово пошљедње, па још додаје да ту одлучује најстарији свештеник.

Овдје споменућемо званичну инструкцију једног руског архијереја[1]) подручном свештенству његове епархије. Она гласи овако: „Некоји од свештенослужитеља, при архијерејском или у опште при саборном служењу св. литурђије, послије кад приме животворно тијело Христово, одлазе с њиме иза леђа других свештенослужитеља који стоје око пријестола; па онда, долазе нередно једни с лијеве други с десне стране. Стални поредак код тога, није никако од мале важности. „Сѣ входитъ царь славы..." „царъ царствующихъ и Господъ господствующихъ приходитъ дати сѧ снѣдъ вѣрнымъ". А неки свештенослужитељи као да су то заборавили, кад не пазе гдје и пред ким стоје. Каква би то била дрскост, кад би цар пролазио а поданик, не само да се неби хтјео уклонити, него би му још и леђа окренуо?! Кад је који од свештеника примио пречисто тијело Христово и пошао до свога мјеста, други свештенослужитељи дужни су с „благоговѣніемъ" одступити и дати му да може проћи покрај пријестола а с лијеве његове стране. Нека нико не рече да је погрјешно из незнања, јер незнање не може се немарношћу извинити. Како треба при томе поступати види у самом Служебнику и његовом „оучительномъ извѣстіи". Бакон или свештеник, кад је примио св. тијело Христово, „вѣходитъ созади скатыя трапезы, приклонивъ главѣ и молитсѧ..."[2]) „Егда Іерей слѣжай на длань своея десницы Божественное Тѣло возлагаетъ . . . надъ престоломъ да держитъ"[3]). А у чиновнику архијерејском речено је: „Архіерей вземъ . . . маргаритъ честнаго Тѣла Христова, полагаетъ къ рѣки приходящаго архимандрита, или іерея . . . И цѣловавъ рѣкѣ и рамо архіерея, вѣходитъ на единѣ странѣ". При таквом служењу видјели смо још и другог нереда. Тако н. пр. неки свештенослужитељи заборave се, па, тобоже, умрлни у вријеме богослужења наслоне се или рукама подупру св. пријесто. Ко би у присутности царевој смио да се нагне на његов трон?! Свештенослужитељи не смију никада заборавити да је св. трапеза у олтару пријесто божји, на којем невидљиво пребива сам Господ Спаситељ. Било је прилике, кад смо неке између свештеника упозорили на то, али да знаду и други свештенослужитељи напомињемо ово свима и свакоме".

При појању причесног вјерни, приготовивши се потпуно к св. причешћу, приступе к св. иконама, молећи у светитеља да их заступају и да посредују за њих код Бога. Затим поклоне се народу у цркви, молећи у њих опроштај за увриједе, па онда у миру са свима приступе св. причешћу[4]). Ако има причестника, најстарији свештеник подијели два дијела св. агнца ІІІ. и КѲ. на мале честице и метне их у потир[5]). Бакон не смије раздробити св. дарове за причестнике, јер му је то уставом забрањено[6]). Кад је тако св. причест спремљена ђакон отвори царске двери, најстарији свештеник цјелива св. потир[7]) даје га ђакону а овај на царским дверима рече: „Со страхомъ Божіимъ...", а сви присутни у храму поклоне се до земље[8]), у знак, да је пред њима Господ који је славно ускрсао. Најстарији свештеник прочита молитву: „Вѣрую Господи...".

[1]) № 29 неоф. Ч. церков. Вѣст. 1876. г.
[2]) *Служебник.*
[3]) Учит. извѣст.
[4]) *О божеств. литург. Спиридоновом.* стр. 65—66.
[5]) Поуч. къ извѣст. Учит. Николькаго, стр. 65—66.
[6]) Р. д. С. П. 1888. г. № 46, стр. 281.
[7]) Р. д. С. П. 1888. г. № 17, стр. 528.
[8]) Изгт. ік. Дімитрія Ростовскаго, о поклон. къ Тайнамъ къ № 7. неоф. ч. ц. Вѣст. 1887. год. стр. 132.

Сад приступају ријерн, један по један поклони се, прекрсти руке на прсима и прими св. причест, а свештеник причешћује сваког говорећи: „Причащается рабъ божій имярекъ...“. Ђакон отире убрусом усне. Сваки причестник цјелива св. потир, поклони се па оде. Ако има много причестника, тада заслужени свештеници, могу наизмјенце причешћивати из једнога потира, али никада из два или више[1]). Свештеник који не служи, не смије народ у храму причешћивати ни онда, кад би хтио помоћи онима који служе[2]). Ако нема причестника узме ђакон св. дискос, па над св. потиром полаже у њега св. тијело и све честице са дискоса при ријечима: „Воскресіи Христово...“ „Свѣтися, свѣтися...“ и „Ѡ пасха келіа“, отаре добро губом св. дискос и рече: „Ѡмый Господи грѣхи...“, покрије св. потир покровцем а на св. дискос метне звјездицу и покровце[3]).

У оно вријеме кад се причешћују свештенослужитељи, свештеник који не служи говори проповијед. А кад служи само један свештеник, а више их у цркви нема, говори проповијед послије заамвоне молитве[4]).

Послије св. причести најстарији свештеник благосиља народ и рече: „Спаси Боже люди твоя...“ окрене се св. трапези, кади трипут говорећи у себи: „Возвысися на небеса Боже“, узме св. дискос с дарцима и звјездицом, стави га на главу ђаконову, овај прими и гледећи према дверима ништа не говори, него оде западном и сјеверном страном олтара, и допавши до проскомидије, остави га тамо. У Служебнику казано је, да ђакон, кад пренаша св. дискос, звјездицу и дарке са

[1]) Р. д. С. П. 1888. г. № 12. стр. 413.
[2]) Р. д. С. П. 1888. г. № 21 стр. 96; Харьковск. Епарх. Вѣд. 1887. г. № 45.
[3]) Посох. къ изб. Уст. Никольскаго, стр. 444.
[4]) Р. д. с. П. 1888. г. № 9, стр. 302.

пријестола на жртвеник, чини то „зрѣ кнѣ „двемъ“ — царским. А то је баш онда, кад иде од пријестола к жртвенику западном и сјеверном страном[5]). Најстарији свештеник, у то вријеме, узме десницом св. потир, цјелива га[6]), окрене се к царским дверима, гледа народ и тихо рече: „Благословенъ Богъ нашъ“, па онда гласно: „всегда нынѣ и присно...“, оде к жртвенику и остави тамо св. потир[7]). При ријечима „всегда нынѣ и присно“ поклоне се сви ријерни у храму до земље[8]), у знак да се Христос узнесао на небо. Ђакон се прекрсти и стави орар свој опет на лијево раме, као и у почетку службе, изађе на сјеверне двери, стане на амвон и говори јектенију: „Прости прінмше“. (Свештеници, који имаду, међу камиланке, на остају под њима и даље до свршетка литурђије[9]). У то вријеме најстарији свештеник, кад је цјеливао св. антимине и губу[10]), слаже заједно са заслужећим свештеницима св. антимине. Најприје покрије горњу страну антиминса, па онда доњу, за тим лијеву а најпослије десну. Тако се савије и илитон. Најстарији свештеник говори сада „Яко ты еси освященіе наше...“ а при ријечима „Ѻцѣ и Сынѣ и святомѣ Дусѣ“ начини уздигнутим св. еванђељем крст над савијеним антиминсом и положи га на њега па рече: „Съ миромъ изыдемъ“, а најмлађи свештеник не цјелива пријесто[11])

[5]) Р. д. С. П. 1888. г. № 1, стр. 32.
[6]) Р. д. С. П. 1889. г. № 17, стр. 528.
[7]) Посох. къ изб. Уст. Никольскаго, стр. 447.
[8]) Наст. пк. Димитрія Ростовскаго о поклон. пк. Тайнымъ къ № 7 неоф. ч. ц. Вѣст. 1887. год. стр. 132.
[9]) № 41 неоф. ч. церк. Вѣст. 1887. г. стр. 689.
[10]) Р. д. С. П. 1889. г. № 17, стр. 528. — Антиминс треба савити на јектенији „прости прінмше...“ тако, да при „возгласу“: „яко ты еси освященіе наше“, буде већ савијен. „Гласник правосл. далм. истр. епарх.“ Год. I. бр. 6, стр. 53. Гријеше они свештеници, који га савијају одмах по св. причешћу.
[11]) Р. д. С. П. 1889. г. № 17, стр. 528.

него се поклони најстаријем свештенику, изиђе на царске двери до иза амбона. Ђакон, који је дотле стајао са амбона и стао пред иконом Спаситеља, рече: „Господѣ помолимсѧ". Свештеник чита заамбону молитву: „Благословлѧй благословлѧщыѧ тѧ Господи..." Ђакон, у то вријеме, стоји пред иконом Христа Спасителља, сагне главу па држи до свршетка молитве орар у руци. По свршетку молитве уђе у олтар, стане на своје мјесто, поклони се пред св. пријестолом, али га не цјелива[1]), поклони се и најстаријему свештенику, не иде к жртвенику и не чита молитве „Исполненіе закона и пророкъ". Ту молитву чита најстарији свештеник, па и отпуст говори он. А кад је свештеник отишао у олтар и кад је послије отпуста завјеса навучена, ђакон употријеби „скѧтьѧ" са страхом и побожношћу. Ако ђакон није за причест т. ј. ако је због тјелесне слабости морао да заложи нешто прије литурђије, или ако му је то друга литурђија у томе дану, примјећујемо ово: 1) Само при саборном служењу дозвољено му је, изнимно, да кађе са другим свештеницима пред царске двери ради „начинателныѧ" молитава. 2) Такав ђакон неизговара оне ријечи које су прибиљежене пред „возгласом": „Благословеніе царство", него само рече тихо: „Благослови владыко" а најстарији свештеник благослови га, овај му цјелива десницу и одлази на амбон гдје отпочиње јектенију са „Благослови владыко". 3) Послије великога „изхода" не обраћа се он к свештенику за молитву о себи, а тако исто ни свештеник к њему, него, као при почетку литурђије, рече: „Благослови владыко" а свештеник га благослови па одмах свршује даље свештено служење. 4) Код ријечи: „Покѧдиѭ нѣкыѣ..." не подиже ђакон свјећице над дискосом, него то чини најстарији свештеник. 5) Тако исто и при освећењу св. дарова не приступа к св. трапези, нити подиже св. дарове код ријечи „Твоѧ ѿ твоихъ..." То чини најстарији свештеник. Тек послије освећења св. дарова кади он на „Достойно естъ...". 6) Он не сабире св. частица у чашу и не приступа св. трапези у вријеме причестног. Осим тога, у неким мјестима, не износи такав ђакон св. дарове послије причешћа и не говори „Со страхомъ Божіймъ...[2])".

По свршетку св. литурђије сви свештеници и ђакон цјеливају св. крст на часној трапези. Антидор даје најстарији свештеник[3]).

Б) Саборно служење без ђакона[4]).

1. На почетку св. литурђије.

„Ѣходне" молитве читају се истим редом као и при служењу са ђаконом. Проскомидију и прво кађење свршује најмлађи свештеник, обично трећи и пошљедни. „Возгласъ": „Благословено царство..." и велику јектенију: „Миромъ Господѣ помолимсѧ" с „возгласомъ" „Ꙗкѡ подобаетъ..." говори први и најстарији свештеник. Прву малу јектенију: „Паки и паки миромъ Господѣ помолимсѧ" с „возгласомъ": „Ꙗкѡ твоѧ держава..." изговара други свештеник. Другу малу јектенију с „возгласом": „Ꙗкѡ благъ..."

[1]) *Исто.*

[2]) Г. д. С. П. 1869. г. т. I. стр. 256—258; Хойницкій. Прак. рѣк. для псалщ. Отд. VI. Ст. IV. § 122. стр 95; „*Истина*" Година III. бр. 7. стр. 319—321.

[3]) Хойницкій. Прак. рѣк. д. псалщ. Отд. VI. ст. IV. § 124. стр. 96.

[4]) Ово саборно служење без ђакона практикује се најчешће код нас на селима о црквеној слави, али треба саборно служити и онда кад то затраже и друге неке прилике. У руској цркви има врло лијеп обичај. Тамо се саборно служи и тада, кад то зажеле стари и немоћни свештеници, који су вољни да литурђијску на због слабости своје не могу да то сами, без помоћи других свештеника, учине. Хойницкій. Прак. рѣк. д. псалщ. Отд. VI. ст. IV. § 121 стр. 94.

произноси трећи свештеник. На малом „ѣходѣ“ најстарији свештеник носи свето еванђеље, говори „Премѫдрость прости“, па даље и „возглас“: „Мкw свѧт...“.

II. Послије „Свѧты Боже“ пред прокименом.

„Вонмемъ“ говори други свештеник. „Миръ всѣмъ“ први, а „Премѫдрость“ трећи свештеник. Но прокимену пред апостолом „Премѫдрость“ и „Вонмемъ“ произноси други свештеник. Кађење свршује први и најстарији свештеник, а његово је да рече и „Миръ ти“.

III. Пред св. еванђељем и послије њега.

„Премѫдрость прости, оуслышимъ свѧтаго евангелїа“ говори други свештеник, а „Миръ всѣмъ“ и „ѿ (имѧрѣкъ) свѧтаго евангелїа чтенїе“, произноси најстарији свештеник. Трећи свештеник рече: „Вонмемъ“. Еванђеље чита први свештеник. Он произноси сугубу јектенију с „возгласомъ“: „Мкw милостивъ...“, „Господѝ помилѹй...“ пред молитвом и молитву: „Господи, Боже нашъ великій и многомилостивый“, па даље и јектенију за упокој мртвих — држећи у рукама кадило с „возгласомъ“: „Мкw ты еси воскресенїе“. Други свештеник произноси јектенију: „Помолитесѧ оглашеннїи господеви“ с „возгласомъ“: „Да и тїи...“. Трећи свештеник говори: „Єлицы оглашенний изидѣте“ с „возгласом“: „Мкw подклонѣтъ“. Пошљедњу јектенију пред херувимском пјесмом с „возгласомъ“ „Мкw да подъ державою...“ произноси најстарији свештеник.

IV. На великом „входу“ и послије њега.

Кађење свршује први свештеник. Он носи и св. дискос, држећи га на глави лијевом руком, а у десну узме св. потир. Спомиње христољубиви род и императора. На литурђији пређеосвећених дарова узима дискос десном руком и носи га на глави, а потир држи у лијевој руци[1]. Други свештеник носи св. крст, спомиње царску породицу, трећи носи копље и кашику, спомиње епископа, па онда први завршн спомињање[2]) уђе у олтар на царске двери стави св. чашу и дискос на пријесто, кади и др. по уставу. За њим уђу и остали свештеници. Трећи свештеник затвара царске двери и завуче завјесу а други говори јектенију: „Исполнимъ молитвѹ нашѹ господеви“.

V. При освећењу св. дарова.

Први свештеник свршује све почам од „Миръ всѣмъ“, што долази послије „возгласа“: „Милостїю и щедротами“, па до укључиво: „И да вѣдѹтъ милости“.

VI. Од освећења светих дарова до краја литурђије.

Трећи свештеник произноси јектенију: „Всѣх свѧтыхъ помянѹвше...“ Први узглашава: „И сподоби насъ владыко...“ „Мкw твоє естъ царство...“ и даље све до свете причести. На онда, он на царским дверима подиже св. потир при ријечима: „Со страхомъ божїимъ... говори даље: „Спаси Боже, люди твоѧ...“ „всегда нынѣ и присно“. Други свештеник говори јектенију: „Прости пріѧмше“... с „возгласомъ“ „Мкw ты еси оскверненїе наше...“. При овој јектенији сви свештеници савију св. антиминс, а

[1]) № № неофиц. Чист. Цр. Вѣст. 48-ѣ 1885. г. и 8 и 41. 1886. г.

[2]) „*Истина*“, Год. III. бр. 2. стр. 81—82; *Служеб. бечко изд. 1854.* вели ово: први говори почетак и спомиње цара, други спомиње епископа, а трећи сав свештенички и монашки чин. — Отац *Кутлеов* учи друкчије: Први спомиње императора и супругу његову, други: наслиједника и сав владалачки дом, трећи: св. синод и архијереја дијецезе. Први свештеник завршн спомињање. *Кутлеов*, међутим, додаје, да је ово питање, све дотле док га не ријеши која виша црквена власт, у рукама најстаријега свештеника, који је при служењу и „настоятель“.

најстарији, при „возгласу“ „Ѧкw ты еси оскѫщеніе наше“, начини еванђељем крст над антиминсом и положи га на њега (на антиминс). Трећи свештеник говори: „Съ миромъ изыдемъ“, „Господѹ помолимсѧ“ и чита заамвону молитву. По томе чита први свештеник молитву „Исполненіе закона и пророковъ“ па рече и отпуст.

Има гдје-гдје обичај, да свештеник, послије отпуста на литурђији, употребљеви св. тајне без фелона. То се не смије унапредак догађати[1]). Руски архијереји, у своје вријеме, одлучно устадоше против такве самовоље[2]).

[1]) Цирк. Тѣлгк. Дѣт. Конист. отъ і 30 юлм 1860. г. за № 4966.

[2]) № 20 црг. окщ. Вѣст. 1879. г.

Ако служе саборно пет свештеника, тада, по практичном руководству протојереја Хојнацкога, треба — уз оно што смо већ напријед казали — и ово упамтити: Послије „Свѧты Боже“ пред прокименом, „Конмемъ“ говори четврти свештеник, а пети: „Премѫдрость“. На онда четврти свештеник произноси: „Конмемъ“ и „Премѫдрость“ пред апостолом и свршује кађење у вријеме апостола. За тим четврти говори јектенију: „Помолитесѧ оглашеннїи господѣки“ а пети „Елицы оглашеннїи изыдите“. На великом „изходу“ пети спомиње св. синод и Епископа дијецезана[1]).

[1]) „*Истина*“, Год. III. бр. 2. стр. 82.

СТАРИНЕ.

I.

Печат манастира Добрићева у Херцеговини.

Г. Уредниче!

Молим вас да уврстите у наш лист „Источник“ ово неколико ријечи о печату манастира Добрићева, који је пронађен прије неколико дана код породице Ђеклића у Ерцег-Новоме, у Боки Которској.

Код породице Ђеклића у Ерцег-Новом налази се једна мала баштина, земља маслината, која припада манастиру Добрићеву још из старог времена; и незна се како је и када је ова баштина припала манастиру, ни ти се то налази гђе год записато. Од ове баштине прима манастир по неколике оке уља и наранчи, лимуна и свијећа, и то како које године родило буде. И ове године спремио сам човјека да прими, ако што има. По истоме човјеку послали су ми печат за који се није знало да је био, и да га је нестало, као и то да је у мјесто њега други грађен. Ја сам писао породици Ђеклића да ми јаве: од куда је и када је њима печат дошао у руке? Најстарија баба удовица из те породице, којој отприлике има 80 година, одговорила је да је печат нашла у кући када је први пут у њу ушла т. ј. када се вјенчала, и да јој је муж препоручивао да га добро чува, но она ништа незна од куда је и када је њима дошао.

Свакако се види да га је из манастира давно нестало. Може бити, још када су Турци порушили требињске манастире и Добрићево, да су тада калуђери побјегли у Боку — Ерцег-Нови, те и печат собом понијели, а они на истој баштини и помрли. Може бити да је било и калуђера од исте породице Ђеклића у овом манастиру у оно вријеме, када су манастири порушени и опустошени, те су побјегли у своје родно мјесто и печат понијели, гђе је до данас чуват, а исти калуђери баштину манастиру оставили.

Други пак калуђери када су се у манастир на ново намјестили и поправили га, тада су и печат други градили на подобије првога, између којих је, када се сравне, велика разлика, како у изради, тако и у годинама. Овај печат што се је нашао старији је од досадашњег 50 година. Израда најбољег печата врло је лијепа — љепша од много печата, које сам до данас видио. Оба су величине скоро једнаке, и ако су у изради и годинама различни. Може бити да овај што је послије грађен, прегледат је са хартије — са отиска од старога печата, те је величина једнака

а израду није било могуће исту подесити. Натпис овога нађеног печата овакви је:

Каведение † Сии печатъ монастира храмъ ѣходa зокомъ Добричева при реки Требишници на ЯСГЕ (т. ј. 1232.)

За боље увјерење шаљем од истог печата, слику (отисак) на хартији да се у уредништву „Бос. Херц. Источника" види израда и величина нађеног печата.

У манастиру Добрићеву 28. Јануара 1894. г

Јевстатије Гаћиновић,
игуман.

* * *

Пошто нам је О. игуман Гаћиновић приослао отисак (на хартији и на воску) од нађеног печата; то смо и ми у стању додати још ово: Отисак је печата велики у пречнику скоро 5 сантиметара. Натпис како смо га ми са отиска прочитали, и који је у округ поред ивице печата, овако гласи;

† сіи печатъ монастира: храмъ ѣходa зокомъ: Добричево. прирѣцѣ Требишница: на на ЯСГЕ:

Крст, тачка и двије тачке између ријечи стоје овако, као што смо означили, само слово Г. у годинама, неможе се добро разумјети или је Г. или Л. или П. но најприличније је да је Г. Ако је Г. онда је у мјесто слова Л. погрешно стављено, али и у једном и у другом случају значило би да је печат прављен 1232. г. Но ако је то број П., онда би изшло да је прављен 1282. г.

Пошто је натпис у округ поред ивице печата, то између свршетка и почетка натписа стоје двије тачке и крст (:†) да се означи одакле натпис почиње и гдје се свршава. На печату, у унутра у натпису, слика је, која представља увођење („Ваведеније") пречисте дјеве Марије у храм, и то овако: стоје три стуба усправ, који су горе на свод (кубе) састављени и спојени, те изгледа као двоја врата у храму. С лијеве стране код првог стуба стоји Јоаким, пред њим Ана, а пред Аном пречиста дјева Марија, која на слици представља дијете од 10—12 година, јер је много мања од Јоакима и Ане, и она стоји управ пред средњим стубом, а све троје гледају на десну (јужну) страну. С десне стране од последњег стуба, као на вратима, дочекује их окренут њима старозавјетни свештеник Захарије у свештеничком одијелу и пружио руке пречистој дјеви Марији, као хоће да ју прими.

На првом стубу лијеве (сјеверне) стране налазе се четири звјездице; на средњем стубу, изнад главе пречисте дјеве Марије стоји написано: *маріа*. На печату је изрезата ријеч „Марија" право, како се чита, те за то на отиску излази обрнуто; на трећем стубу изнад главе Захаријеве, стоји ријеч: *Захаріа*, такође обрнутим писменима. А изнад свега тога т. ј. изнад цијеле слике повише стубова написана је ријеч: *Ваведніе*.

Дакле, ријеч „ваведеније" није у једном реду са потписом печата, него је унутра стављена, као наслов над сликом. И пошто на печату стоји година $\overset{\text{АСГК}}{+}$, то би значило да је тај печат прављен 1232 године (?)

У „Шематизму Херцеговачко-Захумске Митрополије од године 1990. на страни 36. и 37. при опису манастира Добрићева, између осталог и за печат, који се у манастиру налази, вели се: „по печату црквеном мора се доћи до тог, да је ова црква и манастирска зданја из старијег доба... На печату црквеном изрезан је натпис словима, каква се виђају у рукописним црквеним књигама. Натпис тај гласи овако:

„Каведение"

а сие печат монастира храм ѣходa зокомъ добричева при рие: требишницих асгк" — 1283.

Овај досадашњи печат, који је у манастиру као што се види прављен је 1283. године, а нађени печат, као што смо горе навели, прављен је: или 1232, или 1282. године. У првом случају био би старији 51. а у другом само 1 годину. Натпис у овог нађеног печата разликује се у неколико од натписа досадашњег манастирског печата, како у ријечима, тако и у појединим писменима.

Ликови на печату (Јоаким и Ана, пред. дјева Марија и свештеник Захарије) са свим су лијепо израђени.

В. С. П.

II.

Повеља манастира Тврдоша од год. 1696.

Повеља, коју је госп. С. Пијешчић објелоданио у прворе „Шематизму херцеговачко-захумске митрополије“, год. 1890., стр. 126—127., а у српском пријеводу, чува се оригинал код српско-православне општине требињске. Та је повеља писана на кожи (pergamenu) и то црним и зеленим мастилом, а негдје и златном бојом — особито горњи реци. Горњим крајем повеље — над писмом — извезене су, колико четири престе ширине, граве и рани ратни знаци, међу којима је у средини грб републике — крилати лав. Шаре се протежу лијевим и десним крајем повеље до на дно, али су овуда по половици одстрижене — као код таније.

Повеља је добро сачувана, само је у средини на прегибу мало иструнула, а тим и пет до шест ријечи оштећено. Оштећене је ријечи неко попунио на комадићу папира.

Повеља је дата — како се из ње чита — за владе дужда млетачкога — Силвестра Валерија 1696. год. Нектарији, владици херцеговачке — главару од тридесеторице калуђера требињских и херцеговачких, који још год. 1693. прибјегоше под окриље господства млетачкога, а њом им се потврђују од 12. октобра 1695. г. оне земље и виногради, које имађаху под Турцима.

Ту се потврђују добра калуђерска, односно манастирска, али се не спомиње име манастира.

У опису „Манастир Тврдош“ (Шематизам херцеговачко-захумске митрополије, 1890. стр. 44) налази се ово: „Доба разорења овога манастира било је у оном добу, када је владика, Нектарије (!!) са тридесет калуђера избравио у млетачког дужда (1696.) да може ступити под млетачко окриље, и то сигурно онђе гдје је данас манастир Савина, гдје се и све старине налазе, како од манастира *Тврдоша*, тако и од *Требињскога*“.

Ту дакле писац није начисто с повељом, јер објелодањујући је у истом „Шемат.“ (стр. 126) не зна гдје би је приписао: Савини, или Тврдошу. Но инак се из горњих редака може судити, да је Нектарије избравио и прибјегао г. 1696. под окриље млетачко — оставивши са тридесет калуђера своја огњишта — и настанио се онђе, гдје је данас манастир Савина; на што му дужд и повељом потврди.

Још се боље то види из описа „Манастир Дужи“ („Шемат.“), гдје се на стр. 39 вели: „Кад се манастир Тврдош порушио, не одоше сви калуђери са владиком Нектаријем (sic!) у Боку Которску, но неки осташе на манастирским *шорињама*, које су биле онђе, гдје је село и манастир Дужи. По томе се разори манастир 1696. год. — „а калуђери из Тврдоша са свима књигама и утварима пријеђу под власт млетачку, која им је дала потпору са ријечима: „„Ови су нам доста помогли, да ове крајеве (sic!) придобијемо од Турака““ — („Шемат.“, стр. 40), те у придобивеним крајевима потврди дужд млетачки земље и винограде Нектарији и пребјеглим калуђерима — повељом (?!!)

Повеља је дакле по „Шематизму“ на сваки начин од манастира Савине!

У цитатима ученог г. И. Руварца о „Зажабљу“ (Гласник земаљ. музеја, 1890., књ. I) спомиње се на стр. 12 ово: „So unterwarfen sich freiwillig der Abt von Trebinje mit seinen Mönchen und der Gemeinde dann fast das ganze Popovo polje (l. c. Ragusana 1688. II. Sem.).....“ Тада бијаше требињски манастир Тврдош угорђкада се он и калуђери (1689.) драге воље предадоше царској војсци аустријској; но на стр. 13. (Гласник) како се види — год. 1695. не бијаше више у власти царској: „Пошто Никшић, Пива, Мостарско поље, Требиње, Попово и Читлук са Жажабљем и унутрашњим земљиштем бијаше све пало у млетачке руке (год. 1695.),.... Дакле 1695. год. паде Требиње у власт млетачку, као и год. 1688. „дио требињскога котара и Жажабља“ (Гласник, стр. 13).

Да ли је тада (1695.) био читав требињски манастир — Тврдош, или не — то се не спомиње, но да је био 1688. и 1689. видјели смо.

Госп. В. Клајић говорећи о Требињу у „Opis zemalja“, св. III., пише на стр. 173. „Trebinje bijaše nekoć sielo katoličke biskupije; a u samostanu Tvrdošu kraj Trebinja stolovaše dugo grčko-istočni biskup stonski (sve do g. 1693.)“ — Даље наставља на стр. 174. „Duži, selo i glasoviti pravoslavni samostan u kojem je g. 1693.—1777. stolovao grčko istočni biskup za Hercegovinu“.

По томе 1695. год. не нађоше Млечани у цијелости Тврдоша, но га још 1693. разорише Турци, када потискоше Млечане, а прибјегоше: „molte Popolazzione dalle antiche loro abitazioni, a nel luoco stesso, e loro Monasterio ridotti li trenta

Calogeri, Sacerdoti, e Laici che giasi diedero alla devotione della Signoria Nostra l' anno 1693." (повеља). — Друкчије не пише ни учени госп. др. Јиречек, гдје вели: „Im Anfang des XIII. J. stiftete St. Sava das Bisthum für Chlm in Ston; der Bischofsitz wurde jedoch frühzeitig in das Innere des Landes übertragen, betand sich in der Türkenzeit bei Trebinje in den benachbarten Klöstern Tvrdoš *(1693. zerstört)* und später in Duži und wurde 1777. von dem ersten fanariotischen Bischof Anthimos nach Mostar verlegt". (Handelsstrassen, p. 26).

С тога је у „Шематизму" година 1696. погрешна и криво узета из повеље, као и то да се у освојеним крајевима — Бою Которској (!!) исте године 1696. потврђују стара добра калуђерима, када повеља говори: „di 12. ottobre 1695. in titole di tenere in ocation li Terreni, e li Vignati che possedenano in quelle pertinenze sotto il Turco, e ch' erano....."

Дакле, гдје би на другом мјесту могли тражити земље и винограде, који прије под Турском бијаху, а сада у моћи дуждевој, него опет у Требињу — око Тврдоша. Зар да лутам око Савине, као и Шематизам?! Или да приписемо особу калуђера под *Нектаријем*, кад и Шемат. зна[1]), да је „*Саватије*" посљедни у Тврдошу био на владичанској столици, и за кога је 1693. год. манастир порушен; а он с братијом исте године (сигурно прије разорења Тврдоша) пребјегао у Нови под окриље господства млетачкога, гдје је већ власт млетачка била и гдје Саватији дадоше један „*чардак*" у коме ће он и калуђери становати. Зна и то, да исте год. 1693. ступи Дужи са митрополитском столицом мјесто Тврдоша, на којој сједаше „Нектарије", коју — након освојења Требиња 1695. год., као погласници од тридесет повратника се калуђера из Новога у Дужи даде влада млетачка 1696. год. повељу поврх добара тврдошких, која припадоше манастиру Дужи — са ријечима: „Они су нам доста помогли, да ове крајеве придобијемо од Турака".

По томе: може ли бити повеља, која се чува код српско-православне општине требињске — манастира Савине, или кога другога, но Тврдоша?!

У Чајничу, 1891. год.

Ст. Р. Делић — Требињац.

[1]) Испореди „Шематизам", стр. 8., гдје су митрополити.

III.

Народно предање о манастиру у селу Дривуши код Зенице.

Село Дривуша лежи 1 сахат далеко од Зенице а у близини чувеногa села Јањића — у коме веле, да је било сједиште босанских дједова. — У горе поменутом селу постојале су развалине, за које народ прича да је био манастир. О томе постоји ово предање: Прије пропасти босанскога краљевства живио је у Јањићима неки властелин, коме су припадали Јањићи и сва оближња села. Исти властелин био је тутор дривушкога манастира. Од породице истога властелина, затекла су се два потомка при пропали Турака у Босну. Старијем брату било је име Петар а млађем Јанко. Петар бојећи се за своја добра пригрли ислам, и постане поглавар читавог травањског мутесарифлука (округа[1]). Јанко се нехтједне превјерити те остане на својим и братовим добрима у Јањићима. Док је Петар био у Травнику штитио је свога брата као и манастир дривушки; али некаквом несрећом буде збачен, те дође своме брату да с њим подијели добра, на којима ће живити. Браћа се нареде за диобу; те поставе границом једну ријечицу сада звани: „Абачин поток". Потурчени брат не буде задовољан са диобом; те позове Јанка да поново дијеле. Јанко дође до „Абачина потока", и ту се с братом састане; али се не могне погодити на нову диобу. Потурчени Петар пође да убије Јанка; али га овај дочека и убије. Петра укопају синови у његовој земљи с десне стране потока. — Послије неког времена дочекају братићи Јанка и убију га те га закопају с лијеве стране потока у његовој земљи. Исти гробови стоје и данас један с десне стране потока са турским надгробним каменьем; а други с лијеве са надгробном плочом усправ стојећом, на којој је с једне стране крст а с друге полумјесец и звијезда, што народ овако тумачи: „крст казује да је Јанко био Србин, а мјесец и звијезда да је убјен од Турака".

Послије кратког времена потомци потурченога Петра ударе на манастир у Дривуши запале га а калуђере побију, и присвоје сву манастирску земљу. Калуђери дривушки држали су многу стоку, па како је у близини била слаба

[1]) Како му је послије као потурченьаку било име народ не зна.

паша, то су они имали своје пашњаке преко Босне у селу Брезнику. У Брезнику су такође имали цркву од које и сад постоје развалине зване: „Ластавица“. Кад манастир буде порушен иста судбина постигне и цркавицу на „Ластавици“. О томе даље постоји ово предање: Кад је црква на Ластавици порушена становници из оближњих села сви се истурче и присвоје земљу црквену коју су обрађивали. Али их за то постигне божија казна и за 7 година нијесу имали кише, те мал' сви не помру од глади. Они на све стране почну тражити помоћи, те наиђу на једнога шеха (турски калуђер), који им каже: да је у њиховом селу била богомоља, пак да су је они занемарили, него треба да сваке године чине на њезином мјесту дову (молитву) на онај дан који је славила, пак ће им бити као и прије. Како су они знали да је та црква славила св. пророка Илију, почну на нашег св. пророка Илију чинити дову те им одмах Бог даде кишу. — Исту светковину обдржавају и данас Мухамеданци на св. Илију, т. ј. прије подне је дова — молитва, а послије подне се једе, игра, пјева до самога мрака. На Ластавици је приједни учитељ г. П. Мирковић нашао једну плочу са натписом, на којој пишеда је ту почивао: „докри [illegible] гоитъ лишчина“.

Од манастира дривушког направили су Мухамеданци себи џамију у Јањићима; а темељ је био заостао све до год. 1865. Исте године кад су римокатолици правили себи цркву у Зеници раскопају темељ и пренесу сво камење у Зеницу. Међу истим било је много написано ћирилицом. Зеничка српско-правосл. црквена општина пошто је за сигурно држала да је православна грађевина; јер је била на исток окренута; знала се часна трапеза и проскомидија — подиже суду тужбу и добију из Сарајева одлуку, да могу сав камен пренијети нашој цркви. Али услијед немарности неких чланова ита се ствар заћути и римокатолици употријебе сав камен. Данас је на истом мјесту — гдје је била црква — њива у турском посједу; а зове се сав брежуљак „Пантелијино брдо“, јер вели народ, да је црква била посвећена св. Пантелији. У читавој овој околици има доста камења са натписима — како сам разабрао од парохијана — пак и у самој џамији — јаничкој мора их бити доста; јер има један камен пред џамијом отесан, на коме се само још погдјекоја слова ћирилска разабиру. Један је надгробни натпис нађен, кад се је правила жељезничка песта али је исти пропао услијед фанатизма једнога подузетника, који чим је видио да је ћирилицом писан, дао га је разлупати и у мост узидати. Гледаћу неби ли ми пошло за руком, да нађем који натпис у овој околици, можда би се из њега шта више о поменутој цркви сазнало.

Ј. Петронић,
свештеник.

ИЗВОДАК

из главног записника сједница српско-православног свештенства бања-лучког протопрезвитерата[1]).

Преписао и за штампу удесио: **Петар Ст. Иванчевић**, јеромонах.

На сједници држаној дана 18. септембра 1892. год. било је шеснаест позваних свештеника.

На дневном реду било је:

Читање записника ванредне сједнице — држане 11. августа 1892. год., онда читање конзисторијалног дописа број 1658 од 1892. године и т. д.

Пошто се је записник ванредне сједнице држане 11. августа 1892. прочитао и одобрио, то се је онда читао поново конзисторијални допис број 1658. — од 1892. год.

У овој сједници закључено је, да сваки своју стару парохију послужује до нове год. 1893., а од тог дана, нека сваки по организацији своју парохију наступи.

Закључено је да се тачно спроведе попис у појединим парохијама — дупа и кућа и то наравно сваки у својој новој парохији. Осим

[1]). Види: наприједни извођак у овом листу свеска 10. и 11. од 1892. год. стр. 509— 517. — **П. С. И.**

тога у старој парохији извод: рођених, умрлих и вјенчаних.

Даље у истој сједници свештенству је речено да донесу преплату за I. полугодиште 1893. на „Источник".

Свештенство саопштило је предсједнику, да је два дописа од стране котарског уреда у Бања-Луци добило, који се односе на исказе рођених и умрлих.

Предсједник упозорује свештенство на консисторијалну окружницу број 265 од 25. феб. 1884. год. у погледу исказа умрлих и рођених, који се тачно имаду сваког мјесеца котарској области подносити, јер то је и Висока влада у Сарајеву својом наредбом број 3.007. од 1. марта 1884. наредила.

*

На сједници држаној дана 27. априла 1893. год. било је шеснаест познаних свештеника.

На дневном реду било је: читање записника 10. редовне сједнице држане 18. септембра 1892. године прегледање исказа према конзисторијалној наредби број 48. од 8. јануара 1893. године и т. д.

Прије, него што се је прешло на дневни ред, предсједник госп. протопрезвитер Вид Ковачевић саопштава присутном пречасном свештенству, да досадашњи перовођа часни госп. Јован Новаковић, парох бистрички даје оставку на перводетву у свештеничким сједницама овог протопрезвитерата.

Госп. предсједник наставља отприлике овако: „Браћо! Ја од моје стране предлажем, да се оставка госп. Новаковића прими; јер као што знате ево ово је трећи пут, како ју исти подноша.

Познато вам је, да госп. Новаковић — као узрок наваља, е је исти са својим парохијалним и домаћим пословима оптерећен, што му се у неколико и признаје, а госп. Новаковић вели и то: „Нека сваки од браће свештеника буде оволико перовођа, колико сам ја био, па ћу се ја те дужности опет драге — воље примити;" но и то је од госп. Новаковића лијепо, него пристајете ли ви на његову оставку? Сви једногласно изјавише да пристају".

На то ће госп. предсједник додати: „Е, па лијепо браћо, а ми ће мо сад између нас изабрати једног за перовођу". —

Пошље тога би изабрат једногласно за перовођу јерођакон гомионички и учитељ Петар С. Иванчевић. Овај на поново питање предсједниково — хоће ли се примити те дужности; устаје и вели:

„Вама је јамачно сваком више мање познато, е сам ја и онако мојим пословима подоста оптерећен. Но, браћо ја од посла никад бјежао нијесам, па не ћу ни у овој прилици, једино ако би се сједнице чешће држале, него тромјесечно, ја не би могао примити се перводетва, а пошто се држе — (како је до сад у обичајено било) само трећег мјесеца — то се те дужности примам, а прије него заузмем мјесто као перовођа свију нас српски молим, да сви једино, сложно и савјесно радимо у интересу свете матере православне цркве и милог српског народа, вазда имајући на уму ону Спаситељеву: „Добар пастир и душу своју полаже за своје овце", а сјетимо се браћо и оне српске; „Сложну браћу и Бог помаже".

Подпредсједник господин Милан Ђ. Радовановић, парох маглајски моли за ријеч и вели:

„Пречасни господине предсједниче и мила моја у Христу браћо! Ја као досадашњи подпредсједник данашњим даном дајем оставку, јер прво с не-руке ми је долазити увијек у варош, а друго и оптерећен сам са мојим пословима, треће пако рад сам — ако буде воља Божија, да с народом ступим озбиљном раду око градње цркве и поправке школе".

Предсједник му одговара: „Све је то лијепо и похвале вриједно. Но, ја вам браћо свима у опште — као протопрезвитер овог протопрезвитерата велим: „Нека сваки пази на свој рад, и вазда држи на уму ону српску народну пословицу, која вели: „Конац дјело краси", а опет нека се сваки држи оне српске: „Иди мудро не погини лудо". Од моје стране ваша се оставка госп. Радовановићу прима, на ово сви остали повикаше и од наше стране прима се оставка досадашњег потпредсједника госп. Радовановића.

Сад се прије ће на избор потпредсједника.

Од свију једногласно би изабрат за потпресједника настојатељ манастира Гомионице преподобњејши отац игумэн госп. Гавриил Стојнић, — нашто исти и заузе своје мјесто, и сада се прилеже на дневни ред.

Пресједник пита, је ли сваки разумио консисторијалну наредбу број 48. од 8. јануара о. г. — и да ли је истој сваки удовољио? — На шта већина одговорише, е су они исту наредбу разумјели и по могућности по истој наредби и донијели „исказе“ за 1892. год.

Пресједник примивши исказе прегледа исте, и том приликом видје да баш сваки није по реченој наредби исказ саставио.

Пресједник изјави своје сажаљење рекавши: „Браћо! „Ја сам готово сваком више — мање казао како би најбоље било исказе по споменутој консисторијалној наредби направити; ми смо прије ове сједнице и састанак имали и споразумили се о дотичној наредби, али на жалост видим, да њих двојица-тројица баш слабо удовољише консисторијалној наредби. — Ја вас браћо свију молим и овим позивам, да у будуће сви једино пазимо на наредбе претпостављених власти, те да тако избјегнемо евентуалним приговорима; што се тиче исказа, то је свима, чији нијесу по већ споменутој наредби начињени, дајем још 15 дана времена, да поново исказе направе и овом протопрезвитерском уреду поднесу, а ради једнакости ја ћу по мојој увиђавности у цјелини за све исказ саставити и предпостављеној духовној власти у Сарајево припослати. Сви једногласно благодарише г. пресједнику на његовој услузи и сви су задовољни, као што он предлаже. Неки моле, да се у записник — бар у скраћеном виду заведу искази појединих парохија. Прима се.

1. „Парохија — варош Бања-Лука“ има у 1892. г. душа 2084, умрло 95, рођено 94, вјенчано пари 21;

2. „Парохија Кола“ душа 2023, рођено 72, умрло 73, вјенчано пари 14;

3. „Парохија Бистрица“ душа 2836, рођено 121, умрло 102, вјенчано пари 29;

4. „Парохија Рекавице“ душа 2474, рођено 114, умрло 113, вјенчано пари 20;

5. „Парохија Ребровац“, душа 2486, рођено 142, умрло 97, вјенчано пари 36;

6. „Парохија Чардачани“ душа 1621, рођено 44, умрло 42, вјенчано пари 16;

7. „Парохија Блашко“ душа 1776, рођено 50, умрло 76, вјенчано пари 11;

8. „Парохија Маглајани“ ?1?[1]);

9. „Парохија Лусић“ душа 2256, рођено 70, умрло 35, вјенчано пари 15;

10. „Парохија Пискавица“ душа 2400, рођено 51, умрло 50, вјенчано пари 10;

11. „Парохија Градина“ душа 1768, рођено 52, умрло 50, вјен. пари 8;

12. „Парохија Шљивно“ душа 1733, рођено 62, умрло 56, вјенчано пари 10;

13. „Парохија Јошавка“ душа 1558, рођено 104, умрло 93, вјенчано пари 21;

14. „Парохија Бочац“ душа 2284, рођено 59, умрло 46, вјенчано пари 19;

15. „Парохија ман. Гомионица“ душа 4918, рођено 201, умрло 210, вјенчано пари 53.

На другој тачци дневног реда скупљата је претплата за I. полугодиште за 1893. на „Бос. Херц. Источник“; сви положише претплату, а неки молише, да им се лист шаље непосредно од уредништва. Молитељима пресједник је рекао, нека се сваки сам обрати уредништву у Сарајево, па ако је ово вољно слати, он нема ништа проти томе.

На пошљетку у овој сједници свештенство овог протопрезвитерата пронашло је за сходно, да се данашњем потпресједнику и перовођи изда писмена благодарност. Госп. потпресједнику благодарност гласи:

„Часном господину Мили Ђ. Радовановићу, бившем потпресједнику свешт. сједница и пароху у Маглајанима.

Ми доље потписани овим Вам од свега срца благодаримо на услузи, коју сте као потпресједник наших сједница од 30. јануара 1891., па до данас чинили, и надамо се да ћете и надаље као један између млађих свештеника — новијег кова увијек као и до сад у сједницама разборито радити у слози и љубави братској са свима нама, а све у корист опште ствари“.

Благодарност перовођи гласи овако:

„Часном госп. Јовану Новаковићу, бившем первођи и пароху бистричком за сад настањен у Бањалуци.

[1]) Парох ове парохије није никако ни довео исказа!
П. С. Ив.

Ви бијасте перовођа наших сједница од 28. новембра 1889., па до данас; као таки увијек сте по могућности ту дужност савјесно извршавали, и признати се мора, е сте чеЉину вољу при том послу имали, па за све ваше трудове иека вам је овим братска хвала изречена.

Ми се надамо, да ће те ви и надаље с истом оном досадашњом вољом и марљивошћу нашим сједницама присуствовати и у братској слози и љубави радити".

*

На сједници држаној дана 8. фебруара 1894. било је петнаест позваних свештеника.

На дневном реду било је: прегледавање исказа за 1893. год. — и то умрлих, рођених, вјенчаних; број кућа, душа, број школа и ђака. Претресање неких конзисторијалних окружница, полагање претплате на „Босанско-Херцеговачки Источник".

Предсједник г. Вид Ковачевић, прота у подуљем говору образложио је, зашто се сједница ниједна држала није у прошлој години од 27. априла, па до данас 8. фебруара 1894. год.

Разлагање госп. предсједника примито је и усвојено од свију присутних г. г. свештеника, јер збиља у овијем крајевима било је прошле године узрока, да се сједнице, као и други евентуални састанци нијесу могли држати поред најбоље воље.

Послије овог разлагања чита се записник прошлих двију сједница — X. редовне сједнице 18. септембра 1892. год., и XI. редовне држане 27. априла 1893. год., те се позивље свештенство, да на записник своје примједбе најави. Пошто су записници једногласно усвојени и на знање узети, то буду потписани и одостовјерени.

Чита се конзисторијални допис број 1265, као одговор на држане свештеничке сједнице 18. септембра 1892. и 27. априла 1893. — узет је на повољно знање.

Предсједник г. Вид. Ковачевић, прочитао је архијерејску посланицу од 22. новембра 1893. број 2.380, и препоручио свештенству да се исте строго придржавају и да сваког празника у храмовима као и на зборовима сходне бесједе томе дану држе, осим тога да се сваком даном приликом народу слово божје приповиједа.

Свештенство подноси исказе: рођених, умрлих мушких и женских, вјенчаних, број кућа и душа, број цркава, манастира, школа, ђака мушких и женских.

Сви речени искази засебно ће се уз овај записник Високопречасној Конзисторији приложити.

Присутно свештенство положи претплату на лист „Источник" и то сваки по 4 фор., 2 ф. за II. полугодиште 1893., а 2 фор. за I. полугодиште 1894.

За 1894. год. сви су уплатили по 2 фор., осим г. пароха бистричког Ј. Новаковића?!?

Свештенство овог протопрезвитерата умољава Високопречасну Конзисторију да обнови архијерејску окружницу број 890 екс 1888. год. у погледу свештеничког берива за ово или оно чиновједство, а за сигурније побирање нека би духовна власт испоставила да појединe политичке власти објаве кнезовима, а ови народу.

Једногласно би закључено, да се у будуће сједнице држе тачно у 8 сахати прије подне т. ј. да у то вријеме почињу.

Примједба. Перовођа свештеничких сједница овог протопрезвитерата П. С. Иванчевић јеромонах није присуствовао овој сједници због поремећеног здравља.

Овај записник преписат је по концепту г. пароха П. Варнице — односно самог предсједника.

У мак. Горњошњи, мјесеца марта 1894. г.

КРАТАК ОПИС ПРОТОПРЕЗВИТЕРАТА ПЕТРОВАЧКОГ.

(Свршетак).

8. Од Кулен-Вакуфа идући југу уз ријечицу Уну цестом, у прошлој години прављеном, којом би и кола за потребу и ако не би баш угодно било, путовати могла, — долази се за 2 сата на коњу у околицу манастира Рмња, који под парохију Бобољушке за сада спада (по новој организацији парохија Рмањска састојаће се из околице манастирске, Великог и малог Очи-

јена. Ова су два села за сада под парохијом Басташком, Очигрија, Бобољусака и Цвјетњића великог).

Прије него што пријећем на опште описивање парохије Бобољушке, не могу а да коју не напоменем о манастиру Рмњу, као старини овијех крајева и то што сам о истом дознати и чути могао, па макар и кратко било.

Манастир Рмањ (кажем баш „Рмањ“ а не другчије, као што му неки више различних имена дају, јер му се ово име од народа свагда чути могло, па и данас се чује а не другчије, те за ово и држим, да је најправилније) лежи на десној обали ријечице Унца т. ј. мало више од увора Унца у Уну, а храм му је св. Никола 6. децембра. Народ се обично овдје састаје осим других празника преко године, о Ваведенију 21. новембра, Баговијестима 25. марта и Цвијетима, те све ове празнике као зборове његове сматра.

Овај је манастир више пута, због немира, опустошен па и спаљиван био; тако је што се памтити може, два пута подизан. Народни заступник Гавро Вучковић код отоманскога је двора у 1863. год. израдио дозволу да се Манастир поправити и поновити смије. Народ чувши за ову дозволу похита са добровољним прилозима те овај заступник кроз двије године св. обитељ обнови и 1865. год. управ на успеније Богородичино у њојзи буде свршена прва св. литургија која кроз више година свршавана није. Али слава манастира непродуљи више него само и то управ 10 година јер у 1875. кад букну пошљедњи устанак у крајини љутој тад и Манастир несретна судба као и многе друге српске цркве снађе, те исти од нечовјечних руку лицем на велуку Госпођину т. ј. 15. августа спаљен буде.

По окупацији опет поправљен и подигнут буде, који на 6. августа т. ј. на рођен-дан Његовог Величанства Фрање Јосифа I. у 1883. освећен буде.

Сад да пређем самом и то кратком опису манастира Рмња.

Он је готово од саме седре озидан а окренут је управо истоку. Његов темељ изгледа управ као крст. Олтар му је полукружан а дугачак 4·75 m., самога полукруга ширина је 3·31 m. а свега пак олтара ширина је 6·93 m. Преграда која раставља Олтар од цркве видана је. Овај је зид дебео 0·68 m. На овоме су зиду троје двери. Царске су високе 1·96 m. а широке 0·87 m., сјеверне и јужне, као и царске високе 1·96 m., а широка 0·74 m.

Главна црква дугачка је 5.67 m., широка 6.39 m., а висока 6·42 m.

Препрата дугачка је 6·39 m., широка 4.35 m. и висока 5·07 m.

Препрата или боље рећи женска црква од главне била је зидом подијељена. На средини тога зида била су врата висока 2.47 m. а широка 0. 92 m. Од ових средњих врата била су на југу као и сјеверу опет по једна врата (ово је изгледало као преграда од олтара). Пошљедња двоја и сад постоје, него је зид осе преграде по средини извађен, те од једног и сад постојећег ступца до другог има просторије 3·17 m. ћу су средња врата била.

На цркви и то са западне стране имају само једна врата која су висока 2.05 m. а широка 1·55 m.

Зид црквени дебео је 0·75 центмет.

На цркви имају два прозора и то више пјевница, како са јужне тако и са сјеверне стране по један! Они су високи по 1.87 цм. а широки по 0·80 цм.

На олтару имају три прозора, и то један је управ истоку на средини полукружног олтара, који је висок 1·55 цм., а широк 0.64 цм.. На раменима олтара имају два прозора и то оба су са источне стране. Они су високи по 0.74 цм. а широки по 0·50 цм.

У препрати је свод један, а у главној цркви имају четири, а на средини исте подиже се једно округло кубе, које је од прилике високо 5—6 метара. Са крстом пак, који се на истом кубету подиже биће 7—8 мет. висине. Кубе је са лимом покривено, а на њему имају четири прозора, са четири стране свијета по један, који су високи по 1·50 цм., а широки само по 0·25 цм.

Круг олтара покривен је башка и то ниже тако да с поља од земље до покривача има висине 3·80 цм. Олтар односно рамена олтара покривена су опет одвојено те има висине 4·50 цм. Покритач главне цркве узет је од кубета, па около њега на округао, те је она до покривача висока 6·73 цм.

Препрата опет покривена је башка и то ниже од главне цркве, те је од земље до покривача висока 3·42 цм.

Од западне је стране зид, на ком су врата, висок до врха ластавице 6.06 цм.

Са западне стране цркве начињен је један велики на квадрат надвод са шиљом покривен, покрај кога је са сјеверне стране звоник од дрвета подигнут.

Више црквених врата узидана је на гвожђеној тахти лијепо израђена икона св. Николе, која је висока 1 метар, а широка 0.65 цм.

Код манастира на неколико корачаја са југоисточне стране, озидана је и још са врло малом ствари недовршена кућа, у којој ће свештеник, односно парох парохије Рмањске, становати. Ова кућа је дугачка 13, а широка 7 метара са три собе за становање, кухињом и једном собом за ствари. Уз исту има штала за коња као и подрум у седру под њом усјечен је за оставу ствари.

По окупацији (може бити и прије) манастир је сав закречен, те се сад од слика по зидовима ништа видити не може.

Око манастира нијесам могао наћи никаквих надгробних, а ни других натписа, него на јужној страни више једног гроба има камен, који је горе шиљаст, а ком је спријед и остраг крст у рељефу истесан, а тако исто и са обје побочне стране.

На југо-западној страни, од прилике на 3—4 стотине корачаја од манастира, постоји и дан данашњи доста добро сачувана, а и доста висока једна кула у наокруг озидана, за коју ми ништа не знадоше рећи него једино то, да се и она, као и манастир зове „Рмањ". До ове кулине близу од западне стране пролази ријечица Уна, у коју мало ниже уноре Унац.

Са југоисточне стране манастира пружа се једно доста велико са ситном шумом обрасло брдо, звано „Очигријанско брдо" (изнад овога пружа се село Очигрије) које другчије зову „Ћелије". На овом брду, рекоше ми, да има знакова да су негда биле зидане куће, а приповиједају, да су ондје калуђери фактиле становали.

Са сјеверне стране од овог брда, а сјеверо-источне од манастира, пружа се још увишеније друго такође шумом обрасло брдо звано „Погледало".

Између ових двају брда изгледа као какав прокоп, куд вода Унац пролази. У овом, као што рекох, прокопу има врело звано „Црно врело", за које приповиједају, да су из њега калуђери себи воду на брдо Ћелије на чекрк теглили.

Од манастира до воде Уница, који са сјеверне стране истога пролази, — и који ниже од прилике на једно 1000 корачаја у Уну утјече, — нема ни пуних 100 корачаји, те кад се вода пријеђе одмах је једна главичица, за коју приповиједају, да је и на њојзи негда црква, а може бити и што друго било.

Више манастира на брду Погледалу находи се један старински гроб, те за њ' приповиједају, да је у њега чобан укопан, кога је мајстор, не отимично, кад је манастир прављен, убио.

Према Погледалу са сјеверне стране има некаква старинска зидина, која се зове „Градина", али ми о њојзи ништа приповиједати не умједоше.

Изнад Погледала пружа се село, према планини Осјеченици — Очијево мало, које за сад под парохију Басташку потпада.

Толико о манастиру Рмњу, а сад ћу још напоменути, што народ о постанку његовом приповиједа, т. ј. да пренесем причу, која је готово по цијелој околици добро позната:

У близини уторе ријеке Уница у Уну била је у старо вријеме кућа неког поштеног, побожног и честитог човјека. Он се оженi и са својом женом стече мушко дијете, коме на крштењу нађеде име Никола. Послије рођења Николиног на брзо а по божјој вољи пресели се његова мати у вјечност. Тако Никола остане сирота без матере. Отац му се поново ожени и Никола добије маћеху. Никола је поштовао своју маћеху, као своју рођену матер, јер за другу матер није ни знао. Маћеха је Николу волила, као и своја рођеног сина. Многима је било неправо то, што је божји благослов владао у кући тој, те непријатељи њихови (као непријатељи) гледаху да облажу и оклеветају Николу код његовог оца и изнесу, да он у срамоти живи са својом маћехом. Премда је Николу његов отац волио, као очи у глави, опет повјерова клеветању својих непријатеља, па је од тада пазио на сваки корак своје жене и свога сина. Никола је чувао благо, а маћеха би му чешће односила јело. Једног дана

учини то, однесе Николи јело, те он кад је са јелом готов био, сјео је пред мајеху и наслонио главу на крило њезино, да га побиште по глави. Отац Николин, видећи то, помисли, да се они милују, што небн смјело бити, повјерује клеветању непријатеља својих и ту на мјесту убије свога сина. Николу ту укопају. Кад је било у сред зиме никне на Николином гробу лијеп цвијет. Чобан, који је туда најавио козе, види тај цвијет, убере га па метне у рукавицу и понесе кући, да га покаже, као чудо. Кад је било у вече, а цвијета у рукавици нема. Сјутра дан опет најави козе куд и јуче, кад опет онако исто лијеп цвијет на гробу. Он га убере и у фишек метне. У вече код куће хтједне га показати, али цвијету ни трага у фишеку. Сјутра дан опет нађе цвијет и по трећи пут на гробу. Убере га и по трећи пут, метне га у ћурлику (свиралу) па је са обје стране добро зачепи. Кад у вече а цвијета опет нема. Сјутра дан оде више људи са чобаном, да виде је ли то истина. И збиља нађу цвијет на Николином гробу, а на стаблици виде три кољенца, како је три пута убран цвијет. Они то узму као божје предсказаније, да је ту свето мјесто и договоре се, па ту начине манастир, у коме ће се орити пјесма у славу Бога истинога. Манастиру дједу име св. Никола, по имену чобанина, који је ту праведно погинуо и закопан.

Од манастира Рмња идући према југоистоку $1^1/_2$ сат долази се у село Бобољуске, по коме се ова парохија Бобољушком зове, а то је вальда због тога, што су овдје свештеници од више времена становали, а и родом су одавде били, као што је и садашњи парох. Ову парохију Бобољушку за сада сачињавају села: Бобољуси, Цветнић велики, Цветнић мали, Очигрије и околица манастира Рмња.

Ова парохија броји 217 кућа, са 1479 душа.

У цијелој овој парохији живе Срби православне вјере, међу којима има 8 кућа у 1879 г. из Лике насељених, који су као и старосједиоци исте вјере.

а) Бобољуси село са 102 куће и 635 душа. Овдје је кућа дотичног свештеника.

б) Од Бобољусака пошавши југу за 1 сат хода, а од манастира Рмња преко села Очигрија 2 сата, долази се у село Цвјетнић велики, који броји 62 куће са 415 душа.

У Цвјетнићу великом била је негда црква, али се не може памтити кад, која је тако засута била, да је као каква громила изгледала. За ово се мјесто држало и говорило само то, да је ту црква била. Исто мјесто звао је народ „Црквином“, али је то тако све до окупације остало, дочим није слободно било ни старе откопавати ни нове подизати цркве. Послије повратка народа по прошлом устанку на своја огњишта те кад окусн слободе под окриљем Његовог Величанства премилостивог нашег монарха Фрање Јосифа I. парохијани Бобољушки откопају зидину, гдје нађу зид преко 2 метра висок. Зидина је била широка 6, а дугачка са олтаром и звоником 16 метара.

Дотични парохијани уз припомоћ 200 фор. од високе земаљске владе у Сарајеву, у 1888. години средњи зид од црквине прошире, а олтар и задњи крај цркве, т. ј. под звоником остане ширине исте као што је и био, у висину подигну и покрију, те тако је сад црква дугачка 13, широка 6, а висока 5 метара. Олтар јој је дугачак 3 метра. Звоник јој је на стражњем крају изидан, на коме је већ једно звоно смјештено, а и друго је, као што ми рекоше, већ наручено.

Црква још освјештана није, него се на освећеном св. антиминсу свршава св. литурђија, а храм јој је намијењен св. Христово Преображеније, јер се је народ овдје и прије на исти дан састајао и божанствена литурђија свршавала се.

в) Мали Цвјетнић пружа се уз Велики са јужне стране, које има 29 кућа са 246 душа.

г) Од Цвјетнића великог пошавши сјеверозападној страни на 1 сат, или од манастира јужној страни такође 1 сат хода уз границу Босне и Лике пружа се село Очигрије које броји 24 куће и 183 душе.

Од села Очигрија идући уз ријеку Уну има мјесто гдје се на Лике у Босну прелази које се зове „Царев брод“. У овом мјесту прије двије године нађена је једна зидина, за коју се држи да је црква била. Овдје је нађено више кола све тесане седре и нађена је једна тесана од меког камена плоча у четврт за коју држе да је негда трапеза била али се од овог свега не може ништа још знати нити се позитивно закључити може да је ово црквина.

9) Парохија Осредачко-Трубарска. Прије су ово биле двије парохије пак су у 1886. год. у

једну спојене. Сад се састоје из села: Трубара, Осредака, Беглука и Тишковца (по новој организацији ово ће бити парохија Трубарска и састојаће се из села: Трубара, Осредака, Беглука, Тишковца и Цвјетњића малог). Она броји сад 194 куће са 1563 душе.

У овој парохији живе све Срби православне вјере а досељеника нема.

а) Трубар, (ово се село дијели опет на сеоца: Трубар, Долове, Ваган и Вучијак), има 98 кућа и 720 душа.

У Трубару готово на средини овог села има једна главица звана „Цидовина“ на којој се још од кад се памтити може, налазило се руком људском прерађена и усађена 2 камена као ступци (може бити да је био још и трећи), на које је метата софра или друго што згодно, те се је ту св. божествена литурђија свршавала. Ово је у мјесто цркве за отоманске власти служило. Још од памтивијека, као и сад на овом мјесту обдржаван је и годишњи сајам на Рождество Богородичино т. ј. 8. септембра, којом приликом готово из цијелог котара Петровачког, особито Испоставе Уначке и Граховске, па и из сусједне Лике народ се састаје.

У прошлој 1892. год. на Цидовини положен је темељ новој парохијалној цркви, која се трудом народа и уз припомоћ Високе Земаљске Владе гради по плану, но још довршена није.

У Трубару више кућа Поповића (усопшег попа Петра Поповића прозваног Здјелара) има једна стара зидина коју црквином народ назива, код које се народ прије прошлог устанка на богослужење састајао. Код ове зидине има камена отесаног доста, који су сељани били намјерили да при зиданју садашње нове цркве употријебе, али им се трефило много ближе добра камена и на згоднијем мјесту за привожење, па је тако овај не дирнут остао.

б) Осредци су село пошавши од Трубарске цркве западу на 1 добар сат хода са 41 кућу и 442 душе.

На Осредцима на једном брежуљку званом „Вукелића главица“ још прије окупације, а и послије док се парохије ове сјединиле нијесу, свршавана је св. литурђија. Мисли се а и народ говори да је и овдје негда црква била, али се од тога још ништа поуздано незна.

в) Од Трубара идући западу преко Осредака 2 сата (може бити и што више) уз границу сусједне нам Лике, уз воду Уну, пружило се село Беглуци са 45 кућа и 336 душа.

У овом селу приповиједали су ми да је нађена једна рушевина али се још ништа о њојзи незна, нити се може знати да је ту црква била или не.

г) Од Трубара идући југу за једно 2 сата хода настаје село Тишковац и то уз границу Личку, пак се пружа све до заједничке међе Личко-Босанске и Далматинске, која се тромеђом зове и до које се кроз Црни поток, гдје је усташки логор у прошлом устанку био — доћи може.

Тишковац село има што под котар Јесвански спада, а ово је Тишковац што котару Петровачком припада, кога има 30 кућа, али од ово кућа послужује парох Петко — тишковачки 20 кућа те парох трубарски Тишковца служи само 10 кућа са 65 душа.

10. Из Трубара пошавши сјеверо-источно преко лијепог сјенокоса „Рњаци“ за 2 сата хода на извору ријечице Баставице, која послије врло кратког тока свога (ни потпун километар), губи своје име утичући у ријеку Унац, лежи село Бастаси, које је од поменуте ријечице и своје име добило.

Баставица парохија састоји се из села: Бастаса, Великог и Малог Очијева (по организацији саставни дијелови ове парохије биће: Бастаси, Горње Врточе и Доње Врточе).

У овој парохији живе Срби православне вјере, међу којима има 7 кућа у 1880. и 1881. год. из Лике насељених, који су као и старосједиоци православне вјере.

Парохија Баставица има 196 кућа са 1617 душа.

а) Бастаси село броји 132 куће и 1115 душа.

Послије окупације оплетена је овдје црква од шепера (плетара) тако, да је сад у врло хрђавом стању. Уз исту подигнут је звоник од дрвета на коме стоје два мала, али сасвим према величини јасна звона.

У Бастасима смјештена је и котарска испостава за Унац.

Народ намјерава правити овдје цркву од тврдог материјала, али почем ће по организацији Очијево велико, као и Очијево мало припасти

парохији манастира Рмња, а Горње и Доње Врточе сјединиће се са Бастасима и са њима једну парохију сачињавати, то се очекује и са прављењем цркве проглашење организације, а при тому очекује се и ријешење гдје ће и котарска испостава за Унац бити т. ј. ако ова у Бастасима остане, онда би се овдје и парохијална црква са парохијалним станом правити имала, а ако испостава у Горње Врточе пренешена буде, онда у овом случају како црква парохијална тако и дом за пароха у истом мјесту односно на мјесту „Спасовини“ имала би се правити. У Бастасима пак у пошљедњем случају начињена би била само једна капела.

б) Идући од Бастаса низ ријеку Унац 3 сата пружа се испод планине Осјеченице више манастира Рмња село Мало Очијево које броји 30 кућа са 213 душа.

в) Одмах уз мало Очијево пружа се друго село које се зове Велико Очијево са 36 кућа и 289 душа.

У свој парохији Басташкој од старина ништа сазнати могао нисам.

11. Из Бастаса идући истоку према извору ријечице Уница дођићеш само за $^1/_4$ сата у парохију сусједну — Горње Врточе.

Ову парохију сачињавају села Горње и Доње Врточе. Ista броји 175 кућа и 1365 становника међу којима има 8 кућа из Далмације и Лике у 1880. год. насељених. Они су, као и старосједиоци православне вјере. (По новој организацији ова ће се парохија, или Басташка укинути, те ће се у једну спојити, па који назив остао из села: Бастаса, Горњег и Доњег Врточа).

а) Горње Врточе има 97 кућа са 735 душа.

Парохијалне цркве у овој парохији нема, него је од дрвета подигнута (изнутра још недовршена) једна зграда на једној, мало узвишеној главици — односно равници, која се зове „Спасовина“. Ово је име добило вјерда отуда, што се је овдје још од вајкада па и сад држао и држи сајам (збор) на Спасов дан. На овај дан не само што народ на богомољу долази, него се овдје тај дан и трговина води, особито са вуном, ако се мало касније Спасов дан трефи. Овдје не само да на овај збор долазе дотични парохијани, него буде народа из цијелог котара Петровачког, а и из Лъеванског и Гламочког, па још долазе из Далмације и Лике.

б) Врточе Доње пружило се између Бастаса и Горњег Врточа са 78 кућа и 630 душа.

У овом селу, на једном узвишеном брежуљку (14 метара високу), нађена је једна рушевина црквена од камена, коју народ „црквином“ зове. Црквина ова са олтаром дугачка је $11^1/_2$ м. а широка 5 метара. Зид јој је дебео 1 метар.

Старији људи приповиједају да се је и овдје народ састајао на св. богослужење, али се је ово још одавна напустило, вјерда због тога, што је спасовина близу.

Црквина има свој полукружни олтар управо истоку окренут по чему се и може судити да је православна црква била, а да опет није ово римска грађевина, као што неки мисле, може се судити по томе што у овом зиду нема, као што се обично у римским грађевинама находи, цигле са кречом. На плочи једној има крст без сваког натписа.

Некаквих старих новаца налазили су овдашњи сељани, које су и предавали г. Топићу управитељу Испоставе у Бастасима, а овај опет госп. Радимском.

Један од сељана доњо-Врточких казује да они новци нијесу баш на поменутој црквини нађени него по околним њивама, а што су рекли, да су баш на црквини нађени, учинили су због тога само да би исте што боље продати могли.

12. Трнинића бријег (парохија) лежи источно од парохије Горњо-Врточке и међи са њоме, а од истока опет међи са парохијом — под протопрезвитератом Гламочким — Видово село.

Парохију ову сачињавају села: Трнинића бријег, Дрвар и Шиповљани. (Она ће и по организацији остати у цјелости, као и сад т. ј. нити ће јој се које село додати нити одузети нити пак измјенити). Ова парохија има 212 кућа и 1511 душа.

У овој парохији овој живе Срби православне вјере.

а) Трнинића бријег (село) броји 62 куће са 454 душе међу којима има 7 кућа из Далмације и Лике по окупацији насељених, но они су као и старосједиоци — православне вјере. Овдје је стан дотичнога пароха.

б) Од Трнинића бријега, пошавши западу за $^1/_4$ сахата, настаје село Дрвар са 71 кућу и

558 душа, међу којима има 9 кућа из Лике и Далмације по окупацији насељених, те су ови, као и старосједиоци једне вјере.

У Дрвару, покрај воде Дрваре има старинско гробље са великим плочама и крстовима, али нигдје и на ничем старинског никаква натписа наћи се не може. Више овога гробља на једном мало узвишеном, по врху равном, брежуљку сасјечена је једна од дрвета капела али изнутрица, цркви потребита, учињена није.

в) Од Трнинића бријега, односно пароховог стана истоку за $^1/_4$ сата хода долази се у село Шиповљане које има 79 кућа 499 душа. Међу овима находи се 10 кућа што из Лике што из Далмације досељених по окупацији, али су и они вјере исте као и старосједиоци т. ј. српскоправославне.

Од пароховог стана на источној страни за $^1/_2$ сата хода т. ј. на граници ове парохије и Видова села (котара Гламочког) под старинским градом Висућем (види опширније Источник бр. 4. 1888. год.) у поменутом селу Шиповљанима на мјесту за које се приповиједа да је старински манастир био уз воду Унац, подигнута је једна од дрвета капела споља и изнутра набачена, тако да изгледа, као да је зидана. Она је без олтара дугачка $8^1/_2$ а широка $5^1/_2$ метара, висока је пак $2^1/_2$ метра.

Још и сад овдје на једној плочи види се натпис који се прочитати неможе нити се простим папиром скинути може.

Пошљедње поменуте три парохије т. ј. Баставшка, Горњо-Врточка и Трнинића бријега заједно зову се Унац, а биће због тога што све три управо по средини пресијеца, вода истога имена, Унац, који извире као што сам већ напоменуо у Уну код манастира Рмња.

Из Унца односно из парохије Трнинића бријега преко планине Цвљивице пак онда преко села Колунића и то све сјеверу долази се за 3 сата у Петровац, од кога је преко поменутог села до на врх планине Цвљивице цеста (пут) у прошлој години учињена, те се је надати да ће се ова што прије преко Унца и Грахова са Далмацијом саставити што је народу овдашњем одвећ нужно.

Ово је врло кратак и летимичан преглед овог протопрезвитерата, у колико се тиче његових старина. И ово што је казано, већим се дијелом оснива на народном предању. Традицији народној може се вјеровати у неколико за богомоље, јер се на тим мјестима од памтивијека скупљали зборови и служена св. служба божија. Данашњи остатци осталих старина, увјеравају те о својој великој старости и опомињу те на прошлост Крајине. Многе од ових старина, кад би се стручно истражиле, послужиле би у многоме историји ових крајева.

По статистици државној од 1885. год. у котару Петровачком има: 18247 православних, 4997 мухамеданаца, 503 римокатолика и 2 ине вјере. Сад православних односно у 1892. год. има 21734.

У Петровцу, новембра 1893.

Надзирателъ протопрезв.
К. Новаковић,
варох.

РАЗНО.

Триста годишњи спомен спаљења моштију светог Саве. Једни наши историчари тврде и доказују да је 27. априла ове године навршило се равно 300 година од дана спаљења моштију светог Саве, јер веле да је тијело св. Саве спаљено 1594. године, а други опет кажу да се 300 година навршује 27. априла идуће године, јер тврде да је спаљење извршено 1595. године. И усљед тога тристо-годишњи спомен није свуда ове године прослављен.

Ново стање мирског православног свештенства у Румунији. Прошле 1893. године, 29. маја, обнародован је и краљевским указом потврђен нови положај мирског свештенства у краљевини Румунији. Од 1. априла 1894. г. ступа у живот то ново стање, и одијељује стари, бесправни положај свештенства, за који је црквена власт више пута молила код владе да се то стање измијени и поправи. И сада, усљед молбе свијех (16) румунских јерарха, влада је румунска обра-

тила пажњу праведним захтјевима румунске цркве, те је предложила на одобрење сената и сабора и на краљевско утврђење то ново стање свештенства у Румунији.

Ново уређење састоји се из четири главе, и на крају су додата „привремена распоређења".

У првој глави говори се о „парохијама и парохијалном клиру". Број парохија у цијелој земљи биће 297 варошких и 2734 сеоских. Но број тај може се доцније повећати или у опште измијенити по споразуму светог синода и простим краљевским указом, али при тој измјени била би као норма за селске парохије *оптимална*, а за варошке цифра 400 домова. Но како у Румунији у садашње вријеме има много више цркви, него што је у новом уређењу означено, то ново уређење дијели цркве на парохијалне и „приписне" (филијалне), те пошљедње приписује првима, са једним парохијским клиром, који је обвезан по реду у свакој цркви те парохије богослужење вршити. У свакој парохији поставља се 1 свештеник и 2 пјевача, а при варошким црквама и један „пономар", (црквењак). Ђакон у варошима један, и то само при главној цркви.

При архијерејском двору, гдје су митрополити (2) постављају се по 4 свештеника и по 4 ђакона, а при епископима по 3 свештеника и по 2 ђакона. А ако који од монаха жели да заузме свештеничко или ђаконско мјесто при архијереју, то мора имати прописану научну спрему.

При женским манастирима могу бити 2 до 4 свештеника и 1 ђакон.

Што се тиче мушких манастира, то број јеромонаха неодређује се новим уређем јер они не добијају плате, а осим тога они немогу бити ни настојатељи парохијалних цркви, као што је то до сада могло бити.

Па како сада има у Румунији много више свештеника, него по новом уређењу парохија (више за 2000), а и нови свештенички кандидата близу 2000 (за Румунију од 6 милијуна душа!) то ново уређење унапријед одређује неке мјере ради установљења потребне норме за свештеничка мјеста, остављајући многе сувишне свештенике при црквама парохијалним или филијалним, са звањем „*викаријатских*" (прекобројних, сувишних), забрањујући нове кандидате производити за свештенике противно потребама постојећих закона и црквено-грађанских правила.

У свакој парохији ради управљања црквеним дјелима уређује се „попечитељство" (црквени одбор), који се састоји од свештеника — настојатеља и још двојице чланова. Од те двојице чланова, једнога бира парохија, на 5 година, а другога, (ако је сеоска парохија), именује окружни управитељ, или (ако је варошка), варошки главар.

Па како друга глава (о дужностима и обавезама парохијског клира) и четврта (о парохијама) стоје у свези са садржином треће главе (о семинаријама), то ћемо ми овдје најприје рећи о особеностима ове пошљедње главе.

Да се добије свештеничко и ђаконско мјесто у варошима кандидат мора имати учени степен лицејиста, или доктора кога било православног богословског факултета. А у селским парохијама могу бити свештеници, који су свршили курс осмогодишње духовне семинарије. Изузетак се чини само за Добручу, гдје за свештеника може бити рукоположен, који је свршио само четири — годишњу семинарију, али увијек са тим условом да неможе прелазити на парохије са лијеве стране Дунава.

И тако по новом уређењу — у Румунији је установљен тип осмокласне семинарије, која се дијели на двије — нижу (прве четири класе у Роману и Арчесу) и вишу (у Букурешту гдје постоји и још једна осмокласна „Нифонтовскаја" семинарија, која се из приватних средстава издржава, и у Јашу).

У нижу ступају они, који су научили (у варошима четири годишњу, а у селима шестогодишњу) основну школу.

У току цијелог семинарског курса ученици, као штипендисте, тако и плаћајући (приватисте) живе у општем жићу, (интернату — конвикту) и изучавају ове предмете: свето писмо, свештену историју, богословље — основно, догматично, морално, обличително, пастирско; црквено право, општу и румунску црквену историју, литургику, црквени устав, омилитику и историју проповједништва, патрологију и духовну литературу, православно исповједање (Петра Могиле), филозофију са историјом филозофије, педагогику са дидак-

тиком, методику са историјом педагогије, општу и румунску грађанску историју, општу и румунску географију, језике — румунски и његову књижевност са историјом опште и румунске литературе, грчки, латински, француски, њемачки, јеврејски; аритметику, алгебру, геометрију, тригонометрију, психологију, физику, хемију, зоологију, ботанику, минералогију, геологију, космографију, агрономију, воћарство, сточарство, популарну и ветеринарну медицину, са кратким знањем из фармакологије (апотекарства), државно (административно) право, црквено пјеније и музику, краснопис, рисање, цртање, рукодјелство, гимнастику са гимнастичким играма и хигијену.

Но та множина и претрпаност предмета мора се спроводити или скраћењем појединих наука, или површним изучавањем опширне енциклопедије у току осмогодишњег курса. И који потпуно свршe осмогодишњу семинарију — то који су боље без испита, и по жељи, ступају на богословски факултет букурештског универзитета, а остали не добијају других права, осим свештенство у селским парохијама и учитељствовање у селским народним школама.

За ректора семинарије може постављен бити протојереј, архимандрит и викарни архијереј, који има учени степ лиценсиате, или доктора богословије ма кога православног богословског факултета. Но овај пошљедни услов ступа у крijепост на 5 година послије уведења овог новог уређења.

Парохијални свештеник по новом уређењу обвезан је обављати чинодјејства редом у свима црквама своје парохије, и при том сиромашним парохијанима бесплатно. Тако исто парохијални свештеници дужни су бесплатно предавати вјеронауку у државним школама, ако то буде од министра просвјете наређено. Но у накнаду тога свештеници осим „прихода од епитрахиља“ по установљеној такси (од куда свештеници добијају $^3/_4$ а пјевачи црквени и „пономари“ $^1/_4$) добијају још и одређену плату.

Кад се достигне 70 година старости, то и свештеници и ђакони подједнако добијају пензију.

У варошким парохијама сваки свештеник добија мјесечно 200 форинти (ако је лиценсиста или доктор богословије), или 100 фор. (ако је свршио осмогодишњу семинарију), или најпослије 60 форинти (ако је свршио само четиригодишњу семинарију). Сверхштатни свештеници са вишим образовањем добијају 150 форинти, са осмогодишњом семинаријом 80 форинти, а који немају ни тога образовања 40 форинти. У варошким парохијама и ђакони примају плату равну са свештеницима, ако су само равни и у образовању. Црквени пјевачи у варошима добијају по 50 форинти, а пономар (црквењак) 40 форинти.

У сеоским парохијама свештеник добија 80 фор. мјесечно, ако има осмогодишњу семинарију, 50 фор. ако има четиригодишњу, и 35 ф. ако је сверхштатни. Пјевачи црквени добијају по 11 фор. мјесечно.

У парохијама, гдје нема црквене земље (које за једну парохију треба 8 до 17 јутара) и сверхштатни свештеници добијају 25 % као додатак својој плаћи.

Свештеници и ђакони при архијерејима добијају плаћу једнаку са варошким свештеницима, са додатком награде 30 %.

Најпослије протојереј, који најмање мора имати осмогодишњу семинарију) добија 300 форинти мјесечне плате. Окружног проту одређује епархијални архијерej уз пристанак министра просвјете и утврђује се са краљевским указом.

Цркве, које су признате као историјски споменици, падају на државно издржавање. Цркве које располажу са довољним сопственим иметком, издржавају се саме.

Цио клир, па и пјевачи црквени ослобођени су од селске — полицијске страже и кулука на путовима.

Из „Црковног Вѣстника“.

Митрополија Рашко-призренска. „Црквена Истина“ вјесник васељенске патријаршије у Цариграду, у 2. броју од 14. марта ове године доноси слиједеће: „У прошли вторник по закључку синодалне сједнице Свјатјејши Синод издао је одлуку, да она мјеста, која су до сада припадала Богоспасајемој епархији Херцеговачкој, а изван су Аустро-Угарске окупације, као Плевље (Таслиџа), Пријепоље и још неке друге варошице, црквеним путем приспоје се у сусједну епархију Рашкопризренску, о чему ће се на скоро и синодална повеља издати“.

В. Н.

Божићњи дар. Турска влада у Цариграду послала је васељенском патријарху, приликом зимушњих Божићњих празника, као Божићњи дар 75.000 гроша, које ће се потрошити на нужде и потребе патријаршије.

Нов ректор богословије. Ректор новоотворене богословске школе у Јерусалиму архиђакон Фотије умро је у децембру прошле године, те је сада на његово мјесто одређен јеромонах Герман Василакис, професор са богословске школе на Халки. Нови ректор врло је учен богослов, а више образовање добио је у Европи и одликује се великом краснорјечивошћу.

„Цр. Вјес.“

Узорит свештеник. „Ви јесте свијет мира“ вели Христос Спаситељ. Ова божанска изрека односи се на Христове апостоле и њихове пријамнике — свештенике. И заиста свештеник је кадар учинити много добра народу своме. А такови је вриједни прото сјенички пречасни госп. Василије Церовић, који многим свештеницима за углед и примјер служити може.

Овај ваљани српски свештеник отворио је прије двије године српску основну школу у својој парохији, у селу Лопижама, коју ове године 52 ученика уредно похађају.

И нијесам се преварио, ако рећем, да у цијелом косовском вилајету ова српска школа има највећи број ђака.

На за то не могу а да преко цијењеног „Источника“ госп. проту Василију из дубине срца и душе не рећем: Живио вриједни српски свештениче на понос и дику роду српскоме!

Срчићи, око којих се ти тако очински заузимаш, да им умне очи отвориш, спомињаће те вјечно!

Један учитељ
из новопазарског санџака.

Нов владика. Као што „Српски Сион“ доноси, посвећен је на Ђурђев-дан ове год. епископ бачки, високопреосвештени господин *Герман Опачић*. Посвећење су извршили: Његова светост преузвишени патријарх Георгије и Високопреосвештена г. г. епископи: Никанор темишварски и Михајило горњо-карловачки.

Одликовање. Пречасни господин *Лазар Богдановић*, парох вараждински, а вриједни сарадник „Босанско-Херцеговачког Источника“, као и других наших црквених листова, одликован је од свога архијереја, високопреосвештеног г. Мирона Николића, епископа пакрачког, *црвеним појасом*. Честитајући му ово одликовање желимо му и већег унапређења.

Храмовска слава и школска забава у Чечави, протопрезвитерат тешањски, на Малу Госпојину 8. септембра 1893.

На малу Госпојину 8. септембра 1893., приредила је српско-православна црквено-школска општина — уз добровољно судјеловање дичне тешањске омладине и чечавске — забаву, у корист оснивања фонда за сиромашну основну српску школу у селу Чечави.

Истог дана слави наша света православна црква у Чечави, своју годишњу Храмовску славу: Рождество свете Богородице. Тога дана била је двострука свечаност. У очи тог свечаног празника обавише вечерњу са бдењем два свештеника, а тако исто сутра дан и јутрењу, коју је служио пречасни г. прото хаџи Теодор Илић из Тешња, са часним госп. Костом Анђелићем парохом из Церовице. Службу божију одговарала је омладина тешањска, под хоровођством хвале вриједног учитеља г. Алексе Чавића из Тешња. Омладина је појала тако складно и умилно, да су многи од побожних слушалаца сузу радосницу испустили. На причасној држао је научно-популаран говор пречасни госп. прото хаџи Теодор Илић. Народа је пуна црква била, а колико га је било на пољу изван цркве, управ да је десет пута већа црква била, опет сав народ не би могао стати у њу. Послије молитве народ је посједао за софре обједовати и веселити се. Иза обједа настало је опште народно весеље. И овога пута ваљана омладина засвједочава, да је и у весељу, као и у другим кориеним приликама прва! Весела млађарија похваљала се у братско коло, те се то народно весеље, управ до пред тамну ноћ разлијегало — по цијелој околици.

Пригодом ове свечаности, присуствовао је поглавити г. Б. Христофовић, кот. престојник из Тешња, и члан конзисторије г. Ђ. Петровић, прото. Сви отмјенији гости били су на ручку а и на вечери код куће мјесног пароха, близу цркве. Том приликом пало је више искрених

здравица, које су са дуготрајним „многаја љета“ бурно пропраћене.

Забава се је жељно очекивала, те у том радосном очекивању приспјео је и осми час у вече. Сјеница, под којом се забава одбрживала, брижљиво је украшена зеленилом, те је убава позорница изгледала, као да је „у сред горе Урвине планине, гдје је Марко живот проживјенио“.

Увод забаве отпочела су школска дјеца из Чечаве, са тропаром празнику; иза тога на опште задовољство декламовала су школска дјеца неколико лијепих пјесама српских. При декламовању најбоље се показао и тоном и тахтом Душан Кострешевић ученик III. разреда, декламујући ону лијепу пјесму „На врачару“. Дуготрајно одобравање, изазвало је тог вриједног ученика поново на позорницу.

По свршетку првог дијела у распореду, био је омањи одмор. Сваки је љубопитљиво очекивао други дио забаве, јер у другом дијелу представљало се веома тежак комад „Сан Краљевића Марка“ алегорија од Јована Ст. Поповића. Ово, иначе радо виђено дјело, представљала је омладина тешањска и чечавска. Сваки члан од присутне публике, био је угодно изненађен и задовољан са свима представљачима и представљачицама. Ко би се могао надати, да се тако тешко дјело може извести и у селу Чечави — али „Прегаоцу Бог даје махове!“ Хвала буди родољубивој тешањској омладини, која не пожали труда, већ се у потпуном смислу одазва племенитом српском дјелу. Да напоменем ко се је у овом позоришном дјелу најбоље показао са својом улогом. Ако хоћу да будем непристрасан рећи ћу: Сви су дилетанти потпуно схватили своје улоге, те се ни једном ово ил' оно замјерити не може. Све је ишло као што треба! Но ипак канда је најбоље одговорила својој задаћи као „Вила“, ђца Христина Бајићева из Тешња. Ова дична Српкињица заиста је својом појавом, глумачким држањем, радњама и говором очарала публику. Живила! Такођер и Србин Ђорђе Станковић на најбоље задовољство одиграо је Марка Краљевића. Са достојанственим говором, историчким одијелом, сабљом и будзованом учинио је најпријатнији утисак на многобројну публику. Он је заиста показао, шта се може трудом и пожртвовањем постигнути, јер он није жалио труда, па за то је био у стању показати да може похвално одиграти и најтеже улоге. Живио!

И ако је много сељана било на забави, опет би их много више било, да овај дан не бијаше храм црквени, те је сваки имао код своје куће гостију из удаљенијих села.

Овај народ, који се са страхопоштовањем и са најмилијим чувством сјећа великана својих, достојан је сретније будућности!...

Овом приликом сматрам за угодну дужност најтоплије се захвалити г. Алекси Чавићу учитељу из Тешња, који је највише допринио да престава што сјајније изведена буде. Не мања хвала и госп. Ђорђу Лемешевићу, трговцу из Тешња, који се цијелог дана и вечери трудио, да што више прилога сабере овој сиромашној школи. Искрена хвала и свима присутним гостима, као и онима, који се не могоше особно овдје видјети, већ своје добровољне прилоге послаше приређивачком одбору. И најпослије братска хвала сваком оном, који је — било морално, било материјално — допринио, да ова свечачност што сјајније и величанственије испане на част и понос српског рода!...

А сад ево вјечне успомене ради, износим на видно мјесто имена свију поштованих дароватеља, који овој школи тога дана прилог дадоше или са стране послаше.

Г. г. Јово Марковић, трговац из Прњавора 30 фор. По 2 фор.: пречасни г. Ђорђе Петровић, прото из Сарајева, преч. г. Х. Т. Илић, прото из Тешња, Погламити. г. Б. Христофовић престојник из Тешња, Коста Анђелић свјештеник из Церовице, Јеврем Станковић свјештеник чечавски, Ђорђе Пружановић трг. из Тешња, Феликс Грил Шуц надлугор из Прњавора, Максим Гачић лугар из Чечаве, Ристо Мајсторовић лугар. По 1 фор.: г. г. Новак из Тешња. Милан Грубић, канцлист Тешањ, Митар Благојевић трг., Ристо Божић трг. Милан Танасић трг. Ничифор Дучић трг. сви из Тешња, Милош Антонић из Прњавора, Никола Ерловић писар, Иван Јањеш писар, из Чавке, Тодор Јањић, Јосиф Сарић, Јован Арлук из Станара, Игњо Јерослић из Јасенове, Перо Купрешек Витковци, Сава Јорговић из Врела, Пенца Њежић из Шибова, Крсто Цвијић Јово Попадић из Прибинића, Никола Спасоје-

вић, Лука Душанић, Гавро Крунић сви из Прибиниће, Никола Милић, Алекса Костреш, Васкресија Пољанац, Паво Ковач, Тешан Вучић, сви из Шиљеготине. Тодор Станојевић, Гојо Ђекић, Пета Станојевић, Јеврем Станојевић, Јевто Гачић, Милић Петковић, Јаћим Пешић сви из Чечаве. Цвијо Летић из Шиљеготине. По 50 новч. Алекса Павловић, Марко Јанковић, Пејо Јанковић, Илија Стјепановић, сви из Шиљеготине. Косто Куртиновић, Недо Ђекановић, Марко Миановић, Лука Гачић, Шпиро Шоромас, Аћим Мешић сви из Чечаве. Симо Зељић из Церовице Станко Билут из Радње, Јово Савић из Станара Тодор Вуковић, Јефто Софрић сви из Осовице. Ристо Тодоровић, из Бобара, Алекса Јоцић из Прибиниће, Илија Гверо из Тешња, Јаков Ковачевић из Остружње. По 40 новч. Тешо Зеленковић, кнез из Радње, Петар Илић, Петар Милојевић, сви из Церовице. Недо Марковић, Марко Томић, из Чечаве, По 20 новч.: Гавро Трнанац, Симо Девић из Станара, Петар Ђујић из Ђуја, Јосиф Вуковић из Церовице, Васо Вуковић, Васкресија Ђекић, Станко Гачић Јелисија Михић, Глишо Васиљић, сви из Чечаве. По 10 новч. Јован Станојевић, Игњо Валић из Чечаве, Симо Девић, Гавро Дењиз, Ђујо Ђукић сви из станара. Петар Гроздић, Тодо Ђукић сви из Кулаша.

Добровољних прилога и од улаиница пало је свега 191 ф. 32 н.; кад се одбије расход 78 ф. 10 н. остаје чиста прихода 113. форинти и 22 новчића.

У Чечави 26. октобра 1893.

Ј. Станковић,
свештеник.

Јавна захвала. Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину, благоизволила је прошле године издати 3.192 фор. а. вр., те је с тим новцем у селу Томини (протопрезитерат Сански Мост) подигнут парохијални дом 12 мет. дужине и 10.50 м. ширине, који је у октобру прошле године и довршен.

Поред тога Висока влада подарила је у прошлој години и цркви у селу Томини 1 евангеције, 1 апостол, и 1 октоих.

У име цркве и парохије ми се Високој земаљској влади за учињену милост и поклон најтоплије захваљујемо.

У селу Томини, 20. марта 1894.

Цвјетко И. Шпирић,
свештеник.

Црквени одборници:

Никола Чуковић, Миле Радонић, Стојан Радосављевић, Спасоје Јојић и Стеван Дмитровић.

Јавна благодарност. Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину благоизволила је нашој српско-православној цркви у Међувођу најмилостивије подарити слиједеће утвари:

2 стихара,
2 пара нарукавица,
2 појаса,
2 фелона,
2 епитрахиља,
2 велика пред-дверна чирака,
2 чирака на часну трапезу,
2 тросвјећна чирака на часну трапезу,
1 путир,
2 дискоса,
2 звјездице,
1 копље,
1 кашичицу за причешћивање,
1 дарохранилницу,
1 полијелеј,
1 кадионицу,
1 велико кандило,
1 псалтир,
1 триод посни,
1 триод цвјетни (пентикостар), и
1 антологион.

Од стране одбора и свију парохијана српско-православне цркве — храма Рождества пресвете Богородице — у селу Међувођу, овијем се Високој Земаљској Влади изриче најтоплија и највећа благодарност на овоме великом и милостивом дару.

У Доњем Јеловцу, 1. априла 1894.

За одбор српско-православне цркве у Међувођу:

Јосиф Ракић,
парох.

КЊИЖЕВНЕ ВИЈЕСТИ.

Шематизам православне епархије далматинске и истријске за годину 1894. — Задар, печатња Шпира Антале 1894. — Има 57 страна. Из статистичког прегледа у овом Шематизму на страни 45, види се, да је на крају прошле године у далматинско-истријској епархији било: манастира 3, протопезвитерата 5, парохија 53, капеланија 3, цркава 79, домова 10068, душа 72152; презвитера: чина монашког 22, свјетовног 47; родило се: законитих мушких 1397, женских 1301, незаконитих мушких 82, женских 82; вјенчало се: првобрачних 477, другобрачних 115; умрло мушких 762, женских 743; прешло у православну вјеру мушких 4, женских 29, из православне вјере мушких 3, женских 16.

Шематизам православне епархије боко-которске, дубровачке и спичанске за годину 1894. — у Дубровнику, „Српска дубровачка штампарија“ А. Пасарића. Страна 50. Из овог шематизма види се да је свршетком 1893. године у овој епархији било: манастира 8, протопезвитерата 4, парохија 44, капеланија 6, цркава 206, домова 5255, душа 27413, свештеника: чина монашког 10, свјетовног 42, ђакона 2; родило се: законитих мушких 354, женских 368, незаконитих мушких 20, женских 16; вјенчало се: првобрачних 123, другобрачних 30, смјешаних 5; умрло: мушких 262, женских 261. Приправљало се за свештенички чин 16. Број катихумена по средњим и основним школама 1882. Прешло у православље 1, из православља 1.

Архимандрита Игњата Мосхаћа, професора на атинском универзитету *Христјански дом*, превео с грчког архимандрит Фирмилијан ректор и професор богословије. Биоград 1894. У државној штампарији краљевине Србије. страна 79, цијена 50 пара динарскијех, Садржина књиге: Породица, брак, супрузи, родитељи, дјеца. Архијерејски сабор наградио је ову књигу са 120 динара из фонда почив. архимандрита петковачког Самујила.

О гордости и смирености, написао: игуман Дионисије Миковић, управитељ манастира „Бање“ св. великомученика Георгија. Прештампано из „Бос.-Херц. Источника“. Сарајево. Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића 1894.

На појутарју св. Саве, позоришна игра у једном чину. За српску младеж написао: Михајло Милановић. Цијена 10 новчића = 20 потура. Сомбор. Издање књижарнице Миливоја Каракашевића 1894. — Штампарија Фердинанда Битермана.

Полетарке. пјесме за српску дјецу од Светозара П. Ћоровића. Мостар. Издање прве српске књижаре М. Радовића. 1894. Има 33 пјесме. Страна 48. цијена 25. новч.

Разлике домаћих Хроничара о години које су спаљене мошти св. Саве од Н. Дучића архимандрита. Биоград. „Смиљево“ штампарија Пере Тодоровића 1894.

Извјештај о стању и раду српско-правосл. пјевачког друштва „Слоге“ у Сарајеву. за вријеме V-те друштвене године. Од 1. фебруара 1893. до 1. фебруара 1894. Друштвено издање. Сарајево. Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића 1894. Садржина (наслови): Рад друштвени. Стан. Сијела (држана три). Помагање чланова читула узајмност и сједнице (7 редовних и једна ванредна сједница са још много конференција. У сједницама ријешено 290 бројева).

Имовина друштвена.

I. Благајница

Примање . . .	4017	фор.	35 новч.
Издавање . . .	2125	„	74 „
Чист остатак	1891	фор.	61 новч.
Вриједност поклона	1066	„	50 „
Куплење ствари и стари намјештај . .	648	„	49 „
Друштвени иметак у готовом и намјештају .	3606	фор	60 новч.

II. Намјештај.

III. Књижница.

Списак чланова друштва: I. Почасних 5, II. Добротвора 8, III. Утемељача 32, IV. Помагача 172, V. Судјеловача 83.

Извјештај о раду и стању ланчевачке српске православне црквене општине за годину 1893. — подноси црквени одбор главној скупштини сазваној за 10. април 1894. Х. Ланчево 1894. Штампарија браће Јовановића. Према овом извјештају општина је прије 25 година примила од старе дотадашње општине, у управу овај иметак:

1. Св. преображенске цркве . .	ф. 117.622·45
2. Св. успенске цркве	„ 30.730·12
3. Проповједничког фонда . . .	„ 4.782·80
4. Владичине сидоксије и конвенције	1.180·90
У свему ф.	154.316·27

А на крају 1893. године имање је у свети од ф. 293.336·15. Према томе имање се њеаино поред свих великих издатака за 25 година увећало за фор. 139.019·88. Књижница црквено-општинска броји на свршетку 1893. г. свега 2983 дјела са 4805 свезака. Проповједничка заклада Васе Бркића на свршетку 1893. г. износи свега ф. 14.131·29. Из те закладе примају годишње: четири пароха по 100 фор. а протопреавитерски капелан 50 фор.

Нересљанин велики српски илустровани календар за просту годину 1894., која има 365 дана. Уз сарадњу српских књижевника, уређује Светозар Н. Ђоровић. Година прва. Цијена 50 новчића или 1 динар. — У Мостару. Издање прве српске књижаре и штампарије Владимира М. Радовића 1893.

Рајске душе, пише Јанко М. Веселиновић. Садржина књиге: I. Чича Тома — II. Умијана — III. Црнка — IV. Душмани. Биоград. Накладом књижаре Велимира Валожића. 1894. — Цијена 1 дин. 50 п. д.

Све за народ приповиједтка Мар. С. Поповића-Родољуба. Трошком великог српског добротвора, дабро-босанског митрополита господина Георгија Николајевића. Цијена 25 новчића. У Новом Саду. Српска манастирска штампарија 1894.

Св. Мартин (Мрата). Питање из агиологије православне цркве. Написао Димитрије Руварац протојереј и парох Земунски. Земун, С. Пајић 1894. *Примједба.* Ова расправица изишла је у IV. св. „Весника српске цркве", за 1894. г., од куд је прештампана у „Новом Времену" бр. 39 и 40., а из њега отштампана.

Голуб, лист за српску младеж. Бр. 10 — Год. XVI. Садржина: 1. *Црној Гори,* пјесма од Мила Јововића. 2. *„А куд је мечка?..."* Истинити догађај из живота мога Душка, написао Чика Васа-Љубисав. 3. *Слобода,* спјев од Ј. Ђ. Пантелијћ-Дива. 4. *Мајалис,* успомена на 11. мај 1890. год. написао Добривоје Т. Поповић. 5. *Балегар,* сличица из природописа (са сликом). 6. *На странпутици,* приповиједтка у шест пјесама, написао Раде, пјесма I. 7. *Ружици,* пјесма од Прнка. 8. *Последња порука,* прича написао Милкоје Петровић. 9. *Болно чедо,* пјесма од Браца Милана. 10. *Голубов вјесник,* доноси 15 занимљивих новости. 11. *Задатак,* задао Жарко Дробац реалац из Вуковара. 12. *Ребус,* саставио Душан М. Пантелијћ у Зајечару. 13. *Загонетка,* загонета Мих. Ј. Миладиновић гимн. VII. год. у Пожаревцу. 14. *Ријешење,* доноси ријешење ков. скока из прошлог броја и имена ријешавача. 15. *Голубов писмоноша,* одговара се њима-4-рици.

„Голуб" излази у Сомбору два пута ђесечно на цијелом табаку велике осмине са сликама и стаје годишње 2 фор. или 5 дин. Уређује га *Јов. Благојевић* учит. срп. више дјев. школе а издаје *књижарница Миливоја Каракашевића,* којој се и претплата шиље. Лист се не даје ником на вересију. Још се могу добити *сви* бројеви од почетка ове године.

РУКОПОЛОЖЕН.

Дана 14. и 17. априла т. г. рукоположен је овдје за ђакона и свештеника свршени ређевски богослов Танасије Косорић и постављен за помоћника остарјелом оцу му Ђоки Косорићу — пароху живаљевићком у протопреавитерату и котару рогатичком. Истог је опуномоћен, да

можке и свога стрица Мићу Косорића, ради његове старости, у парохији годомиљској у свештеним обредима и вођењу парохијалних матрикула замјењивати, и отуда половицу доходака из парохије уживати.

ЧИТУЉА.

Дионисије Илијевић,

бивши митрополит Зворничко-Тузлански, умро је у Цариграду 30. марта ове године. Рођен је 3. октобра 1834. године, те према томе било му је 60 година. Вјечна му памјат!

Кирил Аџић,

архимандрит и управитељ манастира Папраће, у власеничком протопрезвитерату. Рођен је у селу Турјаку 14. октобра 1848. Рукоположен је за ђакона и свештеника 3. и 4. децембра 1872. од митрополита Пансија у Сарајеву, произведен је за архимандрита 15. августа 1883. у манастиру Моштаници од Митрополита Саве Косановића. Умро у Папраћи 9. априла 1894.

Вјечна му памјат!

Прото Јован Шорак — Ђедо,

умро је на Ријеци (у Фијуми) 22. марта ове године у 73-ој години свога живота. Овоме узоритом свештенику и родољубивом Србину нека је вјечан спомен!

Тешо Модић,

парох Српске Мравице, у протопрезвитерату прњаворском, рођен је у селу Галуповцима 12. фебруара 1832. године. — Рукоположен је за ђакона и свештеника 28. и 29. јуна 1853. од митрополита Прокопије у Сарајеву. — Умро 7. маја 1894. године

Вјечна му памјат!

Димитрије Малешевић,

парох Краљупски, високог протопрезвитерата, рођен у селу Лепеници 22. октобра 1829. године. — Рукоположен је за ђакона и свештеника 10. и 11. септембра 1876. године од митрополита Антима у Сарајеву. — Умро 16. маја 1894. године.

Вјечна му памјат!

СТЈЕЧАЈЕВИ ЗА ВЈЕРОИСПОВИЈЕДНЕ ШКОЛЕ:

Потписана општина потребује једног учитеља и једну учитељицу на овдашњој српскоправославној четвероразредној основној школи. Учитељу је плаћа 500 (пет стотина) форинти а. вр. годишње; а учитељици ако би била супруга изабраног учитеља 300 фор. (три стотине) а. вр.; ако ли буде изабрана учитељица неудата, имаће 360 (три сто шездесет) фор. год. плаће.

Учитељ и учитељица имаће бесплатан и врло угодан стан, и огрјев у школској згради.

Дужност је учитељу мушку, а учитељици женску дјецу, у прописаним за основну школу

предметима обучавати; учитељу недјељом и празником за цјевницом у цркви пјевати и дјецу појању учити, а учитељици женску дјецу ручном раду учити и недјељом и празником на богослужење у цркву доводити. Натјецатељи имају свједоџбама доказати: да су Срби православне вјере, да су оспособљени за службовање на основним школама, уз то свједоџба надлежне им политичке власти (мајштрата) о њиховом владању. Таке свједоџбе имаду се на потписану општину најдаље до 1. јула о г. послати.

Варцар-Вакуф (у Босни) 19. априла 1894.

Српско-правосл. црквено-школска општина.

ОДГОВОРИ УРЕДНИШТВА:

І. Николајев-у. Ваше писмо није за „Б. Х. Источник", јер ово није лист за препирку. — Боље је некога и похвалити наше но што му треба, него га напасти и изгрдити колико није заслужио.

І. М. С. М. Није за овај лист.

У Гацко. Боље ће бити да се пештамна. У оном је, што сте написали, права половина *признаме*, а друга грдња на доношника.

ПОШТОВАНИМ ЧИТАОЦИМА.

Досадашњи уредник „Босанско-Херцеговачког Источника" пречасни господин Ђорђе Петровић, протопрезвитер и конзисторијални савјетник, престао је уређивати овај лист, што му је власништво и уважило, као што је у претходној (трећој) свесци „Источника" поштованим читаоцима и објавио.

АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска, као власништво листа, повјерила је уредништво Васи С. Поповићу, протојереју и члану конзисторије, који је са овим данашњим бројем и предузео уређивање овог листа.

Но због промјене уредника неће никакве измјене у правцу и програму листа бити, јер власник је листа АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска, која у смислу прописа концесије овога листа, листом управља, правац му одређује и уредника бира и именује.

„Источнику" је сада од почетка његовог изласка наступила осма година, и за све то вријеме он је — као једини цр-

вени лист српско-православног свештенства у Босни и Херцеговини — старао се, да што је могуће више задовољи црквено-просвјетним потребама у оквиру програма свога. Па и од сада ће се старати, да буде збиља источник и извор, који ће натапати и напајати духом чистог православља све оне, који су жедни „воде живе“ — божанске науке — ријечи Христове; стараће се да што више одговори — својој истакнутој циљељи — „потребама српско-православног свештенства“ у Босни и Херцеговини.

А у тој жељи и намјери ново уредништво (примајући уређивање листа) и поздравља све читаоце и претплатнике „Источника“, те умољава поштовану г. г. сараднике, као и све досадашње пријатеље „Источника“ да лист са својим цијењеним радовима помажу, и да му своју умну и моралну помоћ пруже и неускрате. — Од њихове помоћи, и од тачног плаћања претплате и зависиће опстанак и излазак листа, а поред тога наша добра воља изостати неће.

Но и поред досадашњих старих пријатеља — сарадника, претплатника и читаоца „Источникових“, уредништво жели да још и нових стече и добије. За то овом приликом уредништво моли и обраћа се свима онима, којима на срцу и души лежи наша света православна вјера и српска народност; који знаду наше прилике, нужде и потребе; који знаду, да у нас има много свештеника, који, осим „Источника“, других књига и листова и немају, нити их могу, ни имају зашто купити и набавити, и најпослије обраћа се онима, који хоће, могу и умију — нека овај лист својом умном, моралном и материјалном помоћи уздрже и помогну.

У то име Бог нам помогао!

Уредништво.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића у Сарајеву.

СВЕСКА VI. Сарајево, Јуни 1894. ГОД. VIII.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: В. С. Поповић, протојереј.

Број 1000/м.

ОКРУЖНИЦА.

Свему српско-православном свештенству и црквено-школским одборима српско-православних општина Дабро-босанске епархије.

Духовна власт својом окружницом 15. јуна 1886. број 774. наредила је, да се ниједан упокојени припадник наше свете православне цркве не сахрани без свештеника и прије 24 сата.

Ушљед неких случајева, гдје је противно учињено, поново наређујемо:

да пречасно свештенство не упушта своје парохијане смрти без исповијести и светог причешћа;

да сваког умрлог парохијанина опоје и по могућности спроведе до гроба;

Да се одлен ниједан мртвац, православне вјероисповијести, не сахрани прије него ли су прошла пуна 24 сата од часа смрти.

По себи се разумије, да у овом потоњем случају, треба уважити и оне санитетске наредбе, које су издате, или би се издале ушљед које епидемичне болести, или би се иначе одредио други рок за сахрану мртваца.

Препоручује се пречасном свештенству и општинама, да се ове наредбе у будуће строго држе.

Свештенство ће ову окружницу у црквама и зборовима народу прогласити.

Протама и надзирателима протопрезвитерата препоручује се, да од своје стране пазе и сваки хотимични и неоправдани прекршај ове наредбе, пека одмах овамо пријаве.

Из конзисторијалне сједнице,

у Сарајеву, 28. априла 1894.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:

Ђорђе Николајевић, с. р.

ХРИШЋАНСКЕ ВРЛИНЕ.

Намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.

Превео и попунио:

Јован Петровић,

катихета и професор на кр. вел. гимназији, кр. вел реалци, и учитељској школи у Загребу, витез црногорског ордена Књаза Данила I.

(Наставак).

17. Гостољубивост.

Гостољубивост је од давнина одлична црта Славенâ, а нарочито српскога народа. Сваки странац примљен је у кућу Србинову братски, гдје би налазио заклона и одмора. У кућама нашијех сељака налази се и данас на столу, на сред собе, хљеб, со и нож, што значи, да сваки онај, који дође у кућу, има право јести тога хљеба. Диван хришћански обичај! Такијех обичаја бадава ћемо тражити на западу. Ни Нијемац, ни Француз, ни Енглез, ни Талијанац неће те угостити бесплатно, тамо је непозната наша српска гостољубивост. Догађа се и то, да двије сусједке — Њемице, кад једна другој поручи, да ће је посјетити, понесу собом и чашу кафе са земичком. Домаћица пије своју кафу и дроби, а гошћа своју. Како је то ружно Србину и гледати! Но има и код Нијемаца нешто што заслужује уважења и подражавања. Они су гостољубиви на други начин. По већијем градовима, као што је на пр. Беч, има много сиротиње, која је прије припадала бољој друштвеној класи, а касније је осиромашила и стиди се просити милостињу. Код данашње скупоће тешко је доброме човјеку прехранити и једнога сиромаха. А ево на свом углу или често и на сусједном јављају се добри људи, да желе прехранити овог или оног сиромаха. Сваки прима и храни свога сиромаха у свој дан. Код једнога има у понедјељак, код другога у уторак и т. д. доручак, ручак и вечеру, и сви га примају љубазно, а често га и новцем обдаре. Обичај овај заиста је хришћански!

А гостољубивост у најширем смислу бива нарочито на истоку код народâ неразвитијех или слабо образованијех. По већијем градовима домаћу гостољубивост замјењују гостионице и добротворни заводи, гдје путници налазе цијелу потребу за мале новце или забадава.

У Африци, код црнаца чудновата је гостољубивост. Тамо странац добива све, што му треба; може се користити гостољубивошћу и неколико дана, а да се и не захвали, јер се то не сматра доброчинством већ дужношћу. Још је у већем јеку гостољубивост код Кафрâ, на источној обали Африке и на отоку Мадагаскару, гдје се може путовати без сваког трошка. Така гостољубивост налази се и код неких народа у источној Сибирији.

Код Гренландијаца у Сјеверној Америци исто се тако свето чува гостољубивост, но на аустралским отоцима она је са свијем престала од онда, како су се становници тијех отока упознали са Европејцима и сад, на против, гледају, да се окористе странцима, који туда путују, да проживе кад-год на њихов рачун.

У Старом завјету читамо много о древној гостољубивости код Јевреја; данас је код њих тога сасвијем нестало за нејевреје, али се још потпуно сачувало

код Арапâ. Тамо ни данас нема гостионицâ, већ само тако звани каравански ханови, гдје путници налазе само одмора међу стијенама, а храну — у кућама добријех људи. Старо-грчка и старо-римска гостољубивост оставила је иза себе лијепу успомену.

Данас се може наћи гостољубивост на западу само по манастирима, нарочито за духовна лица. Ако на пр. дође у Беч католички свештеник, он не одсједа у гостионици, него у манастирима, који су и сувише богати, гдје добива собу, послугу, богати стô, вино и све остало бадава и гдје их врло радо примају. Но и свјетовњаци користе се често гостољубивошћу манастирском.

Треба само примјетити, да раскошни стô такијех монаха, гдје све блиједи од злата и сребра, гдје вјештина није ни мало лошија од кухиње државнијех владалаца, никако не одговара објетима смирености и сиромаштва монаха.

Права хришћанска гостољубивост држимо да се састоји не у раскошнијем тањирима и пићу, већ у умјереном давању оних, који требају, свега, што им је нужно. О такој само гостољубивости спомиње се у свештеној историји старога и новога завјета. Нигдје тамо не пише о прождрљивости и пијанству и разнијем безобразлуцима, које се налазило на незнабошкијем гозбама. Млеком, млијеком и месом телећијем угостио је Аврам Господа и анђеле његове у лугу Мамвријском. У опште, источни народи семитскога племена одликоваху се, и сад се још одликују, умјереношћу. Апостоли мало пишу о пијанству, јер је оно бивало код Јевреја врло ријетко; гостољубивост сматрала се за свету врлину, гдје није било саблазни. Из чега се састојало весеље у родитељском дому блуднога сина, о коме говори Јеванђеље? Из једног угојеног телца и пјевања пјесама, које срце весеље. У Кани Галилејској пило се вино, но не може се ни помислити, да је тамо било пијанства. И данас, премда је доста пута оштра клима, зар ћете видјети кад-год пијана Јевреја или Арапа међу досељацима? Тијем више састојала се гостољубивост у старо вријеме у томе, да би се, по ријечима св. апостола Павла (Римљ. 12, 13.), *„дијелиле потребе са свецима“*. Та и апостол Павле пролазно је и у најудаљеније крајеве и није са собом носио ни хљеба, ни новаца. Кат-кад је међу незнабошцима зарађивао насушни хљеб својима рукама, да не оптерети никога, али у хришћанскијем друштвима користио се њиховом љубезном гостољубивошћу. А он пише Тимотеју епископу (Тим. 3, 2), да владика треба да је и *„гостољубив“*. А то исто пише и к Титу (Титу 1, 8): *„владика треба да је без мане по гостољубив“*, и то ради примјера вјернима и по хришћанској савјести.

Гостољубље код нас Славена често прелази границе и бива узроком осиромашења не само простијех ратара, него и другијех сталежа. Има неких крајева гдје прослава крштења дјетета траје по неколико недјеља; пијанка послије крштења траје по два дана, — особито ако је син. Једне недјеље долази кума на бабине и донесе са собом пâр пилића, погачу, колача, а боца ракије и вина не смије фалити. Разумије се, да се за куму мора спремити част. Идуће недјеље долазе сусјетке, рођакиње и познанице на бабине, т. ј. да поздраве младенца, и доносе са собом по боцу пића. Несрећна мати, лежећи у бабинама, мора се ипак са сваким куцнути и мало гуцнути. Бабе пију док им не пође пиће на нос. А није

ни родиљи боље. Многе су се родиље од тога побољеле, много дјеце помрло, што је свакоме, ко живи на селу, познато. Од здравe, румене жене, послије два или три така крштења, постаје болешљива, блиједа домаћица, која се више не изљечи.

А шта да рекнемо за наше *„крсне славе“* или *„свето“*? Како се то прославља код нас Србаља? Има крајева гдје прослављање *„крсног имена“* ни мало није достојно ни онога, који слави, ни онога, који се слави. Тако се на некијем мјестима спрема по кући на осам дана прије славе. Ту се коље, мијеси, пече, ударају пипе (славине) у бурад,— по мало се троши итд. Гости, сродници и знанице почињу се скупљати још прије „крсног имена“ на који дан, да баш не дођу на сами дан, јер то је увриједа за домаћина. А кад осване сама *„слава“*, ту је част до кољена и често се продужи тако и по недјељу дана. Не зна се ни ко пије, ни ко плаћа. Многи домаћин осјети тај расап у кући, али шта ће, обичај је. Да га не коре други. Многи се спромашак и задужи, ако нема што му треба, само да прослави „крсно име“, да му тобож људи не приговарају. — А је ли то слава „крсног имена“? Не, никако. Већ „крсно име“, „своју славу“ треба овако славити. Призвати свештеника, да освети у кући водицу, да дјечици растумачи значај тога дана; да присуствују ако је могуће, сви на литургији, и тек онда, кад је дато „Богу, што је Божије, кад је св. угодник прослављен у цркви, кад је душа наша насићена духовном ра́ном“, онда тек треба да дадемо одушка нашој духовној радости, у кругу породице, пријатеља и знанаца, да прославимо тај дан с оним, што је је Бог дао. И то не у *„ждерању и пијанству, него да се обучемо у Господа нашега Хсуса Христа“*.

А како је код брака? Ево, како је: Дошао отац да жени сина, па се пријавио код свештеника. Показало се, да син не зна ни једне молитве, а гдје који ни прекретити се. — „Како си га васпитао“, пита свештеник, „да ништа не зна, као незнабожац“?

„Тако му је, господине, Бог дао! Мати га је учила молитвама, но кад му је било дванаест година, морао је ићи у службу Јеврeју, те је тако заборавио и оно, што је знао“.

„А за што си га дао Јеврeју у службу?

„За то ваша милости, јер мора да одслужује за дуг. Родила се Наста, требало је почастити сроднике и пријатеље, као што знате, иде се на бабине и у род по неколико недјеља у застопце. Колико се ту потроши пића! За Насту је служио двије године као гончин, и ево роди се Јово, опет двије године, роди се Теодор и за њега годину. Тако прође пет година код Јевреја, и син ми све заборави“. Велите: то је памишљотина! Не, није, то је права истина.

А што још да рекнем о свадбама? Не би било лијепо да описујем све безобразлуке, којих нема ни код незнабожаца. Какве ужасне неугодности мора невјеста претрпити од пијаних сватова. Гледајући све то, заборављаш, да је ово XIX. вијек, већ ти се чини да живиш у V. или IV. вијеку.

Реците по души, могу ли се слични скаредни обичаји назвати хришћанскијем гостољубљем?

Не би ли боље било, кад би наш сељак, који у зноју лица свога заслужује корицу хљеба, на своју домаћу славу примао и погостио госте по примјеру изображене класе? На крштење позову се само сроднци и ближи знанци на

ужину, гдје се не пије толико спиритуозна пића, већ мало кафе и нешто укувана воћа, што не шкоди ни здрављу а ни џепу. Гозба послије крштења завршује се око 4 или 5 сати послије подне. Све је здраво, тријезно, пристојно, родиља расположена, дјетенце сиса на ње здрану храну. Богаташа и интелигентна човјека стоји крштење неколико форината, а сељака — неколико десетица. Зар је то паметно?

— А да како? Обичај!

— Ну било је обичај и у Сједињеним државама у Америци, да је изабрани предсједник републике давао богату гозбу, разумије се, са разним пићем и вином. Послједњи предсједник, а особито његова жена, бијаху чланови друштва тријезноће. Они спремише богату гозбу но мјесто бутиља с вином и шампањцем, поређани бијаху по столу бокали с водом. И прву здравицу наздрави предсједник с чашом воде и све остале здравице исто су тако наздрављене чистом водом! — То није измишљотина, но ми не ћемо бити тако строги. Ми смо гостољубиви, јер смо Срби. Желимо само, да буде све достојанствено и пристојно. Кад се укоријени пчеларство, наш ће народ научити се кувати медицу (медовину), вишњевину, малиновину итд. Почетак је већ учињен у некијем крајевима, особито сад како је вино скупо а и нема га, јер жилоџдер поједе све винограде; а и ракија се слабо пропавађа; сви ће бити задовољни са скромном гозбом, проћаће се, поразговориће се и разићиће се кућама. Исто је тако неугодна пијанка на свадбама, гдје се збивају разне непристојности и неумјесне шале. Много је боља умјерена гозба и трјезноћа. Свирка и играње није овдје излишна, као и у образованом друштву, но не смије бити оно, што често бива: незнабошка безобразна бука, скаредне пјесме, а често и тучњаве. Треба избјегавати све оно, што понижава нашу вјеру наше хришћанско достојанство.

„Тако је било код нас, тако и треба да буде", рећи ће когод. Није било прије друкчије а сад друкчије с тога, што се вријеме промијенило и људи се, научени искуством, опаметнли. Читамо у књигама кад се је год. 1511. војвода Угрих Виртембершки женио са баварском принцезом Сивилом, онда су за позваних 7000 гостију заклали 736 волова, 1800 телади, отворено је било 6000 буради воћа и из два студенца текло је дан и ноћ потоком црно и бијело вино. Можемо себи представити апетит тијех 7000 гостију, кад је требало толико месо на осам дана прије приготовљавати. Тако је било, но може ли се данас наћи у Њемачкој такав безумник, који би хтио подражавати томе? Дакле, све оно, што је било, није било баш паметно, а што је главно, није било хришћански? Зар је паметно, зар је хришћански присилити сина да служи Јевреја пет година за пиће, потрошено код крштења троје дјеце? А то је истинит случај, који се догодио прије неколико година у мојој парохији! Ето, и у таком нашем неразумном гостољубљу надкриљују нас инородци: ми се трудимо, а они се користе трудом нашијех руку. Ми пијемо, а код њих влада узорна трјезноћа. Ми бадавадишемо, а они нас са задовољством гледају, као какав предмет своје забаве. Наше куће пропадају, а они граде велељепне палаче нашом муком и нашом неразумношћу.

„*Све ми је слободно, али није све на корист*" пише св. апостол Павле у I. посланици Коринћанима (6, 12).

Док још нема закона против пијанства, свакоме је слободно да пијанчује,

буде непристојан, да упропашћује своју породицу, да не поправља своје господарство, али би боље било, кад би се ми држали само светог старог хришћанског гостољубља и одстранили од себе корије зла, ракију, а новце, које би за њу издали, употријебили на просвјету, школе, читаонице, на градњу љепших кућа, на набаву љепшег господарственог оруђа, боље пасмине код марве, на подизање љепших воћњака, рационалног пчеларства, на пристојније одијело, кревет и рубине, на справљање бијелијех новаца за црне дане и на мираз дјеци. Реците, није ли то боље? Заиста је боље, па ћете и Богу угодити и корисније ће бити.

18. Захвалност.

О захвалности читамо ми у Јеванђељу од Луке (17, 12—20). Исус исцијели десет губавијех људи. Губа је страшна заразна болест, која се врло ријетко могла излијечити. Губаве истјериваху на града, и, као псима, бацаху и додаваху храну. Од ове десеторице, које исцијели Исус, повратн се само један да му се захвали, и тај један бијаше туђин. А Исус запита: „а гдје су остала деветорица?“ Они не нађоше за умјесно, да се захвале за здравље, за живот. Примјерâ незахвалности има врло много и код нас Хришћана. У Америци живљаше један насељеник на лијепо уређеном свом посједу. Но шуми живише дивљи Индијанци, који су кадкад радили на овом посједу једино за храну. Најбољи раденик између овијех био је стари дивљак, но због старости изнемогао је тако, да га је насељеник отпустио. Стари раденик отишао је к својим дивљацима у шуму, гдје је врло кукавно живио. Једном наступи хладна, кишовита јесен и дивљаци не имађаху гдје да се склоне од кише а ни да улове какву год дивљач, да се прехране. Стари дивљак сав прозебао, оде к свом господару и склони се под стрéју. Кад га је његов прећашњи господар — насељеник видио, узе бич и оштро га истуче, и још напусти своје псе, од којих једва се спасе скочивши на једно дрво. Догоди се једном, да тај исти насељеник у лову зађе дубоко у шуму и заблуди, и узалуд је викао у помоћ и пуцао, нико га није чуо. Шума је била тако густа, да није ни звијездâ на небу видио, да би макар приближно знао, куда ће окренути. Блудио је цио дан, а у вече чује он из далека урљање дивље звијерâди. Положај је био очајан. У невољи стаде се молити и пребацивати себи своју тврдокорност према човјеку, своју блискњему, сматрајући страх од смрти казном Божјом за увриједу старога дивљака. На један пут нешто зашушта у џбуну и чује човјечји глас. Он се обрадова, но како се зачуди, кад из тамног џбуна познаде глас оног истог старца — дивљака, према коме се понио не само нехришћански него и нечовјечански. За њим дођоше још и други дивљаци, наложише ватру, испекоше дивљачи, налупаше јајâ, која нађоше у гнијезду неке велике птице, и понудише га као госта. Како му је било при души видјети ту великодушност код синова природе! Гладан као вук, јеђаше он слатко све, што му донијеше. Послије ужине добродушни дивљаци наредише му кревет од лишћа и суве траве, а када се пробуди, у јутру, стари дивљак проведе га до куће сталом, само њему познатом. Господар — насељеник примио га тек сада као госта, усуди се рећи: „ја сам мислио, да ћеш ми се ти жестоко осветити за увриједу, коју ти нанесох“. Дивљак, подиже руку горе према небу, климну главом, хотећи тиjем казати, да више биће, које је над

нама. не дозвољава убијати људе. „А и како би“, рече дивљак, „могао ти вратити зло за добро? Шест година јео сам хљеб твој и, премда си ме увриједио, ја заборављам то, кад се сјетим онијех година, кад си ме хранио.

Од тога времена жестоки насељеник постаде захвалан. Он је заповједио свјема својим слугама, да старога дивљака увијек као брата приме, а сâм га је отпустио обдаривши га кукурузом, који су дивљаци врло радо имали а више пута и крали из његова поља. Захвалност насељеника била је тако велика, да је он на свом имању подигао и школу, у којој се недјељом млади дивљаци учише читати. Он их је научио да се баве различитијем пословима, а послије их и покрети. Крштени дивљаци почеше градити себи куће, крчити шуму и сијати пшеницу и њихове општине бијаху примјерне.

У стара времена, када су још Римљани владали свијетом ишчаури се из њиховог искуства пословица, да је прости народ незахвалан. Да може човјек бити захвалан, треба имати добро васпитање из дјетињства, треба имати добро срце. Но ево сте видјели дивљака као примјер захвалности. То је са свијем природно. Дивљак, син природе, није искварен, по много је гори човјек искварен, необразован. Дивљак живи скоро таким истим животом као и животиња, но захвалности има и код животиња. Познато је, како се понашају коњи и пси према својим господарима. У првим вијековима Хришћанства живио је неки Андрокле — роб, који, лутајући по пустињи у Африци, нађе на лава са отеченом ногом и уморена главу. У ногу му се забо трн, којега он не могаше никако извадити, и нестајаше га од глади. Андрокле се сажали на тога невољника и имађаше толико смјелости, да је приступио болесној звијери и извадио јој трн из ноге. На то је он већ био и заборавио. Но догодило се, да је он био осуђен, да га у Риму дивље звијери растргну. У то исто вријеме довезен је био у Рим из Африке новоухваћени лав, који је у позоришту на очиглед многобројних гледалаца био пуштан из кавеза да људе, осуђене на смрт, раскомада. Како су се зачудили сви гледаоци, кад је лав дотрчавши до Андрокла, омирисао га, застао и почео га само лизати, као најбољег свог знанца. Кад су сви присутни сазнали за узрок тога, захвалност дивље звијери пренерази све, и обојица, — Андрокле и лав — бише пуштани на слободу.

Ето тако, најокрутнија и најгрознија од све звијери показа за малу услугу таку захвалност своме доброчинитељу. Чини се, да човјек, суштаство разумно, нарочито Хришћанин, не треба нити је способан за то, да буде за добро не само незахвалан, него још да и не враћа злим.

Но кад завиримо у породични живот многијех Хришћана, морамо признати, да је незахвалност код нас чудноватa. Видјећете сина, којега васпиташе родитељи, не жалећи никаквијех жртава; они су уз кревет његов у дјетињству провели не мало ноћи, прољли су доста суза, предали су њему сав свој иметак. Но син на један пут заборавља сву ту љубав и све труде својијех родитеља; узевши све у своје руке, иде он својим грјешним путем, не слуша добрих савјета очевих, не осврће се на сузе материне. Он присваја своје родитеље да раде најтеже послове, забрањује им да узму комадић хљеба без његове дозволе, и они морају слушати од њега ужасне ријечи, и, често, такав несрећни отац оставља кућу, коју је сам градио, гдје не може да живи од пријекорâ и свађе, дијели се

од сина или одлази у свијет к бољијем људима. У мом животу виђао сам такове синове, виђао сам, гдје на цичи зими није син пустио сиједа оца у собу да се огрије код пећи, коју је сам лијепио. Но обично таке неблагодарне синове сустиже и казна Божија. Није бадава речено у петој заповиједи: „*Поштуј оца свога и матер своју, да ти добро буде и да дуго поживиш на земљи*“.

О, како се често догађа, да такав човјек, који се налази већ на крају пропасти и коме ти пружаш руку помоћи, постане твојим највећим непријатељем, и за твоје добро срце враћа ти клеветом, поткопава ти имање. и шта више ускорава ти смрт. На црну незахвалност треба да је спреман сваки, ко воли другима добро чинити; на срамоту Христијанства изникла је и ова пословица: „не чини никоме добра, не ћеш имати непријатеља“. Позајмиш ли коме новаца у скрајњој нужди, избавићеш твојега друга од погибељи, но пази да се он не претвори у непријатеља, кад дође вријеме, да ти врати зајам. — Можемо запитати пастире душа, који се, због оскудице љекара, баве по нешто и лијечењем тјелесних болести, како им се захваљује? Обољела удовица — мати неколицине одрасле дјеце, од тифуса. Позвали свештеника, он ју спремно, али није пропустио дати јој и хомеопатичка средства. Преко цијеле недјеље, не пазећи на хладну јесен, он ју посјећивао сваки дан и она оздравила. Кад је послије тога свештеник потражио од ње само неколико новчића за пружени јој лијек, она му га ускрати. И много, много примјера могло би се, на жалост, навести. Можемо увјерити свакога, да, кад је Спаситељу, који је излијечио десет губавијех, дошао један, и то туђин, да му се захвали, код нас бива још горе. Од стотине излијечених људи, једва ће се код нас наћи један захвалан. Но ипак не треба да нас то прије чи да добро чинимо свакоме не за награду, па ни за ријеч „хвала“, већ по дужности хришћанској.

Каква је незахвалност мрачнога народа, знао је за то божествени Спаситељ. Он је предсказао раније, шта ће му учинити. Он је, улазећи на магарету у Јерусалим, поздрављен био као цар, Сви су простирали по путу гранчице и хаљине и викали: „Слава“, но за неколико дана заборављена је била сва наука сва доброчинства и чудеса и чуо се од тих истих људи једини глас: „распни, распни!“

За то, браћо, будимо увијек захвални свакоме, ријечима и дјелом, за сва доброчинства добрије људи, по ријечима св. апостола Павла Колосајима „*захвални будите*“ (Кол. 3, 15).

(Свршиће се).

ЧУДЕСА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ.

Написао:
Игуман Дионисије Миковић,
управитељ манастира „Бање“.

(Наставак и свршетак)

Чудо 16.

О излијечењу руку галилејске царице.

Један галилејски цар обудовн. Са упокојеном женом имао је. врло лијепу шћер по имену Марију.

Цар се оженио с другом женом која је такође била сасвим лијепа.

Али колико је ова царица била лијепа тијелом толико је била ружна душом.

Није могла ни да чује да јој је која женска у љепоти слична.

Слутећи царица да ће јој пасторка бити љепша од ње, дође на грјешну мисао: да је живота лиши!

Цар оде кроз царевину а она том приликом призва једног вјерног слугу па му рече:

„Хоћу да ме нешто тајно послушаш а јаћу те зато тако наградити, да ћеш бити срећан!“

Слуга јој се склетвом обећа извршити заповјед. Царица му рече:

„Прва царева жена родила је Марију, али не с царем него с једним другим рђавим човјеком. Од неваљала оца насљедила је и чини неваљалства, с којима ће обезчастити царски дом! Узми је сјутра па реци да ћеш је извести на чисти врак, и тамо је гдје год заведи у пустињу и убиј је. За знак да си то учинио, донеси ми њезине руке!“

Овај слуга повјери тајну једном свом вјерном другу. Они се заједно спремише у вечер, да прије сванућа изврше грозно дјело!

У пола ноћи пробуди царица дјевојку, и рече јој: „Марије! Устани па са слугама изађи напоље а сад ћу и ја доћи да се заједно прошетамо и наудишемо чистог јутарњег врака!“

Марија устаде, и са слугама уђе у кола. Кад видје да је воде у пустињу, сјети се што ће да њом буде, подиже очи к небу, и са сузама помоли се пресветој Богородици:

„О пресвета Владичице моја Богородице! Друге помоћи и заступства немам осим Тебе; Твоја благост нека ме неостави!“ Слуге јој рекоше: „Небој се царева шћери, нећемо ти никакво ало учинити!“.

Марија одговори:

„Зашто још неговорите истину? Маћеха моја, с лажима и пријеваром предала ме вама да ме убијете! Али ја имам наду у пресвету Богородицу. Она ће нас свију казнити за грјешно безаконо дјело. Него вас молим да ме одмах не убијете него да причвикате док своју душу препоручим Њој и од Ње рођеноме Богу!“

Слуге јој одговорише:

„Кад си то знала, добро би учинила да нијеси с нама пошла, јер неби погинула, ни би ми увелико безакоње пали. А сад морамо извршити заповјед!“

И рече њима Марија:

„А зар се ви небојите Бога да ме праведну убијете?! Знајте, да тако безаконје неможе у тајности остати, ни ти ће праведни Судија оставити без заслужене казни ни вас, ни ону многљутиту лавицу, која ме је у ваше руке, на не праведно заклање, предала. Ако желите да се сачувате таква гријеха, а ви ме живу овдје оставите а њој реците да сте ме убили. Боље је да овдје сама од глади умрем него да ви окрвавите руке с невином крвљу!“

Ове и друге жалостиве ријечи говорила је са сузама и уздасима.

Њезине сузе такнуше се њихова срца и рекоше:

„Ми би те оставили живу, јер нам је жао да те убијемо, али нам је заповједила, да јој понесемо твоје руке, и ако то неучинимо ми ће мо од ње премного страдати. А и да те оставимо живу појешће те звјерови!“

Марија им рече:

„Ужасно је и једно и друго, али сам радија да ме поједу звјерови него људи. И заклињем вас именом пресвете Дјеве, која је родила истинога Бога и Судију

свијех, немојте ме убити! А ако јој морате носити моје руке за свједоџбу, осијеците их и однесите!"

Положи руке на један дрвени пањ и они јој обије осјекоше, и царици однијеше. Царица их богато обдари.

Марија је остала на пола мртва и само је у памети звала пресвету Богородицу, јер ни ријечи није могла проговорити.

Док се она смртно борила наљезе туда један благородни младић син једног великаша у царевој служби.

Он се подигао са слугама у лов, па руковођен Божијом вољом, најпре на обамрлу Марију.

Њено смртно стењање и уздисање, дубоко потресе његово добро срце. Колико ужас, не мање и дјевојачка љепота испуни га чуђењем. Младић је упита:

„Кажи ми ко си и шта ти се збило?" Марија му није могла одговора дати, не го је сузама и уздасима помоћи искала.

Младић рече слугама:

„Није вријеме испитивању него помоћи, па кад је нас Бог овдје намјерио ради њене помоћи, треба да јој помогнемо. Узмимо је и понесимо је нашој кући".

Кући јој набавили лијечнике и послије неког времена болови јој се умире и ране зацијеле.

Сви у кући, чудили се њеној љепоти, скромном, и разумном понашању.

На честа питања:

„Чија си шћер, и зашто су ти руке осјечене?"

Она је свагда ћутала. Тако је остала за све чудна загонетка.

Младића који ју је нашао и са слугама кући донио, опчара њена смјерност љепота и доброта, па најави својему оцу жељу, да му Марија буде супруга.

На ову синовљеву најаву отац рече:

„Сине! из тебе збори љубав према овој красној дјевојци. Не чудим се, да си се у њу заљубио, јер колико је лијепа толика је добре душе и срца, и много је скромна и разумна. Али мој сине, ми треба да узмемо за тебе дјевојку од рода који је достојан нашег пријатељства, па ја немогу пристати, да се ти, мој мили син, ожениш са дјевојком која не само што је без руку него Бог зна за какву је своју кривицу без руку остала, и каквог је простог сељака шћер!

Син одговори оцу:

„Слатки оче мој! Ја немогу вјеровати да ова красота, разум, доброта, смјерност и васпитање, потјече из просте крви. А да би и била шћер простог сељака, ја хоћу њу или ниједну. Мени се управ чини, да ми то неко невидимо заповједа!"

Видећи отац да син немијења одлуке, склони се и ожени га с Маријом.

Кад се цар врати у свој престолни град зачуди се, што му шћер нетрчи у родитељски загрљај, по навици, па упита царицу:

„А ђе је моја мила шћер Марија?"

Царица му одговори:

„Нежалости се царе, она је негдје тајно ноћу, утекла!"

Цар се јако напенади, и ожалости. Угрозним сузама налазно је одушка својој великој родитељској тузи.

Сумњао је на царицу, али је своју сумњу затајно надом, да ће Марији тако прије у траг ући.

Издао је најприје заповјест, да се набрижљивије по свему галилејском царству тражи, и о њој распитује. За тијем је издао заповјед на све гувернере, и више чиновнике, да му дођу у престолницу

па велику коњску трку, надом, да ће том приликом што год дознати о Марији, и да ће му се жалост ублажити.

Ова заповјед стиже и свекру Марије. Кад се овај спремао да иде на царев позив, син му приступи и рече:

„Молим ти се, добри, оче, да мене пошљеш цару на трку, јер ти си већ остарио, па се бојим, да ти путовање и трка не изазове болести. Цару ћу рећи, да га покорно слушаш! Казаћу цару да си остарио па мене у замјену на трку послао. Наш је цар добар и неће ти на жао узети!“

Отац је пристао.

На поласку испросио син у оца благослов, целивао га у руке и препоручио своју Марију:

„Добри оче мој! припази на моју супругу, као што си на мене свагда пазио. А ако би Марија родила прије мог повратка, припази и на дијете као што си и на мене свагда пазио!“

Отац му обећао, и он оде испраћен благословом и сузом, оца и супруге.

Божијом вољом показао се на трци тако ваљан да му је сваки завидно, и од све господе био је похваљен.

Према његовој љепоти, разуму, доброти и снази, неостаде царица равнодушна. Заљубљена у њ' призва једног његовог слугу и од њега дозна све што је он о господару своме знао.

Управ кад јој је слуга причао о доброти и љепоти Мариној и о њеној судбини колико му је позната била, стиже младом господину гласник од оца са писмом у ком писаше, да је Марија срећно родила двоје красне мушке дјеце. Овај глас силом грома удари у срце царице. Уплашена и смућена дозва к себи гласника, и потанко се извијести о рођењу дјеце. Лијепо га обдари па му заповједи, да јој се врати кад крене да се кући врати.

Син се јако одрадовао гласу, одписао оцу, и благодарећи му на радосном гласу, препоручио му је, да добро нагледа Марију и дјецу, док се и он врати.

Гласник се пријави царици, а ова га сједе за готову трпезу.

Царица је опојила гласника па му извукла писмо, које је син оцу слао, а на мјесто њега послала по гласнику своје писмо, као да је од сина. Писмо је гласило:

„Драги оче! Дајем ти на знање, да сам дознао да та моја жена јест шћер злочинца. За њена рђава дјела осјекли су јој руке. Али ни та дјеца нијесу моја! Па те молим, да убијеш њу и дјецу, док прочиташ ово моје писмо. И ако чујем да их нијеси убио, ја ти дома нећу никад доћи!“

Оца је ово писмо сасвим изненадило и ожалостило. Није знао шта ће радити. Тражио је савјета од другова, својте и пријатеља. Ови га свјетоваше да Марију с дјецом неубије, него да је пошље у пустињу, из које је доведена, и тамо да је с дјецом оставе Божијем промислу. Тако је и учинио.

Марија је остала у пустињи без икакве хране молећи Бога да јој удијели смрт прије него дјеци.

Ни сад није Марија престала звати у помоћ пресвету Богородицу. Непоколебиво увјерење у њено могућство, и нада у скору помоћ, блажила је њезину највишу тугу и жалост.

У пустињи је нашла на једну стазицу. С горким сузама и тешком муком загрлила дјецу с мишицама осјеченијех руку, па их однијела овом стазицом. Стазица је водила у једну пећину у којој је живио један пустињак.

Пустињак помислио на први мах, да је Марија ђавољско привиђење. Али пошто се увјерио да је Марија анђелско чељаде, уступи јој своју пећину, а себи је нашао друго мјесто. Он је Марију брижљиво нагледао и храпно коријењем од разних биљкá и дрвећа с којим се и сам храпио.

Отац је послао сину писмо, које је гласило:

„Љубезни сине! Ја сам испунио твоју заповјед као што си ми писао. Пожелио сам те, него ми дођи што можеш прије!“

Коњска се трка довршила и син славодобитан весео, похитао кући. Али кад пенађе у кући Марију са дјецом, и кад дозна шта му је отац урадио, ражалости се, да га нико утјешити није могао.

Отац се правдаше писмом, а син одрицаше да писмо није његово. „Али заврши син „ја се и још једино надам у пресвету Дјеву Богородицу, коју моја Марија непрестано призиваше и величаше, да ће она свемилостива, сачувати њу и дјецу. О пресвета Богородице, сачувај ми њу, и дјецу од звјерова, глади, и свакога зла!“

Ово изговорив упртијем сузнијем очима у небо, оде са слугама у гору да их тражи.

Оне ноћи јави се у сну пресвета Богородица, Марији, и рече јој:

„Марије! У јутру ће доћи твој вјерни муж да те води дома, и престаће сва твоја туга и биједа. За невино страдање твоје, за вјеру и љубав коју имаш према мени, нестаће све твоје болести, и страдање и жалост ће ти се претворити у радост и весеље!“

Марија јој одговори:

„Благодарим ти пресвета Владичице моја, што ме неостављаш у биједама мојима! Али допусти да те ја благодарна слушкиња твоја упитам: како могу бити потпуно радосна кад сам без руку. Него пресвета, преблагословена и пречиста Владичице моја Богородице, ја се непрестајем надати у твоју помоћ, јер Ти можеш што хоћеш измолити у Твога Сина Бога. Ти ми помози о свемогућа пресвета Богородице!“

Док је Марија ово изговорила чу пресвету Богородицу, гдје јој вели:

„Прими, Маријо руке твоје! Дарујају ти се благодаћу Сина мога. Они, који мене љубе и несумњивом вјером утјечу покрову моме, добивају сваку помоћ“!

Марија се пробуди и заиста видје своје руке здраве као прије осјечења. Онуда, куда су руке осјечене биле остало је црвенило у облику конца за знак вјечног спомена.

Марију обузе радост и весеље а њезиној благодарности према Богу и Богоматери, није било краја. Све остало вријеме ноћи провела је у молитви, крстећи се и читајући анђелско цјеливање („Богородице Дјево“ и т. д.) што је и иначе свагда обичај имала.

У јутру чула луцки разговор па изашла на пећине у сусрет мужу.

Муж и жена ронили су у загрљају сузе радоснице. А кад видје у Марије здраве руке и дозна, ко јој их је излијечио, с топлијем је сузама благодарно Богу и пресветој Богородици.

С неописаном радошћу вратио се оцу с дјецом и женом.

И отац их дочекао с неисказаном радошћу, а за добивене руке у Марије благодари Богу и Богоматери, и нада заповиједст у својој губернији, да се за онај догађај празнује у славу пресвете Богородице редимице осам дана.

Сваки се дивио овоме чуду и о њему говорио славећи пресвету Богородицу.

Отац и син увјерили су Марију о лажном писму, и замолили је да им исприча своју историју.

Марија им почне приповиједати:

„Божија је воља да вам откријем што сам до сад тајила!“ За тијем им исприча све, што нам је већ прије из овог чуда познато. Своју жалосну историју заврши:

„Ово сам све до сад за то тајила, да не дозна наш цар, мој отац, јер кад би ме он видио без руку умро би од туге и жалости. А сад јавите оцу моме о мени, док му и ми стигнемо.

Неисказано се сви обрадоваше, и Марији, као царевој шћери, указаше приступне почасти, с чиме су иначе привиљали смиреност њезину.

Кад цару оцу стиже радосни глас о шћери обрадова се, да његову радост неби нико могао ни приближно описати.

Трећи дан стигла Марија с мужем, дјецом и пратњом у престони град.

Цар им са свијем великашима изашао на сусрет.

Састанак оца и шћери био је дирљив и изазвао је сузу у сваком присутном оку. Отац и шћер дуго су загрљени лили сузе радоснице.

Царица се уплашила и сакрила.

Кад је цар све потанко дознао заповиједио је да се у сред града запали велика ватра. У тој ватри сагорјела је жива царица.

Други дан прогласио је цар свог зета за „цара-помоћника“ и наљедника пријестола.

Отац и својта цара — помоћника — наљедника стигоше у престони град на честитање, и благодарише Богу и Богоматери на толикој срећи, и саградише за вјечни спомен, цркву пресвете Богородице, празнујући с највишом побожношћу и све друге свете празнике пресвете Богородице и дијелећи сиромасима милостињу.

* * *

Хришћани! Нова царица Марија провела је свој живот у посту и молитви, дијелећи својим рукама милостињу сиротињи.

На питања, „зашто она то чини?“ одговарала би: „ове руке нијесу моје, него су дар пресвете небесне царице, и ниje лијепо да се лијене у доброчинству према њезиним слугама.

Сва блага, која уживам, нијесу моја, него дар Свеблагог Бога; и право је, да од њих удијељујем потребнијем“.

Тек у дубокој својој старости преселила се царица Марија у вјечне блажене дворове.

Немилосрдно је и неправедно поступала маћеха са пасторком.

А они, који милосрђа немају, не врше вољу небесног оца.

И за њих вели св. Павле, најжешћи ревнитељ истините Христове науке:

„Њихово је грло гроб отворен, језицима својима варају, и јед је аспидин под уснама њиховим“.

Њихова су уста пуна клетве и горчине.

Њихове су ноге брзе да проливају крв.

На путовима је њиховима раскопавање и невоља; и пута мирнога не познаше.

Нема страха Божијега пред очима њиховима[1]). Они који неправедно раде сију ватру, а жању пламен.

[1]) Рим. гл. 3, ст. 13, 14, 15, 16, 17 и 18.

Добро се вели: „Прије може мајка заборавити своје рођење, него Бог своје створење.

И Марија је много пострадала, али Бог није допустио да погине.

И свагда је била жива њена вјера и нада у Бога и у пресвету Божицу матер.

И видјесмо да се није преварила, као што се неће преварити сви, који се истинито надају и вјерују.

И гле ваплићене и срећне царице Марије! Показује се благодарна, дијељећи милостињу и чинећи друга добра дјела. И нека нам служи за примјер: ради наше среће и спасења.

Свети Павле избрани сасуд Христов учи нас: „А добро чинити и давати милостињу незаборављајте; јер се таковијем жртвама угађа Богу“ [1]).

И кроз благодарност познаје се добро људско срце и хришћанска душа.

Чинимо добра свакоме сваком приликом; јер и отац наш небески чини нам свако добро.

И радујмо се и веселимо се и благодаримо Богу кад нам пружи прилику, да коме можемо добра учинити.

Будимо милостиви према онима, који нам сагријеше. И Христос нам је то заповиједно, велећи: „Будите дакле милостиви као и отац ваш што је милостив“ [2]).

И он прашта нама грјешницима. И он неће смрти грјешника, него хоће да се обрати и остане жив [3]).

И нахранимо гладнога, напојмо жеднога и одјенимо голога; посјећујмо оне, који су болесни и у тамници, и странце у дом примајмо [4]). И ако тако не радимо рећи ће нам Христос на страшном суду: „Идите од мене проклети у огањ вјечни приправљени ђаволу и анђелима његовијем“ [5]).

И тврдице оплакује св. Јаков велећи: „И богатство ваше иструхну, и хаљине ваше поједнше мољци. Злато ваше и сребро зарђа, и рђа њихова биће свједочанство на вас: изјешће тијело ваше као огањ“ [6]).

И будимо смирени; јер је мрска гордост Богу и народу [7]).

„И Господ се противи гордељивима, а смиренима даје благодат“ [8]).

И никоме зла не учинимо нити се коме за зло осветимо.

И молимо се за своје злотворе.

Чувајмо се од сваког рђавог дјела, које би могло обрадовати ђаволског старјешину и сву његову паклену силу.

Ако тако уздрадимо позваће нас Христос на страшноме суду: „Дођите благословени оца мојега! Примите царство које вам је приправљено од постања свијета!“ [9])

И пјевајмо пресветој Богородици, као што је Марија пјевала са св. архангелом Гаврилом:

Богоро́дице Дѣво, ра́дуйся, благода́тная Мари́е, Господь съ тобо́ю: благословена ты въ жена́хъ и благословен плод чре́ва твоего́, я́ко Спаса родила́ еси душ на́шихъ.

И пјевајмо још:

Подъ кро́комъ твои́мъ, мы́ри Бо́же́ственный, надѣю́щіися на тя спасаемся: живоно́сная бо родила́ еси на́мъ, животвори́маго всѣ во́лею. (Служ. о усоп.)

[1]) Евр. гл. 13., ст. 16.
[2]) Лук. гл. 6., ст. 36.
[3]) Јез. гл. 33., ст 11.
[4]) Мат. гл. 25., ст. 35. и 36.
[5]) Мат. гл. 25., ст. 41.
[6]) Јак. гл. 5., ст. 2. и 3.
[7]) Сир. гл. 10. ст. 10.
[8]) Јак. гл. 4., ст. 6.
[9]) Мат. гл. 25., ст. 34.

Чудо: 17.

О излијечењу очију кнеза Романа.

1288. године ослијепи Роман Михаиловић, велики черниговски кнез у граду: „Брјанску".

Велики кнез послао је посланика у у кијевопечерски манастир с милостињом и молбом смиреном братству, да се помоли пред чудотворном св. иконом пресвете Богородице, да му се поврати очњи вид; и, да му образ св. чудотворне иконе попље, да се и он пред њим помоли.

Братство му послало св. икону лађом. Лађа је чудесно пловила по ријеци; „Десње"

А при ријеци: „Свјење" чудесно се јавио чудотворни образ пресвете Богородице на грани високог дуба!

Велики кнез положи пред светом иконом свечано обећање молећи се:

„О пресвета Богородице! дај ми да могу очима видјети свијет и Твој чудотворни образ! И колико год узмогнем видјети на све четири стране кад прогледам, све ћу то приложити дому Твоме, и саградићу Ти храм с манастиром на мјесту гдје Ти свемилостиво саизволиш".

И гле чуда! молитва кнежева би примљена и он одмах прогледа!

* * *

Христијани! Излијечени кнез благодарно је Богу и пресветој Богоматери пјевајући величајне пјесме.

И он је обећање испунио. Први је почео са својима дворјанима сјећи дрва и уређивати мјесто за грађу храма и манастира.

Кад се грађа довршила даривао је манастиру сву непокретину што је видио кад је са очима прогледао.

И у манастиру је постављио Игумана. Спомен овог преславног чуда слави се 3. маја, с празновањем чудотворног образа.

Премилостив је и предобар према нама Господ Бог наш.

И немој мо га љутити лукавијем погледима; грјешнијем мислима и жељама и рђавијем дјелима.

А која је потреба да на себе изазивљемо његов гњев? Јер као што добри отац снабдије сина сваком потребом справљајући га на далеки пут, тако је и отац нас свију предобри Бог, снабдјео нас и храном и одјелом док прегазимо пут до Његових дворова.

А кад опет дође Исус Христос, да суди живијем и мртвијем, добријем и злијем, и када тад овај свијет преобрази у љепши и бољи, и добије вјечну славу и сталност, живјећемо у слави Христовог цартсва.

И тада нам неће требати ни хране ни одјела; јер ћемо живјети ка анђели, чисти бесмртни дуси.

А да свјема нама нарече Христос добар суд на страшном суду, заслужимо то сваким добрим дјелима докле свијета имамо.

А у свијем невољама које нас сретају на путу у блажену вјечност ће нема сујете, болијести ни жалости, призивајмо у помоћ пресвету Богородицу оњаком вјером каквом бјеше испуњен побожни Роман Михаиловић, велики кнез у граду „Брјанску". И пјевајмо пресветој Богородици:

Ѝзбавлѧ́ющи ѩ́кїѧ ѹ҃сѣ́рдїю призыка́ющыѧ тѧ́, прⷱчи́стаѧ Е҆́вице, ѩ́же Бо́га ро́ждшаѧ живото́мъ и҆ смⷱ́ртїю ѡ҆клада́ющаѧ. (Служ. о усоп.).

Чудо 18.

О болести и излијечењу руке Хрисанта јерусалимскога патријарха.

У Сирији, међу многим манастирима, истиче се, као знаменит, и манастир „Сидиа".

Он постоји међу густим горама на источној страни града Дамаска, а далеко од овога четири сата.

Задужбина је Јустинијана грчког цара.

Своје име носи по оближњем селу „Сеидња“, које је Јустинијан манастиру поклонио.

Село су касније отели Турци али у њему не живе.

Манастир је много на гласу са чудотворне св. иконе пресвете Богородице, која се ту налази.

Ову свету икону насликао је свети апостол и јеванђелист Лука. Најприје се налазила у Јерусалиму, Божијему граду.

Неки монах из Анадолије отишао у Јерусалим, да се поклони светим мјестима.

На повратку свратио се у манастир „Сеидња“.

Као видљиви знак благодарности за указато му гостопримство поклонио је овом св. манастиру ову св. икону, коју је из једног јерусалимског храма донио. Он је испричао манастирском братству чудесну историју ове св. иконе, па се тад повратио у своје отачаство.

Браство св. манастира „Сеидња“ с великим је слављем и побожношћу смјестило ову св. икону у храм, одакле се прославила с многим великим чудесима.

Приликом агарјанског и етиопског нападања на онамошње Хришћанство, калуђери су се из манастира разишли и стали у редове Хришћана. Неки монах при одласку из манастира смјести ову св. икону у један мали камени ковчег за олтаром на горњем сједалишту.

Послије битке браство се сабрало у манастир, и на своје дивљење нађоше га непокривђена од непријатеља.

Браство благодари Богу и пресветој Богоматери, па хтједе да св. икону пренесе у храм, али нека невидљива сила не допусти је с мјеста помаћи!

Ова св. икона ту је остала. Пред њом су ставили кандило и преплели је сребрном решетком.

И од ње су се многи болесници здраво кући повратили.

Блажени Хрисант, јерусалимски патријарх, човјек добродјетељан, побожан и врло разуман, посјетио је Дамаск, а на њега манастир Сеидњају, да се пред овом св. чудотворном иконом поклони пресветој Богородици.

Нешто прије патријарховог доласка манастир Сеидња претворен је у женски манастир.

Калуђерице и околни Хришћани дочекали су блаженог патријарха са искреном љубављу и пристојним почастима.

Послије одмора блажени патријарх поклонио се пресветој Богородици пред њеном светом чудотворном иконом.

Блажени патријарх замолио је монакиње, да му отворе ћивот, да види св. чудотворну икону. Ове му одговорише:

„Свети владико! Ћивот није закључан, него само покровцем покривен. Ми смо ову св. икону овако затворену овдје нашли. Чуле смо од калуђера што су прије нас овдје живјели, да се неда отворити ни с мјеста дићи; и ми нијесмо смјеле никад покушати, нити и сад смијемо. А ако блаженство твоје саизволи, оно нека покуша; а никоме и не пристоји, да то покуша, као теби, блаженоме архипастиру и светоме оцу. И ако ти не отвориш, ко би се смио послије тебе усудити да покуша“?

Блажени патријарх, у присуству калуђерица и многобројног народа, испјева „молебни канон“ пресветој Богородици, па пружи руку кроз решетку, да ковчег отвори. Али се не могаше ни дотаћи ков-

чега, јер га рука смртно заболе и поста као мртва!

Болесни патријарх и много изненађени народ с калуђерицама молише пресвету Богородицу, лијући горке сузе, да излијечи руку блаженог патријарха, јер је није са зле намјере пружио на св. чудотворну њену икону.

Усрдну молбу прихватила је пресвета Богородица и патријарху Хрисанту излијечила руку, као што је и била.

* * *

Хришћани! Блажени патријарх испјевао јој је многе похвалне пјесме, и у знак неограничене благодарности приложио је на св. икону своју златну панагију с драгим камењем, коју је носио приликом св. службе.

У љепоти и скупоћи надмашила је све дарове на св. икони.

Свети Атанасије, јерусалимски патријарх, писао је са највишим страхопоштовањем о овој св. чудотворној икони на грчком и арапском језику.

Он вели, да свјетлост са Христовог гроба на велику суботу одсјаја у Сеиднаји над овом св. иконом.

И блажени патријарх Хрисант претрпје ужасне болове, али и доби неописану радост, јер се на њему јави дјело Божије и пресвете Богоматере.

Трпио је ужасне болове блажени патријарх, не роптећи, него славећи Бога и пресвету Богоматер.

И ми смо сви подложни трпљењу. Разна искушења насрћу на нас као лавови.

А оружје наше против тога непријатеља јест: трпљење.

Оно је оштро и јако и клону пред њим грјешни нападачи.

И нека нам свагда бдије пред умним јем нашијем очима добровољно трпљење Господа нашег Исуса Христа за наше спасење, као и трпљење оних многобројних светих мученика.

И нека трпљење с вјером буде свагда с нама при сваком добром и богоугодном дјелу, при болести и жалости, муци и напасти.

И при никаквом искушењу нека гњева и љутине не буде у срцу нашем.

И нека не изађе из уста наших псовка ни ружна ријеч, која би вријеђала наше хришћанско достојанство.

Нека срце наше буде испуњено трпљењем. И учи нас Господ Спаситељ наш: „Трпљењем својијем спасавајте душе своје[1]).

И свети апостол Павле истиче нам трпљење као хришћанску врлину. И ово су ријечи његове: „А род је духовни љубав, радост, мир, трпљење, доброта, милост, вјера, кротост, уздржање; на то нема закона[2]).

„Колико их год по овоме правилу живе, на њима ће бити мир и милост[3])

И напредујмо у овима свијем добродјетељима, по Господу љубезна браћо и сестре!

И са вјером блаженог Хрисанта пјевајмо пресветој Богородици:

Стѣ́и Е҃́чице, чи́стаѧ Бц҃а нашегѡ мт҃и, ксѣ́хъ тво́рца нєизрече́ннѡ ро́ждшаѧ, мо́ли со а҃нгелы свѧще́нными є҃сегда́ бла́гостъ є҃гѡ́, стра́стєй на́съ изба́вити, и ѹ҃ста́вленіе на́мъ да́ти гр҃ѣхѡ́въ. (Богор. отпустит.).

Чудо 19.

О св. Григорију неокесаријском архијепископу и чудотворцу.

17. новембра празнује наша св. црква светог Григорија неокесаријског патријарха и чудотворца.

[1]) Лук. 21, 19.
[2]) Гал. 5, 2, 2—3.
[3]) Гал. 6, 16.

Живио је при Аврилијану цару (267. године).

Дуго времена проживио је у пустињи строго постећи и најусрдније Богу се молећи.

Посвећен је за епископа у Амасији од амасијског Федима.

Као епископ показао се ревностан и добродјетељан, једном ријечју достојан свог узвишеног светог чина. С тога га је Господ удостојио великијех небеснијех дарова и прославио на земљи великијем чудесима, као што о томе читамо и у његовом животопису.

Кад се једном св. Григорије ноћу по свом обичају молио Богу, расвијетли се необичном свјетлошћу његова ћелија. У свјетлости угледа св. Григорије жену премного благу и лијепу, и с њом једног лијепог и благог старца. Свети Григорије веома се изненадио и зачудио. Сјетио се да у жени види анђелску царицу, пресвету Богородицу, али се није могао сјетити: ко је онај старац. Из те неизвјесности истрже га глас пресвете Богородице која повика старцу:

„Јоване, љубезни ученице Сина и Владике мога и богословља тезоимене, покажи тајанство истините вјере овоме Григорију вјерноме слузи учитеља твога да му јасна буде богословска истина, како га неће моћи побједити ни један јеретик“!

Чувши ово св. Григорије позна у старцу св. Јована јеванђелиста.

И приближише се к св. Григорију пресвета Богородица и св. Јован, и научише га православном исповиједању вјере.

Његов животописац свети Григорије Ниски, брат св. Василија, пише, да је св. Григорије неокесаријски, по овој науци написао науку о тајинству пресвете Тројице.

У свим својим молитвама признао је у помоћ пресвету Богородицу, и њезином помоћу учинио је многа чуда на велико дивљење онијех, који су и видјели и слушали. Овдје ћу саопштити једно чудо, да кроза њ' читаоци виде какву милост код Бога уживају сви, који испуњавају његове свете заповиједи и несумњивом вјером признају у помоћ пресвету Божију матер.

У Неокесарији, гдје је свети Григорије архијерej био, постоји велика ријека по имену „Ловос“ (вук). Она зими придоље и поплави селска поља, подави стоку и много чељади.

Околни сељани замоле св. Григорија да им помогне у овој превеликој неодољивој невољи. Св. Григорије препоручи им, да имају наду у Бога, па пође с њима на ријеку, носећи у руци прост сухи штап.

На ријеци се св. Григорије помоли у себи тајно Богу и пресветој Божијој матери, па забоде у крај ријеке свој штап и велегласно рече:

„У име Господа нашег Исуса Христа и пресвете Богородице Дјеве Марије, заповиједам ти ја слуга Божији и Божије матере, да већ не излазиш из корита твога ни да прођеш овај штап мој!“

И гле чуда! Сухи штап пусти жиле, прозелени се и разграна.

И ријека се тај час поврати у корито, и никад већ није преко њега изашла! Устане до дрвета „светитељског штапа“; па се опет на траг врати.

* * *

Хришћани! Ни мисли немамо да докучимо Божије тајне.

И светијем анђелима оне су непознате.

Ни ријечи немамо за безграничну могућство и славу Његову.

Предубока је дубина богатства, премудрости и разума Божијег[1]).

И нема Бог почетка ни свршетка ни границе.

И рече Бог Израиљћанима: „Нека знате и вјерујте Ми, и разумите, да Ја јесам, и прије мене није било Бога, нити ће га бити“[2]). И рече: „Ја сам први и пошљедњи“[3]).

И нема ствари, која није позната пред њим. „Него је све голо и откривено пред његовим очима“[4]).

И све што Господ оће он створи на небу и на земљи[5]). И нема мјеста, гдје њега нема.

И ништа Богу није немогуће[6]).

И разуму његовом нема броја[7])

И благ је Бог, и сваки добри дар и поклон савршени одозго је, долази од Оца свјетлости, у којега нема промјењивања, ни мијењања свјетлости и мрака[8]).

И он запомаже своме сунцу, те обасјава зле и добре, и даје кишу праведним и неправедним[9]).

И праведан је Он и сваког ће по заслузи наградити. И рече Он, да ће нам платити и ако кога напојимо са чашом студене воде[10]).

А истините су ријечи његове, јер рече он: „Докле небо и земља стоји, неће нестати ни најмањег словца или једне титле из закона, док се све не изврши[11]).

И тричан је Бог и именује се св. Тројица, т. ј. Бог Отац, Бог Син и Бог Дух свети.

[1]) Римљ. 11, 33.
[2]) Пс. 43, 10.
[3]) Ис. 41, 4.
[4]) Евр. 4, 13.
[5]) Пс. 134, 6.
[6]) Јов. 41, 2.
[7]) Пс. 146, 5.
[8]) Јак. 1. 17.
[9]) Мат. 5, 45.
[10]) Мат. 10, 42.
[11]) Мат. 5, 18.

И божанство сва три лица јест једнако.

И Бог отац није рођен, нити происходи, Бог Син рођен је од Бога Оца прије вијека и свијета; Бог Дух свети исходи од Бога Оца прије вијека и свијета,

И нити је које лице у божанској природи више ни које мање.

И сва три су лица у божанским својствима сасвим равна и једнака, и по суштаству своме нијесу три Бога, него је само један истинити Бог.

И нико ни разумје ум Његов нити се с киме свјетова.

И смиравајмо се под руком Његовом неограничено могућом.

И жребије наше у Његовим је рукама, и немојмо посумњати да ће Он с нама управљати како он с нама сазволи.

И кад хоћемо да се спасемо славимо сви: Оца, Сина и свјатаго Духа, Тројицу једносушту и нераздјелну[12]).

И молимо се светој Тројици, т. ј. Богу Оцу, Богу Сину и Богу Духу светоме, као једноме и истинитоме Богу: „Пресвета Тројице, Боже наш, слава тебе“[13]).

И клањајмо се пресветој Тројици: једноме истинитоме Богу, као што нас света мати црква позивље, пјевајући:

„Прїидите людіе тр҃постасномꙋ Божествѣ поклонимсѧ Сынꙋ во Отцѣ, со свѧтымъ дх҃омъ[14]).

И пјевајмо пресветој Богородици:

Радѣйсѧ цари҃це мт҃ерод҃ѣвственнаѧ слáво, всѣмъ бо ꙋдобопрїимт҃елнаѧ благоглаго́ливаѧ ꙋста, ви҃тїйствовати немо́гꙋщымъ тебѣ пѣти достóйно: низзмѣлѣвшїй же ѻ҃ных всѣхъ, твоѐ рождествó разꙋмѣти, тѣмже тѧ согласно слáвимъ. (Ирм. Т҃оч.)

[12]) Пјес. на литур.
[13]) Кан. Тројич.
[14]) Веч. стих. слав.

Чудо 20.

О невјерном другу.

У кијевопечерској лаври у цркви пресвете Богородице, постоји св. чудотворна икона пресвете Богородице.

Јован и Сергије, два кијевска грађанина сродили се пред овом светом иконом духовнијем братом.

Кад су у тој светој намјери ступили пред ову свету икону видјели су на њој свјетлост сјајнију од сунца.

Послије неколико времена Јован се разболи на смрт. Прије смрти раздијелио је један дио свог имања сиромасима, а 1000 „гривенх“ сребра и 100 „гривенх“ злата[1]) оставио је свом петогодишњем сину Захарији.

Ове новце даде свом духовном брату Сергији, да их он даде Захарији кад одрасте, а до тада да он с њима и са Захаријом управља.

Захарија у својој петнаестој години заиска новце од Сергија, а он му одговори:

„Твој отац дао је све имање Богу, у њега питај за сребро и злато, он ти је дужан, а ја ни теби ни оцу твоме нијесам дужан ни једног златника“!

Захарија га је молио, да му да пола, послије трећи, а најпослије десети дио. Али Сергија не хтједе ништа дати! Најпослије рече Захарија Сергију:

„Кад велиш, да нијеси за мене примио новце од мог покојног оца, а ти хајде са мном у цркву пресвете Богородице и тамо ми се се закуни пред чудотворном светом иконом пресвете Богородице, пред којом си ти с мојим покојним оцем учинио свезу духовног братства“!

[1]) Руски новац. Данашњи гривен вриједи 10 „копјех“, а 10 копјех вриједи око 14 новчића или 28 хелера.

Дионисије Миковић.

Сергије пође с њим и криво се закуне, да новце није примио!

Послије заклетве пође да цјелива св. чудотворну икону, али му пресвета Богородица не дозволи ни да јој приступи! Тад Сергије изађе поражен из цркве и повика на глас:

„Преподобни оци: Антоније и Теодосије, не пустите ме немилосном сотони, него се помолите пресветој Богородици, да ми опрости и да ме ослободи од великог броја бјесова, који ме наћераше на гријех. А злато и сребро, што ми покојни Јован предаде, да дам Захарији, налази се у мојој соби, и нека га узме Захарија“!

Одмах су послали по новце и најпре мјесто 1000 сребренијех „гривенх“ 2000, а мјесто 100 златнијех нађоше 200 „гривенх“.

Захарија поклонио је ове новце игуману свете кијевопечерске лавре, а овај је с њима саградио цркву у славу светог Јована претече и крститеља.

* * *

Хришћани! И над Сергијем се испунила ријеч пророка Давида: „Бог неће безаконља“[2]). Он ненавиди све, који безаконо раде[3]). Он ће погубити све који лажно говоре[4]).

И безаконо дјело учини Сергије! Одоље сатана срцем његовим.

И оскрњен невјером и кривоклетством хтједе цјеливати свету чудотворну икону пресвете Богородице.

Али не дозволи му Господ и пресвета Богородица, да цјелива Њезин св. чудотворни образ.

„Јер у онога, у кога су уста пуна клетве, горчила и лажи, под његовим је је језиком труд и болест[5]).

[2]) Псал. 5, ст. 5.
[3]) Псал. 5, ст. 6.
[4]) Псал. 5, ст. 7.
[5]) Псал. 9, ст. 7.

О, чувајмо се невјерства и кривоклетва, јер то презире Бог и поштени народ; и кривоклетници и невјерници неће видјети Божијег лица; јер Господ је само „род праведнијех“ [1]).

Кривоклетство и невјерство је гријех који руши људски мир, спокојство и срећу; подгриза срце, топи душу, губи здравље, помрачује част и добро име.

О, чувајмо се тога, да нас Господ не одбаци од себе!

О ви старјешине, учите млађе закону Божијему и примјерима им предњачите, да не погину.

А Господ ће вас наградити са вијенцем каквог на земљи нема, а који никад не вене.

А „тако ви млади слушајте старјешине; а сви се слушајте међу собом, и стеците понизности: јер се Бог поноситима супроти, а понижнима даје благодат“ [2]).

„Понизите се дакле под силну руку Божију, да вас повиси кад дође вријеме“ [3]).

„Све своје бриге баците на Њ', јер се он брине за вас“ [4]).

[1]) Псал. 13, ст. 5.
[2]) I. посл. Петрова 5, 5.
[3]) I. посл. Петрова 5, 6.
[4]) I. посл. Петрова 5, 7.

„Будите тријезни и пазите, јер супарник ваш, ђаво, као лав, ричући ходи и тражи, да кога прождере“ [5]).

„Браните се од њега тврђом у вјери, знајући, да се такова страдања догађају вашој браћи по свијету“ [6]).

А побједиоци бићемо ми ако у срцу свагда имадемо Божијег страха и будемо се управљали по Његовијем заповиједима.

А награду за то даће нам он, какву смртни ни замислити не могу; јер: „Благо онима, који врше заповијести његове“ [7]).

И пјевајмо пресветој Богородици:

„Цр҃ице моя прекрасна, надежде моя богородице, пр҃истителице сирымъ, и странымъ предстателнице, скорбящимъ радосте, ѡбиждимымъ покровителнице, зриши мою бѣдꙋ, зриши мою скорбь: помози ми якw немощнꙋ, ѡкорми мя якw странна: зѣидꙋ мою вѣси, разрѣши тѣ, якw вѣлиши: якw немамя иныя помощи разве тебе ни иныя предстателницы, ни благыя оутѣшителницы, токмw тебе, ѡ Бцⷣе, якw да сохранишн мя и покрыеши во вѣки вѣковѣх, аминь“.

(Мол. акат. пресв. Богородице).

[5]) I. посл. Петрова 5, 8.
[6]) I. посл. Петрова 5, 9.
[7]) Јов. открив. 22, 14.

ХРОНОЛОШКИ РЕД МИТРОПОЛИТА (ЕПИСКОПА) СРПСКО-ПРАВОСЛАВНЕ ДАБРО-БОСАНСКЕ ЕПАРХИЈЕ.

До данас изашла су три шематизма православне митрополије и архидијецезе дабро-босанске за годину 1882. и 1883. посебно а за 1884., 1885. и 1886. годину у једној књизи, дакле свега три књиге.

С тога ћемо из тијех шематизама донијети све што је тамо речено о појединим митрополитима, као и хронолошки ред митрополита (епископа) дабро-босанске епархије у неколико поправљен у годинама и мјестимице допуњен са подацима, што су нам до руке дошли. Податци су у главном извађени из архиве васељенске патријаршије у Цариграду (Види новине „Неологос“, број 6466. од 6. фебруара 1891. г.).

„Још у почетку VI. вијека налазимо у Босни трагове Хришћанства и спомена о епископима: Виталису и Андрији (530 до 532), који бијаху у римским насеобинама. (Види Tomaschek op. cit. p. 520 — Klaić 38)".

„Све владике босанске, који припадаху православној цркви, можемо подијелити у три периода. У први долазе познате владике до св. Саве; у други од св. Саве до пада пећске патријаршије под цариградску; а у трећи од пада пећске патријаршије до данас".

„По историчним изворима зна се, да су Срби почели у већим масама примати Хришћанство под владом цара Ираклије; а под Василијем Македонцем примише сви Христово Јеванђеље од грчких свештеника, и веће покрајине имађаху своје владике. Од босанских спомињу се ови од српске народности:

Први период.

„По Мавро-Орбину, Лукарису и Фарлатију, бјеху у Босни XII. вијека ове владике:

1. *Теодор* 1068. године.
2. *Владислав* 1141. „
3. *Милован* 1150. „
4. *Радилоси* 1171. „
5. *Данил* 1191. „

Бијаху ли ових пет архијереја строго православни или заражени сектом патаренском, то критички није још разјашњено? Од кога се они рукополагаху, и да ли зависише од рашког митрополита? то спада у историчну расправу.

Други период.

1. *Христифор.* По рукописном трончанско-пљеваљском требнику, у списку владика — епископа „дькарски", стоји Христифор на првом мјесту. (Гласник срп. уч. друштва XXIX.) Могло би се дакле претпоставити, да је Христифор првенац на тој епископији, постављен од св. Саве 1220. године.

2. *Јоаникије.* Он је други у списку трончанског требника.

3. *Исаија.* У истоме требнику спомиње се као жив, али почем послије Јоаникија иде њих шест у реду, то се може мислити, да је трончански требник доцније преписан. Исаију, који бјеше при архиепископу Јакову, можемо ставити у године 1286.—1291. (По госп. И. Руварцу).

4. *Јован I.* И ако га на овоме реду нема у списку трончанском, спомиње се између 1293.—1307. при архиепископу Евстатију II. (Mon. Serbica 60).

5. *Методије* 1322 (М. 564. Л. 54), као и у требнику трончанском.

6. *Никола.* Бјеше при краљу српском Милутину 1329. такође и у требнику.

7. *Јован II.* На реду је пети у трончанском требнику; па онда

8. *Шпиридон.*

9. *Јован III.*

10. *Велимир Владимировић* 1463.

11. *Јован IV.*

12. *Петроније* (у сопоћанском списку).

13. *Гаврило* 1578. одселио у Аустро-Угарску са 70 калуђера из манастира Рмња, и тамо подигао манастир Марчу.

14. *Аксентије* 1589.—1592. а можда и више година.

15. *Теодор* 1614.

16. *Макарије* 1620.

17. *Исаија* 1622.—1656. Овај је дао направити у саборној цркви хилендарској, покрај првог игуманова стола, други одма уз њега сто украшен седефом год. 1635. (Види старине хилендарске архим. Дучића 1884).

18. *Логгин* 1656.—1668.

19. *Меленшије* 1668.[1])

20. *Христифор* 1668.—1681. (при њему као помоћник бјеше епископ Дионисије).

21. *Атанасије* 1681.—1688.

22. *Висарион* 1690.—1708. августа 14. (при њему епископ Исаија).

23. *Мојсеј Петровић* 1709.—1713. назначен као митрополит босански, наскоро је премјештен био на биоградску епархију. Врло је чувен и знатан у црквеним дјелима међу прекосанским Србима. Преставио се 27. јула 1730. г. у Биограду, гдје је и сарањен.

24. *Меленшије Миленковић* 1713. до 1740. Посвећен послије Мојсеја, с благословом пећког патријарха и сагласијем свега архијерејскога збора, први је пренио 1717. годину владичанску столицу у Сарајево. На дику и поное управљао је црквом пуних 27 година и 6 мјесеци. Умро је 24. децембра 1740. год. и десно му се на опијелу (2⁷⁄₁₂ децем.) пећски патријарх Јоаникије Карађаоглије, цариградјанин. У крмчији сарајевској налази се ова биљешка на дну листова о њему: „Престависѣ вѣ лѣто ѕѱм 1740. декемврїа кѳ вѣ сарае вѣ своей резиденцїи вѣ дни блженнѣишаго и стѣишаго гдна гдна Іоанікиа Карађаоглїе грека костантїнополца їже слвчисе над грокнїмх пенїемх вѣ ѳѕ декемврїа вѣ церкви сѵе архггелской сараевской правѣлъ престолъ косанскіе мїтрополїи лѣта ѳѕ и месецей 9 і докре ѵпасе словесное свое стадо ѿиде вѣ гдѕ вѣди емѣ вѣчнаа памать са праведнїми.

25. *Гаврил Мијић* 1740.—1752. Називао се је православни архијепископ Дабарски, Травунски, Зворнички, Мачвански, Клинки и всеја Босне митрополит (види „срп. далмат. магазин“ од год. 1863. стр. 167). Већином становао је у манастиру Гомионици. Осим тога називао се и „требињски“, а 1752. и „ексарх“ патријарха васељенског трона. Није оставио најбољу успомену. Посветивши некога у свештенички чин на пређеосвећеној литургији, те и иначе бивши народу врло досадан, као охол и гордељив, буде лишен чина 4. маја 1752. год. „при сѣдѣйскомх домѣ“.

26. *Пајсије Лазаревић* 1752.—1756, прије бивши архимандрит манастира Пиве. Посвећен је у Пећи од патријарха Атанасија мјесеца јуна 1752. умро је 2. фебруара 1759. У сарајевској крмчији стоји о њему ова биљешка: вѣ лѣто 1752. июнїа 21. днѣ вѣ дни блженнѣишаго и стѣишаго гдна гдна Ѳанасїа втораго архїепископа пекскаго Патрїарха сербскаго во патрїархїи сербской кнсть поѿщенъ на престолъ косанскіе Митрополїи преосвященнїи гнкъ Пайсїи лазаревичъ к. м. православнїи митрополїт дакарски и всей Босни иже престависе вѣ сараевѣ лѣта гдна 1759.-го февраара 2-го днѣ вѣ дни блженнѣишаго и стѣишаго гдна гдна Кѵрїла втораго архїепископа пекскаго патрїарха сербскаго.

27. *Василије Бркић-Јовановић*. 1760. до 1766. Прије бивши косовски епископ, 25. марта прочитано би у сарајевској цркви писмо патријарха Калиника, с којим именује Василија за митрополита добро-босанског.

28. *Серафим* 1766.—1767. Овај бјеше први од грчке народности и потписа се са још седмерицом архијереја на молби васељенском патријарху Самуилу и отоманској порти, да се пећска патријаршија посве укине, и подвргне цариградској. Са овим архијерејом дошао је и ексарх Данил, те су се оба потписала на уставу сарајевске цркве грчким потписима. (У протоколима цариградске патријаршије стоји записато у уништењу пећске патријаршије (види лист „Православље“ од год. 1872. стр. 267).

29. *Кирил* 1767.—1779.

[1]) Спомиње се у „Неологосу“ а нема га у реду митрополита у поменутим пематизмима.

30. *Пајсије* 1779.—1794[1]). При њему епископ Јоаникије (Херцеговац) доцније од 1804.—1807. аворички митрополит. Овај Јоаникије након трогодишњег боравка у Зворнику, разболио се и у Сарајеву, гдје је ради лијечења дошао, преселио се у вјечност, а сахрањен је у сарајевском старом гробљу, гдје му се још и данас плоча од камена са натписом види.

31. *Калиник* 1806.—1816. при њему братић му епископ Јосиф и Венадикт Краљевић. Због наступившег турског зулума по пропасти Карађорђевој у Србији, Калиник је побјегао у Цариград, а мјесто себе оставио свога епископа Венедикта, који је такође послије неког времена побјегао у Далмацију. (Види Шематизам православне епархије далматинске и истријске за год. 1892. стр. 9).

32. *Венијамин* 1816.—1835. У народу је остављено лијепу успомену. Овај митрополит имао је помоћника епископа Глигорија.

33. *Амвросије* 1835.—1841. Чувен је по својим односајима са руским „старообрјадцима", а умро је у Цили (Штајерској).

34. *Игњатије I.* 1841.—1852. Био је родом са острова Лероса а умро је у Цариграду од срчане болести.

35. *Прокопије Византт* 1852.—1855. Овај митрополит имао је помоћника епископа Антима, рођеног у Босни Србина, сина свештеника Захарије, ефимера сарајевског; а послије смрти синовљеве постане отац епископом, под именом Софроније. Обадва ова епископа отац и син умрли су у Сарајеву, и укопани су у старо гробље названо Васиљева башта. Прокопије је премјештен на епархију созуагатопољску.

36. *Дионисије I.* 1856.—1860. Родом из Татавле а умро је у Сарајеву. При њему био је епископ Неофит а најприје Софроније, родом из Босне (види број 35), Дионисије био је поштован за благољепије црквено, и заслужио је похвалу, која му се и данас одаје. Његовим настојањем гробље православно ограђено је зидом, авлија старе цркве проширена и доста поправљена.

37. *Игњатије II.* 1860.—1868. Овај митрополит умр'о је 1868. у Бањалуци. приликом његове каноничне посјете, болујући дуже времена, и укопан је ондје у опште хришћанско гробље, гдје му се и данас познаје гроб. За живота оставио је, од своје мирије 90.000 гроша турских, да се у Бањалуци заведе богословија, која се тим поводом и завела још за његова живота 1867. а већ је г. 1875. укинута; а у њену похвалу може се слободно рећи, да је добро напредовала, јер је осведочено, да је неколико ваљаних свештеника и учитеља из истога завода пашло, који и данас својим добрим понашањем одликују се. Овај митрополит био је најприје код Игњатија I. спомоћник епископ; а он опет имао је спомоћника епископа Висариона.

38. *Дионисије II. Илијевић* 1868—1871. а послије тузлански. При њему епископ

[1]) Овај митрополит никако се и не спомиње у шематизмима нити га има у реду. У читули Стаке Попадића из Сарајева стоји ова биљешка: „1786. *Да и зна кадъ кнъ ефимїр еромонахъ Мојсеј штъ монастира светостѣдинскаго Лакри у Сарајеву и на слѣдећи тогожде крмина кнтъ архијеј Најиј Дабро-босански* 1787. *Митрополитъ*". Тако исто овај се митрополит спомиње и у новинама „Неологосу" број 6466. од 1891. год. као извадак из архиве цариградске патријаршије.

Осим тога био је Дабро-босански епископ *Симеон*, но нисам се у којој години и који је на реду. Овај се називао у посланици својој овако: Епископ Дабро-босански, фојнички клишки и далматински (Види срп. далматински магазин за год. 1843. страна 105).

Данил. Дионисије умро је у Цариграду 1894. год.

39. *Пајсије* 1871.—1873. умро у Сарајеву и укопан у гробље опште.

70. *Антим* 1873.—1880. Овај се захвалио и стављен је у мировину, живио је приватно у Бечу гдје је и умро у 1884. години.

41. *Сава Косановић* 29. марта 1881. (посвећен). Дао оставку 15. јуна 1885. год.

42. *Ђорђе Николајевић*. Посвећен на пријестол дабро-босанске епархије у Сарајеву 2. фебруара. 1886.

Под бројем 15, 16, 17, 18, 20, 21 и 22 спомињу се у књигама по запискама у сарајевској старој цркви; а под бројевима 18, 19, 28, 30, 31 до краја спомињу се митрополити у „Неологосу“ по хронолошком реду.

Ђ. П. п.

ДИЖИМО МОРАЛ!

I. писмо уреднику „Б.-Х. Источника“.

Возљубљени у Христу браће!

У свијету свакаквијех зала. У свијету свакаквијех чуда! Десно и лијево, напријед и назад — свега и свачега. Многи се данас стара, да ужива, како то његово срце жели и осјећа.

Нек је сит и задовољан у новцу, а што ће он рђав углед имати у народу; што ће га многи презирати и омаловажавати; што му душа стоји у прашини гријеха, то је многоме данас двадесет девета брига!

Нек се има доста изјести и попити, — како ће тијело удешеније бити за црвâ, то им је доста — и то је по њиховој — тако рећи људој мисли, добро и узорито!...

Бог човјека није створио за то, да се човјек свјетским блатом каља, него је Бог створио човјека — дајући му разум и слободну вољу, а тим га уподобио самијем анђелима; поставио га је господарем свијета; — удостојио га је вјечите славе и блаженства; дао му је особити дар говора... У свакој ствари човјек види Бога. Из сваке ствари човјек треба да чита: Божију величину, непостижимост и свемогућство.

Читајући сву природу, ту велику књигу Божију, човјек треба да се очара дивнијем поретцима, које је само виша сила могла створити; да слави и хвали непрестанс вјечитог Творца, који је свакој ствари — цијелој природи дао схладност, да никакав разуман човјек не може рећи: „*Ово није требало*“, или: „*овако би боље било!*“ и т. д. Јер, који би се Богу усудио и за длаку, какву примједбу ставити, тај би показао, да је задојен ништавилом, да му је разум мрачан. И, то не би био човјек, него сотона, који сије рђаве мисле своје међу људе, да се људи одреку јединог источника свега блага — Бога, Његовог јединца Исуса Христа и утјешитеља Духа... — „Доиста, да човјека нема на овом свијету, једна би цијела његова половина празна, а друга без чувства и правога разума била. Он је дакле вијенац и накит свију Твоји, Господи створења; но он је умни њин старјешина и владалац.

Али шта би човјек, па још овако умом и срцем као што је обдарен, на овом свијету био, да нијеси Ти, милостиви Творче, на превелике Твоје љубави и доброте светој Твојој мудрости толике мудрости и толика чудеса на њему створио? Ах! одиста најсиромашније под небом створење. Шта је потребâ и чудâ он до сад за себе пронашао! Чим би их он дакле онда намирио и задовољио! Но сад у оволиком богаству и имању, које је од тебе добио, у чему би се још на недоскудицу потужити могао? Ни у чему дочета, осим у том само, што Ти, благи Боже, не умије по мјери Твоје превелике милости довољно благодарити, и што није толико јак, добар и разуман, колико би ваљало, да Те свагда својим оцем и највећим добротвором назива. Ах! Колико га његова нејака мудрост не вара, колике га његове слабости с пута добродјетељи не сврâћају, како је често он, пустивши узду својим страстима, мучан и зао, и како је често, запустивши изображење свога ума, несмислен и глуп!“ — Ето, шта вели учени Србин Јован Стејић.

Морâл данас — међу људима, у већем је дјелу пао. С тога сваким даном видимо у људ-

ском животу биједа и напасти; јер многи неће и не знају, како треба у животу, да се владају!

Христос Спаситељ говори преко свог најмилијег ученика — евангелиста Јована:

„Имѣй заповѣди моя и соблюдай ихъ, той есть любяй мя; и любяй мя возлюблен будетъ Отцемъ моимъ, и азъ возлюблю его, и явлюся ему самъ“. (Јован 14. 21).

Дакле, ко се управља по Божијим заповједима, тај љуби Бога, а Бог љуби њега.

Црквени учитељ Августин каже:

„Нико, не може бити над законима свемогућега Творца. Душа није власна, да не чини према Богу оно, што мора да чини; јер она то чини или кад употребљава на добро оно, што је од њега добила, или кад оскудева у оном, што није на добро употребила“. (De lib. arb. I. III. c. 15).

Закон природни пали се у човјечијој савјести. а који човјек има праве савјести, тај познаје, шта је добро, а шта зло.

Савјест, то је моћ душе, да сазнаје и разликује добро од зла, и да примјењује то сазнавање и разликовање људским дјелима. Без размишљања ми држимо, да треба благодарити онима, који нам добро чине, а да не ваља бити неблагодаран нашим добротворима; ту благодарност не чинимо за то, што нам је мило, него за то, што је праведно, да се то чини.

Морал, доводи до среће и напретка. А, зар је то морал, кад се у народу укорјењују: пијанчи, пијанице, карташи, лицемјери, лажци, крадљивци; они, који хуле Бога и светиње, који у народу сију сјеме прне неслоге?

Ако је то морал, онда смо ти ми далеко од морала!

У сваком народу имаде моралних и неморалних људи, па тако и у нас. Па кад и у нашем народу, иско стоји морал, то је нама позванима дужност, да у народу дижемо морал.

Одговорност је, како на нама свештеницима, тако и на учитељима и родитељима.

Свештеници предходећи добрим примјерима, да казују и проповиједају Христанима морал; учитељи у школама, да поучавају српску младеж у религиозном и моралном погледу; родитељи, да дају дјеци добро домаће васпитање. Јер кад дјеца немају довољно домаћег васпитања, то их школа не може, тако лако васпитати и створити од њих узор грађане, без помоћи родитељске. А на пијеску подићи зграду, значило би у лудо трошити своје имање!...

Свештеник би могао „о моралу“ од прилике овако говорити и народ изводити из мрака на свјетлост:

„*Сине мој! (или шћери моја!) Мати те родила, не да слијепо и невољало живиш, него, да будеш од користи људству свему. Буди добар у сваком погледу, у сваком раду. Хвали Бога на сваком мјесту и Њега позивај у помоћ. „Ко се у Бога узда, томе Бог помаже“. Не помисли сине, да што год имаш, да је твоје, не мисли, да си ти то сам зарадио без помоћи Божије... Живот мати, у Божијој је власти и без Бога не може бити ништа. Не поводи се сине, за злом! Није све оно лијепо и добро, што се тјелесним очима допада. Истина и правда свијет држе. Поштен и свјестан рад унапређује људе и народе. Лаж се може до некле дићи, али кад било падне, а истина господари на вијекове... Бог те је створио, да ми сине, као разумно створење вјерујеш у Бога; Њему се молиш; Њега хвалиш и славиш; Њега, као највећег Оца и највећег добротвора свога љубиш и поштујеш и по Његову закону, да се поштено владаш, на да се тиме удостојиш вјечног блаженства у царству небеском. Клони се сине, сваког гадног порока, клони се невољала друштва; не имај у свакога вјере. Поштено мисли и ради. Образ чувај — и све за образ, а образ ни за што. Не живи, мили сине, само за се, него ради и за свој народ, који се од тебе сваком добру нада; који те очекује, к'о особо, да га загрлиш топлотом свога срца и племените душе.*

Сине! Сине! Не свјештујем те, што те мразим, него што ти желим сваку срећу, што се и ја твоме добру радујем. Кратак је живот сине, овдје на земљи, а смрт добру човјеку, није никакво зло; него смрт су врата, кроз која човјек улази у вјечност. С тога сине, што год радиш, помишљај, да ћеш за то одговарати вјечном судији Богу. Сјети се, да смрти не чека човјека, кад ће се поправити, него она бјежи из ненада. И тешко ти сваком сине, ко се за времена не поправи!

Прими моје очинске ријечи срцу, и оне нек ти буду путевода у животу. Што си рад учинити, смисли неколико пута, па тек онда говори, да се не укајеш. Јер што си рекао, више не повратиш. И што желиш другом, што најприје види, како би тебе доликовало 'мако и чинит“ и т. д.

— „Паметни људи врло су добро сравнили морални живот с ходом брода, вјетрове са страстима, кормило с разумом, и дотјеривање вјетрила с различним срца стањем, које сам човјек по својој вољи промјењује. Све страсти су добре у власти паметнога човјека; најискуснији је онај кормилник, који најбоље умије вјетрове познати и употријебити. Сасвим тихо вријеме највећа је невоља, како на води, тако и у човјечијем срцу. Бура се често може надвладати, али на мирном мору, гдје се никакви баш вјетар не појављује, мора се пропасти“ — вели Сенанкур.

Ако усталачки будемо прегнули, да дижемо морал у народу, то ћемо доказати да смо прави шљедбеници апостолски; а на свјетски преспр не треба се осврнати, већ треба једино гледати, да спасемо оно, што се спасти може. Иначе, ко може, а неће, тај је далеко од духовног пастира — пастира доброг, који душу своју полаже за паству своју.

Госп. уреднице!

Ако ти се свиђају ова моја скромна писма, да их настављам по могућности, а веселиће ме, ако ме буду браћа разумјела — онако, како ја желим, те живо устану, да раде и раде непрестано, а да народ просвјетле видјелом науке Христове, који није дошао на земљу, да људи пропадну, него да се спасу.

Прими братски цјелив!

Фоча, 1894. год.

Твој у Христу брат:

Мар. С. Поповић,
учитељ и ђакон.

СТАРИНЕ.

Икона св. Богородице.

У овдашњег порезног официјала гос. Милана Билбије налази се једна врло лијепа израђена, па можда доста и стара икона Богоматере, коју је поменути господин добио на дар од свога ђеда има већ више година. По казивању Билбину икона та чува се у њиховој породици од неких 200 година, а ишла је у наслеђству са оца на сина, те је тако допрла и до гос. Милана . — Према свем том што се мисли, да је та икона од давних времена, ја ипак не могу то тврдити, јер сви знаци њезини показују, да она није баш тако стара ствар. Многи читаоци погрјешно су разумјели и њезине године, ко је су на њој написане мислећи да је ова икона године 6747 (од створења) начињена, дочим је те године као што ће се мало послије видити било само: „јављење тога цјелбоноснаго образа“ а не да је икона сама те године начињена. Свакако вриједно је опет о овој икони коју више прозборити.

Лик овај јесте тако звана „Арапска мајка Божија“, која држи Исуса Христа на десној руци, обучена у једноставну арапског кроја кошуљу, која је на десној нози до кољена нешто узвирута.

Исус је са подугачком косом скоро до рамена, а напријед му је коса нешто подрезана и лијепо очешљана тако, да солуфи (hahuli) допиру до више обрва. Одора на Богоматери такође је једноставна, као обично и на другим иконама богородичнијем. На глави је обична повезача са једнијем косо четвртастим цвјетићем више чела. На лијевој страни лика код рамена има такође на хаљини један цвјетић на четири ћошка (угла), те се протеже мало дуље преко рамена, па чини правилан четверокутник. Мало ниже њега има опет на хаљини нека шарка, која изгледа попут данашњих тако званих „панијера“, које женске код нас до сада носиште и који се од срме правиште.

Код Богородичне главе на десној страни написани су слова: $\overline{\text{мр}}$ а на лијевој: $\overline{\text{ау}}$. Код лика Христова стоји на десној страни написана: $\overline{\text{іс}}$. $\overline{\text{хв}}$.

На лијевој страни више рамена Богородичнога написано је: **феѳдоровскїа прєстыа Бцы**;

Испод лика са свијем разговјетно написана су старославенски ова писмена:

Сей стый ѻбразъ списанъ съ чюдотворнаго ѻбраза прєстыа Бцы нарицаемаго феѳдоровскїа иже во градѣ Костромѣ в ѩкленїи того цѣлбоноснаго ѻбраза бысть лѣта ,ѯѱмз (6747=1239.) а мца августа къ зї д празднованїе томъ стомъ ѻбразъ іѡѩкленїи того ѻбраза прѣмнога предложенїе марта мца днѣ ѩкїмъ тфїй стын ѻбраз благовѣрномъ великомъ кнзю Василїю Гєѡргїевичю рекѡмомъ Калитѣ Костромскомъ иглицкомъ.

Икона ова израђена је на једноставној даски од дрвета, преко које су с леђа ударене двије пречаге, да се даска неби раставила или разбила. По овој даски ударено је с лица просто и јако руско платно а по овом нека земљена маса, преко које је опет пребучена зелена боја на којој је лик израђен. Оков је на икони од тако званога рускога сребра врло давно израђен, те се може са иконе скинути и опет по вољи метнути. Око главе оклоп је израђен, са врло лијепим симетричким шарама, које икони дају величанствен и укусан изглед. Сигурно се може тврдити, да је оклоп послије иконе саме израђиван, јер и на њему има извађено ово што писмо, које сам прије навео само с том разликом, што је нешто посрбљено. Година је на оклопу са арапским цифрама назначена и то: 6743. По томе судећи мајстор који је икону окивао, погрјешно је превео посљедну цифру у години, јер „земља“ не означава број „3“ него „7“.

Висина ове иконе јесте 65, ширина 50, а дебљина 3 ц. м.

Икона је тешка без окова (оклопа) 5 ока и 20 драма, а у окову саму имаде једна ока.

Коста Ковачевић,
парох у Бишћу.

ОДГОВОРИ НА ПИТАЊА ИЗ ПАСТИРСКЕ ПРАКСЕ.

„Познато је, да у Босни постоји народни, да га назовем „еродбени“ обичај, тако звани „Побратимство“.

Свештеници, бар овога краја, добро знају, да не бива ријетко извршење тога „Побратимства“, између мушког и женске лица, мушког и мушког, или у двоје за оба спола у исто вријеме.

Формалност и неку церемонију изпуњују свештеници кад су позвани. Али ја питам по ком правилу, и из које књиге?

Истина госп. архимандрит Фирмилијан, у позиву свом на претплату за његов „Парохијалник“ сирјеч „Требник“, спомиње у четвртопоследњој алинеји од многобројних обреда и „Ѡ кратоткорнѣи двоукѣлѣх“, али у самој књизи од тога нема ни спомена. А наслов као свједочи, да је то оно народно „Побратимство“.

Питам сад: или је изостављено или нехотице на књиге изостављено или је прешавно буди коме догматичном пропису?“

На ово питање тражи одговор брат Јован Новаковић, парох бистрички, а ја сам позван да му одговорим.

Чин ступања у побратимство звао се у грчкој цркви ἀκολουθία εἰς ἀδελφοποίησιν. Гоар узео је тај чин на једног манускрипта раније IX. вијека[1]). Послије прешао је он и у славенске богослужбене књиге[2]).

Формалност и обредна страна самог акта није била посвуда једнака. У неким споменицима чин је краћи, а у неким опширнији. Чинопоследовање, обично састојало се из јектеније, молитве, читања апостола и еванђеља, сугубе јектеније па опет молитве, даље редом постављен је „Оче нашъ“, примање св. причести, облажење око налоше при појању изузетних тропара и т. д.[3]) Пред нама су четири таква чинопоследовања. Прво је из глаголског енхологијана XI. вијека и носи наслов: „Пол. на кратоткорнѣи“. Друго је из Потребника 1625. г. под насловом: „Чинъ кратоткорнѣи“. Треће: „Послѣдованїе на пократимство“ из Требника 1570. г. издан у Венецији. И четврто: „Чинъ кратоткорнѣи“ из Потребника патријарха Јоасафа изд. у Москви 1639 г.

Брат Јован, па можда и још који од браће хоће да зна *како и по ком би правилу свршио побратимство?* Неби радо да им останем дужан па зато преписујем ево дословце такав један чин:

— Предлежащу свѣтому Евангелію на налои, и честному крсту. Станутъ хотящїи кратитисѧ посредѣ церкви, держаще кождо ихъ по сѣкцїи къ рукахъ своихъ. Начинаетъ іерей. Благословенъ Богъ . . .

Таже ектенію. Миромъ Господу помолимсѧ . . . О сѣшнѣмъ мирѣ . . . О мирѣ всего мира . . . О свѧтѣмъ хрмѣ сѣмъ . . . О Епископѣ нашемъ . . . О благовѣрномъ Государѣ . . . О совокупляющисѧ любовїе житїа нерасплънна . . . О рабѣхъ Божїихъ,

[1]). Константинъ Никольскїи. О служ. рус. цр. кыг. къ орѣз. печат. когда служ. книгахъ. Стр. 371.

[2]) *Euchologium Glagolski manuskript Simić brda.* Zagreb 1882. p. 16—18.; Никодимъ. Опис. Рук. Москов. Синод. библ. отд. III. № 371, стр. 145.

[3]). К. Никольскїй. О служ. рус. цер. стр. 373—376.

ѣмарекъ, и еже о Христѣ совокупленіи ихъ... Яко да Господь Богъ нашъ совокупитъ ихъ в любовѣ совершенную и житіе неразумное... О еже дарователя има цѣломудрію и любви нелицемѣрной... О дарѣхъ прежде освященныхъ честнаго тѣла и крови Господа нашего Іисуса Христа . . . О еже причаститися има безсквернопречистыхъ Таинъ, и сохранити братство незазлостное... О еже извлещися има и намъ...

Молитва. Молитва іерей немгласно. Владыко Господи Боже нашъ, иже святыхъ своихъ апостолъ, избравый во едино стадо, и и во едино братство, и послалый ихъ въ конца вселенныя, проповѣдати твоя повелѣнія. Ты и нынѣ благослови рабы твоя сія, иже благоволилъ еси предстати предъ святою славою твоею, и братіямъ быти духовнымъ, сохрани ихъ во твоемъ имени, ослави ихъ во истинѣ твоей, да пожившіе по заповѣдемъ твоимъ наслѣдницы будутъ царствія твоего. Яко Ты еси податель благихъ и Тебѣ славу возсылаемъ со Отцемъ и со св. Духомъ нынѣ и присно . . .

Молитва 2. Господи Боже нашъ, даруй намъ прошенія яже ко спасенію, и заповѣдавый наш любити другъ друга и отпущати прегрѣшенія другъ другу: ты Владыко благодѣтелю и человѣколюбче, сія раба твоя возъимѣвшая себѣ, духовнымъ ти возложеніемъ, и пришедшая къ церковѣ святую твою, во святыню благословеній твоихъ, хотящая пріяти, подаждъ имъ вѣру непорочну, и любовь нелицемѣрну. Якоже далъ еси святымъ ученикомъ и апостоломъ своимъ миръ и любовь всѣмъ, подай намъ вся прошенія ко спасенію. ты бо еси сѣтъ, истинный, и жизнь наша, и тебѣ славу возсылаемъ со безначальнымъ ти Отцемъ, и съ пресвятымъ и благимъ животворящимъ ти Духомъ и нынѣ и присно и во вѣки вѣкомъ аминь.

Посемъ іерей глаголетъ: конемъ миръ всѣмъ . . . прокимнъ гласъ д. Свынѣ что добро или что красно . . . Стихъ. Яко ту заповѣда Господь благословеніе и животъ до вѣка. Апостолъ къ Римляномъ, зачало бд. Братіе вѣмы же яко любящимъ Бога . . . Разлучити отъ любве Божіа, яже о Христѣ Іисусѣ Господѣ нашемъ. Стихъ. Праведникъ яко финикъ . . . Евангеліе отъ Іоанна, зачало йз. Во времм оно, возведе Іисусъ очи свои на нбо . . . Да имать радость мою исполнену в себѣ . . .

Таже ектенія Рцемъ вси, отъ всея. Господи вседержителю Боже Отецъ . . . Помилуй насъ Боже . . . Еще молимся о державнѣмъ Государѣ . . . Еще молимся о Богохранимыхъ князѣхъ нашихъ о здравіи . . . и о спасеніи. Еще молимся о рабѣхъ Божіихъ ѣмарекъ, о здравіи . . . Еще молимся за сію братію . . . Возгласъ . . . Яко милостивъ . . . Господу помолимся. Таже молитву сію. Господи Боже вседержителю, сотворивый человѣка по образу своему и по подобію, и давъ ему живота вѣчныі: изволивыи святыя и славныя апостоли, Петра и Павла, Филипа и Вартоломея братіи быти, не узою рождественою, но вѣрою духовною и любовію и сподобляи сватам твоя мученика Сергіи и Вакха братіи быти. и благослови рабы сія, ѣмарекъ, не узою рожественою, но вѣрою и любовію, подаждъ има, да любита другъ друга не завидно и безсоблазна будета во вся дни живота ю, молитвами всѣхъ святыхъ угождьшихъ тебѣ отъ вѣка. Яко твоя держава Отца и Сына и Святаго Духа нынѣ и присно и во вѣки вѣковъ аминь. — Миръ всѣмъ. діаконъ главы ваша . . . Священникъ молитву ктай. Господи Боже нашъ, любы совершителю и миру наставниче, и всѣмъ Спасе подаждь и намъ любовь свою, совершеніе закону, и даруй всѣмъ намъ дарованія сія о Христѣ Іисусѣ Господѣ нашемъ, сподобивыи нами самѣмъ приниматися в любовь, якоже единороднаго Сыны твоей пріяты ны, и подаждь намъ междусобную любовію служити тебѣ, и совершати законъ Христа твоего совѣсмъ дерзновеніемъ. возгласъ. Яко твое есть царство.....

Посемъ цѣлуютъ святое Евангеліе, таже и сами себѣ цѣлуютъ, намъ поющимъ: „Господи, Господи, призри с небесе и виждь, и посѣти виноградъ свой, и соверши его, егоже насади десница твоа Господи. Стихъ. Насъ Израиля вонми... глась, й. Се нынѣ что добро, или что красно... Посемъ отпустъ. Вѣкѣихъ же заводѣхъ обрѣтается написано, яко подобаетъ причащати ихъ пречистыхъ таинъ, и тако отпуска ти тѣхъ, еже якло есть и Богоугодно, обаче же се на разсужденіи настоятеля да будетъ,

паче же аще удостоившеся якоже подобаетъ на сіе приидутъ[1]).

Прота *Никола Беговић* описује обред побратимства овим ријечима: Два побратима иду своме свештенику, и кажу му да их црква благослови у њиховом духовном сродству. Свештеник води њих у цркву, постави столић на сред цркве, донесе хљеба и вина, мање часни крст и свето Јеванђеље на столић. Тада их приведе пред царске двери, и ту они стану па чекају. У олтару духовник се обуче, отвори двери, и даје њима свијеће запаљене свакоме у десну руку, а по крст у лијеву. Благослови, тријеветује, отпоје тропар дана, па јектеније велике, додаје и за побратиме и моли се: Да они у љубави нелицемјерној пријечисте се нескврно, и сачувају братство. Још им очита такову молитву, и води их столићу. Овђе стану лицем на исток, промјени им свијеће и крстове, што је било у десној — то је дошло у лијеву руку. Очита Апостол и јеванђеље; они приклоне главе, па им очита молитву братинске љубави. Обојица пољубе крст и јеванђеље, и они се пољубе. За тијем свештеник подигне у рукама хљеб и чашу, а говори: њонмем, свјета свјетима И да њима да окусе од тога. Проведе их три пута око стола према сунцу и отпоје три тропара: „винограду" — Мученицима — и Богородици. Отпуст и благослов[2]).

Сад још да ријешим и пошљедње питање: *зашто чин побратимства није оштампан у данашњим нашим Требницима старијег и новијег издања?*

У 50. глави „*Кормчије*" забиљежено је ово:

Περὶ τῆς ἀδελφοποιΐας

Τὴν δὲ ἀδελφοποιΐαν ἔφαμεν ἀπὸ τῶν νόμων τογχάνειν ἀσύστατον· ἀπαιδες μὲν γάς ὄντες, ἐ σοφισάμεθα τὴν υἱοθεσίαν εἰς διαδοχὴν τῶν πραγμάτων· τὴν δὲ ἀδελφοποιΐαν οὐδεμία εἰσάγει εὔλογος πρόφασις. Τὰ μὲν οὖν το εὔλογον ἔχοντα καὶ ὁ νόμος ἐδέξατο. τὰ δὲ μὴ τοιαῦτα, οὐ παραδέξατο. Ὥστε οὖν εἴ καί προβαίη τοιοῦτόν τι, ἐκεῖνο μὲν ὡς μὴ γεγονὸς λογισθήσεται, ὁ ἱερεὺς δὲ ἐπιτιμηθήσεται· τὸ συνάλλαγμα δὲ προβήσεται καὶ εἰς τὰ ἀποτέρω καὶ εἰς τὰ ἐγγὺς πρόσωπα. Εἰ δέ αὐτὸ ἐκεῖνό ἐστι τὸ πρόςωπον, εἰς ὃ ἡ ἀδέλφο — ποῖα ἐγένετο, εἰ μὲν προέβη ὁ γάμος, ἀνεφωτήτως οὐ κωλυ — θήσεται· εἰ δὲ λαθραία φθορὰ γέγονε, διὰ τὴν προβᾶσαν ἐπ' ἀδελφοποιΐα εὐχὴν ἐπιτιμηθήσονται, καὶ τὸ συνοικέσιον οὐ κωλυθήσεται.

Ἐκ τοῦ δ' βιβλίου καὶ τίτλου ς' Κωνσταντίνου τοῦ Ἀρμενοπούλου.

Ἡ δὲ ἀδελφοποιΐα ὡς μὴ γεγονὸς λογίζεται, καὶ ἐστι πρὸς γάμον ἀκώλυτος, ὅτι ἡ θέσις μιμεῖται τὴν φύσιν, οὐδεὶς δὲ γεννᾷ ἑαυτῷ ἀδελφόν.

Καὶ ἄλλως· Ἡ δέ λεγο — μένη ἀδελφοποιΐα εἰς οὐδὲν τῇ ἐκκλησίᾳ λογίζεται· διὸ καὶ τὸν ποιοῦντα ἱερέα τὰς ἀδελφο (19) σύνας ἀργοῦμεν, καὶ τοὺς ονομα — ζθέντας παʼ αὐτοῦ ἀδελφοὺς, ἀρρενας ὄντας καὶ θηλείας, εἰς γάμου κοινωνίαν συνάπτομεν, ὅτι ο νόμος φησίν· „ οὐ δύναταί τις γεννῆσαι ἑαυτῷ ἀδελφόν, ἀλλ' υἱόν.

[1]) К. Николкій О служ. рук. цр. стр. 387.

Ὃ κρατοτκρεπῖη.

„Κρατῖε ткорити рѣхомъ и прощше быти ѿ законшкъ: отымлюнїй ко изъкърѣтсгоумъ книгъ ради коприлишенїтка, понѣже иногда приключїтъ намъ и имѣти чадъ: крѣтїе же оумышлати нѣмъ ни едина кина изкѣтїмъ к' кодитъ, законъ же пріимлетъ аже тоутъ разоумѣлъ, ѿлитатъ же и тоущихъ пицкъ, пиръ яко ащі что пицко тоткорно кодитъ, кмынно кодитъ якожи кы шкъло тоткорно: кѣщшнкъ же казнилъ кодитъ, и ѕброжитко кодитъ межде нїи, и къ лицахъ, аже тоутъ приближе, и подобнѣ къ дѣлецъ. Ащі же кодитъ онъ тойжде иже тоткорный нетъ кратъ, ащі ѕброжитко тоткорно нетъ якѣ, не запрещатїтъ. Ащі же тайнымъ ратѣйшимъ тостаѣлѣно нетъ, должни тоутъ шнтелїи подмгатти, молитки ради яже быти, кнгда кратъ кыша: но оукш ѕбрѣвитко и кожкрашетъ.

Ὃ четвертыа (ой) книги (и) 5-а титлы (5 титла) Константина Гарменопала

Окрѣзъ кратоткорнѣа клѣмлетъ, якожи и не быти имоу тоткорнѣ, и къ ѕброжитвѣ не пріимлетъ: нко положенїи не подражатъ цтитка: никтожи ко раждетъ пѣ крата.

Єщѣ инакш. Окрѣзъ или слоужка кратоткорнѣа ни ко чтоюу клѣмлетъ къ цркви: пчш ради кѣщшнка ткорящаго пїе ѿлѣчлнъ на крлма ѿ кѣщшнодѣйтѣлѣ, и нужѣи онъ нлинска кратїе пріказлнъ (ѣ пріглзлнъ) къ ѕброжитко. Глаголетъ ко законъ: „не можетъ кто родити намъ пѣ крата, нежи же можетъ"[2]).

[1]) *Литургика*, стр. 125—126.

[2]) По дјелу *А. Павлова*, професора универзитета московскога.

Ово није ефемерно. Ушљед штетних посљедица, а поводом злоупотребе и кривог схваћања побратимства, изостављен је тај чин у нашим Требницима[1]). Грађанска и црквена власт једнодушно изјавиле свој вето[2]). Баш за то је знаменити канониста XIII. вијека *Димитрије Хоматин*, архијепископ бугарски, на питање: „*може ли се дозволити побратимство?*“ отворено одговорио: „*Не, црква га не признаје*“ (ἀνεπίγνω-

[1]) *Посдозоларна помок.* сп. 200. 220. 446. 512.; *Нов. Сиромаљ*, ч. IV., гл. 24., § 92, 93, стр. 480—481; *Плаговѣсникъ*, комок. 1872. г. 150, 151.

[2]) *Cod.* VI, 24, 7 — *Basil.* XXXV., 13., 17.; *Harmenopul* IV., 8. 7.; *Zhishman*, Das Eherecht d. orient. Kirche. S. 288. Not. 1; *Власшар* VI. стр 426, 427.

στοί εἰσιν αὗται τῇ ἐκκλησίᾳ). Кад ово знамо, онда ћемо лахко разумјети и ово, што пише у нашем великом Требнику: „*Полѣдованіе къ братотворенію дѣтскомоу. — Вѣдомо вѣди якшо ли полѣдованіе, ли церковныи и царскаго закона возбраняетъ сытъ пакы шитина, нъи ради и мы здѣ не изыскразихомъ*“[3]).

И тако, оче Јоване, ево вам одговор на ваше питање: *Чим „и братотворенія дѣтскомъ“ — како видите — црква је забранила, па то је дало повода и г. и г. архимандрит Фирмилијан није опомињао у „Парохијалнику“.*

Златоје.

[3]) *Вел. Требник*, изд. Москов. г.г. 101,

РАЗНО.

Благовјештенска прослава у манастиру Житомишљићу 1894. године[1]). Овај далеко чувени српски манастир, кога је 1563. године сазидао херцеговачки племић — спахија Милисав Храбрен, прозвани касније, т. ј. цијела та славна породица, „Милорадовићи“, — посвећен је у славу св. Благовјештенија („Благовијести“), које се налази насликано над главним црквеним вратима, а врло је лијепа и њелинаћа икона „Благовијести“, која је сва сухим златом извезена, и бисером дробним искићена!

Високоучени српски књижевник и наш дични Херцеговац, високопречасни госп. архимандрит Нићифор Дучић, у својим „Књижевним радовима“ (Биоград 1891.) описујући манастир Житомишљић (Види II., стр. 54—100) нигдје не помиње о његовој слави, а колико се сјећам, неће бети нигдје до данас описана свечаност Благовијестима у Житомишљићу. Једино што сам читао у „Бос.-Вили“, јесте то, да је здравицу, која се држи под „дубом“ при ручку о Благовијестима, ухватио у перо од назданвачча г. Никола Мештеровић, бивши управитељ српских школа у Мостару, а сада учитељ-управитељ при основној школи у Високом. Вриједно је прочитати ту дивну народну здравицу, — ту народну филозофију.

На 10—15 дана пред Благовијест почне у св. манастиру сасвим други живот. Црква се чисти, св. иконе и друге ствари у најбољи ред доводе.

Најдрагоцјеније одежде, св. јеванђеље, путир и друге св. утвари, које требају при божанственој литургији, све се то припреми, да се употријеби на св. Благовјештеније. Чираци се тару, мете се, пере, чисти и у сваки најбољи ред доводи. Њелије су све чисто оprате и прострте, а у неким њелијама налазе се и кревети за одличније госте. Укупно њелија има 27, а у сваку може се смјестити 35—40 душа.

Одмах из подне у очи Благовијести почне се свијет, а то су обично сељани и жене им, као и дјевојке, искупљати. Лагане Херцеговке долазе већином пјешице, а неки долазе опет на добрим коњима. И мушки и женске сав пут до манастира проводе весело, пјевајући „путничке пјесме“. Кад се весели и побожни путници приближе манастиру онда женске тек почну весело пошијевати, а лахкокрили коњићи почну поигравати и трка се створи! Чим уљегну у манастирску авлију (двориште), почну се скрушено крстити и Богу молити, те оду у цркву, која је одмах по подне отворена, ту се помоле Богу, а љубе и хладне плоче, под којима леже ближње успомене, мртви останци, неумрлога основатеља племића Милисава Храбрена — Милорадовића. Кад из цркве изађе народ, онда и мушко и женско иде нашим врлим и честитим јеромонасима, да им пољубе десницу, упитају се за здравље или можда упитају за какав савјет и т. д. Послије тога два тутора из Мостара, који већ на вријеме стигну, пишу народу ко шта жели, као: масла, бденија, поменике живих и мртвих,

[1]) Опширан и красан увод овога дописа ради малог простора листа, а и из других разлога, изостављен је. Ур.

парусије (добровољни прилог) и друго. Овдје морам примијетити, да се изаслана два тутора из Мостара, као и један трећи, који „пише зејтин“, енергично заузимају, како би свакоме најтачније удовољили, а опет што више користи манастиру прибавили. Поштo се вечерња сврши, која почиње обично у 5 сати по подне и на којој је ове године изволио присуствовати Високопреосвештени господин наш дични митрополит Серафим Перовић, тад народ затомице хрли своме милом архипастиру, да му цјелива св. десницу.

Народ једнако придолази и на Благовијести прије литургије из ближних околних мјеста или села. Ове је године било до 1800 душа. О храму ове св. обитељи као и о Тројчину-дне долази народ из свих котара: мостарског (највише), невесињског, столачког, коњичког, љубушког, љубињског и гатачког, дакле осим 2—4 котара, који су удаљени много од манастира, долази народ скоро из свих котара у Херцеговини. Послије вечерње у очи Благовијести одмах почне пјеванија, играње у колу, гуслање, свирање уз свиралу и т. д. Необично одушевљење влада. А и како не би? Куд год се макнеш, или окренеш, свуда те срета весеље и безазлено српско-хришћанско одушевљење. Тамо под „старим дубом“ чујеш српске јавор-гусле; сиједи осамдесетогодишњи старац и Србин Херцеговац пјева окупљеној Србадији „српску славу и српске јунаке“; пјева о Милошу и Марку, па завршује оном дивном „Милош у Латинима“, гдје се прича, како је Милош Обилић „господи латинској“ говорио:

„Јесте мудри, ал' зборите лудо;
Да ви знате наше манастире,
Наших славних цара задужбине,
Какови су и колики ли су!
Да видите Лавру Студеничку
Не далеко од Новог Пазара;
Да видите Ђурђеве Ступове
Код Дежеве старијех дворова
Задужбине цара Симеуна;
Да видите чудо невиђено
Б'јел Виленадар на сред горе свете,
Задужбину Саве светитеља
И његова ота Симеун“; и т. д. и. т. д.

Пред црквом видиш смиреног јеромонаха, око кога су се окупили старци и старице, млађарија и други, сви упрли свој поглед у духовног оца, а он им прича и говори о св. православној вјери и прича им о прошлости српској. У другој опет авлији (има их двије) за црквом видиш коло китних дјевојака, а до ових коло младе Србадије. Онај тамо старац прича шта је овај манастир доживио, каква је добра многоме учинио, прича о славном Милисаву, што му је покојни ђед Крсто и отац Панто причао. Тетко се опет мири с Васиљем пред св. црквом, љубе се и праштају један другом. Тако и треба! Онај тамо загледао се у Иконију Кузманову, па јој се куне св. манастиром, да ће је узети „на вјерну љубовцу“. — И пуцање из пушака не мимоиђе. Поштo се већ подобро смркло, иде народ у ћелије да вечера. Свакоме вечера разумије се — посна — дође, а ни вина не манька никоме. У очи Благовијести, као и на сами празник, послужује народ 15 послужитеља, а иначе три. Истину треба рећи, да нема тога, који је отишао незадовољан кући из манастира на Благовијести, јер заиста се гледа свакоме удовољити, колико се може, што се има највише у заслугу уписати честитом узор-игуману госп. Симеону Тодоровићу, који је овај манастир чисто препородио, уредио и много допринио његовој срећи, богатству и далеко чувеном гласу. Послије вечере све се опет дигне на весеље, те се гусла, пјева и игра све до у јутру, само стари људи и жене као и слаби, мало по вечери гледају весеље, па иду спавати, а како рекох чила млађарија дочека рујну зору!

У јутру рано миловучна звона зову побожни српски народ Богу на молитву. Око 6½ до 7 сати започну „денија“, па онда „маса“, а по том настави се одмах „јутрења“. Литургија почне обично у 8 сати и траје до 10. За вријеме јутрење и божанствене литургије свако је миран; свако се скрушено Богу моли, а пошто је црква доста мална, у коју може једва 400 душа стати, то је велика тјескоба у цркви о Благовијестима, као и о Тројчину дану, али ипак при свему томе не буде нереда. На ова два велика празника служе у цркви сви јеромонаси (има их свега три) а обично се позове и госп. митрополит, који ријетко пропусти, а да не дође, као што није изволио пропустити ни ове године. На Благовијести по св. јеванђељу држи говор сакупљеном народу обично о. игуман.

Како дакле сваке, тако и ове године држао је бесједу високопреподобни госп. игуман Симеон, у којој је говорио о значају св. Благовјештенија, а врло једгровитим ријечима поучио је народ, како да испуњава дужности према

Створитељу васионе, према св. матери цркви, својим ближњим, црквеним и грађанским властима, а завршио је свој говор молитвом Господу жељећи, да српски род буде многољетвено прослављао, дочекивао и сакупљао се у чувеној српској светињи — манастиру Житомишљићу — Господу на славу, а себи на душевну ползу. Овом пригодом пред „Благословено царство", произведен је честити госп. игуман од Високопреосвештеног госп. митрополита Серафима у чин архимандрита, коју ћу свечаност пошље описати.

Пошље свете литургије, ако митрополит служи, освети водицу пред црквом и шкропи водицом благовјерне Хришћане. Тада народ иде у тако-звану „салу" (одабранију собу), те честита својим духовницима св. празник, а они захваљујући им се, такођер честитају. Сваки добије црну кафу и ракију, а буде послужен и цигаретама (духаном). Око 11—11½ сати настаје ручак под званим: „старим дубом" (веле, да је преко 800 година стар; обим му је 11 мет. и 10 цм.). Пред вратима, кроз која се иде к „старом дубу", стоје два послужитеља с боцама ракије и пролазећем народу дају 2—3 чашице добре лозоваче, а један послужитељ служи са смоквама. Пошто је свако добио ракију и „мезу" иде под „стари дуб" и сједа за пуне трпезе, којих је до 15 постављено. На трпезама се налази свакојаке посне ђаконије. Ту је чорба, пилав, сваковрсна риба кувана и печена, а уз то се ручак заслађује хладном „манастирском руменико̀м". Надзирајући је најгорњи под „старим дубом" и зове се „Долибаша". За њега је трпеза обашка постављена, а на трпези се налази ћупица с вином. Ћупица је преко сто година стара, земљана а с поља фино разним бојама ишарана. На њој има нешто и грчког натписа, али не могох дознати за садржај тога; посуда држи 4 литра вина.

Противни од „долибаше" зове се „застава". Како причају од вајкада су јуначки Невесинци били „долибаше" и „застава" о Благовјестима, које право још и дан данас имају, а икаше сигурно и у будуће. Ласно је појмити, зашто је је њима то првенство дато, кад знамо, е ова вриједна српска брања највише доприносе за сваобитељ, како увијек тако још и дан данас, јер они држе Житомишљић, и и зову га: „Наша ћаба". Заиста се нијесу ни преварили. Ове године био је долибаша Мићо Голјанин из Грабовице (кот. невесињски) а „застава" му је био Перо Тодоровић, из Невесиња; оба већ стари. „Долибаша" држи за ручком здравице, које овдје не заостављам с тога, што су већ, како је напријед речено, објелодањене у „Босанској Вили".

Напоменути ми је још, да јеромонаси с игуманом, као и послужители ручају тек послије, пошто се народ подмири. За вријеме ручка калуђери иду између народа, пазећи на ред и настојећи, да сваки иза трпезе устане задовољан.

Прије него се сједе за ручак игуман, окадивши трпезу, очита „Благовјештенски тропар" и молитву „прије ручка", па јело благослови. Послије ручка народ, благодарећи Богу, наставља опет весеље, пјевајући, играјући и т. д. за које вријеме јеромонаси, позвани гости у трпези и послужители ручају. Одмах послије 2 сата по подне, народ почиње полазити, а врло их мало остане на преноћишту (конаку).

Трошак, који се овога дана употријеби јесте доста знатан.

Могао сам дознати, па се по прилици потроши 200 ока брашна = 300 ока хљеба; 100 ока пиринча и граха; 100 ока разноврсне рибе; 10 до 15 ока уља; 16—20 ока каве и шећера; 30 ока ракије, преко 200 ока вина; зоби коњима 150 до 200 ока; а сијена се потроши преко 1000 ока. Хвале је достојно забиљежити, да сваки који дође, настоји ма у чему користити. Тако неки пишу ђденија, масла, паруснје и. т. д. Добије се лијепа свота новаца од 500—600 форинти, осим „парусија", које се већином у јесен дају у разноврсној стоци. Ова свечаност, заиста је необично интересантна, весела и пуна одушевљења. На овај начин бива скоро исто и о Тројичину дне, само том разликом, што се тада већ даје мрсно јело, и први дан обично су сељани гости, а и други и трећи дан има их, али највише тада долазе Мостарци, којим празником иде 3 пута нарочити влак за то.

Ово би био кратак опис свечаности Благовјештенске у манастиру Житомислићу, па Боже дај да се „во вјеки вјеков" буде српски народ у манастир скупљао, молећи се Богу и славећи Његово свето име; молећи се за своје душевно спасеније, као и спас српског рода, а величајући основатеља манастира Житомислића, Милисава Храбрена—Милорадовића, коме нека је:

Вјечна слава!!

* * *

Поред благовештенске славе, која је и ове године, као и до сада, свечано прослављена; свечаност се ове године подвостручила, и то произведењем овдашњег игумана преп. г. Симеона Тодоровића у чин архимандрита. У кратким потезима опртаћу и овај важан догађај у св. цркви.

Пред „благословено царство“ на сред цркве очита молитву игуману Његово Високопреосвештенство, чиме га свечано произведе на велики чин архимандрита. Красан златни архимандритски крст на златну ланцу метну око врата новопостављеном архимандриту дични херцеговачко захумски митрополит. Тада отпоче госп. митрополит држати говор новом архимандриту. Светачко лице доброг нашег старца, јасан глас и узвишена очинска и архипастирска поука новопостављеном високопреч. госп. архимандриту потресаше до дна душе сваког слушаоца, који се натјецаху, ко ће ближе стати до госп. митрополита. А кад даде „жезал“ у руке госп. архимандриту, рече му од прилике овако: „Не дајем ти овај жезал у знак силе и господства, него ти га дајем у знак мудрог управљања повјерене ти св. дужности. Буди реван и тачан у испуњавању св. божијих заповиједи и заповиједи св. матере цркве, ради неуморно на корист ове св. обитељи, српског народа и српске школе. С „браством“ поступај, као што отац поступа са својом дјецом“ и т. д. Говор трајаше више од ½ сата, који својом велином поуком и богатом садржином, бијаше заиста диван.

Послије произведења настала је св. служба, која је у најбољем реду текла.

Пошто се литургија свршила народ је честитајући своме оцу, добротвору и архијереју св. празник, љубио га је у свету десницу, захваљујући, да је изволио трудољубивог игумана г. Тодоровића произвести на чин архимандритства чиме је народној жељи удовољено.

Послије је свак, и мушко и женско честитало госп. архимандриту његов велики степен, међу којим честитарима бијаше и поглавити госп. котарски предстојник пл. Драганић, из Мостара са још неколико часника.

За ручком, који бијаше постављен у 12 сати, предсједавао је господин митрополит као „домаћин“ манастирске славе (крсног имена), те је до четврте здравице по српском народном обичају наздрављао, а по том је наздравио високопречасном госп. архимандриту, честитајући му тај свети чин и жељећи, да у томе чину учини неизбрисивих златних дјела и заслуга за свету цркву и српски народ. Говор бијаше дакле такав, какви га само умије саставити и одушевљено држати наш госп. митрополит. Бурно „Живио“! разлијегаше се на све стране, а присутни отпјеваше „Многаја љета“. Врло китњастим ријечима захвалио се госп. митрополиту архимандрит Симеон, молећи Његово Високопреосвештенство, да као до сад тако и у будуће остане заштитник „његовог“ (т. ј. митрополитовог) манастира Житомишљића, да и на даље буде мудри и добри вођ у сваком погледу њему (т. ј. архимандриту). Говор је завршен са „Живио дични херцеговачки митрополите, господине Серафиме Перовићу! Живио!“ Лијепе су биле здравице госп. архимандриту, које је држао о. Милутиновић и млади ваљани душки јеромонах, преподоб. госп. Христифор Крстовић. Особито ми се допада прост-срдачна здравица од најзада великог пријатеља ове св. обитељи, госп. Вука Кујкура, коју је здравицу оплакао добри старац рекав: „Благи Боже! Дивје жеље у моме грјешном животу испуниле си ми својом милошћу; нека ти је во вјеки вјеков слава! Први си ми жељу испунио, што сам дочекао, да видим мога великога пријатеља и српскога заточника, Високопреосвештеног господина митрополита Серафима Перовића на херцеговачко-захумској архијерејској столици, а друга ми се данас жеља испунила, што је постао архимандритом такође мој добри пријатељ и заслужни игуман ове св обитељи. Сад слободно могу рећи са старцем Симеоном: „Нинје отпушчајеши раба твојего владико“... Здравица доброг старца и честитог српског добротвора свакаг се дубоко дојмила, те многоме суву на око нађерала. По свршетку здравице присутни рекоше: Живио српски добротвор Кујкур!“ Лијепа је била здравица такође госп. М. Косјерине, на коју му је одговорио господин архимандрит, захваљујући му као манастирском тутору на обилном труду, кога улаже од дуље времена око св. манастира.

Послије ручка отишли су одлични гости на одмор, а потом је дошао учитељ (писац ових редака) с ученицима, те ученик IV. разр. Лазар Кузман, ступивши пред Високопречасног госп. архимандрита, изговори јасно и разговијетно њеђеђени кратки говор:

Високопречасни господине Архимандрите!

Мили наш добротворе!

Дозволите ми, да Вашу Високопречасност у име моје као и у име мојих милих другова поздравим са неколико невиних, за срца потеклих ријечи. Дан 25. марта о. г. т. ј. св. Благовјештење — храм овог далеко чувеног српског манастира, дубоко је урезан у наша дјечија срца — тај дан забиљежен је златним словима; тога дана Његово Високопреосвештенство, уважавајући Ваше велике заслуге, извољело Вас је произвести на степен архимандрита.

Свако, ко год познаје Ваше драгоцјене труде, које чините у корист св. цркве, милог Српства и св. просвјете, свако се велим обрадовао томе великом одликовању, али ми смо се дични наш добротворе, томе највише зарадовали.

А и како не би? Ви се очински и неуморно бринете за нас, као за своју дјечицу, често нас призивате к себи, поучавате у вјери: „Придите чада послушајте мене, страху Господњу научу вас“; учите нас Србима бити; једном ријечју, чините нам све оно, како ћемо, слушајући ваше мудре савјете, постати временом честити Срби, ваљани грађани и побожни Хришћани. Ове нам године отвористе и нову школу, којој равне у кршној Херцеговини нема; добављате нам добре учитеље, који нас васпитавају; бринете се за наше школске потребе, многог нас спромашна ученика храните и одијевате.

И још безброј добрих дјела,
Чинио нама узор-оче;
Творац вишњи, нек те штити,
Он ће т' труде наплатити!

За све драгоцјене труде, које чините високопречасни госп. архимандрите, нама и српској школи — Ваше ће име блистати као јасна звијезда предходница у српској историји; а наша млађана срце, сјећаће се вас — онамо и — иза гроба. Свевишњи Створитељу! Дижући Ти руке (ученици дижу руке к небу), подижем Ти скромне молитве с мојом браћом, мојим друговима и молим Ти се: Поживи још много година нашег и школског добротвора, г. Симеона Тодоровића, на дику и поное св. цркве, школе и нас ијечито му захвалних ученика. Живио!!! (трократно).

Г. архимандрит био је јако тронут и сузним очима захвали се учитељу, препоручујући му дјечицу као драгоцјени аманет родитељски. Захвали се и дјечици, пете — по свакидашњој навади поучи у св. вјери, препоручујући им, да неуморно уче, јер „једино науком биће од користи св. православљу и милом Српству“. Говорника обдари 1 форинтом, а учитељу даде 20 форинти да употреби за дјецу на корисне цијељи. Цјеливајући малише руку г. архимандритову, поклонише се и одоше весело својим кућама, носећи најљепшу успомену овогодишњег св. Благовјештења.

На Благовијести за вечером, наздравио је Високопреосвештеном митрополиту г. Серафиму писац ових редака. У своме говору истакао је све дијамантне врлине и добра дјела, која чини митрополит за српску цркву, српски народ, просвјету и друго. Ошртао је живот г. митрополита, дотакнув се и жарке Африке, коју је за свој род морао видјети и у клетој тамници, студеним ланцима окован молаше се Богу за свој род. Високопреосв. митрополит удостојио је писца красним одговором на здравицу, а потом му је одговорно и тајник г. Стеван Правица, протођакон. Те вечери пало је још неколико похвалних здравица г. митрополиту и новоименованом г. архимандриту. Тако се свршила ова значајна свечаност, која је урезала дубоку успомену у срца свију присутних тога дана. Сјутра дан по Благовијестима, отпутовао је испраћен уз брујање звона, Високопреосв. госп. митрополит у Мостар у пратњи свога тајника и одличних гостију из Мостара.

Завршујући ову важну свечаност напоменути ми је, да је господин архимандрит примио многобројне усрдно-симпатичке честитке из мјеста и са стране. Два окружна предстојника, велеможна г. г. барон Бенко и Фоглар удостојише слављеника почастити усрдним писменим честиткама. Из Дубровника од тамошњих најугледнијих личности стизале су многобројне брзојавне и писмене честитке. Самих брзојава стекло се до 50, а писмених честиткама ни броја не бијаше.

„Благо оном, ко свом роду служи,
Тог вјечности свјетла зрака кружи“.

Херцеговац пјесник: **Шантић**.

У ман. Житомислићу, мјесеца априла 1894.

Васа М. Ћуковић,
учитељ.

Храмовска прослава у Рељеву 1894. Сваке године 9. маја наша православна српска црква

слави свету успомену „Пренесење честних моштију светога оца Николаја“... Овој светој успомени посвећена је богословска заводна црква у Рељеву, која сваке године на дан 9. маја свечано прославља свога заштитника светога оца Николу у окупу многога народа из околине.

Али је ове године прослављена најсвечаније „*ште је ова слава одвојила*“.

Посве је оправдана она латинска пзрека; „Tempora mutantur et nos mutamur in illis“. Све на свијету иде унапријед а не уназад; све се више усавршава и доњерује према захтјевима и духу времена. На није с тога чудо, што је наша храмовска слава прослављена сјајније но до сада. Нека томе овдје напомињати узроке. Довољно је рећи: *мудра и вазлана управа кућу кући*, и *у вазлана домаћина и челад су вриједна*“.

Али да видимо, како је, барем у главном, извршена ова света дужност наше Богословије и цркве, да опишемо дакле све што је знатније од почетка до краја прославе.

Првога дана т. ј. у недјељу 8. маја велики српски добротвор Високопреосвештени господин Ђорђе Николајевић, главни непосредни назорник ове Богословије, стигао је амо са жељезничким влаком у 9 сати и 35 минута из јутра. На станици „*Двор*“ пречекан је од г. г. наставника, а на лијевој обали ријеке Босне од свију питомаца. На вече истога дана одслужена је у цркви вечерња служба у присуству Његовог Високопреосвештенства, наставника и питомаца.

Сјутра дан, кад се сунце спушташе низ главице, а ја још у крилу лака сна, опчаран мирисом мајскога цвијећа и љупком мелодијом безазленијех славуја, — гледао сам баш као на јави да:

Зраци сунца кроз земљу продиру,
У гробове, гдје су сјени свете,
А у грудим' потомака њиних
Тамјам гори упаљен осветe. . . .

Међу тијем звоно огласи јутрењу службу. Јутрења је свршена у 8, а литургија у $11^1/_2$ сати прије подне.

На литургији осим Његовог Високопреосвештенства господина митрополита чинодјејствовали су: високопреч. г. г.: Ђ. Магарашевић и В. Николиновић, архимандрити; С. Давидовић, прото; Д. Николић, свештеник; Р. Бошковић, протођакон, и г. Ђ. Павић, ђакон, питомац III. год.

Литургију одговарали су питомци са црквеног хора; а ђакон Павић изговорио је бесједу народу о похађању цркве, о међусобној љубави и т. д.

На литургији осим господина митрополита и свештенства, које је чинодјејствовало, присуствовали су г. г. чланови конзисторије, професори богословије и још неколико свештеника из Сарајева.

Од стране високе земаљске владе присуствовао је преузв. господин грађански деловођа Хуго барон Кучера, високоблагородни госп. Ђ. Трешњић, предсједник окружног суда у додијељеву код зем. владе у Сарајеву, благородни г. И. Савић, повјереник зем. владе и други. Око цркве пак бијаше се слегао многи народ варошки и сељачки. Пошто се свршило богослужење ношена је литија око цркве и завода уз појање одговарајућих црквенијех пјесама.

У 1 сат послије подне отпочео је свечани ручак у великој заводној соби, гдје је у напријед, по жељи високопреч. госп. Алагића, све најдивније уређено и намјештено било. Сала је била сва окићена испletенијем вијенцима разнијех фигура; тако је исто била окићена црква и завод највише главнијем улазима. На ручку је присуствовао Његово Високопреосвештенство госп. митрополит Ђорђе Николајевић са свештенством, наставничке особље, питомцима, граф. чиновницима, и другијем одличнијем грађанима. Гостију је било доста. Преузв. госп. барон Кучера, пошље краће посјете, отпутовао је у Сарајево, те тако није присуствовао ручку у Рељеву.

За ручком је пало више здравица, између којих је прва од госп. митрополита за здравље и дуг живот Његовог Величанства цара и господара Фрање Јосифа I., а пропраћена је нарочитијем одушевљењем од стране благодарнијех питомаца богословије и свега збора са царевом химном. Другу здравицу наздравио је високоблагородни г. Ђ. Тропчец за здравље старца, народног добротвора, митрополита Николајевића, на коју су питомци прихватили: „Тон Деспотин...“. Трећу здравицу говорио је високопречасни госп. Тома Алагић, прото, професор и управитељ ректората за здравље, дуги живот и срећу министра В. пл. Кајаја и Високе Зем. Владе у Сарајеву, у којој је у ино свега завода уједно најавио најтоплију благодарност; захвалио је и присутнијем гостима на срдачној посјети. Тијем је дакле узео на се дужност у томе смислу од стране питомаца, те не бјеше потребно, да који од њих наздравља

као првијех година. — За овом здравицом подигао је чашу у добро здравље, дуги живот и срећу високопречасног г. Т. Алагића високоблаг. госп. Г. Јефтановић, изражујући му у име црквене општине сарајевске срдачну хвалу на лијепом дочеку. Пету здравицу говорио је опет Алагић за здравље и напредак свега пречасног свештенства и т. д.

Између наздрављања, послије усклика: „Живио!“ и пјевања: „многаја љета“ — пјевали су питомци за трпезом одабране црквене и свјетовне пјесме.

Међу тијем пак народ око завода и цркве непрестано је играо и пјевао у најљепшем реду све до 5 сати послије подне. А тада, као и наши гости, пун одушевљења и лијепијех успомена из ове ријетке свечаности, разишао се својијем кућама, пјевајући народне пјесме.

Високопреосвештени г. митрополит Николајевић преноћио је у заводу и ове ноћи, а сјутра дан, давши свога архијерејског благослова нашим драгијем наставницима и питомцима, отпутовао је у Сарајево.

При кратком опису ове свечаности значајно је поменути, да је високопреч. госп. Т. Алагић, као управитељ ове богословије, благовремено разаслао писмене позиве (што је сваке похвале достојно!) већини одличнијих људи у Босни и Херцеговини. Позвани су били митрополити: херцеговачко-захумски и зворничко-тузлански, који су немогав доћи на славу, — на вријеме уз своје архијерејске благослове на позивима се захвалили: први писмено а други брзојавно, желећи професорима и ученицима повољно здравље, дуги живот и постигнуће циљеви у стварн задаће ове богословије.

Дао Бог, да наша богословија и у будуће у овакоме сјају, у слободи и миру *под мудрим* [illegible] нашега најмилостивијега цара и господара Франца Јосифа I. и мудром управом њезина управитеља, професора и проте Алагића прославља свога патрона, св. оца Николу, ради славе имена Божијега и буђења српске народне свијести у погледу држања нарочито онога, што особито карактерише Србина у разнијем друштвима на кори земаљској!

У Рељеву, 10. маја 1894.

Вид (Ненад) Парежанин,
свршавајући богослов.

Јавна благодарност. Висока Земаљска влада за Босну и Херцеговину благоизволила је у великој својој доброти, осим, многих утвари с којима је нашу маринеску цркву украсила, још и нужне књиге у којима је наша сиромашна црква оскудијевала — милостиво подарити, и то: 1 Трподион, 1 Пентикостар, 1 Антологион, 1 Псалтир и 1 Благодарење за цара.

Зато се од стране одбора српско-правосл. маринске цркве изјављује и овом приликом Високој Земаљској влади за милостиви дар најтоплија благодарност.

У име одбора српско-православне цркве маринске.

Марина (код Приједора). 23. маја 1894. год.

Симо Стојановић,
свештеник.

Јавна захвала. Пред свијетли празник Христовог воскресенија о. г. госп. Лука Гњато из Љубушкога поклонио је цркви, храму св. Архистратига Михаила у истом мјесту једну Плаштаницу у вриједности од 40 фор. а. вр., и тиме за дуже вријеме подмирио једну велику црквену потребу. На горњем дару потписани у име својих парохијана дародавцу париче овијем најтоплију благодарност, и молећи Бога за његово добро здравље, дуг живот и душевно спасење.

У Љубушком, 30. маја 1894.

Јерej Јован Гргуревић.

Јавна захвала. Честити и вриједни пресједник наше српско-православне црквене општине госп. Алекса Јовановић трговац из Сребренице, поред досадашњих многих прилога, подарио је и сада нашој српско-православној општини за градњу нове цркве у Сребреници у готовом 1000 форинти а. вр.

Благодарна општина париче овим путем своме пресједнику на његовом дару своју највећу захвалност.

Дај Боже, да се и други угледају на њега, а ми — желећи нашем пресједнику, заједно са његовом породицом, сваку срећу — кличемо му: живио!

У Сребреници, 29. маја 1894. г.

За српско-православну црквену општину:

Ристо Максић, перовођа. **Васо Стевановић,** подпресједник.

Двадесетпетогодишња прослава српске читаонице у Бањојуци. На Тројички дан (3. јуна) ове године прославља Српска бањалучка читаоница двадесетпетогодишњу славу постанка свога. Чист

приход ове прославе намијењен је за градњу зграде српске читаонице у Бањојуци. Прослава је припремљена са овим програмом: *I. Дио. Дневна прослава.* 1. Састанак са страним гостима у просторијама Српске читаонице у 7 сати прије подне. 2. Полазак из читаонице у цркву на службу и благодарење у 8 сати прије подне 3. По свршетку службе полазак из цркве са литијом у читаоницу на освештање водице а по освештању водице у цркву. *Дио II. Вечерња забава.* Почетак у 8 сати у просторијама „Хотел Босна". 1. „Поздрав" говори преч. г. Вид Ковачевић прота, 2. „Уздисај" од А. Милчинског 3. „Из ђиде" од Д. Јенка, 4. „Мутан Дунав", од Р. Толингера, 5. „Коло". Пјева мјешовити збор. *Дио III. Игранка.* На забави свираће војничка музика. *У* приређивачком одбору ова су лица: Предсједник прото Вид Ковачевић, подпредсједник Саво Суротка, благајник Ристо Пиштелић, перовођа Јаков Филиповић. Чланови: Јово Дабовић, Иван Крешић, Исидор Херцлер, Стојан Бабић, Цвјетко Пешут, Александер Маслеша, Ксенофор Зита, Хиполит Покорни, Карл Салај, Илија Н. Љубибратић и Јово Милошевић.

Кад су новине без штампарских погрјешака? На ово питање „Хамб. Кор." одговора овако: 1. Кад је писац писао што треба, 2. кад је то јасно написао, 3. кад је слагач правилно растурио слова, 4. кад је слагач узео слова, која су потребна, 5. кад их је као што треба сложио, 6. кад је коректор добро прочитао коректуру, 7. кад је слагач прву коректуру добро поправио 8. кад је коректор добро прочитао другу коректуру, 9. кад је слагач и другу коректуру добро поправио, 10. кад је ревизија добро прочитана, 11. кад је дотичноме остављено за то потребно вријеме, 12. кад се још неке друге околности срећно сврше. А пошто и. пр. на једном великом табаку осмине има 50—55 хиљада слова, онда све оне повољне околности морају се 50—55 хиљада пута поновити, ако се хоће да публика добије табак без штампарских погрјешака. Као што се види, није баш тако лакка ствар.

Исправак. У свесци за април и мај „Б.-Х. Источника" на стр. 171, 172, 173 и 177. поткрале су се ове *крупне* штампарске погрешке:

цит. 1) мјесто προχρονοδεῖν треба да буде πρωτονοδεῖν; λειτουργία = λειτ̓ργία; Venetüs = Venetiis.

цит. 2) λέμε = λέγει; ἀμὲν = ἀγ̓ὲ; πνέοματος = πνεύματος; Εὔλολ = Εὐχολ.

цит. 5) Неск. къ изуч. Цет. Никольскаго, стр. 65—66 = стр. 444.

цит. 1) Цирк. Тульск. Дух. Консист. от. 30 юля 1860 г. за № 4966 = № 6496., — што се овим исправља.

КЊИЖЕВНЕ ВИЈЕСТИ.

Позив на претплату. *Вјенац говори о св. Сави својим ученицима састављено: Светозар Вукашиновић, бивши управитељ српских школа у Бањалуци.* Књига ова напијети ће неколико штампаних табака осмине, са словима каквим се обично штампају школске књиге, а из наслова јој се види, шта јој је садржај, те да неће бити на одмет.

Садржава осим предговора, шест лијепих говора, бољи од бољега, који су већ сви говорени на уста ђачка, те дакле поносно и јуначки надржали критику уже публике.

Из IV. говора изађе лијепо и опширно описана илустрација у приповједачком духу истинитог случаја, кој' сам у школи једне године доживио, — како ти говори упливишу на наш народ.

Кад сам ове говоре својим ученицима састављао писам пауман био, писам ни мислио дати их икад штампати. Но по напрчној жељи мојих бивших ученика, којих данас — хвала Богу — има свештеника, учитеља, трговаца, војени частника, финанцијални и разне друге струке чиновника и т. д. — чиним ево то данас, тима за љубав и слатко сјећање.

Као да и сада гледам оно бистро чело одрасла ученика Босанца, када ступа на узвишено мјесто о празнику св. Саве „*да говори*" о св. Сави пред многобројним народом; гледам оно одушевљено, некрепо, побожно, и народно осјећање, којим претвараше осјећаје свију присутника у себе у своје осјећаје; сјећам се и данас, колико је који ђак—говорник, похваљен пустио суза радосница. — Писам заборавио ни ону рек — би ђачку тренутну охолост, која се сваком са чела читати могла, кад је говор свршио.

А народ?

Раје је слушао из уста свога дјетета оне ријечи, него из уста највећег научењака какво највеће чудо.

Књига није моментане нити прошле риједности.

Веома се лијепо може одр ђака па и од одраслих употријебити у сходним данима, јер су за то удешени говори а према степену изображења и науке ученика разговјетно, доста кратко, разумљиво, истинито.

Врло је сходна књижица за испитне поклоне, поклоне о Божићу, Св. Сави и т. д.

Цијена је књизи 30 новч. а изиће из штампе наједуле пред Петровдан на 14 дана и одма претплатницима разаслати, тако да ће их школе и школске управе имати у рукама и моћи употријебити за испитне ђачке поклоне.

Пошто ће се имена поштованих претплатника као и скупљача на крају књиге штампати, то молим да ми се именик истих најдуље до 15. јунија о. г. пошље, како би их одмах могао по азбучном реду сложити те одштампати дати. Скупљачима уз хвалу једанаести књига на дар. Препродавцима књижарски рабат. *Ђаци свију школа*, који се на књигу *претплате*, добиће у *тола цијене*. Примам наручбе и иначе без новаца уз касњу доставу поузећем. Именик претплатника, као и новац за њих молим да се пошље или мени, или коме је згодније, повољније, или мисли сигурније — „Српској штампарији у Загреб", код које се и ово дјело штампа. Но и у том случају нека се именик и мени пошље.

Половину прихода намјенио сам **фонду српске православне основне школе у Бањалуци, и Српском учитељском конвикту у Новом Саду.** Рачун ћу положити пред два учитеља и два свештеника, а за тим са њиме и на јавност изићи.

Отварајући дакле овим претплату на горњу књижицу обраћам се са молбом на моје бивше саученике и колеге овђе и прије̂ко господу учитеље и учитељице те пречасну господу свештенике, да ми помогну ствар ову концу привести.

Молим племените „**добротворне задруге Српкиња**" у разним нашим крајевима, да уз разна корисна дјела њихова племенита рада, не ускрата своје миле поклоне и у овој књижици сиромашним школама и ђацима;

Уздам се у љубав и наклоност мојих бивших ученика овђе и прије̂ко, да неће ни они мало труда пожалити;

Молим имућнију господу трговце, тај отмјени сталеж, који је од вајкада знао и хтео својим знатним прилозима потпомагати српску књигу, да и ову књижицу непрезре;

Молим сваког, коме поле лежи на срцу српска књига и напредак православља у наше младежи, да се не оглуши на овај несебични позив;

Најпослије учтиво молим све српске и хрватске листове, *да са обзиром на циљ*, којој је чист приход ове књиге намијењен изволе у своме листу одштампати овај позив на претплату макар у најкраћем изводу.

Бањалука (Banjaluka — Bosna) на Цвијети 1894. године.

Са најдубљим штовањем:

Светозар Вукашиновић.

РУКОПОЛОЖЕН.

Дана 21. и 22. Маја о. г. рукоположен је у Сарајеву свршени богослов и учитељ српске вјероисповједне основне школе из Бугојна Симо Станишић, родом из Лијевна, за ђакона и свештеника, те му је у администрацију повјерена упражњена парохија Оборци, у Бугојанском протопрезитерату, које ће се он имати примити по свршетку ове школске године, — почетком мјесеца Јула. —

ЧИТУЉА.

† Игуман Тимотије Витановић,
бивши управитељ манастира Озрена.

Рођен је у Шандору (Угарска). 1 маја 1836. Рукоположен је за јерођакона и јеромонаха 16. и 17 августа 1880. од митрополита Антима у Сарајеву; произведен је на степен игумана од митрополита Саве 8. септембра 1885. у цркви зеничкој. У пошљедње пријеме био је додијељен братству манастира Моштанице у Костајничком протопрезитерату а 11. маја 1894. и умном и тјелесном болешћу обрван, умро је у бањалучкој болници, и тиме свој земни живот окончао. Бог да му души милостив буде!

† Стојан Ивановић,
парох печеноговарски, у приједорском протопрезитерату.

Рођен је у Печеноговцима 5. марта 1834.; рукоположен за ђакона и свештеника 2. и 3. фебруара 1853. од митрополита Проконија у Сарајеву. — Умро 13. маја 1894.

СТЈЕЧАЈЕВИ
ЗА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНЕ ВЈЕРОИСПОВИЈЕДНЕ ШКОЛЕ:

Овим се отвара стјечај на упражњено учитељско мјесто при срп. православној основној IV. р. школи у Доњем Вакуфу.

Годишња је плата учитељу 500 фор. а. вр. коју ће у мјесечним оброцима у напријед примати, с тим још и огријев у парави и стан у школској згради имати.

Дужност му је све — школском уредбом прописане предмете дјеци предавати, поучавати их у црквеном појању и с' њима у недјељне и празничне дане у цркву долазити и десну пјевницу држати; осим тога перводство у општинским сједницама имати.

Компетенти треба да докажу, да су Срби православне вјере, да су свршили коју српску препарандију или богословију с добрим успјехом.

Првенство ће имати они, који су учитељствовали на српско-православној школи.

Молбенице с добро инструираним свједоџбама треба слати, преко Високопречасне АЕ М. Конзисторије Дабро-босанске.

Онога пак, који се прими учитељске дужности прва је задаћа дати обавезу, да ће од почетка 1894-те па до свршетка 1895. школске године, учитељску службу на истој школи без прекида вршити.

Рок је стјечају до 1. (13.) августа ове године, када ће се и избор учинити.

Из сједнице срп. прав. црквено-школске општине, држане

у Доњем Вакуфу, 21. маја 1894.

Подпредсједник: **Ристо Катић.** Предсједник: **Јован С. Обрадовић,** свештеник.

Потписана општина потребује једног учитеља и једну учитељицу на овдашњој српско-православној четвороразредној основној школи. Учитељу је плаћа 500 (пет стотина) форинти а. вр. годишње; а учитељици ако би била супруга изабраног учитеља 300 фор. (три стотине) а. вр.; ако ли буде изабрана учитељица неудата, имаће 360 (три сто шездесет) фор. год. плаће.

Учитељ и учитељица имаће бесплатан и врло угодан стан, и огријев у школској згради.

Дужност је учитељу мушку, а учитељици женску дјецу, у прописаним за основну школу предметима обучавати; учитељу недјељом и празником за пјевницом у цркви пјевати и дјецу појању учити, а учитељици женску дјецу ручном раду учити и недјељом и празником на богослужење у цркву доводити. Натјецатељи имају свједоџбама доказати: да су Срби православне вјере, да су оспособљени за службовање на основним школама, уз то свједоџба надлежне им политичке власти (маџистрата) о њиховом владању. Таке свједоџбе имаду се на потписану општину најдаље до 1. јула о г. послати.

Варцар-Вакуф (у Босни) 19. априла 1894.

Српско-правосл. црквено-школска општина.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића у Сарајеву.

СВЕСКА VII. Сарајево, Јули 1894. ГОД. VII

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: В. С. Поповић, протојереј.

Број 1270.

ОКРУЖНИЦА.

Свему српско-православном пречасном свештенству Дабро-босанске Епархије.

На темељу коленијењеног отписа Високе Земаљске Владе за Босну и Херцеговину од 30. маја (11. јуна) 1894. број 59097/I. овом окружницом препоручује се пречасном свештенству, да у своје вријеме — када буде позвато од надлежне политичке власти — поднесе котарској области постојећи цјелокупни број и исказ брачних парова из своје парохије, по формулару, који ће за то од исте области добити; јер је то потребно Високој Влади за састављање статистике о брачним паровима.

Поред поднашања исказа о рођеним и умрлим (види окружнице од 25. фебруара 1884. год. број 265. и од 12. априла 1885. број 521., лист „Дабро-босански „Источник" за 1888. број 3 и 8 стр. 45 и 224), — још ће бити дужно све свештенство, када буде позвато, поднашати котарској области сваког мјесеца исказе и изводе о вјенчаним паровима у својој парохији, такође по формулару, који ће добити од исте области.

Протопрезитерима и надзирателима, а преко ових и свему свештенству наређујемо, да овој окружници удовоље и у своје вријеме одговоре.

Из конзисторијалне сједнице

У Сарајеву, 16. јуна 1894.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:

Ђорђе Николајевић, с. р.

Број 1423.

ОКРУЖНИЦА.

Свему српско-православном пречасном свештенству Дабро-босанске Епархије.

Овом окружницом позива се пречасно свештенство, да у најкраћем року поднесе Конзисторији преко надлежних протопрезвитера и надзирателя протопрезвитерских уреда, тачан и потпун исказ: Колико који парох у својој парохији има дивљих бракова (конкубината).

На поднешених исказа парохијалног свештенства, протопрезвитери и надзирателји треба да саставе цјелокупни преглед и исказ у свом протопрезвитерату о дивљим браковима и Конзисторији доставе у два једнака примјерка лијепо прописана, по формулару, што је овдје назначен:

Број	Име и презиме мужа и жене, који живе у дивљем браку (конкубинату)?	Година, када су ступили у незаконито сакритије	У ком мјесту живе и пребивају, и чиме се занимају?	Јесу ли досељеници и од куда, или су уроњеници?	Јесу ли обје странке правосл. вјере?	Имају ли дјеце у њиховом дивљем браку и колико?	Да ли су као младићи и дјевојке ступили у незаконито сакритије; или они, који су остали удовци или удовице?	Зашто се неће да вјенчају, ако међу њима нема какве канонске препреке; а ако има какве препреке, то онда која је препрека?	Имају ли мужеви своје законите жене, или жене своје законите мужеве и дјеце из законитог брака, па су се једно од другог одвојили и свако на своју страну у дивљем браку живе?	Примједбе:

Протопрезвитерима и надзирателима, а преко ових и свему свештенству наређујемо, да овој окружници тачно и потпуно удовоље и у своје вријеме одговоре.

Из конзисторијалне сједнице.

У Сарајеву, 23. јуна 1894.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:

Ђорђе Николајевић, с. р.

Број 168.
ex 1894.

НАРЕДБА.

Српском православном свештенству и народу митрополије Зворничко-Тузланске.

У овој митрополији овладала је брачна неслога; дивљи бракови отели су мах, да ово и овако стање задаје велику бригу не само овој црквеној власти, него и свему подручном свештенству, и сваком члану цркве, који истински љуби и поштује свету вјеру, и рад је, да се уздржи у народу прави хришћански морал — старинска част и поштење народно.

Колико смо могли за ово кратко вријеме своје управе прозрети у све мане и зло обичаје народа свога, чини нам се, да је погрјешно и незаконито склапање бракова овој општој несрећи нашој највећи узрок. Код тог незаконитог, кад-кад и саблажњивог склапања бракова суделују на жалост сви чиниоци народни: свештеници и родитељи, сродници и кумови брачника — сви знаци и пријатељи њихови, као да су се сви листом заклели, да униште род и племе, цркву и народност своју — на начин, каквог није познавала народно-црквена повјесница наша.

Тужбе, које се дижу да је овоме злу највише крив слободоумни дух данашње владавине, и с њим у свези стојеће разрјешење женског свијета од старе строгости патријархалне власти оца над дјететом, мужа над женом, мање су основане, нег' се мисли. Није зло слобода — слободу је земљи *небо* даровало; нити је зло власт оца над дјететом, мужа над женом — ту је власт *Бог* установио, и сам собом осветио; већ је зло у том, што су сви чиниоци, који су позвани, да суделују код склапања брака, са свијем заборавили, и са свијем занемарили оне благотворне прописе, што их је света наша православна црква баш за то и издала, да се код тога по обитељ, цркву и државу неоцијењено важног чина са свијем онемогући људска злоупотреба Богом установљене власти и слободе, црквом осведочених, а државом утврђених права и дужности.

Брачници наши не склапају брака, како црква жели и заповиједа, да се склапа; већ немајући правог моралног и религијозног одгоја ступају у њ' без сваке спреме: без познавања светих Божијих и црквених заповиједи, без познавања црквених и државних закона и уредаба, и не мислећи о неразрјешивости и божанском поријеклу брачне свезе, о светињи и величини међусобних супружких и родитељских права и дужности.

Родитељи наши и старатељи не употребљују власти своје, како Бог љуби, а црква заповиједа; већ код склапања брака и не питају младенце за узајамну вољу и љубав њихову, него их без њихова знања, често против њихове воље обручују, и без љубави воде, да склопе везу љубави — доживотну, неразрјешиву заједницу свега Божијега и људскога права. Њихова злоупотреба већ на небо вапије и доспјела је дотле, да је завела право куповање и продавање нарочито женске дјеце — трговину, која је довољна била, да достојно жигоше жалосна времена, кад је слобода људска најниже стала, а човјек од Бога најдаље био.

Па су и свештеници наши, с малом изнимком заборавили своју дужност, и са свијем занемарили благотворне прописе цркве своје; јер нити дуже с брачницима прописаних брачних испита, нити их при том подучавају о браку, брачним и

другим дужностима, које извиру из брака; не вјенчавају их по Божијим храмовима ни ондје, гдје такови постоје, већ по кућама и другим — прикладним и неприкладним — мјестима, у свако доба дана и ноћи, у сваком душевном стању, — без огласа, без исповијести и причешћа. У многим је случајевима искрсло на површину и њихово користољубље, тако да су неки, заборавивши свој законом одређени дјелокруг, присвојили себи архијерејску власт, те благосиљали и таке бракове, који се не би смјели благословити без варочите дозволе законитог епископа дијецезана.

Овако склопљени бракови, наравно, да не могу бити срећни ни Богом благословени, кад већ у заметку свом носе клицу смрти своје; и кад касније настане завада супруга, није их могуће измирити ни својственом свештенику, ни протопрезвитеру, ни самоме епископу; јер су брачни другови — несвјесни својих супружких и родитељских дужности — навикли покоравати се само сили, коју црква нити има, нит' је може употријебити, док јој је државна власт из племените побуде, да дигне у народу морал и религијозну свијест, сама не пружи.

У оваким се ево околностима развијало и развило ово зло до оволике снаге и замашаја, да га данас није могуће са средствима, што нам на расположељу стоје, ни сузбити, а камо ли у коријену уништити.

По извјештајима, што смо их још прошле године примили, број завађених супруга износно је 200 пари, — онијех у наложништву и не спомињући.

Овај смо попис наредили за то, да се сазна не само број завађених супруга по појединим парохијама, него и разни узроци несложе, вријеме трајања њезина, а мјере које су са стране црквене власти ради измирења завађених до сад предузете и извршене, као и за то, да се из тог пописа види, како је и колико који свештеник до сад тек *као пастир* развијао дјелатност своју, и какав је у том погледу успјех постигао.

Пошто је у заметнутим брачним парницама нужна припрема већ учињена, приступиће се наскоро к рјешавању истих у смислу црквених и државних закона; а за предупређење нових брачних размирица, кокубината, и у опће незаконитих женидаба, налазимо за нужно издати свештенству *шљедеће упуство и наредбу, препоручујући му напријед, да у три недјеље — једну за другом — од олтара народу огласи, да у смислу црквених и грађанских закона од селе неке нико моли у часни брак ступити, док не исцрпи све прописе законске*, који су овдје у кратко изложени — *знања и даљег равнања ради.*

I.

О брачном испиту.

1. Особе, које желе у часни брак ступити, ваља најприје да буду приведене к свом својственом пароху *ради брачнога испита*, који ће се у његовој кући пред родитељима или старатељима извршити.

2. Испит овај има *задатак:*

а) Да се сазна озбиљна узајамна воља брачника на заједнички брачни живот.

Тога ради морају свештеници бодро на то пазити, да воља, што је брачници код тог испита изричу, буде *истинита, јасна и слободна*, а *не привидна, нејасна*, или може бити каквим *незаконитим средствима изнуђена.* Збуде ли се ово посљедње,

морају свештеници свако даље судјеловање ускратити, и ствар свому епископу дијецезану, а по потреби и државному суду пријавити.

Особито ваља на уму имати, да *у случају отмице* отета женска, докле год се налази у власти отмичара, не може с њиме ваљано склопити брака; — тек кад се врати у стање слободе може она, ако хоће, ваљано очитовати вољу, да жели с дотичником у брак ступити.

б) Да се дозна, има ли намјереном браку какве сметње са стране цркве или државе.

Тога ради морају свештеници *сами уреда ради* — истраживати, постоји ли између брачника какво сродство по крви, духу, или пријатељству; пристају ли на брак родитељи, ако су брачници малољетни; или старатељи и државни суд, ако су нети сироте; је ли женик војни обвезаник; или постоји ли може бити друга која ниже наведена брачна сметња; те збуде ли се то, морају сваки даљи поступак обуставити, обратити се на свог епископа дијецезана, и од њега затражити нужно разјашњење, односно упутити странке, да од намјереног брака, пошто му сметња на путу стоји, одустану, или ради разрјешења од те сметње код епископа дијецезана нужне кораке учине.

в) да се дозна, јесу ли брачници у хришћанској вјери довољно подучени, и знаду ли главне молитве, које црква прописује, како би касније својим *хришћанским родитељским* дужностима кадри били како ваља одговорити.

У ту сврху мораће свештеник, пошто се најприје код претходнога горе поменутога испита увјерио, да намјереном браку нема никакве законске сметње, брачнике, *ако су православници* испитати из вјеронауке, који испит обухвата: Молитву Господњу, Вјеровање, Богородице Дјево, десет Божјих и девет црквених заповиједи, те не покажу ли му брачници при испиту довољно знања, *мора их сам у том поучити*, и не смије их дотле *вјенчавати* док поменути пропис не буде сасвијем задовољен.

3. *Брачни испит мора извршити онај парох*, у чијој парохији имају брачници своје *стално и редовно пребивалиште* — код особа, које немају сталног и редовног пребивалишта, парох мјеста, у коме *бораве.*

Ако су брачници *из разних парохија*, мора брачни испит тачку, а. и б., невјестин парох извршити, а тачку в. т. ј. испит из вјеронаука сваки парох са својом страном т. ј. жеников са жеником, невјестин са невјестом.

У ту се сврху мора *парох невјестин обратити на пароха женикова,* те назначивши му име, презиме и сталеж брачника, њихових родитеља, а ако су другобрачници, и њихова, првог супруга, мјесто и годину рођења, мјесто борављења, кућни број, брак, у који ступају: (први, други или трећи), као и то, да наумљеном браку, колико је он дознати могао, нема никакве законске сметње, истог замолити, да и он са женином испит сврши, па ако не нађе никакве сметње, да нети од олтара у смислу ниже наведених прописа тринут огласи.

4. Послије брачног испита мора свештеник по приложеном обрасцу *уписати брачнике, у књижицу, за то одређену;* за тијем их *својски поучити* о величини и светињи, а особито о *нерazрјешивости и божанском поријеклу* тајне брака; о узајамним брачним и другим дужностима, које из брака навиру; о дужностима према цркви, према родитељима и рођеној дјеци својој; на послијетку мора их свештеник *строго*

ономенуши, да до дана вјенчања сходно прописима свете наше цркве *свако од њих у свом дому живи и остане*, упозоривши их при том не само на опасности, којима се излажу, ако друкчије ураде, него и на тешке епитимије, с којима им црква пријети, ако не послушају у том гласа и материнске заповиједи њезине.

II.

О брачним огласима.

1. Послије брачног испита ваља сваки намјерени брак *тршиши од олшара огласити* и то: *послије литурвије, у шри разна, једно за другим шљедећа, недјељна или празнична дана.*

2. Огласи ови имају *задашак*, да се и од других, који познају брачнике, а нијесу били код брачног испита, добије увјерење, да њихову браку нема никакве законске сметње.

С тога оглас мора *садржавати:* име, презиме и сталеж брачника, њихових родитеља и, ако су другобрачници, њихова првог супруга, за тијем мјесто и годину њихова рођења, мјесто њихова пребивања, кућни број, њихову накану, да желе ступити у брак (први, други или трећи), на пошљетку позив, управљен на њерне, ако знаду за какву брачну сметњу, да је свештенику јаве, и који се пут дотичници оглашују.

3. *Огласе ваља да изврши својствени парох брачника* т. ј. парох, у чијој парохија брачници имају своје *сшално и редовно пребивалиште* — код особа, које немају сталног и редовног пребивалишта, парох мјеста, у коме *бораве.*

Али ако у пошљедњему случају брачници, или једно од њих, у дотичном мјесту у коме само бораве, ал' не пребивају стално, *још нијесу навршили шест недјеља*, морају се огласи извршити *и у оном мјесшу*, гдје су задњих шест недјеља провели; *иначе морају чекаши у мјесшу свог садање борављења*, док се не наврши *шест недјеља* њихова борављења у њему.

4. Бракови, којима је стајала на путу каква брачна сметња, ал' је иста разрјешењем епископа дијецезана уклоњена, *не оглашују се, него се без огласа б'лагосиљају*

5. Епископ дијецезан може у случају *важних* разлога дати *разрјешење од сва три или само појединих огласа.*

У ту се сврху морају брачници на епископа преко свога надлежнога пароха обратити, наведавши уједно и *разлог*, за што се опрост од огласа жели добити. Том приликом мора свештеник, пропраћајући молбу брачника, потврдити *истинишост* навода њихових у молбеници.

Ако су брачници *из разних епархија*, ваља опрост *од обадва* епископа дијецезана исходити.

6. *Пријави ли ко за вријеме огласа какву брачну сметњу*, мора парох пријаву испитати, па ако је темељита, даље огласе обуставити, а брачнике поучити, да њихову браку стоји на путу законом утемељена брачна сметња, те да се исти због тога или не може никако благословити, или само са нарочитом дозволом епископа дијецезана, — тога ради да морају од брака или са свијем одустати, или ако се дотична сметња даде архијерејским разрјешењем уклонити, то разрјешење од свог епископа дијецезана, било непосредно или посредно (преко свога пароха) потражити.

Ако су брачници *из разних епархија* ваља им и у овом случају разрјешење *од обадва* епископа дијецезана исходити.

7. Извршене огласе мора парох *у књге споменуте, за то одређену књижицу увести*, назначивши дан, мјесец и годину, кад је који од њих извршен.

8. Ако се три пут оглашени брак *за два мјесеца* рачунајући од дана, кад је задњи оглас извршен, не склопи, мора се трократни оглас по други пут извршити.

III

О брачним сметњама, и у опће о околностима, које могу утјецати на ваљаност и дозвољеност брака и на начин његова склапања.

1. **Тјелесна неспособност брачника за вршење брачних дужности у тјелесном погледу, венеричне, све пријепчиве болести и падавица, или тако звана велика болест.**

Особе, о којима је *јавно познато* или *судбено доказано*, да се у овом стању налазе, не могу ваљано склопити брака, докле год то стање траје. Желе ли опе ипак у брак ступити, тврдећи, да је то стање престало, мора се парох у сваком таком случају на свог епископа дијецезана обратити, и од тога даље упутво тражити, како ће и преко којих власти прибавити себи увјерење, да је то стање заиста престало.

Али и код оних особа, *о којима није јавно познато, нити судбено доказано*, да се у том стању налазе, али је парох другим неким, *врло вјеровавшим* начином дознао, да се у том стању налазе, потребна је *већа опрезност* при склапању брака; с тога ваља свештеник сваки таки случај свом епископу дијецезану *повјерљиво* да пријави, и од њега даље упутво затражи.

У овом посљедњем случају ваља свештеници да знају, да се овакове ствари морају *у тајности држати*, јер разношењем оваких гласова, могу лако у с државним казненим законом у сукоб доћи.

2. **Слијепи, глухи и глухонијеми** нијесу неспособни за склапање брака, али је и код њих при склапању брака потребна *већа опрезност*; с тога се мора сваки таки случај епископу дијецезану пријавити, и од њега даље упутво затражити.

3. **Младост, старост и превелика разлика у годинама међу брачницима.**

Мушкарци, који нијесу навршили 18, а женске које нијесу навршиле 16 год. не могу ступити у брак.

Особе, које су навршиле 60 годину не смију се без дозволе епископа дијецезана вјенчати, а тако исто ни опе, међу којима је *превелика* разлика у годинама.

4. **Умна болест т. ј. лудост и бјеснило, трајна умна слабост т. ј. сулудост и распикућство.**

Умоболнима, слабоумнима или сулудама и распикућама могу се сматрати само опе особе, *које је њихов надлежни државни суд за такове проглашио*.

Особе, које су *судбено* проглашене за такове, не могу без дозволе надлежног државног суда у брак ступити.

Код особа, *које нијесу судбено проглашене* таковима (јер се н. пр. суд није имао још прилике о том изјавити) *али се о њима јавно зна*де, *да су такове*, потребна је *већа*

опрезност код склапања брака; с тога се ваља у сваком таком случају на епископа дијецезана обратити и од њега даље упуство исходити.

5. **Недостатак приволе родитељске, старатељске и државног суда, као надзорне сиротињске власти.**

Особе, које нијесу навршиле 24 годину, а нијесу судбено проглашене пунолетнима, ваља за склапање брака да имају приволу својих родитеља; ако су родитељи у томе несложни, или ако је мати умрла, приволу само оца; ако је отац умро, или судбено проглашен умоболним, слабоумним, или расипником; или ако је кажњен на тешку ил' најтежу тамницу преко године дана; или ако се самовласно у иноземство иселио; или ако је одсутан преко годину дана, не дајући гласа о свом боравишту, приволу свога за тај случај постављеног скрбника и надлежнога државнога суда.

Малолетници из незаконитога брака треба у осим приволе свога скрбника, још и приволу свога надлежног државног суда.

Особе, које су навршиле 24 годину, ал' није ма из ког разлога очинска или старатељска власт судбено продужена, не могу без приволе родитељске, или ако су сироте, без приволе свога старатеља и надлежнога државнога суда, у брак ступити, док год то продужење очинске или старатељске власти правно не престане.

Ако горе споменуте особе мисле, да им *родитељи или старатељи неправедно ускраћују приволу за ступање у брак,* могу се зарад дозволе на надлежни државни суд обратити; те дозволи ли им исти, могу се вјенчати. *У таким случајевима замјењује дозвола државнога суда потпуно родитељску односно старатељску приволу.*

6 **Завјет дјевичанства или калуђерство.** Особе, које су *ваљано* положиле завјет дјевичанства — калуђери и калуђерице — не могу ступити у брак. Правна неспособност њихова за склапање брака почиње у часу, кад су завјет положиле. *До тога часа* т. ј. док су се налазиле још у искушеништву, могле су ветупити из манастира, и ваљано склопити брак.

7. **Свештенички чин.** Особе, које су већ рукоположене *за ипођакона,* не могу *послије тога рукоположења* ступити у брак. С тога ко жели као ожењен ступити у службу цркве, мора се прије рукоположења оженити.

Свршени богослови, ако се мисле када рукополагати, не смију без нарочитог благослова свог епископа дијецезана у брак ступити. Тога ради морају се исти на њ посебном молбом обратити, приложивши истој *слиједеће од пароха невјестина издате исправе:*

а) крсни лист са свједодбом о дјевичком стању невјесте;

б) свједодбу о њеном моралном и религијозном владању;

в) свједодбу о моралном и религијозном владању њених родитеља;

8. **Законито постојећи брак и трајање пошљедица његових послије разрјешења (година црнине).**

Особе, које су једном ваљано склопиле брак, не могу у други ступити, *док први законито не престане;* а законито престати може брак само *смрћу ког женидбеног друга, или правоснажном пресудом надлежног духовног суда.* Тога ради мора свештеник код особа, које су већ једном биле ожењене или удате, прије, него к вјенчању приступи, увијек тражити или *смртни лист* првог женидбеног друга или *пресуду надлежног духовног суда.* У пошљедњем случају ваља свештенику *добро да пази,* да није дотичној страни

може бити као таковој, која је разводу првог брака крива, духовним судом *одузето право, да може у други брак ступити*. Налази ли се свештеник при том у каквој неизвјесности, мора се, прије него приступи к благослову брака, код надлежног епископа дијецезана о том извјестити.

Осим овога ваља свештеник на уму да има, да једном склопљени брак има важних посљедица и *послије разрјешења свога*, особито што се тиче *женске стране*. Наиме:

Ако је неки брак од надлежног духовног суда *проглашен ништавим*, или правомоћном пресудом *разведен*, или смрћу мужевљевом разријешен, не може се женска страна тога брака, *ако је трудна*, удати, *док не прође шести мјесеци*, од кад је тај брак горе поменутим начином престао; али ако докаже љекарском свједоџбом, да *није трудна и добије дозволу од надлежне политичне власти*, може у случају *важних* разлога већ *послије 3 мјесеца* ступити у брак — прије тога, ни под којим условом.

За поменуту дозволу мора се странка обратити на надлежну политичку област. Молбеници ваља приложити:

а) смртни лист првога мужа; или ако је брак пресудом надлежног духовнога суда уништен или разведен, тада *пресуду тога суда*.

б) свједоџбу у државној служби стојећега љекара, да није трудна. Она се свједоџба мора издати на темељу њештачке прегледбе, извршене истом *кад је 3 мјесеци прошло*, од кад је брак уништен, разведен, односно смрћу мужа разријешен. Осим тога ваља навести у молбеници и

в) важан разлог, за што се та дозвола тражи.

Ако је први брак дотичне женске, која се хоће прије времена поново да уда, разријешен *смрћу мужа*, а не *пресудом надлежног духовнога суда*, мора се осим дозволе надлежне политичке власти исходити *још и дозвола епископа дијецезана*, којом се дотична женска разрјешава од дужности *удовичке крипине*.

На пошљетку позивље се свештенство, *да не само у овом, него и у свјема другим случајевима* сав свој морални уплив у народу на то употријеби, да особе, којих је пређашњи брак смрћу женидбенога друга разријешен, *биле оне мушке или женске, не ступају у нов брак, док се не наврши година црнине* т. ј. година дана, од кад им је покојни друг преминуо. Народ ваља упутити, да права хришћанска брачна љубав и међусобно штовање супруга не траје само до гроба, него и преко гроба, и да света наша православна црква, налажући им годину црнине, ништа друго не чини, него их опомиње на поштовање, које би они и онако — *без свке заповиједи* — дужни били успомени свога покојнога друга. Према томе дакле упућују се свештеници, да *без нарочите дозволе епископа дијецезана брачне удовице и удовци не благосиљају, док не прође година црнине или година жалости*.

9. **Четврти брак и свечано обављене заруке.** Особе, које су већ *три пут* биле оженьене или удате, не могу *четврти пут* у брак ступити без нарочите дозволе епископа дијецезана, и то без обзира, да ли су први бракови њихови смрћу брачнога друга или пресудом надлежнога суда разријешени.

Исто тако ни особе, које су *свечаним т. ј. црквеним начином, одијељено од вјенчања* заручене, не могу с другом особом, осим заручене, без нарочите дозволе епископа дијецезана ваљано склопити брака.

10. **Сродство.** Сродство, које сачињава брачну сметњу, може бити:

а) *наравно, природно, једнородно, или сродство по крви.* Ово настаје постанком једне особе од друге, или обију од заједничке треће, и сачињава брачну сметњу: *у правој лози* без ограничења за све особе, које се у тој лози налазе; *у споредној* до седмога степена укључиво.

б) *духовно сродство, или кумство.* Ово настаје *крштењем* и сачињава брачну сметњу између кума и његових непосредних (директних) потомака с једне стране, и кумчета и његових непосредних потомака с друге стране, као и с матером кумчета до седмога степена укључиво.

в) *законско, грађанско, или сродство по посињењу.* Ово настаје посињењем, и сачињава брачну сметњу између поочима и његових директних потомака с друге стране, као и с матером посиника до седмога степена укључиво.

г) *двородно и тородно пријатељство, или својта.* Ово настаје ушљед *брака*, и сачињава брачну сметњу: **ако је двородно**, т. ј. таково, које настаје ушљед једнога брака између двију породица, у *правој лози* без ограничења за све особе, које се у тој лози налазе; у *споредној лози* до петога степена укључиво, — шести и седми степен посредне лозе дозвољени су, ако се не покаже „**сліттіе именъ**“ (confesio nominem, σύχυσις τῶτ ογδμάτογ); а **ако је тородно** т. ј. таково, које је настало ушљед два брака између три разна породична круга, до трећега степена укључиво.

д) *полупријатељство или полусвојта.* Оно настаје ушљед *свечане*, т. ј. *црквене, од вјенчања одијељено извршене заруке*, и сачињава брачну сметњу између једног заручника и крвних сродника другог заручника, до другог степена укључиво. Према томе не може заручник узети: матер, сестру или кћер своје покојне заручнице, нити заручница поћи: за оца, брата или сина свога покојнога заручника.

11. **Скрбништво и старатељство.** Између *скрбника* односно *старатеља* и њиховој скрби односно њихову старању повјерених малољетника, не може се ваљано склопити брак, док год *то њихово* скрбништво односно старатељство правно не престане. Напротив између њихових *сродника*, било директних или индиректних, као и других особа, које нијесу њихови сродници, и њиховој бризи повјерених малољетника, може се ваљано склопити брак и *за трајања њихова скрбништва односно старатељства*, али према тачки III. 5. овога упутства *само уз њихову и надлежнога државнога суда дозволу.*

12. **Разлика вјере.** Источно православни Хришћани не могу ступити у брак с особама, које нијесу хришћанске вјере, док год те у Хришћанство не пријеђу.

Што се тиче *смијешаних бракова* т. ј. бракова између православних и неправославних Хришћана, за њих ће изићи посебна наредба, која ће нормирати сва питања, која се тичу тијех бракова; дотле пак морају свештеници сваки таки брак, чим исти у виделе дође, епископу дијецезану пријавити, и од њега даље упутво тражити.

13. Недозвољени и кажњиви чини могу бити такође брачна сметња за особе, које су те чине починиле. Ово настаје:

а) *у случају отмице*: Ко женску главу, било дјевојку или удовицу, *силом* отме, или је *застрашивањем, пријетњом* или *преваром* на таково мјесто одведе, гдје је она приморана, да се покори његовој вољи и власти, не може с њоме дотле ваљано

склопити брака, док се она налази у његовој власти, и не буде повраћена у стање потпуне слободе.

Случајеве отмице морају свештеници не само свом епископу дијецезану, него и надлежном државном суду као државним законима јавно прогоњиви злочин одмах пријавити.

б) *у случају прељубочинства*: Особе, које су међу собом починиле прељубу, не могу се узети ни онда, ако се брак, који су они прељубом повриједили, било смрћу или судбеном пресудом коначно разријешн. Прељуба мора бити прије склапања брака доказана.

в) *у случају да један брачни друг ради о глави другом брачном другу*: Ако двије особе *и без претходне прељубе* уговоре, да ће се узети, па у ту сврху раде о глави оном брачном другу, који им на путу стоји, да се узму, тада се таке особе не могу узети, макар се онај брак, који им је на путу стојао, (смрћу или судбеном пресудом) коначно и разријешно.

г) *у случају дражења на развод брака*: Између особе, чији је брак судбено разведен, и оних, који су тај развод дражењем брачних другова, или другим којим казне достојним чином проузроковали, не може бити ваљана брака.

д) *у случају осуде због злочина*: Особе, које су осуђене због злочина на тешку или најтежу тамницу, не могу склопити брака од дана, кад им је пресуда проглашена, па док потпуно не надрже казну.

14. Припадање к војсци и држављанство. Осим горе поменутих околности ваља свештеници нарочито да паде:

а) *да не би вјенчали кога, ко није прост од војничке дужности*. У ту сврху морају свештеници тражити од момака *свједочбу надлежне команде области да нијесу војни обвезници*; или ако су исти припадници босанско-херцеговачке војске, морају тражити од њих *женидбену дозволу надлежне војничке власти*.

За момчад босанско-херцеговачких пјешачких чета издају те дозволе заповједници односно пуковнија, за возарску момчад (Train-Mannschaft) заповједник односне ц. и кр. возарске дивизије. Молбе пак за подијељење тијех дозвола, морају се поднашати *код надлежног командног уреда*, гдје ће се молитељ поближе моћи извјестити о том, како ће до поменуте дозволе доћи. (Наредба високе земаљске владе за Босну и Херцеговину од 9. 21 јуна 1888. бр. 12749 I.).

Свештеници ваља војне припаднике да упуте, да је држање овога прописа у њихову властитом интересу, јер ће иначе штетне посљедице своје непослушности сами себи морати приписати.

б) *да не би вјенчали кога аустријскога или угарскога држављанина без дозволе надлежне политичне власти*.

По наредби вис. зем. владе за Б. и Х. од 22. дец. 1887. I. бр. 72.411 I. припада право дијелити ове дозволе *окружним властима*; с тога морају свештеници сваког аустријског или угарског држављанина, који би желио у Босни и Херцеговини ступити у брак, ради те дозволе на окружну област упутити, гдје ће се поближе извјестити о начину, како ће до те дозволе доћи.

в) *Што се тиче припадника страних држава*, од њих ваља тражити дозволу њиховог надлежног *конзуларног уреда*.

15. Диспензације или разрјешења од брачних сметња. Што се тиче разрјешавања од горе истакнутих брачних сметња, ваља разликовати сметње, које су утемељене само на *грађанском* — од оних, које су утемељене на *црквеном* законодавству као и оних, којима је *како грађанско тако и црквено* законодавство заинтересовано. У првом случају припада власт разрјешавања надлежним *државним органима*, у другом *епископу дијецезану*, а у трећем ваља исходити разрјешење од *обадвије власти* — и духовне и свјетовне.

Што се тиче сметња, у погледу којих припада разрјешавање епископу дијецезану, ваља да молитељ односну молбеницу њему, непосредно или посредно, преко надлежнога свога пароха поднесе. У молбеници ваља *јасно и вјерно* описати дотичну сметњу, и навести *разлог*, за што се разрјешење добити жели. Ако је молбеница преко пароха управљена, има парох, проучавајући исту, потврдити истинитост навода њених, или сам са своје стране сметњу описати, и навести разлоге, који говоре *за* и *против* разрјешења. Код брачне сметње сродства има парох уз опис сметње још и *таблицу сродства* приложити. При опису се ваља служити називима опште познатима; иначе их ваља сваки пут нарочито разјаснити.

Приликом подношења молбеница за разрјешење ваља свештеник да поучи брачнике, да ће архијереј власт разрјешавања само код *најмањих* брачних сметња, и то *врло штедљиво* употребљавати, да ће дакле поменута разрјешења само у случају *крајње нужде* дијелити; с тога да се брачници превећ не ослањају на ту власт него сходно прописима своје цркве живе, и чекајући архијерејско рјешење своје молбе, коме се морају безусловно покорити, *јер једном недозвољена брака архијереј неће никад дозволити*.

16. Нужне исправе. Прије него се приступи к огласима, односно к вјенчању, мора свештеник од брачника потражити слиједеће исправе:

а) *крсни лист* од свију особа, које нијесу из његове парохије без разлике спола; од особа пак, које се не могу исказати крсним листом, јер матице нијесу вођене, или су вођене, па случајем неким пропале, ваља исти накнадити тако званим „*изводом* дополнительным“, који се издаје на основу судбено преслушаних и заклетих свједока, који су потврдили доба, (дан, мјесец и годину, или само годину) рођења дотичне особе. Образац за овај лист са нужним упутством издаће се посебном наредбом.

б) *свједоџбу надлежнога пароха о безбрачном стању* од свијех привобрачника, који нијесу из његове парохије без разлике спола; од другобрачника пак: *смртни лист првог брачног друга*, ако им је први брак смрћу разријешен или: *бракоразводну пресуду надлежнога духовнога суда*, ако је први брак судбено разведен. Ову посљедњу исправу мора свештеник тражити и од својих парохијана.

в) *свједоџбу надлежне касарске власти, да женик није војни обвезаник* од свију женика без разлике, да ли су они из његове парохије или не; а ако је дотичник припадник босанско-херцеговачке војске, онда: *женидбену дозволу надлежне војничке власти*.

г) *женидбену дозволу надлежне окружне власти* од свијех аустријских и угарских држављана без разлике спола и узраста; од страних држављана: *женидбену дозволу надлежнога конзуларног уреда*;

д) брачно извјешће т. ј. свједоџбу надлежног пароха, да је брачни испит извршен, оглас свршен, и да браку брачника нема никакве сметње, ни са стране цркве нити са стране државе, — од свијех особа, који нијесу из његове парохије;

е) писмено разрјешење надлежне духовне или свјетовне власти у случају, да је намјереном браку каква сметња на путу стала, па је иста горњим разрјешењем уклоњена. Ову исправу мора свештеник и од својих парохијана тражити.

ж) писмени благослов епископа дијецезана од свршених богослова, ако се исти мисле када рукополагати.

Без односних горепомонутих исправа не смије се вјенчање свршити; а по вјенчању морају се исте чувати код пароха, који је вјенчање свршио, јер је он једини за исто и одговоран.

IV.
О вјенчању.

1. Пошто су сви услови за склапање брака испуњени, морају се брачници, ако њихову браку нема никакве сметње, или је иста разрјешењем надлежне власти уклоњена, прије него приступе к светој тајни брака, *исповједити и причестити*, и то свака страна код свога пароха.

Исповијед ова и причешће мора се извршити *2—3 дана прије вјенчања*, наравно пошто су се брачници ваљано за то спремили, постом и молитвом.

2. Вјенчање се мора свршити у парохијама, *у којима постоје цркве или ћелије*, само у цркви односно ћелији, у изванредним случајевима дозволом епископа дијецезана и изван цркве односно ћелије.

Исто то ваља и за парохије *које немају своје цркве нити ћелије*, ал су због близине *додијељене другој којој цркви или ћелији*.

У осталим пак парохијама, које нити имају своје цркве нити ћелије, нити су другој којој цркви ил' ћелији додијељене, даће епископ дијецезан на приједлог окружног протопресвитера паросима општениту дозволу, да могу и по домовима вјенчавати, док се храмови Божји свуда не подигну.

3. Свршавало се вјенчање у цркви или ћелији, или другом ком прикладном мора се свршити *увијек прије подне*, и то ако се литурђија служи, *послије литурђије*, а само у случају *велике нужде* између јутрење и литурђије.

Вјенчавање послије подне или у вече забрањује се свештенству под пријетњом најстрожије црквене казне.

4. Исто тако ваља свештеници да се чувају, те без дозволе епископа дијецезана не вјенчавају бракова *у дане, у које је црква забранила вјенчавање*. Ти су дани:

а. од 14. новембра до 6. јануара т. ј. од божићних поклада до празника Богојављења; — четрнаестога новембра (на покладе) може се још вјенчавати, а шестога јануара (на Богојављење) не може.

б. од месопусне недјеље до недјеље Томине; — на месопусну недјељу може се још вјенчавати, исто тако и на Томину.

в. од недјеље свијех светих до 29 јуна т. ј. од прве недјеље по Духовима до Петрова дне, — у недјељу свијех светих може се вјенчавати, исто тако и на Петров дан.

г) од 1 до 15. августа т. ј. од поклада па до празника успенија Богородице; — првог се августа не може, петнаестога (на празник Успенија) може вјенчавати.

д) дне 29 августа т. ј. на празник усјечења часне главе светога и славнога прока Јована.

ђ) дне 14. септембра т. ј. на Крстов дан; на посљетку:

е) сриједом петкom преко читаве године забрањено је вјенчавање.

5. Вјенчање се мора свршити *јавно у присуству 2 пунолетна, часна и поштена свједока* (вјенчана кума), пред којима морају брачници исказати своју слободну вољу и пристајање на брак.

Бракови, у којима се добило разрјешење епископа дијецезана од какве црквено-правне брачне сметње, морају се *у тишини, без свакога пировања и клопота, и само у присуству кумова благословити.*

Свједоци и брачници, а тако исто и остали сватови, морају бити при вјенчању *тријезни и при потпуној свијести*, иначе се не смије приступити к вјенчању.

Свештеник и свједоци ваља нарочито на то да пазе, да воља брачника буде *слободна, озбиљна и истинита, без страха и силе, без битне самообмане и преваре.*

Примјети ли свештеник, да се брачници немају воље узети, ал' да то не смију јавно у цркви да кажу; не смије их вјенчати, и мора одмах о том епископа дијецезана извјестити, наведавши уједно и разлог, за што није свршио вјенчања.

6. Бракови се морају благосиљати *по пропису, који је у требнику наведен*, и то: један за другим, а не више њих заједно. Првобрачници се имају благословити онако како је за првобрачнике, другобрачници, како је за другобрачнике прописано. Ако је једна страна првобрачна, а друга другобрачна, мора се пропис за првобрачнике употријебити. Вијенци се међу и првобрачницима и другобрачницима, а тако исто и претење.

По свршетку вјенчања мора свештеник пред лицем цркве *поучити брачнике хришћанском поуком о браку.* У тој поуци ваља, осим горе већ истакнутога, нагласити да је темељ њиховој брачној вези и животу рађање и васпитавање дјеце у страху Божијему, у светој вјери православној и свакој врлини — људској и хришћанској; да је брак установио сам Бог заради узајамнога потпомагања, вјерности и љубави у срећи и несрећи земаљскога живота људскога; муж нека љуби жену као сам себе, а жена да буде мужу вјерна, привржена и одана; и пошто је брак по ријечи св. апостола Павла слика и прилика свете везе Христа Спасителја с његовом црквом, то је нужно да се брачни другови у животу своме тако часно и поштено владају да се потпуно сачувају од сваке прилике и сваког повода, којим би једно с другом изазвати могло макар и најмању сумњу супружке вјерности и оданости.

У погледу брачних слава и пирова, ваља свештеници својски на срце да метну брачницима и њиховим старјешинама, а тако исто и свјема другим сватовима, да се чувају раскалашних игара, пијанчења и у опште неразборитога расипања свог крваво стеченога иметка. Грјехота је, трошити своје у незнан благо, код толиких још неподмирених општих потреба цркве и народне школе своје, које се као из мртвих дижу и споро — врло споро — с нужним намјештајем и украсом снабдијевају.

7. Вјенчање мора свршити *својствени парох брачника* т. ј. парох, у чијој парохији брачници имају своје стално и редовно пребивалиште; — код особа, које немају сталнога и редовнога пребивалишта, парох мјеста, гдје бораве. Ако су брачници *из разних парохија*, надлежан је за вјенчање — по обичају ове дијецезе — парох женихов.

Ако је надлежни парох *одсутан, или иначе спријечен*, свршава вјенчање његов стални, односно за тај случај само постављени замјеник.

У осталом *дозволом надлежнога пароха* може и други свештеник ваљано благословити брак; ал' за вјенчање одговара у том случају *не само свештеник, који га је свршио, него и парох, који му је за то дозволу дао.*

Дозвола се може дати само оном свештенику, *који има презвитерски чин, припада овој дијецези и није одлучен од општења.* Она мора бити *писмена, и власторучно потписана* од онога, који је издаје; а може гласити на *један или више* случајева, само ти случајеви морају бити *тачно и потпуније* у њој назначени. Према томе мора дозвола садржавати: име и презиме онога, који је издаје; име и презиме онога коме се издаје; име и презиме брачних другова, који се морају вјенчати, мјесто њихова пребивања и кућни број.

8. Послије вјенчања мора свештеник, који је вјенчање свршио, исто *у матицу вјенчаних узети*, а односне исправе брачних другова к себи на чување узети; ако су брачници из разних парохија, мора још *извјестити пароха невјестина*, да је његову парохијанку Н. Н. са својим парохијанином М. М. тога и тога дана, мјесеца и године по обредима свете православне цркве вјенчао. На темељу овога извјештаја мораће тада парох невјестин *у свој домовни протокол увести*, да се дотична удала, и да је из парохије изишла, назначивши уједно и дан, кад се удала, а у рубрици „примједба“ и за кога.

V.

Наредба ова ступа одмах у живот. С тога се позивају сви свештеници Богом чуване митрополије наше, да се при склапању и благосиљању бракова у будуће неодступно по њој владају, имајући на уму, да ће у противном случају за свако ма и најмање занемарење дужности своје, у овом погледу најстрожије кажњени бити. Осим тога морају протопрезвитери и све парохијално свештенство ову наредбу у протокол, који је за окружнице одређен, дословце преписати и чешће прочитавати, како би у даној прилици тачно и правилно по њој поступити могли.

Ако би коме свештенику у наредби овој што нејасно било, мора се ради нужнога разјашњења на свога окружнога протопрезвитера, а по потреби и на нас као епископа дијецезана обратити.

У Доњој Тузли, 9. маја 1894.

А. Е. и Митрополит Зворничко-Тузлански:

НИКОЛАЈ, с. р.

ХРИШЋАНСКЕ ВРЛИНЕ.

Намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.

Превео и попунио:

Јован Петровић,

катихета и професор на кр. вел. гимназији, кр. вел. реалци, и учитељској школи у Загребу, витез црногорског ордена Књаза Данила I.

(Свршетак).

19. Поучавање.

Предајући народу израиљскому закон, којега добн од Господа на гори Синајској, св. пророк Мојсије заповиједи народу: „*Чуј Израиљу: Господ је Бог наш, Господ је један. За то љуби Господа Бога својега из свега срца својега, и из све душе своје, и из све снаге своје. И нека ове ријечи, које ти ја заповиједам данас буду у срцу твом, и у души твојој, и често их напомињи синовима својим, и говори о њима кад сједиш у кући својој, кад идеш путем, кад лијежеш и устајеш* (Второз. 6, 4—8). Ове ријечи рекао је Мојсије онда, кад његове књиге још нијесу биле написане, већ се учило само усмено. Но послије тога, кад је он у пет свештених књига описао сву историју створења свијета, првобитни живот рода човјечијега и закон Божији, који је дат Израиљцима, он је предао те свештене књиге Левитима — служитељима Божјим, да их чувају.

У вријеме „*опросних година*“ т. ј. сваке седме године, кад Израиљци нијесу ни орали ни сијали земљу нити се бавили пољодјелством, морали су Левити, по заповиједи Мојсијевој, што чешће јавно читати те свештене књиге. „*Читајте*“, заповиједаше Левитима св. пророк, „*овај закон пред свијем Израиљем да чују. Сабравши народ, људе и жене и дјецу и дошљаке, који буду у мјестима твојим, да чују и уче и да се боје Господа Бога вашега, и држе и творе све ријечи овога закона. И синови њихови, који још не знају, нека чују и уче бојати се Господа Бога вашега, докле сте год живи на земљи*“ (Второз. 31, 11—13).

Народ Израиљски примио је к срцу тај савјет св. старца — Боговидца. Читајући закон Божији с почетка само у „опросне године“ и на празнике, а касније, кад су се свештене књиге раширile, почеше Јевреји читати их и по појединијем кућама; а кад је пронађена штампарија, није се могла наћи ни једна јеврејска кућа, у којој не би била или цијела Библија старога завјета, или барем петокњижије Мојсијево, псалтир и молитвеник. Достојно је пажње, да, без обзира на велику ревност Јевреја за читање св. Писма, нема код њих никаквијех јереси, већ сви они једнако вјерују у свим крајевима земље.

Истину морамо рећи, народ Израиљски много је страдао; особито од онога доба, кад не хтједе примити Спасителя свијета, кад је дошао. По пророштву Његову, Јерусалим је разорен, а Јевреји су расијани по свима крајевима васионе и изгубише своју очевину. Народ Израиљски, премда је расијан по цијелом свијету, ипак се није смијешао с другијем народима, већ благодарећи својим књигама и ревному читању, — он је остао у вјери својијех отаца, сачувавши у цијелости своје законе и древна предања. Из државе у државу — с једног краја на други гоњене Јевреје у Шпанији и Германији,

жестоко су их мучили, сви су их мрзили. Но ипак, без обзира на нерасположење Хришћана према Јудејима, морамо се дивити њиховој љубави према изучавању слова Божијег, њиховој издржљивости, њиховој једнодушности и братству, којим они савлађују силне народе. Кад су Јевреје пљачкали, мучили и гонили, они су се селили у туђе крајеве подерани, голи и боси, али су носили са собом своје књиге, као светињу, као најдрагоцјеније благо. Јеврејју је закон свет и обвезан. Субота је њему прави дан одмора и побожности, кад оставља на страну све свјетске послове, цио се дан посвећује Богу и заједничком читању његовог св. закона.

Шта би било, љубезна браћо, кад би тако било и код нас? Што, кад би се ми обвезали строгим законом, који захтијева од свакога — да неизоставно буде писмен, да свето чува празнике, одлажући на страну „сваку свјетску бригу“ и прибављајући храну нашој бесмртној души богослужењем у цркви, читањем св. Писма, и других корисних и поучних књига? Какав би диван живот био међу нама, какво би било код нас добро, кад би нам било са свијем страно: пијанство, лумповање, картање, сваће, тучење, скаредне ријечи, завист, злоба, разврат, и кад би сви ми били испуњени Божијим ријечима о братству, о искреној љубави, кад би ми знали молитве, као што сваки Јеврејчић зна своје молитве и њихов смисао, кад би сви ми живјели по ријечима св. апостола Павла: *„говорећи међу собом у псалмима и химнама и пјесмама духовнијем, пјевајући и појући пјесмама духовнијем у срцима својијем Господу“* (Еф. 5, 19 и Кол. 3, 16), проводећи доконо вријеме, дакле, *„у појању и пјесмама духовнијем“*, мјесто ћепчарења и сваке непристојности... Онда би „свјетлост наша свијетлила пред људима“ и не би било код нас непослушне дјеце, распуштене младежи, неморалнијех, злобнијех пакосника, крадљиваца и лихвара, пијаница и преступника, не би било код нас ни робије ни казнионе, препирке рјешавале би се мирно, али праведно; мир Божији, *„који превазилази сваки ум“*, царовао би у нашем животу, распростирући свуда срећу, мир и задовољство. Тако је и било код првијех Хришћана. Вјера и наука била је код њих више свега. Ако је Јеврој или незнабожац зажелио да ступи у цркву Христову, нијесу га тако брзо примали. Он је морао да зна, каква је наука Христа Спаситеља, у чему је она више учења Јевреја, а да и не говоримо о незнабошцима. За крштење морао се добро спремити, одрећи се све јеврејске гордости, и незнабошког сујеверја. Високоучени људи, који су огрезли у тјелесним страстима, не познавајући никакве духовне насладе, кад узму у руке јеванђеље или посланице св. апостола, промијенише начин живота, почеше тражити истину и највише је у хришћанској цркви и хришћанском животу.

Читајући исповијед великога учитеља западне цркве блаж. Августина, који се родио у IV в. од незнабошца — оца а матере хришћанке, по имену Монике, ми видимо борбу сујетнога свијета са бесмртнијем духом. Човјек ум, познат као први говорник и учитељ говорништва, који је служио једино својим тјелесним страстима, сви незнабошца, коме није било ништа свето и ништа грјешно, у најбољем цвјету својих година и славе, наједанпут се одрече свега, што је прије било циљем његова живота, одбацује сву гордост, све нагоне грјешнога тијела. Сједећи под смоквом, Августин је лио горке сузе, желећи постати хришћанином

и мољаше Господа да му просвијетли грјешну душу својим словом. Наједанпут га изненади дјетињи глас, који му говораше: „узми и читај!“ Он се трже и не опази никога, али му поглед застаде на књизи, што поред њега лежаше. Отвори књигу прочита ријечи из посланице св. ап. Павла к Римљанима (13, 13—14): *„да ходимо пристојно као по дану: не у ждерању и пијанству, не у блуду и нечистоти, не у свађању и зависти, него се обуците у Господа нашега Исуса Христа, и тијелу не угађајте по жељама“*. На томе је завршио читање и више му није било нужно. За читања наведенијех ријечи ушла је у срце његово благодат Божија, све сумње у истину хришћанства нестадоше. Забиљеживши то мјесто св. Писма, Августин заклопи књигу, оде к своме пријатељу Алипију и приповједи му што се догодило. Алипије рече: *„слабога у вјери примајте лијепо, да се не смета савјест“* (Рим. 14, 1.). Оба друга одоше за тијем к матери Августиновој и приповједише јој све. Побожна Моника с радоснима сузама захвали Богу. Није се узалуд она мучила и бринула. У сент. 387. год. Августин се крсти, али се за крштење спремао три мјесеца, у самоћи код свога друга Верекунда, не далеко од г. Милана, гдје је живио, велико свјетило цркве Христове, св. Амвросије. Тамо је — с матером, сином Адеодатом, братом Навигијем, Алипијем, Ліценцијем и Тригетијем, од којих су ова два посљедња били његови ученици, и са своја два стрица — Августин проводио све вријеме у читању св. Писма и религијозним бесједама. Ко је познавао прије ватреногa, похотљивога Августина, сад га није познао. Мјесто говорништва, којим се је прославио, он је у вријеме, кад није имао религијознијех вјежбања, бавио се заједно с матером господарством, радио је својим рукама, да код гостољубивога свога друга не једе хљеб бадава. А тако су радили и други. Јутром рано сви би устајали на молитву. И за вријеме одмора и за вријеме рада разговарали би се о светијем предметима. Августин није имао доста дана, већ је и по цијеле ноћи непрестано читао, усхићен псалмима, које је пјевао из дубљине срца. Тешко је представити радост матере његове Монике. У животу свом није ништа тако жељела, него да види незнабошца сина свога учеником Спаситеља, слаткога Исуса. Сви они дани и недјеље бијаху њој једна захвална молитва. У ње је био и дубоки ум, коме су се сви дивили. Једанпут у разговору зашта неко, како се слаже зло у свијету са Богом уређеним поретком, или оно нарушава тај поредак? Мушкарци и сам учени Августин не могаше на то одговорити, но Моника рече: „може бити у свијету што — шта и изван поретка, јер зло, које постоји, не може бити дјело Божије, но промисао Божји није оставио зло у нереду, већ га је потчинио вишему поретку, који му одговара“. „Могло би се рећи: рат је зло, но он је потчињен своме поретку, — свјетској историји, од које долази добро. Мачем и огњем потребно је често освојити предјеле, да се може у њима посијати хришћанство и просвјета“. У овакијем разговорима проламало је вријеме тланошима тога друштваца. — Августин се одрекао плаће, коју је примао као учитељ говорништва, па и својих материјалних дјела, која је у незнабоштву написао. Године 387 оде он у Милан. С њиме су били његов отац и син, који се желјаше крстити. Под руководством пресвитерâ Миланскијех и самог св. Амвросија, Августин, и његови сапутници допуштше своју просвјету хришћанскијем

истинама и удостојише се тајанствене купке св. крштења. Није могуће описати њихове радости, кад се приближавао дан велике суботе, и оне ноћи између суботе и свијетлога Васкресења, крстио их је св. епископ Амвросије. Августин пише о себи да је од духовне сладости, коју је окусио у св. крштењу, био цијелога живота свога сит. Прожививши неколико мјесеци у Милану, зажели Августин да се с матером и сином, и братом и другом Еводијем поврати у Африку, да живи мирно у мјесту рођења у Тагасту на славу Божију, и на своје и својих земљака спасење. Најпре одоше у Рим, а отуда у луку Остију, где су наумили укрцати се у лађу. Једанпут у Остији Моника са сином својим, стојећи код прозора и упријевши очи своје у прекрасни врт, што је пред њима лежао, баци духовне погледе у тајанствену област вјечности, у мјесто мирно, у мјесто мирисно, где допире свјетлост лица Божија. Предметом њезина размишљања и бесједе са рођењем сином било је васкресење мртвијех и њихово погребење. „О, сине мој!“ рече она, „на овом свијету нема више за мене ништа угодна! Шта ја сад овдје требам? Нада, у којој сам живјела, испунила се. Једина ова држала ме овдје. Желила сам, да тебе видим Хришћанином, па да умрем. И Бог мој услишао је моју грјешну молитву. Ти си ступио у његову службу и сад си слободан од веза овога свијета. На шта још имам ја овдје тражити?“ Тако је говорила св. Моника, у дубокој љубави својој бринући се за просвјету не само сина свога, него уједно и његовијех другова, као да су и они сви били њезина дјеца. Петога дана послије тијех ријечи разболи се она. Болест је била па смрт. Августин је слушао њене миле ријечи и не могаше утјешити се. Опраштајући се пред смрт своју са блискијем рођацима и знанцима, св. Моника, кад је запиташе гдје жели да је саране, одговори: „сарањите ме гдје хоћете, и не брините се за тијело моје, за једно вас само молим, не заборавите ме пред олтаром Господњим, гдје били да били“. Блажена Моника умре у 56. год. старости своје. Августин јој заклопи очи, а Адеодат заплака. Еводије узе гусле и запјева псалам 100-ти: „*Милост и правду пјевам; тебе, Господе, славим. Размишљам о путу правом, кад би год дошао к мени, ходим у безазлености срца својега у дому свом*“ и т. д. Сви плакаху, но Августин није могао. Њему се чињаше да је то увриједа оплакивати такав блажен свршетак свете Хришћанке. Само за онима треба плакати, за којима је послије грјешног живота нужна жалост. Но тако говорише уста, а иначе говораше срце. И над гробом њезинијем није он плакао, него се молио Богу да му налијечи његово боно срце. Ноћу је натапао сузама свој кревет. Он је плакао због свог безбожног живота и за оном, која му даде нови хришћански живот, за њезиним трудима и подизима.

Ми споменусмо живот блаженог Августина и његове матере у цијељи, да дадемо свима матерама живи образац матере — учитељице, која је стављена за задаћу живота свога да обучава сина и да му уцијепи у срце његово света благородна чувства.

Не може се порећи, да је и у српском народу било и има увијек сличнијех светијех матерâ — учитељицâ, много подвижника у просвјећивању народа свјетлошћу Христове истине. Узмимо само „Србљак“ и књигу „Животи светих угодница и угодника Божијих“ па ћемо наћи не само многе угоднике и угоднице не само од српског рода и племена већ и

од других православних народа, који учише ријечима, писмом и дјелом без умора, да су служили свим својим умом и свима својим силама. Но наука Христова није још проникла све слојеве народа, а то понајвише с тога, што се међу многима добрих и побожних родитеља нађу лажи и такијех, који се не брину за просвјету своје дјеце. Дјеца, кад не виде код родитеља добра примјера, одрашћују често као дјеца незнабожаца, а често још и горе. А колико има код нас лажнијех учитеља?! Духовни оци непрестано се туже на безбожност народа, која сваким даном расте, на његову равнодушност према цркви својој. По селима су цркве у недјеље и празничне дане празне, а људи остају код куће и одају се пијењости или одлазе на сајмове и пијани се враћају кући и неко доба ноћи са таком виком, псовком, свађом, чега и код незнабожаца нема. Можемо ли се од дјеце такијех родитеља надати добром хришћанском животу? Један свештеник приповиједа нам, да је у својој парохији затекао обичај, да се дјеца крштавају облијевањем, по римокатоличком обреду, а не потпуњењем, по православному. Он је одстранио тај туђи наш обичај и почео је крштавати потпуњењем, по предању цркве наше и по обичају нашијех отаца. То се није свима допало, а само за то, што не знају обреда наше св. цркве. Има још и другијех ствари, које се догађају у цркви, а не би смјеле бити, тако: гласно разговарање у цркви за вријеме богослужења, улажење и излажење, пљување по цркви, смијех и друго којешта. Пита се: како то да у православном друштву има такијех дивљака? Одговор је кратак: од домаћег, материног васпитања. Она га је родила, радује му се; но сачувај Боже да би га ко укорио, кад учини касније какву непристојност. Зло и наопако. Дијете нејзино не смије ни учитељ у школи казнити. Она га храни, пушта му све на вољу. Дијете се развија тијелом, но дух му заостаје. Дијете одрашћује, но ни мати а ни отац не научише га ни једну молитвицу, ни закону Божијем; у цркву га нијесу водили, код куће је слушало гадне ријечи и т. д. Од такова одгоја не може ни плод бољи бити, гдје мати не зна, а отац неће да дијете научи, да са тијелом напредује и дух. — Није така била св. Моника, мати Августинова. Њезин муж Патрикије бијаше незнабожац, човјек расијан, који не хтједе ни да чује што за Хришћанство, јер би оно сметало његову расипну животу. Дјеца његова видјела су код њега најгадније примјере, но мати их је потајно саветовала и учила не само ријечима, него и својим светим животом. И премда је Августин живио у највећем искушењу и живио грјешно, ипак сјеме Хришћанства, које посија добра мати у срце његово, није пропало, већ је расло, док није процвало чудним цвијетом његова обраћења. И учитељица његова мати — Моника доживјела је ту срећу да види и синове своје, и жестокога прије мужа свога у крилу Христове цркве. Ево, ко треба, да је прва учитељица: свака мати! Не користи говорити оцу и матери: не треба сада учити дјецу, школа је за то, да се науче свему. То није добро. Школско васпитање не може нигда замијенити домаћега васпитања. Читајући историју разнијех великијех људи, дознаћемо, да је темељ њихове касније величине положила обично мати, у чијој је руци не само тијело но и душа дјетета. Мати учи дијете већ у првом узрасту — чим се почну будити прве искре самосвијести — да ручицом својом направи на себи знак часнога крста, да

скрети ручице, да пољуби икону Спаситељеву и другијех св. угодника, који красе дом побожнога Хришћанина, да никад не легне и не устане без крста, — мати усађује у невино срце дјечије, како треба љубити Бога, како треба поштовати Њега и Његове светитеље, како се треба захваљити за сва доброчинства, — мати учи малишане, ко је био Спаситељ, да је Он — Син Божији, који је сишао с неба ради нашега спасења и да просвјети свијет, — упућује их, што је свето и богоугодно, што је гријех и одурно пред Богом, — и све то пада на плодну земљицу, на примљиво срце дјетиње, и све то, чему их научи мати у прве дане живота, остаће свето и неће се заборавити до смрти. И дође ли дјечачић или дјевојчица из родитељске куће у туђу кућу, у туђу земљу, међу туђе људе, и нађе ли зле, искварене, грјешне, и гадногa владања људе, неће се саблазнити, сиуда ће га пратити и чувати његова вјера и кад се нађу у злу, чуће глас материн: не слушај, не заборављај моје науке, држи се истине, држи се Божијег закона, — и добра дјеца остаће увијек добра и у најнећем искушењу.

Похвална је наука отца и матере за своју дјецу и за своју породицу. Но има наука виша, општехришћанска. Хришћанин је у општe дужан да буде свјетлост свијету; он је дужан да учи, гдје треба поуке, да би дио, што се уклањају од Божијих заповиједи, обратно на пут истине. Учитељ учи у школи дјецу свако корисно знање, но не учи само он, већ и ученици хтјели не хтјели уче један другог. Тупљи ученици гледају на даровитије и труде се да им подражавају, а ови по каткад и изван школе радо поучавају слабије. То бива и у друштву људском. Има Хришћана, који лијепо воде своју кућу, који тако утичу на друге и паметном ријечи и лијепијем примјером. Они нигда не пропусте богослужења, с њима иду у цркву и њихова дјеца и слуге. Њих нико не види у крчми, у кућама њиховијем влада свети мир. Тамо је марљивост, чистоћа, у општe примјерно господарство. Просјак не одлази с њихова прага без комадића хљеба, а који треба савјета, увијек га нађе. Непристојних ријечи нико не говори у њиховој кући. Многи таки самоуци научише се читати; у доколици читају они корисне књижице, поју црквене пјесме, воде разговор о унапређењу господарства, пчеларства, воћарства и т. д. Како је лијепо, како је угодно живјети у сусједству такијех људи! Њихов примјерни живот прања је поука за друге, који се колебају у вјери. Они су схватили високи смисао црквене науке, усрдно слушају проповиједи; св. литургија највеће је за њих уживање. Добри људи воле их, поштују и слушају, а зли их се боје и исправљају свој неразумни живот. А примјери и поуке таких примјерних Хришћана олакшавају труд духовнијех пастира у искорјењавању неразумног сујевјерја и пагубнијех порока, који подгризају у клици живот српскога народа као што су пијанство, крађа, лијеност, раиодушност према вјери и цркви, непоштовање старијих, невршење својих грађанских дужности и многи други. Тешко општини, гдје нема ни једног просвјећеног човјека, који би и друге могао својијем примјером просвјећивати. А колико ли је такијех општина, Боже, Боже!

Погледајте, како ружно изгледа такову мрачно село! Куће су — већијем дијелом колибице; у некијем нашијем крајевима граде куће од плетара и брвана, те их само изнутра намажу блатом — а не окрече, — а кров је већином сламом

покривен; врата су уска, да кроз њих једва се провући можеш, а прозори су папиром налијепљени; те колибице изгледају као да су у пустињи, ни лијепе, тарабе, ни плота; у соби је пусто, ни уредна стола, ни клупе, а о пехни ни говора; само се у јесен може видјети на столу по који хљебац, под креветом је кромпир, неколико лончића и по која здјелица, — ето то је цијело имање. Дјеца су само у кошуљи зими и љети. Народ изгледа смрknуто. Мушкарци се клоне посла, држећи да је срамота радити, једине жене треба да раде и да се за све брину. Цркву полазе ријетко, само на веће празнике; за вријеме проповиједи излазе на цркве. Покажи им пут к срећи, онда си им непријатељ. Треба одмах и неизоставно лијечити зло, уносити међу њих свјетлост науке, и она ће учинити своје, премда лагано, али ће учинити, јер још има старијех људи, који нијесу искварени, а има и младежи, која жедни за свјетлошћу. Највише је покварена младеж средњега узраста. *„Мислећи да су мудри — полудише“*. Мјесто побожног хришћанског живота, они завољеше леност, ружне обичаје, славољубље, оставивши рад, нравственост, смјерност, многи оставише шта више и цркву, као да у њој нема свега онога, што води човјека к земаљском и загробном животу. Мјесто тога, да разумно воде кућу своју и господарство, да буду од користи цијелом друштву, они почеше примати не врлине, већ пороке виших слојева друштва, а наиме: равнодушност према вјери, јавну безбожност и гадне обичаје. Прије не би нико чуо, да се који сељак карта, а сад је картање прешло некима у страст и раскућава многе. Но некијем кућама вија се поћу свјетлост у соби, не ради посла, не ради читања корисних књига, већ ради страсти, да се проигра на гадан начин новац, често крвава заслуга материна. Ту болест може залијечити само вјера, која продре у срце човјека. Ево гдје је нужно да буде сваки човјек учитељем, и да не оставља у грјесима своју заблуђелу браћу. Ево за што је нужно вријеме одмора испунити читањем богоугодних и корисних књига, да се проводи вријеме *„у псалмима и појању пјесама духовнијех“*, у разумнијем разговорима о господарству, о побољшању земље и воћарству, пчеларству, у опште о разумном раду човјека. Истину да кажемо, не треба се чудити, што се појављују међу народом таки пороци. Он је незаобразкен с тога, што му није нико показао, да може бити боље. Зими и у опште доколно вријеме досадно му је, па за то иде у крчму, и не сам, већ гледа да заведе још кога. Но о чему се тамо разговара? О томе што иде у прилог ђаволу и његовијем слугама. Друго је то, кад би у селу била читаоница, камо би, да избјегну дуго вријеме, састајали се људи да напитају душу религиозно-поучнијем књигама и часописима, гдје би се могло читати, да и неписмени чује, и о бољем господарству, о трезнији, примјерном животу.

Зар не би било боље, да се у сваком селу отворе *„вечерње школе“*, па да сељаци, мјесто да иду у крчму и пијевају гадне пјесме, долазе и слушају, што би им читао свештеник или учитељ, или други који писмени члан? Тако би опустиле крчме, карташнице, а напунила би се црква и школа. Српски је народ музикалан и воли појање. Лијепо би било, кад би се и на тима састанцима учило и црквено појање и народно пјевање. Сваке вечери требало би један сат неизоставно посветити црквеному појању, да не поји у цркви једини само појац, или

ових неколицина, већ сва црква. Треба, браћо, да се сјетимо, да је ово вијек свеопште просвјете. Прошло је оно вријеме, кад је сељак морао бити у тами, јер нијесу школе биле посијане тако густо као данас. Данас се брине и државна и духовна власт о просвјети средње и више класе народа. Државна власт а негдје — гдје је могуће — и сам народ, подиже школе, а духовна власт налаже свештенству и учитељству, да уче дјецу науци вјере и пјенију црквеном. Сељак, просвијећен у духу своје свете православне цркве, није више незналица, који слуша сваке глупости, већ је то — прави син православне цркве српске. Куда год погледаш по широком свијету, свуда се народи просвјећују свјетлошћу Христовом и почињу живјети новијем животом.

Сваки час се чује и чита, да је по која стотина шпијераца примила свето православље. У западној цркви био је обичај покорити народ силом и насиљно их крстити. Такав дух не постоји у нашој православној цркви, у којој влада дух кротости и братољубља. Кад је Христоф Колумб открио Америку, освојише Шпањолци најбогатије крајеве огњем и мачем, убијајући домороце, који до њихове навале живише спокојно, мирно и срећно: страдоше их злостављати и мучити, а ко неби хтио дати откупа ни предати се, тај би био жив на ломачи сажежен. Бјеснило осјећај тако је било велико, да су их дивљи домороци сматрали дивљацима. Кад су једнога главара дивљи људи цркне коже, који се не хтједе драговољно предати, метнули на подигнуту за њега ломачу и рекли му: предај се и крсти се, поклоњење ти се живот и спремљено ће ти бити блаженство у рају, он је запитао: а хоће ли и тамо у рају бити такијех бијесних бијелијех људи? А кад му одговорише, да ће их тек тамо бити највише, он им одврати: „кад је тако, онда ја волим изгорити на ломачи, него живјети у таком рају, гдје ће бити дивљи бијели људи“. Међу онима, који су гледали та варварства, био је млади католички свештеник Вартоломеј де — Лас — Казас. Још прије, гледајући разбојства и отимачину шпањолскијех чиновника, потакнут хришћанским племенити осјећајима, одлучи он да буде анђео — чувар и учитељ тога несретнога народа. Он оде у Шпанију и изради, да се томе народу признаду њихова људска права, и цио свој живот посвети апостолској служби. Као што дјеца окружују најбољега оца, тако и дивљаци окружаваху њега, гдје год би се само појавио и сматраху га посланником небеским. Но непријатељи га узаетопце пратише, бојећи се њега, као мужа света и човјека од ума, који је добио власт, да кривце због варварства казни. Но баш и не можемо назвати те народе варварима. Мексиканци бијаху просвјећени и без Јевропејаца. Они имађаху уређене градове, код њих се развијаше вјештине, проналасци, па и наука. Међу њима бијаше и астронома, који су знали кретање тјелеса небесних и њихова година разликоваше се само за $2^1/_2$ минута од бројања нашијех астронома. Папа Павао III. морао их је признати за „разумна бића“ и одредио је да им се даду свете тајне. Све је то посљедица неумрлога учитељства и заузимања Вартоломеја де — Лас — Казаса, просвјетитеља американскијех индијанаца. Измјеривши погама својима за вријеме својега апостолства простор, који је двапут већи од површине земаљске кугле, послије неуморне борбе с непријатељима, послије страдања душевнијех и свакопрсне оскудице, престави се он 1552. г., у 92 години свога много-

трудног и за милионе људи спасоносног живота, у свом манастиру, близу Мадрида, не примивши ни сана епископског, нити у опште икакве награде, којима га хтједе обасути краљ и влада.

Код нас је хвала Богу слобода у сваком погледу. Ми можемо исповиједати слободно свету вјеру православну и народност српску, али још влада по гдје гдје сиротиња душевна, тама незнања, у којој живи на хиљаде наше млађе браће. Они очекују свјетлости и, хвала Богу, већом и племенитијом свјетлости него прије свијетли сада црква и школа и поука добријех људи има пространо земљиште за неуморни рад. Само у учењу не заборављамо ријечи Боговидца Мојсеја: *„И нека ове ријечи, које ти ја заповиједам данас, буду у срцу твом, у души твојој; и често их напомињи синовима својим и говори о њима, кад сједиш у кући својој и кад идеш путем, кад лијежеш и кад устајеш“* (Второз. VI. 6—8).

20. Мирољубивост.

Међу блаженствима, која је Спаситељ наш Исус Христос показао човјеку налази се и мирољубивост: „Блажени миротворци, јер ће синови Божји назвати се“

Мир (одсуство сваког непријатељства према коме год) велики је Божији дар, велика је срећа. С тога је још у давна времена ушло у обичај особито код источнијех народа, поздрављати један другога са жељом мира. Спаситељ је заповједио Апостолима, да, улазећи у куће ради проповједи, поздраве укућане са миром (Мат. 10. 12). Прије одласка свога к Оцу небеспому, оставио је он људима мир свој (Јов. 14. 27), а миром је поздравио миле ученике своје послије васкрсења (Јов 20, 19). Већ то једно доста је, да се види, како је важан по човјека мир. С тога није ни апостол Павле узалуд непрестано говорио хришћанима: *„ако је могуће, колико до вас стоји, имајте мир са свијем људима“*. (Рим. 12, 18). Јао! људи не слушају заповиједи светијех. Погледајте на живот људски, колико је ту непријатељства, колико увриједа ближњега, колико тврдокорности, гоњења и страдања! Укротити лава и тигра — лакше је, него хрђава човјека. Подај му хљеба, он ће се бацити на тебе каменом; за лијепу ријеч он ће ти платити клеветом, и укаљаће твоје добро име. Још за вријеме земног живота Исуса Христа били су зли „породи аспидини“ (Мат. 12, 34) и апостол Павле тужи се у својој посланици Тимотеју (2. Тим. 4. 14) на Александра, „ковача“, који му много зла учини. Апостол савјетује Тимотеју да се и он чува од њега, за то му и, пише: *„ако је могуће“* имати мир са свима јер је држање мира често немогуће. А за што? За то, јер сваки човјек не зна владати над својим страстима и допушта да оне владају над њим. Има природа, које постојно траже напасти, не могу живити мирно. У мојој парохији био сам сједоком страшне свађе између два села. Љубопитљив, шта је узрок њихо-вој свађи, дознадох: свадљивци бијаху рођена браћа, отац њихов примјеран хришћанин и добар господар, васпитао је своја два сина у страху Божијем, у његовој породици владао је свети мир Божји. Синови се оженише и отац, знајући њихову мирну нарав, пред смрт своју у духовној опоруци раздијели међу њих своје имање по полак. Три године живише браћа мирно, по четврте године млађи брат стаде нијапчити и чинити старијему брату разне пакости за то, што га је овај подсјећао на опоруку очеву да живи трпљењо. С ракијом усели

се свако зло; настаде свађа, тучњава и немир. Старији брат бијаше врло стрпљив, но кад накости прије̂ђоше границу, изгуби и он стрпљење. Млађи брат продаде Јевреју своју половину куће и половину гувна. Јеврej пријави своје право на куповину, но старији брат не пусти га ни у двориште. Дође до парнице и ова се вођаше шест година. Суд не даде да се руши кућа, али пресуди да се дијели „гувно“ и штагаљ. Треба знати, да се парнице не свршују тако лако, јер их адвокати завлаче. Тако је било и овдје. Адвокати узеше све, и обадва брата тако осиромашише, да су морали продати очинску земљу. Старији брат у најбољим годинама полуди од туге и жалости. Нико их не могаше измирити због неодољиве злобе млађега. Мир се не поврати у ту кућу, док пијаница не изгуби сво своје имање и оде к Жиду за слугу а жена с дјецом — у бијели свијет.

Така је моћ страсти гњева.

Желимо ли ми (а има ли кога ко не жели?) да живимо са свима у миру, треба прије свега да се научимо чувати мир у нама самима, т. ј. научити се, да се ничим не узнемирујемо, већ на све да гледамо с хришћанскијем спокојством. Како често видимо, да се добри сусједи, који су увијек живјели у миру, због најмањег и врло незнатног случаја погрђују најгаднијим ријечима, због дјетета или због каквог пилета, и увијек нарушавају свети мир. До тада добри сусједи не похођају више један другога, ако су сретну не поздрављају се, у несретнијем случајевима мјесто сажалења и помоћи наражују своју злурадост и, што је врло често, на саму исповијед иду с гњевом у срцу на брата својега, и на самој смртној постељи не кају се. Бива још грђе: гњев родитељски, као нашљедна зараза, прелази с кољена на кољено. Има хришћана неправославнијех, код којих ма каква увреда вуче ужасну освету; гоне непријатеља на сваком кораку, докле га не убију. То је позната богопротивна нехришћанска „Vendetta“ (освета), коју многи често на смртном одру остављају у нашљедство сродницима и пријатељима својима. Код југословенa, Срба, Хрвата, на против постоји обичај „побратимства“, т. ј. савез двају или више пријатеља, који се један другом завјетују, да ће своме побратиму бити на руци у свему и, ако буде нужно, не пожалити ни свога живота. Побратими и њихова дјеца сачињавају као једну породицу, помажу један другом трудом својим, имањем, браће свуда част и славу ближњега. А што је у самој ствари цијело Хришћанство, ако не свеопште побратимство, свеопшти мир, свеопшта љубав у име Христа, началника мира, Човјекољупца?!

Ко зна обуставити своје страсти, ко, тако рећи, закључи мир са самим собом, тај ће прије свију признат бити мирољубивим према другима. Гдје живе људи, тамо бива свађе, тамо је нуждан и суд. Ево гдје треба да се испуне ријечи Христове *„Благо мирољубивима, јер ће се синовима Божијима назвати“*. Ми сами треба да никога нераздражујемо, никоме да не досађујемо, не изазивамо свађе, већ да са сваким живимо у љубави, да никога не вријеђамо, напротив, као што учи св. апостол Павле: *чашћу један другога већег чините*“, па и кад нас други увриједе да будемо стрпљиви, снисходљиви, спремни да опростимо увриједу и да не враћамо зло за зло, већ добрим да побјеђујемо зло. Увиситe се на висину истинитога Хришћанина, незаборављајући молитве, које дневно молимо: „и опрости нам дугове наше, као што и ми праштамо дужницима нашима!“ А ако видимо

гдје се други свађају, не говоримо: нека се свађају, шта нас се они тичу? — већ настојмо да познамо узрок њихове свађе и ако је могуће измиримо их. Врло се често примире такови и како нам годи назив мирољубивије, који ће се назвати синовима Божијима. А ако нам са искренијем нашијем ријечима не пође за руком да их измиримо, а ми се онда помолимо за њих Богу, да им пошље милост своју и омекша срца њихова.

Постоји код нас обичај, да нико не може приступити св. исповиједи и причести о Ускрсу, које с ким у свађи. Посвађани обично заборављаху у свето вријеме поста сву увриједу, пружају један другом руку и у знак измирења пољубили би се и тек би онда ишли на св. исповиједь. Сјећајући се ријечи Спаситељевијех о жртви, која се приноси на олтар, да она није Богу угодна, ако овај, који ју приноси, има у срцу мржњу на брата својега и да би сјетивши се да је у завади с ким, оставио жртву своју и отишао да се измири с братом, — дужни смо ми опростити свима од срца њихове увриједе, и тек онда ићи и измирити се с Богом. Но не догађали се међу тијем често, да по неки Хришћанин, живећи у завади с ближњим својим, без претходнога измирења с њим, приступа к исповиједи, и на питање свештеника, да ли се је он помирио с братом својим, извињује се: не могу ја ићи к њему, да се измирим, јер ја нијесам њега, већ он мене први, увриједио, или — ја сам старији од њега, он треба да к мени дође, а не ја к њему. Не, браћо, така извина није ништа друго већ скривена злоба, која треба да је далеко од хришћанскога имена. Ако је ближњи твој први дао повода свађи, зар нијеси дужан и ти као и он тражити прилику, да му пружиш руку, заборавивши на увриједу? Ти ћеш поћи к њему, и збаћићеш тешки камен са срца свога. Ако је твој противник млађи од тебе, ти, као старији, буди паметнији, реци му, да си дошао к њему за то, да с чистом савјести примиш Тијело и Крв Господњу.

Настојећи да живимо у миру са свима, тиме се старамо и о сопственој нашој срећи. Ништа није пријатније од мира у кућама нашима и са свима, који су око нас ближе или даље. Више пута видимо биједнога човјека, који горко заслужује кору хљеба, но погледајмо га, и он је весео и срећан. Он нема ни једног непријатеља, у биједној кућици његовој влада мир. Сама једноставна храна и чиста водица чува његову снагу и здравље, сан га крепи; он устаје с вјером у Божију помоћ, моли се искрено, смјело уноси поглед и срце к Богу, јер га савјест његова не кори ни због чега и у души је потпуно срећан. Но подај другоме милионе који има ало срце и тражи свађе, па га питај, је ли он срећан, и за стално ћеш добити одговор негативан. Несита душа страда од постојане бриге да још више угоди мамону на поштен или, све једно је, на непоштен начин, и премда се тијело ваља по свили и самету, душа му страда у адском огњу, који одгони сам са већа његовијех. Жалосно је, кад нема код човјека мира у срцу! Тамо обично нема ни домаћега мира, него је сумња, завист, злоба, пакост. Сама најизбранија јела и сама скупоцјена вина на раскошнијем столовима не могу одагнати унутрашњега црва, који разједа срце његово.

Само онај, који има прави мир у себи самом, жели то благо и другима. Свето Писмо препуно је жеља мира свима онима, који вјерују у Христа, Начелника мира. *„Слава и част и мир сваком који чини*

добро", пише апостол Павле к Римљанима (2. 10). „*Како су красне ноге онијех који доносе глас за добро*" (Рим. 10, 15). „*А Бог мира са свима вама*" (Рим. 15, 33). „*А Бог мира да сатре сотону под ноге ваше скоро*" (Рим. 16, 20). „*На мир дозва нас Господ Бог*" (1 Кор. 7, 15). „*Не Бог, Бог буне, него мира*" (1 Кор. 14, 33). „*А даље, браћо, радујте се, савршујте се, утјешавајте се, једнако мислите, мир имајте: и Бог љубави и мира биће с вама*" (2 Кор. 13, 11). „*И мир Божији, који иревазилази сваки ум, да сачува срца ваша и мисли ваше у Господу Исусу*" (Фил. 4, 7). Мир Божији желили су вијернима и други свети апостоли, као највеће земаљско добро, од чега нема за човјека ништа драгоцјенијега.

Но ма како да је скупоцјено благо мира, ипак има у људском животу случајева, да се, поред најискреније жеље, сачува мир, показује немогућим. Ни лупеж, ни разбојник, ни паликућа, ни клетвопреступник, ни клеветник, ни пијаница, који одбацују закон Божији и само траже згодну прилику да чатруне ближњему, нијесу у стању да пруже руку к миру. Такове нећеш задобити лијепом хришћанском рјечи, коју они немијавају, они се, као и неразумна животиња, боје само батине. И сами хумани народи не могу а да не казне преступнике, да их учине неспособнима за људско друштво. Тешко је на свијету живити с људима, који одричу нашу светињу, цркву Божију, који иступају из ње и војују против њој, заборављајући, да су за све, што они знају, обвезани само цркви — матери и просвјетитељици вашој. А данас их има доста, коју вријеђају цркву и напуштају вјеру својијех праћедова. Но устајати против таковијех заблуђелијех синова значило би, оставити отворену рану на тијелу. Св. Јован Златоуст пише за таке људе, да ће се „мир само онда учврстити, кад се окужени одсијеку, кад се завадљиво одијели. Јер и љекар само ће онда спасти дијелове тијела, кад одсијече од њега неизљечиви дио, и начелник ће повратити мир, кад једномишљенике, који зло снују, распрши. Јединство у мишљењу није увијек добро: и разбојници су сагласни" (Злат. на Мат. гл. 25).

Заволимо мир, да заслужимо високо име *синова Божијих!* Пођимо стопама Спаситељевијем, који нас је научио својим примјером праштати све увриједе. Мирмо оне који се свађају, колико је могуће, а за оне, који мрзе мир Божији, молимо се, да се обрате на пут правде!

21. Јунаштво.

Код свију народа сматрало се јунаштво највећом врлином. Оно се састоји у томе, да је човјек желећи достићи највиши циљ, готов на сваки рад, запреке, ничега се не плаши, ни за губитак својега имања, ни за свој живот, посећи га радо у борбу с непријатељима. Код незнабожаца сматрало се за највећу част, изгубити главу на бојном пољу за отаџбину. Захвално потомство подигло је такијем јунацима споменике и поштује њихов спомен, а кат-кад су, шта више, и обожавали своје јунаке.

Из незнабошке древности биљежимо само два примјера необичнога јунаштва, којима се прославише претци једновјернијех нам Грка. Грци су били мали народ и раздијељен је био на дијелове, независне један од другог, који морадоше издржати навалу многобројне персијске војске при Дарију. Године 490. до р. Хр. дође до боја између ова два народа на пољу Маратону. Када је малобројна грчка војска увидила безбројну персијску силу,

хтједе бјежати, но воља јој Милтијадес рече: „Грци! не бјежимо, већ сви једнодушно дочекајмо непријатеља. Ви сте дужни да спасете слободу и част Грчке". Ријечи те распалише Грке на необично јунаштво. Они ударише на непријатеља, који, не гледећи на јачу своју силу, поче узмицати и спасавати се на лађе. У луци заметне се на ново жесток бој. Грци хтјеше отети лађе и спалити их, а Перзијанци бранише их јуначки. Много се перзијанске крви тада пролило и Грци отеше неколико лађа. Појави се необични јунак *Кинегирос*. У мраку, кад се непријатељска лађа отискивала од бријега, задржа ју он руком; Перзијанци му је одсјекоше сјекиром. Он ухвати лађу другом руком, но и њу одсјекоше. Но он задржа лађу зубима, уздајући се у помоћ својих другова, но и глава му паде под сјекиром.

За десет година послије пораза Перзијанаца на Маратону, син Даријев, Ксеркс, обнови рат с Грцима још с већом војском. Скоро два милиона војника крене се преко саграђенијех мостова к обалама Тракије и, прешавши Македонију и Тесалију, заустависше се у клапцу Термопилском, тражећи пут у равницу, гдје је под војводом Леонидом сабрана чекала шака грчке војске. Нађе се издајица Ефијалт, који подмићен, показа Перзијанцима пут, те ови нападоше са двије стране грчке јунаке. Борба бијаше ужасна, у којој падоше сви Грци са јуначким својим вођом, а не дадоше се живи у руке непријатељу. Но поред свега тога, Перзијанци не освојише Грчке. Њихову флоту спали Темистокле под Саламином, а Павзаније и Аристид разбише им војску, и Грчка остаде слободна.

Како су велико јунаштво показали и Срби у борби с непријатељима, показује српска историја од најстаријих па до најновијих времена.

Но јунаштво се показује не само на бојном пољу, гдје се крв лије. Може бити јунаштва, често већега, и у духовном свијету. Побиједити унутрашњега непријатеља, сопствене своје страсти, потчинити тијело под власт духа, жртвовати своје земаљско добро ради добра ближњих и устрајати у такима подвизима до краја живота, — то је јунаштво, које стоји на истој висини са јунаштвом на бојном пољу. Представите себи човјека, који је од младости своје привикао се на раскошан живот, коме се клањало на хиљаде људи и вршили његове заповиједи, код кога је сваки дан доносио нове раскоши, нове весеље пријатеље, измишљене скупоцјене гозбе, и на један пут тај најразмажени човјек одриче се свега и тражи наспаде више врети — у молитви, у посту, у служби ближњима својима. А такијех примјера бијаше доста у Хришћанству. И у свагдашњем нашем животу колико видимо примјера јунаштва у борби са ужасном судбином. Свето Писмо прича нам о страдањима Јова, о његовом јунаштву, с којим је сусретао све ударе судбе. Такијех Јова било је у сва времена, има их и данас, који не могу да одану од разнијех страдања. Најњежније чувство љубави веже родитеље с дјецом; ради дјеце жртвују они све и њима се веселе више, него икаквом благу овога свијета. Какво је јунаштво нужно такијем родитељима, који одхране до десетеро дјеце здраве, у страху Божијем, у побожном животу и, кад мисле да су на врхунцу земаљске среће, виде, како немилосрдна смрт граби једно дијете за другим, већ одрасле. Зар мало треба јунаштва ту, да се поднесу слични ударци судбине и да се не поколеба у вјери у Бога, који шаље

такве ужасне крстове! Зар је мало јунаштва нужно жени, којој је суђено, да има рђава, неморална мужа, пијаницу, карташа, разоритеља породице! А има и такијех жена и матера јунакиња, које ради љубави према дјеци поднашају све ударце судбе, породе и батине и не напуштају своје свете материнске дужности? Зар мало има у свијету саблазни и какво је јунаштво често нужно несретној дјевојци, која падне у руке грјешника, да спасе своју невиност и част? Какво јунаштво показиваху први Хришћани за вријеме крвавијех гоњења? „Поклоњ се идолима, одреци се Христа“, говорише мучитељи, „и живићеш срећно“. Но Хришћани не слушаше замамљивијех ријечи и претпостављаху сваке муке срамном одступничком животу, и мирно њаху на ломаче и циркусе, да их растргну гладне дивље звијери, или се подвргаваху још љућим дуготрајнијим мукама, остајући вијерни Христу Спаситељу. И нама је у нашем животу нужно јунаштво, којим треба да смо наоружани проти сваком непријатељу, који напада на наше достојанство, нашу част, нашу истину хришћанску, сјећајући се ријечи св. апостола Павла: „*Пазите, стојте у вјери, мушки се држите, утврђујте се*“ (1. Кор. 16, 13)

ГДЈЕ ПОЧИВА БЛАГОСЛОВ БОЖИЈИ!

II. писмо уреднику „Б.-Х. Источника“.

Возљубљени у Христу браће!

Дозволи ми, да ове ретке напишем Хришћанину.

Хришћанине!

Јеси ли у скромној колеби? Јеси ли срећан у породу? Јеси ли задовољан богаством? Почива ли на теби божји благослов?

— Ако си у колеби и Спаситељ се родио у простој јаслици. Мјесто свиле и кадифе повијен је био у просте пелене, а положен у јасле на чисту сламу; ако имаш дјечице, хвали Бога, који ти их је поклонио, који те је обрадовао. Дао ти је утјеху у старости. Не презири Хришћанине, ни једнога од малијех. Христос вели: „Гледајте да не презрете ни једнога од малијех“ (Мат. 18, 10). И „кад њима учините, мени сте учинили (Мат. 25, 40).

Ако си сиромашан у новцу и имању, не очајавај Хришћанине. И, Христос се родио од сиромашне дјевојке, а да би раширио боље науку евањелску, изабрао је из људи дванаесторицу сиромашнијех рибара, да и тијем покаже свијету, да није само богат онај, који располаже многијем новцима: јер шта су новци? — Проста употреба људска и за њима се само луди поносе... Зар би злато било скупо, да му људи цијену не дадоше?!

„*Тешко је богатоме ући у царство небесно*!“ вели Христос. А, ево за што: Многи богаташи, имајући силне новце, живећи у свакој раскошности и не помишљају, да ће им доћи задњи час, и не надајући се, да ће доћи господар њихова имања и живота, да их пита: шта су учинили? — Јесу ли гладне нахранили, жедне напојили, голе заодјели и сиромахе ублажили? Љубећи свјетску сујету и раскош, не пада им на ум Бог, ни правда... Живе и раде, како сами хоће, свијет гледају са висине, а потребне не удостојавају милошћу, да их ма и лијепо погледају, ако не шта више.

— „*Вриједнова је мати сриске*; — *срећа се брже обрће, него вједенчин камен*; — *ко свагда на трпоој постељи спава и на камену му је мекано*; — *што је поштено, најдаље шираје*; — *висина човјека у несвјести баца*; — *ко у злато гледа, очи губи*; — *шрчање не помаже, кад није на правом шуцу*; — *сладак напитак, чесшо се грко плаћа*; — *и на малу јаму, може се небо видјешти*; *ко се на добро дрво ослања, има добар лад*; — *ко се сам овцом начини, онога ће и најпослије вуци изјести*; *ко свагда пређи се гледа, неће поср-*

*нући, — добра странапутница није заодьа; златан покровац магарца не чини коњем; — ко по леду игра, *лако ће поклизнути; — многи носи на својим леђима вреку, а свог брата магарцем назива; — али ће мене сам Бог разумјети!*" вели стари Санчо Панса у Рабенеру. За то Хришћанине! И, ако си сиромашан новцем, буди богат у срцу и души. А, ако си сумњао, да на теби и твојој колеби, не почива божји благослов, преварио си се! Бог није гордељив, он воли све људе: и сиромахе, и богаташе... Сви смо ми дјеца божја и Он жели свакоме срећу. Како но су рекли наши стари? — „Своја су дјеца мила! Обрежи по ком било прсту боли, тако и то".

Богу није драго, кад види међу људима разваратност и разна неваљалства; а за то смо постављени ми свештеници, да вас поучавамо, драги Хришћани! Да вас напутимо, да истину говорите; да нам омилимо и засладимо божије ријечи, који љуби праве синове своје и шаље им свој очински благослов...

Шта су сва блага на земљи, према твоме срећном породу, сиромашни Хришћанине? Какво је задовољство у *царева, краљева и кнежева*, према твојој скромности и задовољству, сиромашни брате? Да ли ико осјећа толику радост и весеље сиромашни Хришћанине, као што осјећаш ти, кад видиш да си изародио срећан пород? То је твоје благо и највеће богаство сиромашни човјече! Кога више занесе небесно миље, од тебе сиромашни Хришћанине, кад се побожно молиш свеногућем Богу и кад у молитвама приносиш топлу хвалу и славу Оцу свега, — што те је за данас наситио и нахранио небеским благом; кад се у молитвама молиш, за срећни живот, своје невине дјеце?... Ох! да ли још и чије срце умије и зна, боље од тебе благодарити создатељу васељене, кога ти позиваш у помоћ, у сваком раду твоме? Он ти је на уму свагда и на сваком мјесту. Па не реци Хришћанине, да си сиромашан. Не брате, — не!

Ти си богатији, него што су многи богаташи; задовољни си и радоснији, него многи великаши! Па и ја ти велим: имај свагда на уму Бога; јер без њега све престаје...

Поштуј Хришћанине, своје свештенике и учитеље! који раде о срећи твојој, — који ти у сваком раду казују, како ће боље бити за тебе.

Поштуј Хришћанине све старије; поштуј све власти; јер нема праве власти, а да није од Бога... Покоравај се, према силним и моћнима; не чини распре; јер свачија је сила за молена; али је најсилнији Бог, који ће дати награде — по правици свакоме, како ко заслужи

Сад, да ти још речем, гдје почива благослов Божји? — „Благослов Божји почива — прије свега, над твојим домом, сиромашни брате! Благослов Божји почива над добрим породом! Благослов Божји почива над онима, који истину љубе и творе! Благослов Божји почива над онима, који чине дјела милости душевне и тјелесне! Благослов Божји почива над онима, који љубе Бога и цара!

Благослов Божји почива над онима, који су богати духом! Благослов Божји почива над онима, који су милостива срца! Благослов Божји почива над онима, који мир љубе! И најпослије: Благослов Божји почива над онима, који љубе вјеру; који слушају свештенике и које прогону ради Христа. И, сви ти нека се радују, јер је њихова плата велика на небесима"...

Хришћанине! Прочитај с пажњом ово писмо, не ће ти од штете бити, а и написано је, да се користиш њиме.

Завршујући ове ретке, прими г. уредниче у знак одности, и срдачан мој поздрав!

Фоча, 1894. год. Твој у Христу брат:

Мар. С. Поповић,
учитељ и јерођ.

СЕДМА СЕДМИЦА ПО ВАСКРСУ или НЕДЈЕЉА СВ. ОТАЦА.

У седму седмицу по Васкрсу светкује наша православна црква успомену 318 светијех и богоносијех отаца првога васељенског сабора, који је држан у граду Никеји 325. године за времене царевања императора Константина великога. Овај знаменити догађај хришћанскога свијета је по-

бједа хришћанске вјере над незнабоштвом и аријанством. Велики збор пастирâ са читавог хришћанског свијета или цијеле васељене није се могао одржати прије, кад је владало незнабоштво, кад су Хришћане подиргивали жестоким гоњењима и често им кратили да се сакупљају и

ради самог богослужења. Но сада је Хришћанство у лицу првога хришћанскога императора Константина великога заузело на пријесто римскијех цесара и постало владајућом религијом у римској империји.

Главни повод, да се сазове васељенски сабор, бијаше јерес Аријева, који бјеше свештеник у египатском граду Александрији. Он бјеше човјек учевши, али бјеше врло гордељив и своје муди. Настојећи да доведе у сагласност учење о св. Тројици с јединством Божијим, најпослије дође дотле, да је дрануо одрећи Божанственост другом лицу св. Тројице — Сину Божијем. По Аријеву мишљењу — „Син Божији, био је ништа више, него највише, најсавршеније створење Божанства, посредством Кога је постао свијет. Ако се друго лице и назива у св. Писму Сином Божијим, то никако не по природи, но по усиновљењу". Александријски епископ Александар настојаше с почетка, да благим начином уразуми Арија. Па када разлози убјеђења његова осташе без успјеха, и јерес се Аријева поче из Александрије ширити по околнијем градовима, то епископ Александар свечано одлучи Арија од цркве. Арије се удаљи у Палестину. Овдје га узе у заштиту пријатељ његов школски друг, Евсевије епископ Никомидијски, који је имао уплива на царском двору. Помоћу Евсевијевом јерес се брао распросте и свуда породи раздор, несугласице и немир. Да би се учинио крај нередима, заповиједи цар Константин, да се сазове васељенски сабор пастирâ црквенијех.

Сабор буде свечано отворен у граду Никеји, у присуству самога цара, у дан педесетнице, која је 325. године пала 19. јуна. Сабор се састајао из 318 најзнаменитијих св. отаца, међу којима су двојица била изван предјела римске империје: један епископ из Персије и један из Скитије. Оци овога сабора бијаху познати не само са свога добродјетељнога живота, но је у њима, као и у апостолима, сијала Божија сила и Божија премудрост Христова, Кога су св. оци прославили својим страдањима и животом. „Они", говори св. Златоуст, показаше и велику мудрост и одважност: то показују сва дјела сабораца. О мудрости њиховој свједочи изложена тада вјера, која је затворила уста јеретицима, и као непомична стијена одбила све сплетке њихове, а о мужаственој или одважности — гоњење и несагласност међу црквама, које је тада баш престало. Као храбри војници, који су подигли небројену множину трофеја и који су пребољели силне ране, дођоше тада са свију страна представници цркава, носећи на себи знаке Христове и показујући мноштво мученâ, која трпљеше они због исповиједања вјере. Једни од њих проповиједаху о рудокопима и о страдањима која тамо претрпљеше, други о лишавању свега имања, неки о глади, а неки о честом бичевању. Једни показиваху наломљена ребра, други изувијана леђа, неки избодене очи или ма какав други дио тијела, која су били лишени ради Христа[1]). Између њих особито је био познат Павле, епископ Неокесаријски, ком су за вријеме гоњења Ликинијева руке усијаним гвожђем опечене биле, и Пафнутије Тиваидски, којем су гонитељи вјере изболи десно око и сатрли колено лијеве ноге. Њега је Константин велики особито уважавао, често га је за вријеме сабора призивао себи, грлио га и за вјеру, избодено му око љубио. Бијаше међу њима чудотворана, као што су: светитељ Спиридон Тримифунтски са Кипра, Јаков епископ Низибијски из Месопотамије, Николај архиепископ Мирликијски, а сви су они у опште били људи мудри, благочастиви, ревносни и богољубиви.

Обличивши и осудивши Арија за његове нечастиве мисли о Сину Божијем, св. оци овог сабора разјаснише и ради руководства васељенске цркве положише у првих осам чланака символа вјере допуњенога послије на другом васељенском сабору, апостолско учење о св. Тројици — о Богу Оцу, као створитељу свијета и сведржитељу, о Господу Исусу Христу, другом лицу св. Тројице, о ком исповиједаху, да је Син Божији, Једнорођен, рођен од Бога Оца прије свију вијекова, свјетлост од свјетлости, истинити Бог од Бога истинитог, несатворен, једног бића с Богом Оцем и Створитељем свега, да се ваплотио, распет био, васкрсао, вазнесао се на небо и да ће опет доћи са славом, да суди живима и мртвима, и о св. Духу. Тако је сабор тај био васељенским богомудрим проповједником божанствене славе пресвете Тројице, јединосуштне и нераздјељиве, а на по се славе Христове — као Сина Божија и Богочовјека. До никејскога сабора било је то учење — тако рећи — расијано по цијелом свијету међу Хришћанима, који су се

[1]) Златоуст, слово против Јуд. III, 3.

дијелили и мјестом и језиком, и обичајима: на сабору је оно било сакупљено из пијелога свијета у једно. Сложно свједочанство свију пастира показало је, како су разумијевали и тумачили догмате вјере сами апостоли, а да је учење Аријево ново, апостолском учењу противно. По том Символ вјере, који је састављен на том сабору. јесте васељенски, вјерни проповједник учења апостолског, православног, које је, као што вели Атанасије велики, вјера Цркве и предање Отаца, а учење Аријево страно црквеној вјери.

На никејском првом сабору, између осталога ријешено је и питање о времену свечковања св. Пасхе. Прије тога Хришћани нијесу у једно те исто вријеме свечковали св. Пасху: на истоку су започињали свечковање о пуном мјесецу првог пролетног мјесеца, ма у који седмични дан оно пало, почем на западу — у прву недјељу иза пуног мјесеца.

Хришћански цареви и пастири и сви потоњи православни сабори ослањали су се на важност првог васељенског сабора и на њ се позивали као на свједока не само у предметима вјере, но и у предметима црквеног благочинија. Судећи по уважењу и пијетету, који је у сва времена хришћанска, васељенска црква одавала првом васељенском никејском сабору, могуће је предпоставити, да је успомену св. отаца тога сабора установила црква у седму седмицу послије Пасхе одмах иза тога сабора. Кад је сабор свршен, цар Константин је свечано благодарио Богу на срећан свршетак тако великог дјела[1]).

Превео: **А. Б.**

[1]) Евсевије о животу Константина вел. кн. III, гл. 6.

ИЗ КЊИГЕ „ПРИМЈЕРИ БЛАГОЧЕСТИЈА“.

Молитва праведника.

Једном на острову Кипру не бијаше за дуго кише тако, да се све растиње — биље осушило, и томе предјелу и мјесту пријетијаше глад. Епископ са свештенством скупи народ у цркву и одслужи св. литурђију, молећи Бога да им даде кише. На једанпут у сред појања чује он глас с неба: „Ајде на та и та градска врата па замоли првог човјека, кога срећеш, да се он помоли за кишу. Молитва његова биће услишана“.

Епископ послије св. службе, пође из цркве са свештенством и народом градским вратима, и чједавши ту чекаху. На један пут на врата уђе старац — етнон са бременом дрва на леђима, што је понио да прода у граду. Угледавши старац епископа са свештенством и народом, збаци са себе бреме дрва, па приступи епископу поклонивши се, и замоли од њега благослов. Али епископ и сам поклони се старцу до земље и рече му: „Старче, помоли се заједно са мном, да се Господ Бог смилује и пошаље нам кише“. Спромашни старац се тако зачуди, да немогаше ништа одговорити епископу. По кад сав народ наскочи молити га, да се помоли, он онда рече: „Ја сам грјешник, како ћу се ја молити за људе“ ? Епископ пак настојаваше и принуди га на то. Тек што је старац пао на кољена и подигао руке к небу, навуче се облак и пљусне киша. Кад доврши се молитву, епископ рече старцу: „За љубав према ближњима и за општу корист, кажи нам на који начин проводиш свој живот, да би и ми могли поћи по твоме примјеру“. „Нек ми опрости Господ, — одговори смирени старац, — ја сам се родио за то да живим од труда. Сваку ноћ ја излазим на брда, па насијечем бреме дрва те продајем, и тако зарађујем себи дневну храну. Ја немам никога од рода, па ни своје куће, а спавам под ведрим небом крај цркве. Када је студен или пада киша, онда ја не једем по читав дан или два дана. Кад немам посла, онда проводим вријеме у молитви.

Епископ, свештенство и народ, захвале Богу, што им је послао такве душе спасавајући примјер. „Ти си доказао на себи истину оних ријечи које се налазе у св. Писму — рекну они — и које гласе: „Ја сам дошљак (странац) на земљи“. Од тада епископ узме себи старца и даде му ћелију, у којој је он проживио мирно све до саме своје смрти у молитви и посту.

Одбрана слабих.

Кесаријски поглавица и царски рођак Евсевије хтједе силом узети и удати младу и богату удовицу Вестијану, за своја љубимца, коју је за дуго, али без успјеха искао и просио.

Дознавши за то Вестијана оде у цркву и каза све светом Василију великом о својој тузи. Свештитељ је радо бранио све оне, који су остављени били без одбране, те и Вестијану прими под своју обрану и заштиту.

Разјарени Евсевије заповиједи својим војницима да опколе цркву. Они стану на све стране тражити Вестијану и непоштујући св. Василија Великог, уљегну и у његову кућу и дођу у његову спаваћу собу. Али сва њихова истрага није их довела ни до чега, јер св. Василије, бојећи се да не би Вестијану одвели силом из цркве, бијаше наредио својим људима и побожним Хришћанима, да Вестијану кришом одведу у женски манастир својој сестри преподобној Макрини.

Овај поступак св. Василија и противност, врло много распали Евсевија, и он пошаље по Василија, заклевши се да ће га на силу наћерати, да му каже куд је послао Вестијану. Кад је свештитељ дошао пред Евсевија, рече му: „Ја сам готов на сваку казну, одговори Василије, заповиједи шта хоћеш: да ме растргну или да ми пусте и кап по кап сву моју крв, али ја тебе нећу казати гдје је Вестијана. Тијело је моје у твојим рукама, али душа је моја у рукама Божијим. Не бојим се ничега нити оних које ће ми тијело убити, душу моју не могу убити“.

И без сумње Евсевије би извршио своју намјеру, и заповиједио би да праведника убију, али кесаријски грађани дознадоше, да се њихов велики свештитељ налази у опасности, и с тога се они побунише, и већ су готови били показати се непокорним. У то доба, кад грађани негодоваше, св. Василије наће пред народ и поче га стишавати и одвраћати од побуне. Он их поучаваше о дужности и покорности, престављајући им како могу бити убитачне и зле посљедице побуне. Народ пак гласно хвалећи и викајући уздизали су св. Василија и славили га, а по том у миру разиђе се сваки својој кући.

Добро и зло.

У грчкој постојао је закон, који је био врло потребан за прво доба Хришћанства, а имао је ту снагу, да, кад би се који кривац и осуђеник сакрио или склонио и утекао у цркву, био би опроштен од досуђене му казни или смрти. Без сумње тај закон бијаше издан за то, да би се више и што боље пред народом прославила благодат Спаситеља, јер злочинци који су се спасавали код подножја престола Божијег, излазише на храма као добри људи цијелог свог живота. Неке више особе које имађаху велики утицај у царском двору или у држави, хтједоше уништити ту установу, и у том њихову броју био је и један горди великаш именом Евтропије.

Он наговори императора Аркадија да изда указ: да никакав кривац или осуђеник кад га гоне, не би се осмјелио тражити спасења у цркви. У случају ако би ушао у њу, онда да га морају навести одатлен, и подврћи строгој казни као нарушитеља цареве воље.

Јован Златоуст, који је био тада цариградски патријарх, енергично је настојавао, да се измијени или укине тај указ, и због тога Евтропије га омрзне, и чини му је свакојаке непријатности и увриједе.

Али каквом мјером мјерите, таковом ће вам се мјерити, казао је Спаситељ. Народ нехтједне даље трпити насиља и зла Евтропина, и јавно стане на њега викати и нападати га тако, да је пар Аркадије осудио Евтропија на смртну казну. Несретни Евтропије побјегне и сакрије се у цркву. Баш у то исто доба св. Јован Златоуст говораше проповиједи у храму, и користећи се тим случајем, да одбрани Евтропија. Народ је био ганут красноријечитом проповиједи златоустовом, у којој је нагласио, да треба да имају осјећаја спрам чојека, који је до скора био великаш а сад је осуђеник, по утекао под заштиту црквену.

Превео: Ђ. П. п.

ИЗВОД ИЗ ЗАПИСНИКА
духовне свештеничке сједнице тешањског протопрезвитерата, држане 23. маја 1894. у парохији (селу) Церовици.

Дневни ред:

1) Читање записника прошле сједнице; 2) Избор перовође; 3) Читање дописа консисторијалних од 24./3. 1894. бр. 653. и од 5./5. 1894. бр. 992.; 4) О манастиру Липљу; 5) О „Б.-Х. Источнику“; 6) О црквеној пракси и вјежбању

у проповиједању; 7) О црквеном земљишту, да се опрости од десетине; 8) Покушај помирења завађених брачника; 9) Шиљање службених писама у мјеста, гдје поште нема; 10) О освећењу манастира Липља.

Ријешења предмета:

I.

На прву тачку дневнога реда прочитан је записник прошле сједнице и одобрен без икакве примједбе.

II.

На другу тачку свештенство једногласно прима оставку перовође Ј. Станковића и захваљује му на доседашњем раду, те бира Јована Ј. Вранешевића за новог перовођу, који се те дужности прима, на чему му свештенство честита избор.

III.

На трећу тачку свештеник Вранешевић најављује, да је добојска општина послала Високопречасној АЕМ. Конзисторији црквене рачуне на преглед, о којима Конзисторија још није ништа јавила нити одговорила.

IV.

На четврту тачку свештенство једногласно ријеши, да се умоли Високопречасна Конзисторија, да се село и манастир Липље сједини са селима Прибинић и 4 Шњеготине у једну манастирску парохију, пошто би се на тај начин могла издржавати манастирска црква, а временом и школа, а при том то би била олакшица и за села Прибинић и 4 Шњеготине, јер би тим начином добили цркву, пошто је у овим селима нема. — Разумије се већ само по себи, да ако Високопречасна Конзисторија уважи горњу молбу, т. ј. сједини село и манастир Липље са Прибинићем и 4 Шњеготине у једну парохију, да та парохија треба да остане у подручју тешањског протопрезвитерата, пошто то одговара политичној подјели, т. ј. припада тешањском котару.

V.

На тачку пету свештенство полаже претплату на „Бос.-Херц. Источник“ за друго полугође 1894. и с тим је удовољено, наредби Високопречасне Конзисторије од 24. марта 1894. број 653.

Парох добојски Ј. Вранешевић најављује да је послао претплату на Источник за цијелу 1894. годину, што потврђује и горњи конзисторијални акт.

VI.

На тачку шесту свештенство једногласно ријеши, да ће се сваки по могућности упражњавати у коректном Богослужењу и настојати, да сви једнообразно служе и врше обреде, те да ће и у будуће уз часни пост долазити у тешањску цркву чредно служити (литургисати), једно ради олакшице протопрезвитеру, а друго ради вјежбања у једнообразном Богослужењу.

Тако исто свештенство ријеши, да ће од сад сви још више имати на уму узвишену проповједничку свештеничку дужност, те да ће сваке недјеље и празника проповиједати у црквама, на збору и договору, као и то, да ће на идућу сједницу сваки донијети по једну написану проповијед по себи и своме знању састављену, неко би их свештенство братски прочитало и посавјетовало се о свакој појединој проповиједи и њезинојваљаности, односно случајним манама и недостатцима.

VII.

На тачку седму свештенство ријеши, да се умоли Високопречасна Конзисторија, да иста поради код високе владе, како би се земљишта православних цркава ослободила од плаћања десетине, као што су ослобођене од плаћања десетине земље римокатоличких цркава и мухамеданских џамија.

VIII.

На тачку осму покушано је помирење завађених брачника Крпиће Иванића и Тодоре Шкребић удате Иванић, те послије опширног и свестраног испитивања и савјетовања, успјело се да се брачници помире и обећаше лијепо у слози и љубави живити.

Примјетило се, да је главни узрок њихової свађи отац Теодорин Никола, те свештеник Анђелић обећаје, да ће настојати и тај узрок свађе лијепим начином одклонити.

IX.

Пошто је свештенство увјерено, да је тешко протопрезвитеру по чаршији тражити сељана да неко службено писмо пошаље овоме или ономе свештенику, у чије мјесто пошта не долази, као и то, да је тај начин шиљања писама врло несигуран, то се једно гласно ријеши, да ће сваки свештеник у будуће свако 14 дана слати свога

момка к протопрезвитеру, да однесе или донесе службена писма.

X.

На тачку десету као на молбу сељана из Липља, да се манастир Липље ове године освети, свештенство ријеши шљедеће:

Ако Високопречасна Конзисторија уважи нашу молбу, изражену у тачки IV. овога записника, онда је и свештенство вољно да се манастир Липље освети на 1. септембра о. г.

По прочитању одобрено, закључено и потписано.

ИЗВОД ИЗ ЗАПИСНИКА

духовне свештеничке сједнице травничког протопрезвитерата, држане 26. априла 1894. у Зеници.

Дневни ред:

1) О вођењу надзора, који се парохијани преко године причести, и који пренебрегне ту св. тајну обавити; 2) Предлог, да Високопречасна Конзисторија ради таксу за туторе црквене; 3) О времену, када се у цркви са ијатовима ићи има; 4) О сјечењу крепога колача по кућама.

Ријешење предмета:

I.

Да би свештенство овога протопрезвитерата имало што јаснији преглед о религиозно-моралном стању својијех парохијана, то је оно у данашњој својој сједници једногласно закључило, да у будуће сваки свештеник има водити најстрожији рачун о свима онима лицима, који преко године приме тајну св. причешћа, и о онима, који ту свету тајну пренебрегли буду. На конац године сваки свештеник овога протопрезвитерата, има поднијети Високопречасној Конзисторији преко протопрезвитерског уреда тачан исказ оних лица у његовој парохији, који свету тајну причешћа примили нијесу, на Високопречасна нека одреди, како са оваквима свештеник у будуће поступати има Уз овај исказ свештенство ће дужно бити, да још поднесе и опширно извјешће о свима оним манама, заблудама и злим обичајима, који владају у његовој парохији и који проузрокују, да народ остаје и живи у разним предрасудама и обманама, и удаљује се од праве вјере и истините побожности хришћанске.

По мишљењу свештенства било би врло добро, када би Високопречасна Конзисторија једном својом окружницом позвала и остало свештенство архидијецезе сарајевске, да у овоме смислу сваке године своја извјешћа подноша и према истима да Високопречасна Конзисторија наће и одреди неки начин, који ће се ове разне заблуде и рђави обичаји из народа искорјенити, и правом их вјером замијенити.

Вјера нашега народа у моћ фратарскијех и ходинскијах записа, његово свецкивање онијех празника, који нијесу заповједни, слављење његовог крсног имена по три дана, у коме случају поједе и потроши и прво паа нокта као и безброј других рђавих склоности и злих обичаја народних — оправдава овакав предлог овог свештенства, те се оно нада, да ће га Високопречасна Конзисторија одобрити и уважити.

II.

Пошто се дешава, да поједини тутори црквени више пута долазе у сукоб са појединим парохијанима ради наплате за поједина чинодјејства, која се парохијанима у цркви обављају, и пошто су ове таксе туторске тако високе, да их сиромашнији парохијани платити не могу, то је свештенство ријешило, да се умоли Високопречасна Конзисторија, да она изради једну таксу по којој се тутори, при наплати за свршена чинодјејства у цркви, управљати имају, те таким начином да Високопречасна Конзисторија одклони оне саблажњиве примјере, који се данас код ове неодређености у цркви дешавају.

III.

Како поједини тутори црквени поћу с ијатовима по цркви у најважнијим моментима службе божије, те својим одањем, звеком новаца и враћањем кусура кваре ону тишину и мир, који у тим моментима треба да влада у храму божијем, то свештенство ријеши, да сваки свештеник у својој цркви забрани с ијатовима ићи прије, него што се причастан пјевати почне.

IV.

Пошто има случајева у вароши, да више парохијана служи једно крсно име, то сваки од овијех жели би, да му свештеник прије подне дође кући и ту му по обреду колач преложи и софру благослови. Но како је ово по све немогуће свештенику учинити, а нарочито неможе у ономе случају, кад има 25—30 кршњака у вароши, то је свештенство ријешило, да у будуће „обред резања колача“ обави у цркви заједно са крсним кољивом, а кући никако и да не иде. Овако се исто практикује и у Србији, па не шкоди ако се и овдје тако уведе.

С тим је ова сједница довршена и потписана.

РАЗНО.

Посвета темељног камена српско православне цркве у Бихаћу дана 5 јуна 1894. год. Нећемо се преварити ако рећемо да никад Бихаћ није доживио српско-православну свечаност као на дан св. Тројце-Духова а то је 5 јуна о. г.

Већ на неколико дана када је посвета заказана народ је жељно очекивао тај дан а уједно сваки молио Бога да би тај дан вријеме повољно било, како би се та свечаност што боље извести могла. Већ у очи самога дана почели су страни гости долазити како из вароши тако из села. У вече била је вечерња са бденијем коју су отслужили двојица свештеника.

Сутра дан рано већ све је на ногама било, одборници сваки по распореду радили су свој посао приправљајући на новом мјесту за свечаност, мајстори приређиваше камен за „споменицу“, народ непресташе долазаше и хиташе на мјесто ће ће се нова црква отпочети зидати. На лицу сваког а видила се је необична радост и весеље. У 8 сати огласише 3 хитца из можарева јутрењу, а тачно у 9 сати отпочела је св. литургија у старој дрвеној цркви која је за неколико корака преко улице западно од новог мјеста за цркву удаљена. У цркву мало да је ко могао од домаћих стати осим страних гостију. При св. служби присуствовали су: вел. госп. окружни предстојник Јаков Војводић, президент окружног суда г. Левицки, поглавити госп. котарски управитељ барон К. Малкомес и многи други чиновници.

Божаствену службу отслужили су: прец. г. прото крупски Петар Гаковић, надзиратељ протопрезвитерата прец. г. Коста Ковачевић парох бихаћки, Василије Ковачевић парох пркоћки, Давид Латиновић парох врточки, дочим су за пјевницом одговарали са учитељем часни г. Вукосав Милановић парох К. Вакуфски и Стеван Ковачевић парох долњански.

По свршетку св. службе и за амвоне молитве пошла је литија по обичају (пошто је храм цркве на тај дан) кроз град и то у најбољем поретку каковом се управо ни надали нијесмо. Најприје је ишао један у ярко лијепом народном одјелу тежак са литијом а за овим ђаци из основне народне, трговачке и српско-православне школе; за овима пошена је друга литија опет тежак а за овима обучени ђаци са чирјацима и свештенством. Осим поменутих свештеника били су у литији и Петар Репац парох Глинички, Лука Недимовић парох јасенички, Ђорђе Зорић парох пркошки и свештеник Давид Прошић. По крај свих пратили су литију: вел. г. окр. предстојник Јаков Војводић, котар. управитељ барон К. Малкомес, окружног суда президент госп. Левицки, потпоручник Пуршка и остало чиновништво и часнишство, па за овима многобројни народ из свих околних села и града Бихаћа, Крупе, Корјенице и Петрова села у Лици и т. д.

На пијаци освећена је водица а послије ове пошло се је на ново мјесто, ће се нова црква има подигнути. Чин посвећења темеља извршио прец. г. П. Гаковић прото крупска и надзиратељ прец. г. К. Ковачевић и са већ поменутим свештеницима.

При свршетку чина изговорио је народу прец. г. надзиратељ К. Ковачевић слиједећу бесједу:

Благочестиви Хришћани и мој мили и драги народе!

Један од најзнаменитих и највеселих дана у повјестници цркве наше српско-православне овје у граду Бихаћу би ће сигурно забиљежен данашњи дан, — дан у који ми ево са помоћу божијом и благонаклоном вољом наше вис. зем. владе полажемо ево први темељни камен за цркву нашу православну — тај дом Бога свемогућег.

Поводом тим ја осјећам, да сте ви весели, да сте одушевљени, да сте пуни духовне радости, јер вам се то на лицу свакоме читати може.

Ваше веселье љубезна моја браћо, сасвим је оправдано, јер зар да има ко, а да у радости буде жалостан? зар има ко између нас да не буде радостан кад помисли, да ми подижући данас овај свети храм, подижемо са њим и углед себи самима, подижемо са њим овје један видљиви знак, који ће показивати свакоме странцу и намјернику да нас има и да и ми овје живимо. За то је велим заиста радостан овај данашњи дан за сваког православног Србина не само овога нашега котара и парохије, него и цијелога окружја нашега, јер он ће бити понос и дика свега српско-православног народа у овим крајевима наше Крајине луте.

Наша се радост љубезна браћо још удвостручава, кад помислимо, да ће ово овје бити мјесто на коме ће се славити и величати име Бога свемогућега, који нам даје сва блага и радости овога свијета, који нам даје сирт и живот, који нам пружа све и сва, и Кога смо ми сви без разлике вјере и језика дјеца о којој Он сву бригу и старање води. Наша се радост удвостручава кад знадемо, да ће ово овје бити мјесто на коме ће хиљадама срдаца уздизати своје топле молитве к небу, за здрав и дуг живот нашега љубљено цара и господара земаљског Фрање Јосифа I. под чијом мудром и праведном управом ми Срби сретне и слободне дане проводимо, и који нас синове поносите Босне и кршне Херцеговине свију једнако љуби и потпомаже у нашим религиозним осјећанима. Наша се радост удвостручава, кад знадемо, да ће ово овје бити мјесто, ђе ће ћемо се ми молити милостивом Богу за здравље наше и наше родбине, за здравље наших духовних старјешина: архијереја, мирског и монашеског свештенства, и свију наших пријатеља и сугрђана без разлике вјере и нације, — да ћемо се овје молити Богу за добар род и берићет, за здравље вока и тежака, трговца и занатлије, војника и царских службеника, путника и страдалника. Наша се радост удвостручава, кад знадемо, да ће ово овје бити мјесто мира и љубави, братства и једнакости; мјесто на коме ћемо слушати ријечи Христа Спаситеља: „Љубите друг друга, љубите један другога". И када све то знадемо мој мили народе, ко онда има између нас, а да се на данашњи дан не би радовао!

Него на нама остаје сада, да се покажемо: да ли ће ово наше свето дјело напредовити онако, како се нећемо застидити најприје сами себе и предпостављених власти нашијех, које ће нам у том погледу увјерен сам свагда на руку ићи, како се нећемо застидити ни својијех сугрђана, који су нам, као што смо осведочени, пријатељи и браћа, те који у свима приликама дијеле с' нама срећу и несрећу.

Ја се надам и увјерен сам, да ћете ви, мој мили народе, знати и умјести сачувати част и понос вјере и цркве своје, па да ћете сви онако слошки и одушевљено, без да вас на то когод потиче јал' примораја, показати свакоме, да сте људи, да сте Хришћани, да сте Срби на дјелу више него на језику.

У том увјерењу ја вас сада срдачно поздрављам желећи, да нам буде сретан и благодетан почетак овој цркви нашој, овој кући божијој овом расаднику вјере и морала, побожности и скромности, синсходљивости и послушности и зачетнику свега онога, што је човјечанству најнужније и најкорисније. А сад, мој мили народе, уздигнимо наше мисли и топле молитве к небу, те се помолимо Господу Богу, који ничије молитве од себе не одбија, да би нас окријепио и потпомагао у овоме нашем, истина бог тешком, ал' светом подузећу, да би нам дао слоге и љубави, мира и околности, заузећа, и одважности, прегнућа и пожертвованости. да би ми ово наше дјело, — ову цркву нашу са свакијем истијем задовољством и весељем довршили, као што је ево данас и почињемо.

Послије ових ријечи говорник се је окренуо вел. окружном престојнику Војводићу, те му је рекао слиједеће:

„Вел. г. окружни престојниче!

Између многих племенитих и хуманитарних дијела, између многих доброчинстава, које наша Висока Земаљска Влада здана на дан чини народу нашем у Босни и Херцеговини, није она ево заборавила ни нас православних Срба овје у граду Бихаћу, него нам је даровала, односно откупила ово красно и лијепо мјесто (3500 фор.) да на њему своју богомољу подигнемо. Није ово прво доброчинство наше добре Вис. Зем. Владе, није ово прво дјело њезине високе милости и старања за народ овај. Ја нијесам кадар побројити, колико ли има веледелних цркава православних и католичких, колико ли има богомоља мухамеданскијех, које је Вис. Зем. Влада дије-

лом украсила и уљепшала, дијелом пако из темеља подигла. Али велем. госп. као год што између Бога и људи имаду (посредници) угодници божији, који молитве људске приносе престолу Свевишњега, тако и овје на земљи имаду посредници између владара, владе и народа, који молбе и жеље народне приносе владару и влади. Такови посредници јесу области наше у земљи, а на челу им окружни и котарски престојници. Наше жеље и молбе овје у овом граду приносилисте ви велеможни господине. Од доласка вашега у ову нашу средину гледалисте свагда, да народу у овом округу без разлике вјере помогнете. Признајем да положај ваш није лак, али признајем и то, да сте ви све потешкоће свладати знали, те сте гледали да овај народ у неку равнотежу метнете. Тако смо ми сто само захваљивањем вашим ово наше за цркву лијепо мјесто добити могли. И ја као свештеник, и заступник овога народа мога овје, немогу овом приликом пропустити, а да поред моје понизне поданичке благодарности, коју се усуђујем изустити Његовом Величанству нашем најмилостивијем цару и краљу Фрањи Јосифу I., поред благодарности, коју паричем Његовој преузвишености господину заједничком министру Венијамину пл. Калају, поред благодарности коју паричем Високој Зем. Влади, неизречем и вама велеможни господине. Моје су ријечи слабе да би ја ту нашу захвалу паразио онако, како се она збиља заслужује; али осјећаји народа овога мога велики су, и они ће остати као најмилија успомена благодарности на прам престола и владе. Вашу велеможност молим овом приликом, да буде тумач, ђе треба, ових наших осјећаја.

Затим се говорник окрену народу:

А ти мој драги народе, уздигни данас заједно самном свој глас па од срца реци:

Да Бог пожини Његово Величанство нашег најмилостивијег цара и краља Фрању Јосифа I. (бурно троструко заори се у народу живио!!); да Бог пожини Његову преузвишеност госп. министра Венијамина пл. Калаја и Високу Зем. Владу (бурно живили!); да Бог пожини Његово Високо преосвештенство нашега љубљеног Архиепископа и Митрополита Ђорђа Николајевића, који је свој архијерејски благослов изволио нам подијелити, те смо ми данас ово мјесто посветили (бурно живио!).

Послије овога говора захвалио се окружни престојник срдачно, те је том приликом са неколико усрдних ријечи подучио народ, да буде истрајан, напоменувши да ће Вис. Зем. Влада увјек на руци према раду ове цркве наклоњена бити; а уједно позва народ, да уздигне своје гласе за здравље Његовог Величанства и Вис. Владе. Нашто се опет заори бурно живио!!

Послије овога прочитао је свештеник Стеван Ковачевић парох дољански „Споменицу“; те по прочитању исте слиједили су потписи од виђеније особа, одбора и свештенства. Послије овога началствујући положио је Споменицу у темељни камен; а за тим је извршен уобичајени церемонијал.

Непмар је додао чекић началствујући свештенику, те је овај ударио у темељни камен три пута и то: „У име Бога свемогућега, у здравље Његовог Величанства цара, у здравље Његовог Високопреосвештенста“, те је додао чекић окружном престојнику те је и он ударио у темељ три пута: „за здравље цара, владе и народа срп. православнога“. Он је предао кот. управитељу и тако чекић ишао од руке до руке док су се све виђеније личности обредиле.

Послије посвете вратила се литија и народ у цркву те се је тим богослужење завршило.

На свештеничком ручку било је неколико пријатни здравица, у здравље цара, Митрополита, народа и т. д. и т. д.; а послије читани су разни брзојави и честитке које су тога дана одбору стигле, као н. пр. од корјеничких Срба, општине из Бос. Градиште, бањалучког протe В. К. и јеромонаха П. Иванчевића, браће Урошевић из Сребренице, Растића из бос. Шамца, српске општине Приједорске и Тузланске, Хаџи попа Миле Попадића, али најзнаменитија честитка била је она од српскога родољуба и трговца из Бос. Крупе госп. Марка Добројевића у којој он уз срдачну честитку шаље још на темељ црквени двије стотине форинти.

Тако је тога дана народ провео у највећем весељу и задовољству у колу пјевајући и играјући на житној пијаци до мрклe ноћи.

Поп Стеван.

Двадесетпетогодишња прослава задарске богословије. Од управе српско-православне богословије у Задру стигао је уредништву овај позив:

„Ваше П. Н. Госпоство!

Дана 9. (21.) јула о. г. прославише наш богословски завод 25.-годишњи спомен своје преуређења по плану, који је утврђен Највишом Одлуком Његовог ц. и кр. Апост. Величанства од 5. јуна 1869. год., односно **двадесетпетогодишњицу** своје постојања под именом: „Православни богословски Завод".

На ову свечаност учтиво се позива Ваше П. Н. Госпоство.

У Задру, 19. јуна (1. јула) 1894.

Управа".

„Програм. Дана 8. (20.) јула: Бдјеније у заводној цркви. На сами дан свечаности 9. (21.) јула: 1. У заводној цркви:

Св. литургију служе саборно професори заводски а по том држе помен за умрле управитеље, наставнике и слушаоце. Иза тога благодарствена молитва.

II. У заводскијем просторијама: 1. Хор слушалаца пјева духовски тропар: „*Благословен си Христе Боже наш . . . .*";

2. Његово Преосвештенство госп. Епископ, управитељ завода отвара акт прославе;

3. Пригодну ријеч о 25 годишњем животу завода чита проф. С. Калик;

4. Читање поздрава, који овом приликом заводу стиже;

5. Његово Преосвештенство госп. Епископ држи закључни говор;

6. Хор слушалаца пјева „Царевку".

Изказ добровољних прилога дарованих приликом забаве одржаване на Видовдан дне 15/27 јунија 1894. од сљедеће господе: По 20 фор. госп. Алекса Михајловић; по 10 фор. госп. Григорије М. Јефтановић, Аћим Бабић, Петар Векић, Тодо Хрисафовић; по 7.50 фор. госп. Васо Дурић; по 5 фор. госп.: Петро Т. Петровић, Васо С. Краљевић, Синови М. Бесаровић, Вуко Јанковић, Стјепо Трифковић, свешт., Јаков Марић, Лазар Векић, Петар Цековић, Марко Николић, Блажкуј, Савка удова Д. Јефтановић, Перо Станишић; по 4.50 фор. госп.: Јусуфбег Филиповић; по 4.20 фор. госп.: Ђуро Тричић; по 4 фор. госп. Лука Чупић, свешт.; по 3.60 фор. госп.: Ристо Ђ. Бесаровић; по 3 фор. госп: Пешут и Полић, Петар Солдо, редарствени повјереник Фердинанд Лешан, Максим Пријатовић; по 2.50 фор. госп.: Јефтан Дескић, Божо Рашевић, Ристо Ј. Савић; по 2 фор. госп.: Јово Ђокић, свешт., Лука Шалабалић, Брајна Радуловић, Васо Н. Савић, Нико Јосиповић, С. Ј. Салом, Павле Вукановић, Стојан Трхало, Стеван Давидовић прото, Тодор Живковић Високо, Марко Поповић, ђакон, Јулиус Лухе, Будимпешта; по 1.70 фор. госп.: Никола Делић; по 1.50 фор. госп.: Ђорђо Дукић, Васо Поповић, прото, Ђорђе Петровић прото; по 1.25 фор. госп.: Гавро Авдаловић, Алекса Југурџић; по 1.20 фор. госп.: Ристо Бандуковић; по 1 фор. госп: Панто Марковићевић, Алекса Дамјановић, Ђорђо Симичић, Ристо Амановић, Михаило Милановић, П. Таубнер, Лазар Пупић, Ристо Крстић, свешт., Пазарић, Стево Калуђерчић, Ристо Божић, Мића Кречић, Лазо Семиз, Димшо Драгичевић, Никола Т. Кашиковић, Коста Телембуовић, Мића Ђерић, Стјепо Х. Дамјановић, Никола Богдановић, Ристо Новокмет, Никола Пеулић, Н. Н., Ристо Бубало, Васо Богојевић, Лазар Вуковић; по 80 новч. госп.: Ристо Петровић; по 60 новч. госп.: Марко Михајловић, Н. Н., по 50 новч. госп.: Јово Кондруш, Високо, Н. Н., Димшо Јовановић, Димшо Телембуовић, Божо Милановић, Ђуро Милковић, Тошо Тараковић, Перо Бикаљевић; по 30 новч. госп. Н. Н.; по 25 новч. госп. Симо Пријатовић; по 20 новч. госп. Васо Каплановић, Мићо Перендић; по 10 новч. госп. Јово Бољанић.

Укупно добровољних прилога 223 ф. 25 н. словом двије стотине двадесет и три форинте и 25 новч.

Свима овим горе наведеним дародавцима изриче највећу благодарност

У Сарајеву 30. јунија 1894.

Управни одбор.

СТЈЕЧАЈЕВИ ЗА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНЕ ВЈЕРОИСПОВИЈЕДНЕ ШКОЛЕ.

На овдашњој српско-православној основној четвороразредној школи потребан је један учитељ. Годишња плата је учитељу 300 фор. (три стотине форината) а. вр., за тим храна са братством у манастиру, послуга и огријев. Молитељ, који жели заузети ово мјесто, има својеручном дока-

зати, да је оспособљен на српско-православним школама, да је прописане учитељске науке бар с добрим успјехом свршио, а уз то, да је Србин, православне вјере, религиозног и моралног владања. Првенство ће имати они учитељи, који покрај учитељске способности буду особито вјешти црквеном појању и правилима, јер ће учитељ пјевати у цркви, а и ученике има у појању обучавати, уз то је још одабрани компетенат дужан водити и перводство.

Молбенице са потребним свједоџбама и осталим документима шаљу се потписаној управи најдаље до 1. августа по ст. о. г.

Управа срп.-православног манастира у Житомислићу, (код Мостара) од маја 1894.

Архимандрит:
Симеон Тодоровић.

На овдашњој српско-православној основној школи расписује се стјечај за учитеља, који ће имати III. и IV разред.

Плата је годишња 500 фор. а. вр. бесплатан стан и огрев.

Учитељу је поред школских предмета дужност дјецу црквеном и народном пјевању подучавати и мјесто црквеног пјевчика при сваком богослужењу заступати.

Компетенти поред свједоџби за учитељско оспособљење требају приложити увјерење да су Срби православне вјере.

Избор ће се најдаље до 30. јула о г. обавити.

Бугојно 21. маја 1894 год.

Српско-православна црквено-школска општина.

Перовођа:
М. Чавић.

Предсједник:
Лука Јелић.

ОДГОВОРИ УРЕДНИШТВА:

Афанасив у М. Захтјевани бројеви „Источника“ послани су вам у службеном завоју преко тамошњег протопрезвитерског уреда.

Пошаљите вашу тачну адресу, па ће вам се лист непосредно слати.

Р. Максић Сребреница. Повраћено вам, јер је застарило.

Пет. Раф. Задар. Због садржине претпоследњег наслова неће моћи у лист ући. Уступљено је уредништву „Српског Сиона“.

Број 71.294./I.

РАСПИС НАТЈЕЧАЈА.

Почетком школске године 1894./5. примиће се у сјемениште источно-православне богословије у Рељеву више питомаца на архидијецезе сарајевске и митрополије херцеговачко захумске и тузланско зворничке.

Питомци добивају у сјеменишту бесплатно стан, храну, одијело и наставу у богословским предметима, осим тога при крају школске године размјерни путни трошак, за одлазак својим кућама, преко ферија.

За попуњење овијех мјеста расписује се овијем натјечај, те се дотичне молбенице имају управити преко дотичног господина епархијалног митрополита на земаљску владу, гдје најдаље до 1./13. августа о. г. морају стигнути.

Молитељи имају да докажу:

а) крсним листом да су исти православне вјере;

б) школском свједоџбом, да су свршили са добрим успјехом осам разреда велике гимназије, односно ако такових молитеља не буде, најмање пет разреда велике гимназије, у обсегу Босне и Херцеговине односно Аустро-угарске монархије;

в) свједоџбом надлежне политичке власти, да су припадници Босне и Херцеговине, и да су без прикорног понашања и неожењени;

г) љечничким свједочанством, да су тјелесно и умно потпуно здрави.

Сарајево, дне 20. јуна / 2. јула 1894.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића у Сарајеву.

СВЕСКА VIII. Сарајево, Август 1894. ГОД. VIII.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: В. С. Поповић, протојереј.

ЗА ЧИМ ТРЕБА У ВАСПИТАЊУ ДА НАМ ЈЕ НАЈВИШЕ СТАЛО?*)

Васпитање повлачи свој траг још од најстаријих времена. Св. Писмо нам каже, да је прве људе васпитавао сам Бог, а касније примише људи тај начин од Бога, да и они своју дјецу васпитавају.

Како живот првијех људи бијаше једноставан, прост, тако им бијаше просто и васпитање. Васпитавали су свој подмладак по разуму и искуству, што су га стјецали у приликама њихова живота. И даље, са умножавањем рода људскога на земљи и свестраннијим његовим напретком, настајали су и захтјеви већи, како у многоме чему, тако и у васпитном погледу. Увиђавни и мудри људи почеше да кроз пословице и друге мудре нареке крче пута у народу својим васпитним назорима, почеше да пишу васпитне књиге и расправе, и да скупљају младеж, да је учећи васпитавају.

У новије вријеме имадемо, хвала Богу, доста систематски написаних педагошких дјела, која разлажу и упућују нас, како ћемо у васпитању најлакше и најсигурније да постигнемо дотичну васпитну циљеву. Велим „*дотичну*“, јер се „божја“ принципи васпитања извргао у многоме у људској мудрости, да у томе на жалост и међу самим педагозима влада несагласност; и по ријечима Салцмановим једва их је наћи двојицу, који би били једнаких васпитних начела. Често пута се права и свима људима заједничка васпитна циљеву мимоилази у толикој мјери, да многи људи — као што вели Милде — и нијесу људи, јер су образовани у друге

*) Из „Извјештаја српско-православног богословског завода у Рељеву за 1892./93. годину. Уред.

цијељи, а ни најмање за оно, што је главно у цијељи живота човјечијега. Тако нам и Линднер у својој енциклопедији ређа један за другим којекакве назоре и назива, којима су главнији неки педагошки филозофи и емпиричари хтјели да означе цијељ васпитања, и по њему да удесе правац образовања. Многи од њих разликују се у главноме само у ријечима (наразима), али многи и у самој ствари. Примјера ради ево ћемо да их наведемо само неколико:

„Саморадња у служби онога што је добро, лијепо и истинито“ — то је принцип Дистервегов; „хришћанска цивилизација“ — принцип Шварцов; „хармонијски развитак човјечијих сила и способности“ — принцип Песталоцијев, Нимајеров, Дитесов; „морални карактер“ — принцип Хербартов; „принцип с претежношћу тјелесног одгајања“ — Монтењ, Локе; „човјек је по природи добар, култура га квари“, дакле „природисходност“ — принцип натуралисте Русоа; „усавршивање човјека, да буде срећан и способан за живот у друштву људском“ — евдомонистички принцип и уједно васпитно начело филантропа Базедова, Кампеа, Салцмана и Волкеа; „васпитај васпитаника за праву човјечност“ — васпитни принцип хуманиста Хердера, Лесинга, Нитхамера и др.; „побожност и љубав према Богу“ — пијетистички принцип Спенсера, Франкеа, Цинцендорфа; „divinitaet (богоподобије), т. ј. да васпитаник буде слика и прилика суштаства божјега“ — принцип Гразеров; „слобода и самоопредијељење“ — принцип Грунхолцеров; „благоразумност и одрешитост“ — принцип Кругов, а и рационалистички (Кант, Хегел); „да се успостави грјехом изгубљена сличност Богу“ — позитивни хришћански принцип Палмеров, и т. д.

Према такијем и сличнијем старијим и новијим принципима, постављаше педагози — људи и правила, по којима одређиваше вриједност васпитања као: „добро је васпитање оно, које даје тијелу и души цјелокупно, савршенство, за које су они способни“ — Платон; „васпитавање је вјештина, којом се дијете образује за човјека“ — Цицерон; „васпитање мора бити у стању, да припреми васпитаника за стварни живот“ — Фихте; „васпитање је култура, коју свака генерација дугује оној, што за њом долази, како би ова сачувала резултате прогреса, који су јој предани, а по могућству и да их даље крене“ — Ц. Ст. Миљ; „треба утемељити васпитање на савјести и на хришћанству, а одупријети се штетним теоријама, које нам доноси цивилизација, и које хоће да удруже морал са коришћу“ — Навило; „васпитати дијете значи припремити га тако, да оно буде у стању да једног дана само ради што је могуће боље на опредијељењу живота свога“ — А. Некер, и. т. д.

Све ове ознаке васпитнијех цијељи и начела (принципа) изгледају нам, као што већ рекосмо, у већини таутологе, а између њих, као најљепше и најцјеликсходније узете су данас у педагошком научном свијету оне, што их истакосмо у ријечима: „*Хармонијски развитак свијех сила и способности људских*“ и „*Развијање моралне карактерности*“. На њима су, може се рећи, основани данас са неким (већим или мањим) изузетком скоро сви педагошки системи — системи телеологије и методологије, дијететике, соматологије и психологије, те су, као такови, најобичнији и у нашим педагошким дјелима.

Принцип „*хармонијског развитка људскијех сила и способности*“ с обзиром на

тјелесни живот, захтијева: да је човјек у сваком погледу потпуно здрав и способан за сваки тјелесни посао; с обзиром на *душевни* живот да дијете, као будући човјек, зна зрело и идејално мислити, да је мирне, али веселе природе, да се одушевљава само за оно, што је добро, лијепо и племенито, и да има вјеру у Бога и вјечити живот, у неумрлост душе и у награду за учињена добра или зла дјела.

По другом принципу *„развијање моралне карактерности“* — Хербарт је узнио педагогију у филозофију, а начинио од ње средиште практичне филозофије. *Циљ* човјечији нашао је он у *етици*, а *пут*, којим се долази до те циљеви, у *психологији;* по томе је његова педагогија наука, изведена из оних двију, или као што рече један од нашијех филозофа: „Она је закључак, изведен из силогизма, у коме је горња премиса етика, а доња психологија“. По Хербарту се цјелокупни васпитни задатак може обухватити појмом *„моралности“*; прпак му је морални карактер, а особине тога карактера су: савјесност. савршеност воље, доброта, праведност и правичност.

Ма да је поимење Хербарт у васпитању истакао, да треба карактер образовати, моралну вољу пречишћавати и утврђивати, интерес човјека проширити, дати духу племениту храну и окретност, облагородити душу вјечним истинама и т. д. — то му се ипак са хришћанске филозовске стране може у многоме да приговори, особито што се тиче науке о природи и суштини душе (са чега је Хербарт нарочито и првоме принципу приговорно), као и у томе, што је вјеру потчинио моралу и истако „добро“ као највиши морални принцип, у мјесто Бога, у коме је свако добро сједињено.

И Херберт Спенсер, први међу инглеским филозофима данашњег времена, зар није такођер своју васпитну циљ у лијепу фразу заодјенуо, кад је рекао, да се састоји у приправи човјека за *„савршен живот“*. То је, не од прилике, већ право, рекао би, исто оно, што је и Христос нарекао у ријечима: „Будите савршени, као што је савршен и отац ваш небесни“. Разлика је само у томе, што ми са хришћанског гледишта налазимо савршен живот у самоме Њему, у Исусу Христу, а Спенсер у благостању и срећи ово-временог живота — радећи прије свега на одржању сама себе и у стицању таковијех средстава, да можемо проводити што угоднији живот на земљи.

Ма да ни ми, са чисто хришћанског гледишта, не можемо сматрати срећу, које било особе, да се коси или да је у опрјеци са срећом друштвене заједнице, него на против, јер гдје нијесу појединци срећни, тамо не може бити срећна ни заједница из којих је она састављена, — то ипак, према средствима, која су у постизавању циљеви у употреби, имаде разлога да се каже, да Спенсерова етика почива на основу *егоистичком*, који не пита има ли Бога или не, а тај основ може да руши само оно срце, које има циљ *изван себе*, и које је пуно вјере и љубави. — Његова коначна циљ *„срећан живот на земљи“* начела је *евдомонистичког*, које добро срећом одређује, а не, као што је хришћанско начело, да се добро чини Бога ради, јер праву и потпуну срећу може човјек да получи тек на ономе свијету. — Ну, он о једном, а ми о другоме! — Да нашем народу нијесу таки назори по ћуди, види се из његових ријечи, кад каже: „Боље ти је изгубити главу, него своју огр'јешити душу!“ — а то је само другијем ријечима исказати цитат Св.

Писма, који гласи: „Ка̀ква ће по̀льза человѣкѹ, ако̀ цѣлы̀й свѣтъ пріо̀брѧщетъ, дꙋшѹ же свою̀ ѿтщетитъ“ — Мат., XVI, 26.

Као год што из онако милозвучна Спенсерова начела могу да се изводе правила и са свим разнратна њихова васпитања употребљавања средстава, тако исто биза то и код многијех другијех педагога, који се у учењу своме налазе изван праве цркве Христове. С тога се треба узети на ум, и не навaљивати на сумње и непромишљено на наш народ васпитним начелима и системама другијех народа, који би можда имали друге животне прилике, обичаје и назоре, други карактер, и други степен развића, нити треба узимати све за готов новац, што нам од каквог ученог човјека долази; јер искуство свједочи, да су и највећи наученаци често изврћали истину било хотимице (софизми), или можда и нехотице (паралогизми) и довађали свијет до странпутица и свакојакијех искушења. И Хорацијев глас „Jurare in verba magistri“ (не треба ни учитељу сваку вјеровати), вриједно је и вриједиће, по што видимо да и данас у свијету имаде толико назадних људи и толико жалосних назора, да их ничем другом не можемо приписати до погрешном васпитавању, које је противно васпитавању хришћанском. Отуда смо, рекао бих, и дошли до резултата, да видимо људи без срца, егоиста, материјалиста, частољубаца, денунцијаната, деспота, непогрешимих и друкчијих, а најмање са врлинама, што нам их даје вјера и моралност. Отуда и вапије данас многи очајан глас, да се у обманама, варању и блудњи састоји атрибут свега човјечанства. Новац је први и најмоћнији покретач свега, што се види да постоји у друштву људском; сва знања, све вјештине и умјетности њему су подређене и по њему цијену добијају. Субјективност појединаца хтјела би да чини, што је коме воља, божије и људске власти, законе и права мало ко хоће да са увјерењем респектује. Вјера се замјењује безвјерјем, а радиност и трудољубивост беспосличарењем; добродјетељи и врлине често се запостављају или немијењају, а одобрава невaљалство и подиже углед моралнијех пропалица! . . .

Под утицајем такијех и сличнијех прилика, а у разноврсности васпитнијех циљева и путова њиховијех, разумије се, да није могла остати ни школа на миру — као средство, између свијех другијех, и најважније и најопсежније. Исти Спенсер, н. пр. у одјељку своје *Науке о васпитању*: „Које знање највише вриједи“ — захтијева, да се прије свега уче само они предмети, који васпитанику могу бити на руци при постизавању његове земаљске среће; а други, на против, препоручују више идеалне предмете. Народна школа, да задовољи захтјевима и једнима и другима, изврћа се данас у неко мало свенаучиште, па ни опет незадовољава. Једни, по својим страначким назорима, ишли би још и даље, хтјели би више; а други опет противно: да јој поврате стари трисушни карактер „читање, писање и рачунање“, а све друго — да у бездан баце. То су они, што окрећу главу од свакe и најљепше прилике данашњег социјалног живота и роне сузе за старијим временима, а не помишљају јадни више на тирјанства, ропства и крволоштва, ни на друга слична безакоња, што су их у мукама преко својих глава тешко претурили. А по ријечима владике-пјесника: „Коме закон у топузу лежи — Трагови му смрде нечовјештвом“, показато је заиста потпуно и право стање старих и давних времена . . . „Није храбар онај, који лута лава изазиваше; то је онај, који

и у јаду знаде свладати ријечи“ — Ј. Х. Хердер.

Тако су исто, мал' да не рекох, пређерани и они, што приговарају, да данашњи систем образовања ради само на развијању ума, а на образовање срца и воље да се заборавља. Отуда је и потекла ријеч, „да нам данас треба више поштених, него учених људи“, што је чисто већ по назатку и у пословицу прешло. Ну, нема сумње, да „и у богаташа и у сиротиње треба срце да је на мјесту, ако ће да буду сретни“ — да ће те Песталоцијеве ријечи остати вазда у потпунеј важности својој, као да су у Св. Писму; ало за то конзервативци, ма и либералнији, допљедни имену своме, требали би ипак, бар у назетку, да се придржавају ријечи Сократове: „да је уман човјек и морални, јер познавајући добро — слиједиће га, а ало — избјегаваће“.

Да је то донекле збиља тако, односно да би тако барем требало да буде, види се из тога, што је воља с умом у нераздјељивој вези, јер човјек мора најприје да познаје оно, што би хтјео или на што би се хтјео да одлучи; а ко не зна шта хоће, тај у опште или неће ништа или бар не ће оно, што је ваљано и одређено Волу дакле руководи знање, и чим је оно јасније и одређеније, тим је и чувствовање живље и хтијење јаче. Па кад с развијем мишљења иде упоредо и јачина карактера, онда се немојмо обманивати, и ићи тако далеко, да сматрамо, да је у пређераној умној образованости једини назор пеналалства, јер би онда само у непросвијећеној народној маси морали тражити моралност и карактере; а ми знамо из прошлости, да многи мужеви, што нам их казује и наша и страна историја, као узор-карактере, да ти исти нијесу били без умне образованости, него да су се напротив у већини баш с њом и одликовали. — Ну за то опет не може се тврдити, да је умно (интелектуално) образовање важније од моралнога, по што ово непосредно приваја васпитанике правој васпитној цијељи; па да би се постигло једно с другим треба настојати, да предмети умног занимања буду вазда узвишени, — а то ће бити, ако су са, здани на основу хришћанеке етике. Јер „права наука и права религија сестре су близнице; раставши ли једну од друге задао си смрт објема. Наука успијева само у толико, у колико је и религијозна а религија цвати у размјеру према дубљини науке и непоколебљивости подлоге њене“ — Т. Хексли.

Тежње човјечје, како се види, врло су разноврсне, и кад би се свакој хтјело да задовољи, имало би и васпитање исто толико задаћа, колико је и тијех циљева. Хоћемо ли међутим да васпитни задатак сматрамо као неку цјелину, онда га треба према тој цјелини и наводити. Ту цјелину налазимо ми у општој једнакости људи, у њиховој заједничкој цијељи, за коју се и цар и просјак, мушко и женско, и сви људи у опште, имају *једнако* да васпитају. А у чему се састоји та заједничка и највиша цијељ људска, за којом и треба да нам је у васпитавању највише стало, видјећемо из слиједећих редака.

* * *

„Бѣдите оубо вы совершени, якоже Отецъ вашъ небесный совершенъ есть“ Мат. V., 48., у тим ријечима Христовим паражена је задаћа свијех људи у опште, и сакога човјека по по се; одређена им њихова главна и највиша цијељ, земаљска срећа и вјечно блаженство. По њима треба човјек, живећи на земљи, да постане све то сличнији Господу Богу своме, као прâлику свега савршенства, јер само тако удружен са

највишим бићем, у бољем животу, може постићи живот вјечни. А живећи у Богу по заповјестима и законима његовијем, човјек одговара и својој потоњој цијељи живота и прославља Бога по ријечима „... вся ѣх славѣ божію творите“ — I. Кор., X., 31.

У колико се дакле опредијељење човјеково састоји у натприродној цијељи, у толико треба да зна, да је садањи његов живот само приправа за будући живот, и да се с тога мора човјек тако васпитати, да успије и узмогне живјети према тој задњој и највишој цијељи.

С друге стране опет, човјек није само за вјечни, него и *за времени* или земаљски живот опредијељен. У садањем се животу човјек приправљава за живот вјечни; има дакле привремену задаћу, коју мора на земљи по вољи божјој да врши, ако хоће да заслужи вјечно блаженство.

Да би пак васпитање ваздa водило васпитаника у његовом раду вјечитој цијељи, мора се оно тако удесити, да васпитаник обикне обазирати се при свакој мисли, тежњи и у опште при сваком раду свом на истакнуту вјечиту цијељ. Васпитаник треба ваздa да има пред очима то, да сво земно образовање и дјеловање вриједи само толико, у колико се односи на вјечност и помаже постићи живот вјечни.

А да *хришћанско васпитање познаје и садржава у себи праву васпитну цијељ*, и да оно једино може да послужи као необорими основ јединог спасоносног и правог благостања људског на земљи, види се из тога, што и оно захтијева све оне погодности које воде човјека правом усавршењу и истинитом опредијељењу његовом.

И хришћанско васпитање захтијева, да се *тијело* узгоји, али не толико ради њега самога, колико ради душе и ради моралне снаге. Оно га не сматра само земаљским завојем неумрлога духа, него храмом Духа Светога, које ће на дан свеопшег суда такођер васкрснути. И оно се слаже са стародревном Јувеналовом изреком, да је „здрава душа у здравоме тијелу“ (orandum est, ut sit mens sana in corpore sano), а донекле и са ријечима Локовим, кад каже, да је у томе само „потпун опште срећнога стања на земљи“, ма да се искуством то сваки пут не потврђује, као што Стој каже, те бисмо вољели, да до избора дође, здрану душу и крај кржљава тијела, него ли најчилије тијело уз неразвијену душу . . .„Лијепу душу човјечију нађи — вели пјесник и педагог њемачки Хердер — велики је добит; још је љепши добит уздржати је, а најљепши и најтежи изгубљену душу спасити“.

И *интелектуално* васпитање, као што већ споменусмо, истичемо као нужно, јер и наша вјера, нарочито као најсавршенија, да се лакше и у неколико бар појмити може, захтијева такођер неку висину умног образовања. Не кажемо дакле, као што то неки други наполевају, да треба раз вијати ум ради њега самога, по што је то „извор среће “, него за то, да својим бистрим умом може лакше схваћати и вршити свој задатак на овоме свијету, као поштен и добродјетељан човјек.

Да се у срце усаде племенита чувства *морална естетична* и *религијозна*, захтијевамо у васпитању такођер, по не срца самога ради, него што знамо, да се опламењено срце лакше склања за свако човјекољубиво и богоугодно дјелање.

И хришћанско васпитавање захтијева, дакле „хармонијски развитак свијех сила и способности људских“, но не да свака, као већ развијена, вуче можда на своју страну, него да су све, као такове, концентрисане у регулатив, ка главној цијељи живота човјечијег. И оно захтијева

„образовање карактера“, но не карактер, основан на умовању људском, по природној етици, као што га истицаше Хербарт, него на етици хришћанској, јер само у образовању религиозно-моралног карактера налази се доиста врхунац и права циљ сваког ваљаног образовања.

Из тога видимо дакле, да *само хришћанско васпитавање* садржи у себи све оне мотиве, који су кадри подстаћи човјека на све оно, што је добро и племенито, и учинити га срећним, не само с ове, него с овим и с оне стране живота. Хришћанско је васпитавање једино, које је и практично и идеално, лијепо и религиозно, популарно и опет научно; оно са држи таку науку, којом наткриљује сваку човјечију мудрост, што јој чак и непријатељи њезини признају. У њему налазимо читаву ризницу, пуну свијетлих дјела и узоритих карактера, сјајних врлина и величина, до којих се само човјек хришћанин узвисити може, по што је увјерен, да блаженство, за којим тежи, не може бити друго, већ једино пошљедица за побожан и богоугодан живот. Оно човјека у срећи чува да се не узнесе, а у несрећи да не очајава; оно угушује у њему сваку неморалну побуду, као што је завист, мржња, себичност, освета, лакомисленост и друге страсти, и чува многога од покварености и алоће, не толико, што се боји казни на овоме свијету, колико што зна, да је Бог свуда, да све зна и све види, и да ће кад тад добро наградити, а зло казнити. Оно га упућује на узајамну љубав и штовање, — „своје љуби, туђе поштуј“, назива у њем поданичку вјерност и послушност, а у претпостављенима правду и правичност; једном ријечи: оно нам казује морални закон, не само као захтјев несавршеног ума човјечијега, него као најаву божанске воље, те нас при сваком раду нашем упућује к небу, царству апсолутне истине, доброте и љепоте, у коме ће једино — као што нели и исти Датес — да нађе потпуно задовољство и хармонију.

Тако дакле од васпитнијех средстава ниједно није од тако свестраног и благословеног утицаја, као што је религија, — религија хришћанска, која је *једина православна, права*, — која у свом васпитном позиву ради од колијевке, па до гроба: почиње са почетком свијета, руководи га и свршује са крајњом циљи живота човјечијег. За то и јест призната истина, да је хришћанство, само по себи, највећа моралност и да је најбољи хришћанин уједно и најбољи човјек.

Ну да „свака вјера добру води“, и то стоји, и да је она, каква била да била, још од памтивијека имала вазда најмоћнију улогу у свакој установи људскога друштва, и то је доказано. Код народа варварског старога завјета скоро сваки лист историје потврђује ову истину; а и код поганскијех народа старога вијека, Грка и Римљана, што је далеко уочитије, наћи ћемо то такођер. Њихова религија била је државна и држава религиозна. Платон у својијем дјелима на више мјеста истиче ту страну и напомиње: „Треба да се трудимо да постанемо слични Богу, колико је то за човјека могуће; а човјек постаје сличан Богу мудрошћу, правдом и светошћу“. . . . За то „свакој држави добро уређеној, нека је прва брига о правој религији“. — Цицерон опет рече: „Васпитање треба да има свој основ на религији, и само ће тада бити људи у стању да живе чисто, као да су у најсветијем храму“. „Добар човјек подноси равнодушно макар што да му се деси, јер зна, да се то по божијем закону збило, по коме се све управља“. — Игре и све-

чаности код Грка биле су искључиво религиозне, код којих су по њиховом вјеровању и богови судјеловали, а одбрањаше их у нарочиту циљ, да њима уздигну славу и величину своје земље. — Владалац римски, Нума Помпилије, узаконио је, да никоме није слободно започети какав озбиљнији посао прије, него што би му „аугури“ открили вољу богова, а то је опет било само с тога, да буде што већи и што славнији Рим. За то и рече њихов велики књижевник: „Ми смо Римљани бројем мањи од Хиспињана, снагом од Гала, хитрином од Картажана и вјештином од Грка, па смо их ипак надвладали све побожношћу, вјером и мудрошћу“. — Велики енглески државник, Велингтон, запитан једном што мисли, како би се имала уредити школа, одговори под војничку: „Ја баш нијесам учитељ и не могу нарицати свој суд о појединим наставним предметима; али баш кад ме питате, могу с правом да речем: ако не буде науци за основ служила *религија*, ваша ће бити кривица, ако у будуће будемо у свијету имали само препредењијех сотона“.

Саберемо ли све што до сад рекосмо у цјелину, за којом и тежисмо, долазимо до резултата, да је религијозно-морално образовање било главно у свим временима и код свијех народа, и да је и данас у поменутом развићу сила и способности људских главно „*образовање религијозно-моралног карактера*“ — а то и јест оно, за чим треба у васпитању данас да нам је највише стало; јер за човјека збиља у људскоме друштву и нема љепше ријечи ни веће вриједности, него кад се за њ истински може рећи, да је „карактер“. А што рекох „*данас*“ да треба да нам је највише стало и то је с разлогом, јер ми на ум паде по нас врло подесна Дистервегова ријеч: „*што су год слободније форме живота, то строжије мора бити васпитавање*“.

Ну васпитавање, о коме говорим ја овдје, не односи се само на *дом*, на родитељску кућу, већ и на *школу*, јер као што рече славни Коменски: „мени она школа одговара потпуно своме позиву, која је истинити дом за васпитање човјека гдје се дух учеников напаја свјетлошћу и мудрошћу, да би проникао све, што је откривено и тајно, гдје осјећања и њихова кретања упућују врлини, а срце приклања божјој љубави и њоме напаја, те се сви навикну још овдје под небом проводити живот небески“. — Васпитање, о коме говорим, односи се и на *друштво* људско, јер ми требамо добријех грађана а добре грађане раја само вјера. „Никакво друштво не може опстати без морала, никакав морал без религије; и нема него религија, која је кадра дати држави сталан и трајан ослон“ — потписао је Наполеон Велики. — Св. Јован Златоусти савјетује нам опет овако: „Одњегујеш ли добродјетељна сина, одњеговаће и он добродјетељну дјецу, и на тај ће се начин створити ланац ваљаних обичаја, који ће обавити све; ланац, који од тебе истиче и небеснога ти плода доноси“.

Тако су, од прилике, и по тијем ријечима, васпитавали родитељи нашег српског народа своју дјецу од памтивјека, а тако је васпитавају и данас још они, којима је вјера „*стара свештња*“.

За то се држимо чврсто наше свете православне вјере прађедовске, која нам и народносне особине наше собом тијесно сиља, и васпитавајмо у њој и по њезиним начелима строго наш подмладак, па ћемо њиме постићи **све** *— све што је под Богом, у људској образованости у опште, и по нас на то се: истинито, лијепо и добро.*

Раде Калембер.

ЗНАМЕНАСѦ НА НАСЪ СВѢТЪ ЛИЦА ТВОЕГѠ ГДНЕ!

Псалом 4. ст. 7.

И ѓотворѝ Богъ человѣка, по
бразѣ Бжіе ѓотворѝ его.
(Бит. 1, 27).

Ум наш не може ништа разумјети, што се њему не представља у форми (облику) универсалнога (општега) и вјечитога. — Али како, када ми у нашој машти имадемо само једну, означену, посебну, материјалну слику, од једанпут она постаје у нашем уму општом, вјечном? — Очима гледамо онога човјека, ону животињу, ону биљку, — а наш ум у њима види људе, животиње, биљке у *опште*. — На који се начин наш дух, када гледамо поједине, одијелите створове и ствари, оволико узвисује, да размишља о њиховој врсти (species) и природи, и ако нам чула о истима ништа не казују? —

Ово знаменито и тешко питање: како душа наша прима примитивне (најпрве) *идеје*, занимало је мозгове великијех људи од платонова и аристотељева до данашњега времена.

Изучавањем и расправљањем тога високог проблема дошли су разни филозофи до закључака, који су били противни разуму, а штетни свему роду људскому.

Идејом овдје не назива̀мо оне закључке, т. ј. изводе некога суда из другијех судова̀ (raziočišnio, нове идеје), већ идејом овдје разумјевамо оне примитивне појмове, најпрве основе, којима мислимо и што састављају дијелове умнијех извода̀. —

До данас постоје пет разнијех учења о извору нашијех идеја̀, а ми ћемо се зауставити само на трима, па говорити само о *идеалистима*, *реалистима* и о општем *схоластицима* који су најбоље и најправилније на питање одговорили.

I. Сљедбеници прве теорије, названи још *картезијанима* тврде, да је примитивне идеје сам Бог усадио у човјека и да су оне с њиме урођене, те их и зову „урођенима“ (ideae innatae). Ове идеје биле су у човјеку прије познања свијета, а у Богу су вјечите и на онијех идеја Б је створио свијет. — У суштини картезијанци су примили ово учење од Платона, а науку своју потврђују слиједећим мјестима из св. Писма:

1) **свѣтъ, їжѥ просвѣщаѥтъ всѧкаго человѣка грѧдѹщаго въ міръ** (Јов. еванг. гл. I, ст. 9);

2) **дѣло законное написано въ сердцахъ своихъ** (посл. Римљ. гл. 2, ст. 15); и

3) **ѥлицы по вѣзаконіи согрѣшиша, безаконно и погибнѹтъ** (ibid., ст. 12).

Браниоци „урођенијех идеја“ дошли су до оваковога вјеровања, јер су опазили, да човјек већ имаде у себи појмова, без да их је од кога примио, те нијесу знали ово дубоко питање друкчије разјаснити.

Из идеализма Malebranche[1]) је изишао илуминизам, по којему ми видимо непосредно у Богу идеје.

Филозофи картезијеве школе дошли су послије до негације материјалног свијета (Bacon, Leibnitz, Kant, Fichte, Hegel, Goethe, Schiller etc.).

II. *Реалисти*, сенсуалисти, материјалисти или Локијанци[2]), ослањајући се на

[1]) Malebranche, франц. филозоф живио је од 6./8. 1638. – 13/X 1715. — Знаменито његово дјело: „Visiou en dieu“.

[2]) Loche (John) енгл. филозоф рођен 29./8. 1632., умро 28./10. 1704., учио је, да су идеје непосредни резултат сенсација. По њему даље: материја мисли.

аристотељевом принципију: „nihil fuerit in intellectu, quod non fuit in sensu“ и на ономе другом учењу, да је душа наша: „tabula rasa, in qua nihil est scriptum“ (глатка обријана табла на којој није ништа записано) негирали су свако наше познање, осим онога, које имадемо средством чула, те нијесу допуштали, да нам може ишта друштво или религија приопштити. — Дух је човјеков пасиван у стварању идеја, т. ј. не ради ништа. — Овај правац довео је сенсуалисте до негације идеалног свијета, дакле: душе, Бога, анђела (данашњи материјалисти).

III. *Схоластици* у дугој својој препирци и филозофирању међу собом помирили су горња два противна правца, па су пронашли праве изворе наших појмова. —

Душа је човјекова доласком на свијет — уче они — као лист бијела папира, или по Аристотелу: tabula rasa, гдје нема ништа написано. — Али душа имаде способност, коју схоластици зову: „intellectus agens“ (operans), а то је присуство Божије свјетлости: partecipatio luminis divini. — Помоћу ове моћи душа расвјетљује посебну (партикуларну) слику предмета, који нам је пред очима; свлачи с ње партикуларизам и види у њој општи предмет. И тако промијењена слика постаје идејом (species expressa), коју душа у себе оставља. — Ова радња наше душе не отеже се ни најмање, већ бивa у једном тренутку. Ум наш једнобројне предмете претвара у универсалне, што онако природно и лако, као што тако чине наша плућа, када дишу, примајући у себе оно, што је за њих, а одбацујући остало. —

У утроби материној душа је наша само у потенцији разумна и тада је она: tabula rasa, т. ј. нема још никакве идеје, — али послије одма постаје разумном у дјелу (акту).

У души није савршен разум, јер не разумије све, па се мора претпоставити виши разум, који души помаже, да разумије. — Бог је дао души intellectus agens (разум, који ради). Он ствара идеје помоћу оне Божије свјетлости *їжє просвѣщаєтъ всѣкаго человѣка грѧдѫщаго къ мірꙋ*. — Овако је мислио и пр. Давид, говорећи: *знаменасѧ на насъ свѣтъ лица твоего Гди* (пс. 4, ст. 7). Свјетлост твога образа ударена је на нас Господе.

Схоластици допуштају при стварању идеја спољашње утиске и познавања свјетска у ријечима и знаковима, као о Богу, души, дужностима, будућем животу, наградама и казнама, што човјек самијем својијем средствима не може схватити нити постићи чисто, бистро и право. — Човјеков ум, који је сам формирао идеју свеопштега, способан је, да разумије друштвену ријеч, коју му Бог открива.

Ова наука намирује идеализам и реализам, јер учи с једне, да тијело помаже састављању идеја као материјална помоћ, пружајући нашој машти материју сликâ, — а с друге стране тврди, да је разум потребан при стварању појмова.

* * *

Ријечи *їжє просвѣщаєтъ* и т. д., које картезијева школа наводи у потврду свога учења, не доказују, да је та свјетлост непосредни узрок радња наших ума. Овај текст не само, што не одбацује intelectus agens, него га још и потврђује, пошто душа од оне свеопште свјетлости прима ону одјелиту способност, названу: „int. agens“. —

Да душа нема оваквe способности, онда по картезијевој школи био би сâми Божији разум, који непосредно ствара идеје у разуму свијех људи помоћу своје

бож. свјетлости. На основу оваковог вјеровања платоници држали су, да је један и исти разум код свијех људи; — напротив схоластици увјерења су, да сваки човјек имаде свој особити ум, као што имаде и своје друкчије тијело: Колико људи толико и разлитијех умова: principium intellectivum multiplicetur secundum multiplicationem corporum.

Дѣло законное написано къ сердцахъ своихъ означује способност познања закона; — а под ријечима **ѣлицы ко кеззаконию сегѣшниша, кеззаконию и погибнѣтъ** треба разумјети, да нема народа, који не познаје закон природни, — закон, којега је Бог открио првом човјеку, и којега су сви народи наслиједили по свему свијету помоћу говора и предања. Откривењем добили су људи природни закон.

Све зависи 1) од начина, којијем се душа послужује својом урођеном способности, и 2) од првог откривења. — Урођеном способношћу (intel. agens) душа добива идеје, — а од откривења, које је Бог дао свему свијету, среством говора душа познаје чисто Бога, душу, друштва и т. д. — Схоластика не пориче разуму његова права, а учи опет, да је потребно предање и тако измирује рационалисте, који вјерују, да су дјело разума не само идеје, већ и познања, са традиционалистима, који уче, да сва познања па и саме идеје добивамо од откривења.

По ученју картезијевом ми видимо без радње, а по схоластици видимо радећи, а ово је заиста много племенитије за човјека и подобније оној великој љубави, којом га је Бог створио.

Када би Бог усадио у нас идеје, човјек онда не би имао никаква разума нити слободе, пошто човјек није слободан, већ када је разуман, те би тако био сличан живинама, quibus non est intellectus (који немају разума), а овакви су баш закључци, што су их материјалисти извели из ученја о *урођеним идејама*. — И спиритуалисти, противним путем, дошли су до истога резултата.

Учећи о поријеклу идеја у нама онако, како су схоластици разбистрили и доказали, лако ћемо разумјети: зашто је душа тијелом везана; зашто тражи помоћи од тијела; зашто човјек није душа; зашто сва тјелеса морају једном ускрснути, сдружити се душама и т. д. —

Павле (Книн) 3./VIII. 1894.

Љубо Нер. Влачић,
свештеник.

ПРВИ ПСАЛАМ СВ. ЦАРА И ПРОРОКА ДАВИДА.

„Блаженъ мѫжъ“.

Са псалмом „Блаженъ мѫжъ“ почиње се Псалтир; с тога треба да је познат свакоме, ко би ма кад имао срећу да чита ову књигу. У стара, добра времена, кад су се наши ђедови и прађедови по Псалтиру Цара Давида учили и самој науци, приступајући читању истога одмах после азбуке, многи знадоше овај псалам на памет и појући га радо заслађиваху часове свога одмора; а за њима по слушању научише га и они, који не знадоше читати и писати. Први и пошљедни стих овога псалма слушамо често и у храму Божјем: ови се стихови поје на свеноћном бденију, послије прве, велике

јектеније и то заједно са другим стихом другога и осмим и деветим стихом трећега псалма са припјевом: Алилуја.

На проучимо и ми с тобом заједно, побожни читаоче, овај псалам, трудећи се одредити при том његов главни садржај и да разјаснимо тамне и неразумљиве ријечи и изразе у њему. Вјерујући ми, нећемо отићи од овог псалма без користи за душу, ако се с побожним осјећајем будемо повиновали ријечима његовим.

Први псалам у књизи Псалтир нема никаквог наслова у јеврејској библији; нема наслова у већини грчких и латинских превода библије. То је, мисле неки, с тога, што је први псалам као предговор к цијелом Псалтиру. „Шта значи темељ у кући, говори св. Василије Велики, подводни дио у лађи и срце у тијелу живога створа, такову моћ, чини ми се, има и овај кратки предговор у односу према цијелом саставу псалмова". По овом су још у древности, рачунајући псалам овај као увод у књигу Псалтир, други псалам наш називали првим (упореди Дел. Ап. 13, 33). И сасвим је тако. Тумачи не без основа виде у овом псалму сушност свију псалмова. Основном мишљу његовом служи изречено Богом упутство Исусу Навину о преданости закону Божијему, као извору сваког блага. „И да не отступитъ книга закона отъ устъ твоихъ, говори Бог вођи народа јеврејскога, и да поучаешися къ ней день и нощь, да сразумѣеши творити вся писанная, тогда благословиши и исправиши пути твоя". (И. Нав. 1, 8). Ову основну мисао о необходности да се поучавамо у закону Господњем и да испуњавамо заповједи Његове ради спасења душе и полученја блаженства и разјашњује псалмопјевац у првом псалму, у ком се удаљавање од зла представља као пут к блаженству (1—3), а пут грјешника се представља као пут погибли (4—6 ст.). Но ова се мисао открива у разним варијацима у цијелој књизи Псалтир. С тога је сасвим право да се овај псалом меће на првом мјесту Псалтира, као његово заглавље. С тога сасвим право мисле и они, који говоре, да је овај псалам написао Давид, творац већине псалмова. И ко је више од Давида искусно на себи ону истину, да је само у испуњавању воље Божје права срећа, као и обрнуто — у удаљавању од Бога — навор погибли? А ова истина и највишње нам се у првом псалму. Св. Оци: Василије Велики, Јован Златоуст, Атанасије Велики, Амвросије Медиолански, блажени Теодорит, Јероним, Августин, који писаху тумачење на овај псалам, сагласно га називаше псалмом Давидовим. По овом у неким грчким псалтирима, а а по њима и у нашим — славенским и руским и назива се псалам овај именом Давида. У славенској библији наслов тај чита се овако: Псалом Давида још написан у Јевреја. Овај пошљедњи дометак не налази се у свима псалтирима. А ријеч псалам јесте грчка и значи пјесму.

Тако је први псалам богодухновена пјесма св. Цара и Пророка Давида о блаженству праведника и погибли грјешника, као што се опјева и једно и друго у првом псалму.

1. Блаженъ мужъ, иже не иде на совѣтъ нечестивыхъ, и на пути грѣшныхъ не ста, и на сѣдалищи гѣзителей не сѣде.

Псалмопјевац почиње пјесму своју упутством на блаженство, које чека праведника. То је стога, говори св. Василије Велики, што је „намјеран псалмопјевац с постојанством ријечи опоменути на оно, што је тешко и испуњено безбројним подвизима и напорима: с тога подвижницима побожности претходно показује

на блажени крај, да би ми, у чекању спремљених нам блага, безбрижно трпили муке садашњег живота". Блаж. Теодорит показује при том и на ову још у већој мјери знамениту околност, да је и Христос Спаситељ Наш почео учење своје такође блаженствима. **И ѿверзъ оустa своа оучаше ихъ глаголa: Блажени нищіи дх҃омъ, якw тѣхъ естъ царствіе нeбeсное**, читамо у 2, 3, и наредећим стиховима 5 гл. Јеванђеља од Матеја; упореди Лук. 6, 20—26. Ријечи су ове важне за нас с тога, што разјашњују почетну ријеч првога псалма: **Блажен**ъ. Ријеч ова у опште означава: достојан сваког блаженства; а блаженство, по ријечима Господа, показује на свака блага и видима, временâ, а врх тога духовна и вјечна, која је уготовио Бог у царству небесном онима, који га љубе и о којима св. Ап. Павле говори, да „**око не видѣ, и ухо не слышa, и на сeрдце человѣкъ не взыдe**ша" (I. Кор. 2, 9). Пророкавши ово блаженство за праведни живот, псалмопојац говори само о мужу, али не спомиње о жени; то је за то, што, као што говори св. Василије Велики „при јединству природе (мужа и жене) он је (псалмопојац) држао, за означење цијелога, показати на оно, што има преимућства у роду[8]. Тако под именом муж разумијева се сваки човјек без разлике пола.

А како да се удостоји човјек вјечнога блаженства? Као одговор на ово псалмопојац говори: **иже не идe на сов҃тъ нечестивыхъ, и на пѫти грѣшныхъ не стa, и на сѣдалищи рѣвнтелей не сѣдe**. Сваком овом ријечи означава ту мисао, да је за полученье блаженства, прије чињења сваког добра, нужно удалити се од сваке врсте зла. И то је разумљиво. Усљед наклоности к злу, која је у нама, само послије окријењења у борби са злом, могуће је с надом приступити к чињењу добра. **Ѹклонисѧ отъ зла, и сотвори благо**, говори псалмопојац на другом мјесту (Псал. 36, 27). У осталом све разматране ријечи које напомињу у опште удаљаване од зла, тешко је рећи, да је то попаљање једне и исте мисли; оне показују на разне видове и степене удаљавања од зла. Преимућство зла појављује се у људима у почетку увијек у мислима и намјерама, или, што је то исто, у вијећу безбожничком, кад човјек, заведен жељама срца [Јаков, 1, 14]. нема у себи нравствене сталности и храмље на обје ноге; с тога се оно открива у животу, у дијелима човјека, као јавно нарушаване закона, кад жеља, која се угњездила, затруднивши рађа гријех [Јак. 1, 15]; најпослије преимућство зла јавља се као постојано скањиване у злу самонаслађаване злом, са грубим односом ка свему добром. То је стање покварености, кад зло, као заразна болест, стреми к своме распостраненју. Те баш видове и степене грјешног живота и разумије псалмопојац у разматраним нам ријечима, чувајући од њих човјека. Вијеће безбожничко, по ријечима Василија Великога, јесте — нечисте помисли, којима се чини нечисто дјело, а друштво неваљалих људи — то је дуготрајно пребиване у злу, са жељом наметнути своје рођене пороке другима, да би избјегли оговарања. „Није без узрока Давид — говори блаж. Теодорит — споменуо у почетку о путу, за тим о стајању и најпослије о сједењу, него на против, тачно знајући, да помисао, била она рђава или добра, у почетку долази у покрет, за тим заустављa се и послије овога узима неку непоколебиву сталност". Дакле у првом стиху учи нас псалмопојац, да чувамо чистоћу помисли, да се удаља-

вамо од рђавих дјела ради полученја блаженства. Благо оном, ко има чисто срце, јер се удаљава од рђавих дјела, и не иде у друштво нарушитеља вјере и нравствености!

2.) **Но къ законѣ Господни волѧ его, и къ законѣ его поучитсѧ день и нощь.**

У првом је стиху псалмопјевац показао, чега се треба клонити ради полученја блаженства, а овде говори о том шта треба радити за исто. За полученје блаженства није доста уклањати се од зла, но је нужно још бити у закону Господњем и мислити о њему дан и ноћ. Законом Господњим назива Давид не само закон Мојсејев, него и све у опште заповједи и наредбе Божије, записане у св. писму Његовом и које се чувају у предању. Бити својом вољом у закону Господњем означава расположење к закону Божијем, љубити га и жељу имати увијек га испуњавати. За то смо дужни имати га у мислима својим, трудити се да проникнемо дубље и дубље у његов унутарњи смисао, да га усвојимо срцем својим и по њему да управљамо живот свој. То и значи имати вољу, а не само разум у закону Господњем. „У осталом ове ријечи: **къ законѣ его поучитсѧ день и нощь**, не означавају то“, говори еп. Ириней (види његово Тумачење псалтира, издање 7-мо 1882. г., дио 1. ст. 3), „као да не би праведан човјек могао престати ни за трепутак у закону Господњем (јер је то човјеку немогуће по немоћи му), но да је дужан, колико је могуће, дух свој чешће обраћати к правилима закона и увијек мислити о њему, особито кад се догоди или помислити или рећи, или учинити нешто таково чим се нарушава закон“. Ријеч значи о пријежној ревности у дјелу примања вјере и дјела и побожности, као што и објашњава то св. Атанасије Велики, говорећи: „не треба с намјером учити се закону Божијем, и не тако, да кад-кад се поучавати, кад-кад не, него увијек и без престанка настојати, да будеш пријежан и ревностан к ријечима Божијим.

3. **И бѫдетъ ꙗко древо насажденное при исходищахъ водъ, еже плодъ свой дастъ во кромѣ свое и листъ его не отпадетъ, и вся елика аще творитъ успѣетъ.**

Пророк, протумачивши, кога треба називати истинито блаженим и праведним, сад доказује, да је такав човјек блажен и по уздању — у будућем вијеку, и на самом дјелу у садањем животу. Доказ своје мисли о подлинности Божијег промисла о праведнику узима од упоређења дрвета, које је усађено крај потока или извора. Таково дрво има увијек неопходну ради хранења свога влагу и с тога, ако би настала љетња жега или би дунуо врућ вјетар пустиње, оно остаје увијек свјеже, зелено, не тјера лишће као друга, која немају доста влаге, растења и доноси плод свој, наравно по врсти својој, у вријеме своје, т. ј. у одређено вријеме, кад се плодови сабирају, не доцнећи са зрењем и не пропада прије времена, док још не сазри. Тако исто и праведник, који се непрестано вјежба у испуњавању закона Божијега, близу је к извору воде живе — Христу Спаситељу (Јов. 7, 37; 4, 14), од Кога, као што дрво од извора сокове, у изобиљу по вјери својој добија благодатне моћи, које су нужне за духовни живот; испуњен мира и радости Духом Светим, тако човјек у највећим незгодама и искушењима живота не губи бодрости и срчаности, не застаје у својој доброј дјелатности, но без умора иде цијело вријеме свог земног живота напријед по путу нравственог свог усавршавања; а

живот земаљски дат нам је за напредовање у добру. Отпочеће вријеме жетве, крај свијета, кад ће Бог потражити од нас рачуна о нашем животу, и добротворство таковог праведника донијеће плод свој, под којим се сасвим праведно мисли награда у царству небеском. „Но премда подвижници добротворства плодове трудова својих“, говори св. Атанасија Велики, „доносе у будућем, исто тако и овдје, као неким лишћем, осјењавају се благом надом и тежину трудова прикивају душевним наслађама“. И не само то, но као што говори епископ Ириње (в. тумачење му на псалтир ст. 4), докле су год овдје непрестано свеблагога Владику у свему и свачему имају као помоћника. Јер тога ради и говори (Давид): „*вскѣ вліка ищѣ творитъ ѹспѣхъ*“, као што и божанствени апостол свједочи: „*онима, који љубе Бога све иде на добро*“ (Рим. 8, 28), т. ј. и саме несреће и незгоде живота служе им на полученье виших и најсавршенијих циљева. Ону истину, да Бог не оставља праведника без своје помоћи и у будућем животу, псалмопјевац на другом мјесту наражава, разјашњава и потврђује овим ријечима: *кад посрне да падне не ће наспи, јер га Господ држи за руку. Млад бијах и остарих и невидјех праведника остављена, ни дјеце његове да просе* (Псал. 36, 24. 25.) Животи св. угодника Божијих на свакој страни престављају нам живе примјере овога, да Бог штити праведнике својим милосрђем. И колико је зацијело сваки од нас видио такових примјера у животу, који нас окружава!?

4. **Не тако нечестивіи, не тако: но іако прахъ, егожѣ возметаетъ вѣтръ отъ лица земли.**

Наложивши у прва три стиха владање праведника и показавши на награду, која га чека за удаљавање му од зла и испуњавање закона, псалмопјевац навјешћава сад о положају и удесу безбожника, и да не би коган помислио, да блага (која се дају и обећавају праведницима), долазе од природних узрока, а не од промисла Божијега, говори: **не тако нечестивіи не тако.** Усљубљено одрицање показује савршену опрјеку положаја безбожних упоређено са положајем људи побожних. Тада као подвижници добротворства, ојачани Божанственом моћи, стоје чврсто; безбожници, не имајући таковог ослонца, мучени страстима и замамљени непријатељским дусима, сасвим добро као што то тумачи блажени Теодорит, упоређују се са прахом, који се згодно овамо-онамо расипа противним вјетровима. Будући лишени благодатне помоћи, они се суше и слично најлакшем праху, кога вјетар расипа, као да нечезавају, не остављајући за собом никаквога трага. Као што је пљева само за вријеме сједињења са пшеничним зрном и одјељује се од њега за вријеме вијања, коју вјетар расипа; тако су и безбожници само за вријеме у земном животу свом међу побожнима, користећи се овда-онда земним благама, која им по заслузи не припадају. Раније, или доцније за све њих наступиће вријеме праведнога уздарја Божијег, кад ће се подврћи заслуженој им казни. Суд Божији, који постизава безбожнике, често се извршује већ и у вријеме земаљског им живота, кад их Бог походи или страшним невољама, као негда Јевреје за њихово свраћање у идолопоклоиство и безбожност; Навуходоносора за његову охолост (Дан. 2. гл.) и др., или још више страшном смрћу, као н. пр. Кореја, Датана и Авирона, које је прогутала земља за њихову побуну на Мојсеја. А при крају свијета у посљедњи велики дан грјешници ће, по ријечима Христа Спаситеља, бити одијељени од праведних, као кукољ од

пшенице, и биће осуђени на вјечне муке (Мат. 13, 30, 40, 43; 25, 33—46 упореди 3. 12). Ову пошљедњу мисао псалмопјевац и исказује у идућем стиху, који овако гласи:

5. Сего ради не воскреснѣтъ нечестивіи на сѣдъ, ниже грѣшницы въ совѣтѣ праведныхъ.

Да би правилније појмили смисао ових ријечи, које су особито у славенском преводу нејасне, треба знати, да друга половина овога стиха, као и у свима у опште псалмима, допуњава и кроз то објашњава собом прву половину. По овом кад псалмопјевац говори: „не воскреснѣтъ нечестивіи на сѣдъ“, не мисли, да је овдје ријеч о том, као да Бог неће судити безбожницима, но знај, да неће устати на суд праведних. „Јер ова ријеч праведныхъ, говори еп. Иринеј, односи се и првом и другом дјелу стиха, исто тако и глагол не воскреснѣтъ. Смисао разматраног нам стиха значи то, да ће суд грјешника бити сасвим друкчији, но суд побожних. Мјесто је ово јасније у руском и српском преводу. У руском ријеч невоскреснѣтъ треба схватити у смислу не устоатъ, а у српском *неће се одржати*. Грјешници се неће одржати на суду, но ће пасти; тада ће праведници са великом смјелошћу стати пред лицем оних, који су их увриједили. А „неће се одржати с тога“, говори св. Атанасије Велики, „што су као земни прах и неутврђени у Христу, Који је ослонац вјерним. Чувши овај глас: „идите ѿ Мене проклатіи въ огнь вѣчный“ (Мат. 25, 41), безбожници се неће одржати но ће пасти; јер је казано: „на суд, а не на саслушање“. На саслушању, које ће учинити Господ, сједећи на пријестолу славе своје, они ће бити, но неће учествовати у суду, који је обећан праведнима. Јер обећање, које је Господ Исус Христос дао ученицима својим у ријечима: „сядете и вы на двоюнадесятѣ престолѣ, сѣдяще окрмнадесятѣ колѣнома Израилюма“ (Мат. 19, 28), св. ап. Павле по задахнућу Духа светог обећава и свима, који истинито вјерују, говорећи: не вѣсте ли, яко святіи міроми имѣтъ сѣдити“ (I. Кор. 6, 2); још: „не вѣсте ли, яко ангелъ сѣдити имамы, а не тоѥю житейскыхъ (т. з.). Блаж. Теодорит, разјашњавајући овај стих, говори: „безбожници ће устати, али не на суд, него на осуђење; јер немају нужде у доказивању и безбожност им је јасна, очекују пак само казну. А осуђени, по ријечи Господа, на вјечне муке у паклу огњеном, неће с тога већ бити у збору — „у заједници праведних, но ће бити далеко од њих“, тамо, откуд нема прелаза к праведнима: јер међу њима је, као што говори Господ у причи о богатом и Лазару, велика пропаст постављена (Лук. 16, 26).

6. Яко вѣстъ Господь пѫть праведныхъ. и пѫть нечестивыхъ погибнетъ.

У овим ријечима псалмопјевац „наводи“, говори еп. Иринеј, „узрок, зашто неће безбожници примити на суду славе праведних. Јер, као да говори ово Давид у објашњавање реченога пред овим, пут праведникâ пријатан је Богу, а пут грјешника, као пут разврата, непријатан Му је. Ријеч: вѣстъ, по тумачењу св. Атанасија, стоји мјесто: штује, т. ј. љуби, уважава. Праведни Судија и до суда све зна, и нема нужде ни у доказима ни у обличењима. Пред очима Божјим све је голо и откривено (Јевр. 4, 13). Нема тајне која се тада неће открити. „Савјест свакога човјека открије се пред свима, и објелоданиће се не само сва дјела, која је ко почињо за сво вријеме земнога свог живота, него и све што је говорио и тајне жеље и помисли“ (Простр. Катих. о 7. члану, одг. 5). „Прїидетъ Господь иже ко вѣтъ прикедетъ тайныя тьми и wвѣщитъ

совѣсти сердечныя, и тогда похвала кждетъ комѫждо ѿ Бога (Коринѣ. 4, 5). Похвала, т. ј. награда или казна, биће сасвим сходна са дјелима им, ријечима и помислима, како је ко чинио у своме животу (II. Кор. 5, 10). Значи, та по имењце дјела наша, ријечи и помисли добре или зле и треба разумјети под ријечју пут у овом стиху. „Ријеч пѫть, говори еп. Иринеј, значи не овај прави пут по ком ходимо, него само хођење. А под хођењем разумијева се ток цијелог живота, угодан или неугодан Богу“ (стр. 6).

Дакле у првом псалму св. Цар и Пророк Давид учи нас, да се клонимо зла и да чинимо добро, да не би пропали на суду и удостојили се блаженства. А сјети се, побожни читаоче, те неопровржене пријетње и обећања Божијег, прими к срцу ово учење св. Цара и Пророка Давида и труди се да га испуњаваш у животу своме!

По руском:

Григорије А. Николић,
свештеник.

УСТАНОВЉЕЊЕ ТАЈНЕ ЕВХАРИСТИЈЕ.

(Мат. 26, 26—28; Марк. 14, 22—24: Лук. 22, 19—20).

За пријем опроштаје бесједе од Својих ученика, Господ Исус Христос установио је највећу тајну новозавјетне цркве, тајну тијела и крви Своје. Евангелисте Матеј, Марко и Лука о томе слиједеће повјествују:

Мат. 26, 26. Ѩдѣющимъ же имъ, т. ј. за пријем када је Господ са једанаесторицом Својих ученика јео Пасху, говорећи, у једаред прихвати се јела, и пріемъ хлѣбъ, и благословивъ преломи, и далъ ученикомъ.

Пріемъ објашњује се у смислу хвалъ, а благословивъ у смислу, ѵклѕ̀ѕ̀ ѳ҃ѕ̀ ѳ҃ѕ̀ или благодаривъ (εὐχαριστήσας, ст. 27). Ријечима изражена благодарност Богу Оцу, биће у Богочовјека и пуна жеље или прошења; за то, што је прошено испуњено било у истом моменту кад је и прошење изговорено, те је у истом моменту постало и предметом благодарења. Слично овоме видимо ми и код Лазаревог воскресења, гдје Син Божији, још ништа не непросивши од Оца, овако говори: Отче, ѵклѕ̀ тѣѳ҃ ѳ҃ѕ̀ѕ̀е, яко оуслышалъ еси мѧ“ (Јов. 11, 41). Очевидно је дакле, да Он овдје моли, благодарећи за услишаваље и испуњење молењега или благодари, молећи.

Поред наречених ријечи прошења или благодарења, при свршавању ове прве Евхаристије, могуће је, да је Господ присједињио и неке молитвене знаке, као указујући Богу Оцу на предлежећи хлеб, као што се то из евхаристијске молитве св. Василија Великог види, гдје се говори, да је Христос, узевши хлеб и показавши Богу Оцу, благодаривши, благословивши, осветивши и преломивши, дао Својим светим ученицима и апостолима.

Шта бјеше свршено молитвом Христовом, показују ове слиједеће ријечи Његове:

Пріимѣте, ѩдѣте: сіи ѥ҆сть тѣ́ло мое. Ријечи: пріимѣте, ѩдѣте евангелист Лука тумачи или — боље — изражава ријечи дадѐ имъ (22, 19).

Св. Господ не рече: сіи (хљеб) ѥ҆сть тѣ́ло мое, него ријечи: сіѝ; за то, што при изговарању ових ријечи, у рукама Његовим већ не бјеше хљеб, него пречисто Тијело Његово, које имађаше само вид хљеба. Већ тада не бјеше разлике између Тела и хљеба, јер — посредством молитве Христове — хљеб је примио суштност Тијела, а Тијело вид хљеба, те је међу првим и другим наступила истовјетност предмета: због чега је видими хљеб назван сіѝ (τοῦτο), као истовјетни са Тијелом (τὸ σῶμα). Према томе и речено: ѥ҆сть: не да знамењује или изображава, но стварно ѥ҆сть.

Тѣ́ло мое, т. ј. цијело суштаство Богочовјека, сва физичка суштаственост Његова, нераздјељено сједињена са Његовом душом и Божеством. Исто ово суштаство Богочовјека даје се под видом вина, даје се не по други пут, будући се двојственост Тијела и Крви односи само к видимој страни предложеног Дара; тјелесна

суштаственост васплоћеног Сина Божијег у оба случаја остаје једна и та се и преподаје један пут, преподаје се под два вида, једино ради пуноће његовог видимог јављења. (Отуда је свршено тачан израз: причестити се под два вида, под којим се разумије: причестити се једне и исте суштаствености).

Лука гл. 22. ст. 19. Ежѣ за ны дамо. Ка овоме припада такође, — 1. Коринт. 11, 24, — ежѣ за ны ломимо. У ком се смислу имају ове ријечи разумјети: да ли тако, што ће скорим Тијело Христово бити предано на крсне муке, или тако, да се Тијело Христово овај час, на тајној вечери ломи и предлаже, под видом хљеба? Кад би ријечи Христове хтјели узети у првом смислу, (на примјену страдања Његовог на Голготи) то би се тај смисао неопходно морао протегнути и на сличне Христове ријечи о чаши, о којој је по евангелисту Луки било речено: ежѣ за ны проливаемаѧ (22, 20). Да је ово пак речено о чаши, а не о Крви, коју је она садржавала, — ово јасно доказује грчки текст овијех ријечи: (τουτο το ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου ὃ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον, што би на српски значило: ова чаша, која се за вас пролива, јесте Нови Завјет Моје Крви. А будући да је чаша била само на тајној вечери, а на Голготи не, то под овим ријечима необходно имамо разумјети излијевање Крви Господње на вечери под видом вина, а не за вријеме распјатија под природним видом крви. Према томе и под Тијелом — када говори Господ: за ны дамо, за ны ломимо, — има се разумјети предложење тијела на вечери, које се ради причешћа међу ученике подијелило.

Зашто је речено: за ны дамо, а не ѥмѹ дамо?

Пошљедњи израз поново доказује да се говори о Тијелу које се предлаже ради кушања (као и примити, ѥдѧте); ријечи за ны указују на употребљење истог као тајанствену жртву ради спасенија. Тијело будући преломљено и раздијељено пречистим рукама Господњим, биће не само тајанствена храна предложена апостолима, него и спасителна жртва, која се за њих приноси самим Сином Божијим Богу Оцу; и обратно: ова жртва биће и храна, слично као што при старозавјетном принашању жртава, остатак од исте употребљаваше се као храна свештеника и оних који ју принашаху.

Сіѧ творите къ моемѹ спомиганію. Сіѧ — све оно, што је Господ учинио, када је узео хљеб, благодарио, преломио и дао својим ученицима. Ово биће прва Евхаристија, свршена од самог божественог просвештеника, и она је остала са тим битним чртама у свима литургијама васељенске цркве. Въ моемѹ спомиганіи, ради спомена на Мене, јер Мене неће бити с нама, као што бијах с вами до сада: видимо општење наше са Мном укратиће вам се; мјесто тога наступиће општење тајанствено, чрез кушање Мога Тијела под видом хљеба.

Мат. 26, 27. И пріѧвъ чашѹ ѳкдавъ (εὐχαριστήσας). С нова мора се рећи, да се и овдје у појављу благодарења садржи и почетије прошења, имајући својим предметом освећење вина Духом Оца и Сина и предложење овога у праву крв Христа Бога.

Даде имъ, глаголя: пііте отъ нея вси. Ријеч вси биће с намјером наречена. Вино се не могаше раздијелити, као што раздијељен биће хљеб, кога је сам Господ разломио и раздијелио међу ученике. Чаша биће само једна и мораше се давати на руке у руку. Да можда који од апостола не би пропустио да из ње пије, Христос опомињући говори: пііте вси. Овим ријечима као да је у напријед хтио изобличити римску цркву, која своје вјерне причешћује само под једним видом — хљеба, а липава их чаше.

Даље: ријечи, са којима је Господ спровео предложење чаше, у св. писму не наводе се свуда једнако, него два прва евангелиста наводе једнако, а евангелист Лука и апостол Павле друкчије: први своде ријечи Христове на чашу, а други на садржину исте.

Лук. 22. гл. 20 ст. Сія чаша новый завѣтъ моемѹ крове. Ср. 1. Кор. 11, 25.

Прво што се у опште има разумјети под ријечју: завјет? По своме првобитном значењу та ријеч (διαθήκη) је истозјетна са ријечју завештање. Завјет садржи у себи обећања, као дијелове, из ког је оно састављено. Обећања Божија народу израиљском, а особито обећање о доласку Месије — сачињаваше стари завјет. Обећања, дарована Христом Његовом сваком правом пошљедователју, чини или састаља нови завјет[1]).

[1]) Будућа се обећања Божија никада не дају без условља, који се састоје у вршењу Божијих заповиједи — од стране човјека, то у обим завјета, осим обећања, спадају и заповиједи. Отуда се у систем писму под именом завјет назикају једнако заповиједи, једнако обећања и друго. У пошљедњем случају ова би се ријеч могла објаснити у смислу као неког заједничког уговора између Бога и људи; но при томе не смијемо заборавити, да схватање у том смислу може се сматрати само у антропоморфичком смислу, према односајима човјека а у самој пак ствари, завјет Божија јесте само Божије дјело, а не плод узајамног уговора између Бога и људи.

У каквом је смислу Господ на тајној вечери назвао новим завјетом чашу, у којој се налазаше осведочено вино?

Као што и ми називамо завјештањем и вољу завјештача, и хартију на којој је она написана, — као што се код Грка и Римљана једним именом (σπονδή, foedus) називаше и уговор и онај чин којим се тај уговор потврђивао т. ј. у смислу свршене жртве приликом закључивања уговора; тако се и под ријечима Христовим у којима се чаша назива новим завјетом има разумјети сам нови завјет са његовим великим и драгоцјеним обећањима.

Но чаша сама по себи не служи залогом нових обећања, него крв Христова, која се у њој садржава; за то је и додано: ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι, које значи: „Ова је чаша, чрез крв моју која се у њој излази нови завјет“.

Као што је познато, и Мојсеј је приликом дарованја Јеврејима старог завјета кропио их крвљу жртвеног телца, говорећи: τὸ αἷμα τῆς διαθήκης, ἧς διέθετο Κύριος πρὸς ὑμᾶς (Исход. 24, 8). Из овога долазимо ми на ову мисао: као основа свију Божијих обећања јесте примирење Бога са човјеком; ово се примирење извршило за сва времена један пут чрез крв Христову; према томе ничим другим, осим крвљу, не могаше се удостовјерити ни стари, ни нови завјет, или жртвеном крви Мојсеја која предобразоваше крв новог завјета, или крвљу самог јагњета Божијег. Али крв старозавјетних жртава сама по себи не могаше успоставити примирење, будући је она била само предобраз крви Христове; само она послједња јесте права примирителна и искупителна крв. Она је залог испуњења нових обећања, јер Онај, који Своју крв даје за пиће и тијело Своје за јело, неће отказати Својим вјернима ни друге благодати.

До сад је речено, да је ова чаша нови завјет, због неке садржине — крви Христове; но да садржина чаше није већ више нико него крв Христова, досад по ријечима Христовим, наведеним од евангелиста Луке и апостола Павла није потпуно доказана. То се најчешће тврди ријечима двојице прних евангелиста.

Мат. 26, 28. Сіа ко єстъ кровь моя, новаго завѣта, ижи за мнозѣ изливаемаѧ, ко отпущєніе грѣховъ.

Сіа — τοῦτο, а не οὗτος; јер то је већ крв, αἷμα, а не вино, οἶνος. Кровь моя новаго завѣта. Овај израз има очевидну везу са горенаведеним ријечима Мојсеовим: и кровь завѣта, єгожє завѣща Господь къ намъ. По аналогији са оним, што бјеше свршено Мојсејем при гори Синајској, објашњује се и ријеч: изліваемаѧ. Ова ријеч бјеше употребљена два пута: у наречењу о чаши (у еванг. Луки ап. Павла), и у наречењу о самој крви новога завјета (у еванг. Мат. и Марка); у оба случаја указује се на саопштење завјетне крви учесницима завјета. Мојсеј кропљаше крвљу жртвеног телца народ израиљски, када је томе народу подарен био завјет синајски. По учењу апостола, и Хришћани се кроше крвљу Исуса Христа (1. Петар 1, 2,) кровїю кропленїя, вѣчно глаголющій, нежли Аѳелева). Окропљење, произведено од Мојсеја на гори Синајској, имађаше ту цијељ, да свакога од њих учини учесником завјетне крви и самога завјета. У новом завјету слично кропљење свршује се примањем крви Христове на благословене чаше: Чаша благословенїя, ижи благословлѧемъ, не шєщнїй ли кровь хрістова єстъ (I. Кор. 10, 16). Према томе, ријечи: за как изліваемаѧ, — што је речено о евхаристовној крви у опште, — садрже у себи и смисао: кропење или свакоме Хришћанину дакључе крви. Ријечју: изліваемаѧ, имало се у виду то, што се крв Господа не раздјељује у чашце, као што то бјеше код Мојсеовог кропљења, неко тече као бујни извор, дарован Хришћанима за то, да би се налазили у постојаном јединству са установљеном новога завјета, с Његовим Оцем и Светим Духом. Таква је завјетна крв проливена на Голготи и пролевала се у почетку међу апостоле, а по томе и међу свима који вјерују у Евхаристију[1]).

Ријечи: за ны (Лук.) и за многїѧ (Мат.) указују на жртвено значење Евхаристије.

Во оставленїе грѣховъ. Источник крви Христове прије свега даје онима који се њиме напајају, прво и највеће благо новога завјета — опроштење грјехова, јер је то крв Христова, који је умро за грјехе свију људи. Смрт се Његова не понавља, али искупљење, добивено чрез ту смрт, даје се кроз сва времена, свима

[1]) Рационалисте уче, да се под овим ријечима Христовим има разумјети једино крв пољевена на Голготи и да је вино у Евхаристији само симбол те крви, да је ἀναπαμβάνειν тим вином само симбол указивања Господом принесене жртве на Голготи. Но ако у Евхаристији није прнва крв Христова, ако се она само један пут на Голготи пролала и тамо усахнула, то како се онда ми и данас, сагласно учењу апостолском — може кропимо и чистимо се од грјехова? Нема дакле сумње, да се Христове ријечи: сіа єстъ кровь моя — имају тумачити у овом смислу у коме су и наречење и како нас и наша православна црква учи.

народима; која се чудесно умножава слично умножењу пет хљебова и двију риба, са којима је Христос нахранио 5000 људи, — и сваки, који прими тијело и крв Христову, постаје учесником оправдања: праштају му се гријеси, као члану на Голготи искупљеног човјечанства.

За многа. Када се говори о крви Христовој, мудро је изречена ријеч: *за многа*, јер се крв Христова чудесно умножава и јесте неисцрпиви извор за сва времена. Али ријеч *излиѣваемая, ἐκχυνόμενον*, у евангелију од Луке употребљена је о чаши, која се налазила у синопској харизми. Према томе учесници те чаше могоше бити само апостоли, те је за то и речено да се она излива једино за њих (*за вы*). Те ријечи се тумаче тиме, што евангелист Лука узима за предмет чашу прве Евхаристије и крв која се у њој налазаше, а евангелист Матеј, указује на изливање евхаристовне крви на цио свијет и цијело људство.

Христос као да је овако рекао: „Ова је чаша залог новог завјета; у то вријеме док је ви примате, она је и моја жртва за вас; јер што је у чаши то је моја крв, која се ради вас и ради свију осталих људи излива за сва времена зарад опроштења гријехова.

За вы (у еванг. Лук.) не закључује у себи *за многа*, али *за многа* (у еванг. Мат.) закључује у себи и *за вы*; због тога православна црква при свршавању Евхаристије, изречења Христова о крви, наложена у евангелију Матејевом, гдје је речено за *многа*, претпоставља Лукином изреченју *за вы*. Лук. 22, 24—38.

Евангелист Лука говорећи о најављењу Христовом о предатељу, мало послије говори: *кыто жь и прв къ нихъ*, — која се очевидно развила још за вријеме тајне вечере, али ју евангелист доцније бележи за то, што му је онда пала на памет а у жељи, да ништа не изостави споменути што се догодило. *У* осталом, овај спор, судећи по његовом предмету, могао се односити како на почетак, тако и на свршетак вечере, до умивања и послије умивања ногу, т. ј. о томе: *кій мнѣтся ихъ быти колій*. Оно истина, умивањем ногу Господ је својим ученицима дао примјер смјерности и заповиједи, да са љубављу служе један другоме, заборављајући на своја преимућства; но кроз тај чин Господ није уништио и саму идеју старјешинства и власти, нити је установио потпуну једнакост у цркви Својој. Показавши у Своме лицу образ смјерности Он се није одрекао Свога достојанства као Господа и Учитеља: *вы глаголете мя Учителя и Господя и добрѣ глаголете*. Понашао је дакле, да су и апостоли могли бити већи и старији, ходећи по даном им примјеру смјерности и служења. Према томе, распра се међу апостолима могла породити и послије умивања ногу о томе, који ће од њих бити већи у цркви Христовој, који ће од њих замјенити Христа, који од сада не ће видимо пребивати са својим ученицима.

Сомбор.

С руског:

Жарко Ј. Поповић,
катихета.

О ТОМЕ, С КАКВИМ СМО РАСПОЛОЖЕЊЕМ ДУЖНИ СЛУШАТИ ПРОПОВЈЕД У ЦРКВИ.

Говорио својим парохијанима:

Јован Шарић.
православни свештеник.

Прије свега проповијед смо дужни у цркви слушати не као ријеч човјекову, већ као ријеч Божију (I. Сол. 2., 13.). Ријеч се обично разликује, уважава и тумачи у случајевима, кад их на пр. говори царски поклисар као личност, и ријечи, када их говори у име свога господара. На хришћанској говорници служитељ светога олтара испуњава обвезу Цара царева; његова је личност дужна пред нама исчезнути, ми смо дужни слушати не њега, већ Онога, Који га је поставио својим чланом. Сви велики проповједници, и сами апостоли бијаху служитељи Началника наше вјере (I. Кор. 3, 4,). Да нама Бог и говори посредством буди кога, ипак Он нам вавјек говори као Бог, и ми смо га вазда дужни слушати као Бога. Нама је наређено слушати

ријеч Божију, зато нам је дужност обраћати јој пажњу као ријечи Божијој, дочим та ријеч није човјечија него Божија. Проповиједање ријечи Божије у цркви, дјело је велико производећи утиске обзиром на то, постајући приликом те ријечи. Ако ми ту ријеч предусретамо као проналазак од Бога, она ће на нас учинити утисак великом и божанском силом. На против ако ми ту ријеч предусретамо као ријеч човјекову, она ће постати нашем уму и срцу плод без икакве користи; јер све што је човјечије, то не може произвести дјело благодати. Ако смо припрани слушати ријеч Божију, тада ми свој ум располажемо пажњи, срце побожности; ако слушамо ријеч човјечију, њој се обично одајемо таковијем осјећањима, с каковијем се налазимо при ученом расположењу, једа би тренутно прекратили пријем, неимајући друго шта радити. Због тога, што не разликујемо небесну храну наше душе од пријатнијех ствари, у нама свега ријеч произвађа малу корист. У слушању проповиједи, ми се пренесимо нашом мишљу слијећењу за апостолом Павлом у Солуну; тамо у његовом кругу не ћемо чути ни хвале ни пљескања руку. С њиме се пренесимо у тада звато мјесто Листру, видјећемо да га народ хтједе одликовати божанственим проповједником. Међу тим у Солуну му проповиједи учини плодовиту корист, а у Листри на против никакове користи учинила није. А зашто? За то, што у Солуну ушмяху проповиједи као ријеч Божију, а у Листри јој се чуђаху као ријечи човјековој.

У слушању проповиједи главно је расположење што природно Божија ријеч побуђује у срцу сва остала расположења потребита постигнућу обилатих плодова. Цркена се катедра проповједништа подиже ради њега истога знаменем, што бијаше Израиљћанима Гора Синајска, са које Врховни Владика својим громким гласом објављиваше им своје заповиједи, које они обгрлише страхопоштовањем, једна се усудивши бацити поглед на њу. Вјерујући човјек а будући убјеђен о томе што му сам Бог говори, слуша евангелеску проповиједи живом и пламеном вјером, вјером чистом и простом, вјером смиреном и покорном. Гордост човјечијег ума, слушањем божанске ријечи, постиже смирена пред величином вјечне истине. Тај исти човјек себе доводи у стање невиног дјетињства, које је по ученју Исуса Христа самим необходно потребито ради получења Његовијех заповиједи и постигнућа царства Божијега (Марк. 10, 15.). Подобно новорођеноме дјетету, као што говори апостол Павле, Хришћанин жедни за спасительним млијеком, које ће га одгојити у спасењу (I. Петр. 2, 2.). Као ученик пред својим учитељем, он прима поуке Свемогућега Учитеља савршеном покорношћу и послушношћу са пламтећом жељом, жели се с њима окористити; он их прилагођава самоме себи; научавајући њих, научава самога себе. По томе правилу, он самога себе и изобличава, он је самоме себи судија, сравњујући своја владања са оним што чује, на тога води побуђује, састављя згоду исправљању и усавршавању самога себе. Поштујући ријеч спасења ријечју Божијом, он се с том ријечју тога тренутка, када ју слуша, толико не занима, колико ју запечаћава у својој памети (Псал. 118; 2. Петр. 3, 1, 2); непагладивим словима црта осјећаје своје душе, са свом снагом тој ријечи прилубљује своје срце (Псал. 118. 140; Јевр. 15, 16). Вјерујући, боји се ниште свега да не изгуби ријеч Божију, стара се ниште свега да остане у томе постојан, у чему га је та ријеч поучила (Јевр. 8, 32; I. Јевр. 2, 24).

Бог своју ријеч не шаље ради тога, да би ју учинили предметом бескорисноога теоретичкога погледа; она је потребита не толико због дубоке побожности, већ и ради савршене послушности самога себе, као што смо се увјерили, да нам та ријеч долази од Бога; сумњати да ли смо је дужни слушати, колико би било бесплатно, толико би било и страшно. Ради тога дужни смо је слушати, да би сачували и испунили њену дужност на дјелу. Исус Христос вели: *„слушати ријеч Његову а не испуњавати је, значи то исто, што и саздати здање свога спасења на пијеску“*. Вјетрови необузданијех страсти и бурнијех валова свијета, при прволе узбујању и комешању сруше га и претворе у развалине. Али ко слуша и испуњава ријеч Божију, тај зида непомично и чврсто здање, кога нијесу кадри срушити никакови удари (Мат. 7, 24—77). Апостол Јаков сравњава онога човјека, који се задовољава слушањем ријечи Божије а не испуњава је, човјеку који пролазећи крај огледала у њему се види, али одмах то и заборави, какав се у огледалу видио. Даље исти апостол надодаје, да онај неће бити блажен у своме дјелу, који слуша свету ријеч не пазећи на њу и заборавља је, већ онај, који ју испуњава у савршеном закону и слободи

(Јак. I. 22 и даље). И у староме завјету, времена блага, обећана Израиљћанима, бијаху награђена за тачно испуњавање заповиједи (Второз. 28, 11—14). Бог признава Израиља својим народом и обећава му преимућство да ће бити с Богом, само под увјетом, ако тај народ буде слушао Његов глас и испуњавао га у свима прописима (Јов. 11, 11). И тако слушање проповиједи, као ријечи Божије, почетак је свију добријех расположења и расположивости, које доприносе богате плодове. На против немарност о божанственој ријечи, бива повод злијех пошљедица, које сметају њеноме добру и доброме успјеху. „*Дом израиљев* (говори Бог своме пророку) *ако не послушају тебе, неће послушати ни мене*“ (Језек. 3, 7). Разлагања са свим свјетовна, не могу бити, нити су икада била припрема постигнућу благодати. За што је апостол Павле сасвим мало у Ареопагу атинскоме обратио људе? Зато, што су ти мудраци по њиховом мнењу свјетовном видјели у његовој бесједи мноштво свјетовнога некуства красноријечија, које их је услађавало а не тронављало. И сама дворба Исуса Христа није спасла народ израиљски од погибељи због тога, што тај народ бијаше заслијепљен предрасудама, занесен страстима, преварен старјешинама, зато тај народ у њему и непризнаваше Сина Божијега. У причи о сјемену, које је пало на различитога рода земљу, која је ускратила томе сјемену дати плод, Спаситељ нам је у њој показао различите примјере, који се, јављају бесплодношћу Његове ријечи, т. ј. у неслушању ријечи. То све што велимо налази из тога недостатка, што се у проповиједању гледа говорник а не учитељ; гледа се онај, који наговјештава, а не Онај, који шаље проповједати и ријеч му даје. Од лажнога појма о проповиједању Еванђеља произлази такав дух, какав му спрјечава његов успјех. Једни умјесто дубоке побожности, потребите јој обратити, моћи стећи Божију вољу и Његову ријеч у људима, они на против слушају Његову ријеч без пажње. Међу тим њихово се осјећање уништава високијем истинама вјере, дочим им је уображење пуно различитијех облика свјетовне сујете и расијаности. Света ријеч дотиче се такођер и тек површно њихове душе, не остављајући им у њој никаковога трага. Као год што такови ништа у храм не уносе, исто тако из њега ништа и не износе. Када би буди каква истина на њих произвела утисак, то га они одмах излажу свјетској замлатници. Но, са духовном храном збива се то исто што и са тјелесном; храни нас, подржава и укрјепљава нас у свему томе што ми суеретамо у себи, тим више, што се све то обраћа у сок и крв.

Слушајући у проповиједању Еванђеља ријеч самога Бога, ми не морамо обраћати своју пажњу на њезино излагање, слог и наговарање проповједника, већ смо дужни обратити пажњу високим мислима, којима он обраћа пажњу производећи утисак у души и побуђује нараствена начела, која он открива и изјашњава, па и грозе о којима говори. Иначе, не ће се тражити лијека у проповиједи за своје слабости, већ једино сујетно задовољство, које ће свакога још више притијеснити. Гледајући у проповједаоцу слугу Бога Вишњега, ми смо њега више дужни слушати, него ли о њему судити; иначе, ми немо бити не ученицима Еванђеља, већ учитељима красноријечија, слушаћемо проповијед не као корист и наставу, већ као судници слуге Христова. Гдјекад, говори Бог, нијесмо позвани занимати се расуђењима о достојанствима човјековим.

Таковим расположењем срца, проповиједање ријечи Божије неће остати бесплодном, па ма каковога она била садржаја. Ако би нам проповједник објављивао догмате вјере, или би нам откривао закон природе, изобличавао наше пороке, грмио против нашијех об'љубљенијех страсти и пријетио нам због њих страшилом, његова би ријеч на нас произвела силни утисак, побудила у нама кајање за учињене гријехе, убједила би наш ум, и дубоко би потресла наше срце. Она би нас руководила небесноме пристаништу и била би нам извор живота и спасења.

У Церањика, (Далмација) 1890.

ПРОПОВЈЕД О КРСНИМ СЛАВАМА.

Благочестиви Хришћани!

Наши стари нијесу од вазда били Хришћани, т. ј. нијесу вјеровали данашњу нашу православну вјеру, него су вјеровали другчије и клањали се идолима. А идол, то је слика измишљеног Бога, коме се неразумни људи кла-

њаху у мјесто правог Бога. То су наши стари чинили; јер није био нико тада, који би им могао растумачи свету ријеч православну, да би је и они завољели. Једино Грци били су им на руци. И наши стари примили су од Грка Христову вјеру. Али пошто им се тада саршавала св. служба на грчком језику, те наши стари не разумјевајући у тој вјери ништа, често су прелазили у своју стару вјеру, у многобоштво . . .

Но, кад словенска браћа *Ћирило и Методије* преведоше св. Писмо на словенски језик, и наши стари разумјевајући ријечи Божије, похитали су гомилама — старци и младићи, људи, жене и дјеца, те су се крштавали у води, — у име Оца, Сина и св. Духа. Свака породица, у који се дан крстила, изабрала је онај дан, те слави. И, ето — како су у нас Срба, постале крсне славе.

И, гдје год има и једнога Србина, ту има и крсна слава . . . Крсне славе славимо, само ми Срби и више нико, а тиме се одликујемо од другијех народа. А, ко-год слави крсну славу, он је Србин — еријског поријекла.

Србин је славио крсну славу, кроз пет стотина година тешкога робовања. У муци и чемеру, скупљала се Србадија, код појединих породица, за вријеме крсницех слава; и то им је онда била, — послије цркве — једина радост и весеље. Свештеник је долазио и прељевао кољиво; благословио крсну славу, а Србадија је настављала крсну славу — то једино своје пировање, у добу ономе, кад је Србин често окрвнуо, а не освануо!

На крсним славама, не само, што се Србин проводио тјелесно -- једући и пијући, него се он напајао духовно. Родољубиве пјесме, са струна јавор гусала, слушајући Србадија на крсним славама, од гуслара — расла су им срца за осветом.

Пјесме и гусле створиле су Србина јунаком, да је за крст часни и слободу, летио — у ватру и воду. Ништа га није задржавало!

Србин је уз здравице помињао Бога, свету Тројицу, крст часни; помињао славне цркве и манастире; помињао биједне и невољне, мученике и паћенике.

На крсној слави, Србадија се разговара, о многом које-чему. Састајући се, лакше су сносили муке и биједе. То им је једини час био, кад су могли мало заборавити оне јаде, какве многи народи нијесу трпили.

Разговарао је брат брата, пријатељ пријатеља; а пјевајући пјесме прошлости, пред очима им је налазила слика негдашње славе и величине — за вријеме: *жупана, краљева и царева*. Србин се поносио и дичио, својом крсном славом!

Што је најбоље имао, и што је могао, то је прибављао, да угости своју браћу. Не, да је ко на то приморавао Србина, него једино, Србин је то чинио, из своје гостољубивости. Све је за образ давао, а образ, ни за што . . . Боже учувај, да би Србин жалио, што ће му се најести и попити! Не. Он се баш томе радовао, кад су му узванице веселе и задовољне, кад су му јели и пили . . . Такве су браћо онда прилике и околности биле. И, што је онда могло бити добро, то сад може бити хрђаво; што је онда могло бити од користи, може бити сада од штете.

Та, Србин се онда толико трошио, не што је то могао и имао, него да бар и у чему разговори себе и своју браћу, у оном тешком времену, гдје је људска глава била јевтинија, него кокошија.

Данас Србине! Кад се више не бојиш и кад не гледаш, кад ће ти глава пасти с рамена — као с пијења, на цјепалу; треба мало смиљење, да славимо крсне славе. Смиљење велим, јер није никаква корист од просипања и многог трошења, гдје се може с коришћу и мање потрошити.

Нијесмо ми — Бог зна, какве спахије и посједници. Мало их је међу нама, да му се може рећи: *„Ђе, тај је богаташ! Не зна му се, шта има!?*

Мислите ли браћо драга, да се крсне славе, само тиме славе, кад се на славама, прекомјерно једе и пије?

— Не браћо мила! На дан крсне славе, запалимо свијећу и донесимо у цркву кољиво, у спомен нашег патрона — светитеља. Тај дан помозимо невољној браћи својој, који помоћ моле; на тај дан, сјетимо се, да су нам стари примили тајну св. крштења, без кога се не може спасти нико; — на исто слави поменимо своје умрле: очеве, мајке, браћу, сестре и пријатеље . . .

Тако дакле, ако будемо славили крсне славе, доказаћемо, да нешто разумијемо, доказаћемо, да умијемо све на добро употријебити.

У нашем народу има и таквијех прилика, да ће сиромах прославити крсну славу, не мање

да потроши, него и богатк, а то је браћо гријех. То, не иште од нас, ни Бог, ни наш свети̏тељ.

Какво је то добро кажите ми, што у цијелој години зарадимо, па то да потрошимо за један дан? — Жалосно браћо! Но и вама је дужност браћо грађани и богаташи да ви примјер дате сељанима и сиромасима, да се прођу толикијех трошкова.

И, ако будемо у добродјетељи провели дан крсне славе, чинећи — као што рекох дјела милости, наш ће се свети̏тељ молити Богу за нас, за кога би Србин и своју душу испустио... А, Бог ће нас благословити својом св. десницом: Амин.

Фоча, на Аранђелов-дан 1893. год.

Мар. С. Поповић,
учитељ и ђакон.

ЈЕСУ ЛИ НАМ КОРИСНЕ ЧИТАОНИЦЕ?

III. писмо уреднику „Б.-Х. Источника“.

Возљубљени у Христу браће!

Мислио сам више пута да ти о горњему пишем, — те ево сада хоћу да коју проговорим.

Знам, да и ти срдачно желиш напредак свог милога — српскога рода; а још више, да те весели какав мио глас — у погледу просвјетном и напредном. На кад је тако, држим, да ће те у неколико задовољити и ово моје скромно писмо, са горњим насловом?...

Читаоница, то је корисна установа. Што самац не може учинити, то учине више њих. Тако и то: Један човјек није у стању, да набави сваку књигу и сваки књижевни лист; јер — прије свега не допуштају слаба материјална стања; а кад се скупе више њих, то да Богме лакше иде!

Сви напредни народи љубе књигу, а чим љубе књигу, одмах, тим помажу и своју књижевност. А, гдје књижевност цвијета, тамо и народ напредује...

Путевођа у данашњем свијету јесте наука. Ко има науке, ко се њоме дичи тај је срећан и напредан; а ко нема науке, тај пада, до просте животиње.

Кад наука свијетом влада, кад наука чини чуда у свијету и кад се за науку стараjу много и много напреднији народи од нас Срба у Босни Херцеговини, то је — наравски потребније за наш српски народ, да данком приликом — крчи пута просвјети. Да већ једном стане за врат црној куги — незнању...

До скора Србин, био је у таквим приликама, да није могао бригу водити о просвјети; јер је морао чувати себе и живот свој; морао је чувати име и вјеру, те и до данас — хвала промислу Божијем! оста чист и неокаљан у погледу имена српскога, —

И, послије толико и толико небројенијех мука и невоља, ево опет Србина жива.. Ево га гдје пружа братску руку својој једнокрвној браћи — у знак измирења... И, ступа у просвјетни живот.

Љуби срцем и душом златну науку! И, поред све те и толике воље, опет наш народ заостао је у просвјети; јер до скора — као што рекох, није се могао образовати пошто није имао великијех просвјетнијех школа и завода. Међу нама доста је дичне и вриједне српске омладине, који су тек могли похађати неколика основна разреда, а више не.

Видимо, да они уздишу за науком! Многи кори и онај дан, кад се родио, кад није научен постао... — На како ћемо ми доскочити томе; како ћемо створити

од те дичне омладине ваљане и напредне људе? Како ћемо с њихових очију убрисати сузе жалоснице?

А, чим су сузе на очима наше браће и синова, то су поготову и на нашим очима.. — Шта да радимо, да им у неколико притечемо у помоћ??

Ја велим: *Дужни смо да порадимо око тога, да се могу подизати читаонице у свијем нашијем мјестима!*

Пошто већи дио наше омладине нема веће образованости, то би оснивањем читаоница наша мила младеж добила начина да чита и проучава разна књижевна дјела — прије свега српска, па и која су корисна преведена страниех народа дјела.

Чим би до тога дошли, одмах би и наша књижевност коракнула у нашем народу. Књижевници би се трудили, да боље и боље израђују своја дјела.

И док сав наш народ не обгрли књигу, дотле ћемо ми рамати у сваком погледу.

Шта ће нам благо и имање, кад га неби умјели на добро у потрјебити?! А и наш народ вели:

„Боље је умјети, него имати".

Кад се народу омили књига, омилиће му се и сваки напредак. Књигом се трње и корен чупа, а на мјесто тога ружице питоме цвјетају.

Читањем корисниех књига и листова омладина ће напредовати како у моралном, тако и у материјалном погледу.

Наука је свјетлило, које обасјава сву земљу; које гријe људима душу и срце!

Оснивајући читаонице, створили би од наше омладине, вриједне и дичне карактере. Створили би свијесне грађане, који би били од користи и народу и држави.

Ко год жели напредак једног народа, одобриће ми, што говорим; а ко не жели срећу народну, тај је ни сам нема, а на такозог нијесу они ретци упућени.

Да би се остварила ова мисао о подизању читаоница, то смо позвани сви да на томе радимо и од Високе Земаљске Владе одобрења за то тражимо и добијемо. А Висока Влада радо ће нам изаћи на сусрет и одобрити све оно, што иде на корист и просвјету нашег народа у овим земљама.

Свештенство је дужно и треба да у споразуму са својим општинама на остварењу тога живо поради.

Наш је народ усталац у раду, па треба да је усталац и у овоме погледу, гдје се жели и ради, да се што више знањем обогатимо.

Браћо свештеници!

Колико можете радите, те казујте народу нашем пут у живот. А пут у живот води света наука.

Кад се наша омладина буде просвијетила знањем и корисном науком, тада ће нам народ бољу пјесму запјевати, а мјесто сузâ жалоснице, на нашим очима засјаће сузе радости....

На нама је велика одговорност; али велико нам је и звање, — од нас народ очекује помоћ...

Ово писмо написах, не само да буде црно на бијелу, него желим да се и у обзир узме. А пошто је написано једнио за срећу наше задужбине, мислим да неће и око остати глас вапијућег у пустињи.

Рекох, да и други рекну!

Прими поздрав!

Твој у Христу брат:

Фоча, 1894. год.

Мар. С. Поповић,
учитељ и ђакон.

ПАЛЕЊЕ ВАТРЕ У ГАЦКУ.

Гацко се баш не може подичити многим и лијепим обичајима својим, као остали који крај Херцег-Босне. У томе је особито заостало нова варошица *Метохија*, гдје би човјек рекао на први мах и да нема никаквих обичаја народних. У другим мјестима већ се и дјеца почну радовати, када им се какав *год* у години примиче, а уочи самога тога года, све ври — и старо и младо; свак му се радује и по некакав народни обичај врши, па било у вечер, или на сам гођ зором раном прије сунца. Од свега тога овдје не неш ништа видјети. Овдје се састали људи са свих крајева Херцеговине: донијели собом сваки своје обичаје и тјерају их сваки по своме адету; начинили од тога смјесу и метежe, па у тој алабуци све се изгубило, ништа се не зна, те тако су и пропали обичаји. Сад их нема!... Само када се човјек сјети Ђурђева дне и оних дивних и разних обичаја наших, па луђачке и теферича, мора овдје у Гацку уздахнути и проплакати, када од тога свега ништа нема; па у тај мах и нехотице помисли, да је негдје далеко у туђој земљи, међу туђим народом — далеко и далеко од Херцег-Босне!... Гдје је Чајиниче, а гдје Требиње, па их једни те исти обичаји везу; а Гацко, оно у средини, па — ништа. И заиста се ту човјек мора чудити и дивити, па и жалити!...

Од свих обичаја, који се држе још, човјеку највише пада у очи *„палење ватре“*. Тај је обичај стар и гатачки је; а врши се два пута преко године: на Ђурђев дан зором раном и уочи Петрова дне иза акшама (послије вечера).

На Ђурђев дан, прије но огране сунце, скупе Гачани пред кућом на хрпу ђубрета и буњишта, па још сламе и сијена; помету кућу и оно смеће баце на ту хрпу и то запале. Сад се дигне у хиљаде пламенова, а дим и смрад прекрије гатачко поље у густој тами, као да све изгорје. Дјеца се скупе око тих хрпа, па сохама, бильама, штапоима преврћу те хрпе, да боље горе и примећу ђубрета, или грања. Тако пале и по башчама, или њивама, а све, да им бива не буде тога љета у кући — буха; у башчи и у пољу — гујавица и друге гамади. Тако гатају — то им је све! —

Како се Гачани највише баве сточарством и пољодјелством, то им је и овај други обичај за то скончан.

Чим љето почне и дани се ињеспшају, ено ти теферича, па ужуривај. Упрегли Гачани сад овдје сад ондје по десетак, двадесет, па и до тридесет волова и тегле колибе у поље. Стоји врева људи; стоји рика волова; стоји шкрипа јармова и колиба, а пуцњава штапова — ти стојиш и гледаш, па мислиш: све оде, све се одсели! Колибе су одвучене, сад се вуку *„лесе“* и граде се торови по њивама испред колиба. Ево и пртља се — покућство, суди, хаљине и све, што је потребито за мрса. Одоше и чељад, па и псе у ланцима за собом тегле; ето ти најпослије звона и блеке, ето ти крда — ето ти стоке; све оде у поље, а све ће јесенас опет из поља!

Поље се дими пуно колиба — оно је оживјело наа мртве зиме. Сад је живот у њему — сад је оно лијепо, — па као да је то пјесник знао, кад кличе:

Гацко поље, лепо ти си,
„Кад у теби глада нема —
„Глада љута и невоље тешке!“

И заиста је лијепо, јер уз пуне пушцате колибе мрса, па још уз оне шкипове пустога кајмака — откуда глади?! А невоље — гдје је она?! Давно је нестало — нестало је насилника; а *Липник* негда славни у врх поља равна стоји пуст и дворови негда силна господара, Смаил-аге леже у хрпи камења и причају нам, да је свака сиља за времена; а јаме и камење испод пусте куле чувају успомену, како ага дариваше рају:

„Коме колац, коме ли конопац,
„Коме оштру палу накићујте“!...

Свега тога нема — онај је за нашијех за нијемио, који је негда грмио и страх задавао.

„Слуге зове Смаил ага
„У сред Стоца куле своје,
„А у земљи херцеговој...“

Хрпа камења, мјесто слуга, испод куле опкољава и двори наруче костиљу и означава мезар, — раку агину! А раја — једна раја! у миру дише и не вапи више:

„Хљеба, хљеба, господару“!

Она у миру живи и пјева; пјева себи — пјева пољу:

„Гацко поље, лепо ти си,
„Јер у теби глада нема —
„Глада љута и невоље тешке“!

Но као да би ја овим далеко отишао.

Уочи Петрова дне уберу чобани рачвяст штап; нацијепају доста и наломе на ситно дрва, или прућа. То пруће слажу у ону рачву, као какав свежањ; стегну га, па кад буде иза акшама, запале то пруће са оба краја и односе ту буктињу, коју зову — „*свијетњак*“, око тора. Један чобанин пође на једну страну и носи запаљен свијетњак, а тако исто други чобанин на другу страну. Тако обиђу три пута око тора, а кад се сретају, да ли шта зборе — не знам, као год што ни они не знају: зашто те свијетњаке односе око тора. Они кажу: „Таки је обичај од старина“! или: „То је од старина остало“! Но свакако ће бити ради здравља и напретка стоке и због звјеради, особито — вукова.

Тако свак односи око свога тора по два свијетњака и то по три пута; па како је сила Божија у пољу и при брду колиба, то је особито чудноват призор, кад се толике силне ватре запале и стану се мотљати и укрштати пољем. Слободно могу рећи, да ме је то први пут изненадило и задивило, јер мислљах да изгорје цијело поље, брда и куће; а особито кад стаде блека стоке, а врева чељади. Но послије је већа ватра, кад побацају свијетњаке, и навале бремена прућа и грања, те се око ватре играју и туркају.

Ово је прави стари обичај народни — држе га и православни и мухамеданци. Описује га и г. П. Иванчевић у „Бос. Вили“ од год. 1890., те вели да постоји у Крајини; а нешкар Васо Бијелић из Крушевица (котар требињски), који овдје ради, гледајући овај призор рече ми, да и у њих постоји и да онако ватру односе око торова. Но г. Лука Грђа, који је описао „Гацко са старинама и обичајима народним“ у „Б. Вили“, год. 1888. (у 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 бр.) спомиње и горње обичаје, па као „*добри Гачанин*“ чудновато ми је да гријеши и потоњи преноси на „Јован-дан“ место „Петрова дне“. У осталом ја ћу се на њ осврнути другом приликом, а сада још једну да додам томе обичају.

Ове године свак по обичају запалио свијетњак, а два брата — Бошко и Ђурица Старовић, чије су колибе и тор испод Кекићеве појате у пољу, не хтједоше да пале — држећи то за беспослицу. То гледала њихова дјеца, па им било жао. Сјутра — на Петров дан отишли сви пјешци, па и од Старовића, а дјеца сама остала у колиби. У то ће Бошков син — дијете од 2—3 године рећи: „Свак је синоћ ватру палио, а ми нијесмо; хајдемо сада“!... Дијете докопа угарак и — запали колибу. Иза осам сати стаде грађа: ватра, ватра! И збила: дим се вије, а пламен лизне. Људи скочили, да гасе, но бадјава — двије колибе изгорјеше: Старовића и Кекића. Особито је било занимиво гледати стару *роду* — окамењила се у врх стога (пласта) сијена на гнијезду више три тића, а бленула у ватру према себи, па се и не плаши људи. Помислио сам: што је мати; али и — народни обичај. Како ли се грозно свети, ко га презире! Сигурно ће други пут Старовићи односити свијетњаке око свога тора!

У Гацку, јула 1894.

Ст. Р. Делић.

СРПСКИ НАРОДНИ ОБИЧАЈ.

Уочи Петрова дне*).

Уочи Петрова дне дјеца у Бос. Крајини начине „машалу“ (лилу), а праве је од трешњове или брезове коре. На мјестима прави се и од јеловине, боровине или смрчевине.

Она се прави н. пр. од брезове или трешњове коре овако: „Нагули се много коре, па се онда иста напизке на подугачак и подебео кочић и то на $\frac{1}{2}$ кочића, онда се још с чим причврсти као канафом, ликом, а неки усучу мале гужвице, те с њима причврсте. — Ако се „машала“ прави од јеловине, смрчевине или боровине, то се онда нацијепа луча од поменутог дрвећа (које већ у овом или оном крају више има), те нацијепани луч сложи се у мали снопић, а исти се снопић увеже гужвама и онда натакне се на колац.

Пошто се у вече благо (марва) сјави у тор, то онда дјеца узму „машалу“, те је запале, па са запаљеном трче око тора у паоколо. По три пута протрче око тора, а сваки пут на сваком углу од тора групу са свом снагом у тор. Кад су око тора протрчали, онда ти се натисну кући, па код куће поћерају станарицу (ону од жена,

*) Овај чланак ваљали се у уредништву одавно, те га сада ради, упоређења са горњим, доносимо. **Уред.**

која се преко цијелог љета о вареници, млијеку, сиру, скорупу, маслу и т. д. стара); ова се обично сакрије, али је они морају наћи, па како било, да било. Кад је нађу, онда је сви опколе, а окрену према њој запаљене „машале“ и повичу: „Држ' се станарице! сад ћеш изгорјети, или нам дај сираца и обећај цијелог љета, да ћеш добра бити“. Станарица се с почетка као бајаги брани вичући: „Ма каните ме се дјецо, шта сте ме напали, одкуд у мене сираца, а ко зна хоћу ли ја бити жива преко цијелог љета, а камо ли, да вам обећам да ћу бити добра.

Ну на пошљетку изнесе им по два — по три сирца, и обећа им, да ће добра бити.

„Машале“ међу неки у купусну башчу, и тврдо вјерују, да те године неће гусјенице купус појести. А једни опет међу на тор, да вук не налијеће на сермију (етоку).

П. С. **Иванчевић**.

КАНОНИЧКА ВИЗИТАЦИЈА ПО ХЕРЦЕГОВИНИ

Високопреосвештеног господина Митрополита

Серафима Перовића.

Апостоли Христови раширише науку божију, путујући од мјеста до мјеста и проповиједајући народима слово истине из уста у уста. Тако они постављаше и епископе по разним црквама, а гдје није било могуће доћи, служили су се посланицама. За то је црква и увела обичај путовања епископа по епархијама, и то свагда одржавала. Отуда су данас канонички визитације. И заиста црквени достојанственици најбоље ће се увјерити о стању цркве, ако пропутују по дијецезама, којом ће приликом и многе послове посвршавати. Наш љубљени архипастир, Високопреосвештени госп. митрополит Серафим Перовић предузимао је говото сваке године путовања по својој епархији, те и ове године.

Ја сам рад да у цијењеном „Источнику“ приказем путовање митрополита Серафима онако, како је започело и како се свршило.

Ове године из Мостара је кренуо госп. Митрополит Серафим 28. јуна те исти дан дошао у Невесиње, гдје га је одушевљено дочекао народ, свештенство и политичка власт. Невесиње је и онако лијепа и весела варош, али кад се чуло, да ће митрополит Серафим доћи у Невесиње, оно је изгледало много свечаније и веселије. Ту је дошло свештенство, политичке власти, српско-православна општина и добар дио грађанства, и свак се отимао, да га боље дочека и предусретљивошћу обасипе.

На Петров-дан била је свечана архијерејска служба у невесињској цркви. Народа је било толико, да све није могло ни у цркву стати. На служби је Високопреосвештени Серафим говорио бесједу, која је све дирнула. Високопреосвештени поздравио је народ благословљењем. У првом реду препоручио је да народ живи у међусобној љубави, а онда казао, како треба да ради, па да буде срећан и блажен; напошљетку заповиједио је свима и свакоме, да се покоравају властима, јер је свака власт од Бога. На овој служби произвео је митрополит Марка Поповића ђакона, за свештеника. Касније му је дао парохију у невесињском котару. Војно заповједништво бијаше одредило, да у почаст г. митрополиту Серафиму свира војна музика, пред општинском кућом, гдје је био стан његов, но митрополит је био прије позват у околицу, да освећује домове, те је и отишао у Зовни дô.

У суботу 2. јула у 6 сати настављено је Високопреосвештени митрополит Серафим пут из Невесиња за Гацко, испраћен од народа, свештенства и власти најсвечаније. У Фојници се одмарао код пароха, гдје му је приправљен и ручак, а по подне је кренуо у Гацко. У Недићима, од прилике два сата далеко од Гацка, срели су госп. митрополита: котарски предстојник г. Врга са чиновништвом, свештенство, српско-православна општина и грађанство из Гацка. Гатачка општина приредила му је стан у кући свог предсједника госп. Варошчића. У недјељу била је свечана архијерејска служба у Гатачкој цркви. Ту је Високопреосвештени поучио народ красном бесједом. Присутан је био и војвода Богдан Зимоњић. У четвртак 7. јула пошао је Високопреосвештени са свештенством, да освети цркву у Горушици, коју подиже неких осам домаћина а нарочито Гргури. То је она породица, од које су Турци 6 витезова исјекли. На освећење цркве у Горушици дошао је престојник гатачки г. Врга, градона-

чалник Мухамеданац и много народа, а било је и из пригорске границе. Црква је посвећена првомученику и архиђакону Стевану. Освећена је у петак 8. јула. Налази се на граници Црне Горе и Херцеговине. Том приликом уведен је Тома Братић, богослов — у ђаконски чин. У петак, пети дан, кренуо је митрополит на Степен у пошу Авдаловића а у суботу стигао у Билећу. На Планој код Билеће пречекали су владику: српско-православна општина, свештенство, началник билећки — Мухамеданац и котарски управитељ билећки г. Адамовић. Српско-православна општина приредила је ручак у почаст митрополиту Серафиму; у вече је било осветљење парка, а свирала је војничка музика у почаст митрополиту. У недељу је била служба под Осојем.

У понедељак 11. јула кренуо је Високопреосвештени Серафим из Билеће у Добрићево, испраћен од народа, црквених и свјетских власти, најодушевљеније.

Из манастира Добрићева, у пратњи преподобног оца игумана Јевстатија и неколико свештеника, дошао је Високопреосвештени Серафим у Љубомир 13. јула, да освети сагрђену цркву. И овдје је љубав народна срела г. митрополита. Свештеници из билећког протопрезвитерата окупише се, а и требињски парох пречасни Ристо Кочовић, администратор, дошао је из Требиња у Добрићево и допратио г. митрополита. Свештеника је било десет и два калуђера. Освећење је обављено 14. јула. Црква је доста велика и од тврдог материјала сагрђена. Освећењу присуствовао је велики број народа и ако је био радни дан; дошао је и билећки управитељ Адамовић. Из Требиња је такође дошла лијепа кита грађана.

На свечаном ручку, који је у част митропотиту приређен, била су још сва свештена лица, управитељ Адамовић, Требињци и народни први људи из околице. Прву здравицу подиже митрополит у здравље Његовог Величанства цара и краља Франје Јосифа I. Истаче, да он народу у Босни и Херцеговини без разлике вјере штити слободу вјероисповијести, те и нама; пожеље му дуг живот и срећу са свим владајућим домом и заврши са: живио! На то се заори из свију грла: Живио! и отпјева: „Многаја љета“! Другу здравицу подигао је управитељ Адамовић за здравље госп. митрополита Серафима. И он је завршио са: живио! Читав народ је то поновио по неколико пута, а за трпезом се отпјевало: Многаја љета! Трећу здравицу, као захвалницу госп. Адамовићу, подигао је ђакон и тајник митрополитов госп. Стеван Правица за министра Калаја, Земаљску Владу, окружног престојника мостарског барона Бенка и за госп. Адамовића. И на то се отпјевало: многаја љета, а клицало: живио! Требињски парох г. Р. Кочовић захвалио је свима, који се трудише, да се сатради црква у Љубомиру, а особито Јовану Ђуричићу, који је и у Америку ишао и доста труда и новца уложио за цркву љубомирску, која се највише његовим пожртвовањем подиже и за коју народ прича, да је био некад манастир. При ручку је пало доста новца за цркву. Црква је посвећена св. апостолу Петру и Павлу. Читав дан народ се весело пјесмом и игром. Високопреосвештени госп. Серафим примио је најљубазније сваког, ко је од народа к њему дошао.

Сјутра дан у 9 сати дошао је Високопреосвештени Серафим у Требиње. Пред њега изађоше предсједник и потпредсједник српско-православне општине и још неки грађани на Моско. Пред Требињем дочекала су га дјеца српске основне школе, пјевајући: „Спаси Христе“, лијепа кита грађана и нешто чиновника. Најприје је дошао госп. митрополит у цркву, а онда је отпраћен до стана, гдје му је дошао замјеник престојников судац госп. Најтони и политички пристав г. Марцел. Посјетио је митрополита градски начелник каймекам Девтедаровић, кадија, бегови и сво одлично грађанство. У недељу служио је Високопреосвештени са више свештеника архијерејску службу у требињској цркви.

На архијерејској служби поучио је народ Високопреосвештени митрополит опет дивном бесједом и посветио је потписаног у ђаконски чин. По свршетку свете службе држао је Високопреосвештени сједницу са свештеницима требињског протопрезвитерата. На сједници је питао Високопреосвештени свештенство о стању цркава, питао је: да ли свим прописаним празницима држе службу; да ли проповиједају; како народ похађа цркву; да ли свака црква има потребне ствари и сасуде, те о свему посавјетовао свештенике, пружио помоћ, гдје је ова требала; препоручио свештенству, да највреднније врши своју тешку дужност; препоручио међусобну љубав и помагање.

У понедјељак 18. јула дркала је требињска општина сједницу под предсједништвом митрополита Серафима. Између осталог вриједно је споменути, да је владика упутио требињску општину, на који начин да ради, на да се што прије доврши нова требињска црква. За то је препоручио, да се одмах изабере одбор, који ће живо радити за довршење цркве. Предлог је примљен и у одбор су ушли три хваљена Србина* и требињски парох. И ако Бог да до годину — двије биће освјештана, та ријетка зграда у Србству, којој по величини и љепоти у далеку неће бити равне. Сама црква већ је под кровом. Треба довршити звоник и унутрашњост. Ко год дође у Требиње и види нову цркву одаће достојну пошту свима, који се трудише, да је подигну. Усрдно ће свак захвалити и митрополиту Серафиму, по чијој је препоруци Висока влада до данас 16 хиљада фор. подарила за градњу нове цркве у Требињу.

Требиње је старо историјско мјесто; то нам је стара Травунија, гдје су се свагда соколови рађали. Ту је рођен и наш митрополит Серафим. У Травунији бијаше некад славних манастира и цркава, богатијех златом, сребром и осталим драгоцјеностима, а то свједоче рушевине и остатци, што се на сваком мјесту виђају. И зар је чудо, да потомци тако славна времена, не заборавише таку прошлост, већ прегоше свим силама да подигну величанствен храм, достојан славне прошлости и тог народа, који ће показати, да и данашњи нараштаји љубише православну вјеру.

У понедјељак вече пошао је митрополит у манастир Дужи, испраћен од народа најсрдачније, а од цркве брујањем звона.

У манастиру Дужима опет се окупно око владике Серафима народ и свештенство, да га види и у руку пољуби, а он је сваког примао својом љубазношћу и благосиљао срдачно. Као ђак од осам година дошао је Серафим у Дужи. У овом манастиру постао је јеромонахом 1848. год., и био је ту све до 1854. По том са данашњим архимандритом Никифором Дучићем, оде Серафим у Биоград по препоруци митрополита Николајевића, који је тада био парох у Дубровнику. У Биограду су свршили богословију, а у једно били придворни капелани код митрополита Петра Јовановића. Сад је лахко представити, како је био одушевљен митрополит Серафим, кад је дошао у Дужи и како су били радосни Требињци и околни Шумњани, који се сјећају доба, кад је био Серафим у манастиру Дужима; те су многи плакали видећи га данас онако бијела. На Илин-дан служио је митрополит у манастиру службу и потписаног рукоположио у чин свештеника, а присутни народ поучио. По свршетку службе народ се окупио око владике пред манастиром, гдје је управа манастирска по старом обичају задовољила народ чашћу и доћеком.

Управа манастирска имала је срећу угостити и пречекати ријетког госта Серафима. Хвала оцу Герасиму Јовановићу, оном благом и пуном доброте игуману! Манастир овај и митрополита посјетио је и Симеун Тодоровић, архимандрит из Житомишљића — оног манастира, кога је уредио и украсио наш старац Серафим, чији се ред школа и библиотека далеко чују.

Из манастира Дужи пошао је Високопреосвештени Серафим у Загору, да освети цркву 24. јула, у пратњи игумана Јовановића и неколико свештеника. Стан му је био одређен у касарни на Беговића кули. Црква св. Петке у Загори бијаше порушена; не памти ни ко кад. На путу је из Требиња у Љубиње. Кров на цркви био је нао, а свод на неколика мјеста провалљен. Веле, да су Турци у њој ватру ложили, те провалили свод, да дим пролази, па и коње су у њој везали. Лијепо је што је народ обновио ову старину, још само да је и проширио, јер је тако мала, да ни 30 људи у њу не може стати. Па још нема ни прозора, већ са стране по једна пушкарница. Мјесто, што парохија, у којој је ова црква, има још двије црквице, боље би било да има само једна, али већа и пристојна и са потребним стварима снабдјевена, а овако и ова обновљена унутра је празна. Нема икона, сасуда, одежди, звона, нема ничега. Подизање овако малих цркава чисто је прешло у болест народу у требињском котару. Готово свако село хтјело би да има своју цркву. Има парохија које имају 4—5 цркава, али све малих и са свим сиромашних, тако да свештеник из једне у другу мора носити све, што му треба, да сврши службу. Требало би се више тога пронћи.

Освећење цркве св. Петковице у Загори извршено је 24. јула. На освећење се сабрало из околице доста народа. Из Требиња је било 50—60 коњаника. Заступана је била општина, а дошла

је и требињска омладина. Мени је пало у дио по наредби г. митрополита, да ову свечаност пропратим пригодним говором. Ручак је био свечан. Здравица је доста лијепих пало као и у Љубомиру.

Кад је било вријеме да се полази, преосвештени Митрополит славио је свештенике, препоручио им, да буду свагда срцем и душом одани православној вјери, да своје дужности врше савјесно, да буду покорни властима, да љубе свој српски род и једном рјечју: казао им је све што треба да раде на дому и у народу, као православни свештеници. Опростио се са свима љубезно, а сјутра дан кренуо преко Љубиња и Стоца у Мостар.

Наш митрополит Серафим, кад је дошао као владика у Херцеговину, нашао је пуне шаке посла; јер ствари у епархији до његова доласка ишле су некако у нереду. Док је све то Високопреосвештени Серафим уредио имао је посла и труда. Он је уредио општине црквено-школске по селима и по варошима, а обазро се и на школске фондове, те препоручио општинама, да црквени и школски иметак осигуравају. Многи свештеници нијесу водили протоколе, требало је и то исправити. На лијеп начин владика Серафим уредио је и то, да од неколико година сваки парох води у реду матрикуле. Било је случајева, да је митрополит из својих средстава куповао протоколе и дијелио их свештеницима. Исто тако поклања он духовне књиге и беседе свештенству, да се оно усавршава у богословском знању и проповједању. Владика наш израдио је до данас многе поклоне у одеждама сасудима и другим стварима за сиромашне цркве, те су многе па и најмање цркве украшене са потребним стварима. Наш архипастир и ове године за вријеме канонске визитације рукоположио је три богослова за свештенике, надајући се, да ће црква и народ у њима стећи ваљане народне свештенике, и проповједнике, па још, да би имао већом богословском науком образоване свештенике, он израђује код Високе Владе стипендије, те шаље богослове на академију у Черновицу.

Укратко рећи, православна црква наша у Херцеговини од како је Серафим сјео на митрополитску столицу добила је доста реда и напредка.

На нама, као народу, стоји, да увијек будемо захвални владици Серафиму, јер сјетимо ли се и његове прошлости и та ће нам рећи, да је он био мученик за Србство и Православље, и то у тешким временима ропства и патње нашег народа а данас нам чини све, што се може учинити за срећу и бољу будућност народну. За то му и ја желим, да дуго поживи на корилу наше цркве, и да је води оним путем, који је показао наш први учитељ св. Сава. Живио нам свети владико на срећу и добро рода српскога, а као стуб и чврст темељ православља!

У Мостару 27. јула 1894.

Јосиф Кочовић,
свештеник и учитељ.

РАЗНО.

Риједак случај. У селу Драготиљи, парохија Марини, котар Приједор, родила је једна жена ове године 13. фебруара пред вече 1 живо дијете, а 15. фебруара по поноћи родила је иста жена 3 дјеце, 2 жива и 1 мртво — свега дакле *четворо*, и то: 3 мушких а 1 женско. Прво дијете крштено је одмах 13. фебруара у вече, а оно двоје крштени су такође по порођају т. ј. 15. фебр.; четврто дијете као што смо казали рођено је мртво, те није ни крштено. Дјеца су крупна као самчад, но шпак су кроз 5 дана помрла. Мати им је због слабости лежала иза порођаја 15 дана на постељи, те како се придигла, сада изгледа врло добро.

Симо Стојановић,
свештеник маринеки

Електричан ручак. У Њујорку има друштво, што се зове „Franklin Experimental Club". То је друштво недавно приредило свечан ручак, славећи годину дана како постоји. Трапезарија је била електрички осв[illegible]. Послуживала је мала електрична железница, и јела су била кувана електрицитетом. На једном крају стола био је аутомат, који је приказивао славног Вењамина Франклина. Тај је аутомат поздрављао госте фонографски а послије прог јела изговорио је општру здравицу. Док се ручало, свирао је у побочној соби велик музикалан инструменат разноврсно комаље, које је прије пет година на париској свјетској изложби 1889. било упјевано или усвирано у фонограф. Кад је био ручак

готов, као кућа од цвијећа пала је и покрила сто. А шта је било? Док су ручали, цвијеће је лебдило у ваздуху, јер је било привезано на гвозденим дршкама, које је магнет држао у ваздуху; но чим је електрична струја била прекинута, магнет је упустио цвијеће, те је тако попадало на сто. Кад су гости устали од стола, фонограф поче свирати тријумфални марш онај, који је први пут свиран на свјетској изложби у Чикагу.

Дар цркви. Бећир бег Пилиповић градоначелник кључки, на увиђења црквене потребе и сопственог осјећања, даровао је српско православној цркви у Кључу један комад земље, који се пред истом црквом налази.

Овај комад земље, црквена општина куповала је од истог Бећир бега, али он није хтјео продати, него је цркви изволио даровати.

На овоме цијењеном дару, **ми му** испред нашег народа најављујемо дубоку захвалност, коју и наша дјеца нека не заборave. Живио!

У Кључу, 27. јула 1894.

Српско православна црквено-школска општина:

Поп Х. Миле А. Попадић, надзиратељ и благајник
Остоја Микић, предсједник.

Јавна благодаоност. Наша висока земаљска влада у Сарајеву, која у свакој прилици чинима показује своју наклоност према православној цркви у овим предјелима, благоизволела је дарivати потребне црквене књиге следећим св. црквама у чајничком протопрезвитерату:

1. Цркви успенија св. Богородице у Чајничу 1 апостол и 1 благодарствено молебетвије;

2. Цркви св. Георгија у Горажду (Херцеговој задужбини) 1 евангелије и апостол;

3. Цркви св. Илије у Рудом 1 евангелије и апостол;

4. Цркви св. Вознесенија Христова на Заборку 1 евангелије и 1 апостол.

Осим тога, вис. зем. влада даровала је 300 фор. за градњу торња горашке цркве и земљиште (у вриједи. 200 фор.) на коме се сградила заборска црква.

На племенитом дару испред срп. прав. свештенства и народа овог протопрезвитерата паричем високој влади ијерну одапост и најтоплију благодарност!

Чајниче, 1894.

П. П. **Комадановић**,
парох — надзиратељ.

Јавна захвалност. Висока Земаљска влада за Босну и Херцеговину благоизволила је средством наше А. Е. Митрополије у Мостару милостиво подарити овдашњој Српско-православној цркви, Храму св. пророка Илије у Рудоме, 1 апостол и 1 евангелије. Од стране овдашње црквене општине изјављује се Високој Земаљској влади, на поменутоме дару, највећа благодарност.

У име Црквене општине
Михаило Ранковић
парох — свињел и вјероучитељ.

Јавна благодарност. Овој светој обитељи учиниште прилоге ови побожни Хришћани:

Мојсије Марковић из села Мелине за поправку 24 иконе, 60 форинти.

Василије Палачковић из села Мелине, за икону св. Јована Крститеља 15 форинти.

Пејо Поповић из села Мелине, за душу свога почившег оца Станоја два дана своје властите ораће земље.

Побожним дароватељима нарече се од стране браства ове свете обитељи најтоплија благодарност.

У м а н. Г о м и о н и ц и на Видов-дан 1894.

Г. **Стојнић**, игумен.

Јавна благодарност. Честити и вриједни Србин Илија Сладоје земљодјелац на Обља, котара невесињског, у побожним и племенитим осјећајима, према цркви, поклонио је храму Вознесенија Христовог, на Обљу, простор земљишта у вриједности 500. форинти а. вр., и тијем је допринио цркви непокретно имање.

Поклон цркви изјавио је прошле год. у Калиновику Његовом Високопреосвештенству, вриједном старини и ревносном пастиру своје пастве госп. Серафиму, гдје му је и тапије уручио. Тапије су остале код Његовог Високопреосвештенства до кретања о. г. по каноничкој визитацији, те је по жељи дароватеља ове године земљиште преведено на цркву.

Такође о. г. пред Спасов дан г. Петар Текић, члан црквене општине, поклонио је цркви

једну икону у вриједности 20 фор. а. вр.; исто тако учинио је поклон цркви овдашњи пресједник општине Димитрије Хаџи Ђорђевић, са једном иконом у вриједности 8 фор. а. вр.

Од стране овдашњег народа изриче се свима најтоплија благодарност; дај Боже, да се још Срба на њих угледа!

У Улогу 6. јула 1894.

Ристо Теранић
свештеник

Јавна благодарност. *1. Перо Милошевић-Мрђеновић*, у сваком погледу честити парохијан, у споразуму са својом вриједном супругом Јањом, пружили су своју дарежљиву руку, те су приложили за вјечити спомен цркви св. Богојављенија у Герзову на дан 5. јуна о. г. свету *од 20 фор.* а. вр.

2. Васо Сукњаја из села Љубона, општине Шипово, спомену се је овдашњега храма св. Богојављенија, даровавши му једну башчу (њљивик) у вриједности од *25—30 фор.*

3. Јово Пјевалица из села Трнова, сјетио се је овамошњега храма св. Богојављенија поклонивши му комад оранице у вриједности од *20 фор.* а. вр.

Ова црквена општина не може пропустити овај племенити и сваке хвале вриједни чин по менутих парохијана, а да их на јавност не изнесе пред небо, желећи им од Бога лијепо здравље, те дуг и срећан живот. —

Дао Свемогући, те се и остала браћа на њих угледала и њиховом примјеру слиједила.

Живили племенити даровatељи!

Герзово 14. јула 1894.

За српско православну црквену општину:

Јово Мајсторовић. перовођа. **Ст. Ш. Бубњевић,** парох.

Јавна захвала. Из хришћанске побожности и српског родољубља брат Србин *Стеван Тешојевић*, придарио је 1 литију у вриједности од 35 фор. а. вр. светој матери цркви у Блашку;

Тако исто побожни Хришћанин и честити Србин *Васкрсија Ђурић*, даровао је 1 фелон и 1 епитрахиљ у вриједности од 31·04 фор. а. вр. истој цркви у Блашку, те се овијем и једном и другом, од стране српско-православне црквене општине изриче најтоплија благодарност са жељом, да их Бог поживи и својом благодати благослови!

У Блашку 26. јула 1894.

За црквену општину:

Петар Варница,
свештеник.

Јавно признање. Доље потписана српско-православна црквена општина, наручила је за своју цркву код госп. **Петра Николића**, трговца у Загребу, иконе за икононостас, па му ми са наше стране овиме најављујемо, да смо, што се тиче рада, потпуно задовољни, не само у солидности и слагању боја, него и у тому што иконе сасвим одговарају православному стилу и — за то му остајемо увијек признателни.

Српско-православна црквена општина.

У Отешићу, 15. јула 1894.

Григорије Стојисављевић,
парох и прота.

Томо Катић, Глишо Тривуновић,
тутори.

Исправак. У VII. (јулској) свесци овога листа т. г., штампана је „*Наредба*“ Зворничко-Тузланске Митрополије од 9. маја 1894 године број 168, која је претходно и у засебном изданју штампана, те су у оба случаја, поред ситних штампарских порјешака, које и сами читаоци могу лако уочити и по смислу исправити, поткрале се и ове крупније:

У одјељку III. под бројем 5. редак 12. стоји: „Особе које су навршиле 24 годину, ал' *није* ма из кога разлога“, а треба да је: „Особе, које су навршиле 24 годину ал' *им је* ма из кога разлога“ и т. д.

Исти одјељак под бројем 6. редак 1. штампано је: „Особе, које су ваљано *поживјеле* завјет дјевичанства“, а треба да је: „Особе, које су ваљано *положиле* завјет дјевичанства“ и т. д.

Исти одјељак, под бројем 10. тачка *в.* редак 2. штампано је: „између поочима и његових директних потомака с друге стране“, а треба да је: „између поочима и његових директних потомака *с једне стране, и посинка и његових директних потомака* с друге стране“ и т. д.

У истом одјељку број 10. тачка *г.* редак 5. и 6. штампано је: „confesio nominem, σύγχυσις τῶν ὀνομάτων“, а треба да је: „confusio nominum, σύγχυσις τῶν ὀνομάτων“ и т. д.

У истом одјељку, број 16. тачка *а.* редак 4. штампано је: „које се надаје на основу судбено преслушаних и заклетих свједока“, а треба да је: „које се надаје на основу *исказа* судбено преслушаних и заклетих свједока“ и т. д.

У одјељку IV. број 5. редак 10. штампано је: „без битне *самовољане* и пријеваре“, а треба да је: „без битне *помешње* и пријеваре“ и т. д. — што ее са овијем исправља.

КЊИЖЕВНЕ ВИЈЕСТИ.

Црквене књиге штампане у Сарајеву. Црквене књиге што су штампане у Сарајеву, и то св. Јеванђеље, Апостол и I. дио Октоиха, могу се набавити и наручити код *Економата* високе земаљске владе за Босну и Херцеговину, у Сарајеву и то:

1) *Св. Јеванђеље* неувезано по цијену од 19 фор. 50 новч. а увезано по 34 фор. 50 новч.

2) *Апостол* по цијену од 10 фор. неувезан, а увезан 15 фор.

3) I дио *Октоиха* неувезан по цијену од 10 фор. а увезан по 14 фор

Апостоли и Еванђеље празнична и недељна преко цијеле године. На српски превео † *Платон Атанацковић*, бив. епископ правосл. источне цркве у богоспасајемој епархији бачкој. Прегледао и поправио оба текста протојерej *Гаврило Боларић* катихета сарајевски. Панчево, 1894. Наклада књижаре браће Јовановића. Цијена 75 новч.

Упуство за црквено проповједништво. (**Омилитика**). По Таворову и др. ауторима састављено Светолик П. Рапковић, професор. Ову је књигу наградио архијерејски сабор са 250 дин. из црквеног фонда. Биоград. Штампарија Петра К. Танасковића, до делијске Чесме. 1894. Цијена 1·50 дин.

Један разговор са Назаренима. Водио га Владимир Димитријевић студент богословије. Панчево, 1894. У комисији браће Јовановића. Право пријевода задржано. (Цијена ?)

Историја Српске православне цркве од најпријех десетина VII. в. до наших дана. Биоград. Државна штампарија краљевине Србије 1894. Цијена $2^1/_2$ динара у Србији; изван: 3 франка (круне).

Пети извјештај о православном срп. богословском училишту у Ср. Карловцима. Школска година 1893./94. Састављено Протопрезвитер Јован Вучковић проф. богословије и пр. Ректор богословског училишта. Нови Сад. Српска манастирска штампарија 1894. Из овога опширног извјештаја, који има 64 стране, види се да је у богословији радило 9 наставника. Слушалаца је било у I години 25; у II г. 20; III г. 14, а у IV. 22. Свега 81 слушалац богословије.

Школски Вјесник стручни лист земаљске владе за Босну и Херцеговину. Уредник: Љубоје Длустуш. Год. 1894.—VI.—Мјесеца јуна. — Уредништво: Сарајево, зграда земаљске владе. — Администрација: Сарајево, земаљски економат. Годишња цијена „Школском Вјеснику“ са поштарином 2 фор. а. вр. — Садржај. Ljuboje Dlustuš: Školske prilike u Bosni i Hercegovini od okupacije do danas. (Nastavak.) — Никола Мештеровић: Утицај појаве учитељеве на узгајање дјечије — Ivan Nepomuk Farkaš: Prinos naučanju psihologije. — Primjeri praktične nastave. — При мјери практичне наставе. — Adam Pejić: Sō. — Iz pedagoške prošlosti. — Из педагошке прошлости. — Љубоје Длустуш: Стари Грци и узгајање у њих. (Настаиак.) — Исторички прегледа јавне наставе у аустро-угарској монархији од 1740. до 1894. (Наставак.) — Pedagoška smotra. — Педагошка смотра. — Populsrno-naučni članci — Популарно-научни чланци. Antun Liška: Istorički razvitak brojevnog sustava. (Nastavak). — Niko Vlašić: Geografsko-istorijska slika o Arapima, njihovoj trgovini i otkrićima. (Svršetak). — Dopisi. — Дописи. — Pedagoške mrvice. — Педагошке мрвице. — Listak. — Листак. — Službeni dodatak. — Службени додатак.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

на црквену расправу под насловом:

ДВИЈЕ ПОСЛАНИЦЕ

двају православних епископа у Далмацији

објелодањене пригодом славенскога ходочашћа у Рим 1881. год.

Расправно:

Антон Франки,

римокатолички катихета и професор богословије.

Одговорно:

Јован Шарић,

православни парох.

Мало ће кад проћи деценијум година, а да нас православне неће папе позвати енцикликом на унију. Такав позив бијаше објелодањен прије 13-ст година, а тај се ето понавља и у овој години. Прије тринајест година много се писало о папиној енцикличи, а и сам сам написао одговор на спис д-ра Анте Франки-ја, римокатоличкога катихете и бившега професора богословије у Задру, као на нападајући спис: „*Двије посланице двају православних епископа у Далмацији*“, па и на само православље. Тако бијаше прије 13-ст година, а сад је опет новина: римски „Meniteur“ ових дана објелодано је текст нове папине енцикликe, и он је већ пред нама. Ништа ново није ни у новој енцикличи; фраза: позивају се све цркве на сједињење с нама и то је све. Стотинама стотина пута то је понављато у хиљаду година, и свакад је тај позив остајао залуд и без успјеха. Колико се дао проучити смјер најновије папине енцикликe, као и сваке досадашње, у њој се папа харноњу сјећа католичкога свијета у погледу сјајне манифестације љубави пригодом му јубилеја, велећи и он, попут Спаситеља хоће на свршетку свога живота да позове све људе без разлике племенитости и племена на јединство у њери. Та папина енциклика поменуте године дала је повода великој узбуђености; писало се са више страна: писало се од стране римокатолика „за“, а од стране православнијех, који исповиједају истину: „*Царство моје није од овога свијета*“[1]) против енцикликe. Све писце и римске и православне у спору списа папиног напоредао је наш црквено-генијални списатељ г. Никодим Милаш у своме врло важноме дјелу „Кирил и Методије“. Од православнијех споминье митрополита од Никомидије, гд. Филотеја Врјенниоса поводом његове написане научне расправе и јеродјакона Исајију Пападопула, а од руске књижевности осим маљијех и већијех чланака Ивана Вас. Платонова поводом исто тако научне му расправе издане у Харвкову. Настављајући наш академик г. епископ Милаш поређање писаца о енцикличи папиној „Grande Munus“, заустављa се на Далмацији и вели: „*И код нас у Далмацији издан је био један особити спис поводом покрета, а у одговор окружницама православних епископа далматинских. Написао га је Dr. Anton Franki, а под насловом: „Dvie poslanice dvaju pravoslavnih episkopa u Dalmaciji, objelodanjene prigodom slavenskog hodočašća u Rim“. Та књига или боље рећи спис д-ра Франки-ја расцијан је у многошвну испискама и растурен по свој Хрватској, Далмацији, Босни и Херцеговини*“. Супротно спису д-ра Франки-ја наводи г. професора N. Nilles, који вели у погледу споменутога списа ово: „quo egregio episcolo aculeatae adversariorum criminationes contertaque saphismata scrite aeservose modeste tamen (ut decet) diluuntur“. Наш академик и црквени великан, заинтересујући се о свима тадашњим списима, особитим начином хвали књигу о нетоме спору удостојену у листу „Zeitschrift für Katolische Teologie“ (Innsbruh 1881.) и „Katolički List“ (Zagreb 1881.).

То је преглед дјелâ и наданьа, која су изашла у узрујаној години папине енцикликe прије 13-ст година, коју ће можда и у овој години изазвати, свакако у мањем опсегу, као обичан смјер риторичком погрешком: безуспјешно понављати једну и исту ствар, особито код сла-

[1]) Јов. XVIII., 36.

венскијех народа, који се мање заинтересују о ријечи папиној и сљедбеника му од Талијана, осуђујућих папу, политику му, смјер и сами му живот, држећи га заточена у Ватикану и т. д. Женијални наш црквено-књижевни академик г. епископ Никодим Милаш идући у налагању писаца поводом поменуте папине енциклике прије 13-ет година сврћа пажњу и на мој спис и о њему вели ово: „*И православни су на ову књигу дра Франки-ја обратили ону пажњу, коју она заслужује. У „Хришћанском Вјеснику“ год. 1881., неки г. Ј. П. С.*[1]) *разабрао је исту на начин, који је са сваког гледишта подпуно достојан*“[2]). Могао сам се надати да ће се и ко други јавити, но некако је у свему православљу код нас остало на једноме моме спису и велеважноме дјелу г. епископа Никодима Милаша „Кирил и Методије“, надајући се да клир, а особито академичари и факултетлије неће у овој години као прије пропустити најновију папину енциклику без своје знанствене ријечи, чему ја у овој години као и прије посвећујем мој спис цун факта и одговора на папине енциклике. Ето то што сам навео: „*И православни су на ову књигу дра Франки-ја обратили ону пажњу, коју она заслужује*“ и т. д. оцјена је добро познатога академичара, којој другога доказа и хвале не треба. Моју расправу, о којој водим ријеч, издао сам под три слова прије толико година у „*Хришћанском Вјеснику*“, као што је речено поводом Франки-јеве расправе на папину енциклику „Grande Munus“, која је тада произвела узрујаност од Рима до Петрограда и Никомидије. Као и сви остали, тако и данашњи папа на особити начин позиваше владаоце свима силама да потпомажу вјерско јединство[3]). Можда нијесам кадар схватити тајни смјер папиног позива; али ипак у њему не видим бог зна какве користи по папу а мање по цркву при свој доброј вољи некијех владалаца. Да би се папина власт учврстила, буди мимогред речено, да би савјестније било, када би се паше најстрожије држале неутралности и не мијешали се у туђе цркве, као што се ни ове не мијешају у римску, пригрливши ону религиозну сноћљивост, коју гаји православна црква према себи и другоме, не испуштајући из вида околност, по којој су православни на хиљаду хиљада пута свакад негативно одговорили и на сами помисао на ма коју било унију, а зашто и који су томе узроци, све сам потанко навео у мојој расправи, оцртавши потпуно неодобрен живот папа. Дакле, како у главном, тако и у појединостима вјере, разликама између римске и православне цркве, затим о цркви и о односајима западне к источној цркви уопште, о владаоцима као штитницима без искаковога права умјешавања у унутрашња питања цркве, о папама, њиховоме животу, владању, скончавању и т. д., наћи ће читаоци у моме списку као и све оно, што побија дјело д.ра Франки-ја, оправдава православље и православну цркву истинама, одбија унију са лошом биографијом живота папа у опште, једном ријечи, наћи ће, и сва је оно изложено, што одбија и уништава унију. На основу тога, важне одржане црквене оцјене као и самога дјела, ријешио сам се дати га прештампати у посебној књизи као одговор и овогодишњој папиној енциклики и онима, који о њој буду шта било писали. Спису је нијена 50 новч. за наше крајеве, а за Србију и све остале 1 динар 10 пара, или 60 новч. за поштарину, урачунавајући 10 новчића више зато што је речено. Претплата траје до свршетка августа о. г.; новци се шаљу у напријед плаћеном писму или поштанском упутницом; скупљачи добијају десету књигу на дар. Високопречасне конзисторије умољавају се примати претплату у свима епархијама од својијех подручнијех протојереја, игумана и настојатеља, а они од сабратскога свештенства, учитељства, грађанства и побожнијех Хришћана.

Важност расправе коју сам споменуо даје ми вјеровати богатоме одазиву у трепутку када нас опет Рим зове на унију, коју смо са црквом одсудно универ одбили и осудили као и позиве на исту по начину који вели: „*Зао човјек неће остати без кара и мрски су Господу који су опаки срца. Ко тражи добро, добија љубав; а ко тражи зло задесиће га*“[4]). Такова је осуда пада пратила папе њиховијем неописивијем преступима, такова ће их и даље пратити, а православље свакад као и до сад тријумфирати рекавши са св. Писмом својим противницима: „*Сами себе окушајте јесте ли у вјери, сами себе гледајте; свагда да испитна своје дјело, и тада ће сам у себи имати славу*

[1]) Тако сам тада назначио, а данас износим моје спис објелодањено под потпуним мојим именом и презименом.

[2]) В. XIX. стр. предговора дјела г. епископа Никодима Милаша „Кирил и Методије“ 1881. год.

[3]) О томе бијаше папа позвао енергично радити и браћу вјере Свевишњега, као и српски патријарх Георгије Бранковић: „Сламљају цркву моју, и врата пакласка надје је надвладати“ — Мат. гл. 16, ст. 18.

[4]) Солум. 47, 11, 20, 21, 27.

а не у другоме; љубезни, немојте свакоме духу вјеровати, већ испитајте духове, да ли су од Бога; јер многи лажљиви пророци дођоше у свијет; тако дакле, браћо, стојте и држите предања[1] којима сте се научили или умјежу или из посланице наше; заповиједам вам пак, браћо, у име Господа нашега Исуса Христа, да се одвојите од сваког брата који живи неуредно, а не по уредби коју примисте од нас; молим вас пак, браћо, чувајте се од оних који чине распре и раздоре на штету науке коју ви научисте, и уклоните се од њих; јер такови не служе Исусу Христу, него своме трбуху, и благијем ријечима и благословима обмањују срца безазленика. То је вјера апостолска, то је вјера отаческа, то је вјера православна, та вјера свијет учвршћује. За то, браћо моја љубезна, будите чврсти, недајте се помаknути, и напредујте једнако у дјелу Господњему знајући да труд ваш није узалуд пред Господом. Пазите, стојте у вјери, мушки се држите, утврђујте се[2]). На пошљетку, свакоме подникнимо: „Царство наше није од овога свијета и т. д.

То је и таково је наше вјеровање, наше доказивање, а то је и наш одговор на најновију папину енциклику, којој као бистрење појмова придодијели и овај поклич: Ићћај ѣчшы ыѣшнти, да ыѣшнтъ“ (Мат. гл. 11 ст. 15*).

Цериње — Benkovac, Dalmacija на Петров дан 1894. год.

Јован Шарић,
парох.

---

[1]) В. II. Кор. XIII. 5; Гал. VI. 4; I. Јов. гл. 4 ст. 1; II. Сол. гл. 2 ст. 15; II. Сол. гл. 3. ст. 6; Рим. гл. 16. ст. 17 и 18; Посл. у недј. правосл.; I. Кор. гл. 15, ст. 58; Мат. гл. 11. ст. 15.

*) Сва братска црквена уредништва најтоплије се умољавају да благоволе овај позив у својим листовима дати прештампати.

СТЈЕЧАЈЕВИ
ЗА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНЕ ВЈЕРОИСПОВИЈЕДНЕ ШКОЛЕ:

I. стјечај.

Тражи се један учитељ на српско-православну основну школу у Санском-Мосту.

Који би желио исто получити, треба да је доброг бесприговорног владања, о чему мора и свједочбу из родног мјеста као и мјеста борављења, са свједочбом о учитељској способности и нужним непрама, потписаној општини са молбом најдаље *до задње септембра о. г.* подастријети.

Истоме спадаће у дужност, школску дјецу у прописаним наукама и вјеропауци учити; осим тога у цркви при богослужењу појати за цјевницом и дјецу у пјенију подучавати и предводити.

Годишња плата је 600 фор. у новцу, која би се у мјесечним оброцима подизала; осим тога пространа стан у школској згради, огрјев и башча бесплатно.

Првенство имају они, који су свршили осим богословије и коју учитељску школу са добрим успјехом, те који знају добро нотално пјеније и имају дара за то и који су узоритог владања у односењу према дјеци у школи, а према свакоме изван.

У случају свију наведених првенстава који би имао, имао би изгледа и на још бољу будућност.

Српско-правосл. црквено-школска општина у Санском Мосту.

II. стјечај.

На српско-православној основној школи у Копривној, градачком котару, упражњено је мјесто учитеља са годишњом плаћом 400 фор. уз слободан стан у школској згради и огрјев.

Поред наставе у предметима дотичном учитељу биће у дужности у цркви појати и у одборским сједницама водити записнике као перовођа.

Компетенти имају своје молбенице најдаље до 1./13. септембра, о. г. потписаном одбору поднијети, а првенство ће имати свршени ријечески богослови.

У Копривној, 8. јула 1894.

Српско-правосл. црквено-школски одбор

III. стјечај.

Пошто је остало упражњено учитељском мјесто на оданшњој српско-православној основној

школи, стога треба потписатој општини један учитељ са годишњом платом 500, словом пет стотина фор а. вр и 30. фор путног трошка које ће у сразмјерним оброцима мјесечно примати, а уз ово стан и огрјев.

Ко би ово мјесто заузети желио, дужан је доказати, да је доброг моралног вјерског и политичног владања и да је са добрим успјехом оспособљен за отправљање учитељског звања у основној школи, нарочито у црквеном појању.

Натјецатељи нека се са својим молбама обрате на високопречасну А. Е Митрополитеку Конзисторију у Сарајеву.

Свршени богословци у Рељевском сјеменишту за овдашњег учитеља првенство имају. Рок стечају траје најдаље до 15. септембра т. г.

У Ключу 4. јула 1894.

Српско правосл. црквено школска општина.

РУКОПОЛОЖЕНИ.

Раде Милошевић, свршени рељевски богослов, родом из села Пискавица, рукоположен је за ђакона и свештеника у Сарајеву 20. и 24. јула о. г. и уручена му је парохија Пискавице у протопрезвитерату бањалучком.

Коста Чавић, родом из Јагодића бугојанског протопрезвитерата, свршени рељевски богослов и слушалац више теологије у Черновици, уз свечане монашке објете примио је 17. јула о. г. калуђерски постриг у ман. Озрену, добивши име Костантин, а 24. јула произведен је од митрополита Николајевића у Сарајеву за јеромонаха.

ПОСТАВЉЕН.

Стево Поповић, свештеник и досадашњи учитељ на српској вјероисповједној школи у Маглају на Врбасу, декретом А. Е. М. Конзисторије постављен је на упражњену парохију „Вочане", у прњаворском протопрезвитерату.

ПРЕМЈЕШТЕНИ.

Милош Билбија, досадашњи капелан проте и пароха граховског, по молби његовој, премјештен је на новоустројену парохију Грковце у љеванском протопрезвитерату.

Илија Јакшић, парох шеуљски, по својевољном пристанку примио се је капеланије при парохији граховској.

ЧИТУЉА.

Христифор Вукојичић,

архимандрит манастира Свете Тројице.

Наш узорити и многогодишњи предсједник, примивши тајну св. причешћа у четвртак 14. о. м. у 6 часова послије пола дана, пресели се у вјечност, у 62 години свога живота, у 38 години своје свештеничке службе, а 15. о. м. у 3 часа по подне сахрањен је уз учешће цијелога грађанства без разлике сталежа, пола и узраста.

Његово тијело опојали су 10 свештеника.

При погребу двојица су говор држали и то: у цркви наш свештеник г. Јован В. Госпић а на гробу наш учитељ госп. Јован Митрановић.

У Плевљима, 18. јула, 1894. године.

Ожалошћена:

Српско-правосл. црквено-школска општина.

Лука Милошевић,

парох пискавички, протопрезвитерата бањалучког.

У 58 год. живота свога, послије кратког седмодневног боловања, преселио се у вјечност 18. јуна 1894., а 19. јуна у један сат послије подне уз велико саучешће његових парохијана, тијело његово донешено је до иванъске цркве, гдје је опојано у цркви од протопрезвитера Вида Ковачевића, пароха бањалучког, Јована Новаковића, пароха бистричког, Јована Јелића пароха градишког и Петра Зрнића, пароха бистричког (протопрезвитерата придједорског). По свршеном опијелу изговорио је прото Ковачевић надгробно слово, истакнувши у истом побожност, скромност и друге врлине покојникове.

Покојни Лука Милошевић рођен је у селу Пискавицама (протопрезвитерат бањалучки), од родитеља Јове и Стојке Милошевића, тежака, 1836. године. Основну школу учио је у Бањалуци, а нешто и у Придједору. Сва његова наука био је буквар, часловац и псалтир, дочим у оно вријеме у Босни није већих школа ни било. За свештеника произведен је год. 1867. у манастиру Гомионици од митрополита Игњатија II. (који је у Бањојлуци премину 1868.).

Свештеник Лука Милошевић није одмах у почетку имао своје сталне парохије, него је као капелан послуживао најприје код покојног архимандрита Паисије Ескића у парохији јаворској, за тим код свештеника Симе Ескића у парохији ребровачкој и тако је он овој двојици помагао 3—4 године.

На пошљетку послуживао је и у Крајини парохију Демировац и Божиће у костајничком претопрезвитерату 1 годину дана.

Послије се повратио у своје рођено мјесто Пискавице, гдје је затекао двојицу свештеника у једној кући: Павла и Васу Ожеговића (Ковачевића), који су већ били доста стари, те је и њихову парохију, до њихове смрти, као капелан послуживао, а након тога постао је сталним свештеником пискавичким, гдје је службовао до пошљедњег часа.

Као свештеник обављао је своју пастирску дужност врло марљиво и никад се ни зашта његови парохијани на њега не потужише.

Покојник је био удовац и иза себе оставио је једницу сина Раду, који је свршио богословију у Рељеву.

Колико га је његов народ поштовао и уважавао, дало се је увидити из тога, што не допустише, да се његово тијело у колима црквн одвезе, (која је од његовог стана $1^1/_2$ сат удаљена), него су га по доста врућем времену и узбрдном путу на рукама до вјечне куће донијели; по свршеном чину пак сваки је са уздахом рекао: „Бог да му душу прости и вјечна му памјат“.

Народа је при укопу било до 300 душа и одмах су по свршетку замолили г. проту Вида Ковачевића, да предложи Раду Милошевића Високопречасној Конзисторији, како би га Његово Високопреосвештенство г. митрополит Георгије Николајевић, за свештеника што прије произвео.

Већи дио народа, који су код цркве били, али од покојникове куће удаљени, разишли су се својим кућама, остали пак по обичају дошли су кући на даћу и ту му предали пошљедњи покој и *вјечну памјат!*

Не мо́жетъ гра́дъ сокры́тися верхѣ го́ры стоя́.
Мат. 5, 14

Хрисант Гркинић,

протосинђел, професор — катихета у ц. кр. великој гимназији у Задру на по пута живота, тек у 47-ој години по св. тајнама покајања и причести 12. августа ове године оде Богу на истину. — Научењак, мудрац, ум, геније. — Вриједан књижевник. — Насићен храном праве науке. — Бојао се је Бога. Љубио је ближњега. — Прави свештеник: користан својој цркви. — Јак къ поученію тѣмъ, къ дѣло ѣдинства, къ поздра́ви тѣла Христова. — Савјетник, браниоц, отац ученицима. — Љубитељ просвјете. — Бранич Српства. — Милостив напрам сиромаха — Смијеран, трпељив. — Па́де, не устаде. — Јаох нама!

У Пађенама, 16./28. VIII. 1894.

Тужни ученик и пријатељ

Љубо Влачић.

Дмитар Ћулум.

Овдашњи грађанин (трговац) у својој 70-ој години преселио се у вјечност овдје 23. јуна о. г. а сјутра дан 24. о. м. у 10 сати у овој цркви опојано му је мртво тијело и предато матери земљи.

Покојни Дмитар, родио се у Ћулихсару (Језеру) и прије 40 година дошао је овдје и непрестано водио је трговину до своје смртне болести, али као у малом мјесту танко и мучно.

Покојник је био врло побожан и живио је свагда умјерено и трезвено, а на смртноме часу од своје мале и мучне течевине оставио је у ову нашу цркву у новцу готових 153 фор. и 30 фр. да се у исту цркву петохљебница купи, укупно 183 фиринта а. вр. Бог му душу у мир ставио.

Иза њега остала му је супруга Ана и три удате кћери.

У Ключу, 26. јула 1894.

Српско-православна црквено-школска општина.

Поп Х. Миле А. Попадић, надзиратељ. **Остоја Микић**, предсједник.

Број 84597./I.

НАТЈЕЧАЈ.

Почетком школске године 1894./95. расписује се натјечај на (12) дванаест штипендијских мјеста, по 200 фиринта на годину за оне ученике, великих гимназија у Сарајеву и Мостару, који послије довршених прописаних наука намјеравају да се посвете изучавању богословије у источно православном богословском училишту у Рељеву,

Од тијех дванаест мјеста подијелиће се шест мјеста припадницима сарајевске митрополије, а по три мјеста припадницима мостарске и доњо-тузланске митрополије.

Натјецатељи за ове штипендије морају својим ваљано обложеним молбеницама приложити и писмену обвезницу (реверс), да ће свршивши гимназијске науке, прећи у источно православно богословско училиште у Рељеву, а у противном случају да ће уживану штипендију вратити земаљској влади.

Ту обвезу има такођер да потпише отац, дотично старатељ молитељев.

Ваљано инструиране молбенице ваља надлежној котарској области прелати најдуље до 8./20. августа о. г.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Сикића у Сарајеву.

СВЕСКА IX. Сарајево, Септембар. 1894. ГОД. VIII.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: В. С. Поповић, протојереј.

Број 2023.

ОКРУЖНИЦА.

Свему српско-православном свештенству босанске и црквено-школским општинама Дабро-епархије.

Његова Светост Господин Неофит VIII. Архијепископ цариградски, новога Рима и васељенски Патријарх са Светим Синодом од 12 архијереја, обратно се је на Нашу смиреност својом посланицом од 4. јула 1894. број прот. 3528 / свеш. 2202 овог садржаја

„Са болом у души и дубоко потрешени, долазимо најавестити у Христу свету браћу архијереје, да су, ова престоница и оближња острова и предграђа, из дубине земље поремећене страшним земљотресом 28. јуна о. г. и, да, осим осталих катастрофа и штете, које су проузроковане тиме јавним светињама просвјетним и благотворним народним зградама, страшан и ненакнадним удар допринио је и цркви, порушивши здања а највише њене просвјетне установе: красне наше свештено-богословске школе у Халки, за које је толиким трудом и трошком прије кратког времена подигнуто врло лијепо и узвишено здање, које је сасвим пропало, и нестало га са осталим здањима око њега т. ј. библиотеком савршено срушеном, и свештеним храмом приносушне и Свете Тројице, који је испрепуцао, и на коме остадоше страшне пукотине.

„Благодарећи Господу „**призирай на земљу и творй ю трастса**“ — што се спасоше сви, који овој школи припадају, оставши неповријеђени, и просећи милост Његову, да обустави ово зло, које се десило због наших грјехова; — ни мало не очајавамо, упљед напшепе велике материјалне штете, јер напријед смо увјерени, да, у колико је већи овај зао удес, и у колико је дубља скорб, због катастрофе ове свештене школе, у толико ће топлији бити у срцу сваког од свете браће и сваког побожног Хришћанина, осјећај

частољубља и ревности, ради подизања и обновљења срушеног и у развалинама лежећег здања.

„Са овим увјерењем подстрекнута црква, нашла је за сходно, ријешењем синодалним, како да се и школа и свети храм и библиотека подигну из основа, помоћу и прилозима светих архијереја, осталога клира, свештенства, и побожног хришћанског народа: у размаку времена највише од 12 мјесеци, и да би могла школа предидуће нове школске године, са помоћу Божијом предузети прекинути правилан свој рад.

„Ушљед тога обраћамо се и Вашем Високопреосвештенству, да изволи учествовати у овом општем прилагању, *и уједно норади у својој епархији на скупљању добровољних прилога од стране побожних Хришћана*, и послање са скупљеним прилогом каталог свију чланова прилагача за ово богоугодно дјело.

„Сувишно би заиста било, да се излаже овдје опширно, заузимање и подјејствовање у Христу свете браће архијереја по овој ствари, јер сваки од њих сâм по себи појми, да ова стара школа, похвала цркве, и неопходни њезин стожер, има апсолутну нужду, да се што прије подигне из својих развалина, жива и цвјетајућа, те да би јасно и даље проповиједала Слово Божије хришћанском народу кроз свршене учитеље и проповједнике свештене православне Богословије, на благо цркве и православног живља“.

* * *

Пречасни свештеници и благочестиве општине!

Духовна власт епархије Дабро-босанске потстрекнута горњом посланицом, у данашњој својој сједници ријешила је, да се удовољи захтјеву Његове Светости, Патријарха васељенског и Светог Синода. С тога овом окружницом обраћамо се пречасном свештенству и благочестивим црквеним општинама, а дозволом Високе земаљске Владе за Босну и Херцеговину, с топлом препоруком, да се заузму око сакупљања милодара и прилога за подизање здања православне Богословије у Халки и других светиња, што су порушене познатим великим и страшним скорашњим земљотресом у Цариграду и околини.

Сакупљање прилога нека се одпочне од 1. октобра 1894. године, па до свршетка априла 1895. године у свима црквама наше Богом храњене епархије по нашем старинском обичају, т. ј. да свештеник споразумно са црквеним одбором, или туторима, изабере угледно лице, које ће на вријеме божанствене службе са „оглашеним тасом“ (пјатом — тепсијом) *сваке недјеље и празника, кад највише народа у цркву на молитву дође, у току 7 мјесеци — куљење новца предузимаће*, док се колико — толико не сакупи.

Почетком мјесеца маја 1895. нека црквени одбор са свештеником дотичне цркве, сакупљени и укучни новац и принос, пошаљу на конзисторију поштанском напутницом са назначењем: мјеста, цркве, парохије, дана и године, када је шта и колико у горњу сврху сакупљено.

*

Нека сваки свештеник ону окружницу прочита народу у цркви на литургији, послије прочитаног јеванђеља, или на „причесном“, а уједно да нагласи да ће сваке недјеље и празника за вријеме 7 мјесеци, изабрано лице (име и презиме) купити прилоге са оглашеним тасом или пјатом.

Из конзисторијалне сједнице.

У Сарајеву, 25. августа 1894.

АЕ. и Митрополит Дабро-босански:

Ђорђе Николајевић, с. р.

Број 2056.

ОКРУЖНИЦА.

Пречасном српско-православном свештенству Дабро-босанске митрополије.

Чести примјери свједоче нам у каквом се невољном стању налази породица (супруга и дјеца) свештеника, кога смрт растави од рода његова. У таквим случајевима, укућани свештенички остају да се пате, и сваку незгоду подносе, што је очигледан знак још слабог стања свештеничког.

Да би се породицама упокојењијех свештеника колико-толико помогло, ова духовна власт наређује, да свештеник, који у администрацији држи удову парохију, *за годину дана даје половицу свију прихода из парохије породици умрлог свештеника.*

Но у случају, када се на упражњену парохију, коју је неко вријеме администрирао привремени свештеник, постави стални: то се између новопостављеног свештеника и бившег администратора, има *цјелокупни бир*, осим епитрахиљских прихода, дијелити за ту годину по мјесецима, т. ј. колико је који мјесеци ту парохију служио, онолико му дијелова бира од ње и припада. — Година се рачуна са почетком јануара. — Ово се односи на оне парохије гдје свештеничких удовица и њихових сирочади нема; а и на те, послије годину дана од дана смрти умрлога свештеника.

Конзисторија задржава себи право у свима спорним случајевима, односно бира, своје коначно рјешење донијети.

О свему томе, имају пречасна г. г. проте и надзиратељи подручно свештенство, ради тачног извршавања ове наредбе, извијестити,

Из конзисторијалне сједнице, у Сарајеву, 1. септембра 1894.

АЕ и Митрополит дабро-босански:

Ђорђе Николајевић, с. р.

Број 2057.

ОКРУЖНИЦА.

Свему пречасном српско-православном свештенству и црквено-школским општинама Дабро-босанске митрополије.

Од времена окупације на многим мјестима (особито у Крајини) подигнуте су многе цркнице, и те су или од просте дрвене грађе, или. што је још горе од плетера и без ичије дозволе сграђене.

Најновији догађај, гдје је мјесни свештеник са својим парохијанима, без претходне дозволе и знања свог архијереја, положио темељ својој парохијалној цркви, те је ради прекршаја установа црквених под казну потпао, — побудио је ову духовну власт, овијем познати сво пречасно свештенство и све црквено-школске општине ове Богом спасяеме епархије, да у будуће на то строго пазе, да се ни једној цркви, и у опште згради, у којој се богослужење чини, не постаља темељ прије, док се за то писмена дозвола и архијерејски благослов не изда. Исто тако нужна је претходна дозвола и политичке власти.

Ни једна црква не смије се у будуће подизати од просте дрвене грађе. Кад парохија намјерава себи цркву подићи дужна је набавити пространо земљиште, у средини парохије, и имати бар половину сабрана новца, што ће читава зграда црквена стајати; па кад је према приложеном плану и прорачуну црквеном, градња и од црквене и политичке власти

одобрена, и, кад је сав материјал на мјесто прибављен, онда се тек приступа полагању црквеног темеља, кога и освећује свештена особа имајући за то нарочиту *дозволу свога архијереја*. Неимари, који се подухваћају, цркву подићи, имаду са одбором црквеним склопити уговор, од кога један примјерак, са политичком влашћу потврђен, треба да се и конзисторији достави.

Из конзисторијалне сједнице.

У Сарајеву, 1. септембра 1894.

АЕ. и Митрополит Дабро-босанеки:

Ђорђе Николајевић, с. р.

ЛИЧНОСТ ГОСПОДА ИСУСА ХРИСТА.

Написао: **В. Белавин**.

„А ова се написаше, да вјерујете да Исус јест Христос син Божји, и да вјерујући имате живот у име његово (Јов. 20, 31).

Ушло је у обичај, да се прије него што се почне истраживати ма какав предмет, истакне важност тог истраживања. Предмет нашег истраживања говори сам најјасније о својој великој важности. Хришћанство неда се замислити без Христа (у супрот Бауру, који покушаваше да разјасни постанак и битност хришћанства без Христа). У другијем религијама и ако је од велике важности живот и карактер оних, који је основаше, ипак није личност њихова тако тијесно и неодвојиво скопчана са идејом њихове религије, како је то скопчана личност Христова са хришћанством. Оснивачи разних религија бјеху преставници религијозних идеја, потреба свога времена и свога народа и они бјеху, строго узевши, више реформатори, а не творци. Но Христос не само да је основао хришћанство, већ је он у једно његов главни предмет, суштина и средиште. Васцијело хришћанство основано је на њему и оно је у потпуном смислу његова творевина, која проистиче из дубљине његовог божанственог духа, и са свијем обиљежено карактером његове личности. Личност Христова везана је неразрјешиво са самом суштином хришћанства, јер оно није ништа друго, раама учење о ономе, чему је учио господ Исус Христос и што он учини.

Према томе неопходно је нужно да проучимо личност Исуса Христа, ако желимо да правилно схваћамо Хришћанство. То изучавање баца обилно свјетлости и на поимање хришћанских истина, јер, на примјер, хришћанско нравствено учење није тек обичан, апстрактан морал, већ жива слика самог Исуса Христа, као обрасца божанственог и идеала нравственог — а баца свјетлост и на схваћање дјела Христовијех. Дјела се Христова морају расуђивати у свези са његовом личношћу. Ако се чак не може правилно судити ни о дјелима човјечијим, не обратимо ли пажњу на његову личност, онда тијем више важи то исто и у погледу дјела Христовијех. Дјела човјечија не одвисе тек од личности његове, већ и од услова времена и мјеста, у којима се налази та личност, — од средишта, у коме се крећу; али дјело Христово — дјело је његово и сви битни елементи тог дјела проистичу из његове личности.

На тај начин је личност Христа Спасителја од врло важна значења. И ето то

је узрок за што су сви нападаји најновијег невјерија и одрицања уперени на ту срједишњу тачку хришћанства.

Но обично је да се важни предмети и врло тешко истражују. Врло се много покушавало да се правилно оцрта надземна величина личности Христа Спаситеља, да се изнесе жив божанствени лик његов. Али сви ти покушаји нијесу, по мишљењу једног нашег богослова — а које мишљење није неосновано — успјели и подјећају нас на неуспјех сликара, што по га посла Авгар, да сними лик Христов[1]). А други један иностран богослов који написа живот Исуса Христа, сам признаје, е је немоћан и слаб, да представи божанствени лик Христов: „Ја, вели он обраћајући се Христу, хтједох рећи о теби нешто велико; при свијетлу гасовита надахнућа, у благословене трепутке, чињаше ми се по гдје кад, као да те видим у твојој божанственој величини, са челом на ком је исписана скрб и љубав, опасана најсавршенијом чистоћом и највећом љубављу... Но тек што хтједох да испишем твој свети лик, перо задрхта у мојијем невјештијем рукама, и ја бијах кадар да представим тек блијед нацрт онога, што ме бацало у прах, да се поклоним теби. Ко ли сам ја, па да будем кадар оцртати твоју светост?[2]). Узрок такве немоћи лако се може разумјети. Да би се могао савршено оцртати лик Христов, нужно је да будемо сњиме у унутарњем духовном сродству (тијем баш, што не бјеху у том сродству, објашњује се неуспјели покушај Штрауса и Ренана); и сувише: морали би сами бити нравствено на безконачној висини, морали би бити с њиме *једног духа*, морао би да буде у свој пуноћи изображен Христос у нама: у нашем уму, осјећају и у свом животу нашем. А ко је — па био то најсветији човјек — са Христом *једно* у нравственом погледу? Хришћанска црква може се са правом поносити са многијем својијем члановима (мученицима, великијем учитељима и другијем) но сви су они према Христу тек као слаба копија према оригиналу коме се не може подражавати. И за то није човјек кадар да оцрта потпун, цјеловит и савршен лик Христа Спаситеља. С тога се и ми ограничавамо на то да изнесемо тек неке црте његове, које јасно показују, е он није био обичан човјек, већ Богочовјек.

Прије него што пријећемо да разматрамо те црте, држимо да неће бити на одмет, ако ријешимо једну недоумицу: ако је био Христос син Божији, Бог, који се јавио у тијелу (I. Тим. 3, 16.) зашто га онда не признаде већина савременика његовијех за Бога?

Савременици Христови имали су своје лажно, али њима драго схваћање о Месији, као цару земаљском, у које су се схваћање они уживили и на њега свикли; чак су се и Христови ученици врло тешко одрекли од тог схваћања. Али у ученика бјеху срца чиста, благочасна, доступачна утицају благодати Божије, која просвјећује и под утицајем те благодати они су и исповиједили своју вјеру у Христа као сина Божијег (Мат. 16, 17). У већине пак Јевреја срце је већ од када отврдло и опирало се благодати св. Духа и очи њихове већ нијесу видјеле, нити су уши њихове чуле (Јован 12, 40; Дј. 7, 51). Такви Јудеји са својијем окорелим, чувственијем схваћањем судили су о Христу искључиво по спољашњијем приликама његова живота, које се нијесу ни најмање подударале са њима драгом представом о славном земаљском цару — Месији. Хри-

[1]) Прот. Сидовски: „Християнско учење къ богословію" 40.

[2]) Пресансје: Живот И. Христа, 313.

стос се рађа од сиромашне и непознате женске и живи сав свој живот као човјек из нижијех слојева, немајући често ни гдје би главе склонио. Већи дио свог живота проводи он у сиромашном галилејском градићу, из кога, како су многи мислили, не могаше поникнути ништа доброга.

Он је син дунђеринов и сам му помаже код посла; није полазио никакву чувену школу, нити се учио у ког знаменитог учитеља. Он расте и пролази кроз све периоде људског развитка, потчињавајући се условима људског удјела, оскудјева у храни, пићу, одмору, сноси тегобе животне, страда, пати као и сви остали људи. Шта има у томе божанственог, надземаљског? Истина, наука је његова дивна, чуда су његова необична — то не могаху не примијетити чак и људи са схваћањем окорелим, али не значаше ли то у очима њиховијем, да није Христос ништа више, осим велики пророк као и Илија и Јеремија? А да је Он син Божији, зар би он тако срамно докончао живот свој на крсту?

Но да се прохтјело тијем људима да мало дубље завире у то, што се крило под смиреношћу покровом живота Христова, да им се прохтјело да пријељезно и беспристрасно напусте своје лажно поимање о Месији и да се не опиру дјеловању просвјећујуће благодати Божије те проуче личност Христову, то и њима не би умакло — *да је био Христос заиста син Божији* (Мат. 27, 54).

Дошавши на земљу, показао је Господ Исус Христос у свом животу и у свом лицу довољно таквијех црта, које јасно и несумњиво говоре о његовом божанственом достојанству. Отпочећемо разматрање тијех црта по догађајима у јавном животу његовом.

Ако није Христос Бог, већ тек човјек, то како да га назива арханђел Гаврил, благовјешћујући пресветој Дјеви Марији, Господом, сином Божијим? (Лук. 1, 35). Ако није Бог, кога онда величају анђели? Коме се поклањају пастири и мудраци? Кога навјешћује звијезда? Ако није Бог, како то да он као дијете од 12 година мудрошћу својом збуњује искусне и осиједјеле у мудрости учитеље израиљске? Ако није Бог, о коме онда говори Бог отац приликом Исусова крштења: „*Ово је син Мој љубазни*“ (Мат 3, 17), и на кога силази св. Дух? Коме служе анђели у пустињи? Ко претвара воду у вино? Ко нахрањује са пет хљебова и двије рибе хиљаде људи? Ко заповиједа вјетровима и мору? Ко лијечи бône, чисти губаве, васкрснава мртве? Ко прашта гријехе, даје живу воду, исцјељује понизнене срцем, проповиједа грјешницима опроштај? Ако није Бог, за што помрча сунце кад га распеше, за што се потресе земља, раздвоји завјеса, а гробови отворише? Заиста *овај бијаше син Божиј* (Мат. 27, 54).

О истинитости тог закључка још ћемо се боље увјерити ако пријеђемо од спољашњег живота к унутарњем и разотримо праву његову личност.

Прије свега изненађује нас, кад разматрамо личност Христа Спасителя, његова безгрјешност. Он је потпуно чист од гријеха. Високо, непомјерно високо уздигао се он изнад гријехова и страсти људскијех. На њему нема ни трунка, ни најмање сјенке лаже. Никада не учини он ни коме неправду, ни једног човјека не увриједи, ни коме не рече рђаве ријечи, нити учини икад ма шта рђава,

Он је једини који сачува ни чиме неокаљану чистоћу мисли, осјећаја и поступака.

Истина је, да ми по гдје кад погледамо, дивећи се, на неке људе, као на обрасце нравственог савршенства; али чим их пажљивије и из ближега изучавамо, чим изискујемо од њих строжије нравствене захтијеве, опажамо одмах, да ти велики и благородни обрасци, којима смо се до недавно дивили и који су нас заносили, — нијесу без недостатака и без гријеха. Тек је један Христос свет, тек је он једини без гријеха. О томе нам јасно доказују свједоци Христова живота, његови другови — ученици, који су га познавали боље него остали људи, који су га виђали из ближега и подробније, не само у појединијем важнијем моментима, већ ишли за дана у дан с њиме и налазили се уз њега у најразличнијим приликама у животу. Они једнодушно признају Христа за света и праведна, непорочна и чиста, који никада не згријеши (Дјеј. 3. 14; I. Петр. 1. 19; 2. 22, 3. 18 I. Јов. 3, 5, 7 и т. д.). А Јован Крститељ, најстрожији, свет и велик пророк, кога поштоваше сав јеврејски народ, признаваше Христа у толико светијем и нравствено узвишенијем, о држаше да није достојан, да развеже ремен на обући његовој т. ј. да му учини и најнижу услугу. На чак и непријатељи Христови, који су га три године непрестано пратили пазећи на сваки корак његов и суревњиво мотрили сваки чин његов и прислушкивали сваку ријеч његову, само да га могу ма зашто окривити, и они чак не могоше пронаћи ни једног трушка, који би окаљао чистоћу живота његова. Пилат, који подробно испита оптужбу, што подигоше на Исуса, па и сам кукавни издајник Јуда, признају да је невин.

Против тога наводе рационалисте, да свједоци безгрјешности Христове, нијесу могли проникнути у тајне мисли његове, нити у тајне душе његове; можда бијаше у дубљини срца његова што год грјешна, а међу тијем само се туде може тражити мјерило којијем се оцјењују поступци и ријечи. Али у погледу тога каља нам истаћи, да сам Христос свједочи о својој безгрјешности и то свједочанство има врло важно значење. Обично је, да у нравственом погледу развијене личности зналу понајбоље и најјаче осјећају своје властите недостатке и држе себе за највеће грјешнике, јер је за њихов чист поглед и најмања нравствена погрјешка врло велика погрјешка. Христос — и тек једино он — не чини тога, јер у њему не бијаше никакви узрока, па да увиди властиту грјешност своју. Он сам, који ревно и одушевљено позиваше све остале људе да се покају, не осјећаше никакве потребе, да се ма у чему поправи; заповиједивши ученицима својијем, да се моле за опроштење гријехова, не мољаше сам он у Бога опроштење за себе. У мјесто да признаје гријех, Христос баш на против најодлучније истиче увјерење о својој безгрјешности, — истиче, како он искључиво између свију синова људскијех има власт опраштати другима гријехе, кад оно запита јавно и свечано своје непријатеље: *„који ме од вас кори за гријех?“* (Јов. 8, 46). Те ријечи не бијаху, што се Христа тиче, ријечи уображења и самообмане, јер се ни једно ни друго не може ни замислити у погледу онога, пред чијијем се проницавијем погледом ништа не сакри и који налажаше гријех у најтајнијијем његовијем скровиштима; не бијаху то ни ријечи обмане и свјесне лажи (та и сама помисао о томе највеће би

било богохуљство) како би се узнио пред људима, пошто се то може још мање допустити у погледу оног, који бијаше оваплоћена истина и образац кротости и смирености. Те ријечи бијаху свечана самообрана оне личности, која је толико узвишена, да није нико кадар ни посумњати е је грјешна, а камо ли оптужити је због гријеха.

Безгрјешност Христа Спаситеља није безгрјешност човјека неискушана, у кога тајне моћи зла могу да су још уљуљане, јер не би прилике да набију на површину; безгрјешност таква човјека још не пружа стално јамство, да се не ће поколебати. Безгрјешност Христова тијем је драгоцјенија и тијем има већу параћственву важност, што се он често подвргавао искушењима правијем, а не тек умишљенијем. Апостол Павле вели о њему, да он поднесе искушења, да бјеше искушаван у дане тијела својега и да приношаше молитве к Богу са виком великом и са сузама (Јевр. 2. 18; 4. 15; 5. 7). И заиста каква све искушења, напасти, страдања, пребацивање не претрпи Христос у животу своме од људи и од ђавола! Морао је да страда због слабости и несталности својијех ученика, издаје пријатеља, неблагодарности и силовитости народа, злобе непријатеља; — морао се подврћи искушењу крајњег одушевљења, које га хтједе прогласити царем у крајњој поруци, кад га одмах иза сјајна дочека подвргоше срамној казни, та чак га је и ђаво искушавао својијем примамљивијем понудама. Али сва та силна искушења не нађоше у њему за себе погодна земљишта, нити пробудише и најмању похоту у светој души његовој. Христос имађаше у себи увијек довољно мудрости, великодушности, устрљивости, сталности и јачине, да одбије сва та искушења. Он је потпуно безгрјешан, потпуно свет, и по томе није он обичан човјек, већ богочовјек, јер је тек једини Бог без грјеха.

Светост се људска састоји у подражавању и уподобљавању к Богу: „будите свети, *јер сам ја свет*“ (Лев. 19. 2.) Но ако је у погледу људи светост божја тек непостижан идеал, коме се може човјек тек приближавати, то је Христос тако исто савршен, као год што је савршен отац небесни; у њему видимо исте савршенства, исте својства, која налазимо и у Богу.

Људски ограничени ум није кадар разабрати у чему се састоји сушност божанства. Па ипак нам је откривено у Богу такво својство у коме је суштаство и његов живот изражен врло опширно, потпуно и разноврсно: „љубав божја црта у себи највећма између осталијех својстава суштаство божје — она исцрпљује већма него и које друго своство безгранично море бића и живота божанствена“,[1]) због чега и апостол Павле назива Бога љубављу (1. Јован 4, 8). Најсавршенију објаву љубави налазимо у Христу: шта је љубав, и шта је она кадра учинити — о томе се најпотпуније увјеравамо из живота Христова, који бјеше велико дјело љубави.

У старом је завјету изабрао Бог између свију особина људскијех љубав материнску, да њоме изрази своју љубав према Израиљу: „*Може ли жена заборавити чеда свој, да се не смилује на чедо утробе своје? А да би га и заборавила, ја нећу заборавити тебе*“ (Исај. 49, 15). А то с тога, јер материнска љубав представља највишу форму љубави на земљи и подсјећа већма него ништа друго на љубав Божију. Никаква друга љубав на земљи не може бити тако силна, тако потпуна,

[1]) Бјељајев: „Божанствена љубав“ 2. изд. 44.

тако непресахљива, тако предана и тако спремна на жртве као љубав материнска: љубав материнска, која се мучила вас дан, пробдила сву ноћ, налази за себе довољно награде у осмјеху, ласкању дјечијем; она радо прашта и љуби чак и онда, кад је дјеца срамотно заборављају; једном ријечи мати се познаје по љубави према дјеци својој, као год што познаде и Соломон праву мајку.

И Христос Спаситељ показује такође на материнску љубав, као на слику своје љубави према људима (Мат. 23, 37). И његова је љубав — љубав чиста, нежна, силна, која све обухваћа и која је готова на сваке жртве (Мат. 20, 28; Јов. 10, 15; 13, 1, 23; 19, 26—27 и т. д.) љубав која истиче као широк поток из његовог божанственог срца и налијева се на све, милујући, спасавајући и благотворећи. Сав живот и рад Христов прожикнут је безграничном љубављу. С које год стране промотримо живот његов, у свакој појединој свијетли љубав његова јасном и ваистину небесном свјетлошћу, показује се у таквој свеобухватљивијој пуноћи, с таквом чистом и светом топлином, е је она очевидна без особита разјашњивања и уму најобичнијег читаоца новог завјета и мора је осјетити и окорјело срце.

Из љубави долази Христос на земљу. Она га покреће, те остаља мирно и спокојно станиште у Назарету, гдје би се он можда могао користити ма којијем радостима у животу — те излази на пут пун труда, страдања и брига, пут јавнога рада. Па заиста, колико је морао подњијети Спаситељ само у течају једнога дана живота свога! Кад нам причају јеванђелисте (Мат. 8, 16; Марк. 1, 32), да је народ вечером, у залаз сунчани, доносио Христу многе, који су имали бијесове и он изгонио зле духове својом ријечи и лијечно бôне, то тај вечерњи час бјеше врштетком дана, који он проведе непрестано забављен учећи и лијечећи народ. За тијем даном њедује други, који отпоче, како нам се прича, док још и не свану, и Исус је устао, па отишао на пусто мјесто да се помоли. Његови ученици траже га и веле му: „траже те сви“ и он посвећује љубави према људима, не само часове одмора свога, већ чак скраћује часове молитве своје: „*хајдемо*, рече он ученицима, *у оближња села и градове, да и тамо проповиједим: јер сам ја на то дошао*“ (Марк. 1, 35—38). И опет отпочиње тежак дан, али Христос не слаби и не малаксава; он не штеди себе вршећи велико и тешко дјело љубави, — не зна шта је умор, заборавља на глад и жеђу, жртвује и природне своје везе и тјелесне потребе. Своју љубав према људима показује он у разноликијем видовима: радујући се и тугујући са ближњима, у милосрђу, помоћи и прегалачкој служби на добро њихово. Љубав нуче Христа у дом радости на свадбу; она га води и у дом туге и смрти; она милује и благосиља дјецу; она лијечи болесне и васкрсава мртве. Но посебно обраћа се она к патницима и страдаоцима, митарима, прељубницима, кукавном народу, који блуди као стадо без пастира и тоне у заблудама и гријеху — на њих се она особито излива, јер врач треба болеснике, а не здраве. Христос улази милостиво у куће митара, тијех народнијех пијавица, које сви презиру и од којијех сви бјеже. Грјешници, која паде пред његове ноге, и за коју су сви знали, те су се чак и најгорљивији заштитници друштвене нравствености бојали да се не оскврну долазећи с њом у дотицај — он обећава опроштење гријеха, јер је много љубила (Лука 7, 47). Према жени прељубници, коју хоће да

подвргну по закону казни, налази он ријечи љубави, која опраштa: „*иди, и одселе више не гријеши*“ (Јов. 8, 11). Ето, зашто ми видимо да се куше око Христа разне невоље, слабости и недостатци.

Но обраћајући се прије свега љубављу према несретнијем Христос не испушта из вида ни оне, који се држаху да су праведници, спреман увијек да поведе ријеч и са фарисејима и чак да сједе с њима за трпезу, у нади, не ће ли и они схватити час свога спасења. Љубав своју протеже он и на непријатеље своје. И ма да није нико толико љубио колико Христос, ипак нијесу никога толико мрзили као баш њега, и тешко је наћи човјека, кога су тако силно и толики осуђивали, мрзили и гонили као Христа. Промисао божији поставио га у средину таквијех људи, који су могли прије свега у њему пробудити одвратност и мржњу према људима, него ли поџежећи саучешће и љубав према њима. И баш ето у тој средини, која не бјеше ни мало згодна за развитак љубави, у том заслијепљеном леглу злобе, сплетака, пакости, мржње, избија дивна свијетлост Божије љубави. Мржња и злоба нијесу могле одјагнити Христа, нити су могле и за часак ослабити његову врелу љубав према људима: „*и тама га не обузе*“ (Јов. 1, 5). Улазећи свечано у Јерусалим он плаче, јер су отврдла срца његовијех непријатеља. Он очекује од непријатеља својијех тек смрт и поред свега тога љуби их и умирући опраштa онијем, који га разапеше. Људска злоба, као да се баш с тога показа у својој голотињи, у својој ужасавајућој јачини, лукавштини и крволочности, како би што јаче сишула, тијем јаче избила на површину и тијем непоколебљивијом показала се љубав Христова.

Но Христос „*љуби своје који бијаху на свијету, до краја их љуби*“ (Јов. 13, 1) и љубав га на пољетку одводи на Голготу. Па и тада, полазећи да страда за род људски и заборављајући самог себе, он тјеши жене јерусалимске, које плакаху за њим; висећи на крсту, он спасава душу распетога с њиме разбојника и у смртнијем мукама, кад га немијена безумна свјетина, моли се он оцу, да опрости непријатељима његовијем; испуштајући готово пољедњи дах свој, брине се ипак о матери својој. И тако је завјетину, сав живот Христов, тек непрекидно дјело љубави.

Ми смо расмотрили „радну“ љубав Христову. Но љубав се још и не велича, не охоли, није раздражљива, већ све сноси (I. Кор. 13. 4, 5, 7) и драговољно се покорава (I. Јов. 5, 3). Према томе су најважније и неопходне особине љубави смиреност, кротост, стрпљивост и покорност.

И у Христу видимо ми дубоку смиреност, највећу кроткост, силну стрпљивост и потпуну покорност Богу оцу. Те особине испреткале су сав живот његов од рођења до смрти, све његове ријечи и дјела, говоре и поступке.

Христос се понизио, јер је он, обличје Божије, раван Богу, примио обличје слуге и постао сличан нама људима (Филип. 2, 6—8). Сједињење божанствене природе са природом људском, безконачног и несазданог са коначнијем и тварнијем бјеше понижење за сина Божијег, јер је он тијем сједињењем драговољно ограничио на неко вријеме емапацију своје божанствене природе и потчинио се условима тварног, ограниченог бића. Христос, који изобилује божанственом славом и могућством, осиромаши због нас; имајући моћ да влада и да га славе, он трпи већма него ико оскудицу, бједу, стра-

дања и поругу. Христос се рађа на свијет као обично дијете, и рађајући се не нађе ни куће, ни колијевке. Он расте и развија се скоро исто тако, као и сви људи. Тридесет се година крије он — владика тварі и господ славе — на земљи у највећој неизвјесности и покорава се двома смртнијем, које удостоји назвати родитељима својијем. Али ето он наплази на јаван рад — на шта би? Син Божији, који долази да освети људе, приклања са осталијем грјешницима главу своју под руку човјека Јована, ма да му није од потребе очишћење. Ми се с правом дивимо смирености самог Јована Крститеља, који не примаше почасти од својијех савременика, већ преношаше сву славу на Христа. Али је његова смиреност мала кад се испореди са смиреношћу Христовом. И ако је Христос једнородни син Божији, у коме бјеше свака пуноћа Божанства (Кол. 2, 9), ипак не приписује он себи славу своје науке и дјела, већ Богу оцу: учи ли — а он вели, да то није његово учење, већ његова оца који га посла (Јов. 7, 16); учини ли какво чудо — опет вели, да му отац даде да чини таква дјела (Јов. 5, 36). Он — једини господ и учитељ — служи на коленима, баш као слуга, ученицима својијем, умивајући им ноге, што не хтједе, можда, учинити нити ико између тијех биједнијех и незнатнијех рибара.

А како бјеше неизмјерно кротак Христос Спаситељ у опхођењу са свима — са ученицима и са онима, који не вјероваху у њега, са пријатељима и са непријатељима.

Као год што се не откри пророку Илији близина Божија у јаком и силном вјетру, који руши гору и ломи стијење, нити у земљотресиу и у огњу, који све прождире, већ у карлијању тихог повјетарца, тако се исто јавља она и у Христу. Он је прожман пламеним ерчаношћу, али у њега нема бурнијех пожуда, нити страствене жестине, а још мање неумитне строгости; његове ријечи и дјела одишу миром. *Он трске стучене не ће преломити и свјетила запаљена не ће угасити* (Мат. 12, 20. Исј. 42, 3). Он је кротак и љубазан на подноси неуморном устрпљивошћу и неправду и слабости људске. Кога су гонили непријатељи тако постојано, неправедно и жестоко ако не Христа? Ко је морао, ако не он, трпити клевете, злобу, поругу, исмијевање чак често и од оних, којима је учинио толико добра? Кога су, ако не Христа, називали варалицом, другом грјешника, његово учење сматрали као хулу на Бога, дјела безаконима, а чуда — ђаволскијем пословима? Па чак између најприснијих његовијех, између ученика продаде га један непријатељима на смрт, други га се одрекао у најтежијем часовима живота његова, а и остали су га слабо схваћали и оставили у ријеме несреће његове, побјегавши од страха. На шпак ко је, сјем Христа, поред свег тога — поред неизмјере и неблагодарности народа, падаје Јудине, одрицања Петрова, бијега осталијех ученика, злобе и поруге непријатеља, дивљаштва војничког, ко је показао такво дивно спокојство и безграничну стрпљивост? Њега невина муче ужасно, убрајају га међу злочинце, изједначују са разбојницима, ругају му се, пљују на њега, бију га — и он подноси све то ћутећи, не отворивши чак ни уста својијех. Кад га удари слуга простачки по образу, он тек што рече: *ако зло рекох, докажи да је зло; ако ли добро, за што ме бијеш?* (Јов. 18, 22). Ученика свог, који га се срамно одрече, и ако га увјераваше унапријед како му је потпуно одан, он чак и не прекори, већ га

тек тужно погледа. Самог свог издајицу он не осуђује, већ му тек вели: *зар цјеливом издајеш сина човјечијега?* (Лук. 22, 48). Па ни у случајевима кад ријечи његове са свом тежином божанствене пријетње коре и понижтују лицемјере, кад му је срце пуно туге гледајући гдје се скрнави свака светиња, чак ни онда нема у њему ни трунка личне љутине и једа и кањење његово не потјече из мржње, већ из љубави и свете ревности.

Но да не би ко год помислио, да та доброта Христова, која је увијек готова да прашта, потјече из тога, што нема у њега довољно нравствене строгости! Сјетимо се само како је корио својом силном ријечи фарисеје, како је изгонио трговце из Храма. Неда се устрпљивост његова ни тијем разјаснити, да је у њега, као у стојика, отупио осјећај према страдањима и да се срца његова није коснуо ни какав јад. Не, он осјећа све зло тако силно, како га могаше осјећати тек његова пречиста душа. Он испија чашу својег страдања, све капљу по капљу, до самог дна и страдаше толико, колико не страда ни један човјек. Њега обузима брига и страх; тијело његово пати, душа страда и подрхтава при помисли на смрт, јер су муке и смрт противни здравој природи. Он преживљује најтежи час унутрашњег живота у пријеме кад је вишо на крсту, остављен од свију, чак и од Бога, без сваке утјехе, кад ни једна зрака свјетлости не продираше у душу његову и кад могаше са пуним правом рећи: *„има ли бола какав је мој“* (Плач. Јер. 1, 12).

Заиста, нужна је надприродна јачина духа па да буде ко год тако кротак и добар према људима и да поднесе такве нечувене патње, пред којима мора са побожношћу и чуђењем да застане сваки, ко беспристрасно изучава живот Христов!

Љубав Христова, која се показала према људима у његовијем добрим дјелима и у томе што је без икакве злобе препатио тешке патње, које му они наметнуше, показала се опет према Богу оцу у томе, што се потпуно покоравао вољи његовој. Сво дјело искупљења бјеше дјетство покорности Христове Богу оцу. Бог је још од вјечности опредјелио, е ће се син Божији оваплотити да искупи људе, и ето Христос, долазећи на свијет, вели: *„ево дођох, да учиним вољу твоју, Боже“*. (Јевр. 10, 7. ср. Псал. 40, 7—8). Примивши на се тијело имаше он, као прави човјек, сличан нама у свему, сјем гријеха, своју човјечију вољу, која се разликоваше од божанствене. Али човјечија воља његова не чињаше ни када ускоч вољи божанственој. Он јој се покоравао тек у толико, у колико није долазила она у опријеку са овом посљедњом: *јер сиђох с неба не да чиним вољу своју, него вољу оца, који ме посла.* (Јов. 6, 38); у томе налажаше он *јело* своје (Јов. 4, 34.) т. ј. своју насушну потребу. И збиља испуњаваше Исус Христос за свог живота вољу очеву најтачније и најпокорније. Прва ријеч Христова, коју спомиње јеванђелист, изражава мисао о покорности оцу. Још док бјеше невино дијете, вели дванаест-годишњи Исус својој матери: *„мени треба у овом бити што је оца мојега“* (Лука 2, 49). И послије кад излази на поприште јавна рада, ништа га не може смести у томе, да се оцу покорава. Сваки његов потхват, свака ријеч и чин — све се обраћа око те покорности, све је с њом у тијесној вези. Полази ли Исус у какав град или село — он то чини, вођен вољу онога, који га посла. Дух га Божији подстиче да иде у пустињу — и

он иде онамо. Дух га преноси у мјесто гдје је далеко од непријатеља својијех — и он остаје овдје. Дух га води у Јерусалим у часове највеће опасности, кад је пакост и злоба непријатеља готова да му учини најгора насиља — и он се не колеба. Овај, који се јуче крио, јер то жељаше отац, излази потпуно спокојан и изненада пред непријатеље своје, који чисто дрхћу од злобе према њему, вршећи тијем вољу тог истог оца. Христос се не стараше да приближи час свој, али тек што откуцну тај час — час бриге и страдања, а он кличе: *„дођох на час овај“* (Јов. 12, 27). Он потпуно знаде, шта га чека; човјечији осјећај самообране подсјећа га да се моли оцу, како би га мимоишла ова чаша страдања (Лук. 22, 42); као Бог, могаше дати тек један знак и Гетсиманска башта обратила би се, у погледу њега, у мјесто славе. Али он не даде тог знака, већ остаде покоран вољи очевој: *„Оче мој... нека буде воља твоја“* (Мат. 26, 42), а воља очева водила га на Голготу. И Христос остаде *послушан до саме смрти, а смрти крстове* (Филип 2, 8). Смрт на крсту бјеше тешка и мучна за њ'; али је љубав његова према оцу толико безгранична, е она потпуно господује над његовом човјечијом вољом, побјеђује у њему осјећај самообране, уништава страх пред смрћу, даје му снаге, да принесе најтежу жртву, само да испуни жељу свог оца љубљеног. И поиљедњијем ријечима на крсту обраћа се к њему: *„Оче! у руке твоје предајем дух свој“* (Л. 23, 46).

На тај начин бјеше Христос Спаситељ потпуно одан син и „љубав према оцу, која сачињава основну црту његова духа, јавила се у њему тако, како се не јави у ни једном човјеку“[1]).

[1]) Прот. Калишкій: Правосл. нравствено богословље, 89.

* * *

Расматрање тек неких црта нравствена савршенства Христова увјерава нас у том, да он не бјеше обичан човјек, већ Богочовјек. Али да би посвема оцртали карактер његове личности није довољно тек једино набрајање његових добродјетељи, јер ми не само да налазимо у Христа пуноћу добродјетељи, већ и најсавршенију хармонију између њих и прекрасну сразмјерност свију душевнијех сила, чиме он неизмјерно надвишује све људе.

Нема ни једног великог човјека, који не би био једностран и у колико та једностраност у погледу нечега сачињава силу њихову, слаби их она у погледу осталога. Познати су нам људи даровити и одушевљени за све узвишено, прекрасно и добро, али су ипак бескарактерни, неодлучни и попустљиви. Други нас задивљују јачином воље своје, сталношћу карактера, но за то су ипак ти људи хладни, нити можеш очекивати од њих срдачне нежности и мекоће осјећаја. Трећи нас поражавају својијем умнијем развитком, богаством знања, високијем и смјелијем полетом мисли, али се покрај свега тога не могу отрести расијаности, непрактичности. Има природâ, које сав свој живот проводе у мирном посматрању и размишљању, живе поготово унутрашњијем религиозниjем животом, не улећући се у друштвен живот и јавни рад; други се, на против, искључиво баве радом, и немајући времена за расматрања (созерцанія), јер је збиља за њих све и сва. Једном ријечи код свију је људи неизбјежна и неуклоњива, сад било више или мање, једностраност и дисхармонија у животу; најбоље природе у свијету људском развијају се увијек у једном ма ком правцу, који је владајући, а то опет

води к стјешњавању другијех сила. Па — „у кога ли се налази у сталној и безусловној сугласности — глава и срце, знање и осјећај, ум и воља“ ?[1]).

У Исуса Христа нема ни трунка дисхармоније, крајности, једностраности. Његове су силе биле тако раздијељене и сразмјерне, е се ниједна више истицала него ли што бјеше потребно, нити је једна другу слабила. У нас се понајвише претвара величије у гордост, сталност у суровост, ревност у страственост, благонаклоност у попустљивост; који између људи штитећи добро, а гонећи злочине, не преноси ма тек и донекле свој гњев и мржњу, на самог злочинца и који, на против, одликујући се благошћу према грјешнику, као човјеку, у исто вријеме не ресуђује олако и о самом грјеху? Тога нема у Христа: у њему се сједињала безгранична љубав према грјешнику са неумитном строгошћу према грјеху, сталност са нјежношћу, достојанство са смиреношћу, мужевност са обазривошћу, висока мудрост са дубоком простосрдачношћу, душевно спокојство са живахношћу осјећаја. Исто тако не превлађује у њему — ни ум, ни воља, ни осјећај, већ је све у потпуном сугласју: у њега је силан ум, челична сила карактера и нјежно срце. Он је и мислилац и дјелатељ: у њему је дивно јединьење посматрачка и практична правца, дубоке озбиљности и напрегнутости унутрашња живота са најенергичнијом спољашњом дјелатношћу.

На за то и налазе у Христу образац, коме подражавају, и аскете и филантропи — једном ријечи сви у којијех није угасла права потреба нравствене људске природе. А у исти мах он је образац људима из свију мјеста и народа. Скоро сваки народ има своје народне хероје, који, ма да привлаче симпатију својијех саплеменика, нијесу толико исто симпатични и другијем народима, јер постоји између народа разлика у схваћању, назорима и у укусу. Али међу свијем народима налази се људи, који љубе Христа и њему подражавају. Пред њиме пада свака разлика спољашњег вида, образовања и обичаја народнијех. Јеврej, Јелин, варвар — сви теже к њему. Он налази себи ученика међу Јеврејима, и ако не припада ни једној њиховој страници — и међу Грцима, и ако не проповиједаше никакве нове филозофије, и међу Римљанима, ма да се није борио скупа с њима у ниједном боју — и међу дивљијем Црнцима, ма да је био човјек бијеле коже, коју они мрзе. У Христу не налазимо никаквијех племенскијех недостатака, већ избија на против јасно на површину сразмјеран одношај између националног и општечовјечанског, чега не налазимо код знаменитијех радника било ма кога народа.

Што нам даље посвједочава та дивна хармонија у карактеру Христа — Спасителја? Његову величину? Без сумње — но само што то није величина човјека, јер нијесу, како рекосмо, ни највећи људи без недостатака и једностраности; и у том односају не може се нико испоредити са Христом, нити има достојна према себи премца или бар кога, ко би му био ма приближно сличан. То је она величина о којој рече арханђел Гаврил пресветој дјеви Марији: *„Он ће бити велики, и назваће се син највишега“* (Л. 1, 32). Хармонија та доказује надчовјечије, божанствено достојанство Христа-Спасителја.

Божанствено достојанство Исуса Христа види се и из циља и плана, који он предузе, те у средствима, која он употреб-

[1]) Лутард, види у свешт. Петропавловског: Богочовјечији образ Исуса Христа 28.

љује да постигне циљ свој и у дјело приведе свој план.

Циљ, који себи истаче Христос, заиста је велик и достојан самога Бога! Много су необичнијех планова састављали и изводили у свијету велики људи између којијех су неки истакли за задатак свега свог живота да препороде ову или ону грану научну — други опет да пречисте и узвисе неку религију — неки да угоде политички и грађански живот неког народа, да уклоне потешкоће које пријете опстанку његову и т. д. Христос врло мало наличи на те велике људе: он се не кидаше за никакву земљу, није управљао никаквом државом, не откри и не обрете ништа знаменита, не остави никаква учена рада, нити сада какву пјесничку творевину. Али за то он подузе и сврши врло велико, нечувено дјело, о коме једва да и мишљаше који између великијех људи, и не говорећи о том, да ли покушаваше ико искрено и када да га у живот приведе. Циљ је и дјело његово — донијети радосну вијест спасења — и то не само својијем саплеменицима, већ свијем људима, препородити сав род човјечији, ослободити сво човјечанство од мрака заблуда и искушити од робовања гријеху, обновити сав свијет, образовати на земљи царство божије, — царство истине, љубави и нравствене слободе. Ко усади у срце Христово ту мисао? Ко сачини у њему тај благородни план? Могуће да се налазио међу његовијем саплеменицима, лежећи, бајаги, у ваздуху? Но сјетимо се, да су синови Израиљеви, не схваћајући прави смисао св. писма, очекивали у лицу Месије цара земаљског, завојевателя, и држећи тек себе достојнима благослова, презирали све остале народе. Сјем тога отпочиње Христос дјело своје без другова, без помоћи властодржаца, окружен одасвуда предрасудама, сваша га у борби са завишћу, злобом, трпи због њега клевету, гоњења, но поред свијех запријека тијех, остаје он вјеран свом дјелу и умире за њега. Еле, јасно је, да то бјеше дјело *његово*, план *његов*.

Међу тијем нико између људи, како рекосмо, не састави тако висок план и нико се није трудио да га изведе са таквијем пожртвованьем, не гледећи на корист какву по се, као Христос: он први и поштедњи подузе такво дјело и стално га изврши. Шта слиједи из тога? „Да бјеше он најсавршенији између смртнијех? Да боме и то — али не само то, већ и *много више*... ко познаје људе тај ће рећи: *овдје је више него ли човјек*“[1]).

О томе ћемо се још боље увјерити, кад свратимо пажњу на средства, којима се служаше Христос да постигне свој циљ. Истина, та су средства исто тако висока и света, као и сам циљ, али она су на око тако мала и недостатна па да се постигне тај циљ, е већ сама собом улијевају сумњу е да ли се може њима постићи шта такова.

Христос могаше задобити за себе многе обећавајући им богатство, сретан живот и власт; али он сам живљаше сиромашно предсказујући и ученицима својијем чемеран живот, нити обећаваше шљедбеницима својијем свјетску власт, која тако лако задобива за се срца људска. На исти начин могаше он задобити многе за себе, да је гледао кроз прсте чувствености и попуштао страстима људскијем; али прво што он изискиваше бјеше самоодрицање и строг побожан живот. Сиромашан, непознат, млад и неискусан назаретски дућерин ступа у јавност без власти, спољашње силе, без учености, без свакијех

[1]) Хетингер: Апологија Хришћанства дио I. погл. 2. 306.

у оиће помоћнијех средстава и утицаја, која су неопходно потребна сваком човјеку, па да постигне ма какав виши циљ. Свој необични циљ постизава он својијем ученем, својијем страдањем и смрћу, на чему подиже нов благодатан живот. Кад би човјеку дали на расположење тек та средства, то би имали потпуно право ако би посумњали у успјех подузећа кога се подухваћа. На и историја потврђује, да је Христос постигао свој највиши циљ баш тијем средствима, и да је само тијем средствима пронашао тијано полагано радикалан превратъ у људском животу и дао му нов правац. Еле, Христос се није користио средствима тијем као обичан човјек, већ као Бог, као Божја сила и Божја премудрост (I. Кор. 1, 24).

Истина је, да је Христос страдао и умро као човјек, али да је личност његова била човјечија — личност обичног смртног, онда неби ни страдања ни смрт имали искупничког значења, нити би биле у стању препородити човјека и основати на земљи царства Божијег, јер *човјек не ће ни како браћа ослободити не ће дати Богу откупа за њ, велик је откуп за душу* (Псал. 49, 7.—8). А што се тиче ученя Христова, већ су и савременици његови рекли: *ни кад човјек није тако говорио као овај човјек* (Јов. 7, 46) и ми можемо с правом надовезати, да и не може човјек, ма био он и највећи између пророка, говорити тако, како је говорио Христос-Бог. Разабиремо ли предмет његова ученя или пак форму — и на једном и другом опазићемо нешто необична, које силно превазилази сваки било какав му драго људски говор.

* * *

Учење Христа Спасителя одликује се од сваког другог ученя тијем, што бјеше он сам главнијем предметом свога ученя. Сви остали учитељи, били они ма колико заслужни и проповиједали они ма какву високу истину — сви су они тек прости проповједници истине, проповиједајући и откривајући је и показујући пут до ње; истина и њихово „ја“ нијесу међусобно једно те исто. Ето зашто се за све њих може рећи, што је речено за највећег од жене рођеног — о Јовану Крститељу: *он не бјеше видело, него да свједочи за видјело* (Јов. 1, 8). А Христос *бјеше видјело истинито* (Јов. 1, 9), овапућена *истина* (Јов. 14, 6). Он се не објављује свијету као временити орган ријечи Божије, као старозавјетни пророци, већ као непосредан извор, вјечан сасуд, живо овапућење истине.

Отуда се свака (религијозно-нравствена) истина, тијесно скопчана са лицем Христовијем, налази у њему, као своме извору[1]). Што ми можемо знати о Богу, то нам показа Христос у лицу своме, јер су он и отац једно (Јов. 10, 30), и који видје њега, видје и оца (Јов. 14, 9). Што је опет потребно знати о човјеку, његовој правој природи и високом опредјељењу, то нам опет показа у лицу своме Христос, други Адам, најсавршенији син човјечији. Човјек је пао и бјеше потреба да се измири с Богом: Христос због тога и долази на земљу, он и јест обећани измиритељ. Човјеку је потребно да се освети и препороди: Христос, заслугама својијем, доби право да због тога пошаље вјерницима Духа светога. По смаку сви-

[1]) Кад год мисле људи да су они открили ову или ону истину независно од Христа, но по том разматрајући пажљивије ријечи Његове, опажају, да нијесу они изабрали ту истину, већ да је већ давно нарекао Христос. Па збиља, какавијем се идејама може похвалити XIX. вијек, које се не би налазило у јеванђељу? Чак се и невјерници често ките његовијем ријечима и припалују своје жмираво видјело на видјелу Христовом.

јета биће васкресење, суд и вјечни живот: Христос је — васкресење и живот и он ће судити. И тако се све учење усредсређује у лицу Христовом. Он је: *алфа и омега, почетак и свршетак* (Јов. откр. 1, 8) Хришћанства. Па за то не тражаше Христос од пошљедователя својијех тек да се сједине с њиме, већ и да вјерују у њега као искупителя, сина Божијег, што нијесу испекивали, а нити им бјеше од потребе, религијозни реформатори.

И по својој је форми учење Христово у толико напредно и у толико савршено, да није, што се тога тиче, заиста ни какав човјек тако говорио како је говорио он.

У говорима Христовијем нема ни „кићенијех ријечи“, ни благозвучности ни ораторска блеска, ни громкијех фраза, ни лажна сјаја којијем се често ките људски говори, само да прикрију слабост своју. Па иначе проповједи његове, ма да немају спољашњег сјаја, утичу на слушатеље многе силније, него ма који говор, који иде за тијем да постигне ефекат и да сјајно испане. Говори су Христови — живи и дјелотворни, јер су схватљиви и прости. Њега су схваћали и разумијевали не само учевни законици, већ и најпростији људи; поред све своје бесконачне висине и неисцрпна богатства пред којијем су се клањали са побожношћу највећи и највеселији умови, могоше разумјети говоре његове и најсмиренији између смртнијех, „мали“ људи. А то је због тога, што се Христос прилагођавао схваћању њихову, избјегавао апстрактност, и преносио мисли њихове на обичне појаве; на сијача, који излази да сије, на поља са злаћанијем класовима, на пастира који пасе стадо, на дјелатеља, који се забавно око винограда и т. д. Но ту јасноћу свога учења није Христос употребљавао на рачун истине. Често се догађа, да неки учитељ, желећи прилагодити истину мишљењу већине, износи је годећи народном мишљењу, уступајући јавнијем заблудама, ласкајући предрасудама народнијем и тијем задобива његову наклоност. Христос баш на против и не престајаше ни када побијати идеје својијех саплеменика, које су они поштовали као светније и њихове народносне предрасуде. Он се не могаше, у једну руку, као овапућена истина изневјерити истини, а у другу руку умно ју је нанијети појмљиво, просто, без икаквог кићења.

Истина је Божија сама по себи прекрасна и нијесу јој потребни спољашњи украси. Истина, кад год је одушевљен говор природна пошљедица или тога, што је човјек први пут открио у погледу себе неку истину, или пак што је предмет говора узвишен сам по себи, и човјек говорећи о њему, лахко пада у високи тон (примјера томе налазимо у старозавјетнијех пророка). Говори Христови, на против, одишу светом и величанственом мирноћом: у њима нема ни узбуђености ни брзања; Христос се не заноси кластитијем мислима, нити га оне душевно потресају, као остале смртне, којима и не долази често узвишена мисао; о највишијем предметима говори он тако спокојно просто, баш као да није о њима ни размишљао, а међу тијем тако јасно и опредијељено, с сваки осјећа, како их он добро познаје. Баш то што нема у говорима његовијем тог природног и неопходног одушевљења показује његово неизмјерно превасходство над свијем великијем пророцма и учитељима. Ријечи Христове не бјеху надахнуће с више, како то бјеше у пророка (за то су они и говорили: *тако рече Господ*) — већ бјеху дјејство његова божанства, једносушности

са оцем, плод његове божанствене мисли. Њему не бјеше од потребе да се запосли: као год што царски син, рођен и васпитан посред величија и бљеска, говори о томе без сваког заноса, тако исто говори и Христос о високијем истинама са спокојством коме нема равна, показујући тијем јасно, да се родио посред њих и ужива у њих. Живот у Богу не бјеше за њ' једноставнијем стањем, „уснићењем" ума, ријетко постижљива висина, до које се он узносио тек у сретне часове необична одушевљења; не — то бјеше његово обично стање и Христос требаше тек да остане сам са собом, па да увијек говори о највишијем истинама просто, спокојно, без сваког узбуђења и колебања.

И тако је учење Христа Спасителя и по садржини и по форми својој неизмјерно више од сваког људског учења: никада није говорио човјек тако, како је говорио Христос. А то због тога, што је он — божанствени учитељ, или како га назива блажени Августин: „учитељ учитеља, чија је школа на земљи, а катедра на небу!

* * *

Ми смо размотрили неке црте личности Христове, да покажемо тијем његово божанствено достојанство и тијем потпиримо вјеру у њега као сина Божијег јер се вјера у Христа не распространује толико спољашњијем доказима, логичкијем потврђењима, историчкијем истраживањима, колико *живом представом божанствене личности Христове*. Биће мо најсретнији, ако нам је пошло за руком да изнесемо колико толико јасан нацрт божанственог величија Христова.

С руског превео:

Вељко М. Лукић,
духовник казановички.

ОСВЕЋЕЊЕ ЗВОНА ЦРКВЕНИХ у парохији бобољуској, односно хрмањској, у селу Вел. Цвјетнићу, 21. маја 1894. год.

Као што је већ у кратком опису протопрезвитерата петровачког напоменуто, парохија Бобољуски са организацијом губи своје име „Бобољуска" те постаје парохија „Рмањска", којој је *парохијална црква* стародревни *манастир Хрмањ* находећи се на увору рјечице Унца у Уну. (Види „Бос. Херц. Источник" за мјесец Април и Мај ове године, страна 184.). Филијала пак ове цркве јест црква на Вел. Цвјетнићу. Ова је по окупацији од старе зидине, која је још од вајкада у громачу засута била, разширена неколико и подигнута у 1888. год.

Црква цвјетићка још осв'ећена није али се у њој ипак на осв'ећеном антиминсу свршава безкрвна жртва.

Пошто се је народ побожни из околних села још и прије прошлог устанка, па и од када се памтити може на ово мјесто, које „црквином" зваху, састајао особито на дан Христова Преображенија — то је и овој цркви намјењено да ће се споменутом празнику посветити, који ће њен патрон бити.

Побожни народ парохије Бобољушке, окусивши слободу под окриљем његовог царског краљевског и Апост. Величанства Франца Јосифа I. а осјећајући потребу за звона на подигнутом Храму, која би га на св. богослужење позивала и која би им оглашавала умилни материнski глас, којима их себи позива св. Мати Црква у своје материнско наручије и која би најпосле са својим мило-звуком уливала у срца побожност христјанску, то најприје обрате се, као вјерни поданици Његовом царском краљевском Апостолском Величанству, који ће најмилостивије подарити благоволи 100. фор. а после међу собно добровољно покупе још нешто новаца, те тако

наруче у звоноливници Јакова Цукрова у Сплету два звона.

Веће је звоно тешко 154½ а мање 135. клг. Оба су коштала 464 фор. 95. кр.

На већем звону Изливене су иконе: Христова, Богородичина, Распјатија Христова, св. Николе и св. Ђорђа а на малом: св. Христова Преображенија, српског просветитеља св. Саве, св. Јована и св. Архангела.

Кад су звона већ добивена, замољена је дозвола са архијерејским благословом преко дотичног протопрезвитерског уреда за освећење истих а притому и протопрезвитерски уред наредио је подручном свештенству да ови својим парохијанима прогласе, да ће на Великом Цвјетнићу на 21. маја о. г. свечано освећење звона бити.

Високо-пречасна српско православна. АЕ. М. Конзисторија са великодушним дописом својим под 16. маја 1894. број 1057. благоизволела је надзиратељу протопрезвитерата К. Новаковићу наредити да на 21. маја по архијерејском благослову са оближњим свештеницима црквена звона у Вел. Цвјетнићу освети.

Пошто је црквени одбор цвјетнићки са молбом својом за дозволу и благослов архијерејски, у име освећења њихових звона заказано, те ни од дотичне високе духовне власти замољено благовремено стићи могло није, то је протопрезвитерски уред нахнадно се брзојавом исто затражити морао. (Ово напоменух зато, да би црквени одбори односно црквене општине свагда благовремено дозволе, ма које било затраживали, су чим би учинили једно мање посла и трошка а друго кад би н. пр. освећење цркве, школе, темељног камена звона и т. д. раније објављено било онда би сигурно овима свечаностима више свештенства а и народа учествовати могло).

По пријему брзојавног одговора односно великодушеног налога конзисторијалног надзиратељ упути се на 20. маја о. г. преко Цвјетнице планине, Горњих и Доњих Врточа у Бастас, а одавде са свештеником госп. Иваковићем преко доста романтичног мјеста „Рвади“ узимајући њихову дивну равницу са шумом опкољену, коју је заиста дивота посматрати. Она пружа се између: Бостаса, Бобољусака, Цвјетнића, Трубара и Ка менице. Рвади су уздигнута раван са шумовитим брежуљцима, готово од свуд ограђена. Рвади се косе, те у њима има и колиба у којима чобани своје стадо преко зиме чувају.

Прешавши ту дивну равницу пење се полагано нада се уз брдо звано „Вучијак“ које је мало, не све, доста високом дрвљади обрасло. Под оним спуштајући се западној страни силазиш у Цвјетнић Мали, који од великог дијели једна доста дубока драга кроз коју тече вода.

Сутра дан на 21. маја т. ј. на дан Цара Костантина и матере му царице Јелене поврви народ са свих страна, да ту давно очекивану свечаност види.

Св. Литурђију обавио је надзиратељ Новаковић са парохом црквеним госп. Ђорђом Зорићем, коју су умилно одговарали свештеник Ивановић и г. Миливој Војводић учитељ уначки. На причестну држао је надзиратељ говор.

По свршетку св. литурђије, којој је учествовала мнозина народа и осим споменутих свештеника још друга два т. је дотични парох госп. Петар Зорић и госп. Рађеновић парох осредачки, пашло је народ из цркве са свештеницима уз појање тропара храму.

Пред црквом постављен бијаше сто са освећеном тај дан водицом, као и богојављенском, св. часним крстом и босиљком. Пред украшењем столом стајала су звона мало подигнута а око њих на именовани им кумови: Вучен Миљуш и Вучен Пилиповић, оба земљодјелци из Цвјетнића. Код стола стојаше свештенство и надзиратељ, који отпочне освећење звона по „Допољнителном Требнику“ од Николајевића.

После освећења и шкропљења народа буде свечан обед, на ком је више здравица пало, тако, први је поднио надзиратељ Новаковић за здравље и дуго живљење Његовог Величанства Франц Јосифа I. у истој истакнувши, да под моћном управом његовом хитрим кораком напредује по дизање св. богомоља, школа и других просвјетних и корисних завода те позвавши народ на непоколебиву лојалност и привржености премилостивом Монарху. Здравица је од свих приступних са слушана и примљена одушевљено а пропраћена је са царском химном. Другу, поднео је парох баштаски г. Ивановић за здравље нашега општелубљеног архи пастира и добротвора госп. Ђорђе Николајевића. Она пропраћена је њеваћем: Тонеспотин„ . . . . Трећу истакнуо је надзиратељ, Високој Земаљској Влади, која се неуморно труди и ради о користи, бољитку и напретку миле нам домовине Херцег — Босне, пропраћајући је са „многаја лета“. Четврту напио је учитељ

господин Војводић за здравље народа парохије бобољушке а на челу му дотичног пароха госп. П. Зорића и кумова: Вучена Миљуша и Вучена Пилиповића. Пета је управљена од надзирателя вриједном госп. Ф. Топићу управитељу котарске испоставе у Д. Унцу, који се је такође заузимао о подизању овога храма и набавци звона.

Напоменути ми је, да је при обједу стигло писмо надзирателу од споменутога госп. Топића, са којим честита свечаност, жалећи, што освећењу звона присуствовати, као што је подсигурно држао, могао није.

Добровољнијех прилога овом приликом пало је 75. фор. 42. нч. за које нека је хвала свима дарователима, којима нека свемогући накнади.

(Имена дародавца мислио сам на јавност изнијести али ми списак дотични ни до данас нестиже, који очекивајући ево и са описом задоцних).

По обједу настало је право српско веселье, као што то, само Србин зна и умије. Оно је трајало до саме мркле ноћи, која зар да не освоји заиста неби се тако лако весела Србадија ни растати могла, која је заиста однијела у срцу свом веселу успомену на тај дан кућама својима.

Сутра дан, пошто је освитала недјеља, народ оближњи као и они који су издалека пак су ту близу пречишћите код својих познаника имали, састао се је, те најпре у св. храму помолио се је Свемогућему Творцу а по молитви опет веселье настављено.

Тако се свечаност она свршн уз коју неког пропустити а да не похвалим одбор црквe цјетиће са парохијанима и на челу им парохом госп. Зорићем, јер они непожалише труда нити трошка те добише не једно, као што су у овом протопрезвитерату готово сви чинили, него два звона, су чим дадоше добар примјер да се све може само кад се хоће а држали су се и тога: „што треба учинити данас не треба остављати за сутра“, као што каже пословица, које се многи нијесу хтјели држати, него кад су наручивали и добављали звона говорили су: „Сад ћемо добити једно а друго ћемо лако“, пак на тому се и мјесец мијени и ђе је добивено једно ту је тако и остало, јер о другом ни спомена нема.

За то, овом приликом, некогу пропустити, а да не напоменем, да сваком црквеном одбору односно парохијанима сваке порохије боље би било паручити два, па ма и мања била звона, него једно да је и доста велико; у толико више што звук једнога као двају милозвучан бити неможе.

Узмимо на пр. у Петровцу, Колуниђу, Смољани, Суварн, Вођенцн, Крвеуши и Бјелајцу све у протопрезвитерату петровачком, ту свагье има по једно доста велико звоно а свако је, неко толико, неко мало мање а неко и више него оба цјетничка коштало, на пр. у Пећима, у протопрезвитерату љевањском, наручена су и добивена од Цукрова из Сиљета два звона, па оба нијесу ни пуних 300 фор. коштала а ипак имају врло лијеп звук и много љепши неге овје што их има, који су коштали готово а и може бити управо два пута више него ова оба.

Нађох за умјесно госп. уреднице, да Вам више речено саопштим, надајући се да ћете и у цјењени лист омиљени нам „Босанско-Херцеговачки Источник“ исто уврстити, којом приликом изволите примити поздравље од

К. Новаковића.

БЕСЈЕДА
при освећењу звона у Великом Цвјетнићу, 21. маја 1894.

Говорио: **Коста Новаковић**, свештеник.

„Слога сваки посло рада
И напретком ув'јек шљеди“.

Драга браћо!

Нема ни једног од вас, па ма и најстарији био, да памти, када је овдје црква била, него се једино о томе само приповиједање чути могло; а да је она негда овдје заиста била и постојала и да је баш то приповиједање истинито, о томе нас довољно увјерава она громила, која је овдје од памтивијека постојала, особито када ете ју ви, овдашњи парохијани, раскопали и у њојзи црквени зид, који је толико година засут лежао, нашли.

Тако је, љубезни моји, множина великољепних храмова, које наши претци у славу Божију а на спасење душа својих подигоше и украсише — у громиле засуто, а многи и у пепео од нечовјечних руку претворени били; због чега побожни Срби хришћани, као што нам је на жалост већ свима добро познато, састајаше се по пећинама, гудурама и другијем усамљенијем и сакривенијем мјестима, па тамо, и ако са страхом и великом зебњом, топле молитве приносише Господу Богу, и тамо духовну храну, са којом се оживљавају душе православне, себи добиваше; тамо нам се очува света православна вјера и мила нам народност српска.

Ова и овакова судбина није ни нас на жалост мимошла, јер и наши домови у прошлом устанку у пепео претворени бијаху, а храмови наши у овим крајевима, — и ако их бијаше ријетко, јер у цијелом котару петровачком само манастир Рмањ, старинска црквица у Колушићу и у Буковачи, која је на неколике године пред устанак подигнута била, — такође судба жалосна постиже и спаљени бише, а ми бијасмо лишени огњишта својих, па и саме миле нам домовине, јер Србину „све, што му је најмилије било, већ његово смјело бити није“.

Али данас, драга браћо, ево под окриљем и моћном мишицом Његовог царског и краљевског апостолског Величанства Фрање Јосифа I., свјетиње се наше, храмови божанствени, неки на ново подигоше и подижу, неки поправљају и поправише, а неки опет из пепела и рушевина својих подижу се и васкресавају, у којима се уздижу топле молитве свевишњему Творцу.

Тако ево и овдашњи парохијани помоћу Божијом, слогом међусобном и припомоћи Високе земаљске Владе у 1888. год. громилу већ споменуту раскопаше и из рушевина подигоше, нешто распространивши је, те овај божанствени храм, у коме је негда слава Србинова цвјетала, опет пропоја св. литурђију, приносећи бескрвну жртву Христу Спаситељу, како за здравље нашега премилостивога Монарха и нашега општељубљеног Архипастира тако и за свију вас.

Ми истина кажемо да је ово црква, али љубезни моји, ово је само одређено мјесто, гдје се црква Христова састојати има, јер црква није никакво зданије, него је црква Христова скуп православних Хришћана, који једнако у Христа вјерују, који се оживљавају под видом хљеба — тјелом, а под видом вина — самом пречистом крви Христовом, коју је нам Спаситељ за опроштење гријехова наших пролио.

Глава је цркве сам Христос Спаситељ, који невидимо њом управља и упућује на све оно, што је богоугодно и нама корисно.

Али смо и ми, љубезни слушаоци, поред тога дужни, по слову, вољи и заповиједима његовим живот свој проводити, те ће и он онда свагда бити с нама, као што је рекао: „**сѣмь съ вами есмь къ всѣ дни до скончанїа вѣка**“.

Јест, ви сте, као што рекох, овај дом божији, дом молитве, дом у коме ћете науку неопходно нужну за себе добивати — учинили; али сва наша мука, трошак и труд око подизања овог св. храма биће узалудан, ако га често и у одређене дане посјећивали не будете, него, ако у те дане своје домаће послове себи или другима радили будете; па најпослије, ако у нераду и дангуби вријеме проводили будете, т. ј. ако у те дане, особито у вријеме св. литурђије, по крчмама или другијем непристојнијем мјестима находили се будете, као што се то на жалост код многих видити може.

Узмимо н. пр. у једну недјељу или други празничан дан, да човјек кроз село зађе, на више би мјеста нашао састанак, али не онакав, какав би требао да буде и какав се пристоји правом Србину и побожном хришћанину, него ту се може на тим састанцима чути свакс непристојне ријечи, па и пјесме тима подобне; можете чути, гдје један другога оговара, један на другог износи и оно што овај може бити ни помислио није; гдје се свађају неују и грде; гдје претресају један другога и говоре иза леђа: „Оваква је овај или ова, а онакови су опет они или ови“ и т. д. па и шта се ту све чути не може?! Вјерујте, да наш који стари Срби, који је, рецимо, прије 50—100 година умро, устане из земље, би Бог и душа протрнуо и одмах би се жалосно натраг у ледени гроб повратити, јер се чисто све промијенило и мислио би заиста, да ово нијесу прави Срби хришћани, да ово нијесу потомци наших старих предака.

Дођете ли тај исти дан у цркву, па шта ћете тамо наћи и видити? Видићете готово празну цркву, у којој је само свештеник са још може бити 2—3 лица, па ова кад се на послугу у цркви потребиту узму, онда може се рећи, да се и нема коме св. литурђија вршити.

Помислите само, како је онда вашему свештенику — вашему оцу духовноме? Ваљда му се мили свршавати бескрвна жртва? Ваљда му се мили поучне говоре, по својој пастирској дужности, држати, — кад народа пред собом не види? Зар празним зидовима да говори?! Е богме мртве ствари не чују и остају исте, па ма свештеник и прса своја вичући разбио, опет га нико не чује, опет глас његов остаје „**гласъ вопіющаго къ пустыни**“.

Немојте тако, љубезни моји, него држите и испуњавајте четврту заповијед божију, која гласи: „**Шестъ дней дѣлай**“. . . те редовито у недјељне и празничне дане долазите на општу молитву у дом Божији.

Сам је Бог при стварању свијета шест дана радио, а дан седми, премда њему зато није никаква потреба, као свемогућему била — инак отпочивао, са чим је и нама примјер дао и управо заповједио нам, да и ми шест дана радимо и вршимо своје домаће послове, а седми дан да отпочнемо од свих својих послова, и тај дан да посветимо њему, као своме свемогућему Творцу, т. ј. да идемо у цркву, па ту да се узајамно Богу помолимо за опроштење гријехова наших; јер при сваком раду може се човјек лако огријешити, дочим смо сви мање више по слабачкој природи нашој грјесима наклоњени. Даље, да га ту молимо, да нам благослови рад наш, који смо у прошлој седмици радили, као и да нас здраве, чиле и снажне подржи, да и идуће седмице у славу божију, а на корист своју и ближњих својих узмогнемо вршити своје послове.

Та за то сте овај храм, овај дом молитве подигли, а не за што друго.

Па ево сте поред дома овога — дома молитваног — по дужности хришћанској, и ако трудом и трошком, ипак добили звоња црквена. Та и ту је нарочито слога владати морала, без које се ништа доброга учинити не може. А гдје је слога, ту је и божији благослов.

Кажем: добили сте звона, но свега је наша мати црква мудро уредила, да ни једна ствар у њезој употријебљавати се, без претходног благословa и освећења, не може. Због тога ће се сад помоћу Божијом, а дозволом и благословом Његовог Високопреосвештенства госп. митрополита Николајевића, и тај чин свршити и видићете га, али да то на самом гледању остало небиће, него да би, по намјери наше св. матере цркве, и душевну корист од туда изцрпити могли, нужно нам је знати, кад и који глас звона и нашто нас поједина и побуђује?

Звона звоне при разним промјенама човјечијег живота и у неко доба преко дана, седмице и године.

I. Звона позивају нас зором, рано на јутрењу молитву, опоминући нас на ону зору, у коју је Христос Спаситељ од безбожних јудеја ухваћен био, због чега смо дужни свако јутро топле молитве Христу Спаситељу скромно приносити, благодарећи му, што нас је те ноћи здраве сачувао — препоручивши му се у исти мах, да нам свој благослов удијели, као и да нам дадне помоћ, да можемо у здрављу и са успјехом нужни нам посао започети и довршити.

II. Пред ноћ звона звоне, позивајући нас на молитву вечерњу, на глас којих дужни смо похитати у св. храм, али ако нам је ово не могућно, онда смо дужни, побожно прекретивши се и размишљајући, сјећати се оног вечерњег доба, у које је Христос Спаситељ послије претрпљених мука са крста скинут. Уз ово дужни смо такође захвалити се Богу на благости његовој, што нас је тај дан сачувао, препоручивши му се, да нас и на даље у здрављу и познавању вјере, а и у испуњавању хришћанских дужности, сачува.

III. Звона звоне, особито у празничне и недјељне дане, позивајући нас на општу молитву и слушање слова божијега у дому општем молитвеном — цркви.

Зато, љубезни моји, кад чујете овај глас звона у недјељне или друге у седмици дане, који су Богу на особиту славу и ради спасења за душе наше нарочито одређени — похитајте на глас овај, глас цркве, као брижљиве матере, која вас у своја недра своју позива, те тамо, као што је у херуфимској пјесми изложено, „**Всякое . . . житейское отложимъ попеченіе**“. Одложите — удаљите мисли и старање за свјетско живљење од себе, јер смо у цркви, у светилишту Божијем, гдје топле молитве у братској слози и љубави, без разлике, стари и млади, богати и сиромаси, велики и мали, — приносимо Господу Богу, као жртву синовљег поштовања; слушајте пажљиво из уста свештеника — служитеља св. олтара — слово божије — науку Христа Спаситеља; обећајте, да ћете живот свој побожно проводити и заповиједи божије и црквене испуњавати.

IV. Глас звона јавља нам, да се душа једног брата хришћанина или сестре хришћанке са тијелом својим растаје и да се она са овога варљивога свијета у живот вјечни преселила.

Звона звоне тужно јављајући нам, да се мртви остатци покојникови по оном „Землѧ еси ѥкѡ землю ѿидеши“ матери земљи за навијек предају. Па зар ви, љубезни слушаоци, глас овај, тужни глас звона, да без свакога у срцу осјећања слушате? Зар не мора човјек протрнути у срцу своме на глас овај? Не мора ли помислити на суд Божији, на вјечну награду праведника, а страшну казан грјешника? Чујући глас мртвачких звона не морате ли помислити, да одлази једна душа к Богу, која је за своја дјела на одговор позвана?

О човјече! Зар звона неће један пут огласити и твоје душе са тјелом твојим растанак, и њезин пред неумитног судију — Бога — одлазак, пред којим ће строго одговарати за своја на земљи учињена дјела? Зар те не мора растужити глас овај? Зар се можеш уздржати, а да о грјесима својима не заплачеш? Зар може твоје уво хладно-крвно слушати овај глас, а да у дубини срца свога не претресеш и да мисли твоје не одлете пред Свемогућега, иштући од њега опроштење, а исто-добно обећавајући му тврдо, да у напријед грјешити нећеш?

Свакога онога, који живи распуштено, мислећи, да нема за њега суда, ни гроба, ни вјечности; који се опија и у пићу неваљала дјела чини; који пријеваром живи; који пали, краде, туђе присваја, друге оговара и презире, и т. д. нека глас мртвачкога звона од тога сна смртнога пробуди, па да се тргне и покаје! Онога пак хришћанина, који је добар и побожан, а при томе муке какове трпи, нека овај глас тјеши, да ће и он на глас мртвачког звона од биједа, невоља и сваких патња и непогода овога свијета један пут ослободити се, те код свемогућега Творца — праведног судије Бога, награду вјечиту за своја дјела примити.

Тако, љубезни слушаоци, најприје казао сам вам, ма и у кратким потезима, о храму Божијем — дому молитвеном — цркви, петакиную сам значај звона, шта и кад значи звук њихов.

Но пошто без благослова Божијега и помоћи његове никакво добро предузеће напредовати не може, т. ј. ако Божији благослов на њему не буде, то се ми зато сад са топлим молитвама и скрушеним срцем обратимо Свемогућему, да он свој благослов на ново-саливена звона ниспошље, те њихов глас нека нас буде побуђивао и побуди на побожност и на старање за душевно спасење наше! Нека сачува да звук ових звона никад не би огласио какову несрећу, него да се њиховим звуком разагнају све ваздушне силе, које би нама и имању нашему штету нанијети могле.

Завјетујмо се, браћо, данас при овоме нашему црквеном весељу, Богу и св. угодницима његовим — данас празнујућем цару Костантину и царици Јелени, који су пронашли и побједњивали са оним часним крстом, на ком је Христос Спаситељ за нас и грјехове наше распет био и свој божанствени дух испустио, — кажем: завјетујмо се, да ћемо гласу звона свагда одазвати се, те на позив истих у цркву на молитве и слушање слова божијега долазити; да ћемо св. заповиједи божије и црквене тачно испуњавати и по њима живот свој управљати, — па ћемо тако живећи и живот свој проводећи, — кад глас звона јави наше душе са тјелом растанак, — са мирном савјешћу пут вјечном животу предузети и вјечнога блаженства удостојити се. *Амин.*

ПРОПОВИЈЕД
на царски и краљевски рођендан

Око 39 милиона душа простране Аустро-Угарске монархије поздрављају данас радосно 65. рођен дан Његовог ц. и кр. Апостолског Величанства цара и краља Фрање Јосифа I., а радост своју пропраћају топлим молитвама Богу.

И ми смо данас у поданичкој вјерности и оданости сакупили се у овај св. храм Божји, и принијели топле молитве своје пред престо Вишњега Бога, Цара свију царева, за здравље, срећу и дуг живот Његовог ц. и кр. Апостолског

Величанства, нашег премилостивог цара и краља Фрање Јосифа I.; — молимо се Богу за сјајно и срећно владање Његове ловором овјенчане династије; завојску и и побједу оружја Његовог над непријатељем; — молимо се Богу, да Његовом ц. и кр. ап. Величанству дадне силу и премудрост за благу, мудру и кротку управу над подчињеним Му земљама и народима; — а сад кад смо све то свршили, повикнимо из дубине душа и срца наших: да живи Његово ц. и кр. Апостолско Величанство, наш премилостиви цар и краљ Фрањо Јосиф I. са прејасним сјајно и срећно владајућим домом Својим: Хапсбуршко-Лотрипшким на многаја љета!

Живио! живио! живио!

Говорио 6./18. августа 1894. г. у Добоју.

Ј. Врањешевић.

СЛОВО
на опијелу Глигорија Новаковића, пароха буковачког*).

Тужни зборе!

Гледајући на мртво и већ бездушно тијело овдје лежећега свештеника, које ће још кроз неколико часака мрачни гроб у своја њедра за навијек примити, и које ће у њему — у мрачној вјечитој кући својој — трунути, све дотле, док се у земљу, од које је и постало, не претвори — побуди ме, да коју ма и летимично, па и ако ми је душу и срце обузела жалост за покојником, ипак проговорим о животу и раду његовом у толико више, што уста, која су мудро савјете давала, на навијек замукоше и више говорити неће, и што се наш мили покојник са нама тјелесно за свагда растаје.

Истина, готово свима вама, овдје присутнима, мање више познато је стање, живљење и понашање упокојеног свештеника Глигорија, али ћу опет макар и у најкраћим цртама да нанесем то пред очи, при данашњем његовом са нама, као што већ напоменух, тјелесном растанку.

Овдје лежећи свештеник Глигорије рођен је баш у овом селу Колуњићу 25. јануара 1833. те му је сад шездесет и друга година земног живота. Родитељи су му били, упокојени свештеник Јевтимије Новаковић, парох колуњићки и Ана рођена Латиновић.

Још у раним годинама његовијем неумитна смрт узе му оца, а он са још 3 брата (четврти и најмлађи родио се по смрти очевој), 5 сестара и матером својом остане сиротан и на издржавање стрица му упокојеног протопрезвитера Василија, који још тада ни рукоположен није био и који се је прије 4 године у вјечност преселио. Овај га дадне у школу код свога брата Илије, учитеља у Петровцу.

Покојник по свршетку онда прописаних наука (часловца и псалтира) постане и сам неко вријеме учитељем у Петровцу на мјесто стрица му Илије. Мало касније ожени се он са Стојом рођ. Ракић, но судба му не подијели уживати дане брачног живота, јер ова по рођењу прве јој кћери у вјечност се пресели.

Упокојени Глигорије још је на младих година својих жарко и потпуно наклоњен био чину свештеничком, те по смрти своје супруге ријеши, да се више не жени, него чину свештеничком посвети; због чега га стриц му Василије опреми у Савајево, гдје буде од блаженопочившег митрополита госп. Игњатија произведен у почетку 1864. год. у чин свештенички.

Сво вријеме од свога рукоположења, изузевши први устанак, он је провео на парохији петровачкој до почетка 1891., кад му би уручена парохија буковачка, коју је све до смрти служио.

Уз први устанак, кад бијасмо лишени наших огњишта, па и саме миле нам домовине Босне, т. ј. кад Србину „Све, што му је најмилије било, већ његово смјело бити није“, онда упокојени свештеник са народом овдашњим пребјегне у Далмацију. По он знајући па и одговарајући својој дужности и у туђој домовини сусједној нам Далмацији, а послије и у Лици, вршио је своје свештено-пастирске дужности народу пребјегломе. Више је пута прелазно кроз споменуто вријеме и у домовину Босну, те на-

*) Види читульу на крају овог листа, страна 359. Ур.

род, који се је по границама налазио час на ову, час на ону страну прелазио — послуживао.

Па и овда, кад се наш мили српски православни народ сакривао по гудурама, пећинама и другијем усамљењем мјестима, и онда наши стари свештеници и они духовни, као и покојник, бескрвну жртву, и ако у великом страху и опасности, приношше Господу Богу и побожни народ духовном храном питаше. Та ко нам је и сачувао нашу св. православну вјеру и милу нам народност српску, ове највише наше светиње, него свештеници српски, те слуге Божијег олтара, не жалећи ни пошљедњу кап крви пролити?

Покојник је провео пуних 30 година као свештеник, вршећи и одговарајући својој свештено-пастирској дужности. Он се је још прије устанка највише заузимао и трудио око отварања и подизања српске школе у Петровцу, а послије окупације неуморно трудио се је и радио око подизања српске православне цркве петровачке, те не жалећи труда, а видећи, да нама Срба Петровчана, и поред највише воље и пожртвовања, без добровољних прилога не могу подићи цркву — ишао је на као пчелица добровољне дарове купио и доносио у ону сврху. Али га је од више година болест обхрвала тако, да је са великом муком, трудом и напором повјерено му стадо послуживао.

Па и јест заиста више пута у парохији својој при којем чинодјејству гледао, кад ће издахнути, али га опет као трудољубива радника у винограду Господњем нигда није устегло, нити га је то могло савладати, да своју свету дужност препребрегне, него је даљу и ноћу радио и настојао, да му повјерена паства без духовне хране неби остала. Он је заиста са знојем, и то крвавим знојем, насушни хљеб себи заслуживао.

Он се је, кажем, и болестан трудио и радио, а са овијем и нама свима примјер дао, као што је и сам више пута говорио: „Треба радити док је дан, јер доћи ће ноћ, па се неће моћи радити". За то, браћо, дјелајмо (радимо), док нам је дан, т. ј. док смо живи, јер кад дође неумитна смрт, која никога мимоћи неће — нема дјелања. Та човјек и јест створен на земљи за то, да ради богоугодно, да врши сваки своју дужност, на коју је кога Бог позвао и одредио, па да се са тијем приготови за други посмртни живот — вјечно блаженство.

Ево, браћо, сваким даном видите и сами, да је људски вијек, као јутрења роса, која се блиста као срма прежежена све дотле, док је сунчани враци не обузму, а чим за ове осјети, она пропада, већ је нестаје и са сваим се губи и нечезава. Па за то, браћо моја, браћо мила, знајте и увијек пред очима имајте, да и наша смрт сваки час доћи може и да је час њен нама потпуно неизвјестан, када ће бити; а да ће бити — то је сигурно, а сигурно је и то, да ћемо сви без разлике „цар или војник, богат или убог, праведник или грјешник" изаћи пред неумитног судију Бога, пред којим ћемо строги одговор за своја дјела давати. Та и нијесмо ми створени сáмо за земљу, него за други посмртни живот, за који се још овдје приправити требамо. За то, браћо, не привезујмо се нити тежимо за земаљска блага, која за мало трају, већ тежимо више за небеским благом, које ни мољи нити хрђа не могу појести, нити га пак лопови потконавају и краду, а преблаги Спаситељ и Учитељ наш Господ Исус Христос учи нас, говорећи: „Ищите же прежде царствія Божія и правды его и вся сія приложатся вамъ". Живимо и проводимо свој кратки земни живот побожно, чисто и умјерено; један са другим живимо сваћа у љубави хришћанској, јер је ово прва врлина хришћанска, која краси душу човјечију; један другом опраштајмо увриједе, ако хоћемо да и нама опроштено буде, па тако живећи и радећи бићемо приправни за вјечно блаженство.

Теби, мили покојниче, нека Бог души милостиван буде и вјечнога блаженства удостоји, а ми, тужни зборе, који смо се састали, да покојника испратимо до вјечне му куће и да му пошљедње збогом речемо, запјевајмо са св. матером црквом: „Со святыми упокой Христе душу раба твоего, идѣже нѣтъ болѣзни, ни печали, ни воздыханія, но жизнь безконечная".

ЈЕ ЛИ ДОЗВОЉЕНО СВЈЕТОВЊАЦИМА УЛАЗИТИ У ОЛТАР?*)

Тајанствена светиња пријестола Цара небеског у светом Храму захтјева, да ју окружавају само изабрана и на служење истој посвећена лица, отприлике онако, као што и пријестол цара зе-

*) Из „Гласоноше дла пламикъ пастырей", № 10 за 1893. год.

мањског окружавају лица само нижега звања и достојанства. За то се свјетовњацима у опште забрањује улазак у свети олтар; нарочито неприлични свјетовњацима да стоје у олтару за вријеме свршавања страшних Христових тајана. — То је дрскост, која се не слаже са важношћу свештенодјејства, и шта више, то је нарушење тајана Цркве Христове: јер за то се и преграђује олтар и закрива завјесом да не би тајне откривене биле свима без разлике, достојним и недостојним вјерним и маловјерним, чистим и нечистим, у колико оне по суштини својој нијесу ни коме доступне, и само свршавање њихово јесте тајна за све непостижима. Свети Василије Велики овако учи: „Освећење евхаристичног хљеба и чаше ми смо узели из оног не објављеног и не исказаног учења, које су оци наши сачували у ћутању, које је љубопитству и радозналости остало не приступно и не познато, а они су добро научени били да ћутањем сачувају светињу тајна, — јер, зар би лијепо и прилично било казивати и објављивати оно, у што је свјетовњацима и поглед забрањен?“[1]) Из тога је разнога, у поретку свештено-служења одређено само неко навјесно вријеме, када се и свети олтар открива, и свети се Дарови показују народу, и има нарочито вријеме у години, када је свети олтар за цијелу седницу (свијетлу) отворен очима народа са свијем оним, што се у олтару свршава. И те све свештене и знамените установе, на жалост, губе своју силу; пошто су се свјетовњаци услободили да, скоро у свако вријеме, у олтар улазе и тамо при свршавању Христових тајана буду. Васионски петошести сабор, доносећи против тога своје правило, чини само изузетак за царско достојанство. *Никоме из реда свјетовњака*, говоре оци Трулског сабора, *нека не буде допуштено да улази у свети олтар. Но, то неком врло старом предању, ово никако није забрањено властии и достојанству царском, када зажели принијети дарове Створитељу* (69 прав.). По древноме обичају, православни владаоци, када присуствују црквеном богослужењу, особито када су велике свечаности, у вријеме пренешења светих Дарова на пријестол, улазили су у олтар и код пријестола предавали своје дарове Цркви Христовој. Приношења у Храм приматa су и од свију вјерних, али их свјетовњаци нијесу сами у олтар уносили, већ су их предавали свештеницима и ђаконима; само цареви, као први синови Цркве и помазаници Божији, имали су то веће право[2]).

Знаменити митрополит московски Филарет давао је врло важан значај држању и чувању поменутога 69 правила Трулскога сабора. „Ако *причешћик* буде за цјевницом, а другога нема, (разлаже митрополит Филарет, показујући на неприлике, које постају услед смањивања броја парохијског клира при једној цркви), то у олтару мора по нужди бити свјетовњак; а то је противно 69 м правилу шестога васионског сабора. Истина, ово се правило не чува сада толико, али појам о њему остао је у народу, и тиме се чува „благоговјејније“ (побожно поштовање) према олтару, са којим се поштовањем одржава и чува поредак у цркви, а то поштовање према олтару јесте само у обредима источне цркве. Ово правило треба чувати и у срдачности подржавати, колико из уважења према достојанству правила васионског сабора, толико и ради чувања поретка и *благоговјејија* у цркви, и, најпослије да не дајемо повода римској цркви приговарати уређењу православне цркве, да одграђивање олтара од храма иконостасом не постиже своје циљеви и нема значаја, ако је свјетовњацима у олтар, као и у осталу средину храма, слободно улазити[3]). Поводом умањивања и свођења црквено-парохијског клира на све мањи број, митрополит Филарет писао је архиепископу Рјазанском Гаврилу: „шта ће бити са црквеним правилом о не уласку свјетовњака у олтар, које се и сада већ тачно не чува? Када би се забацило и заборавило то правило, зар се неће умањити и изгубити побожно поштовање према олтару, које тако лијепо одликује православну цркву“?

Подробно разјашњење овога питања, у колико је њиме митрополит Филарет сматрао, да је могуће испуњавати правило васионског сабора о не уласку свјетовњака у олтар, — ми налазимо у писму његовом, које је писао познатом А. Н. Муравјеву. Навешћемо то Филаретово суђење, које је било као одговор на питање Муравјева о забрани свјетовњацима у олтар улазити. „Наша стара Коричија, у тумачењу 19 правила Лаодикијског сабора, говори: у олтару је само

[1]) Святой Василій Великій, изъ 27-й главы Книги о Святомъ Дусѣ къ блаженному Амфилохію Правило 91.

[2]) Опытъ курса церковнаго законовѣдѣнія, архимандрита Іоиля, Кн. 2-й, стр. 460.

[3]) Душеполезное Чтеніе 1880. године, 1, стр. 132—133.

свештеницима достојно причешћивати се вели правило, т. ј. оно забрањује свјетовњаку причешћивати се у олтару код пријестола са свештеницима. Ово тумачење, скучујући таким начином смисао правила, као да се удаљава од питања, је ли дозвољено свјетовњаку у друго вријеме, осим причешћивања светих Тајана, стајати у олтару, на скромном мјесту, далеко од пријестола и свештенослужитеља. При овоме треба се сјетити, да је по старо-дренном обичају олтар имао своја предолтарја, и жртвеник у предолтарју био је приступан свјетовњаку за принос. Гдје ово има, тамо савјетујем да свјетовњак не помиче даље. На жалост, древни распоред храма већином је изгубљен, и онај, који иде са просфором ка жртвенику, он по нужди иде управ у олтар. У такоме случају савјетујем, колико је могуће, не прикучивати се пријестолу и не ићи између пријестола и горњег мјеста, а тако и између пријестола и царских врата; јер то је савршено олтар и пут Христов. Мени се чини, да су то снисхођење учинили потребним наши пређашњи, допустивши скраћивање олтара. Или не треба чинити снисхођења? Или, ако се бојимо да с тиме грјешимо, треба се у потпуном смислу држати правила, те исћерати нас из олтара? Може бити, али ја се бојим строгости за друге за то, што је се бојим и за себе. И знајући, да усљед грјешности моје, требало би мене прва исћерати, те не смијем без велике нужде ни друге изгонити. . . . Ја сам допуштао вама и чак знао сам вас да стојите у олтару, на скромном мјесту, и мислим да они, који овдје стоје са страхом и са признањем свога недостојанства, но са њером и надеждом на милосрђе Божије не вријеђају светиње, већ мојој немоћи и недостојанству помажу својим опћењем у молитви".[1]) Чување саборског правила митрополит Филарет сматрао је као врло важно; питање о томе он је предлагао на просуђење архијерејâ, и најпослије молио је Свети Синод за уредбу да би се очувало *благоговјеније* према светињи олара[2]).

С руског **В. С. П.**

[1]) Собр. мнѣн. и отзыв. Т. III., стр. 547.—548.

[2]) Собр. мнѣн. и отзыв. Томъ IV., стр. 116—117., 131; Чтен. къ совр. люб. дух. пр. 1892., окт.

СРПСКЕ СТАРИНЕ.

Сакупио. **Мар. С. Поповић**, српски учитељ.

Ове старине српске, што сам их прикупио, већим дијелом — изнијећу их данашњим правописом у „Бос.-Херц. Источнику". Само ћу остати вјеран оригиналу т. ј. ријеч никакову не ћу изнијенити. Што се не буде разумјело, то је протумачено у загради. Слова: ъ, ѣ, ѳ, ѧ, є написао сам као и у оригиналу.

I. Мјесечник за јануар.

Ова Србуља написана је лијепим рукописом. Величине је, као руски мјесечници; или правије: дужине 31 цм., ширине 21 цм., дебљине 5 цм. Корице су дрвене, а по њима једра кожа. По леђима кожа је подерата. Корице су извезене разним звјездицама и фигурама. На првој корици написано је рукописним словима, која су готово сва изблиједјела:

„Пиша аз". Испод овога другом руком:

„Поко Тошковића у Сѣдарскини око Бог да кључолюбно прило в 1855 (год.) Декмвр 10. ѳвшило 1855. йюнил на Маркоздень".

Сударевина, то је кућа неког бившег мухамеданца *Арслана Судара*, коју је купио † *Јово Тошковић*. Ову сам књигу нашао у брата *Јовова Риста Тошковића*, мога таста, који ми је приповједао, да је исти његов брат, *Јово* — јако био заљубљен у читање црквенијех књига; и гдје је год могао куповао их је.

Испод горњега потписа на средини пише:

„кѣлика" Ерменскы Пахомш Декомврь года 1822 у Фочи.

Првог листа нема. У цијелој књизи има 220 листова. Слова су писана црвеним и црним мастилом. Само на насловном листу, исцртана је лијепа фигура, а тако и почетни наслов, црвеним и плавим мастилом. У истој фигури стоји — рукописом записано на три мјеста: Йоетой йрон Йлья.

Листови су једри и глатки. На. 40 листу с друге стране, код четврте пјесме од богојављенске катавасије, стоји попријеко написано:

„Зри, щщи скрѣтох къ изкодѣ два нрмоя. а ти подай единъ на единъ страни, а дрѣги на дрѣгѣ."

Први је прмос 4. пјесме: „Жѣзлъ їакорѣвъ їиѳѣка“, а други њѣ прмос: „Тѣ тълѣѳїи добротѣли“.

На 53. листу с прве стране при дну стоји хоризонтално, па уздуж листа вертикално, написано ситно:

„Зрѣ. по заѣлкоше҃ѣй молитвѣ їѳуодиль кѣи къ кр(с)тителю прѣ(д)ѣдѣчи(ь) ѣѳѣшествецель(ь) и повиу(ь) диаконом(ь) съ ѣѳклиглиом(ь) и кадилом(ь). самолѣ(ж) прве повиѣ кр(с)тъ. прѣкли же повѣчи ѣе глоголю: Глагъ гѣ҃ъ на водахъ(ъ)“. На 90. листу с друге стране при дну, у три реда написано је врло ситно: „Про(с)тѣте ѳрн ѣтни (свјати) ѣе кѣиѣте ѣе пострада ѣе ли(ѣ)тѣ мои(мь) изколиниѳ(мь) покражимь накождиѳ(мь)“.

На 104. листу с друге стране, на дан 14. јануара, оданије празника (Богојављења), а разликује се од руског, што овдје стоји служба св. Сави 14., а у руском 12. јануара.

На 188. листу с друге стране попријеко, написано је:

„Знати се каде поара сулемь паша скоплака Дромлаке и студенцу ѦЅЅ (1806). год. стари валиа“.

На 189. страни попријеко написано је: „Знати сѧ када дође низам у Херцеговину и удари на Црну Гору улегоше под Острог и у Грахово погубише и Икова (Јакова Даковића) зарара не учинише веће се срамно вратише слава Богу од рождества Христова 1852: месеца Декемра: 20 — Писа ново Тошовића“.

На листу 219. с друге стране исписана је на литији стихира храму. глас 4.

„Прѣлакныа днѣ кѣдѣше ѣзѵри. кѣи къ градѣ дедске. ѣгда дх҃ъ гѣни гѣнѣдѣ къ ѳтѣнѣшуи ізыдѣхъ. ѣакоже Бгоглѣкыи лѣка напыл. рѣе ко съкрѣшимъ ѳтчникомъ ѵѣѣлнъ. Бы глагъ ѣакоже ноги ѣѣ кѣрѣ дмуѣйѣ. і ѣиколѣ дѣлъ ѣдѣ кѣдѣ сѣдеш. й кѣи начѣше кѣцѣйти. Стрѣныыи гѣы; Стрѣныыи кѣцѣйѣи. Стрѣныыи ѳучѣлии сѣи троицѣ .:.

Испод овог знака: Слѣкѣ тѣ ѣкѣ кѣтроицѣ, ѣзколѣкшиѣ наѵѣти й съкрышѣти. Инрѣклюше҃ѣй Дкѣ Бцѣй поше҃ѣѣтѣкоѣкыиѣ, чтѣ҃ъ, лѣшеѣ.

Съ писа и ѣй лиѵчшеѣ. ѣй гѣтѣкоѣиса ѣкѣѣ. къ лѣ҃ѣ. Зр҃ѣа. (7159.) л ѣй ѣо ѣка. ѧѵнѣ. (1651). ѣидикѣ҃ъ, Ѳ.

кѣѣ сѣщѣ. ѧѣ. лѣвѣи, ѣѣ. тѣлѣй, ѧѣ. злѣт ѣй. ѣкуа, ѣ, гѣкрыѣй лица ѣоуѣѣ, кѣ. при храмѣ сѣѣ и ѣдиноѵѣрныи трѣ҃ъ къ лѣѣта зокодѣ крѣуоорезиѣ, кли(з) лѣѣта Пѣѣкл҃ъ (близу Пљеваља) ѳу хрѣѣоѣкыи. Трудо(и) и пѣѣтоѣѣкы(мъ) Ѳѳѳфѳла ѳрмонаха. ѳба (сина) ѣакокова. л пишѣй лио(го) грѣшныи Гакрѣи(ѣ) кы(и).

На задњем листу с предње стране, истим рукописом написано је слиједеће:

„Писасе си месечникъ въ лѣто третие цѣрства султанъ Мухамедова. тогда правенчу єрѣбскимъ прѣстолом(ъ) патриарху кѣръ гавриlу. и при митро(п)олите захлѣмискому кѣ(рѣ) Василїе йоаановику. **(св. Василије Острошки** 25. митрополит херцеговачки. Овај запис свједочи, да се он звао *Јовановић*). нашее же обители сїе храмъ ѣ҃ѣ сѣе и єдиносушние тро(и)це игумену анани ѣермонаху. М(о)леже ви оѣи сѣи и братие възлюбленная, и колѣномъ касаѣсе. старцем(ъ) ѣако отцемъ. съ възрастним(ъ) ѣако братнам(ъ), ѣношамъ же ѣако чедомъ. погрѣшенная вашимъ остроумиемъ исправльйте. нѣс же о сѣмъ оусрѣдно трудивших се бѣсвите. ѣако да и обой оулучим(ъ), нѣког(д)а ре(ч)ное, бѣсвѣшчейте бѣсвенни. и самиже нѣсте, неписа аѣгл҃ъ. нъ оумъ мутанъ поумилъ. а и изводъ бѣше лошъ и смѣтенъ. Напаѣеше бѣда велика и насилне налсжаше нашей земли. мнѣ мнитсе небѣше ман'ше озлобление тог(д)а роду хѵтианскому, нежели дрѣвнему исѣо въ єгѵпте при фараоне. єг(д)а ѧ(д)ше граде тврдше. пита, прамесно, ионъ. тог(д)а алипаша (Али-паша) че(н)гикъ (Ченгић) вла(д)ше Хер'цеговско(мъ) епархно(мъ). събравъ къ себѣ вой (војске) от вѣсоу(дъ). от илирика, іарванити, иклимати. и травунїани и диоклитиани, и захлѣмиани, и дал'мати, и хрвати. и испльнъ бѣху вой поля, и оудолина. и гори, и хлѣми. си єверешеху ѵво стадо ѣако лѵове неоукротими, или пар'доси лати, или змие летаюшчие. поглатити вѣсе вѣрние. домовѣ пл҃ѣныху се, имѣнна расхишчаху се. вѣсакъ възрастъ, и чѣкъ и въ страсѣ и въ туѣ бѣше, и вѣр'ни и неѣр'ни ише имѣаху имѣенна. оставльюшчие сѣла идоми, бѣгаху вънние гради и вѣси. и странно пришл'ци бѣху въ туж(д)нхъ. мнѣ мнитсе зазрѣтими имате сна, пишушчу. обачеже обрѣтае идрѣнее повѣетописце, пишушчихъ(ъ). дѣлаема на земли, добрими добраа, и злими зла. тог(д)а монастири великие бѣди и нуж(д)е по(д)имаху, нецѣныху хилядами аспри. него по три и по четири хилядѣ грошевъ, от монастира взимаху. моле же ви незазрите ми, врѣме понуж(д)аетме много тужити и гѣати. по іереми же реку. ѣто дѣсѣ главѣ моей воду, и очима моима слъзи, и вѣсплачю дшчерѣ

сионови. иѣ чтб проч(е. овъсѣ(хъ) си(хъ) бл(а)годарим Бѣ, емоуже слава въ вѣки, аминъ. — Тогда сѣзида али паша гра(дъ) на колашиновиќу". —

II. Требник.

Дугачак 15 цм., широк 10, а дебео 5 цм. И ова је Србуља у дрвеним корицама, које су опточене кожом. Првих и задњих листова нема. Књига је доста стара. Гдје је и кад писана, није ми могуће знати. Слова су прилично разговијетна. Неке молитве исписане су ситним, а неке опет крупнијим словима.

На првој корици стоји записано, слабим рукописом:

„Сиѧ сиѧ требникъ попа Илие Стапарца зпз ‡ (7257.) от р(ожде)ства ѯѱмз (1748)". У средини ‡ на једном листу има мали печат, величине, као већи прстен и у њему врло замршено написано овако:

° Перш / а попов / иѣ	Чита се: Периша Поповић.

Опет у средини утурена су и увезана два листа. На првом с предње стране замршено је написано:

„Сеи свата и божествена књига требникъ чере ѯ̃ѳ̃ (Христова) Теодора сии попа новака говедарице какъ престави се поп новак влето 1808:

Знати се кад се роди Милошъ Јованов Говедарица влето на: 1781. маѧ: 8: на светота Теодора Стратилата. (Ово је погрешка: св. Тодор Стратилат слави се 8. фебруара).

Са друге стране: „Пишемъ ѧ Милошъ Говедарица попу Луки поздрав да ми пошлеш војске плаѣ" . . . Испод овога је подвучено, па даље:

„Знаи попе Теодоре царскаѧ заповиедь и шчо твое књиге каза". Опет подвучено, па настављ на другом листу:

„1808: априла: 7 ношчъ уторакъ вече престави се анѣа матер милоша кнежева говедарице".

Испод овога још неколико врло замршенијех ријечи. Овај се требник налази у г. *Риста Тошовића*.

III. Псалтир.

Прегледајући црквене књиге, претурао сам листове великог Псалтира, штампана у Москви, повељењем *великог императора Александра Павловића 1814. г.* Индикта 2. мјесеца јулија и на страни 412. њеѣм написано чистим рукописом:

„Вѣто 1837. писано маіа први у Фочи". А испод овога настављ:

„Дође владика Господин Прокопие: митрополитъ у Херцеговину 1837. міа ануариа 29. дан. Тогда царствуешчу в: константинѣ градѣ Султан Махмутъ. Низамски постанителъ биѣху два везира На босни други у Мостару Тегобно народу Подписа Пахомие Јеромонахъ манастира довоље и сѣаго Арсенiа служителъ".

Прокопије 47. митрополит херцеговачки (Грк), дошао у Мостар 11. фебруара 1837, а те исте године 13. децембра позват је у Цариград и послан на епитимију у *Кесарију Кападокијску*.

(О овоме види: Шематизам митрополије херцеговачке од 1890. године први чланак од академика Херцеговца *Н. Дучића*, архимандрита).

По горњем запису Пахомијеву у Псалтиру, види се, да је Прокопије дошао у Херцеговину на 13 дана прије, него ли у Мостар, а у које мјесто, то ми је непознато!

IV. Маргарит.

Србуља ова налази се сада у кући овдашњег грађанина госп. *Димша Јакшића*. Сва је у цјелости, а писана лијепим и крупним словима. Дугачка је 30 цм., широка 20, а дебела 6 цм. На првом листу написано је врло крупнијем словима:

„Сиѧ книга манастира арангела Михаила"

На другом почетном листу: „1777 Мићевићи писа Стана Илинци (у) Сарайнику Мирку 1 2 3 4 5". Од прилике у средини, стоји на једном листу попријеко записано:

„Слава оцу и сину и светому духу Митрополитъ знано буди када дође владика свато херцеговачки на херцеговину кирие кир (Господин, господин) Аксентие во лето отрождества Христова: 1839. Многаѧ ему лета. а прежде биваи митрополитъ херцеговачки Господинъ Прокопие: 1837. дошо у херцеговину. Писа Јово Јовићић у Фочи".

У херцеговачком шематизму од 1890. год. стоји: 48. митрополит *Аксентије* (Бугарин). Дошао у Мостар 1. априла 1838., а 1848. год. 27. априла премјештен у Велес. По овоме излази, дакле, да је покојни *Јово Јовичић* погрешно записао годину.

На задњем листу при врху стоји написано избљеђелим мастилом:

„Сиа книга гїеми Маргарить монастира Милѣви (Милошеви) Сѣто Сави велика(го) четворца (чудотворца). довѣсена бис(ть) от сѣие гори. да служи сѣей и велицѣй цркви дому Сїова (Спасова) и кто хошѣ(ть) отнями(ть) некоимь лоукъствомь да моу несть пїото. ни бѣсвено:....

Писах ѧца іе(ла) (л стоји одвојено) кг (23.) год. ѕѯоа" ∴ — (7174.) од рођења Хр. 1666. г.

На задњој корици записано је ситно црнијем мастилом:

† Въ лето ѕѯиѳ (7184.) бисть (танко јер нагледа као дебело јер) даждеи(и) о лето и не сазреше жита ни виногради на нанде снегъ вьношть освиташчу сѣтому димитрїе и притиште васа жита незрела и непожиена. прави снег наиде того лета у међуаневицу и въ та лета много познание бисть от проклетихъ агарень наказа и леха. преимногие страни пленише и православни Христиань въ плень отвѣдоше и могие градове разорише. и црѣве раскопаше и црковное украшение порушише и въ то лето изиде терзи Махмутъ паша на Херцеговину. прогна кочие мимо милешеву и на нима трьокаане његове жене. тогожде проле(ња) паде снегъ мїа април(а) ѕ (5.) дн (ово је забрканo мастилом) жковзе не бисть по брдине селие от осамь недн. и бисть скотомь четворо но(ги)мь погибель велиа ∴ и бисть и през(де) того ѯ (4) лета вьвеспсе каменица".

Сие книгѕ ѿкоски мовиу(и)ма еѵгиина

Бг дае простн и даді а. (70 аспри = 29 пара½).

Када су ова два записа стара, онда је књига још старија; а пошто стоји, да је донешена из свете горе, то мора, да је тамо и писана!

V. Апостол.

Прегледајући разне Србуље, у кући госп. *Сима Соколовића*, грађанина фочанског, наиђем на велики апостол. Дужина му је 32 цм. ширина 21, а дебљина 6 цм.

Ова Србуља лијепо је и читко исписана. Види се, да се писац трудио, да што љепше изради. Листови су сви у цијелости, само задњи лист одвојен је. Књига је укоричена корицама дрвеним и кожом. Корице су биле дивно израђене и вараклејисане.

У средини на предњој корици, једва се види лик Христова распетија, а с десне и лијеве стране, види се, да су били ликови некијех светаца, али се не распознају. Више распетија и испод њега ликови су анђелски, а тако и на сва четири ћошка. Све се то једва распознаје!

На задњој корици, лик је тајна вечера; и она је била вараклејисана.

Готово сва почетна слова у апостола, њби лежена су разним фигурама и ликовима. Бојом: црвеном, плавом и жутом.

На првом листу стоји:

„Боже помози вињесмо есан од кућне наше кирие што је држо Тимоти(је) (ово је Сима Соколовића отац) од године 1861 до 68 за све оста нам дужан Тимотије осто гроша 150 у Табацима. (Ово је западни дио Фоче, гдје се налази кућа Соколовића). 5. Априла 1868 попови".

С друге стране — на почетном листу, исписано је врло замршено. И гдје будем написао знак *, то значи да је у оригиналу подвучено.

Исписано је слиједеће:

По ради чела да се даду чеље тилсуме што она хоће најприје набавити око ока ону кору обрезати ће око стоји па уз чеље укрити да се даду".

*

Друго да су снажне украсти јара(м) с волова с терина и са шпицама па метцути под полицу".

*

„Треће од магареце (магарице) мокраче па закувати брашна ражана па улиште залепити да се даду".

*

„Четврто пометину од кобиле и зиен од вучице зиен натнути на улиште".

„Пето о тућице (пчеле) у очи Ђурђевадне узми макасе па више улишча стрискај, друго челаде (чељаде) нека рече (:) шча стрижеш (?) — стрижем тућици крила (—) стрижи стрижи док острижеш (!) тое тилсум само три пута реци тако и одговори ти".

*

Кад се чеље покосе узми сто (столица се овамо назива сто) па изврати у вланику (у уљанику) ноге у небо а макасе расклопи метни на сто расклопене пах и окрени челама врх зб(о) жном помоћи стаће".

На другом листу с десне стране покрај апостола написано је дужином листа слиједеће:

„От чела када туђе чеде налазе (пальегну) а ти сасади мотика (у) и секира (у) па на длето намести ушице први крај окрени улишчу а са задњега краја улећу туђице ни една се не ће вратити своме увланику тое збожжиом помоћи лиек оне ће чеде припитомити се с твојем челама".

Ово о пчелама једва сам могао прочитати, и ово не изнојим поради важности, колико ради тога, да се види, до какве будалаштине доводи много празновјерство и чварање!!.

На задњем одвалењом листу записано је замршено: „Нека се зна шчо се нађе суда мана(с)тирские прьво два казана велика и двие сиње и два бакрача мала и три те(нь)чере и три ћасе и петнаесть сахана и тепсиа и то однесе никола у тушимлу на аменеть (аманет) Божи и оста у николе осамнае(с)ть ока меди шпо (свако слово: **о** написано је овако ⁓) за осамнаесть гроша шпо (18½) а друге суде све донесе".

Испод овога, друга је рука писала слиједеће: „Сиа књига зовоми глаголеми хапостол царкве косорићке су храм иже вьсти (светог) оца нашего арћепа и чудотворца Христова Николаја потписах аз ѧ иерей попъ лако от куча от Х(рис)та Б(ог)а ѧѱоз (1777).

Испод овога трећом руком, а крупнијим словима: „Нека се зна Радоичине надиде до ђурђева дне ѕї (16) дана па ѯ (4) дана покрива кућу па у гори (планини) ѯ дана па ѯ дана улишча (улиште за пчеле) градио и дао сам му ѯ (14) ока вина с мешином, а ѧ (40) ока јечма па ѩ (22) оке шеница за карловаць па цаницку (цванцику) па ѳ (9) пара за шербета рикунь".

Гдје је и кад писан овај апостол, нема забиљежено!

VI. Лист.

Међу србуљама у истог *Сима Соколовића* нађем један задњи лист од неке србуље сам за се. Са свијех је страна подеран.

С предње стране при дну, написано је лијепим рукописом, са врло ситним словима. Свака ријеч састављена је једна с другом, но ја ћу их одвојити:

„† ѣ ѣ да прости старца ѳосифа зашчо мѣ углѣдуеше даконшио(м)" :. —

С друге стране, опет истом руком написано је: „† вь лѣтѣ ѧѕѯѳ (7028) (од Хр. рођ. 1520.) єьписа єѣ сиа книгы, трудо и подвигоѡ, дховникь Дионисіе: —

Испод овога одмакнуто је један прст, па наставља:

„† Хѯ зачело и ко(не)ць ѣ (Господ) вѣлики и милосрьдъ вєѣхь милуе и спасе, своиѡ бѣствоиь и ни єдиному чѣку (човјеку) погибнути хотѣ єѣмь єіститисе. И вь разумѣ истиней прати. сіеи и помилуй раба сво смѣрѣнаго, Дионисна потрудивша се. вьспоминае боу(д)шчих бѣгь наслаж(д)єни и паки мало врѣменаго сего прѣхож(д)єния. Того ради подвизавєѣ исѣити (исписати) сіе книгоу :. —

При дну нацртан је квадратичан четверогао. У 25 малијех квадрата написано је по слово Ево овако:

ш	ѧ	ч	о	ѯ
ѧ	ѯ	і	и	о
ч	і	и	о	ч
о	и	о	ѯ	ѧ
ѯ	о	ч	ѧ	і

А испод овога пише крупнијим словима, а ружнијим рукописом:

„Сиа єловеса от бесного пьса напиши на киселу хлебу да га єь (једе) пре зоре и сольньица (сунца) и дайму не преиде одесет дана повеће".

VII. Пролог или Синаксар.

Печатан за вријеме *императорице Екатерине Алексијевне*, од Хр. рођ. 1779. г. индикта. ѓѣ. Мјесеца Децембра.

На првој корици при врху записано је замршено:

„Знано буди каеде би приеступ године отпада сниег по овие (Јованьудне) дне на уставке те би инсана телеф (пропаст) од Невесиња до Пиве 70 ньевша (лешева) све од снијега у Пиви и Дробњаку ни брои се не зна хайвана тако настотине и би божиће у єриједу" (године нема испод овога).

На другоме листу одмах при почетку, написано истом руком: „Пише Тимотие Соколовиић от рождества Б(о)га слова 1841".

Погрјешно је записано преступна 1841. год.

У средини ове књиге нађох једно писамце, ситно исписано на комадићу хартије:

„Љубезни брате Тимотије јављамо вама како смо фала Богу здраво само за Мару (ово му је била жена) хаста сваки дан часъ боле часъ хрђаво и мени се чини код моє памети доклень годъ се не напрти бремена Богъ ће дати да ој буде лакше за то брате јављамо вама како вамъ шалемо по нашему можку Сави едањ дукать за ваш трудъ шчосте се ви трудили. То ћете при-

мити ма зало млого акое мало ви ћете мени јавити то ние за плату могуће платити него за љубазь пиши ми мало писма по сани за више вам исима(м) сада шчо писати него вас братимски поздрављамо и вашу чесну фамилие Иово Иовичић 1855.

21. маја".

С друге стране на средини адреса је

„Господар Тимотие Соколовићу у Табаке".

Пошто су ова обојица отишли — Богу на истину — Бог да их прости! не ће сгорег бити, да речем: † Јово Јовичић био је намећу пријех трговаца у Фочи, а слао је новце дотичноме, да му отвара у књиге, ради болесне жене.

Овакве и подобне празновјерице треба искорјењавати, па сам с'тога и ово писмо преписао.

У нашем народу, има врло много празновјерица, које не доносе никакву корист, него једино штету моралну и материјалну. Моралну велим, пошто их има доста, те вјерују у моћ што-каквим гаткама, записима и т. д. И, ако се се случи да ће коме окрене на боље, мисли и вјерује, да су му чварања помогла; а ако ли му се окрене на горе, онда се тјеши ријечима: „*Тако Бог шћео*; *или нема му лијека!*"

Овако радећи омаловажава се наша вјера; омаловажава се наш српски поно̀с...

У материјалном погледу пропада народ, што дотични гатари и врачарице — просто народ гуле; немају образа ни стида! А, најпошље — шта видимо код гатара?

— Једино то, да су гатари и ништа друго!

Живе као надничари — „*дан за дан — систа за врат*". Ријетко је њих видјети, да су богати. Право је речено: „*Што је неправдом стечено, за час не стаје!*"

С тога браћо свештеници! устајмо против празновјерица у народу. Проповиједамо нашем — драгом народу моћ и силу Христове науке, па ће се тијем начином истријебити сваки куколь.

А то нам је велика дужност...

VIII. Осмогласник.

Међу старијем књигама у часног г. *Николе Поповића*, тетимског пароха нађем осмогласник, Србуљу из доба *Ђурђа Црнојевића*, па из првог листа преносим слиједеће:

„Повелѣнїем Гдⷭ ми гєѡргїа црноєвићкаѧ дрⷭ҇ка сїрѣчєнноѥ Мⷯкарїє, рожкодѣлисѧ сїѣ. прѣи всесвѧщєннѣмь митрѡполитѣ зетскомь кр҃ѡ клкⷭ҇мѣ. къ лⷯто. „ѕа҃ (7001.) кр҃ѣ сѧнц. ѳ҃. мⷭ҇ц. ѳ҃".

На првој корици написано је нечитко:

„Сиѧ книга изъ приве скорѣа Исаие Поповића и ткое отними (узме, присвоји) да моу е супарникъ сѣи Никола то писахъ ѣак вукашин вакто (љето) „ѕти (7308.) Сие правило вере и образ кротости".

На 14 листу, при дну записано је:

„Знано буди када дође време те изиђе од цара мухурџове у касабе ко ноће през писме и мухура главу свое одкупить не може: 1822 года тадаи беше на босни везиръ добарь шчо много сгуби аге и бегове и паше".

Пошто знам да су овакви Осмогласници, — који су писани за владе *Ђурђа Црнојевића* — описивани, ја овај не описујем.

IX. Еванђеље.

Дугачко 29 цм., широко 20, а дебело $5^1/_2$ цм. Ово еванђеље укоричено је у дрвене корице, а по њима кожа. На предњој корици урезан је крст са натписом: „Іс̃ Хс̃ Ній Ка".

На истој корици с друге стране, замршено је записано:

„Да се зна кад се уговори Илија и Марија да узме Марија оваца двадесет великие и петоро шилежи Илиј(и) и Андри и Милошу на трое како три брата стоку и млине (хаљине) и куће (куће) Или и Милошу половину и да да Илиа Мари кантар сира томе седок (свједок) и поп и тодор мили(ћ) и вукота навиђен писах за лето „ѕа (7201.)

Ово је заграђено са све четири стране линијама, испод кога стоји нацртана рука, а испод руке, опет ограђено линијама и у тој загради написано је:

„Да се зна кад се престави кнез вук батрићевић калето . . . з тисућчно (па одмакнуто стоји): и (ово ће бити 7215. само је погрешно забиљежено).

Испод овога написано је: иѣ лето (Ово ће бити 7255.) погибе сдинкир на требину".

Десно од овога записано је:

„Да се зна каде поп Ђурко даарова Милошу књиге — г (3) еванђелие и октои(к) и салтиер а он нему доламу чос".

Почетни лист овог еванђеља одвојен је, па пошто мислим, да многи од поштованијех читаоца овог листа, није имао прилике прочитати, ко је штампао и гдје, ово еванђеље — дивну Србуљу, износим, препис са почетног листа, на кога занима, нека прочита. Тамо стоји:

„Къ сѣи́дѣ́ѣ́ѕ ѝ прѣ́кѣ́ѓомѣ Бі́ѵ слава ѝ ѥ́ѵа́ѵі́ѣ́ дабѣромоу сѣ крѣ̀шити кѣ́ѕако дѣ́ло кѣ́го. Ѥ́же ѿніѣ́мъ на чинѣ́ѣмо тѣ́моу сла́ко ѝ дрѣ за кѣ ѥ́ѵѣскончѣ́чіѣ ѥ́ѵѣ́ѕы а́мі́нь“.∴ ∴ ∴

Довде је исписано црвеним мастилом па даље:

„Бѣ́говоліе́нѣ́мь ѩже къ троі́ци сла́кнмаго. Ѥл ѩзъ, ѯоу ра́вѣ і҃ѣ́рмонѣхъ Мѧ́рдарѣ́ роукодѣ́лнсахъ сѣ́ слѣ́ка ѿ жжелѣза ѝ мѣ́да ѝ пѣчаа сѣѵѣ́клнкымь трѹдомь ѝ подкнгѹмь. сѣкрѣ̀шихъ сѣ́ѻ сѣ́ѕѣ́ кнігъ гліѣ́мѣѕѣ тетреѣ́ѵгѣ́л.

Мѣюже ѩ҃нѣ́ ѩ҃скъзра́стнѣ́ ѩ҃старѣ́ѥ. Чьтоу́ще ѩ҃ли прѣ́кнсоуѥ́ѭще лѣ́ѵѣ́ра́ди ѵѣ́ѣ ѩ҃спра́кмнтѣ ѧ́ нѣкалнтѣ. Понѣже не нѣса дѣ́ѣ сѣ́ы ни а҃гѣ́ль нѣ роука крѣкина ѝ дѣ́ѣ ѹ҃нѣли ѿказани ѝ гѣ́кшни.

Тогда же къстѣ́чнимъ страна́мь ѿкладаѭщомоу. кѣ́ликомѣ цара́ тоу́рѣкомоу соу́лтанъ соуѵанимаоу∴ ∴ ∴ ∴ ∴

Сѣкрѣшнши сѣ сіѣ́ сѣ́ы ѝ кѣжѣ́сткнѣ́ кнігы прѝ хра́мѣ сѣ́го кѣзнѣсе́нїа ѥ́же ѥ҃ѣ мрькшнна цѣ́ркка. кѣ подькрі́лѣ Чркнѣ́ горы. ѵкѣ́кто ѣ҃е (7070.) крѹ́гъ слѣ́цоу. ѓ҃. лоуны а҃. мѣ́ца ѩ҃нѣа ѣ҃д. дѣ́ь. а҃ѩже ѿчьстякомъ ѿрекѣ рѣ́комѣ́ дрина“

Ово је довде написано црнијем мастилом, само четири почетна слова и година црвенијем. Испод тачки написано је у једном ретку, црвенијем словима:

Сла́ѵа сѣкрѣшнтелю́ Богъ нашемоу кѣ ѥ́ѵѣкы а́мнкъ.∴

Испод овога рукописним словима: „Сію књигу купи ранч ивановић са братом да служи у храму рожда(с)тва пречисте бце (Богородице) да служи за душу њих (њихових) родитель за спомоник раб(а) божиега ивана и подручја его рабу божје Ерину Б̃ (Бог) да их про(с)ти њих д(у)шу некае на славу бу (Богу) и троици с(ве)тоѣ — амин“.

На задњем листу еванђеља св. Матеја, записано је:

„Годи (Господи) оружие на диавола кресть твои дала еси нам трепешчуть бо и трасетсл нетерпла возирати на силу его мко мертви воставлаетъ и смерть упразниль сего ра(д)и поклањемсе погребение твоему и востание Леонти 1800. нени 3. у планини радонни написа“.

Ово је писано за вријеме неке узбуне, у планини *Радоњи*.

Код зачала 39. еванђеља св. Луке при дну записано је:

„1800. на ово времено Леонти у силна („авгариана“. Ова је ријеч превучена мастилом). на престолу султана Селима“.

На задњем листу при дну записано је:

„да се зна кад се подиели вукота и илна абратом и сандрином и наје се дута илада асприх — и дах и даше вукоти кулу и кучиште код куле и врит (врт) о(д) пута а да плати дуга — илада — и дах шчовиште ће буде дуга, да илна плача два талнера“. Још имају двије ријечи, које се једва могу видјети, па даље наставља на истом листу уздуж и попријеко: поп вук томсе сведок вук батричев и сдимир и гаоро (Гавро) попов и адрны драшков и никола иванов и петар калабић мнат милошев иваниш вушовић вале(то) „ЗСІѢ (7215.)“. На задњој корици исписано је: „Сна книга божествено Евангелие попа: Ђорђие“. Према овоме ситним словима: „Поп Ђуркова лето „ЗСІѢ (7212). На крупнијим словима:

„Да се зна, кад се родих Ђурко на „ѦХІІЗ (1687.) ноемприа“.

Испод овога: „Да се зна каде паде асан алибег боселмаи паша дурниш алибеч зворнички алибеч скритички алибег — на лето „з тнсушчно“. Испод овога стоји: ѕ҃ѓ (то ће онда бити 7203. год.) тога лета дасло главарину никшић“.

Ово Еванђеље налази се у часног госп. Николе Поповића.

Фоча — на Херцеговини 1894. год.

РАЗНО.

Јавна благодарност. Лањске године послали смо исказ добровољних прилога са именима дарователља — оснивача „фонда српско-православне школе у Добоју“, који је штампан у 7. и 8. св.

„Б.-Х. Источника“ пр. год., а сад смо у положају, да јавимо, да је наш школски фонд знатно повећан закладом од 5000 фор. АЕ. и М. Добробосанског, Високопреосвећеног господина Ђорђа Николајевића, који тим чином показа и опет своје жарко родољубље према светињама нашим: вјери православној и народности српској, на чему Му потписана општина овијем путем изриче најтоплију благодарност са том срдачном жељом, да Господ Бог уздржи Његово Високопреосвештенство, добротвора Митрополита госп. Ђорђа Николајевића још много и дуго у крјепком здрављу, на дику и поносе, срећу и спас свете нам цркве православне и школе српске.

Овом приликом можемо Вам јавити и то, да је општина почела зидати једну зграду са 18 соба (ходаја) у вриједности од 7000 фор., која ће се изнајмљивати, те приход исте употребљавати на покриће расхода српско-православне школе и цркве у Добоју; зграда се прави из школског фонда, а носиће наслов: „Задужбина АЕ и М. Д. Б. добротвора Ђорђа Николајевића“. Тај наслов општина је дала новој згради из превелике захвалности према свом највишем добротвору, јер због Високопреосвећени госп. АЕ. и М. Ђорђе Николајевић јесте крајеугални камен наше српске школе у Добоју, а и многих других.

Да би и потомство ове општине имало лик свог највишег добротвора, и као таквог вазда га се са благодарношћу сјећало, дали смо израдити портре добротворов, који ће стајати у општинској соби.

Осим тога приложише добровољно нашем „Школском фонду“ ниједећа госп.: по 10 фор.: Симо Марковић из Добоја, Стеван Х. Стевић из Грачанице, Митар Недић из Добоја; по 1 дукат у злату: поп Коста Анђелић из Церовице и Благоје Никковић из села Станова; по 5 фор.: прото Х. Теодор Илић из Тешња, Перо Недић из Добоја и Гајо Николић из Липца, у све дакле 51 фор. а. вр., на чему им снима најтоплије благодаримо.

Српско-православна црквено-школска општина.

У Добоју, 30. августа 1884.

Перовођа: **Ј. Врањешевић**, свештеник.

Предсједник: **Игњат Трифковић**.

Чланови:

Ристо Ј. Петровић, Васо Ивановић, Петар Ђурић, Васо Мунишић, Симо Танасић.

Јавна захвалност. Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину изволјела је најмилостивије овој св. обители — манастиру Житомислићу даровати 2 потпуна свештеничка одијела од најскупоцјеније материје, све чистим златом извезена.

Овим красним и скупоцјеним даром, окитила је висока земаљска влада ову чувену српску светињу, а осим тога изволјела је високо — иста и ново-сатрађени звоник украсити, даровавши дивно израђено звоно, тешко 645 килограма, а у вриједности од 1000 форинта а. вр.

Примање, као и осљећење ових драгоцијених дарова, извршено је најсвечанијим обредом св. цркве у присуству поклавитог госп. котарског престојника Антон пл. Драганића и многобројног српског народа.

Потписана управа, сматра за своју прву и најсветију дужност изразити овим путем у име своје, као и у име свега народа, припадајућег овој парохији, дубоку захвалност високој земаљској влади, као топлој заштитници и високој добротворци ове св. манастира, украшујући га узвишеним даровима.

Шаљући топле молитве пред Пријесто Свемогућега за здравље Његова Величанства цара и краља Фрање Јосифа I., кличем захвално с народом: Живило Његово Величаство, наш премилостиви цар и краљ Фрањо Јосиф I. Живио!

Живила висока земаљска влада! Живила!!!

Управа српско православног манстира

у Житомислићу, 17. августа, 1894.

Архимандрит:

Симеон Тодоровић.

Исказ добровољних прилога, Срба Американаца, за градњу нове српско-православне цркве у Љубомиру. Колико ова браћа наша Американци симпатишу напрам православне вјере, своје домовине и милога нам Сриства, при свему томе што су од нас мјестом тако удаљени, лако се може видјети из доље наведених прилога за градњу нове цркве у похвалу светих апостола: Петра и Павла.

Заузимањем вриједног и заслужног Србина Јове Ђурића, родом из Крушевице, који је више година пробавио у Америци, и по повратку своме настанио се у Љубомиру, — мјесту на коме небијаше српске цркве, а познавајући добро прошлост Љубомира, у коме се налазе развалине српског манастира, породи се у њему племенита и богоугодна мисао да на развалинама старе

цркве подигне опет нову, у којој би се вјековима свршавала бескрвна жртва, и узносиле топле молитве престолу небеснога Творца.

Замисао Ђурића била је добра и племенита, али је њему требало привести у дјело. Као познаник Срба-Американаца, са којима је више година боравио открије им своју замисао и племениту намјеру замоливши их да притеку у помоћ својој браћи у градњи цркве. Молба његова добила је повољна одзива, дарovавши за градњу цркве добровољне прилоге сљедећи:

Јово Ђурић, (у талијерима) 60; Мара Ђурић 10; њихов син Радован 11; Гаврило Тркља 20; Душан Тркља 10; Панто Аћимовић 12; Тодор Тушуп 10; Ђуро Елаковић 10; Лука Ђерић 10; Глиго Лазаревић 8; Мићо Рађен 5; Петар Терзић 5; Марко Мишевић 2; Никола Јеремић 3; Јово Косић 2; Анто П. Србиновић 2; Косманца Кортис 1; Ваде Радмиловић 1; Роко Грк 1; Мићо Петровић $^1/_2$; Петар Антуновић 1; Мићо Познановић 1; Петар Ковачевић 1; Димитрије Зала 1; Ђуро Радмиловић 1; Мато Лепетић 1; Антун Белевужа 1; Саво Самарџић 1; Антун Живановић $^1/_2$; Иван Антуновић $^1/_2$; Иво Зелен $^1/_2$; Урош Ђурић 1; Андро Крагић $^1/_2$; Голдо Ђурић $^1/_2$; Никола Парије 1; Милош Мандић 1; Лазар Ђурић 1; Адам Врчевић 1; Петар Бердовић 5; Васо Петковић 5; Михаил Прибишић 1; Саво Терзовић 1; Јован Лепетић 1; Мићо Гојковић 1; Мићо Ротовић 1; Андрија Шкеро 2; Андрија и Спасоје Јовановић 3; Милан Радановић 1; Драго Лучић 1; Стево Геруновић 1; Никола Обрадовић 1; Лазар Јовановић 2; Крсто Вучиновић 2; Ђан Санто 1; Мимо Кортис 1; (све у талијерима).

Из горје наведених прилога, а уз припомоћ наше браће Љубомираца, који нешаљише моралне ни материјалне снаге, подигла се и довршила нова црква, коју је Његово Високопреосвештенство госп. митрополит Серафим освештао дана 14. јула ове год., посветивши је у славу и част светих апостола Петра и Павла.

У Мостару, 11. августа 1894.

Из канцеларије српско-православне АЕ и Митрополије Херцеговачко Захолмске.

Јавно признање. Доље потписана српско-православна црквена општина, наручила је за своју цркву код госп. **Петра Николића**, трговца у Загребу, иконе за иконостас, па му ми са наше стране овиме најављујемо, да смо, што се тиче рада, потпуно задовољни, не само у солидности и слагању боја, него и у тому што иконе сасвим одговарају православному стилу и — за то му остајемо увијек признателни.

Српско-православна црквена општина.

У Отешићу, 15. јула 1894.

Григорије Стојисављевић,
парох и прота.

Томо Катић, Глишо Тривуновић,
тутори.

Исправак. У свесци VIII. овога листа (за август) ов. г. на 314. страни, у књижевним вјестима, а код приказане књиге: „*Историја српске православне цркве од прилике десетина VII. в. до наших дана*“ изостало је, а треба одмах послије тих ријечи да дође: *Написао Никифор Дучић, архимандрит* — што се овијем исправља.

КЊИЖЕВНЕ ВИЈЕСТИ.

Платонови апостоли и еванђеља. У VIII. свесци „Босанско-Херцеговачког Источника“ од ове године приказана је књига: „Апостоли и еванђеља празнична и пеђељна преко целе године, на српски превео † Платон Атанацковић бивши епископ православне цркве у богоспасајемој епархији Бачкој. Прегледао и поправио оба текста протојереј Гаврило Боларић катихета сарајевски. Панчево 1894. Наклада књижаре Браће Јовановића“.

Та књига изишла је онијех дана из штампе, те како носи и моје име на себи, треба да и ја, као трудбеник на њој, коју ријеч проговорим.

Читаоци цијењеног листа „Српског Сиона“ сјетиће се оног мога чланчића у његовом 29. броју од 1892. године, под насловом „Наше наставне књиге“, гдје у главнијим потезима разложих оскудицу у нашим њеронаучним учебницима, што се огледа у несретним катихизисима, Литургици, Догматици, Моралци и т. д. а нарочито у посве погрешним апостолима и еванђељима, редигованима по блаженопоч. владици Платону за наше школе, а толико пута прештампаваним и од три издаваоца до сада издаванича. На сам том приликом упозорио наше духовне власти, да се постарају да дођемо час прије до што цјелисходнијих учебника, а књижаре наше позвах да се при штампању тих школских књига чувају словничких погрешака, нарочито код словеског текста,

да се ученици не би *саблажњавали* у граматичкој и стилистичкој својој вјештини, читајући овако *унакарађене* књиге.

На скоро иза те моје критике тијех књига добијем позив од родољубиве штампарије Браће Јовановића из Панчева, да се примим прегледања и дотеривања „Апостола и еванђеља Платонових“, кад сам их већ огласио за несходне, па ће их они тако дотеране препштампати дати. Ја се радо примих понуде те, јер знадох, каке ми муке задаваху „Апостоли и еванђеља“ до сада редигована и толико по школама нашима раширена, кадгод их дадох ђацима својима у руке. И ево сад их има народ наш прерађене и дотеране, и ако са незнатним ситним погрешкама, без којих овако књиге и при највећој пажњи бити не могу.

С тога препоручујем горе споменуту књигу сваком брату Србину, а нарочито нашим српским школама, као далеко савршенију од осталих књига њене врсте, да је набаве за ђаке наших школа, а и иначе за љубитеље св. Писма. При свем толиком трошку и труду исту је цијену придржала тој књизи честита књижара Браће Јовановића. 75 новчића. Иконице су у њој задржане оне досадање, ма да их ја у свему не одобрих; само сам их друкчије разредио.

А сад нека приме г. г. Браћа Јовановићи моју захвалу на тој готовости и пожртвовању а смијем ријеч и захвалу мојих бивших ученика, који су ме баш и потицали на прерађивање те књиге, а нека остану у увјерењу, да су лијепу услугу тијем учиним просвјети нашој, али нека се не задрже само код ове књиге, но нека наставе и код осталијех, да ће лијеп спомен оставити потомству нашем.

У Мохачу, о мајци Анђелини 1894.

Гаврило Бољарић,
окружни протa мохачки.

„Хришћанске врлине“, *намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.* Превео и попунио: Јован Петровић, катихета и професор на кр. вел. гимнасији, кр. вел. реалци и учитељској школи у Загребу, штитеј црногорског ордена књаза Данила I. Препштампано на „Босанско-Херцеговачког Источника“. Сарајево, прва српска штампарија Ристе Ј. Сазића, 1894. Цијена 40 новч. а. вр. Може се добити ова књижица код уредништва „Источника“. Ова књига обухвата 186 страна средње осмине, са овим садржајем: Мало предговора — 1. Вјера — 2. Нада — 3. Љубав — 4. Кротост — 5. Мудрост — 6. Уздржљивост и трезвеност — 7. Тутљивост — 8. Правда — 9. Поштење — 10. Штедљивост — 11. Богобојажљивост — 12. Смјерност — 13. Трпљење — 14. Милосрђе — 15. Породичне врлине — 16. Учтивост, пријазност и готовост помоћи ближњему — 17. Гостољубивост — 18. Захвалност. — 19. Поучавање — 20. Миролубивост — 21. Јунаштво. Писац у предговору вели ово: „*Не будите неразумни, него познајте шта је воља Божија* (Ефес. 5, 17).

„Кућа, школа и црква јесу темељац камен у згради религијозно-моралног живота сваког Хришћанина. То су три фактора, који треба да воде човјека циљу његова живота. У кући — родитељи, у школи — учитељ са свештеником, а у цркви — опет свештеник, треба „благовремено и безвремено“ да упућује човјека да „не иде по тами“, да „не чини дјела мрака“, него да живи и ради тако, „да се виде добра дјела његова и да се прославља Отац наш, који је на небесима“.

„Но под теретом домаћијех брига и у вртлогу свјетскијех догађаја, много се што-шта од науке, добивене од матере, школе и цркве, извитлави и поће кривијем путем тако, да човјек често заборавља на дужности своје, оглушује се гласу савјести своје, гласу цркве своје, која га као добра и брижна мати призива к себи и упућује, шта треба да чини, „да наслиједи живот вјечни“, па тако многи „ходи по тами“, занемарује своје хришћанске дужности, изгуби пут, којим треба да иду к циљу своме, и тако се удаљава од Бога и губи наду на вјечни живот. Ко један пут поће странпутицом, тога је тешко на прави пут извести; и благо ономе, ко се за времена прене из гријеховна мртвила, тај је спашен.

„Разни су путеви и начини, којима се може човјек упутити и поучити да позна и врши своје дужности према Богу и ближњему, но ништа на њега не дјелује, као жива ријеч. А гдје ће он чути ту ријеч? Гдје — ако не највише у цркви. Цркве су наше недјељама и празницима, а у некијем крајевима и сваки дан, отворене, служба се Божија служи; народ наш српски особито воли цркву своју, али — ево жалости — народ наш слабо похађа цркву своју, не слуша гласа цркве своје, па за то се и налазе код њега таке навике, које га тако понижавају, да он више пута нема ни права звати се не само Хришћанином

него ни човјеком, који је створен по образу и подобију Божијем.

„Но поред живе ријечи много користи и добра књига, у којој је жива ријеч на писмено стављена, и која остаје на вјечита времена.

„Знајући да су се код нас Срба одомаћили којекакви туђи обичаји и навике, као и то, од какве је важности поучна књига у опште, приредих ти, мила Србадијо, ево неке „*Хришћанске врлине*“ у српском пријеводу, и предајем ти их у књижици у руке са жељом, да „не будеш неразумна, него да познаш што је воља Божја“, да их кад год доспијеш, у радни и свечани дан, у часовима одмора, прочитаваш, и да се поучаваш, шта ти треба чинити и чега се клонити.

„Свака врлина изнешена је у чисто православном духу, а гдје је умјесно и потребно било, осврнуо сам се на добре и зле стране из живота народа српскога, да се одмах види, у колико испуњавамо или гријешимо против ма којој врлини.

„Још сам се трудио, да ми језик што чистији буде; а ако се наће случајно која погрешка — исправи је „а не куни, јер не писа дух свети, ни анђео, но рука немоћна и дух грјешан“....

Ми ову књигу топло препоручујемо српској православној омладини, којој је и намијењена, те да читајући исту утврди се у хришћанским врлинама у њој изложеним. II.

„**Чудеса пресвете Богородице**“, с кратким поукама написао: Игуман Дионисије Микочић, управитељ манастира Бање у Боко-Которској (у Далмацији). Књига прва. Прештампано из „Босанско-Херцеговачког Источника“. Сарајево, прва српска штампарија Риста Ј. Савића 1894. Књига обухвата 112 страна сред. осмине. Цијена је књизи 25 новч. а. вр. може се добити ова књижица код уредништва „Источника“. Садржај: 1. Неколико ријечи унапријед — 2. Чудо прво. О осљепљењу и излијечењу руку Литонија Јевреј-ина — 3 Чудо друго. О жени, која је рађајући умрла, мртва дојила дијете, а послије године васкрснула — 4. Чудо треће. О корисном при-вођењу Јована Шавца — 5. Чудо четврто. О излијечењу надуте жене — 6. Чудо пето. Како је слијепац прогледао — 7. Чудо шесто. Како се пар Лав премудри излијечио водом са живоносног источника — 8. Чудо седмо. Како је Тетал воскреснуо водом са живоносног источника 9. Чудо осмо. О св. Роману слаткопјевцу и списатељу кондака — 10. Чудо девето. О излијечењу очију — 11. Чудо десето. О излијечењу Саве Куштрова — 12. Чудо једанаесто. О чудотворној икони пресвете Богородице у Миасијској обитељи — 13. Чудо дванаесто. О покрову пресвете Богородице — 14. Чудо тринаесто. О излијечењу руке св. Јована Дамаскина — 15. Чудо четрнаесто. Како је св. Јован Дамаскин почео пјевати прекрасне пјесме — 16. Чудо петнаесто. О часној хаљини пресвете Богородице — 17. Чудо шеснаесто. О излијечењу руку галилејске царице — 18. Чудо седамнаесто. О излијечењу очију кнеза Романа — 19. Чудо осамнаесто. О болести и излијечењу руке Хрисанта јерусалимског патријарха — 20. Чудо деветнаесто. О св. Григорију неокесаријском архијепископу и чудотворцу — 21. Чудо двадесето. О невјерном другу. Писац у предговору вели ово:

„Пружам ти Хришћанине ову књижицу, с топлом жељом, да ти буде на корист и спасење.

„Ако Богу буде мило, и још ћу ти пружити бар двије овакве књижице, а можда и више.

„Пружајући ти је, препоручујем ти, да не посумњаш у истинитост и могућност пресвете Богородице, да ти не буде супарница на страшноме суду.

„Помисли, кад су Божији светитељи учинили, и чине с Божијом помоћи, небројена чудеса, колико може више учинити пресвета Богородица, јер Она је виша од светитеља, часнија и славнија од Херувима и Серафима.

„И сва небесна војинства стоје Јој на услузи као Госпођи, Владичици и Царици сваке ствари; као пречистој и преблагословеној Богородици свагда Дјеви Марији.

„И вјерујући, по Господу љубезни брате Хришћанине и Србине, и сестро Хришћанко и Српкињо, да је Она свемогућа код Сина Свога Господа Бога и Спаса нашег Исуса Христа.

„А о томе немојмо сумњати, јер св. Писмо вели: Који се сумња он је као морски валови које вјетрови подижу и разбацују“[1].

„А за оно што нам није Бог дао да дознамо, примимо савјет Гете-а, који вели: „да је најљепша срећа човјеку кад мирно поштује што умом немоћне докучити“[2].

„А сва чудеса пресвете Богородице, не би могли лако избројати ни сами свети Божији анђели.

[1] Јак. 1. 6.

[2] Spr. in Prosa III. 302.

„А ова чудеса што ти моја љубав пружа, написала је моја грјешна десница, из неограничене љубави и благодарности према пресветој Богородици, за Њезина превелика доброчинства.

„Извори с којима сам се служио јесу:

„Житїя скатицъ.

„Книжки иллюстрованнаго жърнала Рѣскїи Паломникъ на 1889. годъ. книжка III.;

„Чѣдеса прескатыя Богородицы прекедѣнныя съ греческагw Ѥ̈кентїемъ Ракичемъ Фенечкимъ, ѣфимерїемъ церкве славено сербскїя храма скатаго Спиридѡна чѣдотворца къ Трїестѣ сѫщыя. На захтеваньe Г. Ѳомы Милиновича кѫпца и гражданина Трїестинскагw и ѣгожe ѣждакденїемъ на тутъ издата.

„Писано къ Трїестѣ, 1808. лѣта, мѣсеца іанивaрїа 24 начатw, февраріа же 11 ѡкончатw.

„Настоанїем 8 тупографїи, Їерма Спиридѡна Рафаиловича ѿ Пашровичъ.

Къ Венецїй „при Господнихъ Пани Ѳеодосїо 1808“.

„Пѣшеходца Василїа Григоровича — Барскаго — Влаки — Јлкова, Уроженца Кїевскаго, монаха Антїохїйскаго, пѣтешествїе къ скатымъ мѣстамъ, къ Европѣ, Азїи и Африцѣ находящимся, предпрїатое въ 1723. и окончанное въ 1747. годѣ. имъ самимъ писанное, нынѣ же нанждакденїй иго свѣтлости кнаѕа Григорья Александровича Потемкина, для пользы общества изданное въ свѣтъ. подъ смотренїемъ надворнаго Совѣтника, правящаго должность Директора надъ Новороссїйскими училищами, Кольнаго Россїйскаго Собранїя при Императорскомъ Московскомъ Университетѣ и Кольнаго Економическаго Общества къ Санктпетерѕбургѣ члена Василья Григорьевича. Рѕбана. Къ Санктпетерѕбургѣ при Императорской Јкадемїи Јвкъ 1778. года.“;

„Књижевни радови Никифора Дучића Архимандрита. Књига I. У Београду штампано у штампарији краљевине Србије 1891.

„Животопис пресвете Богородице“ ког је по књизи: „Сказанїа о земной жизни прес. Богородицы“ написао г. Михаило АЕ. и Митрополит српски. Издање и штампа А. Пајевића, у Новом Саду 1886. године.

Првијех 7 чуда штампао сам у цетињској Просвјети[1]).

„Кратко моје поучење под сваким чудом, додао сам с највишом жељом, да ти буде од онакве користи каква ме је, из љубави према твојој љубави, побудила и дала одважности на тешко предузеће.

„И молим твоју љубав да ову књижицу примиш са љубављу каквом ти је моја љубав пружа.

„И молим љубезни по Богу брате Хришћанине — Србине и љубезна сестро Хришћанко Српкиње, да љубав ваша надвиси моје недостатке; и да се за моју грјешност самном помолите пресветој Богородици, да ми за њих, не буде супарница на страшном суду.

„И кличући, нека је Господу Богу: част, слава, и држава, пјевајмо пресветој Богородици:

Кладичице прїими молитвы рабѣ твоихъ, й ѩзыки нѣсъ ѿ скаѣихъ нѣждъ и печали. (Богор. осми глас“).

* * *

Има на жалост људи којима „чудеса пресвете Богородице“ спадају у врсту легедарних прича. Ако појединци тако мисле и изражују се, ми свештеници не морамо дијелити њихово мишљење. Па и нека би биле, рецимо „саме легедарне приче у прози“ зар нијесу од многе веће благодати по наш народ, него много идеалистични и легедарни причо и романа, што се у наш народ уносе? Они слабо доприносе облагорођењу нашег народа, шта више многи му иду на ушрб! А кога ће „Чудеса пресвете Богородице“ завести на криви пут? Камо среће, да чудеса пресвете Богородице замјене оне суване љубавне шкандале наших сестара, које кроз многе разне приче и романе, добијају; помућује им свијест грјешним умишљајем, — те у некој боној трзавици проведу дуге зимске ноћи.

Чудеса пресвете Богородице имају други и баш најљепши задатак. Она женскиње упућују на одржање достојанства у процијеђеној чистоти која увишује карактер; једном ријечју сваког упућују на врата необровног града, која се отварају небеским кључевима. Треба се осврнути на живот појединијех, који се спомињу у чудесима, па ћемо видјети да се њихова историја несудара с односним чудом! Сваки који буде читао ову књигу биће испуњен ијером у могућство ових чуда, и дубоко се клањавати успомени онога, ко их је прибрао и превео.

Наше је скромно мишљење, да су ова чудеса имала утицаја врло похвалног на наше претке, и да могу бити од таквог и данас нашем народу, те за то је сваку хришћанској кући најтоплије препоручујемо.

П.

[1]) Свеско: X. XI. и XII.. год. I, 1889.; Св. I, II. и III. година II. 1890.

РУКОПОЛОЖЕНИ КЛИРИЦИ
херцеговачко-захолмске митрополије.

Видак Вишњевић из села Вишњева (котар гатачки), свршени богослов, српско-православне богословије у Рељеву, рукоположен је 30. новембра 1891. за ђакона, а 1. децембра и. г. за свештеника, и одређен је на парохију Домрчку у гатачком протопрезвитерату.

Теофан Рудан, монах манастира Завале, рукоположен је 6. децембра 1891. за ђакона, а 8. децембра и. г. за јеромонаха, и додијељен је братству истог манастира.

Јово Мостарица, из Пољица (Попово, кот. требињски), свршени богослов српско-православне рељевске богословије, рукоположен је 1. јануара 1893. за ђакона, а 3. јануара и. г. за свештеника. Одређен је на парохију туљанску у требињском протопрезвитерату.

Јован Ивковић, из села Границе, (котар билећки), свршени богослов српско-православне богословије рељевске, рукоположен је 17. јануара 1893. за ђакона, а 18. јануара и. г. за свештеника, и одређен је на парохију дабарску у столачком протопрезвитерату.

Марко Поповић, из Пљеваља, свршени богослов српско-православне рељевске богословије, рукоположен је 25. јула 1893. за ђакона, а 29. јуна 1894. за свештеника, и одређен је на парохију жиљевску у протопрезвитерату невесињском.

Ристо Терзић, из Берковића (кот. столачки), свршени богослов српско-православне богословије рељевске, рукоположен је 3. септембра 1893. за ђакона, а 8. септембра и. г. за свештеника, и одређен је на парохију улошку, у протопрезвитерату невесињском.

Стеван Шиниковић, из села Борака (котар коњички), свршени богослов српско-православне рељевске богословије рукоположен је 17. октобра 1893. за ђакона, а 18. октобра и. г. за свештеника, и одређен је на парохију бјелопољску, у протопрезвитерату мостарском.

Томо Братић, из Фојнице (кот. невесињски), свршени богослов српско-православне рељевске богословије, рукоположен је 8. јула 1894. за ђакона.

Јосиф Кочовић, из Фоче свршени богослов српско-православне рељевске богословије, рукоположен је 17. јула 1894. за ђакона, а 20. јула исте године за свештеника и додијељен је своме оцу за помоћника, на лучко-мрежичкој парохији, који ће уједно вршити учитељску дужност у Фочи.

ПРОИЗВЕДЕН.

Илија Инђић, синђел и управитељ манастира Озрена произведен је од Његовог Високопреосвештенства госп. митрополита Ђорђа Николајевића на дан 15. августа ове године у цркви манастира Озрена на стёпен *протосинђела*.

УМИРОВЉЕН.

„Сарајевски лист“ у своме 109. броју од 7. (19.) септембра ове године доноси, да је Високо ц. и кр. заједничко министарство ставило професора и привременог управитеља православне богословије у Рељеву *Тому Алигића* у стање мира, а управа заводска повјерена је до даље одредбе професору реченог завода *Филипу Милошевићу*.

ОДЛИКОВАН.

„Сарајевски Лист“ доноси у своме 111. броју ове г., да је Његово цар. и краљ. Апостолско Величанство благоизволило је превишњим ријешењем од 20. августа 1894. премилостиво подарити *архимандриту и игуману манастира Житомишлића*, у Херцеговини, *Симеону Теодоровићу*, витешки крст ордена Франца Јосифа.

ЧИТУЉА.

Глигорије Новаковић,
парох буковачки у протопрезвитерату петровачко-уначком,

био је од више година слабога здравља, које га је пошљедњих дана изнемогло и болест га тако обрвала, да је на 21. јула о. г. сасвим пао те је након осмодневног боловања између 29. и 30. јула у 12 сати ноћу у вјечност се преселио.

У недјељу 31. јула изјутра падаше врло лијепа киша, која управо у 2 сата по подне тога дана, кад бијаше и спровод одређен потпуно престаде, те цијела природа потпуно изгледаше,

као да и она сама тугу проводи а послије земља се осмјехиваше, као да неку радост показује што опет прима к себи од ње створено.

Спровод је текао у потпуном реду при коме је учествовало свештенство са многобројним народом не само из парохије буковачке него из парохије петровачке.

У цркви колуњићкој тијело покојниково опојано је од дотичног надзирателя К. Новаковића и помоћника му П. Новаковића, са још 6 свештеника протопрезвитерата овога, а на име: Н. Илаковића из Бастаса, Ђ. Зорића из Пркоса, Д. Ђуркуса из Вођенице, А. Бањца из Г. Врточа, М. Кецмана и Давида Прошића оба из Смољана.

Пошто народ није могао у цркву стати, кога је више од 3 части на пољу било, то је на гробу а не у цркви надзиратељ држао надгробно слово[1]).

По овоме мртви остатци покојникови сахрањени су у гроб покојног оца му свештеника Јевтимије, који је још у 1849. г. у вјечност се преселио.

Покојни свештеник Глигорије Новаковић, родио се је у Колуњићу 25. јануара 1833. год. а рукоположен је за свештеника од блаженопочившег митрополита Игњатија 1864. г. у Сарајеву.

Осим прошлог устанка, кроз које је пријеме био у Далмацији а неколико и у Лици, све вријеме свога службовања свештеничког провео је на парохији петровачкој са покојним му стрицом протопрезвитером Василијем.

Велецијељеним ријешењем високопречасне српско-православне АЕ. М. конзисторије у Сарајеву од 25. јануара 1891. бр. 186 буде одређен на парохију буковачку, коју је све до смрти служио.

Да је својој свештено-пастирској дужности тачно одговарао и тим, а и својим добрим понашањем љубав парохијана, као и свештенства овдашњег задобио, види се и отуда што је мноштина народа и 8 свештеника на спровод му дошло да му мртве остатке до вјечне куће допрате и пошљедње збогом рече.

Иза покојника остала је једнница му кћи већ удомљена.

Овом приликом не могу пропустити а да не изнесем врлину свештенства протопрезвитерата петровачког, која се састоји у љубави и слози међусобној, којом управо (што и треба) предњаче својој словесној пастви, а то се види и отуда, што су сви, којима су околности допустиле и који су позиве благовремено добили, дошли да пошљедњу пошту одаду своме у Христу брату.

Љубав свештенства према покојном свештенику Глигорију Новаковићу очитује се и са тим што ни један не хтједе награде за труд, па и ако им је понуђена била — примити, за које им срдачно захваљујем.

Петровац, у августу 1894.

К. Новаковић.

Димитрије Дукић,
парох добрљивски, у костајничком протопрезвитерату

рођен је у селу Миљевићима (кот. Бос. Градишки) 23. априла 1834. г. Рукоположен је за ђакона и свештеника 28. и 29. септембра 1874. у Бањојлуци од митрополита Паисије. Умро 10. августа 1894. у Бос. Костајници код своје куће.

Администрација на упражњеној парохији повјерена је протопрезвитеру Јовану Зечевићу и пољавничком пароху Ђорђу Лазаревићу.

[1]) Види надгробно слово у овом листу на страни 344. Уредништво.

ОДГОВОРИ УРЕДНИШТВА.

Високопреч. госп. П. Петран. Плавно. Ми нијесмо пријатељи у ономе ни какве полемике, а најмање очаке природе, те с тога Вашу најаву, која би изазвала препирку, нијесмо могли ни штампати. Са изразима доношењима, које Ви подвргнасте своје критици, не само да се не слажемо, него шта више и осуђујемо, ако су злонамјерно написани, и ако се тим хтјела бацити мрља на кога не заслужена сјенка. Толико у одговор Вашега умирења ради.

Јером. Симеону. Примили смо — увртићемо.

Сим. Аран. Земун. Када ред дође увртићемо што сте послали. Према обећању пошаљите и што оригинално. Лист Ће вам се слати.

Поп Милош Вслимировић. Ваше, преко М. Стајића послато, прегледаћемо, и ако се могло буде увртићемо. Можда ћемо према околностима морати по нешто и изнијенити.

Св. Ђоровић, Мостар. Први и пошљедњи број „Б.-Х. Источника" од 1893. године, на адресу, коју сте нам доставили, послали смо. Наплате за то не тражимо.

ОПОМЕНА.

Умољавају се сви претплатници овога листа нека изволе што скорије послати претплату овогодишњу. На по се позивају се и они изван Босне и Херцеговине да пошаљу дужну овогодишњу претплату.

Тако исто позивају се и неки протопрезвитери и надзиратељи да од подручног свештенства покупе претплату и што прије пошаљу овамо, јер у противном бићемо принуђени истаћнути имена њихова као немарних свештеника, који украђују материјалну помоћ овом духовном листу.

Власништво и уредништво „Б.-Х. Источника".

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића у Сарајеву.

СВЕСКА X. Сарајево, Октобар 1894. ГОД. VIII.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: В. С. Поповић, протојереј.

О ХРИШЋАНСКОМ ВАСПИТАЊУ ДЈЕЦЕ ДО ШКОЛЕ*).

Посвећено сјени **Јова Перовића**,
учитеља и народног мученика

Поп Јован Гргуревић.

I. Шта је хришћанско васпитање?

Васпитање је у опште тако руковођење дјетета како би оно, кад одрасте умјело и могло што лакше и сретније живљети на земљи; а хришћанско је васпитање нарочито одређено и на то, да човјека у овом кратком земаљском животу припреми за небески вјечити живот, за учесника у царству Божије славе.

Ријеч *васпитање* долази од глагола *питати* и значи хранити дијете тјелесно и душевно, т. ј. стварати му такове услове, који ће бити корисни његовом тјелесном и душевном развијању, а уклањати све, што би томе од штете било.

Христос је обртна тачка свега човјечанства од почетка па до сад. „Он је својим радом и својим животом најбољи учитељ и васпитач за човјечанство“. Хришћанство, које је постало од Њега јесте вјера у Бога, који је постао човјеком и вјера у човјека, који је постао Богом. Једном ријечи: Христос је основао вјеру, у којој се измирило човјечанство са Божанством и коначни дух са бесконачним. Вјера ова, учећи човјека о тјелесном и моралном здрављу земаљскога живота у исто доба припрема га и за блажено царство вјечнога живота. Само је хришћанска вјера за човјечанство спасоносна, те за то и њено васпитање за сваког човјека мора бити најважније.

У хришћанском васпитању најпречи је посао васпитачу наћи центрум животног организма човјечијег, од кога потиче храна цијелом тијелу његовом. Кад проучимо склоп човјечијега тијела, нађи-

*) При изради овог предмета највише сам се помагао књигом: „О хришћанском васпитању“ И. Баварова. Писац.

ћемо да је *срце* она тачка, из које извиру сви правци његовога душевнога рада и из које полази тјелесна храна цијеломе тијелу. Срце пречишћа крв у човјеку и готови је за храну тјелесну; тако исто оно осјећа и сваки рад душевни, те наводи ум на извршење истога. Мудри Соломон ово је добро знао, за то је своје дијете и учио овако: „сврх свега што се чува, чувај срце свје, јер из њега излази живот“ (Прит. 4, 23). А Христос вели да од срца излазе зле помисли (Мат. 15, 19). Из овога јасно се види да срце врши најглавнију улогу у у тјелесном и моралном животу човјека, за то му и морамо при васпитању највишу пажњу поклањати. До васпитања дјетињег срца највише стоји какво ће дијете доцније као човјек бити. Заражено и покварено човјечије срце води човјека из погрешке у погрешку; а на против срце, правилно васпитано и облагорођено, узрок је земаљској и небесној срећи човјека.

Признајемо и ми да треба да је срце потчињено разуму и да се по њему управља. Без разума срце је слијепо. Али уз ово ми треба да знамо и то, да сваки рад, који се по самом разуму без учешћа срца ради, бива без воље и нема никакве пријатности ни занимљивости. Сваки човјек у свом раду треба да ужива, а то уживање долази од срца. Рад без срца је мучан и нема живости никакве. Ако је срце упућено к правоме циљу некога предузећа, лахко ће се онда и разум одлучити на оно, што се у њему изискава. Као што човјек живи душом, тако и срце живи љубављу; суштина је љубави тежња да се нешто савлада, те да се у савладаном послу доцније ужива и наслађује. Другим ријечима: срце треба да осјети и позна неки предмет, па ће оно навести све душевне силе да раде на њему у интересу одређене циљеви. — Темељ је нараственог начела за човјечанство вјера у Бога, а орган наше душе, којом се та вјера усваја, јесте срце. Срце се раније почиње ширити и развијати, него душа; за то и васпитање треба отпочети раније над срцем, него над душом

Извор за васпитање дјетињег срца треба да буде учење науке Христове; јер једино хришћанство показало је човјеку право опредијељење његово, т. ј. пут, којим човјек треба да се управља. Хришћанство најјасније упознаје човјека са истинитим Богом и вјечним животом.

Питање је сад, да ли је могуће да се мало дијете одма из почетка може упознавати са великим и дубоким истинама хришћанства и да ли ће их оно моћи разумијевати? Могуће је. Христова наука има тако чудноватo својство да је приступачна и маломе дјетету; но за то опет и неисцрпна највећим филозофима и најдубљим мислиоцима. Христова је наука хуманитарна, и налази се у природи самога човјека, те због тога и заслужује да се одма из почетка мало дијете њој привикава и привикава. Док дијете природно напредује и развија се треба да се с тим у поредо и поступно у њему развијају и појмови о хришћанским истинама. Наука је Христова чиста, за то и душа дјетиња док је још чиста и неокварена боље ће се тој науци привијати и прилагођавати. Христос вели: „ако се не повратите и не будете као дјеца, нећете ући у царство Божије“ (Мат. 18, 3).

Кад се дијете крштава оно се у лицу свога кума (воспријемника) завјетује Богу да ће се вјерно држати начела Христове вјере. Начела су та: *вјера*, *љубав* и *нада* и укорјењују се у дјетињој души на крштењу признавањем св. Духа од стране свештеника. Поступно развијајући се ди-

јете тјелесно развијају се у њему и та начела хришћанске вјере.

Пођимо сада поступно за тјелесним развијањем дјетета, па ћемо опазити како се једно за другим у природи његовој јављају та начела Христове вјере. И св. апостол Павле учи нас, да је човјечије тијело стан св. Духа (I. Кор. 3, 16).

Одмах од првих дана његовог рођења погледајмо мало невинашце у колијевци како је мирно и задовољно! Ако се кад год и чује да заплаче, то бива једино усљед природног нагона од глади или каквог тјелесног бола, но ипак без сваког учешћа од стране разума. Сва чарења и све промјене у његовим очима не чине још никаквих промјена у његовим душевним осјећајима; јер се види да је према свему раннодушно и једнако. У његовој души још се нијесу развили осјећаји разликовања бијелог од црног, или прошлости од садашњости, нити пак пресуђује, шта ће бити у будућности. Његова чула, која се додирују са спољашњим свијетом примају те додире са свим просто онако, како што и долазе. — Св. апостол Павле одређујући, шта је вјера, вели: „вјера је тврдо чекање онога, чему се надамо и доказивање онога, што не видимо“ (Евр. 11, 1). Кад узмемо у обзир ове ријечи св. апостола Павла, па их упоредимо са првим стањем дјетиње душе, онда дознајемо, да се начело вјере налази у самој природи дјетињој.

Идимо овако у посматрању и даље за развијањем нашег дјетета, пазимо сваки покрет његовог тијела и душе до времена, када треба наставити право хришћанско васпитање над њим; јер је врло потребно, да добро познамо онога с ким посла имамо.

Дијете развијајући се тјелесно у исто доба развија се и душевно. Из онога мирнога и неразумнога свог стања, које се с вјером сравњује дијете поступно долази у доба, када га из околине предмети почну изненађивати и занимати. — Први утисци из најближе околине сада изазивају у души дјетињој и нека осјећања, која се опажају на извјесним покретима или изражајима тијела дјетињег. Ови први утисци остављају за собом у души дјетињој и неки траг, из кога се постепено доцније прави извјесно знање. У овој периоди дјетињег развитка, у души дјетињој јавља се нова божанска клица, а то је, дијете *почиње љубити*. Први је предмет дјетиње љубави мати, јер она дијете његује и храни, милује и љуби. Дијете док је још тјелесно слабо и у свему од матере зависно и само ослања се у свему на њу и све јој иџерује; а мати пак задовољавајући своје дијете развија у њему љубав према себи. И тако у дјетету природно се рађа вјера, а из вјере истиче љубав. Сам је Бог својом свемогућом десницом ово засијао у природи дјетета и одредио, да тако буде.

Идући овако још даље и пратећи дјетињи развитак долазимо и до трећег периода дјетињег узраста. Дијете расте и напредује, налази из колијевке и ослања се на своје ноге. Упоредо са тјелесним развитком разиња и своја млађана чуства вјере и љубави према предметима, који су у његовом животу и њим тијесно везани. Дијете с повјерењем гледа у очи свога оца, а с љубављу притискује груди материне. Оно још и сад задовољава се малим и уским оквиром свога живота, али се овај оквир разликује од онога, којим је дијете у колијевци живјело. Тамо оно није осјећало ни о прошлости ни о будућности, а сада клупче свога живота развија у жицу, рађа у срцу нов осјећај, који тежи, да се задовољи — дијете почиње појмати будућност. Период овај у дјетињем раз-

вијању врло је важан, за то васпитачи треба сада да су најпажљивији према својим васпитаницима. Овај нови осјећај васпитачи треба брижљиво да чувају и његују и да не допуште да се чим било занемари или запусти. Узмимо за примјер овоме једну биљку са цвијетом, и поставимо је у такав положај да јој сунчана свјетлост долази са једне стране и то кроз какав мали отвор, па ћемо видјети да ће из свију сила вући нагињати се онамо, од куд јој свјетлост долази. Окренемо ли пак цвијет на другу страну, за извјесно вријеме опазићемо га да се опет вратио пређашњем положају. Као што је цвијету потребна сунчана свјетлост тако је исто за човјечије срце потребна нада. Сам је Бог у човјечије срце наду засадио. Човјек без наде вене, као цвијет без свјетлости.

Вјера, *љубав* и *нада*, три су начела хришћанства и налазе се у природи дјетињој; гдје их је сам Бог својом свемогућом десницом засијао.

2. Корист хришћанског васпитања.

Као што смо у напријед видјели, развитак човјечије природе иде по начелима хришћанске вјере, те и због тога већ је потребно на раније с дјететом почињати хришћанско васпитање.

Хришћанска вјера уводи људе у вјечити живот, у царство Божије, које је највећа и најправеднија награда свакоме човјеку за његов хришћански живот на земљи.

Осим тога има људи, који свој живот вежу за природу и не признају никаквога натприроднога, душевнога живота; бринућ се само о своме трбуху и тијелу угађају, а на душу се и не осврћу. Таки људи обично се зову материјалистима и они не чине никакве користи друштву у коме живе, те слиједствено ни својој души не теку мјеста код Бога. Људи, који се сунце одаду материјалном богатству, они донекле могу у томе и успјети, али живе и умиру, као проста животиња, која нема никаквих идеала ни осјећања какве натприродне узвишености. Хришћанско васпитање најбољи је и најсигурнији пут да човјека из те пропасти извуче. Хришћанство учи човјека душевноме, а не материјалноме благу. Св. ап. Павле учи нас, да му је Христос сам рекао, да се сила Божија јавља у слабости (II. Кор. 12, 9). Ми смо, људи, по себи слаби и немоћни, за то нам и јесте хришћанство врло потребно, јер ћемо се њиме оснажити и окријепити.

Човјек, ако не живи по начелима Хришћанске вјере, свој живот на зло употребљава; такав човјек без свјетлости лута по мраку мудровања и не може својој души да нађе сталног пристаништа ни одмора. Ко се не загријава ватром Божанске љубави, тај нема осјећања пријатности, нити пак каквог уживања; а ко се пак не нада каквој награди или користи за извјесни посао, кога ради, живот му је очајан, јер нешто ради, а не зна зашто ради.

На против, погледајте човјека, који живи по начелима хришћанске вјере, т. ј. који тврдо *вјерује* који искрено *љуби* и сигурно се *нада* па ћете се увјерити, да је весео и задовољан и да у цијели свога посла напредује. Оваки људи су стални и истрајни и не дају се ни чим поколебати. За ово имамо ми много доказа код св. апостола и мученика христове вјере; а тврде нам то и многи наши народни мученици, који тврдом вјером у Бога, жарком љубављу свога народа и домовине и сталном надом на блажено стање вјечнога живота стекоше велике славе на земљи, и царства Божијега на небу.

3. Главнија средства за хришћ. васпитање

Кад свештеник крштава дијете узме га у руке и три пут погружава у воду,

а то значи, осим спирања праотачаског гријеха, обраћати дјете нашој послушности. Послушност је најглавније средство за хришћанско васпитање. Гдје нема послушности, ту нема ни разговора о напретку у раду. У сваком послу послушност се изискава, а код хришћанског васпитања на првом мјесту. „Гдје се старији не слушају ту Бог не помаже", вели наша народна пословица. Да се код дјетета постигне послушност највише стоји до друштва, у коме се налази. Особито кућна чељад, с којима дјете највише борави треба да су међу собом, једно другоме послушни; јер све, што дјете види да други ради, теже да и оно само то исто ради.

Осим тога дјете треба довољно да има љубави и повјерења према својим васпитачима; а то ће опет зависити највише до самих васпитача. Васпитачи треба да поступају са својим васпитаницима тако, како ће им ови све вјеровати и како ће их волјети. Волите ви своју дјецу, па ће и они вас волјети; али то вољење не смије бити мајчење. Васпитач треба вазда да је дошљедан према свом васпитанику и да му говори истину. Дјетету се не смије ништа обећавати, што му се не мисли учинити. Ако дјете нешто од старијих захтијева, треба га задовољити; но ако је то немогуће, или се због њега не смије, онда га треба о томе на неки начин увјерити. Ал кад се пак не може ни увјерити, онда се каже да је то само једноме Богу могуће, а не нама; и оно треба да нашој ријечи вјерује (догмат).

Даље, дјете треба да има и воље за оним што ради. Да дјете има воље за нечим стоји највише до тога како се сами васпитачи за исто заузимају. Што се пред дјецом ради треба да иде од срца, да је весело и с вољом, па ће се то и дјетету допасти. Нека дијете ништа не ради под притиском туђе воље, него нека је слободно у својим пословима. За дијете треба бирати такове радње, које му неће доносити ни физичке ни моралне штете, и које ће одговарти његовој тјелесној и душевној развијености. На дијете треба вазда пазити, но тако да оно не осјети у томе каквог душевног притиска. Дијете не треба водити на опасна мјеста, а — уклањати испред њега све, што би му шкодило, било тјелесно или морално, док не добије толико душевне снаге да само разликује добро од зла.

Да се у дјетету створи воља за нечим требају извјесне побуде. Њих има много и разноврсне су, те остављају и разне упечатке на души дјетињој; због овога веома је потребно, да васпитач пази на избор средстава, којима ће побуђивати дијете на неки рад. Много стоји до тих средстава хоће ли се дјетињом вољом правилно управљати. Многи упечатци, који се од побуда задржавају из дјетињој души с почетка су тамни и нејасни, али доцније развијају се као пупољак на цвијету, и из њих стварају се разне мисли, као из унутрашњих појмова и осјећања. Отуда је оно, што ћемо често чути и видјети код мале дјеце, а чудићемо се, од куд она то знаду. Родитељи, односно васпитачи, треба особито да пазе, да пред малом дјецом не говоре и не раде оно, што би било непристојно; изговарајући се да дијете ово или оно још не разумије. Ово нам јасно казује како с малом дјецом одмах из почетка треба поступати, па да се у њима развије правилна воља и здрав разум и да се сачувају доцније од неваљалих ријечи и рђавих радња.

Нема користи натуцати дјеци главу ни које каквим суводарним правилима или текстовима. Дјеца од оваковога учења немају користи, већ шта више затупљују разум. Што се год дјеци предаје, треба то и да разумију. Ово је главно, да дјеци треба бирати све, што је за дјецу. На овај начин не би било предмета, из кога и дијете не би нешто разумијело. Ни апстрактни предмети нијесу са свим дјеци неприступачни; само с тим условом да оно, што им се из њих казује буде одабрано, а казивање љубављу и живошћу зачињено. Васпитач сам треба да је одан своме предмету и да у њему ужива, па ће онда ту и дјетиње воље бити.

Живи примјер највише на дијете утиче. Најприје сам васпитач пред дјететом треба да ради све што је за дјецу, али живо и са одушевљењем, па смо сигурни да ће ту и успјеха бити. Живи примјер предмету даје најбољи живот и с поља и из нутра. Ако дјетету станемо пунити главу које-каквим правилима, неоживљавајући их примјерима, теретићемо дјетињу душу и срце и нећемо имати успјеха. Овим се начином душа не богати знањем, а срце не учествује у послу. Још је горе, ако се дјетету украћују забрањене ствари штапом, као што је то код наших родитеља вјечном обичај. У оваком случају дијете осјећа велики притисак и неправду на души и губи љубав и повјерење према васпитачима, без чега они нијесу у стању дијете васпитати. Док је дјетиња душа њежна и растворена, с дјететом треба опрезно поступати, те потпомагати и развијати божанска начела у природи њиховој, а не убијати их. Јер, што год дјеца у својим младим данима задрже на својој млађаној души, за њих је доцније то најчвршће знање и највећа светиња.

Природа дјетиња у своме развијању пуне непрестаних и сталних побуда; због тога је Бог у човјеку засео још једно хришћанско начело, и то је *нада*. Нада се показује као казна или као награда и у васпитању дјетета игра велику улогу. Она је један елеменат у човјечијем животу и у души не одваја се од остала два начела *вјере* и *љубави*. Наградом или казном можемо у васпитању доста и користити, но опет можемо и много штете своме васпитнику допринијети. Ни чим се не може тако брзо и лако неповјерење и мржња навући од стране васпитника према своме васпитачу као злоупотребљавањем награда и неодмјереношћу казна. Казне над дјецом треба тако изводити да не губе љубав ни повјерење у своје васпитаче. Васпитаници треба вазда да вјерују, да васпитачи према њима имају једнаку љубав, а казне да врше, као нешто, што мора бити после неког чина. За сваки гријех, који вуче казну, казна не смије бити једнака; за веће погрјешке веће су и казне и обратно, јер тако и Бог поступа према својим грјешницима. Тако треба да је и са наградама. Погледајмо човјека, који случајно пошлива у земаљској срећи и богатству, како осили и често заборавља своје дужности према Богу! И дјеца у прекомјерним наградама губе своју љубав и уважење према својим васпитачима. Најбоље ће бити, ако се што је могуће више буде избјегавало и једно и друго, а употријеби у крајњем случају, пошто се исцрпу сва друга средства, па не помогну. Дјецу треба привикавати да раде нешто из осјећања, што ће им бити корисно и потребно по живот.

У кажњавању или награђивању дјеце од васпитача пуне се велика доследност и правичност. У овом послу нико

се не смије извињавати да дијете још не разумије ту неправду; јер, ако и има вријеме када не разумије умом, али нема када неће срцем осјетити. При казњавању дјетета треба много пазити и на темперамената. Сва дјеца нијесу једнаке нарави, за то и казне у једнаким околностима за свако дијете не смију бити једнаке. Ако се дијете само од себе пече за учињеном погрјешком сувишно га је за то још и казнити. За неку дјецу доста је само опомена или пријетња, па да се поправе, док код друге и са највећим казнама једва се то постигне. Код осјетљива дјетета казна може много више штете донијети, но користи. — Нада је плод вјере. За то код дјетета, у кога је вјера од природе развијена, казна или награда има много више уплива, но код онога, код кога је вјера затупљена или неразвијена. — Љубав је најбоља награда за дијете. (Наставиће се).

СВЕШТЕНИК ЂОРЂЕ ПРОДАНОВИЋ,

српски мученик.

У славу спомена тридесетогодишњег од смрти му 1864.—1894.

Написао: **Мар. С. Поповић.**

Сваки народ, сјећајући се својијех: патријота, просвјетитеља, ученјака, духовника, добротвора и мученика, доказује да има у себи племените и искрене осјећаје; доказује, да је свјестан, и с пуним правом може тражити удјела, међу другим просвјећеним народима.

Народ, који цијени своје великане и мученике, тај народ — из прошлости ствара садашњост; угледајући се на своје узор — карактере. А, тијем се труди, да створи љепшу будућност.

Па како се многи просвјећени народи могу подичити својом прошлошћу и својим синовима, тако и *наш српски народ* није — у томе заостао иза њих; — шта више, у погледу своје прошлости и својијех прослављенијех синова, може се подичити — са размјерно више, него остали народи.

Прошлост српскога народа била је славна.

То је истинити факт; јер историја и споменици не дају лагати!

Српски народ имао је доста својих јунака, просвјетитеља и мученика.

Колико би их се само могло набројати, а још колико их је заборав покрио? — Ни броја се не зна: . .

Из вијенца заборављенијех српскијех просвјетитеља и мученика, с помоћу Бога хоћу овдје да изнесем живот једног мученика и свештеника, за кога слабо ко знаде; коме се ове године 8. децембра свршује тридесет година, од како је умро. Па, кад би боље приличило, него у спомен тридесетогодишњице смрти му, да му сплетем и положим на гроб вијенац; вијенац, кога не ће вријеме уништити; вијенац, који не ће увенути . .

Потрудио сам се и прикупио, што сам могао о њему чути и дознати, те да му изнесем на јавност свијетло име, нека се и овијем види, како је у српству било чврстијех карактера, који су у највећој невољи славили Бога, а не дали свога образа и поштења.

Један између српскијех мученика, јесте покојни *Ђорђе Продановић свештеник, учитељ, слаткопјевац, красописац, књигдвезац* и *иконописац*.

У вашем простијем народу, тешко је прикупити што о старинама, о умотворинама и др.; а још теже нанаћи податке о животу појединијех људи. О овоме може боље знати онај, који је шта у народу биљежио . .

С тога, ако ова кратка биографија не би са свим била прецизна, мислим, не ће ми се замјерити; јер ја сам се трудио, да што више дознам. И, што сам дознао, то износим.

Сада, да пријеђемо на само описивање.

Прије свега, пошао сам на гробље, и тражио сам му гроб, не би ли се осводочио, кад је рођен. Гроб сам му (по казивању родбине) видио: али на жалост, више њега нема ни крста, нити икаква знака, да би писало, кад је рођен, и кад је умро! Питао сам, његове знанце, родбину, пријатеље и кумове, нико ми не умједе ништа рећи, кад се родио... Једино спаха му од брата каже, да је умро други дан по Никољ-дану, то је дакле 8. децембра; али ни она није знала, које је године. Спаха му од сина Госпава овако вели: *„Покојни свекар моп Ђорђе умро је — на годину прије, него сам ја дошло из Горажда за сина му* (попа Вукола). *Син му се запамио прошло је више, од пђ године, него сам за њ' доведена била Мени има 29 година како сам се удала*".

Прегледајући све књиге покојникове, нијесам могао нигдје наћи дан рођења и смрти, само сам нашао *„свидјетелство"* о рукоположењу сина његовог пок. Вукола пароха, кога је запопио владика (51.) херцеговачки *Прокопије 21. септембра 1866. г.* И, када сам срачунао, излази дакле, да се преселио у вјечност, при свршетку 1864.

Родитељи су му били: *Хаџи Јово* (поклоник гроба Христова) родом из Фоче, а мати *Јока*, родом из Горажда, од старе и чувене породице *Косорића*.

Рано је остао без оца, те га по родбини позове дични Србин — покојни *Јово Онуха у Дубровник*. Прими га као сироче и даде га у школу. Ту у Дубровнику научио је: правити иконе, коричити (увезивати) књиге и др. а у Дубровнику је био двадесет година.

Пошто се вратио својој кући, ожењио се *од Васиља Тебовића из Фоче*, који му је дао своју шћер *Савку* за жену.

Прије него се запопио, био је учитељ. И, како приповиједају, учитељевао је седам година. Школа је била онда у његовој кући.

У њега је учио кум му, данашњи добри старина — *предсједник српске општине у Фочи г. Тодор Драговић*, који ми је приповиједао, да је у њега најприје пошао у школу године 1834. Занимљиво је и то, што је он својим ђацима и буквире писао. Свако почетно слово биљежио је црвеним мастилом, а остала црнијем.

Приповиједа још исти г. предсједник, кад је тек почео учити, како је као дијете помишљао у себи: *„Боже драги! Како ћу ја ово научити? И стараньем, и трудом пона Ђорђа, ја за кратко вријеме научим читати и писати, да сам био први ђак"!*

Код њега су учили: бивши покојни *прото Василије Кочовић* и садањи старина *о. Никола Поповић, парох шеховски.*

Своје дјеце имао је више, али послије њега остао је *син Вукола и шћер Мара*, која се касније удала за *Васа Вуковића у Горажде.*

Рукоположио га је — у старој фочанској цркви владика *Аксентије између 1838.—1840.* Тачно нијесам могао дознати а у набирцима његовим нашао сам, да је већ 1840. године почео купити бир.

Био је личан и вијећ, висок, а црномањаст. Густијех бркова, дуге браде, а лијепа вијенца...

Кад би служио св. литургију, то је чинио смјерно и полако, да га је било милина слушати.

Читајући еванђеља, — особито страсне седмице, често је пуштао сузе ниа ближеде образе, не из притворства, него из побожности. Што је читао, то је и разумјевао, као мало који свештеник — у нас онога времена.

Парохија му је била врло слаба и сиромашна. Припадала му је: „*Јошаница, Орахово и махала Березлук у Фочи*“. За доказ служи ово, што ћу навести. У читули братовој му (покојног Димитрија) нашао сам комадић хартије, а на њој записано је лијепим рукописом слиједеће:

„П. Георгій Продановићъ плати мѝлостыню одъ 2 Годи: 1851-й 1852. за 2 Јошанйце и по Ора̑ха (Орахова) есймъ што има у касаби Фочй махала Черезлукъ оста неплаћено. И дадо одъ 2 Годи. батике и кѣнчанйце и конаке и зато дадосме овай Таѳїлъ“.

На овом комадићу нема ништа записано ко је горње писао; јер је половина одерата. Ово је писато за врије владике херцеговачког *Јосифа* (1848.—1854). У набирцима покојног Ђорђа, нашао сам другу половину ове признанице, и на њој записано истом руком, велико рукописно слово „К“. Дакле свједочи, да је горње писао високопречасни архимандрит *В. Николиновић* (сада у Сарајеву).

На другој страни ове подерате признанице, написао је покојни Ђорђе лијепим минејским словима (као и сав његов рукопис, што се одликује чистоћом и љепотом):

„Пође са срѣћомъ у мостаръ Кукѣ Апрїлїа. 8. день. Понеделникъ; на: 1863. лето“.

На годину дана пред смрт послао је сина у Мостар покојном Јову Околишу, који су били у роду. На једном уском комадићу хартије, нашао сам записано:

„Благородному моемъ брату и г. Господару Јовану Околишу од всего сердца целое поздравленне кое и од всего сердца желим вама свако добро и благо изокилие!“

У великој оскудици, ои се опет храбро држао. Једном га је запитао неки свештеник:

„Чудо поне Ђорђе имаш и каве“?!

— „*Слава Вишњем Богу имам свега, док ми он шаље*“!

Овијем ријечима благодарности, мора се сваки поклонити, коме је мало, па да постигне и силно благо. Све је узалуд без благодарности и задовољства! Ко није задовољан с малијем, тај не осјећа задовољства ни у највећем богатству; јер срећа је у онога, ко је задовољан и благодаран, а таквијех је данас мало...

Ко би му кући дошао, био је угошћен врло лијепо. Нико није од њега увријеђен отишао. Милостив је био за причу.

Једне године била велика глад. Он отишао у чаршију, па купио један хљебчић и пошто се вратио кући, кад у њега дошло пет жена на посјед. Он од доброте, чим је дошао, одмах је искомадао онај хљебац и раздијелио онијем женама. Ове су му рекле:

„За Бога поне Ђорђе, што то чиниш? Ти нама све раздијели, а теби ништа не оста... И 'нако је гладна година“!!

— *Нека, нека добре жене, ја сам сит — слава Богу!*

Уз његову кућу становао је брат му Димитрије, који је био ожењен, а имао је дјеце. Кад би поп Ђорђе из Јошанице дошао и донио прекадњу од криљака, увијек би викнуо свога брата:

„*Димитрије! Дођи горе са женом и децом на ћемо вечерати*“!

Када би се из парохије враћао, накупио би путем ћумура, што су ћумур-

ције просипале, па би доцио својој кући, и кад би дошао рекао би: *„Дошао сам кумура, можемо каву испећи“!* До шта човјека неће довести невоља!?

Дужност свештеничку вршио је тачно а не би му ништа теже било, него кад би се случило, да му у парохији умре какво дијете некрштено. Тако приповиједају, кад се родило дијете у неког грађанина фочанског, — пошто је било слабо, у по ноћи дошао је домаћин по попа Ђорђа, да га зове. Кад је залупао на вратима, поп је устао из хладна и викнуо:

„Ко ме зове, шта је за Бога?!“

Онај му је одговорио:

„Молим те попе Ђорђе, дијете ми се нашло, да га крстиш, на умору је!“

— *Ох, један ти сам! Да ли ћу га жива затећи?!* рекао је, па је — какому драго напукао хладне на себе и отишао са оним домаћином говорећи путем: „Ох, један ти сам! Да ли ћу га жива затећи?!“ Како и ово, да не доведе човјека, да има према њему поштовање?.. Пошто је затекао дијете у животу, и кад је свршио крштење, онда је весело рекао:

„Хвала Богу кад га крстих, ма сад како му Бог дâ!

Болеснике је знао тако утјешити, да га је сваки једва чекивао, кад ће га посјетити, — као душевног љекара.. Он би између осталијех савјета рекао болеснику:

„Благо теби, кад ти болујеш, ти си Богу на хатеру!“

И, зар ове духовите ријечи, нијесу много дјејствовале на побожног болесника? Заиста, оне су болеснику годиле боље од сваког мелема и лијека...

У нашег простијег народа, увукао се ружан обичај, плашити дјецу са свештеницима, говорећи дјеци, која не слушају:

„Немој ти слушати, немој... или: ићи ћу се и т. д. доћи ће поп с маказама, па ће ти одрезати језик“.

Наравно, да су дјеца од сваког свештеника бјежала... Тако и кад би видјели попа Ђорђа, повикала би бјежећи:

„Бјеж'те ето попа Ђорђа — побиће нас“!

Њему би то било тешко и противно, па би блâго позвао дјечицу и рекао им:

„Не бојте се дјеца, не ћу ја вас. Ви сте добри и послушни... Не бјежите Бог вам дао свако добро“!

У сваком раду и послу, био је побожан. Богу се молио по два сата. Пошто му је парохија била сиромашна, то је он правио: читуле, поправљао књиге, увезивао, алатом вараклисавао, иконе писао, као што ће се увјерити драги читаоци, кад прочитају ниже поменуте *„набирке“* из његове биљежнице.

По причању овдашњијех, ишао је по српским манастирима у Херцеговини, гдје су га позивали, да поправља иконе, књиге и др. као: у *Житомишљић, у Дужи, у Добрићево и у Косијерево.*

Имао је природни дар пјевања, и тако је слатко пјевао, да је пјевањем заносио слушаоце; као што свједоче ријечи његова бившег ђака *попа И. Поповића*, који овако приповиједа:

„Једне године о Тројичин-дану, кад је збор код манастира св. Тројице — код Пљеваља, ишао је поп Ђорђе у Пљевље. Ја и покојни прото В. Кочовић, носили смо му на наред његова сина Вуколу; и к'о младеж — нијесмо осјећали умора, већ смо једва чекали, када ћемо — час прије доћи у равно Пљевље! Другог дана приспјесмо рâно. Свијета је било много, — к'о што је обично у Пљевљима о Тројичин-дану. На Тројичин-дан, кад је у цркви поп Ђорђе запјевао, — нас смо

двојица стајали међу народом, који кад чу побожне пјесме из уста попа Ђорђа, сви почеше у њега гледати. Свак зинуо од чуда, питајући шапатом један другог:

„*За Бога, од куда је онаки добар свештеник? Још чули нијесмо да ко, онако слатко пјева . . Бог га поживио!*!“

Како ли се и народ радује, кад има — у чему било угледне своје духовнике и старјешине . . С њима се дичи и поноси. Они им за примјер служе. И, који народ има примјернијех људи, благо њему! Срећа му цвати, а над њиме почива Божији благослов! . .

Знам, да ће занимати драге читаоце и ово, што ми је поп Никола причао, чему је он очевидац био.

— „Поп Ђорђе вазда је викао: „*Тешко нама, док нам је Грк, владика*!“ Због његове угледности, понашања и науке, владика Аксентије омрао је био на њега (а, у томе су се — оног доба и одликовале оне владике Грци и Бугари, што нам их је слала цариградска патријаршија. Част осталим грчким владикама; али неки, који су били за свештенство прави деспоти и угњетачи, *то и нијесу Грци; правије би им се могло рећи, да су Негрци*)! Једном га је владика Аксентије свезао у букагије с коњима. Овај Аксентије када би купио мирију (владичарину), написао би пусулу свештеницима: „*У шај и шај сат, донеси ми паре*“. Ко му не би донио на вријеме, на кад би дошао преда њ, он се не би ни дотичнога за три сата окренуо, нити би га погледао; а који би му од свештеника на вријеме донио, на њега није нико могао ништа рећи, нити се на њега потужити; јер га је владика бранио . . Обичај је имао, па је за мирију слао *кавазе*, да наплаћују од народа. Који домаћин не би имао новаца, он је наређивао, те су му узимали: *алвџеге, суде, сјекире и шта било, само нек се мирија наплати!* . .

Неколицину Фочана, који нијесу платили мирије, довели једном кавази у авлију пред Аксентија; један из средине викне:

„Аман, шта се ово ради?!“

Тада је он с прозора викнуо:

„Плати, плати, па нд' никогот да с не бојиш!“

Па, онда — нека није чудо, што је он, из сиромашне Херцеговине *одмах 12.000 дуката*, осим другијех новаца . . . .

Поп Ђорђе био је таке нарави, кад би га сјекао рекао би право, а владикама било је то неправо.

Кад би био у затвору, ноћи би га крију̂ни пуштала нека баба *Анђесила*, која је спремала јело код Аксентија.

Што се тицало вјенчања и узимања сроства, Аксентије се није на то обазирао. Ако би га ко запитао, он би одговорио: „*Ето вам ова, он ће да вам каже*!

Сваха попа Ђорђа од брата, *причовиједа, како су попа Ђорђа злостављали и мучили, осим Аксентија и друге владике, а особито* **Григорије**.

Сваки човјек има поред пријатеља и душмана. Тако и попа Ђорђа неки обиђеде Григорију, који му забрани, да за шест мјесеци не смије ући у цркву. С коњима би га затворио, ђе је поп Ђорђе уз коња владичина клечао, на камењу с Требником у рукама, а све је зборио:

„*Слава Теби Боже наш! Слава Теби Вишњи Боже*!“

Коњ га је репом по вијенцу и челу ударао. Сузе су му из очију падале на књигу к'о киша . . Кад би му сваха дошла крију̂ни, да га разговори, он јој је одговарао:

„Нека их снашице... Нека се душманска изарши!“

Попадија му од владике није смјела доћи. Кад би му сваха пред владику Григорија ишла, молила га је овако:

„Молим те господине — к'о Бога, допусти ми, да унесем бабу (тако је звала свекра попа Ђорђа) мало дувана! (Он је жалостан био дуванџија).

Тада би се Григорије надерао на њу:

„Не дам бре! Не ћеш дуван *баба Ђурђа*!“ (Тако га је увијек авао).

— А оно ми допусти, да му унесем ђезву каве?

— *Не бре дјавол ни вода, нек крепаш баба Ђурђа*!!

На би је онда препишао, да шта није у њедрима сакрила.

Ко се не ће згрозити у оваком призору? Свештеник, Србин, на камењу клечи коњске букагије пи ногама му, ма ни то није доста, него га још тући, а још најгоре мучити га глади и викем!!!. Ах, Србине јадни! Шта ли нијеси претрпио?!? *Зар треба забораватн, на оваког народног мученика, као што је био пок Ђорђе Продановић?*

— Не, не треба!

С хвалом и признањем треба га спомињати . . .

Сваха му је кад — кад кријући носила каву, па је потурн пред мавгалу (отвор куда се ђубре пробацује), одакле је поп Ђорђе кријући узимао. Кад би један угледао сваху, бризнуо би у плач и повикао:

„*А, нека те снашице — Бог ти дао свако добро*!“

Над шталом је била школа. Тада је био учитељ, *неки тополански Раде родом из Пиве*, коме је ноћа сваха попа Ђорђа прала хаљине. Кад би она кријући дошла у школу са сомуном (љепињом), да како дода попу Ђорђу, да не скапа од глади, замолила би учитеља Рада, да му како додају хљеб. Пошто нијесу друкчије могли, њих двоје одвалили би даску од пода (патоса) школског, па отпашн појас, сомун пробуши и свежи за појас, па га онако у шталу пуштај, *да узме један пош Ђорђе; који је једва чекао, да види бијела дана, жарка сунца и мјесеца; који је горе јаде једно него злнковац и робијаш, у мрачној и смрдљивој шгали — међу коњима*!. А кад би узео сомун благосиљао би учитеља и сваху..

И владика Григорије могао је то са задовољством гледати!!

На још више, да би га закинуо, сишао би сам, као да види коња, па би викнуо смијући се:

„*Ха баба Ђурђа — аргос шест месец, да не уљезнш на црква*!“

— *Слава Богу господине*! рекао би са уздахом поп Ђорђе.

Једном се потрефило код шталe неко дијете кад је Григорије био у шталн код попа Ђорђа и кад га владика виђе, дозове га, скине ћетиљи фес с главе и метне га попу Ђорђу, а камилавку попа Ђорђа метне на дијете, вичући задовољно:

„*Ха баба Ђурђа каков си лепо*!“

Григорије је био велики пијанац, па је у шћу тукао попа Ђорђа.

И, његова нечовјечност, зар не прелази сваку границу непоштења? Зар он није био тирјанин од најгоре врсте?!?

Обојица су на истини и праведном суду — и владика Григорије и Ђорђе свештеник; али дјела треба на јавност...

Кад је поп Ђорђе био у апсу (у шталн) неки покојни *Перо Нешовић* сусјед му, дошао је једну вече, донио воска и прилијепио на катанац од шталe, па је дао, да се према воску скује кључ. Он

би га крију̂ћи ноћи испуштао кући, а прије зоре, опет га је повраћао у шталу, да не би Григорије осјетио!

Пошто је, послије шест мјесеци испуштен био на апса, онда је говорио за непријатеље:

„*Од Бога им тешко дошло, а ја им не чинио никаква зла!*“

Исти владика Григорије разболио се у Фочи, одакле је болестан и отишао..

Поп Ђорђе, колико је од владика патио, *толико су га и Мухамеданци мрзили.* Кад би из Јошанице наљегао, *тукли би га мртвом змијом по глави,* а он је без ријечи трпио, и с плачем кући долазио.

Код куће би казао, да су га тукли, па кад би му рекли: „А за што нијеси и ти кога ударио?“

Одговорио би хладнокрвно:

„*Нека, Бог ће им дати:*“

Због силнијех мучења и оскудица, морао је јадник подлећи, те је оболио. У великим патњама падао је у несвијест, и више пута не би ништа за се знао.

Године 1864. пао је на постељу, али се увијек Богу молио:

„*Боже! Боже! Подај мојијем непријатељима како Ти хоћеш.. Како Ти воља захтијева, тако и створи.*“

У очи св: Николе 5. децембра, замолио је, да га измију, а 7. децембра рекао је: „*Отеците ми ноге до колена*; *јер ми се смрт приближује.*“ 8. децембра у јутру рекао је: „*Ишчешљајте ме пошљедњи пут!*“ И пошто су га ишчешљали, рекао је жалостиво: „*Подигните ме, да се задњи пут помолим Свемогућем Створитељу!*“

Пошто су га исправили, држећи се за иконе, кроз плач се Богу молио:

„*Слава Теби Боже! Прими душу моју, а не положи је у велику муку. Праведан Ти идем. Преда Те ћу изићићи, што сам год заслужио.. Непријатељи нек од Тебе нађу, а од мене нек им је прошто!*“

Пошто су га спуштали на постељу рекао је:

„*Благослов Божији нек почива, над вељом и народом мојим!*“

Па се окренуо брату и жени:

„*Браће Димитрије и мила моја Савка! Амчети вам Божији, гледајте ми вељу. Син Вукола, нека ме заспути, да и ја будем барем један пут споменут.. С Богом вам свима, до онога свијета! Сјетите ме се*“ — — — —

Срце му заста у боланијем грудима — за чàс се утаја — и душу предаде.....

*

Кад је дошао у Фочу владика *Прокопије 1866. год.* попадија покојног Ђорђа, отишла је и замолила га: „Господине! Из породице Продановића били су од давнина свештеници. Човјек ми умрије, па те молим, запони ми сина Вуколу!“

— ’Оћу попадијâ, ал’ да донесеш пет стотин грош.“

Она јадница, шта ће — како ће! Најпошље оде у неког Мухамеданца Цéба, који је био пријатељ њиховој кући, и каже му све, како јој је владика казао. Мухамеданац се сажали на сиротињу, те јој наброји 500 гроша; а она брже владици. Пошто му сваку пару изброја, он јој рукоположи сина Вуколу 21. септембра и одреди га на очину парохију.....

*

Подаци за марљивост пок. Ђорђа могу служити „*записи*“ његови, које сам разбацане нашао по његовијем књигама. Уједно могу показати, да је више живио од заната, него од парохијских доходака; као што на једном подератом комадићу стоји записано:

„*За што мене мужда и невоља мучи.. немам о чем да радим, да ниє отац (занат) баћ мучио се од глади, него вас молим*“ . . . .

Штета је велика, што нема цијела овог писма, које би јасно показало стање његово!

Сада да наведем разбацане његове записке (ово је све на десет раздвојених листића), које је рукописом ситнијем писао. Из његових многобројних прибиљежака вадим и овде наводим само ове:

„Дадох *Јоксиму с Владакова* икону како начинимо за писанију".

„Дадо *Митру Малишу* икону како речемо".

„Дадох иконе 2 . . грш: 10 оли јање о сесени *Нешу с Јавора*".

„*Ахмовићи. Милован Мушановића* дадох му икону писа — грш: 6. (плати)".

„Дадох *Митру Шарцу* за јагње шилежке икону добру ако хоће и прекадих му".

„*Алекси* дадох икону како речемо и опило мајци. грш: 25. дао грш: 5. Цар кон (стантин)". Ово ће значити, да је тај дан свршио мајци Алексиној опило.

Милици Миковици икону добру С: какое право даде Милица пр: 30: од иконе:".

„*20. Августа 1834 у Фочи*".

„На *Вукосаву Ракову* сину из *Бистрице* преполскога кадилука *Драгиловићу* 10 читула по. 80. пар. грш: 20.

10. варакли по. 12: пр. . . „ : 3.

1. читула велика . . . . „ : 3.

1. на поклон . . . . . .

(свега) 26 гр".

„*24. новембра 1841. у Милешеве*".

„*Јован Делић* шаље у церков сѓују Чапничку. антерију биелу за спомен усопше: Обренде. Спремно сам дао П: Миру".

„*Понедељник. ден. 8. и Марша 1843. лето.* Господии Авксенти(е) сѓо Ерцеговачки даде ми допушчение пред Христијанима да совершујем Христјанлуку и церков дае моја и свако дохожденије и тада пође у Мостар."

„*Ова година 1845. од задушница у Јошаници мое*".

„1842. 12. Марта у Жепа дадох. 3. иконе и. 1. читулу добру куму *Андри Ђерђу* иконе велике дао му 2. оке вуне и. 3. плете и пушку и моја парусија и покровац и сва хорма. сва на коњу — свега и бабу причтио (причестио) и сподио (исповједао) моје грош: 150."

Из довде наведених биљежака може се видјети, да је он заиста иконописац био.

У запискама се његовим налази, да је 21 икону и 86 читула направио. А колико их је још направио, које нијесу у запискама поменуте? —

Међу његовијем књигама нашао сам једну „*малу биљежницу*", величине као средња читула. Укоричена је у танку — учињену кожу жуте боје. У свој биљежници има 14 листова ушивенијех, и из ње ћу навести само ово неколико прибиљежака:

„*На Глобаи радовану* шчо оправих *Полуставе и Каноник* лиепо . . грш: 35 —"

„*Поћох у Сарајево. 9. Јунија 1847. на Кирила Александрискаго. Понеделник санђелом добро 15. истога у недељу почех радити. Уторник. 17. Јунија са (с) ѓеѓом. у име Бога и с(в)е тога Архистратига Михаила и Гаврила и проч.*"

Ово свједочи, да је он радио и у сарајевској старој цркви.

Из овога се можемо увјерити, да је био вјешт повезивању књига, у прављењу икона, поправљању листова и др., док су га и саме сарајлије познавале.

— Услугу би учинио, ако би ко знао шта више о њему, и да ли је још у која мјеста позивали. Ко би ће нашао записано, или ко чуо, лијепо би било, да изнесе на јавности, како би му свестранија биографија изашла . . .

* * *

Све „*Пабирке*" писао сам новим српским правописом, само интерпукција и ријечи остале су вјерне оригиналу.

И овакн раденик српски — као што је био *покојни Ђорђе Продановић* и велики му-

ченик, да још нема ни споменика више гроба?

Заиста жалосно!!

Но што није било, и што се није могло, нека буде, и нека се може сада.

Ја апелујем на Високопреосвештеног господина херцеговачко-захумског митрополита **Серафима Перовића**, *да препоручи овдашњој српско-православној општини, да би подигла — што скорије — какав било споменик покојном свештенику Ђорђу Продановићу.*

Сума не треба Бог зна каква. 20—30 (словом двадесет — тридесет) фор. Ако општина не би шћела, право би било да Високопреосвештени од себе даде толико, — ако је могуће; *јер кад су грчке владике пота Ђорђа мучиле, оно нек га се сјети владика — Србин*, па нек му подигне скромни споменик . . .

Дај Боже, да се моја жеља и оствари, а на познанима је, да учиње . . Радоваћу се, ако о овоме могнем јавити поштованим читаоцима радосну вијест. Не могнем ли, оно ће још за сад гроб српског мученика забачен остати; али — гле! Шта ја рекох? Он је већ у очима онијех, који ово дознадоше о њему. С тога до бољег времена, нек нам стоји спомен урезан, у наша српска срца — одакле га нико не може уништити! . . .

На завршетку дужност ми је, *да у овај вијенац свијетлог спомена мученика пота Ђорђа*, уплетем неколика цвијетка, што ми га је „*српска вила*“ предала, да метнем на гроб српског мученика:

„Леди мирно свештениче!
И ако те рака крије —
Твоје „Име“ мученице,
Затрпала земља није,

*

Дјела славна — неувела
У списју свагда трају..
А правијем синовима,
Сви народи помен дају.

*

Крст и свето Еванђеље,
Православна вјера света —
Међ 'родом се пропов'једа,
— Боље Србу срећа цвјета.

*

Просвјетни се дижу храми,
А друге се пјесме поје..
Сада Срби — Митроносци,
Похађају стадо своје.

*

Мир и покој нека прати —
На тој страни душу твоју —
Више гроба, мила браћа
Вјечни спомен теби пою.

*

Онај, ког' си пропов'једо',
Нек те прими у рај свети.
А међ' твојом браћом милом
Не ће т' име изумр'јети!“

*

Слава српском мученику и свештенику Ђорђу Продановићу!!!

Фоча, 1894. год.

А. Е. М. К. Д. Б. Е. бр. 2046.

СТАТИСТИЧКИ

српско-православне архидијецезе

Текући број	Протопрезвитерат:	Цркви	Манастира	Села	Парохија	Кућа	Душа
1	Сарајевски	6	—	162	11	2508	27553
2	Високи	2	—	115	3	868	6569
3	Рогатички	2	—	219	7	1484	13154
4	Вишеградски	5	—	140	7	1449	10331
5	Бањалучки	13	1	111	17	4559	42381
6	Градишки	8	—	50	10	3326	23948
7	Тешањски	6	1	68	10	2370	20681
8	Пријаворски	8	—	65	13	2534	22432
9	Приједорски	14	—	54	13	2878	21644
10	Кључки	8	—	52	9	1781	14698
11	Крупски	18	—	48	12	3212	27700
12	Сански Мост	11	—	59	8	2537	18124
13	Травнички	5	—	125	6	1207	12378
14	Љевански	6	—	51	6	1578	12362
15	Гламочки	3	—	71	5	1401	10659
16	Бугојнски	4	—	115	6	1119	13435
17	Маглајски	4	1	58	11	2569	19393
18	Герзовачки	5	—	61	8	1582	13152
19	Бихаћки	7	—	39	6	1968	13354
20	Дервентски	9	—	69	10	2435	17982
21	Костајнички	19	1	74	14	4288	32641
22	Петровачко-Уначки	10	1	52	12	2918	22888
23	Варцар-Вакуфски	6	—	109	11	2058	19669
24	Власенички	5	1	145	10	2137	18143
25	Сребренички	11	—	86	13	1602	15154
	Свега:	195	6	2198	238	56368	470.825

А.Е. Митрополитска српско-православна конзисторија сарајевска . . . . . .

Српско-православни богословски завод у Рељеву . . . . . .

Надзиратељ јерусалимских добара у Босни и Херцеговини и почасни члан конзисторије

Вјероучитељи (катихете) у сарајевским народним (комуналним) школама . . . . .

Војени свештеник за Босну и Херцеговину . . . . . .

Свештеник централне казнионе у Зеници . . . . . .

ПРЕГЛЕД

Дабро-босанске за 1893. годину.

Бјенчано парова	Рођено		Умрло		Свештенство								
	мушких	женских	мушких	женских	ђакона	протођакона	свеће-ника	прота	јеромо-наха	синђела	игумана	прото-синђела	архиман-дрита
192	653	614	412	397	—	—	11	—	—	—	—	—	—
47	193	179	129	142	—	—	2	—	—	—	—	1	—
67	234	233	83	86	—	—	6	1	—	—	—	—	—
106	222	184	149	145	—	—	7	1	—	—	—	—	—
347	792	714	654	624	—	—	15	1	2	—	1	—	—
193	445	444	380	385	—	—	10	—	—	—	—	—	—
197	460	458	385	393	—	—	8	1	—	—	—	—	—
200	442	430	549	602	—	—	13	—	—	—	—	—	1
152	562	475	446	351	—	—	11	2	—	—	—	—	—
111	401	345	202	202	—	—	9	1	—	—	—	—	—
170	717	650	373	394	—	—	11	1	—	—	—	—	—
101	432	343	242	255	—	—	8	—	—	—	—	—	—
127	286	263	245	219	—	—	8	—	—	—	—	—	—
77	302	286	166	142	—	—	4	2	—	—	—	—	—
78	264	216	99	87	—	—	4	1	—	—	—	—	—
115	342	300	219	211	—	—	6	—	—	—	—	—	—
166	501	410	405	436	—	—	11	—	—	1	1	—	—
102	319	311	143	157	—	—	7	1	—	—	—	—	—
74	300	324	184	168	—	—	5	—	—	—	—	—	—
187	431	390	270	310	—	—	8	1	—	—	—	—	—
140	724	624	506	482	—	—	11	2	1	—	1	—	—
141	663	566	562	518	—	—	14	—	—	—	—	—	—
123	458	387	233	234	—	—	8	2	—	—	—	—	—
146	433	375	206	217	—	—	7	1	—	—	—	—	1
141	314	316	176	204	—	—	9	1	—	—	—	—	—
3.500	10.890	9.837	7.418	7.361	—	—	213	19	3	1	3	1	2
. . . . .					—	1	1	3	—	—	—	—	1
. . . . .					—	—	—	3	—	—	—	—	—
. . . . .					—	—	—	—	—	—	—	—	1
. . . . .					—	—	—	2	—	—	—	—	—
. . . . .					—	—	1	—	—	—	—	—	—
. . . . .					—	—	1	—	—	—	—	—	—
Укупно:					—	1	216	27	3	1	3	1	4

ВОСКРЕСЕЊЕ ХРИСТОВО*).

(Настављање из вјеронауке у другом разреду основне школе).

Пише: Адам Пејић, учитељ.

Циљ. Данас ћемо, дјецо, учити о Васкресењу Христову. О чему ћемо учити?

I. **степен.** Који је највеселији дјечији празник? (Божић). У које доба године пада? — Кога мјесеца и дана? — Како се још каже? (Рождество Христово). Који је други велики празник у години? (Ускрс). Како се још каже? (Воскресење Христово). У које доба године пада празник Воскресенија Христова? —

II. **степен.** а) Сад ћу вам казивати о Воскресењу Христову. Али да видим, јесте ли упамтили, и сјећате ли се што о страдању Христову. У који је дан Исус разапет? — Ко је још с њим разапет? — У које доба дана је падануо? — Ко бијаху Јосиф Ариматејски и Никодим? — Шта учинише с тијелом Христовим? — Ко је претсказивао његово Воскресење? — Јесу ли то вјеровали његови алотвори? — Шта они учинише? — Зашто запечатише гроб? — У који је то дан било? — Ко је чувао гроб? (Стражари). Ко се зове стражар? (Онај, који стражи, чува[1]).

б) У први дан послије суботе то јест у Недјељу рано устаде Христос из гроба и славно воскресе из мртвих. Том приликом затресе се земља, а ангел Господњи одвали камен са гроба и сједне на њега. Лице му бијаше свијетло а одијело бијело као снијег. Стражари, који су чували стражу, обамру од страха, а послије кад к себи дођоше, побјегоше у град.

У који дан воскресе Христос? — Шта се опазило том приликом? — Ко одвали камен од гроба? — Какво му бијаше лице и одијело? — Шта се догоди са стражарима?

в) За воскресење Христово дознало се овако:

Побожне жене, ученице Христове, међу којима бијаху Марија Магдалина, Марија Јаковљева и Саломија купе мириса (мира), те пођу у недјељу врло рано гробу Христовом, да помажу миром Његово тијело. Биле су врло жалосне, а и забринуте: ко ће им моћи одвалити камен од гроба, јер је био велик. Ученице Христове, које су носиле миро, да помажу тијело Христово зову се мироносице.

Како се дознало за воскресење Христово? — Куд пођоше побожне жене? Како им је име? — Зашто су ишле гробу? — Зашто се зову мироносице? — Зашто су биле жалосне? — Зашто забринуте?

г) Кад мирочосице дођу гробу, нађу камен одваљен, гроб отворен, празан и у њему покрове (хаљине). Опазе још и два ангела, те се уплаше, нашто им један ангел рече: „Не плашите се! Ви тражите Исуса Назарјанина распетога; Он је устао, није овдје, ево мјеста гдје Га положише!“

Шта нађоше мироносице кад дођоше гробу? — Кога ту опазише? — Шта им рече ангел?

[1]) Овдје је добро споменути, сјећају ли се ученици оног чланка у „Другој читанци“ — „Стражар“. — Ур.

*) Сврћамо пажњу учитеља и вјероучитеља у основним школама на ово „Настављање из вјеронауке“, а драго ће нам бити, ако г. Пејић своје радње из вјеронауке и даље продужио и достављао нам буде, надајући се да ће се и други на њега угледати, и вјероучно градиво у основним школама што боље обрађивати.

Примјећујемо, да ова партија (лекција) „Воскресење Христово“, јесте преголема методичка јединица, коју није могуће ваљано на једном часу обрадити, када још ученици уче пјевати и тропар: „Христос воскресе“. За то мислимо, да би је требало на двије лекције подијелити. Ур.

д) Исто јутро и сам Господ Исус Христос јавио се мироносицама, а на обашка Марији Магдалини. Истог дана јави се Исус на путу у Емаус двојици ученика: Луци и Клеопи.

Коме се јавио Исус Христос исто јутро? Коме на обашка? — Коме се још јавио Христос? Гдје се јавио?

е) Са свим касно, истог дана јавио се Исус апостолима у затвореној соби у Јерусалиму са ријечима: „Мир вам“!

Коме се још јави Христос истог дана? — Како их је поздравио? — Гдје се то догодило?

ж) Послије осам дана опет се Христос јави апостолима, и Томи Апостолу дозволи, да опипа његове ране, јер исти, пошто се није десно кад је Христос васкрсао, није могао вјеровати у његово васкрсење

Коме се јави Христос послије осам дана? — Ко је био Тома? — Шта му дозволи Исус? — Зашто?

з) Исус Христос се јављао за 40 дана више пута својим ученицима и говорио им је о царству божијем; обећао им послати Духа утјешитеља, наложио им, да иду по цијеломе свијету, те да уче народе и крсте их у име Оца, и Сина и светога Духа.

Коме се још јављао Христос? — О чему је говорио ученицима? — Шта им је заповиједио? — Кога им обећа послати?

и) На Воскресенније поздравља се са поздравом: „Христосъ воскресе“, а одвраћа на поздрав „Во истинѣ воскресе“.

Како се поздрављa на Васкрсење? — Како се одвраћа на поздрав?

III. **степен.** Кад се родио Исус Христос? — Кад воскресао? — Шта се необично догодило, кад се је родио? — Шта се необично догодило, кад је воскресао? — Ко објави рођење Христово? А ко воскрсење? — Коме би најприје јављено рођење Христово, а коме воскрсење? — Како се поздрављa на Божић? — Како на Ускрс? — Како се одвраћа на поздрав на Божић, а како на Ускрс? —

IV. **степен.** Када је разапет Христос? Када је надањуо? — Кад је сахрањен? — Који дан воскресе? — Ко је претсказивао његово воскресење? — Коме се јавио Христос, на дан свог Воскресенија? — Коме се је још послије јављао? — Зашто је Апостол Тома пипао његова ребра? — Кога обећа Христос послати? — Шта је заповиједио Апостолима?

V. **степен.** а) Колико је поста ускршњега? — Кад се треба омрсити? — Чиме се обично омрси на Ускрс? — Кад се шарају јаја? — Како се поздрављa на Ускрс?

б) Сад ћу вас научити тропар ускршњи на памет, а онда појати. Тропар гласи: „Христосъ воскресе изъ мертвыхъ, смертію смертъ поправъ и сущимъ во гробѣхъ животъ дарова“!

Христос ускрсе из мртвих, па смрћу смрт сатре, и онима који су у гробовима живот дарова!

Задатак.

а) Приповиједите код куће својим родитељима о Воскресењу Христову.

б) Појте им: „Христосъ воскресе . . . “

БЕСЈЕДА

о молитвама „къ первый день по внегда родити женѣ отроча“.

(По руском).

Посред тешких болова и мученја у тренутцима рађања младенца — жена јасно сазнаје сву опасност својега положаја, близину смрти, сву грјешну нечистоћу своју пред Свевишњим

и потпуну своју зависност од Његовог непамјерног милосрђа и свим срцем, свом душом моли Господа да јој буде у помоћи. Но ево жена је родила; први дјетињи глас, који се одмах разликује уред живота и смрти, одјекује до дубине душе породиље и присили ју да заборави све, осим среће, да је она — мати; над њом се сад потпуно збива ријеч Христа Спаситеља: *жена, кад рађа тугу муку, јер дође час њезин: али кад роди дијете, више се не опомиње жалости од радости, јер се роди човјек на свијет* (Јов. 16, 21). Сад код жене породиље још је живља и затренија жеља да се помоли Господу Богу за себе и новорођенче, тим више, што је она у патњама, у нечистоћи, у опасности да се изложи нападајима особито у данашње вријеме јаким и за њу опасним, нападајима непријатеља нашег ђавола. Крај постеље породиље јавља се свештеник, као слуга Божији, као молитвеник њен код престола Божијега, као завршитељ њених сопствених молитава, као довршитељ, у име свемогућега Господа, освећења, овлаштен на то самим Господем.

Напоминући устима свештеслужитеља о том, да се над сваком женом-породиљом испуњава страховита пресуда правосуђа Божијега: *с мукама ћеш дјецу рађати* (Бит. 3, 16), коју је изрекао негда над преступницом заповијести Његове — прародитељком нашом Евом, пуна љубави мајка наша православна Христова Црква хита да закрили од гњева Божијега породиљу и зачетога у безакоњу, рођенога у гријесима младенца под заклоном крила Самога Господа Сведржитеља. Света црква моли Господа Бога, да Он сам буде љекарем породиље, да Он сачува душу и тијело њено од крајње изнемоглости и што прије да је подигне са болне постеље, да Он постави код болне постеље породиљине небесне стражаре — свијетле и чисте анђеле и да је чувају — болну и немоћну не само од удараца и нападаја злих и невидимих духова, него и од свега, што може да повриједи њено здравље, — од злобних, завидљивих и охолих људи, од погледа на њу нечиста и зла. Црква Христова моли Свевишњега да погледа милостивим оком на нас грјешне и осуђене ради тога, да се на нама при рођењу наше дјеце оживотвори благослов Господњи на умноженје рода и народа нашега посредством Богом установљеног и законитога брака. Чисти и свијетли супружки живот, по закону Божијем, даје нам неку *смјелости* пред Сведржитељем да Га молимо, да погледа милостиво с висине небеске и види, како тешко ми страдамо при рођењу дјеце наше, колико болова и жалости ми подносимо у то вријеме за гријехе наше, *и да опростиш породиљи и свима онима, који к њој долазе, цијелом дому и свима, који се налазе у њему.*

Браћо, и особито сестре, које по лијепоме обичају посјећујете породиљу и честитате јој на порођају! Бојте се да уносите у дом породиље што хрђаво и зло: опадања, завист, злобу. Породиља налази се под заклоном крила Господа Сведржитеља, под државном руком Цара и Бога нашега; около њене постеље као невидима ограда стоје анђели Божији свијетли и чисти; у њојзи почиње да се свршава благодаћу Божијом лијечење њених немоћи и болова; соба породиље напомиње нам вертеп, у ком је Пресвета Дјева Марија родила Христа Спаситеља; колијевка, у којој спава новорођенче, сјећа нас на оне јасле, у којима је лежао, као младенац, Господ наш; њежна и слатка тепања њена и мужа њеног ка младенцу напоминју нам она слатка материнска грлења и миловања, којима је прикљен био, као дјетенце, Спаситељ наш од Своје Пречисте Мајке и обручника Њеногa, праведнога Јосифа. Дакле, доносећи што недостојно ка постељи породиље — нечисти поглед, шта више нечисту и злу мисао, ви се тим самим лако можете убројати к вијећу духовâ злобе. Идите с чистом хришћанском душом к постељи породиље, с потпуним расположењем и непритворном љубављу према њој, са страхом Божијим и побожношћу — и тада ће посјета ваша бити мила за Господа, угодна за породиљу и корисна за нас саме.

Безначални и Безконачни, Премудри Творац свијета, Који је непосредно образовао првосазданога Адама и чудним начином сједињо у њему дух са тијелом, јесте Творац и сваког од нас; Он је један Отац *по Коме се сва чељад и на небесима и на земљи зову* (Ефес. 3, 15). *Твоје су ме руке створиле и начиниле, и ти ме од свуда потпреш; навукао си на ме кожу и месо, и костима и жилама сплео си ме,* — клицао је к Богу праведни и побожни Јов (Јов. 10, 8, 11). *Хвалим те, Господи, што сам дивно саздан,* пјевао је св. Псалмопјевац. *Дивна су дјела твоја, и душа моја зна то добро. Ниједна се кост моја није сакрила од тебе, ако и јесам саздан тајно, ошкан у дубини земаљској. Зametак мој видјеше*

очи Твоје: у књизи је Твојој све то записано, и дани забележени, кад их још није било ни једнога (Псал. 138, 14—16). *Не дадох вам ја дисање и живот; није од мене саздан састав сваког, него од Творца свијета, Који је саздао природу човјека и удесио происхођење свију*, говорила је богобојажљива мајка мученика Макавеја дјеци својој (2 Макк. 7, 22—23). *Сам Господ Бог даје свима живот и дисање и све*, — јасно и одређено учи св. апостол Павле (Дјел. ап. 17, 25). Наши родитељи су оруђа Творачке силе Божије, од њихове крви, која производи сличне њима, јесу напљеднији великога благослова, пареченога у рају првим људима. Утроба матере, учи један од руских пастира, у односају према рађању дјеце налази се у такој истој зависности од Господа Бога, у каквој и њедра земље у односају према плодности. Земља при свем приједном раду око ње земљодјелца, при свем умјењу сијача и доброј врсти сјемена не даје плода, ако је Господ не благослови, не благоизволи послати јој чист и здрав ваздух, топлоте сунчане, на вријеме кишу и обилне росе; тако и родитељи, при свој својој нестрпљивој жељи да имају дјеце, при свој свјежини сила својих природних, неће родити чеда на свијет Божији, ако не буде на то воље и благослова Божијега. Један је Господ Бог сплан да затвори утробу жене и да разријеши њену неплодност; к Њему једноме треба родитељи да притичу са сузном и неуморном молитвом, као што су и чинили без дјеце и богобојажљиви очеви и матере. С побожном пажњом ваља да мисле супруги о свом будућем положају родитељâ; са жаром одланога срца дужни су да моле Свевишњега, да Он освети њихову утробу Својим небеским благословом; желећи да имају достојну дјецу, природно је, да су дужни претходно сами себе да учине достојним родитељима. Добра дјеца, корисна за ближње и за себе саме, дају се од Бога онима родитељима, који приступају к рађању дјеце с молитвом к Творцу и Животодавцу Господу. Била примјера, да буду дјеца код разумних родитеља неразумна, код великих људи дјеца ниска по својствима душе и срца, шта више код добрих и честитих људи дјеца бивају кад-и-кад хрђава и зла. Али нема у историји примјера, да дјеци нијесу молитве родитељске биле потребне; напротив, сви су они — лица знаменита по својствима душе и срца, по благим, добрим и великим дјелима, по животу великом и богоугодном; и није нужде и потребе набрајати имена знаменитих бораца и ревнитеља „за крст часни и слободу златну", великих светитеља, дивних исповједника и мученикâ, сви су они били плодом благослова Божијега, са побожности и дневно-ноћних молитава родитељских.

Дакле, сваки је од нас дужан, по заповијестима и аманету Богом-просвјећенога мудраца, прије свега *свом душом да је побожан пред Господом и да воли Творца својега* (Сир. 7, 31—32) и, по примјеру св. Цара и Пророка, у весељу и радости да кличе Превјечноме: *славићу Те, Господе Боже мој, свим срцем својим и поштоваћу име Твоје до вијека, јер је милости Твоја велика нада мном* (Псал. 85, 12—13). *За тобом пристајем од рођења, од утробе матере моје ти си Бог мој* (Псал. 21, 11). Живот наш најдрагоцјенији је дар Божији, за који сваки од нас дужан је да буде проникнут осјећајем неограничене благодарности према Свевишњему, којим се треба дичити и користити сагласно мисли и вољи Животодавца, који (дар) дужан је удвојити, т. ј. да га употребљава не само на благо своје, него и ближњих (Теофил.)... Господ саздао је душу и тијело наше посредством родитељâ: к њима послије Бога дужни смо да обраћамо наше мисли и осјећаје, за њих прије свега дужни смо да узносимо ми молитве Богу. *Свим срцем поштуј оца свога*, заповиједа нам ријеч Божија, *и не заборављај родитељских мука матере своје. Опомени се, да су те родили: и шта им можеш ти учинити, као што су они тебе?* (Сир. 7, 29—30). Да, свети дуг је сваког хришћанина да се моли Богу из срца за своје родитеље — о њиховом здрављу и дугом животу, или, ако су већ отишли к Господу, о бљаженом покоју душа њихових у насељима праведних.

Живот наш највећи је дар Божији, имајући да се продужи вјечно; само рођење наше на свијет јесте знак Творачке силе Божије, умножавање и слава живота. Но уједно са животом према природи човјечијој мијења се гријех, јер сви ми водимо поријекло своје од прародитеља, који је погријешио и осуђен био, и по томе сви се ми рађамо у стању гријеха и осуде. За то баш рођење човјека на свијет Божији и пропраћа се боловима и одлученјем породиље од богослужења у храму (Дионис. Алекс. пр. 2), за то баш младенац и завија се плачем: наочиглед, дијете

осјећа, да је оно по свом природном рођењу не више, но *дијете гњева Божијега* (Ефес. 2, 3), над којим почива проклетство Божије, коме при самом почетку живота грози несрећа. И ако би младенац остао такав, какав се родио од матере, грјешан, без ослобођења његовог испод власти ђавола, без благодатнога препорођења у бањи крштења: из њега, без сумње, постао би несретни безбожник и идолопоклоник, он би умножио собом само број одбачених, бивши лишен наслеђа Божијега, — и тада о њему би нужно било рећи то исто, што је Спаситељ наш рекао о једном човјеку: *боље би му било да се није родио онај човјек* (Мат. 26, 24). *Амин.*

У Митровици, 16. јула 1894.

Григорије А. Николић,
свештеник.

БЕСЈЕДА

на молитву „ко еже назнаменати отроча, пріемлюще имя во осмыя день рождінія своегw.
(По руском).

Протумачивши у молитвама жени породили тајну њених болова и муке при рађању, Црква Христова устима свештенослужитеља казала је јасно и одређено, да се над женом испунила страховита пресуда правосуђа Божијега: *с мукама неш дјецу рађати* (Бит. 3, 16), да је рођени младенац дијете гњева Божијега, да је он у исто доба у броју с онима, који не знају Бога, да је под влашћу ђавола. Да се младенац ослободи од те власти, да избјегне гњев и осуду Господњу и да постане дијете Божје, неопходно му је да прими Христову вјеру и да се препороди у води св. крштења, по заповјести Христа Спаситеља: *који узвјерује и покрести се спасће се* (Марк. 16, 16). И ево св. Црква почиње да припрема новорођенче за тајну св. крштења неким предходним дјеловањима.

Одпочињући ослобођавање младенца испод власти ђавола, пастир Цркве осјењава крстним знаком чело, уста и прси новорођенчета. Крстним знаком свештника дијете, које се прибраја к стаду Христовом, по наразу блаженог Августина, започиње се у утроби матере — Цркве; крстни знак служи почетком помирења младенца с Господом, који је праведно гњеван на њега, као на рођенога у гријеху, — јавља се знаком Божјега благослова, који се почиње предавати младенцу од Оца небеснога у име Христа Спаситеља. Уједно с тим знаком Животворнога Крста Господњег полаже се почетак изгоњењу ђавола из дјетета и свију клеветника његових, јер при извршивању крсног знак уста свештеникова проносе и рука му видимо и буквално изобража име Христа Спаситеља, Који Сам рече: *именом мојим изгонићеш ђавоље* (Марк. 16, 17).

Ево, браћо, када се први пут знаменујемо, и печатимо знаком Крста Христова; ево какво значење има крстни знак за живот наш! Па примајте и свагда са мишљу о Господу, као Почетнику свију благослова, с побожношћу и радошћу благослов од свештеносљужитеља на све добро и корисно; долазите на благослов, по примјеру древних православних Хришћана, с погнутом главом, с подигнутим нешто рукама и с цјеливањем деснице, која вас благосиља, деснице, као милога и драгоцјеногa дара. Примајући благослов од пастира Цркве, предаје себе видимо *помоћи Вишњега* и по томе *почива у заклону Бога небеснога*: благослов свештеника, који је с више обучен влашћу да везује и дријеши, најдрагоцјенији је дар за душу човјечију, оклоп јаки и оружје непобједљиво за ђавола. Напоминући о првим тренутцима нашег ослобођења од духа злобе, благослов јерејски свакад, када долазите да га примите, одбија од вас сву силу пражњу, благосиљањем служитеља Христова благосиља вас невидимо Сам Господ шаље вам успјех у свима добрим дјелима и подузећима вашим. Наоружавши се и оградивши себе крстним знаком као заставом, мученици Христови побједили су ђавола, раскинули су сплетке мучитеља и упиштили су многобоштво (Вас. Вел). Па не стидимо се и ми, велим ријечима Кирила Јерусалимскога, да исповиједамо Распетога; са смјелошћу да изображавамо знак крста на челу и на свему: на хљебу, који једемо, на чаши, из које пијемо; да га изображавамо при почетку и свршетку рада; када идемо спавати и кад устајемо, када се налазимо на путу и кад се одмарамо. Крст је велика одбрана, дата биједнима и невољнима

у дар и слабима — без труда и рада: јер то је благодат Божја, и страх за зле духове.

Када је крстним знаком положен почетак освећења *ума, срца* и *воље* новорођенчета, св. Црква устима свештенослужитеља моли Господа, **да знаменается крестъ единороднаго Сына твоего въ сердцѣ и въ помышленіяхъ его, и еже вѣровати свѣты мира и отъ всякаго дѣланія навѣта вражія, послѣдовати же повелѣніемъ твоимъ**, — и овдје даје новорођенчету хришћанско свето име. Име хришћанско је у дјетета прва својина, коју му нико не може одузети: под св. именом, као да је под неким свештеним печатом, хришћанин живи и ради посред множине сличних му људи; по том имену у свима свештеним радњама признаваће га Добри Пастир, водећи га по Својој благодатној ливади; са св. именом прелази човјек у загробни живот; хришћанско име његово понављаће се у Цркви, а од цркве живе при узнесшењу молења о покоју душе његове, а по том имену он ће бити позван на последњи суд Божји, *да прими шшо је у шијелу чинио, или добро, или зло.* Једном ријечи, дато по рођењу, човјеку име остаје с њим у све вијекове, ако само он сам не одриче се добровољно од Господа и од свога светог имена — за што се свештеник и моли Богу, да име Христово на свагда буде и остане на младенцу: **даждь, Господи, неотреченнѣ пребыти имени твоемъ святомъ на немъ, соблюдшаемѣмъ же крепкимъ благолюбіемъ святѣй твоей Церкви, и совершаемѣмъ страшными таинами Христа твоего.**

Прво име, право је по коме припада сад новорођенчету то име хришћанина, и једнако је са свима, који вјерују у „Господа Исуса Христа... Браћо! ми се нисмо родили, као многи јадници у нехришћанским предјелима и крајевима, ми нисмо умрли, као многа дјеца у утроби материној, по смо се удостојили да постанемо хришћанима једино за то, што нас је Свевишњи неограничено љубио прије, но што смо ми могли помислити о Њему. На дичимо се именом хришћанина већма, но сваким другим именом, — угледајмо се на прве хришћане, који су предпостављали име хришћанина свим другим именима и титулама и готови су били све изгубити, све подносити, него учинити штогод, што би било недостојно хришћанскога им великог имена. Напоменућемо за поуку један врло поучни одговор св. Василија Анкирскаго на питање Јулијана Одступника о имену његовом: „зову ме, одговорио је свештеномученик, хришћанином; то је ниже велико; носити њега саставља славу, јер име Исуса Христа је име вјечно: оно никад погинути не ће, оно ће преживити нијекове; оно превазилази свако одликовање, сваку славу, свако разумијевање човјечије"[1].

Но могуће је бити у броју хришћана, а опет не бити хришћанин: не назиже, него сугласан живот са хришћ. науком чини људе блаженима, говори св. Игњатије Богоносац; Господ хули се не толико нечистим животом незнабожаца, колико безбожношћу хришћанина (Злат.); име хришћанско без живота хришћанскога јесте лицемјерство (Тих. Зад.). Хришћанин је онај, који, колико је могуће човеку, дјелима, ријечима и помишљајима подражава Господу Исусу Христу, од кога је и добио велико име хришћанина; и он не може одрећи се од сљедовања Христу Спаситељу, не одрекавши се од имена хришћанина, иначе се мора он бојати судбине оних, којима ће на страшном суду Свом, не признавши их Својима, рећи: *не познајем вас* (Мат. 25, 12). Сваки од хришћана говори св. Григорије Ниски, живописац је сопственог свога живота. Наша душа као да је платно; врлине — црте и боје; Исус Христос је образац, са којега ево ми дужни да прегледамо, преписујемо. Као што живописац има у уму, у замисли и пред очима предмет, који хоће да стави на платно, тако исто хришћанин при свима својим радњама дужан је да управља погледе на Исуса Христа. И као што кичица, вођена руком живописца, снима на платно цијетове, сличне онима, какве он види у обрасцу, тако ћемо се и ми учинити више или мање хришћанима, гледајући по овом, да имамо више или мање сличности са Исусом Христом.

Један од руских пастира вели: видио сам матере које у жарком старању нежности своје према малиши сину свом често му тепају и говоре. „срце срца мога, душо моја, порасти и узрасти мајци твојој; мајчин официре, генерале, трговче, господине!" Тешко је чути и слушати из уста матере-хришћанке такове жеље и прорицања дјетету свом; није дрхтала и не дрхти, као што се види, такова мати на велико име хришћанке; она је и сама, као што се види, сва уто-

[1]) Прот. Вечмъ О христіанск. имяноух.

нула, па и сина свога жели да потопи сасвим у море свјетске сујете, временитих интереса, земних части. То није достојно матере-хришћанке! Не би ли јој приличније било у жарком старању љубави и нежности да к сину свом говори: „Нека те чува и узвиси Свевишњи! „Ти ћеш бити добар хришћанин чист душом, кротак и милостив! Господ ће те љубити, — и бићеш срећан на земљи и блажен на небу са анђелима, и сам ћеш бити свјетао као анђео Божији!"

Као што име хришћанина служи знаком свезе рођенчета са Христом Спаситељем тако исто дато младенцу име св. угодника или анђела Божијега јавља се знаком свезе његове — земаљског становника са светима Божијим. Називајући нас именом свеца Божијега, св. Црква убраја нас њих тим самим к лику дјеце Божије, уводи нас не само у друштво вјерујућих у Христа Спаситеља, него и у свјетло и сјајно друштво духова праведника савршених, спаја нас са сабором изабраних и другова Божијих, а једно за другим после рођења уписује нас у књигу живота на небесима (Лук. 10, 20; Апок. 3, 5). Људи знатни и богати, дајући своје име незнатним и сиромашнима, заједно с именом предају им обично право на преимућства својега сталеж, у опште примају их у потпуно своје покровитељство. Нешто слично овом наредила је о дјеци својој блага и пуна бриге мати наша св. Црква, називајући нас именима св. небесних становника: она нас предаје и повјерава нарочитом старању тих становника небесних. У становнику небесном истога имена св. Црква дарује рођеноме чувара и неуморнога молитвеника за нас пред Богом, даје таковога руководитеља, који је мудрији и искуснији од свију мудрих на земљи, који ће помагати човјеку у достижењу вјечнога спасења и сачуваће га од непријатеља видимих и невидимих на свима путевима земнога живота, који ће га с љубављу најискреније брата срести и у дан преселења у предјелу иза гроба, — који ће се, тим начином, после безтјелесних анђела хранитеља, учинити за човјека новим анђелом хранитељем. Не називају се тек онако свети Божији, имена којих ми носимо, нашим анђелима. А ако су истога имена нама изабраници Божији наши анђели покровитељи, то јасно је, ми са смјелошћу треба да притичемо к њиховом заступству и можемо бити увјерени у том, да ће нам указати своје небесно судјеловање.

У потврду истинитости старања светих Божијих о онима, који су истога имена с њима на земљи, напоменућемо из живота угодника, као на примјер, у сну старозавјетни патријарх Аврам јавља имењаку свом новозавјетном праведнику о рођењу сина од престареле жене његове, који ће бити изабрани сасуд благодати Божије (Макарија Египетскога[1]) као што светитељ Никола Чудотворац младога инока Николу спасава од утопљења у морском заливу, другога истога имена с њим ослобађује од нечистога духа који је владао у њему; напоменућемо, како су неки побожни супрузи препоручили јединца сина Георгија при отправљању његовом на војну, чувању св. великомученика Георгија Побједоносца, — и нису остали посрамљени у нади на особито старање св. Великомученика истоименоме с њим сину њиховом[2]).

Судећи по таковој важности имена светих Божијих, тешко је, бојим се, одобрити онима на нас, који при избору имена за новорођенчад имају у виду само то, да ли је пријатно уву ово или друго име и да ли се употребљава оно у нашем кругу, — који се труде и настоје да даду име свом сину или својој кћери каквог блиског човјека са звањем, име знаменитога дједа, богате бабе и т. д. То је рђаво што родитељи хоће да даде новорођенима имена тих лица, да би сачували помен њихов у роду, а то је, што их при том руководе једини свјетски обзири: имена дједа и бабе треба да буду драга и мила за нас на име за то, што су то имена светих, под особитим покровом којих су они живили на земљи; помен дједова и бабин није свагда лијеп и без мане, а помен светих Божијих, који славе на небесима, свагда је чист и достојан побожности. Добро не чине и они хришћани, који у знак своје мржње и омаловажења према којем од ближњих изврћу његово свето име, а тим већма они, који се усуђују хришћанска имена надијевати животињама.

Висока преимућства, која су нам дарована са називањем имена хришћанскога, захтијевају од нас особите пажње и опрезности над собом, да сачувамо свето име своје чисто и непорочно, да се не окаља оно срамом гријеха и безбожношћу срамних дјела. И у свјетском животу знаменито име предака, које прелази с кољена на кољено,

[1]) Чет. Мин. Житіе превод. Макар. Египетск., 19. Јануара.

[2]) Чет. Мин. Сказан. о чудесах Георг. Побѣдон., Априла.

садржи у себи неку обавезу за њихове потомке да држе и штују част рода личним заслугама и храбростима. А ако потомци не само не показују заслуга и храбрости, него још кажају себе недостојним поступцима, то о њима обично говоре, да они срамоте род и постају недостојни знатнога родног имена, које на себи носе; често пута више рођени отац не признаје свога сина, који гадним животом и срамним дјелима понижава част свога рода, срамоти добро име својих родитеља и предака. Неће ни нас признати и одрећи ће се и од нас и не ће нас примити у свој вјечни кров небесни покровитељ наш, ако ми својим нечистим и незаконитим животом окаљамо његово свето име, прослављено Господем на земљи и на небесима; тешко нама, ако нас на небесима не познаду под именом хришћанским, које смо добили послије рођења!.. Давајући нам име којега избраника Божијега, Црква жели на име, да ми, имајући у виду примјер и углед светитеља истога имена с нашим, научимо се *по заповиједима Божијим живити и, сачувавши печат непорочјем, да добијемо блаженство изабраних у царству Христовом* (Молитва). „Теби је дато име светитеља, као да тако говори св. Црква свакоме од нас, за то, да се сјетиш, да си и сам дужан постати светим. На живи тако, како је живио прије тебе носећи твоје име светац Божији, прославивши га својим врлинама, јасно доказавши могућност испуњења заповијести јеванђелских; живи и ти слично светитељу истога имена с тобом, да постанеш удеоничарем његове блажене среће". При именима својима дакле, ми смо дужни, сугласно настављењу светог Златоуста, представљати у уму свом сама лица светих, изучавати пажљиво живот њихов — ту ризницу спасоносних за душу настављења, да га имамо непрестано пред собом, као огледало, да, угледајући се на њега, удесимо по њему свој сопствени живот, да усадимо у срца своја Богу мила својства светитеља, да се зближимо и сродимо с њим духом и срцем својим, да се јавимо достојнима бити негда заједно с њим и у рајским насељима.

У Митровици, 27. јула 1894.

Глигорије А. Николић,
свештеник.

ЈОШ ЈЕДНА ПОТРЕБА.

У VIII. свесци „Источника" од ове године читамо „Позив на претплату" на дјело: „*Практично руководство при свршавању свештеничких дужности у Требнику*". Као што тамо стоји ово ће дјело бити врло опширно и велико, и због тога подијељено је у свеске, а пише га Светозар Грубач (Златоје), православни српски свештеник из Горњих Средица.

На прву свеску пошљедњи је рок претплате *Митров-дан* ове године, и штампаће се само толико комада, колико буде претплатника.

Пошто ово дјело није још из штампе изашло, то о њему се за сад не може ништа ни рећи; али познавајући име пишчево да од дуже времена у „Источнику" и „Српском Сиону" ваљано рјешавања питања из пастирске праксе, онда се потпуно надамо, да ће и оно бити ваљано и да ће довољно подмирити практичне потребе нашега свештенства.

Одавна се осјећала потреба оваке књиге код нашега свештенства и за то мислимо да ће ју сваки свештеник радо прихватити. Потреба је ова више пута доказивана и јавно, те нама овдје остаје само пожељети, да ову књигу сваки свештеник има у рукама и да се по њој управља при чинодјејствованима, како би међу нама нестале оне многе и у доста случајева велике разлике, које су до сада биле у вршењу разних обреда. И збиља ни један свештеник не треба да буде без ове књиге; јер знамо, да се у богословијама не може све изучити, што ће у овој књизи бити а не може се ни у другим књигама све да нађе; па и оно, што се гдје нађе већином

је непотпуно и разбацано. Има у народу изрека: „колико села толико хадета“, која се врло згодно може примијенити и на спољашњу страну вршења наших свештеничких дужности. Ово је народу хрђаво у очи падало. Отуда је и постало у њему да је бољи један свештеник него други, или да помаже молитва једнога више него другога, што не би смјело бити. За то и похитајмо да се претплатимо сваки на горњу књигу тим прије, што у позиву стоји да ће се штампати толико књига, колико буде претплатника. Похитајмо сваки с претплатом и за то, да писцу помогнемо, а своју пријеку потребу да подмиримо. — Најбоље би било да се протопрезвитери код подручног свештенства зазуму и покупе предплату. Тако би сваки свештеник књигу имао, а најлакше би се тако могла и набавити. Ово опет требало би да учине још и за то, што би њихова дужност највише била, да настоје, да сваки свештеник правилно и једнако врши обреде по књизи.

И наши Архијереји требали би да ову књигу материјално потпомогу, као што ће ју можда српско-православни Архијереји у Монархији и потпомоћи.

На овом мјесту опомињем се једног чланка под насловом: „Наше мане и један предлог“ (I. и II. св. „Источника“ за 1891. год.) од мога друга и пријатеља В. С. Поповића, протојереја. Он у том чланку износи цјелокупну практичну потребу нашега свештенства и дијелећи је на три дијела предлаже како да се помогнемо; т. ј. хоће да се напише књига у три дијела, у којој би се описала и разложила спољашња страна свештеничких службених радња у цркви и ван цркве. Из тог чланка вадим овђе ово:

„У ту књигу на првом мјесту дошле би и наложиле би се *тајне* и *обреди* православне цркве. И то би се опширно разложило и са практичне стране описало, како треба правилно да се врши и обавља. Овај *обредословни* дио ове књиге разликовао би се од обредословља (литургике) тиме, што се ту не би обраћала пажња само на тумачење, него нарочито на практично вршење обреда, и на све правилне начине и форме при томе вршењу.

„У други дио те књиге треба да дођу (макар и у кратко-главни садржај) све досадање наредбе *више зем. власти*, које се односе на цркву, школу и свештенство; даље све до садање окружнице свију Босанско-Херцеговачких Митрополита и све, што се на цркву и свештенство односи и чега има да се свештенство придржава. Ако има и каквих султанских фермана нашој цркви и они треба да овђе дођу.

„У трећи дио ове књиге треба да уђе *свештеничко писмоводство*, т. ј. упуства и формуле како треба да свештеници воде своје канцеларије при парохијалним (уредима) званијама, како да памћују завађене брачнике; како да састављају записнике брачних парница и друге записнике; како да воде све црквене матице и парохијалне књиге, као и отправљање службених писама и. т. д.

„Тако исто упуства како се воде протопрезвитерске канцеларије при протопрезвитерским уредима, у колико је то разлика од парохијалних уреда.

„Овђе се само налаже нужда и потреба, а писац стручњак знаће како треба и у каквој ће системи све то поређати.“

Као што се види преч. г. В. С. Поповић предлагао је, да се напише једна *„ручна свештеничка књига“*, која би била подијељена на три дијела и у којој би биле с практичне стране описане спољашње форме цјелокупне службене свештеничке радње.

Што се тиче првог дијела те *„ручне свештеничке књиге,“* која по нашем мишљењу обухвата једну половину свештеничког рада, т. ј. „Требник“ и „Служебник“, ето преч. у Христу брат *Златоје* обећава нам да ће га на скоро издати и описати; и ми као што већ рекосмо, у колико га познајемо, надамо се, да ће тим бити довољно подмирена та страна практичног свештеничког рада. Само по нашем скромном мишљењу *Златоје* би требао да ову књигу поднесе својој надлежној духовној власти на преглед, одобреље и препоруку.

Но сад остаје још друга половина свештеничких дужности као потреба, коју треба такође с практичног гледишта описати и разјаснити, а то је *„канцеларија“* свештеничка, или како вели преч. г. Поповић у свом предлогу, а на трећем мјесту: *„свештеничко писмоводство“*.

Још се нико не гласа да се заузима за ову другу половину свештеничких дужности, те да пропише правила и форме како би требало и то правилно вршити; за то смо се и потежили на овом мјесту ово неколико редака написати, е да би тиме изазвали каквог стручњака, да се истакне и заузме, те да би се и та потреба на скоро подмирила. Каква би баш требала та књига да буде ми овдје нећемо разлагати; стручњак, који се тога посла прихвати знаће најбоље како ће је распоредити и написати. Али држимо свакако да би требала да буде слична књизи: „Српски секретар“ од Корнелија Јовановића. У овој књизи исписана су правила и примјери за свјетовну кореспонденцију; на тако нешто требало би да се напише и за свештеничку службену кореспонденцију. Неће бити вајде, ако се само пропишу правила без примјера, јер ће се и пак наћи вазда свештеника, који то неће моћи разумјети. Него поред правила требало би и по један примјер написати у сваком могућем случају, који може бити у овоме дијелу свештеничког посла. Ови примјери могли би се узети из конзисторија, протопрезвитерских и парохијалних званија.

Потребу оваке књиге није нужда доказивати. Сваки, који је био и мало свештеник на парохији или у служби протопрезвитерата зна и осјећа њену потребу. Ни један свештеник није изучио у школи како треба писати брачне или друге записнике, како треба писати *крштене, вјенчане, посмртне* и друге листове и т. д. и т. д. Све то сваки ради онако, како се њему чини да ваља. И никад нећете наћи ни двојицу да се у свему слажу. А што је главно налази се много код већине или недостатака онога, што треба, или излишности, или најзад, и једнога и другога. Даље, наћи ћете да се двије и више ствари пишу на једном комаду, а под једним бројем и т. д. и т. д. — свега и свашта, а најмање реда и правилности.

За доказ овоме навешћемо овдје један акт из наше писмохрана, кога је писао један свештеник, те је у монархији српско богословију прије двадесет година. Тај акт гласи овако;

“Извод крштења

Н. Н. за коју ниже потписани свједочим да је дјевојка не удата од православних родитеља, оца јој покојног Н. Н. и матере јој Н. Н. (стоји само презиме) драге воље полази за Н. Н. у Н . . . . тако је и њена мати Стоја драге воље даје и проча јој родбина. Ми одовуда не дознајемо да имаде између њих и каква препјаствија.„

„У Н. . . . 13. Октобра 1885. год.

Н. Н.

срп. прав. парох“.

Као што се из овога јасно види, овај акт прије може све друго бити, него *извод*

крштења. У „изводу крштења“ мора стајати дан и година рођења и крштења, као и то, који је свештеник крстио и у којој је вјери дотично лице крстио; ко је кум био при крштењу и т. д. У горњем акту о свему томе нема ни спомена, По његовој садржини он може највише бити дозвола дјевојци за вјенчање, али не никако „извод крштења“.

Опомињем се овдје још и овога случаја. Прије, једне године један мој парохијанин скупи сватове и оде по дјевојку у сусједну парохију и доведе је мени да их вјенчам. Још у нас не бијаше стигла наредба о оглашивању заручених парова. Управо ја излажах из цркве пошље божествене литургије једне недјеље, кад стигоше сватови с дјевојком пред цркву. Сватови, ко сватови, угријани вином и ракијом, те ће ти мени: „дај попе вјенчаји.“ — Од куд вам је дјевојка? — „Од Н. Н. из Н. . . .“ — „Имате ли од пароха тамошњег дозволу? — „Имамо“. На то један између њих навади из њедара писмо и пружи ми га. Ја га отворих и читам у њему ово:

Пречасном пароху

Н. Н. у П. . . . .

„Дјевојка Анђа из моје парохије полази за момка, који је у вашој парохији; можете их слободно вјенчати.

У Н. . . . . .

Н. Н. парох“

Писмо без броја, без печата; — написано просто; нема имена дотичног момка; дјевојка споменута само именом, а презимена нема; на нема ни родитеља њених као ни мјеста одакле је! . . . А познајем рукопис пароховог, познајем ја и дјевојку и њену кућу, а мога парохијанина — момка поготову познајем. И према овоме, шта сам имао друго радити, него вјенчати их; јер сам лично сâм био увјерен, познавајући и једну и другу страну, да ми се зато не треба бојати каквих пошљедица, Но рецимо, случајно, да ја нијесам познавао дјевојку и њену родбину према горњем писму, би ли их смио вјенчати? Разумије се да не. Па шта би онда било? Сватови напити, а узели писмо од пароха под именом да ће се младенци без препрека вјенчати, па би на ме све гракнуло, да ја то нечу из какве личне мржње да учиним, или из буди каквог другог узрока; те тако међу нама било би свашта, само не оно, што ваља и што би требало.

Много би још могли овдје наводити примјера овакових и овима сличнијех, из којих би се могла читати потреба једне књиге за писмоводство свештеничко, какву у на пријед споменусмо; али држимо да је ово доста. Због тога о овоме за сад овдје и завршујемо с врућом жељом, *да се што скорије наће стручњак, који ће и тој потреби нашој доскочити.*

Односно пак тога да се скупе све наредбе *в. з. владе*, па онда *султански фермани* и *Митрополитске* окружнице, тичуће се наше цркве и школе у једну књигу и оштампају, налазимо да би најбоље било да се тога посла прими уредништво „Источника“. Оно би имало те ствари прибирати и на крају љета у додатку по-мало оштампавати тако, да, кад би све било готово, могао би сваки свештеник у засебну књигу повезати. Овако би мислимо, свештенство наше најлакше до те књиге дошло; а уредништво „Источника“ опет налази се на таком мјесту, да би то оно могло најлакше прикупљати.

И мјеродавни, којима на срцу лежи сваки наш напредак, надамо се, да ће се за ово заузети.

Ј. Г. свештеник.

ПО ПАКЛУ И РАЈУ.

Од **Јер. Симеона.**

Сам сједијах у самоћи,
Кад ево ти мис'о нека,
По изгледу и накиту,
Онах рећи издалека.

Стала крила да разнија,
И лакост им огледива,
Као 'но ти у крилати,
Што обичај често бива.

Показује чар и силу.
Како може полећети:
Ће-год оће, ће-год жели,
И са њоме ко ће хтјети.

Започесмо говор неки,
А доцније важан доста,
— О вјечности и истини,
Баш та ура била проста!

Говорећи за будућност,
И за гробом што ме чека,
Кад је виђех да ј'у вољу,
Обузе ме жеља нека.

Да је молим да м' испрати,
И позајми њена крила,
Да одлетим до за гробом,
— Кад би тако добра била.

Немањска ме одит' исто,
То раније то позније,
Па да нађу у мислима,
— Од горега, вељу, није.

Те ћу причат' и другима,
Што ћу виђет', испитати,
Што важније и главније,
Ће ко слави, ће ко пати.

Знам мило ће сваком бити,
Како стару, тако младу;
Интересно, занимљиво,
Ишту људи да дознаду.

Да видимо *так'о* прије,
— Намјерење такво бјеше:
На крилима мисленима,
По ваздуху, а не пјеше.

Ту виђесмо муке саке,
Људй разнй, људи страсній,
Сваког стања, сваког реда,
Ах, плам адеки тај ужасни.

Тамо, опет, подаљеко,
У студени од тартара
Осуђени, дрхте, плачу,
— Демен ту је за вратара.

Љубопиство неда пусто,
Да то мотрим без разлике,
Те спутника питам свога,
Да ми каже од прилике:

За убогог и сироту,
И богата и владара,
За трговца, занатлију,
И војника и ратара.

Што су, рекох, ти убоги,
Паћеници земног свјета,
А већ нека ти богати,
— Њима раскош у рај смета

Видиш ове што се муче,
— За убоге спутник рек' ће:
Ти патише у животу,
А у паклу још веће:

Муке, бједе подносише,
Рад грехова или прове,[1]).
Да би били ка' но злато,
Пречишћено те се зове.

На Бога су сви роптали,
Што им напаст неку дава,
Ради прове, ил' подвига,
Да им буде виша слава.

Заиђеше богатоме;
У невољи кад су били,
Кад имаше што при себи,
Безмјерно су јели, пили.

На попришта не радише,
Ће се сије а не коси;
Муке тамо, муке амо,
Од њих сваки сад подноси.

А богату овђе дође,
То се зна̀де лако да је:
Пут широки у пропасти,
Отворен му али остаје.

А цареви те се зваше,
Више људи к'о остали:
Нарав штетна и зла воља,
У пропаст их ево свали.

[1]) Проба.

Сласт времена, славољубље,
Мах им узе преко мјере:
Себе саме поставише,
Више свега, — више вјере.

Даље ево и трговац,
Те лажљиво робу дава:
У сб пјесак мета ситни,
— За боб збори да је кава.

То је клетвом потврђива,
По стотину више пута:
Да је њему роба била,
Вазда здрава, добра крута.

Затим тамо ратар ето,
Те свечеве непоштова;
Међе шири по туђему,
Своју муку тиме трова.

Неуздржно и он живи,
У сусједа ствари краде,
Наговара, чини сваће,
Збори други — криво раде.

Учитељи и пастири,
Међу прве те с' у аду,
Муке, патње, рад' нерада,
Овце сада сви имаду.

Рад нехајства свом позиву,
И закону свете правде;
Због хладноће к својој вјери,
Даше људи ало да раде.

Гледам људе ђе се муче,
Очајност им ужас чини,
Без наде су икад изаћ,
Некад срећни, јаки, чили.

Што су јади, ступник рече,
Сам преставља сваки даје:
Друг за друга ту не знаде,
И патња им вјечно траје.

Кад — кад шћаше демон доћи
Да појача ватру врућу,
— Без свјетлости, необичну,
Тим' те живе у ту кућу.

Сажаљење, себе укор,
Што се згода пушта негда,
Кад се живот рајски тече,
Мира њима нигдје нема.

Сати, дани, не броје се,
Ни вјекови ка' на земљи:

Рај је тамо сасвим други
— Вијек вјечни, непомјени.

Пут *раја* смо за тим пошли,
А на умна исто крила:
Љубопиство живе жеље,
Носила је брза сила.

Ко ће раја да опише,
Величија и блаженства,
Кад му нигђе нема доље'
Нити слике, нит' равенства.

Само ово што ћу рећи:
Колико је свега раја,
И његове просторије,
И блаженства, славе, сјаја,

— Нико живи, стари, млади,
Без, биједе ту не дође,
Од вијека и Адама,
Те живјеше доље овце.

Питам опет свог спутника,
По земноме све судећи:
Хајтер, племство и богаство
Важи л' овце за уљеће?

Нити једно, нити друго,
— Спутник вели, ту не важи,
К'о на земљи што гледају;
Смирени су Богу драги.

При том имах предрасуду,
Да богата овце нема,
Властелина и племића,
Те се икад за рај спрема.

Јер му смета слава и чин,
А већ просту и убогу,
Од раскоши сметње није,
У рај лакше ући могу.

Видех' моје љубопиство,
И невјерство, право рећи.
Неки од њих к мене ево,
У мислима бесједећи:

Ја сам славан вођа био,
И судија, цар у моћи,
— Рећи ће ми ту на сујму,
Ови те ће први доћи.

Признава сам себе првом,
Пред мојијем силним Богом,
И каја се у смирењу,
Премда војском владан многом.

У дом Божи с радошћу сам,
Ја одио, молио се,
И пепелом у кајању,
Посипао главу, косе.

И душу сам светим постом,
Сву покрио тако био,
Да сам слабо на ногама,
Од тог поста ја одио.

Не сметну ме царски пос'о,
Нит' биједа, нит' гоњења,
Да сам душом ваздa к Богу,
К'о извору мог спасења.

Богу моме служит' право,
Не бјеше ми мука и стид;
Мислим, — ко би други био,
Ако није сам цар Давид.

Ево убог ист' у рају.
Који своју сноси бједу:
Све кавива из живота,
Ама вјерно и по реду.

Како га је кријепила,
Једна њера, над на Бога,
Сиромаштво, глад и жеђу,
Да подноси радо с тога.

Мученици казну ране,
Испосници пост, подвиге,
А пастири труд, усрће,
За свој народ тешке бриге.

Војник, ратар, и трговац,
Занатлија, руке сваке,
Труд усрдни и страх Божи,
С чим се чине патње лаке.

Свак у своме, видим, чину,
Да рај Божи он добива;
Предци, хајтер и богатство,
Ни при чему ту да бива.

Ту лупежу мјеста није:
Отима би све по рају,
Ће су многе скупе ствари,
С чега њему уђ' не дају.

Завидљиви и ситничар,
Кад би славу свети' гледа,
Силеткама би досађива,
С чега му се уђи неда.

Блудник, нечист, тиме више,
— Гордост, знамо, мјеста нема,
Од туда је пала ниско,
И за њу се *тако* спрема.

Очи сљепе у сујету,
Виђет' Бога те не могу,
Нит' ко мрзи брата свога,
Бит' у рајску свету слогу.

Ком је ухо глуво к правди,
И спрота уздисају,
— Кор Анђелски чут' не може,
— Раја такви неосвају.

Све се чисти и пречишћа,
У животу овђе доље,
Да се спремнији' тамо нађе,
Што се може више, боље.

Цар небесни, Христос исти,
С неба дође, к'о што знамо,
Да нам каже и научи,
Како ћемо бити тамо.

Етикету небесноме,
Ко се овђе ненаучи,
— Неучтив ће тамо бити:
Стаће да се стиди, гучи.

Слава сама раја свега,
За њега би бреме било,
Непривичну, ненаучну,
— С господом му није мило.

Када умом све прегледах,
Једно, друго, *рај* и *тако*,
У себе сам река био,
— Оставићу мане лако.

Знаћу више чуват себе,
Сустезаћу душе страсти,
Побјеђивати мисли сваке,
С којих могу у ад пасти.

Чим сам умом доље сиша',
К'о да ништа није било:
Све греховно и времено,
Постаде ми опет мило.

Сјећавај се смртног часа,
— Соломон је мудри река,
Грјешит' нећеш никад, знади,
Срећан бићеш оба вјека.

НАРОДНО ПРЕДАЊЕ О МАНАСТИРУ МОШТАНИЦИ.

Приобљежио
Петар С. Иванчевић,
јеромонах.

Пригодом мог боравка у мјесецу августу о. г., у знаменитој и чувеној св. обитељи „Моштаници", један ми је . . . старац од својијех деведесет година из села „Војскове" између осталога приповиједао о реченом манастиру ово:

„Да, оно ћеш ти мој свети оче боље знати, јер су ти књиге пред очима; ама видиш ли ти овај наш намастир, ово је мој лијпи господине и духовниче наша ћаба, (сад заплака), а он је што-по ријеч свашта преко себе прометнуо. Прометнуо је и зла и добра! . . .

Елем, шта да ти дуљим, сам је Бог овај намастир очувао — бар ове зидине (сад се стаде кретити), коме нека је слава и хвала — амин! и Бог нас помого! . . .

Видиш мене! Ја бора-ми већ поборави и сметнух се, шта да ти даље речем; да, да, слушао сам, од мојијех старих (да их Бог прости и помилује!), да је овај намастир најприо почет правити, на оној барици, пошавши низ ријеку Моштаницу у Дубицу (сјеверно од манастита далеко близу четврт сахата). И они би мој господине обдан темељ метнули и почели зидати, а кад сјутра — дан мајстори дођу, нмају шта и виђети, све засуто. Они пођу уз ријеку и на овом мјесету видиш, гдје је сад намастир нађу све лијепо, онако почето, као што су они то почели на оној барици.

Е, сад су видјели, да је то воља Божија да се ту намастир прави, па збиља и направише га, баш на овом мјесту гдје је и сад, а овђе је на истом мјесту спаљен св. Теодор Тирон. И његове су св. мошти (рука) увијек биле у овом намастиру, док ти оно неки калуђери од зулума не побјегну у „Кавуре" — па више Костајнице (хрватске) у селу „Камоговини" не начине манастир и дадну му име овог намастира „Моштаница", а свете мошти пренесу тамо, гдје се и данас налазе; а вјере-ми моје не би требало, да су св. мошти тамо, јер то је драги Бог овом намастиру — овој светој Немањића задужбини даровао"[1].)

Манастир Гомионица, на Михољ-дан 1894.

[1]) Рад сам и намјеравам — ако Бог да и среће Божије, да у једну књигу приберем све (колико ми буде могуће) податке о српско православним манастирима у Бос. Крајини — као: Моштанице, Гомионици, Рмању, а и о манастирским развалинама: Крупи, Гомоли и т. д., на овом приликом молим сваког брата Србина, пријатеља, познаника и господу српске књижевнике, да ме изволе јавно преко ког вашег листа упозорити на које изворе о поменутим манастирима, за што ћу свакоме јавно благодарни бити, и сваког — па и најмањи рад употријебити; нарочито се обраћам драгом земљаку — дичном сину крше Херцеговине Високопречасном госп. Архимандриту Дучићу; као и узорitом српском историку и неимадмашном српском критичару Пасокопречасном госп. Архимандриту И. Руварцу.

Петар Ст. Иванчевић.

СТАРИНСКИ ЗАПИС.

Приликом мог путовања у 1894. години са тадашњим митрополитом, нашао сам на часној трапези под сачињом у манастирској старој цркви *Ловћици* у котару власеничком један запис, што су у старо вријеме давали свештеници простом народу. Ево тога записа:

†

Ѥ имѧ ѡца и сына и свѧтаго дх҃а, амин. Пресвѧтаѧ влⷣичице моѧ богородице, свѧтыми твоими всесилными молбами ѡжени ѿ мене смиреннаго и окаяннаго рака твоего ѹныніе, забвеніе, неразꙋміе, нерадѣніе и всѧ скверныѧ, лѣкавыѧ и ꙋблыѧ помышленіѧ ѿ окаяннаго моего сердца, и ѿ помраченнаго ꙋма моего, и погаси пламенъ страстеи моихъ, ако нищъ есмь и окаменъ, и избави мѧ ѿ многихъ мꙋтныхъ воспоминаніи и предпрїꙗтіи,

и ѿ всѣхъ дѣлъ злыхъ свободи ма, ако благословена еси ѿ всѣхъ родовъ, и славится пречесное имя твое во вѣки вѣковъ

Амин̃ъ.

Да воскреснетъ Богъ, и расточатся врази его, и да бѣжатъ ѿ лица его ненавидящи его; ако исчезаетъ димъ да исчезнѣтъ, ако тается воскъ ѿ лица огня, тако да погибнѣтъ вѣки ѿ лица любящихъ бога, и знаменѣющихся крестнимъ знаменiемъ; и возвесели глаголющихъ радѣвся пречестни и животворящи кресте господень прогнатаго господа нашего iисуса христа, во адъ сшедшаго и поправшаго силѣ дiавола, и даровавшаго намъ тебе крестъ свои честни на прогнание всякаго сопостата. (?) пречести и животворящи кресте господень помагай ми со святою госпожою дѣвою богородицею, со всѣми святими во вѣки Амин̃ъ. — (Ово што слиједи, придодано је другом руком у истом запису). — Немами нiма помощи, немами нiма надежди, разѣ тебе дѣво, ти нам̃ помози, на тебѣ надѣемся, и твою хвалимося, твои бо всмо рави да непостидимся. — Помань има твое во всякомъ родѣ и родѣ. и ова молитва (овдје стоји тако звано „Соломуново слово“) на помоћ рав̃ коjiем̃ (име) амин.

Ђ. П. п.

ОСВЕЋЕЊЕ ЗВОНА У ВОЗУЋОЈ.

Овдашњи српско-православни народ, који овој цркви долази, одавна је имао жељу, да и он једанпут чује милозвучни глас звона, код своје св. богомоље, древне царске задужбине, (опширно о овој цркви, налази се у „Добро-Бос. Источнику“ од 1889. стр. 336, 358 и 377), што ове године и дочека, највише заузимањем врiједног потпредсједника ове црквене општине, г. Ђорђа Марковића, који је у општини ту мисао потпомагао и ускорио дјело крају привести.

Звоно је набављено из познате звоноливнице Ђорђа пл. Бота синова из Вршца, у тежини нето 370 клгр.

Народ, који је доста сиромашан, опет је лијепе прилоге чинио, те је унапријед скупљено у новцу 208 фор. а у житу и другим прилозима, који су у наравi у ту циљъ давани било је око 150 форината.

Ма да се надало, да ће звоно стићи амо још до Духова и припреме се чиниле, звоно је стигло тек 13. августа к цркви; због чега се није могла у напријед објавити свечаност, него је на Вел. Госпођину објављено овдашњем народу, а одмах по Госпођини и неким околним црквеним општинама, да ће освећење и подизање звона бити у недјељу 28. августа.

Како је ова црква при великој шуми, те само с једну страну народ може долазити, јер је с другу (јужну) страну шума од 8 сати ширине (према Варешу и Високом), те с ту страну и нема никаквих села; а и са сјеверне стране је доста брдовите и села измiјешана с мухамеданским селима, те нема много православног народа, око ове цркве; нпак је у суботу доста народа сабрало се, а особито, који су далеко у вече су дошли.

Пошто крај цркве има подоста колиба, које је народ погодио да може преноћити, кад цркви долази и од рђава времена и непогоде склонити се, то се народ размјестио по колибама, а они са стране који не имадоше колиба, наложише катре, те се око ватри рахат разложише.

За г. г. свештенике и странце, општина се побринула те у црквеној кући — у којој има пет доста лијепих одаја — мало удобнији конак припремила.

У недјељу јутро, отпоче јутрења око 7 сати, при којој је чинодјеjствовао пречасни г. надзиратељ ољог протопрезвитерата, а за пјевницом појао је уз домаће појце, учитељ овдашње комуналне школе г. Димовић. Црква бјеше препуна народа, престављаше тијело праве побожности тихом и смиреном молитвом.

При јутрењи пренио је котарски судац г. Пантони, као замјеник нашега госп. престојника, који је на допусту.

Око 9 сати огласило је пуцањем прангија и старом звечком, да је започело освештање звона.

Звоно је осветио г. надзиратељ Јелић из Маглаја, са свештеницима г. Николом Николајевићем жепачким и госп. Ристом Стакићем хршким.

По свршетку освећења г. надзиратељ врло лијепу бесједу изговори, у којој опрта значај звона при хришћанским црквама, те напоменувши сметње, које су постојале, да се при црквама, до сад немогоше звона подизати, а такође упозоривши данашње вријеме, које потпомаже да се „цркве красе“; те опоменувши народ, да из велике захвалности подајничком вјерношћу на срцу носи *Његово Величанство цара и краља Франц Јосифа* I. под чијим закриљем данас плодове златне слободе уживамо, на што се народ са бурним „живио“ одазиваше.

По освештању, звоно је подигнуто на дрвени звоник, 20 метара висок.

Пошто је подигнуто, први је звонио госп. надзиратељ; онда г. судац, од народа први је звонио Живко Дробић, тежак из Лозне — хршке парохије — који је цркви том приликом приложио 70 форината.

Не могу овдје пропустити да не наведем, да је исти Живко 1892. год. приложио једно сребрено кандило у вриједности 30 фор. 50 нч. истој цркви.

Божествену литургију служили су сва три горепоменута свештеника, што је народу особито задовољство причинило, јер то је у овој цркви велика ријеткост. За вријеме литургије звоно је звонило и прангије пуцале.

По свршетку литургије у 1 сат послије подне, био је свечан ручак, коме су присутни били г. г. чиновници, свештенство, учитељ, неколико угледних сељана, Милан Илић, трговац из Маглаја и неколико вићенијих мухамедоваца из околине.

У вријеме ручка пало је неколико лијепих здравица: Његовом Величанству, Високој земаљској Влади, Високопреч. Конзисторији, српском народу, гостима, општини и т. д., које су пропраћене са узвицима: „Живио“! „Многаја љета“ и пуцњавом прангија.

Послије ручка господа, која су при ручку учествовала, учинили су лијеп прилог цркви, на чему нека им је овим изречена највећа благодарност.

Тај дан пало је овој цркви прилога око 147 форината.

Народ је у најљепшем реду до пред сами мрак весело се играјући и пјевајући, а старији богме и пијући, те се пред мрак задовољан кућама разишао.

В. Стакић.

СА СВЕШТЕНИЧКЕ СКУПШТИНЕ.

Првих дана мјесеца августа ове године, удружено свештенство Краљевине Србије држало је своју пету редовну скупштину у Нишу, на којој су посвршавани послови, који су у дневном реду означени били.

Скупштина се састала 1. августа и прије, почетка свога рада сви свештеници отишли су у нишку саборну цркву на призивање св. Духа, а потом у одређену салу, гдје ће се сједнице скупштинске држати.

Предсједник главног одбора г. прота Н. Стајевић са кратким и језгровитим говором поздравио је скупштину пожеливши јој срећан и користан рад.

За предсједника скупштине једногласно је изабран био г. Димитрије Цвјетковић окружни прота из Пирота; а за потпредсједника госп. Никола Крупежевић свештеник из Топчидера и потребан број секретара.

Одмах за овим у салу скупштинску дошло је Његово Високопреосвештенство г. митрополит Михајило са г. г. епископима: Савом и Мелентијем, гдје је г. митрополит са дивним говором отворио сједнице скупштинске, напомињући у свом говору, да је удружење за ових пет година, од када је основано, својим радом, знатно потпомогло архијерејима и самом себи у извршењу своје тешке и узвишене пастирске службе. Још је нагласио и поздравио свештенство, да се одрече *партија* и у мјесто њихног програма проповиједа она начела, која је проповиједао наш пастир-началник — Господ Исус Христос. Да проповиједа мир, слогу и љубав. Једном ријечи, бесједа је таква, какву је могао само наш највећи књижевник и најбољи бесједник г. митрополит Михајило изговорити. Ми јако жалимо, што не можемо у цијелости ову пуну знања и поуке бесједу донијети, но читаоци овог листа могу је прочитати у „Веснику Српске Цркве“[1]), гдје ће се по свој прилици одштампати.

Послије овако свечано отворене скупштине приступило се раду. Прочитан је извјештај главног и уређивачког одбора, који су послије извјестних примједаба примили.

Из извјештаја главног одбора види се, да је удружење у прошлој години имало капитала у готовини 11.205·45 дин. а на дугу код својих чланова 12.000 динара. Расхода је имало око 9.000 динара.

Број сарадника на друштвеном органу у овој години знатно је нарастао, што је све допринијело, да „Весник Српске Цркве“ стоји на лијепој висини.

За овим је поп Марко Петровић парох биоградски читао своју расправу *„о застарјелости свештеничких крвница с погледом на кондуитну листу свештеничку“*. И ако је ова расправа доста високим стилом написана и неопредјељиво представљена, ипак је послије неколико учињених примједаба од стране појединих говорника, и објашњења потпредсједника госп. Крупежевића примљена и донешена одлука:

1) да се учини корак на надлежном мјесту, *да и за свештеничке крвнице или застарјелости*; и

2) *Да свештеника не кондуитише* (оцјењује) *само једно лице, протојереј или намјесник, већ три лица: протојереј или намјесник, један кога изабере Духовни Суд и један, кога изабере свештенство овога краја.*

Послије овога усвојен је предлог главног одбора: да се у будуће *свештеничка скупштина држи у другој половини мјесеца августа у дане, које главни одбор одреди.*

Ова је намјена учињена у циљу тој: да би се свештенству дала могућност, да може у што већем броју на скупштини бити заступљено, а да опет ни црква због тога уштрба не трпи, нарочито ондје, гдје је само један свештеник при цркви.

Претресан је још и предлог *„о измјени чл. 229 зак. о црквеним властима*, који говори *о намјесничким плаћама и дневницама протоком и свештених лица, када врше службене послове“*, па је с погледом на ненадлежност скупштине за рјешавање предмета овакове природе, приједлог овај избачен.

По предлогу Милана С. Пантелића свештеника зајечарског изабран је одбор од 14 лица који је лично у име скупштине *молио г. министра просвјете, да се материјално стање отачаственог свештенства уреди на основу систематичне плаће.* Г. министар дао је депутацији своју ријеч, да ће се још на првој народној скупштини постарати, да се свештеничко стање уреди и обезбиједи.

Претресан је приједлог попа Сибина Ђорића о томе: *„да само изасланици, које зборови појединих срезова изберу, на скупштини имају право гласања — рјешавања“*. Разлог му је тај, што се са малим бројем свештеника овако важне скупштинске ствари могу боље и правилније расправити, него ли, када огроман број, нарочито оближњих свештеника, на скупштину дође. О овом предмету говорило је више говорника и сви су се сложили у том, да би се на предложени начин добила помоћна у удружењу, да би се нето претворило у чисто партијско удружење, и када сваки члан има дужност да удружењу плаћа свој улог од 12 дин. годишње, и 6 дин. за лист, праведно је дати му и право, а то је да може сваки члан на скупштини присуствовати

[1]) Весник у ове земље не долази. Ур.

и рјешавати, па с тога је овај приједлог једногласно и одбачен.

Послије претресања још неколико предлога, тичућих се унапријеђења вјере, црквеног свештенства, за које је ријешено, да се упути главном одбору на оцјену и даљи рад, а због краткоће времена, приступљено је претресу буџета за идућу годину, који је послије извјесне измјене усвојен.

Ријешено је, *да се идућа свештеничка скупштина држи у Београду*, као мјесту које је за смјештај свих домовних чланова најподесније.

За овим је по предлогу одбора од двајесторице једногласно изабран главни и уређивачки одбор, у који су ушла ова лица:

I. *У главни одбор*:

1. Милутин Стокић, прото из Београда, 2. Марко Петровић, свештеник из Београда, 3. Никола Божић, свештеник из Београда, 4. Јован Илић, свештеник из Београда, 5. Живко Ивановић, прота из Пожаревца, 6. Милутин Поповић, прото из Ћуприје, 7. Алекса Радовановић, прота из Ниша, 8. Живко Бранковић свештеник из Ниша, 9. Милан С. Пантелић, свештеник из Зајечара, 10. Михајило Николић, свештеник из Радујевца, 11. Димитрије К. Михајловић, свештеник из Краљева, 12. Тодор Прокић, свеш. из Забојнице.

II. *У уређивачки одбор*:

1. Протосинђел Виктор из Београда, 2. Илија Протић, прото из Београда, 3. Никола Стевановић, свештеник из Београда, 4. Томо Стојадиновић, ђакон из Београда, 5. Петар Милојевић, ђакон из Београда.

Гг. одбор се конституисао изабрав себи за уредника: г. проту Милутина Стокића, за подпредседника г. Марка Петровића, и за уредника друштвеног листа г. протосинђела Виктора. За секретара Глав. одбора изабран је Ранко Лукић свештеник из Београда.

Са овим су сједнице скупштинске закључене кратким, али лијепим говором председништва, у коме је пожељело браћи свештеницима срећан пут и да са нашим здружењем у идућој години можемо више користити св. вјери, цркви и народу нашем.

Послије овога држан је у Саборној цркви парастос свима умрлим члановима удружења, од када је ово постало, на којима је чинодјејствовао Њ. В. г. Митрополит Михајло са већим бројем свештеника. На парастосу присуствовала је цијела скупштина и знатан број нишких грађана, који такође дођоше, да присуствују помену својих умрлих пастира. Да, чисто нас нека језа хвататше, када нијесмо, гдје око 300 свештеника са запаљеним вошташима у руци сјећаху се и помињаху умрле своје другове, а чланове свештеничког удружења. Ако ништа друго, ово је заиста достојна пошта и топла благодарност умрлим друговима својим, гдје ће се њихова имена на вјечита времена спомињати, докле год траје удружено свештенство.

За ово кратко вријеме од пет година, од када је ово удружење основано, оно је знатно користило св. вјери, цркви и архијерејима својим у извршењу велике и одговорне пастирске службе, што је у својој бесједи и Њ. В. Митрополит признао. Користило је удружење још и самом свештенству, јер је заузимањем његовим створило себи, пенанони фонд за своју сирочад тако, да сада сваки свештеник може мирно у гроб лећи, када га Свевишњи на суд позове, без да мора мислити за насушни љеб породице своје.

2. Августа, као на осамнаести рођен дан Њ. В. краља нашег Александра I. скупштина није радила, већ су сви свештеници присуствовали служби Божијој, на којој је пречастни г. архимандрит Иноксентије бивши ректор богословије београдске посвећен за епископа нишке Епархије на мјесто епископа Јеронима, који је недавно умро.

Св. службу Божију одслужило је Њ. В. г. Митрополит Михајло са епископима: жичким г. Савом и тимочким г. Мелентијем а уз припомоћ 15 свештеника. На благодарењу, које је овог дана у част рођеног дана Његовог Величанства нашег краља Александра извршено, обукли су се у свештене одежде још и сви дошавши архимандрити, игумани, протосинђели, и синђели. Даље сви протојереји, намјестници, и одликовани свештеници.

Нишка саборна црква, која је готово највећа у цијелој Србији била је сувише толико

пуна, да ни половина народа у њу ући није могло, што је многима жао остало.

У цркви на служби и благодарењу присуствовали су и Њихова Величанства краљ Александер и Милан, сви министри, представници страних дворова и остали великодостојници.

Њ. В. г. Митрополит Михајило говорио је тада двије бесједе: једну у част великог народног прваника, а другу, када је новопабранном архијерсју предавао жезал.

Дај Боже, да свештеничко удруженье краљевине Србије својим радом и удруженом снагом припоможе, да се сроди оно, што је одрођено, да се сва по Христу браћа, који смо подијељени на источну и западну цркву, и око чега је доста братске крви невино пролевено, једном уједини, те да сви скупа на уздигнућу св. вјере правосл. заједнички порадимо и да једног дана сво свештенство цијелог православља можемо се на једно мјесто искупити и Једног у нераздјелној Тројици прославити.

Зајечар, 10. августа 1894. год.

Милан С. Пантелић,
свештеник зајечарски.

РАЗНО.

Ново добротворно дјело Његовог Високопреосвештенства Дабро-босанског Митрополита Ђорђа Николајевића. Православни Срби у Котору (Бока Которска) прегли су свом снагом да поред своје мушке основне школе подигну и обезбједе и женску основну школу у Котору. Број православних Срба у Котору није велики, а ни материјално стање њихово не стоји баш високо, да би могли сами подићи и обезбједити ту школу. За то се је одбор, — коме је предсједник познати родољуб — старина, преосвећени Епископ Боко-которски Герасим Петрановић, — прије неколико мјесеци и обратио Србима и нашан Боке Которске, а особито онијем Србима, који су већ и ријечју и дјелом доказали и посвједочили своје родољубље у корист свога народа и народне просвјете.

Услед тога Његово Високопреосвештенство Митрополит Николајевић увидио је нужду и потребу српске основне женске школе у Котору, те је 29. маја ове године и послао у фонд исте школе прилог од *500* (пет стотина) форината а. вр.

Одговарајући и захваљујући се Митрополиту Николајевићу на овоме дару, преосвећени Епископ Герасим у име своје и у име одбора, између осталог вели: „Знатни дар и прилог од ф. 500, који у корист фонда српско-православне женске школе у Котору изволисте послати, обрадовао је мене, чланове одбора, пак и остале православне Которане и у опште Бокеље, чим муњевитом брзином за тај дар дознадоше. У име свију изјављујем Вашем Високопреосвештенству најердачнију благодарност, као великоме познатоме српском Меценату! Бог милостиви нека продужи у доброме здрављу Ваш цјењени старачки живот!“ . . .

Придружујући се и ми срдачним жељама и топлим молитвама преосвећеног Епископа Герасима, велимо: Нека велики и јаки Бог поживи још дуго нашег сиједог Архипастира и великог добротвора Митрополита Ђорђа Николајевића на срећу и корист цркве и српско-православног народа!

Јавна благодарност. Висока земаљска Влада за Босну и Херцеговину, покрај многијех добročинстава, које је учинила овој св. обитељи, даровала је још у прошлој години потпору од 1.200 фор. за поправак манастирских зграда, које су се прилично порушиле биле, те је исти поправак ове године и извршен.

На овом великом и племенитом дару Високе земаљске Владе, од стране потписане управе манастира Дужи, изриче се најтоплија благодарност.

Српско-православна управа у манастиру Дужи 28. септембра 1894.

Управитељ:
Герасим Јовановић,
игуман.

Јавна благодарност. Са многих страна Босне и Херцеговине побожни српски народ сваке године о Великој и Малој Госпојини долази овдашњој цркви, да се поклони чудотворној икони св. Богородице, која непрекидно чудним начином излива милост Божицу и дарива разноврсна исцјељења свима који јој с' вјером приступају. Тако је по стародавном обичају и ове године о Великој и Малој Госпојини силан народ походио ову знамениту српску светињу. Том приликом народ је богате и красне дарове св. цркви и српској школи приложио, а многи опет, који лично не дођоше послаше прилоге преко другијех. Потписани сматра часном дужношћу у име свештенства и свега овдашњег српског православног народа овим путем изјавити најдубљу захвалност свима поштованим и дичним посјетиоцима и приложницима, шаљући пред троном св. Богородице топле молитве преблагом Богу за здравље и спасење њихово и молећи се пресветој Богоматери да им буде у животу помоћница и заступница, и да их избави ѿ всѣкіа нѣжды, скѡрби и печа́ли.

Чајниче, 10. септембра 1894.

П. П. **Комадановић**,
парох — надзиратељ.

Јавна захвалност. Велеможни госп. *Фрањо Фослар*, окружни престојник из Д. Тузле, приликом доласка свог у Факовиће на Петров-дан ове године, благоизволио је посјетити српско-православну парохијалну цркву у Факовићима у намјери, да је прегледа.

Том приликом, као израз љубави своје према светом храму, приложио је истоме 10 форинти а. вр.

На том његовом добродушном милодару овим му се у име парохијалног народа и црквеног одбора цркве факовићке изриче срдачна хвала и благодарност; живио!

Факовићи, 14. септембра 1894.

Теодосије С. Поповић,
парох.

Јавна захвалност. Мухамеданду Мумину Силајџићу и друговима му Мухарему и Омеру из села Вечебила, који су при мјерењу грунта овдашњим грунтовничким мјерником на 26. августа о. г. изјавили, да, пошто је црквени простор (плац) доста стијешњен био, поклањају из љубави према св. богомољи, од свог властитог земљишта, већим дијелом у шуми (шипраи), која се даде згодно искрчити и употребити и нешто отворене њиве. С тим њиховим племенитим даром — може се рећи — простор је око цркве знатно проширен.

Овим се од стране црквеног одбора и парохијалног народа цркве факовићке уз признање изриче најтоплија захвалност и благодарност честитим Мухамеданцима, на њиховом племенитом дару, који су св. цркви приложили.

Факовићи, 21. септембра 1894.

Теодосије С. Поповић,
парох.

Јавна благодарност. Побожни Хришћанин и вриједни Србин г. Јово Самоуковић, трговац из Сарајева, и његова супруга ђа Јелка на дан 8. септембра о. г. послали су као дар овој св. обитељи: 3 златоткане завјесе, и 1 кађанку златну, 1 сребрену панагију и 1 сребрену кашичицу за св. причест. Вриједност послатог дара износи око 100 фор.

Потписани сматра за пријатну дужност, у име братства племенитим дарователима изјавити своју најтоплију благодарност, желећи им од Бога лијепо здравље, дуг и срећан живот.

Боже дај да се и остала браћа на њих угледају, јер само братска помоћ и дарежљива рука Србинова, кадри су ову св. обитељ — која је скоро 300 година у рушевинама лежала — пристојно украсити.

Милешево, 17. септембра 1894.

Архимандрит **Теодосије**.

Јавно признање. Доље потписана српско-православна црквена општина, наручила је за своју цркву код госп. **Петра Николића**, трговца у Загребу, иконе за иконостас, па му ми са наше стране овиме изјављујемо, да смо, што се тиче рада, потпуно задовољни, не само у солидности и слагању боја, него и у тому што иконе сасвим одговарају православномуу стилу и — за то му остајемо увијек признателни.

Српско-православна црквена општина.

У Оточцу, 15. јула 1894.

Григорије Стојисављевић,
парох и прота.

Томо Катић, Глишо Тривуновић,
тутори.

Богословски питомци. У I. разреду српскоправославног богословског завода у Рељеву примљени су за ову 1894./5. школску годину, као *редовни питомци*, ови ученици:

1. Јово Мачкић ученик V. разреда велике сарајевске гимназије из Ратково, котара ключког;

2. Јово Стефковић V. разр. вел. сар. гимн. из Сарајева;

3. Светислав Давидовић VI. разр. вел. сар. гимназије из Бугојна;

4. Димитрије Бањац V. разр. вел. сар. гим. из Кључа;

5. Дамјан Грбић VI. разр. вел. сар. гимн. из Крњеуше, котара петровачког;

6. Петар Станић V. разр. вел. сар. гимн. из Сарајева;

7. Милан Поповић V. разред карловачке гимназије из Бос. Градишке;

8. Томо Поповић ученик карловачке гимназије *са испитом зрелости* родом из Мајевца, код Дервенте;

9. Бранко Поповић V. разр. вел. сар. гимн. из Мртвице, котара брчанског, и

10. Тодор Савић искушеник манастира Папраће, као *ванредни питомац*.

Богословски кандидати Дабро босанске епархије у великој сарајевској гимназији. У почетку ове 1894./5. школске године Висока Земаљска влада за Босну и Херцеговину примила је велику гимназију, као богословске кандидате са штипендијом по 200 форинти годишње из Дабробосанске епархије ове ученике:

1. Павле Катанић из Ступара, котара грачаничког за II. разр. гимназије;

2. Душан Лапчевић из Зенице за II. разр. гимназије;

3. Цвијетин Брезанчић из Јеремића, котара Власенице, за I. разр. гимназије;

4. Марко Поповић из Вуковског код Бугојна за IV. разр. гимназије;

5. Симеон Травар из Гламоча за I. разр. гимназије;

6. Јово Васиљевић из Дервенте за I. разр. гимназије.

7. Миће Ивановић из Печеноговаца, котар Пријаворски, за I. разр. гимназије;

8. Бошко Милановић из Поточана, котара Пријапор. за III. разр. гимназије, и

9. Богољуб Бијелић из Аустро-угарске у I. разр. гимназије.

Ови ученици зову се *богословски кандидати* за то, што примају богословску штипендију по 20 форинти мјесечно, која је већа од обичних штипендија, и што су се са реверсом обвезали да ће по свршетку осам разреда гимназије ступити у богословски завод у Рељеву и за тим се свештеничком чину посветити.

ОСВЕШТАНЕ ЦРКВЕ
у дијецези Херцеговачко-Захолмској.

У Кутлима, (котар билећки) новосазидана црква, храм свете Тројице, освјештана 9. јула 1891. године.

У Мандину селу, (жупањачки котар) новосазидана црква храм св. Воведенија, освјештана 30. јуна 1891.

У Драчеву, (котар требињски) новосазидана црква храм Рождества св. Богородице, освјештана 18. октобра 1892.

У Старујбини, (кот. љубињски) обновљена црква, освјештана 20. октобра 1892.

На *Тројичиној главици*, (котар требињски) обновљена црква храм св. Тројице, освјештана 26. октобра 1892.

У Клагају, (котар мостарски) новосазидана црква, храм св. Василија Острошког, освјештана 15. августа 1893.

У Берушици, (котар гатачки) новосазидана црква, храм св. првомуч. и архиђакона Стефана, освјештана 8. јула 1894.

У Љубомиру, (котар билећки) обновљена црква, храм св. апостола Петра и Павла, освјештана 14. јула 1894.

На *Пешковици*, (кот. требињски) обновљена црква, храм свете Параскеве, освјештана 24. јула 1894.

У Крешевљанима, (кот. невесињски) новосазидана црква, храм Успенија пресв. Богородице, освјештана 15. августа 1894.

РУКОПОЛОЖЕНИ

Михајло Вучковић, свршени богослов рељевски родом из Јагодића, при освећењу ново-сграђених цркава у граду Јајцу и Дабру, 8. и 11. септембра о. г. рукоположен је од Митрополита Николајевића за ђакона и свештеника, и предата му је у администрацију упражњена парохија *Подрашница* у Варцар-вакуфском протопрезвитерату.

Стојан Врањешевић, свршени рељевски богослов и учитељ српско-православне основне школе у Чађавици, при освештању звона грађених цркава у Дабру и Јелашиновцима дана 11. и 14. септембра о. г. рукоположен је за ђакона и свештеника од Његовог Висококопреосвештенства Митрополита Ђорђа Николајевића, и предата му је у администрацију парохија *Добрљин*, у костајничком протопрезвитерату, коју ће примити тек концем ове школске године — почетком мјесеца јула 1895.

Ђорђе Павић, ђакон и питомац завода богословског у Рељеву, 6. октобра о. г. рукоположен је у чин презвитера. У оскудици професора свештеничког чина, обвезан је служити у заводној цркви. При свршетку наука богословских, биће постављен на једну од упражњених парохија.

Љубомир Николић, свршени рељевски богослов 6. и 16. октобра т. г. рукоположен је од Митрополита Николајевића за ђакона и свештеника и постављен за трећег свештеника парохије града Сарајева.

ПРОИЗВЕДЕН.

Миле Х. Попадић, парох и надзиратељ кључког протопрезвитерата на служби Архијерејској у Кључу 22. септембра ове године произведен је од Високопреосвештеног митрополита Ђорђа Николајевића за *протопрезвитера*.

Број 2367.

СЛУЖБЕНА ОПОМЕНА.

Сви протопрезвитери и надзиратељи протопрезвитерата, као и подручни им свештеници, који *исказе* о броју православних ученика у српско-православним вјероисповједним и народним (комуналним) школама за прошлу школску годину 1893./4. поднијели нијесу — позивају се да исте у смислу конзисторијалне окружнице од 22. јануара 1887. број 115, а према формуларима истој окружници приложеним, до 30. новембра т. г. овој духовној власти поднесу, како би се до конца ове 1894. године *статистички преглед* школâ у овој епархији попунити могао.

У Сарајеву, 7. октобра 1894.

АЕ. М. Конзисторија Дабро-босанска.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића у Сарајеву.

СВЕСКА XI. Сарајево, Новембар. 1894. ГОД. VIII.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: В. С. Поповић, протојереј.

ВАСКРСНА ЛЕВАНЂЕЉА.

Четрдесетдневно бављење Исуса Христа на земљи послије свога васкрса — вријеме је врло знаменито и тајанствено! Господ се јавља вјерницима, и опет остаје невидим; и нико не зна, гдје је Он. Виде Га у тијелу и крстним ранама, рукама својим дотичу се рана Његових, вијају Га овда-онда да једе; али у исто вријеме виде и сазнају, да Му тијело није већ у пређашњем стању: јер долази кроз затворена врата и, по вољи Господа у један пут постаје невидљив, нестаје Га испред очију њихових. Види се, да је Господ, пошто је устао из мртвих, живио на земљи, али већ не земаљским животом. Побједиоцу смрти и пакла, јасно је, да припадаше одмах послије побједе над смрћу, да буде увјенчан славом на небесима и да сједне на пријесто Божанства, а међу тим Он остаје на земљи четрдесет дана. Свршило се све, што се имало свршити и што је захтијевала правда Божија, — испунила се велика жртва за искупљење палог човјечанства, збио се и силазак Спаситељев у пакао — к сужњима и извршило се узвишење душâ на небо — у рај, душâ, које очекиваху с вјером Спасителја свога; и ипак преостајаше још нешто божанственом Извршитељу нашега спасења да сврши — на земљи. На шта је то? Какво је то важно и тако неодложно дјело задржало Господа на земљи? Одговор на ово питање налазимо у књизи Дјела Апостолских. Богом задахнути повјесничар апостолâ пише о божанственом Учитељу: **Прдъ нимн жн и постакы секе жнза по страданїи своємъ, ко мнозѣхъ истинныхъ знаменїихъ, деснми четыредесатыми являлсѧ нмъ, и глаголѧ, каѥ о царствїи Божїи** (Дјела ап. 1, 3). Шта је циљ овога? Без сумње то, да доврши и на свагда утврди на земљи благодатно царство Божије посредством апостолâ. Преостајаше Му да приправи опште свједоке

васкреса и божанствене силе Искупитеља: ради тога се јави ко многѣхъ истинныхъ знамєнїихъ. Преостајаше Му да преда дефинитивна, сходно стању цркве већ по свршетку, дјела искупљења, науке и упутства универзалним учитељима и управитељима цркве; ради тога глаголы ѡ цар-ствїи Божїи.

Божанствени знаци и говори о царству Божијем зар нијесу за све вјерне предмети од највеће важности? Колики и какви би грдан губитак био за нас, кад нам никако не би били откривени!

Но благодаримо из дубине душе Господу, који је имао у виду по васкрсу свом, као и свагда, не само апостоле, него и све оне, који вјерују у Њега: Њему угодно би открити и нама све најважније, што је учинио или рекао по васкрсу Свом, бар — све, по Његовом суду божанственом, што је корисно и потребно за наше спасење. А гдје је то откривено? У *васкрсним јеванђељима*, која сваке недјеље о јутрењу слушамо, и која, на броју их *једанаест* састављају особити круг читања у чину богослужења православне цркве[1]).

Разгледајмо ова јеванђеља, која су испуњена за нас радосним и веселим гласом. У њима ћемо наћи и многих божанствених знакова васкреса Господњег, и многих тајана царства Божијега, царства благословенога.

[1]) Ових *једанаест* јеванђеља обухваћају сву историју по васкрсу, а написали су је четири јеванђелиста. Од ових јеванђеља чита се једно (прво) у јеванђељу од Матеја, два слиједећа у јеванђељу од Марка, три у јеванђељу од Луке и пет у јеванђељу од Јована. Ред читања ових јеванђеља отпочиње по правилу у недјељу *свих светих*. Послије прочитаног једанаестог јеванђеља почиње опет прво и тако иде преко цијеле године до Пасхе (осим случајева, кад у недјељу падне празник Господски, Богородични или храмовни). У недјеље св. Педесетнице такођер се читају иста јеванђеља, али не по обичном реду.

Јеванђеље васкрсно прво.

(Мат. 28, 16—20).

У овом јеванђељу описује се једно од посљедњих јављења Господа, које је било у Галилеји. Богочовјек, приступивши апостолима, говори им: 1.) да је добио сваку власт на небу и на земљи; 2.) заповиједа им, да иду по цијелом свијету да уче све народе и да их крсте у име Оца и Сина и св. Духа, и 3.) обећава, да ће бити с вјернима у све дане до свршетка вијека. Нијесу ли нам дакле откривене овдје вјечне и спасоносне тајне царства Божијега? Тајне су те слиједеће: 1.) Глава је цркве Сведржитељ свијета и судија људи; 2.) благодатно царство Божије јесте Оца и Сина и св. Духа, Тројице једносушне и нераздијељене, и њему (царству Божијем) припадају само они, који су освећени крштењем и запечаћени именом пресвете Тројице; 3.) синови благословеног царства не ће никад бити остављени без божанствене помоћи Исуса Христа. Укратко, преставља нам ово јеванђеље највише предмете и вјере и надања хришћанског.

Јеванђеље васкрсно друго.

(Марко 16, 1—8).

Анђео јавља се мироносицама и говори им радосну вијест, да је Христос устао из мртвих. Ево ово је један од првих знакова божанственог васкреса! Гроб отворен и празан; код гроба већ није земна стража, него небесна; небесни свједок јавља св. женама, да је распети и погребени устао и са тим радосним гласом шаље их апостолима. Међу тим није тешко опазити, да нам се у овом чудном знаку открива и знаменита тајна царства Божијега. Ово служење код гроба Спаситељева и тај весео, радосни глас њихов св. женама показује нам ону истину, коју је доцније открио ап. Павле: Не вси ли свѣтъ

сл҃южи́тєли дѣси, и҃ҳ сл҃же́нїе посы́лаєми за хо́тѧщихъ насл҃ѣдовати спасе́нїе (Евр. 1, 14). Небесни служитељи су помагачи нашега спасења у благодатном царству Исуса Христа; они су старија браћа наша, који помажу млађој браћи својој — свима вјернима на земљи. Ова је истина велика помоћ наше вјере и нашега нада.

Јеванђеље васкрсно треће.

(Марко 16, 9—20).

Овдје је јеванђелист укратко испричао три јављења Господа нашега Исуса Христа, у први дан по својем васкрсу т. ј. јављење Магдалини, двојици ученика на путу, и најпослије апостолима, који бијаху сакупљени у једној горници, а уједно описује и посљедњи дан Богочовјека на земљи, — дан, кад је апостолима заповиједио, да иду по свему свијету и да проповиједају јеванђеље свакоме створењу, и кад им је обећао, да ће им помагати својом божанственом силом, дан, у који се узнио на небо пред очима њиховијем. Ово васкрсно јеванђеље показује нам многе знаке васкреса Господњег, који се показаше вјернима, а открива нам и знамените тајне царства Божијега. Прве знаке видјећемо доцније, код других јеванђелиста[1]), а посљедњи — о тајнама царства Божијега разгледаћемо у овом јеванђељу.

1.) Врло значајна тајна царства Божијега открива се за све вјерне у ријечима Господа, које је изрекао проповједницима свега свијета: **И҃же а҃́ко́ и҃мє́тъ и҃ кр҃сти́тсѧ, спасе́нъ бѫ́детъ: а и҃же не и҃мє́тъ а҃́ко́ы, всѣ́жденъ бѫ́детъ.** Ево једнога средства, које се даје палом и грјешном човјечанству ради његовог спасења! У њега нема, нити може бити, да дјела правде имају каквих заслуга пред Богом; али се једно оставља свакоме, који је пао у гријесима, да прибјегне вјери у божанственога Искупитеља, и да посредством крштења ступи у Његово царство — св. цркву. Без праве вјере, и без освећења благодати не ће се никад човјечанство поправити, нити ће достигнути својега високог назначења.

2.) Друга тајна открива се у обећању Спаситеља: **Знаменїѧ в҃ъ́кр҃ова́ющымъ сі҃ по҃сл҃ѣдю́тъ: и҃менемъ мои҃мъ б҃ѣсы изжденю́тъ, языки ко҃зглаголю́тъ новы, зм҃їѧ ко҃змю́тъ: и҃ а҃́ще смр҃тно и҃спію́тъ не кр҃едитъ и҃хъ: на нед҃ѫ́жныѧ р҃ѹ́ки ко҃зложа́тъ и҃ здра́ви бѫ́дутъ.** А историја нам свједочи са каквом се пуноћом и тачношћу збило и испунило ово обећање у првим вијековима хришћанства; у првим вијековима многи се од вјерних обукоше силом чудотворном, силом, која посрами сву незнабожачку лажну теургију и која учини, те умукоше демонска пророштва. Но нема основа да ограничавамо обећања Господа нашег само на древна времена; нема сумње, да и сада, — ма да не у толикој вјери, какова бијаше потребна у почетку, — нема сумње, да и сада долазе прави знаци вјерних, знаци, који служе и јесу непобитни докази божанствености наше св. вјере.

3.) Трећу тајну царства Божијега можно је видјети у опису вазнесења Господњег, **Господь у҃́ко, по҃ глаго́лахъ ѥ҃гѡ къ и҃мъ** (апостолима) **ко҃знесе́сѧ на не҃́ко, и҃ сѣ́де одесну́ю Бо҃га.** Највећа, најрадоснија и најутјешнија тајна за дошљаке на земљи, који **отє҃чествїѧ** изыскю́тъ **прака** (Евр. 11, 14). Ову нам истину разјашњује апостол Павле кад говори о Искупитељу, који приноси за нас бескрвну жртву: **Тѣ́кмже**

[1]) Јављење Марији Магдалини (Јован 20, 11—18); види ниже осмо васкрсно јеванђеље. Јављење двојици ученика, Лука 24, 12—35 (види пето васкрсно јеванђеље). Јављење апостолима у Лук. 24, 36 и даље и Јов. 20, 19—31 (види шесто васкрсно јеванђеље).

и Богъ его превознесе, и даровa емѹ имѧ, еже паче всѣкаго имене... (Филип. 2, 9 и даље), посадивъ одесную себе на небесныхъ, превыше всѣкаго начальства и власти и силы и господства, и всѣкаго имене именѹемаго не точію въ вѣцѣ семъ, но и во грядѹщемъ. И всѧ покори подъ нозѣ его, и того даде главѣ выше всѣхъ церкви (Ефес. 1, 20—22). За тим увјерава исти апостол да велику смјелост имају код Бога вјерни: јер њих ко осѫђдаѧ? У њима је Христос ѹмерый, паче же и воскресый, иже и есть одесную Бога, иже и ходатайствѹетъ ѡ насъ (Рим. 8, 34).

Јеванђеље васкрсно четврто.

(Лук. 24, 1—12).

У овом јеванђељу описано је јављење и радосна вијест анђела св. женама и вијест истих жена апостолима, а на крају освједочење Петрово, да је празан гроб. Овдје опет видимо оне знаке васкрса, које видјесмо у другом васкрном јеванђељу, а осим тога и нови знак, који видје ап. Петар, будући у самом светом гробу.

Зар не бијаху јасни знаци васкрса, нарочито за врховнога апостола? Кидѣ ризы единыѧ лежащѧ. Зар није видио и увјерио се, да је Господ, оставивши у гробу оно што је приличило мртвом, сад заиста жив? Петар је разумјео не један пут пророштво божанственог Учитеља о тридневном васкрсу, слушао је од жена мироносица, шта је о том рекао анђео. Свакако, чини се, да му ово требаше да отвори очи вјере, а међу тим он одлази од гроба са сумњом — отиде къ себѣ дивѧся быншемѹ. Зар нам се не открива знаменита и важна истина? Кад и врховни апостол не бијаше још сасвим утврђен у благодати, а уз то и не доби опроштаја из уста Спасительевих због трикратнога одрецења свога од Спасителя, кад и врховни апостол с таком тешкоћом упознаје и прима истину; то тим мање можемо ми познати и примити спасоносне истине без просвјећења благодатнога, нарочито тада, кад нас благодат напустила једино силама нашим — ради осјећања наше духовне немоћи и ништавила. Тако без наде је и шта више сасвим немогуће је спасење од сопствених силâ наших, а тако је опет неопходна благодат Божија за теченину и добитак најспасоносније вјере! Благодатїю есте спасени, говори апостол, чрезъ вѣрѹ; и сїе не отъ васъ, Божій даръ (Ефес. 2, 8).

Јеванђеље васкрсно пето

(Лук. 24, 13—35).

Ово јеванђеље говори о томе, како се Господ Спаситељ јавио двојици својих ученика на путу у Емаус и у самом Емаусу. У првом случају Господ, кога ученици нису познали, тумачи им пророштва о себи, а срца њихова гораху од божанственог пламена, осјећаху пријатно душевно расположење и близину Онога, који срца испитује; у другом случају, при благосиљању и ломљењу хљеба, јавља се сапутницима својима, а по том га нестаје, постаје за њих невидљив.

У овом јеванђељу можно је примјетити два разнолика знака васкрса Господњег: један, сходан онима, који не виде и вјерују, а други за оне, који виде и вјерују. Последњи знак, који се збио у самом Емаусу, бијаше свакако у појави крстних рана на рукама Спасительевим, кад је преламао хљеб, а уједно с тим и у самом дјеловању божанственог Учитеља, које је познато било његовим ученицима, дјеловању, које је обично употребљавао благосиљајући трапезу вјерних својих. За тим изненадно нестајање Господа Исуса Христа бијаше опет знак за свједоке, — знак управо тај, да је тијело Његово било већ више природних законâ, — у стању славе. Знак прве врсте, бијаше онај, који показа Господ у току пута емаускога.

У самој ствари, није ли то знак за оне, који не виде и вјерују Спасителя, као што се показа у овом случају? Доиста, јасно и очевидно испуњење тако многих древних пророштава о Исусу Христу, — о његовом рођењу, животу, смрти и васкрсу и сада је непобитно свједочанство о нашем Спасителју и Господу. Осим тога, има у вјернима и унутрашњег свједочанства, сличнога ономе, које осјетише и познаше у срцима својима ученици Христови на путу у Емаус. На ово унутарње свједочанство указују и апостоли, кад говоре: **Вѣрꙋѧй къ Сы҃на Бжі҃а, имать свидѣтельство къ себѣ** (1. Јов. 5, 10); и **ѡ҃ семъ разꙋмѣемъ, ꙗкѡ мы҃ въ немъ пребываемъ, и той въ насъ ꙗкѡ отъ Дх҃а своегѡ далъ есть намъ** (1. Јов. 4, 13), Духа, који **сподо҃бшествуетъ дх҃ѹови нашемꙋ, ꙗкѡ есмы чада Бжі҃а** (Рим. 8, 16).

А ови божанствени знаци откривају нам и најважније истине царства Божјега. Не само да је Господ показао ученицима на св. писмо старога завјета, које говораше за њега (**начен҃ъ отъ Мѡ҃ѷсе҆а и отъ всѣхъ писаній ꙗже ѡ҃ немъ**), него откри и утврди велику истину т. ј. то, да је језгра *свему писму* Искупитељ рода човјечијега, и да је по томе сав нови завјет неопходно испуњење и откривење старога завјета. **Не сі҃и ли подобаше пострадати Христѣ, и внити къ славѣ своюꙋ?** — Тако рече Господ ученицима на путу у Емаус за невјеровање њихово о Његовом васкрсу; а тиме показа Господ како неопходност крстне жртве ради нашега искупљења, тако и то, да је крст на земљи једини пут к небеској слави. Хоћемо ли да знамо још и онај начин, на који угодно бијаше Господу да нас доведе на пут спасења? То нам казује и показује опхођење Спасителево са ученицима емауским. Као што се њима јавно Господ, тако исто јавља се Господ често и другима на путу спасења прикривено, дјелујући више унутарње — на срца, а онда-онда јавља се у осјетљивијем и јаснијем виду ради самога разума, но и тада скрива од нас радосну свјетлост, да се не радујемо у сјајној свјетлости Његовој, него већма да се утврђујемо у вјери и љубави, која никада не опада. Јер ми овдје **вѣрою ходимъ, а не видѣнїемъ** (2. Кор. 5, 7).

Јеванђеље васкрсно шесто

(Лук. 24, 36—53).

Ово јеванђеље говори о томе, како се Господ послије свога славнога васкрса јавио апостолима, који бијаху сабрани у једној горници јерусалимској. Васкреснувши Господ из мртвих показује им крстне ране на рукама и ногама својима, да од њих разгони сасвим сумњу и да их увјери о суштини својега тијела. Тада небески Учитељ отвори ум ученицима, да разумију Писмо, каза им подребу својих страдања, смрти и васкрса, заповједа им, да проповједају о Њему по цијеломе свијету и обећава, да ће им послати ради утврђења њиховог св. Духа. Најпосле описује се и вознесење Господа на небо.

Јасно је само по себи, да се испунило јављење ово јасним знацима васкрса Господњега. Све је ово управљено било на то, да увјери апостоле, да тај, који се њима јавио, не бијаше дух, као што су они мислили у почетку, него да има истинито тијело — човјечије. Није тешко видјети, какве су тајне и божанствене истине откривене у овом случају проповједницима цркве Христове. Ово се јасно види из следећих ријечи јеванђелисте:

1.) **Тогда отверзе имъ ꙋмъ разꙋмѣти писанїа.** То значи, да није мудрост човјечија, но једина премудрост Божија, која води човјека к истинитом разумјевању ријечи Божије. За то и апостол говори: **Мы҃ не дх҃а мі҃ра сегѡ пріѧхомъ, но Дх҃а иже отъ**

Бога, да вѣмы, иже отъ Бога дарованнаа намъ (1 Кор. 2, 12).

2.) И рече имъ: тако тако писано есть, и тако подобаше пострадати Христѣ, и воскреснути отъ мертвыхъ въ третій день. Дакле страдања, смрт и васкрс Спаситеља бијаху дјело највише премудрости. Ово испуњење бијаше од искони нацртани план о спасењу људи, и за то је изложен у светом Писму. То је по ријечима ап. Павла, премѣдрость Божіа въ таинѣ сокровенныа, иже предѣстави Богъ прежде вѣкъ въ славѣ нашѣ (1. Кор 2, 7) или другим ријечима: смотреніе тайны сокровенныа отъ вѣковъ въ Бозѣ, создавшемъ всяческаа Іисусъ Христомъ (Ефес. 3, 9).

3.) И проповѣдатися во имя его покаяніе, и отпущеніе грѣховъ во всѣхъ языцѣхъ, наченше отъ Іерусалима. — Нѣсть во иномъ имени подъ небесемъ, данномъ въ человѣцѣхъ, осим достојног поклоњења имену Исуса Христа, въ немже подобаетъ спастися намъ (Дјел. ап. 4, 12); нема и неће бити другог Спаситеља за цио род човјечији.

4.) Вы же сѣдите во градѣ Іерусалимстѣмъ дондеже вслѣчетеся силою свыше. Овдје опет видимо велику тајну царства Божијега: како ради довршења нашега спасења, тако и ради достижења спасења нужна је сила божанствена. Ради тога потребно бијаше да сиђе на учитеље свијета Дух премудрости и разума, Дух савјета и крјепости, Дух, који све испитује, — и дубине Божије; и тај Дух да буде без престанка Управитељ и Наставник свих цркава васељенских.

Јеванђеље васкрсно седмо.

(Јов. 20, 1—10).

Садржај овог јеванђеља сличан је са четвртим васкрсним јеванђељем. Разлика је само у том, што се у овом јеванђељу описују подробније свједочанства живоносног гроба. Св. Јован, љубазни ученик Христов, приповиједа, да је био у гробу са ап. Петром заједно, и да је видио хаљине гдје леже, и убрус, који бијаше на глави Господа, особито савит на другом мјесту. Тада, говори овај ученик (т. ј. сам Јован), видѣ и вѣрова: не убо вѣдяху писаніа, яко подобаетъ ему изъ мертвыхъ воскреснути.

Знак божанственог васкреа у овом јеванђељу није само то, што гроб бијаше отворен и празан, него још више и то што су остала у гробу сва покривала, која бијаху на умрломе, и шта више убрус, који бијаше на глави Његовој! Они, који бијаху при погребу Господа, могаху видјети, с коликом количином благовоне масти бијаше погребено тијело Исусово од ревних ученикâ — Јосифа Ариматејског и Никодима (пошљедњи, казано је, донесавши слѣзмяно и алойно, яко литръ сто, (Јов. 19, 39). Како су покривала, која бијаху обвијена с мастима око тијела, могла бити одијељена и сложена у таком реду? Једина чудна сила Богочовјека могаше у један пут ослободити и отрести тијело од свију узâ, којима бијаше везано с погребним покровима; а да не повриједи ни тијела ни покровâ. Ова мисао представила се св. Јовану, кад је разгледао унутрашњост гроба, и у тој мисли развила се у уму и срцу љубљеног ученика блажена вјере о васкрсу љубазнога Учитеља: и видѣ и вѣрова.

Јеванђеље васкрсно осмо.

(Јов. 20, 11—18).

Одје се описује, како се Исус Христос по васкрсу Свом јавио Марији Магдалини. Марија Магдалина неутјешно плачући код гроба надвири се над гроб и видје два анђела, по занијета осјећајем туге, ни мало се не смути кад их видје, и говори с њима о предмету своје туге. Обазријевши се види пред собом самога

Исуса, и мислећи да је вртар рече му: **ѡцѣ ты вси взмлх его, повѣждь мн, гдѣ вси положилх его**? Но једна ријеч Спаситеља: **Маріе**! пробуђује св. жену од дубоке туге; ученица одмах познаде божанственога Учитеља, и са усклико: **раввѹнї** (Учитељу!) хоће да Га се дотакне.

Ово је једно од првих јављења Господа нашега Исуса Христа по васкрсу. И како је оно дирљиво, како благо и убједљиво за срца и како је испуњено са љубављу божанственом! Марија види Господа, који јој се јави, слуша познати јој глас, чује из уста Господњих своје име, дознаје да се враћа Син Божији к Богу Оцу, и добија заповијед да јави то апостолима. Па ко то бијаше, ако не Господ? Је ли могла ма и на час један посумњати о том благословена Марија? Дакле то бијаше овај исти, који је исцијелио негда од седам љутих духова. Он је то и сада, који из ње изгони јављањем Својим злобнога духа туге и очајања!

Но осим овога, тако јасног знака васкрса, у јављању и ријечима Господа к Марији, откривају се и велике тајне царства Божијега. Врло је значајно то, да је Господ благоволио да се јави прије свију мироносицама. По тумачењу св. отаца то значи: као што је жена прва чула глас о погибли, коју она сама проузрочи смртоносним гријехом, тако исто предстојаше жени да чује прва и глас о спасењу. Радосна и утјешна истина открива се и у том, да Господ једном ријечи Својом разгони неутјешну тугу побожне ученице. Тако је свемогућа и животворна благодат Његова! Даље учимо се на овога, да нико од вјерних не губи наде у Господа, јер Господ је близу оних, који Га љубе, и никад их не ће оставити без своје свемогуће благодати. А шта да кажемо о тој великој тајни, која се откри и показа у ријечима Спаситеља к Марији? **Иди**, рече јој Он, **ко братїй моей, и рцы имъ: восхождю ко Ѻцѹ моемѹ и Ѻцѹ вашемѹ, и Богѹ моемѹ и Богѹ вашемѹ**. Заиста је високо богословље у овим ријечима! Господ, послије крстнога подвига, враћа се к Оцу Својему — такође по човјечанству. Но тај Отац је још и наш Отац, Бог Спаситеља нашега и наш је Бог, јер кроз Исуса Христа примисмо благодат и ступисмо у чврсти савез с Богом. И **даде нам область чадомъ Божіимъ быти вѣрующимъ ко имени егѡ** (Јов. 1, 12). Ми смо постали браћа једнороднога Сина, у коме је сва воља очина (Мат. 3, 17).

Јеванђеље васкрсно девето

(Јов. 20, 19—31).

У њему су описана два јављења Исуса Христа апостолима:

1.) у вече, први дан по васкрсу, кад у збору ученикâ не бијаше Тома, и 2.) после осам дана, кад бијаху сабрани сви ученици и Тома с њима.

У првом случају Господ, дошавши при затвореним вратима, показује ученицима крстне ране своје и, дунувши, даде им Духа светога; у другом случају такођер дошавши к њима при затвореним вратима, обраћа невјернога Тому ка високој вјери и исповијести.

У оба ова јављења показаше се врло јасни знаци васкрса Господњег. Тешко је било више сумњати да није то сам Господ, који се јавио. То су казивале ране на рукама и ногама, прободена ребра Његова; то је показао и глас познат ученицима; то се видјело и из велике божанствене љубави, којом се обраћао Господ к љубазној браћи својој. Је ли могао Тома и даље остати у сумњи, кад му Господ с таком благошћу у један пут приђе и откри ране своје, допусти му да их опипа и напомену

му рођене ријечи његове, које је пређекао пред самим ученицима? — У каквом стању бијаше тада тјело ускрснутога Господа види се из тога, што у два пута пролази кроз затворена врата. — На тај начин, са потпуном убједљивошћу говораху ученици: **видѣхомъ Господа!** а у ап. Томе као нехотице изви се радостни и побожни узклик: **Господь мой и Богъ мой!**

Видимо и најважније истине, које су нам откривене у овим двама јављењима. 1.) *У* ријечима божанственог Спаситеља: **пріимите Дх҃ъ Свт҃ъ. Имже отпѹстите грѣхи отпѹстятсѧ имъ, и имже держите, держатсѧ** јасно се види и изводи основ велике у цркви тајне — покајања. Господ, једини имајући власт опраштати гријехе, предаје ту власт и пастирима цркве, побуђујући нас тим да притичемо к њима са чистом исповјешћу. 2.) *У* примјеру ап. Томе, који је много и жарко желио да види свога љубазног Учитеља и ипак не хтједе вјеровати свједочанству саученика својих, за тим у божанственој побједи над Томиним невјерицем учимо се тој утјешној истини, да је свеблаги Господ наш свагда готов дати нам сва средства, да Га познамо, ако само искрено и из свега срца то желимо. 3.) *У* изреци Господњој ка Томи: **имъ видѣвъ мѧ, вѣровалъ еси: блаженни невидѣвшіи, и вѣровавше** познајемо својства истините вјере, која не захтјева очевидности, него, смирујући разум, срцем вјерује у Спаситеља. Такова је вјера блажена по ријечима Господа; она вјерује **въ правдѹ**, говори ап. Павле, т. ј. као плод свој има савршено оправдање; она, по ријечима овог јеванђеља, **живота имать во имя** Исуса Христа.

Јеванђеље васкрсно десето.

(Јов. 21, 1—14).

Господ се јавља по васкрсу Свом на брijегу Тиверијадскога језера послије тога, како су седам ученика Његових сву ноћ рибу ловили и ништа ту ноћ не ухватише. Господ им дарова чудан лов и за тим благосиља њихову трпезу.

Јасан знак васкрса бијаше за ученике тај чудни лов рибе, који је произвео вољом својом јавивши се Господ. Коме од ученика не бијаше познат пређашњи, сличан овоме примјер чудотворне силе Учитеља? Тако је један пут Петар сву ноћ узалуд трудио се у ловљењу рибе и тако исто, по ријечи Господњој, бацивши мрежу, уловио грдну множину рибе (Лук. 5, 6 и даље). По овом на име узроку ап. Јован одмах позна Господа, који се јавио, ма да у удаљености и, може бити, при јутарњем сумраку тешко бијаше видјети јасно црте лица Господњега! **Господь есть!** рече Јован Петру. Но дошавши на брijег и намјестивши се за трпезу са Господом, већ нико од ученика није могао сумњати се: **ни единъ же смѣяше отъ ученикъ истязати его, ты кто еси? вѣдяще яко Господь есть.** — И у овом случају Господ показа ученицима истинитост тијела својега, кад им даваше хљеб и рибу и учествовавши при трпези њиховој.

Поучну истину можно је видјети у том, што се Господ јави ученицима послије узалудног им труда цијелу ноћ и послије тога испуњава им мреже чудним ловом. Како се овдје јасно црта ништавост свију усиљавања човјечијих без помоћи с више! **Безъ Мене не можете творити ничесоже** (Јов. 15, 5) рекао је божанствени Спаситељ, а у овом случају показа, да су служитељи и шљедбеници Његови дужни и у животним нуждама и невољама уздати се на Њега. Нема ли зар у испуњењу апостолских мрежа многштвом рибе тајанственога знака? Овдје је очевидно тај знак, на који показа Господ Петру у пређашњем сличном слу-

чају, на име кад му рече: не конѣ, отъ сеѣ вѣдеши человѣки ловѧ (Лук. 5, 10). Јеванђелист пише: Сїмонъ Петръ извлече мрежѫ на землю, полнѫ великихъ рыбъ сто и пятьдесятъ и три; па је ли мање од овога броја основано било од апостола великих хришћанских цркава — у Азији, Европи и Африци?

Јеванђеље васкрсно једанаесто.

(Јов. 21, 15—25).

Слушамо трикратно питање Спасителя управљено Петру: любиши ли мѧ? и трикратни одговор Петров: ѥй, Господи, ты вѣси, яко люблю тѧ. За ово искрено и из чистога срца исповиједање, Владика цркве, повјерава опет апостолу, који је погрјешио ушљед трикратног одрицања, но већ покајаноме, да пасе стадо Његово; предсказује љубимцу свом подвиг љубави и вјере мученичке, и уједно забрањује да испитује судбу другог ученика — Јована.

Овдје је божанствени знак Господа, који устаде из мртвих како она власт, која свим управља, с којом тражи Он од ап. Петра љубави к себи и предаје му овце своје, тако и оно божанствено провиђење, којим прориче Господ мученичку смрт тога апостола. Расматрајући све то, и сваки вјерујући зар не ће ускликнути са врховним апостолом: Господи! Ты кѣмъ вѣси?

Поучне истине, које нам се откривају у овом јеванђељу, јесу слиједеће: 1.) Истина знатна за пастире цркве. Господ тражи од пастирâ више љубави према Њему и сходно с њом (љубављу) старања о стаду Његовом. Троструким везама треба да су сједињена срца њихова са Исусом Христом, да и сами не отпадну од Њега, а и друге, који су повјерени старању њиховом, да држе и јачају у истинитој вјери.

2.) Истина поучна за стадо. Велики Пастиреначалник предао је душе наше пастирима: да се покоравамо дакле њима као самом Господу, и тиме да олакшамо мучни и тешки посао њихов: тїи бо бдятъ ѡ дшахъ нашихъ, якоже слово воздати хотѧще, да сѧ радостїю сїе творятъ, а не воздыхающе: нѣсть бо полезно вамъ сїе (Евр. 13, 17).

3) Истина за све важна: цио живот треба да посветимо Господу, да примамо из руке Његове сваку судбу с љубављу, а с тим заједно да се не усиљавамо прозрети у тајне будућега, него сасвим да се предамо вољи Његовој, која је преблага и премудра. Ти желиш знати на пр. шта ће бити с овим или с оним забратом твојим? да ли ћеш ти прије или који други близак срцу твом, преселити се из овога живота у онај вјечни? — Сјети се при том, шта говори Господ: что къ тебѣ? ты по Мнѣ гради!

* * *

Дакле у васкреним јеванђељима имамо и врло вјерну историју васкрса Господњег, и у сваком степену поучних истинâ, које су неопходне за наш васкрс духовни.

Свједочанства и знаци васкрса представљени су нам свакога рода и врло различно. Тако налазимо у расматрању ове јеванђељске историје: 1.) Свједочанства анђела св. мироносицама (јеванђ. 2-го и 4-то); 2.) чулне знаке — одваљени камен, заостали покрови и убрус са главе у гробу (3, 4 и 7); 3.) духовне знаке: проповиједи и унутарње свједочанство Духа Божјега у срцима вјерних (јеванђ. 5); 4.) знаци истинитости воскреснутога тијела Господњег: ране од клинаца, прободено ребро, преламање Господом хљеба, и др. (јеванђ. 5 6, 9 и 10); 5.) знак новога стања, укаквом се јавило тијело Спасителя по васкрсу: долазак Његов при затвореним вратима и изненада нестајање Његово испред очију

ученикâ (јевађ. 8 и 9); 6.) многе и очевидне знаке божанствене благости, свезнања, свемогућства и других највиших својстава Богочовјека — особито у јављању Његовом Марији Магдалини (8.), ученицима емауским (5.), ап. Томи и другима (9.), и Петру са друговима на језеру Тиверијадском (10. и 11-то). Свуда се односи и преслављено вознесење Господње на небо (3 и 6); 7.) Најпосле свједочанством васкрса служи не само вјера апостола, него и сама маловјерност и шта више невјеровање Томино, побијеђено очигледним знацима васкрснутога Господа. Шта да кажемо о истинама, које су нам откривене у историји васкрса? У њој можно је наћи скраћење свега учења јеванђелскога, скоро све најважније истине вјере, наде и љубави хришћанске.

Ево I. неопходних, за сваког хришћанина, истинâ *вјере*:

Тројичност лица једнога Божанства (јевађ. 1-во);

Неопходност крстне жртве ради нашега спасења (јевађ. 5, 4, 6);

Господ, који устаде из мртвих, врховни је Управитељ и цркве и свега свијета (јевађ. 1);

Нема другог имена под небом, којим би се могли спасти (јевађ. 6);

Вознесавши се на небо, Богочовек има част и славу и силу равну са Оцем и Св. Духом (јеванђеље 3 и 6);

Он је заслужио нама и пошиљање божанственога Духа од Оца (јевађ. 6);

У свему св. Писму садржи се или пророчанство или радосна вијест о Њему — Искупитељу рода човјечијега (јеванђ. 5-то);

Учење ријечи Божије има божанствену силу ради умекшања срдаца човјечијих (јевађ. 11);

Неопходност св. крштења (3 и 6);

Божанствено установљење тајне св. покајања (јевађ. 9);

II. Неопходних истина *наде*:

Вјерни не ће никада бити остављени од Господа (јеванђ. 1);

Он је свагдањи посредник наш на небу (јеванђ. 3 и 6);

И сила Његова чудотворна не ће оставити цркве за сва времена (јеванђ. 3);

Благодат Његова може нас једном ријечи спасти (јеванђ. 8);

И Анђели, по вољи Његовој, служе нашем спасењу (јеванђ. 2 и 4);

Његов Отац је и наш Отац (јеванђ. 8);

Њему су познате све судбе наше (јеванђ. 11).

Благо онима, који не виде и вјерују (јеванђ. 9)!

III. Неопходних истинâ *љубави*:

Љубав према Господу привлачи Га к нама све више (јеванђ. 8 и 9);

Она се тражи особито од оних, који се удостојавају нарочитих дарова од Господа (јеванђ. 11);

С њом треба да је у свези и љубав према ближњима и покоравање св. цркви (јеванђ. 11);

За пословедовање Исуса Христа једини је пут ка слави — крст (јеванђ. 5);

Без Господа не можемо творити ништа добро а с Њим — можемо све (јеванђ. 10-то).

У Митровици 1894.

По руском:

Григорије А. Николић

свештеник.

О ХРИШЋАНСКОМ ВАСПИТАЊУ ДЈЕЦЕ ДО ШКОЛЕ.

Посветно сјени **Јова Перовића,**
учитеља и народног мученика
Поп Јован Гргуревић.
(Наставак).

4. Почетак и ток хришћанског васпитања.

Кад имамо у рукама споменута средства за хришћанско васпитање дјеце, на још ако их употријебимо како ваља, лако ћемо дјецу васпитати и сигурно се можемо надати добром успјеху.

Хришћанско васпитање код дјеце почиње од часа, када се дијете крсти. Свештеник, крштавајући дијете погружава га три пута у воду и самим тим чином већ га обраћа у Хришћанство. У часу том дијете се осјећања тајанственом силом св. Духа; јер она има да даде способност за развијање и усавршавање у дјетету урођених начела: *вјере, љубави* и *наде*.

И васпитачи одма од овога часа треба да гледају на своје дијете, као на предмет, у коме дух Божији станује и живи. Они ваља да знаду да је одма из почетка дјеци потребно васпитање у хришћанском духу. О овоме нас и сам Спаситељ увјерава, кад вели: „Зар нијесте никад читали из уста мале дјеце и која сисају, начинио си себи хвалу“ (Мат. 21. 16). На крштењу наше дјеце ми (родитељи — васпитачи) заклињемо се Богу да ћемо их хришћански васпитати, па се чувајмо да за ову своју заклетву на највишем суду не будемо осуђени.

Невина дјетиња душа из почетка једнако се налази у рукама другога, т. ј. у рукама матере, или најближега из околине његове. Они, који дијете воде и имају њиим највише додира, имају на њ највише и утиска, и главни су узрок поштедиђа доцнијег његовог живота. До васпитача највише стоји којим ће правцем дјетиња душа окренути и какав ће положај доцније у животу заузимати. Мати је први предмет дјетиње љубави, но та љубав може бити и отров за дјетињу душу, ако она не удеси своја поступања према дјетету по начелима Христове вјере.

Из почетка цио наш рад у дјетињем васпитању своди се на његов тјелесни развитак, т. ј. бринемо се око његовог тјелесног здравља, али за то ипак немамо право мислити да у том послу и душа дјетиња не учествује. И мало дијете живи душом. Оно је задовољно на грудима своје матере. Осим тога, осјећа глад хладноћу или какво било друго тјелесно неспокојство, које показује извјесним тјелесним покретима и изражајима из своје унутрашњости. Ово просто дјетиње осјећање, које је још без икаквог разума, може се узети као први и најнижи душевни живот код дјетета. Дијете развијајући се тјелесно, развија се и душевно и тако с дана на дан његов душевни живот постаје све јаснији и разговјетнији. Васпитачи треба да одма поклоне своју пажњу овоме маломе и слабоме пламичку душевног дјетињег живота. И све што је овај живот мањи и нејачи, то и њежнију пажњу иште од васпитача. У овом првом добу дјетињег живота, док његова душа још тек, што бледуца малим и нејасним пламичком не треба много погрешака од стране васпитача, па да се она (душа) поквари и зарази. Из почетка одма треба с дјететом поступати, као са човјеком, јер Божији Дух и у њему живи

и станује. Дјетињи слух треба навикавати на глас родитељске љубави и бриге о срећи и благостању његовом; јер ће од тога највише зависити каква ће доцније послушност бити код дјетета, т. ј. хоће ли послушно дијете бити из страха или из љубави.

Ми овијем нијесмо намјерни казати да дијете не треба никад казнити; али хоћемо то, да се казне изводе под великом опрезношћу. Док је дијете још неразумно и док се инстиктивно развија, нужно га је по кад — кад и осјетљивим, непријатним средствима одвраћати од штетних наклоности, које извиру из његове самоволе. Но у томе васпитач треба да буде врло пажљив. Не треба болестан осјећај да производи бол. Васпатач, кад казни дијете не треба да буде и сам љут (гњеван). Јер својом љутином више убија вјеру код дјетета у љубав васпитачеву према себи, него тјелесним болом, који је казном произведен. Осим тога у таком случају васпитач врло лако прије̂ће и границе одмјерености казне, те и то врло шкодљиво утиче на дјетињу душу, И св. Писмо учи нас: „гњевећи се, по не гријешите“ (Пс. 4. 5). Па ни свако дијете није једнако осјетљиво према казнама. Код једнога дјетета и мала казна произведе велики душевни осјећај, док код другога на против. — На све ово васпитачи су дужни пазити, па према свему томе и казне удешавати.

Што год с дјецом радимо имајмо вазда на уму да нам треба у њима чувати и развијати вјеру и љубав према нама. За ово не смију се постављати разлике у добу дјетињег узраста. Јер и ако има доба да дијете умом не разумије; али за то има у срцу урођен осјећај, којим вазда разликује оно, што му се чини примљивајућим начином од онога, што што је из добре воље и љубави. Кад дијете ради нешто силом, осјећа непријатност и одвратност, а кад ради из љубави његово се срце умекшава и облагорођава, т. ј. постаје дијете из срдачности и искрености послушно.

Дијете, мало по мало, развије се и оснажи толико, да се стане отимати од нас, и почне устајати на ноге. Први дјетињи кораци могу се узети, као први почетци његове самосталности. Као год што дијете расте и напредује тако исто и наша старања о његовом васпитању расту и напредују. Док је дијете било у колијевци, било је у нашим рукама и у свему зависило од нас. Сваки његов покрет, који би био управљен онамо, куда се не би могло дозволити, лако нам је било предуприједити. Али сада, кад је дијете јаче и тијелом и душом, и васпитање мора бити јаче и озбиљније.

Главно је чувати дијете да на првим покушајима не посрне. Ако дијете падне на првом кораку заплаши се и доцкан се усуди опет на ноге посадити. Паметна мајка, кад учи дијете, да јој прохода, постави га на корак од себе, рашири руке и зове га к себи; а дијете, пуно љубави и вјере према њој, корача смјело, и немислећи, да још у свом животу није таквог покрета искусило. Ово је примјер гдје се са свим јасно види, да су вјера и љубав у дјетету руком свемогућега засијане, а нијесу ни науком ни искуством добивене. За нас је непојмљиво какав се процес збива у развитку биљке из ситнога сјемена, па тако исто не можемо појмити ни то, како Бог хришћанска начела укорјењује у природи дјетињој. Искуство нас учи, да се смокве не беру с трња, нити се грожђе бере са купине (Лук. 6. 44). Природа је себи вазда вјерна, а закони Божији у њој су

стални и непромјењиви. Сунчана свјетлост одбија се у малој капљи воде, као у великом морском океану. Тако и у маломе дјетету отсијава Божанска свјетлост као и у великоме човјеку. Због тога васпитачи морају бити пажљиви и чувати се, да васпитајући дјецу не одмакну се од Божанскога сјемена, које се у природи њиховој налази. Непажњом васпитачи могу бити велики непријатељи своје дјеце. За ово нас и Христос учи, кад вели: „гледајте да не презрете једнога од малијех овијех“ (Мат. 18. 10).

Упоредо са овијем периодом дијете долази и душевној самосталности. Први израз душевне самосталности код дјетета јесте *ријеч*. — Дијете, слушајући најближе на своје околине да говоре, тежи да и само говори. Способност ова код дјетета је од самога Бога и рађа се са њим заједно; те развијајући се тјелесно развија се и душевно, и све више јача у њему тежња, да другоме своју унутрашњост искаже.

Ово доба душевнога дјетињег развитка врло је важно, јер се у њему дијете учи говорити, за то и васпитачи своју бригу и пажњу морају много више појачати у васпитању, него до сад. Божанствено сјеме у дјетету сад се развија у младицу, коју васпитачи треба не само да влаже св. вјером а загријевају својом љубављу, да не усахне: него до јој потпомогну развити се у велико дрво, које ће доцније имати и добар плод да принесе. Све што је до сад додиривало њежна дјетиња чула ниче и тежи да из његове унутрашњости по средством говора избије на поље.

Дијете је у овоме добу љубопитљиво, интересује се за све и за све хоће да нас запиткује. Ова дјетиња љубопитљивост је јака и може се згодно упоредити са потоком, који се прикупи под брдом и хоће на поље да избије. Ако је већ набио на површину треба га пустити да тече. Обустављати га није фајде; јер то може бити само за неко вријеме, док се вода прикупи, те ће онда већом снагом и брзином провалити и јурнути на пријед, и неће се умирити док не дође у бескрајни океан, гдје има да нађе себи вјечити мир и спокојство.

Исто тако ни дјетињу љубопитљивост не треба препријечавати. Дјетету треба на свако питање одговарати, па и онда, кад све одговоре не може да схвати, или кад од брзог запиткивања нема времена да своју пажњу сврати на овај или онај одговор. У овом добу код дјетета развијају се форме (облици) знања, које још нијесу способне да у се смјесте какве садржине из нашијех одговора. Но, ми, одговарајући дјеци на свако питање мало — по — мало усавршавамо у њима те форма и оспособљавамо их за знање. — Forma dat rei esse, вели филозофи.

У тјелесном развићу код дјетета старамо се да сачувамо правилност органа цијелог тијела; јер знамо да од једнога неправилно-развијеног органа страда цијело тијело. Исто тако и од неправилно-развијених форма страда цио организам душевних сила. За дијете у овом добу не важи садржина предмета него форма. Дјетету треба одговарати просто и кратко; а не разлагати на дуго и широко јер му можемо постати досадни, те онда неће према нама имати довољно вјере ни љубави, а ово двоје су најглавнија средства у васпитању. За одговор свуд, гдје је могуће, доста је само по једна ријеч, т. ј. она треба само да је напомена онога, што дијете од нас тражи. Друкчије је то у основној школи. Тамо је дијете поодрасло и може нас разумијети, за то се и њим и говори у пуњијем реченицама. Али

амо, гдје нас дијете није у стању да разумије, тако не смијемо радити. Још би горе било, кад би ми захтијевали да нас дијете у свему разумије, а оно то не би могло. На тај начин осјећало би велики притисак и неправду од нас према себи и реметио би се у њему природни развитак душевних форма. Жали Боже, овако неприродног васпитања данас се може доста код нас видјети, особито по варошима. Господа силом хоће да су им дјеца прије времена научена и изображена. Тако видјећемо да њихова дјеца од 4—5 година држе „буквар“ и „читанку“ у рукама! — Скоро, једном приликом сједио сам у апотеци и разговарао се са апотекаром. Била су два сахата послије подне. У томе нашем разговору на један пут зачу се у побочној соби врисак дјетета. Ја се мало зажарих; те запитах: господине! Шта је вашем малиши? За што плаче онако?! На што ће он: „нека, нека! Оно сигурно мој мали Иван није знао добро лекцију на „буквара“ па га је мајка избила“. — Колико има година вашем Ивану? — „Сад ће му брзо пет“!... Грозно. Оваки родитељи прави су непријатељи своје дјеце. Није ово доба, кад дијете треба да учи читати и писати. То је посао школе; а дотле родитељи дужни су своје дијете навикнути угледањем на примјере; реду, чистоћи и пристојности, љубави и уважењу старијих. Овако против — природно васпитање дјеце и сам је Христос осудио у ријечима: „а ко од вас може, бринући се примакнути расту својему лакат један“ (Мат. 6. 27)? У том смислу и ап. Павле пише у посланици к Јеврејима: „који се год храни млијеком не разумије ријечи правде, јер је дијете. — А савршенијех је тврда храна, који имаду осјећања дугијем ученьем обучена за разликовање и добра и ала“ (Евр. 5. 13, 14).

Дакле, као што се види, главни нам је посао довести дијете, да нас љуби и да нам све вјерује; а да ово постигнемо треба нам се добро увући у дјетињу природу и разумјети је, те према њој васпитање управљати. Вјера је дјетету урођена и она је први појав његовога душевнога живота; а тако исто и љубав је први појав дјетињег срца, те због тога и морамо строго пазити да се ове двије Божанске искре у дјетету чим било не затру.

Свака наша ријеч треба за дијете да буде освештан закон и корисно сјеме будућег плода. За то треба добро пазити да се дијете кад год не обмане у ријечи; не смије му се ништа обећавати, што му се не мисли и учинити; дјетету треба вазда истину говорити. Осим тога *рђава* ријеч да се из нашијех уста никад не чује, јер она има да дâ благодат онима који слушају (Ефес. 4, 29).

Кад се дијете мало више тјелесно развије, кад ојача и прохода, онда се стане и играти. Угледање на другога главна је побуда код дјетета у свима душевним радњама, па то бива и у игрању. Играјући се дијете вјежба своју цјелокупну и физичку и душевну снагу. Оно се игра или само или са другијема. У првом случају вјежба своје мисли, а у другом суди и расправља; но у оба случаја уображава и тежи да и своју радњу тамо пренесе. Уображење је за дијете оно, што су и за птицу крила. Док мало птиче у гнијезду добије крила, хоће да куша своју снагу и лети; те још, ако није довољно опернатило и заснажило, много ту своју несташност и главом плати. Чувајмо ми наше полетарче, да играјући се, не осакати. Будимо му благи и љубазни, да нас из љубави слуша; јер ћемо га најбоље тиме уздржавати од наг-

лости у игри, која би му могла штете доносити. И први гријех код човјека у рају зачео се у уобразењу и свршио падом. Свети апостол Јаков каже: „Свакога куша његова сласт, која га мами и вуче — затрудњевши сласт рађа гријех“ (Јак. 1, 14, 15). Гледајмо у маломе дјетету будућег човјека, чији живот има да се темељи на дјетињем животу.

Погледајмо мало дијете с лутком у руци, кад се игра, ако му се случајно разбије, колико је онда љутито и незадовољно!? Истина, оно у томе још нема никаквог знања; али му срце осјећа! Снага осјећања срца велика је и често пута нагони разум сад на овај, а сад на онај душевни рад. Код дјетета особито срце има превагу над разумом. У оваком случају није ваљде дјетету много говорити, јер неће разумјети. У његовој души још се није развила способност за разумијевање и разликовање; али има од Бога способност у себи да *вјерује* да *љуби* и да се *нада*. За то овдје треба мало ријечи и да су од срца и с љубављу, па да нас и дијете разумије и појми срцем; јер срце и тражи, да ублажи своју јарост.

Овијем не кажемо да ваза и у сваком случају треба дијете обасипати прекомјерном љубављу, као што раде неки, који би хтјели мажењем и ласкањем ваза да изуде послушност код дјетета. Јер овако неприродне мјере назива ју и неприродне пошљедице. Онај, који најбоље појми природу дјетињу, најбоље ће умјети и васпитање удесити. Главно је, да васпитачи према дјеци свој посао тако удесе, како ће ова ваза вјеровати, да старији према њима имаду искрену љубав, и да су им они прави пријатељи. Ријечи, којима родитељи исказују љубав дјеци, треба да су озбиљне; а ријечи, којима се пријатње нека су ублажене и кротке. — Крајност не ваља ни у једном случају. На овај начин најбоље ће се код дјеце постигнути послушност из љубави и синовљевог страха и најмање ће своје родитеље непослушношћу вријеђати. У осталом може се рећи, да је дјетету самовоља урођена. Али оваким мјерама из почетка она се може и угушити. Отац, ако хоће да га дијете слуша из уважења и љубави никад не смије своју вољу поклонити неразумној дјетињој вољи. Он мора за своје дијете ваза да је највиши ауктоpитет, те ради тога своју ријеч треба ваза да одржи. Сретан је онај отац, који умије своје дијете довести до тога, да, кад га зовне, весело остави игру и одма га послуша.

Праве црте родитељског карактера према дјеци треба да су: сигурност и поузданје у своју надмоћност над дјететом, ријечи искреног и достојанственог, а не господарећег тона и љубак озбиљна, а не размажена.

У игри са врпцама дијете развија у себи начело друштвеног живота.

У друштву дијете се налази са разним карактерима, и они изазивају у њему разне душевне потресе, услијед чега и оно опет образује свој карактер. Васпитачи треба сад да добро пазе на сваки дјетињи покрет, али тако, да дијете у у томе не осјети каквог душевног притиска. Слобода му се не смије стјешњавати, јер се мјесто слободног човјека може створити дресиран мајмун. Тако, због овога ни све шкодљиве игре не смију се дјетету украћивати ваза. Ако је дијете изабрало неку игру, а није од замашне штете по њ, треба му је дозволити. Исто тако ни од рђавог друштва не треба дијете ваза дијелити, јер је то често и немогуће. Васпитачева је дужност и добре и рђаве примјере да употријеби на корисну

поуку дјетету. Дијете треба да се игра слободно, па да му игре буду од срца, с вољом и с љубављу, а не ни по каквој методи или туђој вољи. Васпитач треба да је често с дјецом, да сам започиње разне игре и да их удешава према циљеви васпитања; али да то тако ради, како дјеца неће осјетити да је ту његова воља, по којој се она морају играти. Он треба да је међу дјецом вазда весео и што ради, да ради од срца и с љубављу. У сваком послу треба да им је добар примјер дружељубља, особито пак углед искрености и у свему и према свакоме да је правичан. Осим тога васпитач треба строго да пази, да у ријечи не саблазни своја васпитаника, да га не обмане празним обећањем, јер му ваља у њему сачувати свештено начело *наде*, која треба да буде залогом његове среће.

Нема човјека да живи сам за себе на земљи. Човјек живи у друштву. Друштво је неопходан услов за човјеков опстанак, и за то је човјек дужан друштву. — Ми имамо своју отаџбину и њене становнике, који рађу опште циљеви управљају се и живе по извјесним законима. Сваки члан друштва дужан је да љуби своје друштво, да осјећа зањ и да нешто ради у интересу његовом. Наша дјеца будући су чланови наше домовине и због тога још на малена треба их припремати, да доцније узумједну и за њу живљети. — Човјек, који живи само за своје лично „ја“, а не живи и за интерес друштва, коме припада, сматра се за народа и за отпадника, и тај неће живити ни за интерес своје вјере. Исто тако, ако човјек није довољно религиозно образован и васпитан неће умјети да живи за интерес своје вјере; а ко не живи за интерес вјере, неће умјети да живи ни за интерес своје домовине.

Образовање и васпитање у строгом смислу нијесу једно и исто. Образовање је више за тијем, да човјеку послужи као средство за лакше живљење на земљи; а васпитане води човјека вјечитом животу, и по томе има чисто хришћански карактер. — Оно човјека учи о владању према Богу и ближњима. Но како и образовање у неколико има да човјека припрема за вјечити живот и тиме васпитању да иде на руку, то су ово двоје опет и доста тијесно међу собом везани. Једном ријечи: образовање и васпитање потпомажу се узајамно. Бог даје човјеку способност за образовање и за то човјек је дужан тај дар од Бога употријебити у интересу будућег хришћанског свог опредијељења. Христос је сам казао, да је Бог подијелио таланте људима у намјери да их употријебе у користан посао, а лијеноме слузи одузео их је, јер: „није дао сребро Његово трговцима“ (Мат. 25. 16—97). Пјесник, или које друге врсте умјетник, кад свој рад удешава тако, да се њим потпомаже и интерес хришћанства, онда такав ваљано испуњава свој задатак пред Богом и пред људима. На против пак, ако неко свој дар на зло употреби, што може бити само услијед недовољног хришћанског васпитања, веома саблажњава себе и друге. —

Маса нашега народа доста је слабог и неправилног домаћег хришћанског васпитања, за то нижим и вишим нашим школама требало би на овај предмет особито пажњу обратити. Наставници вјеронауке по школама треба да су довољно хришћански образовани и да су за свој предмет сасвим заузети, да би, бар, колико год надокнадили у својијем ђацима домаћи недостатак хришћанског васпитања. Ово је врло потребно већ и због тога, што је хришћанско васпитање темељ образовању. Осим тога, оно је и најбољи темељ

у опште за зидање зграде бугућег човјечијег живота; а уз то и најбољи бедем у борби човјека противу свију искушења његовијех на земљи. Човјек хришћанског васпитања трпељиво сноси све биједе и невоље, које га на земљи снађазе, тјешећи се оном св. апостола: „сам спаси се“ (Кор. 3, 15). И Спаситељ, говорећи нам у овом смисли вели, — да нам неће бити користи, кад би и вас свијет добили, само ако душу изгубимо. (Мат. 16, 29).

Човјек, који има лијепе манире, и који умије да се опходи и са другијем људима, каже се да је *образован човјек*. Но ако он у тијем својијем спољашњијем изражајима нема и унутрашњег осјећања т. ј, ако у томе и срце не учествује, онда је — *празна „фигура“* и зову га: *„модерном лушком“!* Има људи, који мисле да лијепи спољашњи изражаји човјечији не слажу се са духом хришћанства, али то није истина. Ово се најбоље потврђује посланицом св. ап. Павла Филибљанима, кад им пише: „даље, браћо моја, што је год истинито, што је год поштено, што је год праведно, што је год пречисто, што је год прељубазно, што је год славно, и *још*, ако има која добродјетељ, и ако има која похвала, то мислите“. (Фил. 4, 8). Шта више из овога се види да хришћанство човјеку препоручује све што је лијепо и поштено, па и лијепе спољашње изгледе, али само да то не буде празна „фигура“, него испуњена унутрашњијем осјећајима срца. Дијете, које се привикне да искрено уважава старије од себе и да свакога од срца љуби, његова спољашност неће бити празна и имаће лијеп-природан изглед. Да се ово код дјеце постигне сам васпитач треба да је такви, и да им својим примјером у томе предњачи; а осим тога све што види код дјеце неуљудно и неваљало треба да опомиње и поправља. Што се овога пошљедњег тиче већином код нашијех родитеља стоји врло жалосно. Тако видјећете код многијех да им је велико задовољство, кад им дијете ради нешто неуљудно-смијешно; па шта више још га и сами упућују на сличне ствари, да се међу њима више изазива смијех и шала!.... Жалосно! Дјеца овакога васпитања губе свако поштовање и уважење према старијима; овако неваљало васпитање ствара неваљалу дјецу, од којих доцније највише бивају и неваљали људи. Колико ли је у нас овако нашијем незнањем до данас добре дјеце изгубљено и упропашћено?!... Прелистајмо историју, па ћемо у њој наћи много људи, који су у својој домовини висока мјеста заузимали и грдне јој штете нанијели само зато, што нијесу довољно и како треба били хришћански васпитани. Дјеца, која се не науче уважавати и поштовати своје родитеље и друге старије неће то чинити ни према Богу, кога треба мимо све љубити, и који је једини извор човјечанске земаљске и небесне среће. Проучимо огромну царевину Руску, па ћемо наћи да је у онако чврстој заједници држи највише хришћанско васпитање. Данас од Руса нема побожнијега хришћанина на свијету, па био он најпростији сељак или најучевнији филозиф. Дивно је слушати руског природњака како се умије и у хришћанскијем догмама препирати! Жали Боже, с нашом интелигенцијом у већини стоји сасвим другачије; чему може бити узрок само то, што домаћег хришћанског васпитања готово нијесу ни имали а у школама га веома мало добили, или нимало, кад помислимо на оне, који су се научили по западњијем школама. Родитељи! Искуство нас учи да морамо своју дјецу што боље хришћански васпитати, но што смо то до сад радили. Наша су дјеца нама од Бога дар, коме је свијет у наслеђство

намијењен; због тога и самоме Богу смо дужни старати се да своју дјецу припремимо за достојне наслједнике свијета. Научимо нашу дјецу да познају Онога, Који их је дао и да се умједну одузити отацбини оно, што јој дугују. Чувајмо нашу дјецу од погрјешака и научимо их да се знају и сами од њих сачувати; јер је много сгвари на свијету да трују човјечије срце; а ово опет све што је нежније, то се лакше отрује. Наклони дух противећи се Божијој вољи угасно је искру вјере у невином Евином срцу, те ова и свог мужа на гријех наведе. Нечастиви дух и данас облијеће душу човјекову и вуче је на гријех. Малу дјецу треба одма на почетка да припремамо и да их душевно оспособљавамо како би у стању били тога злог духа увијек да побиједе. Из почетка док је дијете за ову борбу неспособно налази се у родитељскијем рукама и ове га од највећих погрешака чувају. И сам Бог кроз уста свога пророка говори нам: „немојте бити као коњ, као мазга без разума, којима уздом и жвалама ваља обуздати (усне) губице, кад не иду к тебн“ (Пс. 31. 10). Дијете, које се само не умије од погрјешака чувати, треба туђа рука и силом да га задржава. Но, разумије се, та сила треба у крајњем случају да се употријеби, кад се другијем начином не може да постигне код дјетета послушност. А дотле нека дијете љубав наводи на степен сазнавања *Божијега страха*, који је начело свакој премудрости.

Будући да у дјетињем срцу Творчевом руком има засијано и треће начело Христове вјере, т. ј. *нада*, кад дијете мало поодрасте ваља му у згодним приликама напоминьати и о будућем животу у вјечном царству и о страшном суду; јер и ово треба да по-мало у плод сазрijева

(Свршиће се).

СТАРОЗАВЈЕТНИ ПРЕДОБРАЗИ ПРЕСВ. БОГОМАТЕРЕ.

У акатистима, канонима, стихирама, тропарима и кондацима у славу и чест Богоматере, православна црква, често спомиње догађаје, лица и предмете, која прообразују лице и својства Богородице. Тешко је појмити узвишени, често скривени значај ових духовних пјесама, а не познавајући првобитни историјски смисао упоређених лица и предмета. Овдје ћемо у кратко некоја таква мјеста да објаснимо, тумачећи их, како се нета по хронолошком реду догађала.

Радуйся, земли неделанная: ове ријечи неће св. црква у уста Архангела Гаврила. Првобитно створена земља произвела је сама траком и дрво плодоносно, не бивши обрађена од руку човјечијих, без сјемена, но једино на ријеч и вољу Творца, силом Духа Божијег. Тако је и Пресвета Дјева неделанная родила класъ мирный и пшеничный зерь, — безсјемено зачела и родила Исуса Христа, напитјем Светога Духа.

Рај, блажено обиталиште првих људи, који у средини својој имађаше дрво живота, предобразоваше Богородицу, која је у себе сјемстила Источника вјечног живота. Что Ти нарекчи, о благодатная? пјевајући пита св. црква, и — одговара: Ты нже, яко козданна ети Солнце правды, рай, — нже прозвакли ети Цвѣтъ нетлѣнія. Тамъ ети, Богородице, рай, нзкоздѣлавшо козлатившій Христа. Имъ ж христов жнзнодавец на земли насаднлъ древо.

Праотац Исуса Христа по тијелу, патријарх Јаков, удостојно се тајанственог виђења: он виђе у сну љествицу, утврђену на земљи и која достизаше небо. По њој силажаху и одлажаху анђели; а над њом Сам Господ, изрицаше му завјет, да ће се о роду његовом благословити сви народи, т. ј. да ће се из његовог потомства родити спаситељ свијета Исус Христос. Ова љествица, која спајаше небо са земљом, предоброзоваше Пречисту Богородицу, чрез коју је на земљу сишао син Божији, примиривши небо са земљом, Бога са човјеком. Радуйся, лѣствице кзыскана, еже Іаковъ кндѣ, кличе св. црква. То је и узрок да се на навечерју богородичних празника, чита парнмија о овом виђењу Јаковљевом!

Када се Бог смиловa на страдања јеврејскога народа у Египту, одлучи да их тога ропства ослободи; јави се изабранику своме Мојсеју и покаже му слиједеће виђење: Мојсеј виђе купину, која гораше али не сагоријеваше, а из купине чујаше се глас Бога, који му јављаше с је њега изабрао, да јеврејски народ изведе из ропства египатскога. Као што у опште избављење избраног народа из ропства египатског предобразоваше избављење рода човјечанског од ропства грјеховног, тако и, од части, неопалима купина, виђена од Мојсеја, предобразоваше Пресвету Дјеву, Која поставши матером Господа остаде Присно дјева; огањ Божанства није сагорио Њезину дјевичну природу. Якоже ко купина не згараше шипаемая, такожде дѣва родила еси, и дѣва пребыла еси: клѣтвою глагола огнепѣснаго, пламенно козна полцы: клѣтвою Матери Христовѣ.

Када је потребно било увјерити народ јеврејски, да је Арона сам Бог изабрао за прво свештеника новоустројене скиније, тада је Мојсеј узео жезал Аронов, заједно са жезлима једанаесторице поглавара осталих колјена и положио их све у скинију; кад сутра дан, из сухог жезал Ароновог истјерала зелена гранчица, процвала и плод донијела. Провиђени рождество Спасителя из царског племена Давидова, пророк Исаија прориче, да ће у времену из усјеченог корјена Јесејева, т. ј. из рода Давидона, слично као из жезла Аронова, истјерати шибљика која ће повратити славу царствујућег дома Давидовог. Пречиста Дјева Марија била је по оцу грана Давидова, а по матери — из рода Аронова. По томе и гранчица жезла Аронова и жезал из корјена Јесејева предобразоваху Матер Божију, која рађа цвијет и плод — Исуса Христа. Имѣ жезлъ Ааронокъ, и процвѣте Давидова прозябшій: имѣ Дѣва чистая произведшій. Тако поје св. црква на дан рождества Богоматере. Дјева Марија родила се у то вријеме, када је дом Давидов био у понижености јер Њезини родитељи Јоаким и Ана остаривши изгубише сваку наду да ће имати од себе порода. Њено рођење по томе бијаше исто тако чудно и благодатно, као и процвјетање сухог жезла Ароновог.

На неке богородичне празнике чита се на литургији посланица апостола Павла к' Јеврејима, у којој се говори о устројењу старозавјетне скиније (гл. 9. ст. 1—9). Зашто је то православна црква тако установила? За то, што је и старозавјетна скинија и неки њезини припадци предобразоваху Пречисту Дјеву. Скинија код Јевреја бијаше сматрана сједиштем „присутнаго Божества", мјестом јављења славе Божије, откривењем воље Господње. Али несравњено у вишем степену и тјешњем смислу постала је Пресвета Дјева жилиштем Бога — Слова, мјестом „Присутнаго". Ми притичемо Њој у нашој нужди и туги, као што Јевреји притицаху скинији, када се налажаху у тешким околностима, — и овде налажаху они одговор и помоћ од Бога.

Најважнији дио скиније бијаше ковчег завјета, за то, што у себи храњаше слово Божије, заповједи закона Божијег, изображене на дијема каменитим таблицама. Али Дјева Марија примила је у себе не изображена слова Божија, него живо, Ипостасно Слово Божије — Самога Бога. И по томе је Она, несравњено свјетија од кивота и законских таблица. На Њу се односе и оне ријечи пророкове: востани Господи, въ покой Твой, — Ты и кивотъ святыни Твоея. У скинији се налажаше још: златна стамна у којој бијаше мана, дата некада с неба, трапеза са хљебовима предложења и златна кадионица са тамјаном. Сви ови предмети служаху у изврсном односењу предобразима Богородице: Она је мјестилиште Самог Давидова мане, који нас храни својим пречистим тијелом; Она држаше у наручју Своме Исуса Христа, — прави хљеб живота, који је дошао с неба; Она је примила у Себе горећи Угаљ Божества, од кога се запалило и до неба подигао дим примирујућег тамјана до самог престола Божијега; од Ње је синула свјетлост свему свијету. С тога Ју и назива св. црква: Кивотом Христовом, стамном мане, златном кадилницом, трапезом, свећњаком и другим подобним именима, која се односе на стари завјет.

Гедеону, израиљском судији, јавио се анђел и заповиједио му да иде и избави народ свој од Мадијањана. Гедеон жељаше предходно видјети од Бога чудо, и видје га. На руно, које је Гедеон положио, пала је ноћу роса, док сва остала земља остаде суха; за тим друге ноћи, руно бијаше сухо а по свој земљи бијаше попала роса. Св. црква спомињући ово чудо кличе Богородици: „О Ты! руно сухо, плодомъ многосокжа сотвориша: тѣмъ коупѣлемъ Ты: радѣйся рѣзно шедшыслиное, еже Гедеонъ дѣво, предвиде. (Тропар канона Богоматери).

Пророк Давид, у својим пророчким псалмовима назива Дјеву Марију Њерју и невјестом Цара, Царицом, која стоји пред престолом Цара и Господа, у ризама позлаћеним. (Псал. 44, 10—18). За то и св. црква, на дан рождества Богородице, поје: слыш Давидъ, помыслы Тыя: приведѣтся дѣвы ко цѣдѣ Тыи, приведѣтся къ хралу царюв и съ вами Тя и азъ, Дщере Царѣ, коптяще [(канон Богородици).

Син и прејемник цара Давида пророчки је изобразио Дјеву Марију под образом дома, кога је Себи саградила Премудрост Божија, и из кога Она више људима: пріидѣте, вадите Мой хлѣбъ (тјело Христово), и піѣте кино (крв Христову) еже растворихъ вамъ. Због чега се ово пророчанство и чита на навечерју богородичних празника.

Пророчанства и предобрзи, који се односе на Исуса Христа и Пречисту Дјеву, умножавају се и постају све јаснија према блискости времена њихових испуњења. Чудно рођење Спаситељево од Дјеве, предобразовано бијаше чудом у пећи вавилонској. Чѣдо пресвѣтлѣйшаго рождества сіе изображаше пещь шестая: не кто, вѣси пріимъ, палитъ имѣя, яко нижи огнь Божества — дѣвы. Пророк Данил предображаваше Богоматер под видом горе, од које се, без напрезања руку човјечијих одвалио камен, те поразио и расијао четири древна царства и покорио сву земљу. Камень изрѣзанъ, поіе св. црква, й нѣкоимъ горы — Тыя, дѣво, краегольный цѣсѣчася: Христосъ, боговѣщаемая сѣтчатка. Под сликом горе, предсказаваше Дјеву Марију и пророк Авакум (гл. 3, ст. 3). Пророк Језекиљ у тајанственом виђењу видио је затворена врата од храма и чујаше глас Божији: врата сія затворены вѣдутъ, и не отворятся и никтоже пройдетъ исколѣ нихъ; яко Господь Богъ Израилевъ пройдетъ ими, и вѣдутъ затворена (Гл. 44. ст. 1—2). Ово је виђење значило, да ће Дјева Марија, и по рођењу Исуса Христа, остати Дјевом, и да ће Она бити матером само једног сина, Који је Сам Господ Бог израиљев. Сва ова виђења и пророчанства откривена су у вријеме ропства вавилонског, не много прије рождества Христовог.

Сомбор.

С руског:

Жарко Ј. Поповић,
катихета.

ПРОПОВИЈЕД МАСИЉОНОВА О ПОТРЕБИ МОЛИТВЕ*).

Више пута сте чули, браћо моја, а и ја вам понављам, да је молитва она света дужност за свештенство, што је с њиме најтјешње скопчана и од њега неразлучива. То је, тако рећи, душа свештенства. То је једино уздање свештенику: Она олакшава а и спречава оне опасности, које на вас наилазе; она само помаже и унапређује срећан успјех у вашем раду.

Да, браћо моја, молитва нам улива потпуног поуздања у нашем раду. Сваки од нас има своју невољу и своје слабости, због којих се тим више бринемо и страхујемо, што нас оне не остављају ни у вршењу најсветије наше службе. Те прилике, које с једне стране траже да нам живот личи животу анђелском, јер сваки дан са светињом посла имамо; с друге пак стране узрок су наше, немоћи те ми увијек у гријех упадамо, што смо при испуњавању својих дужности увијек немарни и што својим осјећајима, нашем немару и људи сувише угађамо; те прилике, велим, које нас постављају сваки дан између наше немоћи и свето олтара, између светости божанске и грјешности човјечије природе, нашу вјеру и слабе и јачају. Јер ја говорим само са таквим свештеницима, који пред људима беспријекорно живе и пред Богом никакве веће погрјешке немају. Па ако бацимо поглед на ове наше прилике, које буде у души нашој неспокојство и незадовољство; то нас може једино молитва умирити и задовољити. То је једини лијек за наше свакидашње ране, које, ако се не опазе, непримјетно упропашћују сву унутрашњост и љепоту душе наше. Треба дакле да припаднемо ногама Христа Спаситеља, па да Му откривамо чешће нашу невољу с тугом и слободно је исповиједимо. Да Га умолимо, да нас оспособи и достојним учини звања, које нам је повјерио и у нама све уништи, што би светости службе наше сметало.

*) Држана у свештеничкој конференцији од Јована Баптиста Масиљона краљ. дворског проповједника и епископа Клермонског.

Ништа није за наше стање опасније, браћо моја, него стално и равнодушно пребивати у немару, у упропашћивању свога тијела, угађању његовим страстима и преступању безбројних дужности, не тражећи прибјежишта у молитви, као у оном средству, на које нас вјера упућује, па да се тргнемо из ове летаргије. Опасност, које треба да се бојимо у оваком стању, у том се састоји, што одвраћамо погледе своје од онога што је свето, или се према томе владамо на начин, који Бога вријеђа, лишава нас Његове милости а нашу немоћ увеличава. Јер, браћо моја, ви знате, да кад служба при светом олтару не јача и не унапређује нашу вјеру и побожност, тим већма увеличава нашу пропаст и невољу. Даље пак свршавање свештеничке дужности, као што имате прилике да сваки дан искусите, има с погледом на нас своје непријатности и тешкоће, кад се свршавају онако, како се пристоји. Јер се мора одрећи узвишења, комоције и сна и ономе се посветити. Са временом и часовима не може се жарити и палити. Јер ово је св. служба, по којој ми не припадамо само себи него и својој општини. Ми треба да са св. апостолом слажући се велимо: врућина, хладноћа, умор, путовање и копном и водом, глад и жеђ јесу плодови наше службе и свједоци нашег апостолства. Ми се често трудимо за неблагодарност. [1]Често ће нам труд бити награђен равнодушношћу, штв више упорношћу и негодовањем. Наша брига често навлачи шта више кркњу оних, за чије ми спасење радимо. Многи ће се с тога као малодушан поплашити. Многоме ће рад постати досадним, чији крај неће угледати нити ће какве сопствене користи имати, па се неће више трудити као некад. Самољубље, у овој прилици незадовољено никаквим успјехом, тражи опет своја права, па нам говори, да се тешки и бескорисни труди не могу сматрати никаквим дужностима. На како се можемо одупријети овом искушењу, које је у овим приликама врло обично а и опасно, ако не потражимо нове снаге припаднувши ногама Христа Спаситеља, ако у себи немамо те духовне радости, да Њему — Архипастиру, чије мјесто ми заступамо исповиједимо невољу и терет свој? Овдје пред Њим треба сами себе да укоримо, што неважне тешкоће своје службе пренјењујемо, кад се испоредимо са светим прадједовима својим, који су и живот свој жртвовали за Његову науку. Овдје ћемо се сами застидити, што бацамо оружје, прије него што смо и бој заподјели и што се плашимо и губимо присуство духа при тако лаком и незнатном раду. На против ове св. слуге одупријеше се свакој незгоди, застрашивању, глади, гоњењу, ватри, вјешалама и сваком бјесњилу тирјанском, да их раставе од љубави према Христу Спаситељу. Одавде ћемо браћо моја, са новом љубављу вратити се свештеничкој служби и са новом ревношћу за спасење душа нами повјерених. Што нам биће тешко, сад ће нам бити лако и пријатно, па ћемо гледати у тешкоћама и непријатностима — са свештеничком службом спојеним — најутјешнијији доказ свога позива за узвишену службу свештеничку. Да, браћо моја, вјерујте да без молитве осјећамо све непријатности свештеничке службе. Ми носимо бреме, које нас земљи притискује. Ми сносимо врућину и терет дана против своје воље. Али уз молитву све ће то лакше бити. Бреме нас више не тишти. Наш се посао множи али тешкоћа бива све мање. Ви се браћо моја тужите на немоћ своју, као сметњу у многим својим пословима и да нијесте у стању све савладати. Обратимо се чешће Ономе, који нашу слабост обраћа у јачину и снагу. Држећи се молитве тешкоћа је нестало. Ви ће те осјетити, да сте са свим нови људи, и у будуће нећете се ни на што тужити, него да немате још довољно рада и муке у име Исуса Христа. Ако дакле може молитва олакшати тешкоће у свештеничкој служби, то да ли може она уједно и отклонити опасности исте. Јер, ако за нас не би било друге опасности него што је расијаност при свршавању дужности наших, то би могао с правом рећи, да нас молитва може од тога потпуно сачувати. То је у ствари више него истина, да унутрашњи човјек при свршавању дужности слаби и непрестано се губи. А међу тим тајанствени и сакривени живот вјере губи се, који је душа и потпуна сила побожности. На се тако човјек привикава и огуглa на спољашњост, да никад није у свом сопственом сриу. Тако се прилази св. олтару расијаним духом, који је узаемирен многим немирним сликама. Потпуна мирноћа наших осјећаја и узбрканље нама је непозната и сасвим страна, а она нам је врло потребна ако хоћемо да преставимо потпуну светињу жртве, коју приносимо, и да своју тајну недостојност упознамо. Ми постајемо са сним спољашњи и свјетски људи. Сваки се навикао

на овај немирни живот и није у стању нико, да за тренутак буде сам, тражи само прилике и разговора, како ће се расијати и дати видјети. Нико не може да се одрече друштва, него му је досадно, кад је у друштву са Богом сами. Ми се истрошимо а никада не тражимо нове снаге у Христа Спаситеља. Бринемо се само за спољашње ствари, а не мислимо никад на себе саме. Само спољашње радимо за Бога, али нијесмо никад унутрашње с Њим. Господ, кога ми у помоћ никад не призивамо, предаје нас нашој немоћи и природи. Ћуд, темперамент, сујета, жестина и неспособство имају на свршавање наше службе, више утицаја него љубав према нашим дужностима и ближњима. Од ових сметња ништа нас не може сачувати, него ако се молитви обратимо, и кад, не занемаривши дужности своје, са истом понесемо у себи дух богобојажљивости и побожности, који потпуно свршује и освећује. Ипак је расијаност при свршавању наше службе од најмањих опасности. Од колико опасности имамо да стрепимо тек при исповиједи? Ах, браћо моја, кад нас не прати и не крије молитва, како ће се моћи одржати немоћни људи. Ја не ћу да кажем, како ће моћи имати потребне увиђавности, да једно од другог разликује; како ће имати постојанства, да се узвиси над свим ниским човјечијим побудама, да заповијест Божију не жртвује тјелесном угађању и да не гледа на само високи сталеж грешника него својство греха њихових; да стече мудрости те говори што му приличи т. ј. да грешника не баци у очајање великом строгошћу али да га превеликом благошћу и не размази, уједно да буде и Отац и Судија, да сачува и заповијест и грешника, од правде Божије да не попушта, но да и не буде тврд и немилостив према немоћи људској, ријечју да рану сече но ипак болесника да штеди? Ја нећу да кажем како ће исповједник тражити и наћи ову златну тачку и средњи пут, ако не припадне Христу и у искреној молитви не потражи у њему оне опреане мудрости, о којој апостол говори, и која зна помешати благо уље са јаким вином, и као милостиви Самарјанин сухонарну и строгу ревност са нежним саучешћем и добротом умјерити и ублажити? Него ја велим како може исповједник, ако није унутарњи човјек и није навикао да упозна у молитви своје сопствене потребе, да испита сакривене и тајне ране своје душе, како може он, велим, упознати тајне душевне потребе, оних, који се нему обраћају? Како се он може служити згодним лијеком за исте? Како он може некога довести да упозна самог себе, кад он није у стању ни себе испитати? И да ли ће продријети у унутрашњост, гдје је извор свега зла кад он није никад загледао у дубинусвога срца? Јест, браћо моја, исповједник, који се не моли, није никакав унутрашњи човјек, он нема ништа више него површину савјести. Он чује исповијест али не познаје грјешника. Он само говори, али не ослобађа. Он чека болеснике: али им болест не сазнаје. Он налаже епитимије, но не ствара никад истинитог покајника. Па шта мислите, браћо моја, откуда то потиче да многе исповијести немају важности ни користи? Откуд долази то, што некад бјеше врло ријетко, да не помогне средство кајања грешнику а данас скоро ни једног болесника и грјешника не спасава, и ако је то много лакше постало? Одкуд то, да има у нашим исповједаоницама тако мало обраћања? То потиче отуд, што се већина исповједника тиме задовољава, да саслуша погрешке својих покајника а не испитује унутрашње стање срца њихова, јер им прошеују само спољашње лијекове, који не продиру до извора зла, јер они не покушавају да поправе унутарњег човјека који им је непознат; једном ријечју, јер таки исповједници, који виде само површину савјести, могу створити само привидне покајнике.

Ја прелазим остале опасности у нашој служби, у којима нам само молитва може више поуздања улити. Ах, браћо моја, нама су повјерене слабости немоћнога рода. Штетне слике, које отуд код нас остају, кољају само нашу уобразиљу, ако т. ј. и наше срце не оскрну. То је опасна искра, која у нама остаје на често страшан пожар проузрочи. Али употреба молитве увијек ће ове слике разгонити и са свим очистити, и ове искре у њиховом постанку угасити. Ви браћо моја увиђате сами све оно, што би још имао да вам о овом кажем, а то су: саблазан и рђаве последице, које је слабост или непажња свештеника при исповиједању довела до жалосне појаве и још данас безбожна немијењања навлаче свештеничком сталежу.

Најпосле треба да се бринемо не само како ће мо се сами опасности избавити, него како ће мо и друге помоћи. Знате браћо моја да ми до душе садимо и заливамо али Бог даје берићета.

Како се можемо надати, кад се за то Богу не молимо, ако нам наша топла молитва не из моли индивидуалног благослова, да нам рад наш плода донесе? Већином се трудимо без користи и срећног успјеха, јер ми само радимо. Ми очекујемо успјех од наше способности, од нашег труда и увиђавности као да он само од нас зависи. Ми не молимо помоћ и потпору од онога, који једини може наше труде успјехом крунисати. Још једном велим, бити без молитве то је велики узрок за што већина свештеника мало успјеха у општини постиже, и ако своје дужности испуњава. Они мисле да су све учинили ако изврше спољашње дужности. Но морају увидјети на рђавог и слабог успјеха, који их прати, да неки потајни гријех њихов, успјех слаби; док не запросе у молитви милости Божије, да им Он благослови њихов рад, они ће, велим, своје мреже, као некад апостоли, дању и ноћу бацати али ништа неће уловити. Они ће свој дуг и тешки живот свршити и умријети, а међу тим ништа не учинивши т. ј. не обративши ни једну душу Христу Спасителју.

И заиста, браћо моја, каквом се успјеху проповједник може надати од своје проповједи и науке, који се обично не моли, који се не обраћа Спасителју љубављу према истинама, које има да проповједа и духом помазања освети? Каквом се успјеху може надати свештеник који скоро никад не говори с Богом, кад о Богу говори? Како је његов говор сухопаран! Он учи истине али то све излази само из његових уста а не и из његова срца, и то неће бити оне, које му је Отац у тајности и самоћи открио. Он ће духом учити, но то неће бити дух Божији но дух човјечији. Он ће показивати истину, али ју неће моћи омилити. Ма да се труди, да своје слушаоце увјери, ипак ће моћи сваки примјетити да није ни он сам увјерен. Сваки ће опазити, да говори туђим језиком, језиком, који му не иде из срца и душе његове. Соломон познаде између двије жене праву матер само из њезиног говора. Ах, браћо моја, још би лакше било, из говора и учења два свештеника упознати, који је од њих истинити отац и да је онај то, који говори језиком очинске љубави, који своју дјецу од свога пјегује и издржава, који их у свом срцу носи, који се стално за њих Богу моли и коме је више стало до среће и добра њихова него до свога гласа и титуле свештеничке.

Јест, љубезни моји, свештеник честит, који се Богу моли срцем и душом велика је срећа и за паству његову. Јер срце има језик ком се не може подражавати.

Расијан свештеник може гријешити и виком се служити са проповједаоније у мјесто ревности и богобојажљивости, но у њему ће познати сваки само човјека. Сваки ће опазити да је то ватра која не силази с неба, и ова жестока вика не ће проповједати силазак Духа светога у срца сакупљених вјерних, па да га приме и усвоје.

Дакле, љубезни моји, нијесмо ли ми дужни молити се за повјерене нам душе, као свештеници и то без престанка? Није ли ово битна дужност свештенства, која нас чини посредницима између Бога и људа. Бог снаја милост Своју, коју указује стаду једног свештеника, нарочито са његовом молитвом. Ми морамо Њему непрестано своје пастве невољу откривати и Њега за изобиље милости Његове молити. Ми морамо покушавати да отклонимо гњев у погледу казне, којима чешће кажи њихове преступе; ми морамо пред Њим оплакивати пороке, који су окаљали наше слушаоце и од којих их сами ослободити не можемо ни поред највеће воље и труда свога. Ми морамо у Њега снаге за немоћне, покајања за окорјеле грјешнике и сталности за побожне молитви. Чим је невоља пастве наше већа, тим треба да је топлија молитва наша. Ми не смијемо изаћи пред Њега никада а да му не изнесемо имена повјерене нам пастве, исписав их у срцу своме. То нека је увијек најодличнија садржина наше молитве. А овако се дијели милост Божија. Свештеници треба да су отворени спроводници, кроз које се она излива на народе. То је помоћно средство, којим се излива Божија доброта на свијет. Свештеник, који се не моли није прави пастир него најамник, кога не дира ништа, што год снађе стадо његово. То није отац, повјерену паству не сматра он дјецом својом, него то су сирочад, која свога оца немају. Ми смо сирочад и немамо оца свог већ пр. Јер. 5, 3. Његово срце и душа ништа му не говоре за њих. Он љуби титулу, која му их покорава, али не љуби оног, који их спасава. Он љуби само мјесто пастира али не стадо, он не само да га не љуби него му одриче и оно, што му дугује.

Он му не даје оно, што његово стадо с правом може од њега тражити. Он запрема мје-

сто једног светог пастира, чија би молитва донијела овом јадном народу хиљадоструки благослов, а он је управо узрок свијех несрећа, које би прави свештеник молитвом својом отклонити могао. Ах, браћо моја, ми чујемо како се ви тужите често на распуштеност својих општина, на тврдоглавост и упорност своје пастве, и на узалудну науку своју, коју због њих подносите, али ви морате не само у себи него и пред Богом уздисати и тужити се. Испитајте, да ли му вјерно представљате њихову биједу и невољу и да ли се молите Богу, да на њих милостивно погледа, кад изгледа да их је напустио. Свештеничка молитва ријетко бива узалудна и не услишана. Бог који нам је наложио молити се за своју паству, тако је и обећао, да ће нас саслушати. Вјерујте љубазни моји, да дрхћемо при помисли на ово. Тужимо се на неуредни живот својих вјерних, али распуштеност њихова управо је наш гријех.

На рећи ће те можда, ко ће имати времена дуго и непрестанце се молити поред толико безбројних дужности свештеничких. Али браћо моја, колико се може наћи празних и доколних тренутака поред свих наших уображених послова и дужности? Колико је дана пропраћено у лежености са неваљалим друштвом и забавама, које ни мало не приличе свештеничком сталежу. Колико има тренутака, када нам и сама дангуба досади, кад смо и себи самом досадни. И свештеник, човјек Божији на земљи и његов слуга, који има да износи молбе свога народа пред Њега, нема времена, да му искаже своје сопствене жеље и да Му се помоли. И стројитељ његове милости и његових св. тајна не може да општи с оним, који му је повјерио ову узвишену службу, и у чије име он твори и говори. Он нема када да му даде рачуна о небеским дарима, које има да дијели и о начину како се њима служе повјерене му душе. Али, браћо моја, ово ми не тражимо од вас, да живот ваш једино и непрестано у молитви проводите. Ово је право и утјеха оних душа, које у самоћи живе, и не раде ништа друго него посматрају чудеса закона Господњег и далеко од свијета у тишини својих колибица живе; па се увјеравају како је Он милостив спрам оних, који само Њега љубе. Од нас се тражи да смо духом молитве задахнути у сваком раду нашем и да одређено вријеме имамо, како би тим светим истинама своје мисли боље посветили. Ми треба прије него свој рад започнемо да припаднемо Богу па да се испунимо св. Духом, да га извршимо на спасење своје а на добро својих вјерних. А по свршетку опет Богу да се обратимо и од Њега одмора замолимо, да би зановљени новом снагом опет га са новом ревношћу продужити могли. Ми треба да се навикнемо на тајно и стално опћење с Богом, да Га увијек тражимо, да смо увијек с Њиме и уз Њега и да тражимо приликe како ћемо се Њему уздићи изнад свију осталих створова. Видите, драга браћо, како и за што треба да се моли проповједник и свештеник.

Па ако овај дух молитве не оживљава сваку нашу радњу, онда смо за тешку осуду, јер ми узимамо на себе све, што има тешкога у нашој служби, али једино одбацујемо, што ју олакшава, што нас унаприједити и утјешити може.

У Земуну, мјесеца августа. 1894.

С њемачког превео:

Симеон Араницки,
протопр. капелан.

РИЈЕЧ

на св. пророка Данила, као на дан патрона опанчарског заната.

Говорио у старој сарајевској цркви 17. децембра 1893. године: **Петар Ђенић**, протојереј.

„Свак нека се боји Бога Данилова, јер је он Бог живи, који . . . избавља и спасава, и чини чудеса и на небу и на земљи“. (Пророк Дан. 6, 26).

Благочестиви слушаоци!

Између великих пророка, који међу непослушним Израиљцима највише прослављене Богa знацима и чудесима, четврто мјесто заузима св. пророк Данило, чију успомену слави наша св. мати црква сваке године на овај данашњи дан.

Кад је премудри Творац због непослушности хтјео да посвједочује, опомене а и покара

упорни род Јудејски, онда му је из средине његове подизао пророке, који ће га учити и на добро упућивати.

Пророци су учили народ да позна правог Бога, казивали му вољу Његову и поправљали оно, што је сам народ, а што су често и сами цареви и свештеници кварили у народу. Пророци су подизати како између највећих сиромаха, тако и између највеће господе у народу.

Св. пророк Данило прослављо је Бога, када се је Божијем провиђењу прохтјело казнити народ Израиљски, због његовијех опачина, робством вавилонским,

И ако је ово робство за Израиљце блажије било, јер они су имали скоро једнака права са Халдејцима, само то се стање народа ипак робством називало.

Вавилонски цар Навуходоносор узме неколико јеврејских младића и даде их на науке, — међу осталим и Данила, — па их послије учини највећом господом у своме царству. — Ови су младићи много користи учинили своме народу бранећи га и штитећи, а незнабошцима показиваше право видјело истине и богопознања. — Ово одликовање јеврејских младића наљуте на Данила и његове другове велику мржњу халдејске господе, те ови злобним срцем радише свакојако да пророка Данила и његове другове код цара опану и оцрне. А када доцније Данило задоби милост и у цара Дарија Миђанина, те поста царски намјесник над трећином свега царства, онда злоба и пакост њихова изби још већма на површину. —

Знајући они да Данило служи само једном истинитом Богу и нему се једином клања, наговоре цара Дарија, те он изда заповијед: „Ко се год замоли за што коме год Богу или човјеку за тридесет дана осим цара, има се одма бацити у пећину лавовима“ (Пр. Дан. 6, 7).

Пророк Данило не побоја се те наредбе, већ јавно, при отвореним прозорима, да сваки види и чује, мољаше се истинитоме Богу три пута на дан. —

Непријатељи његови јаве то цару; цар би му за то опростио, јер га је јако пазио и волио, али га господа опомену да се царска ријеч не може поништи. Кад су Данила хтјели у лавовску пећину бацити, рече му цар: „Бог твој, коме без престанка служиш, нека ти помогне“ (Пр. Дан. 6, 16). Данило буде бачен лавовима у пећину, али Бог прослави својега пророка, те се он као пастир међу овцама јави лавовима и они се стану око њега, као око свога пастира, умиљавати.

Цару бијаше врло жао па не могаше ту ноћ ни јести ни спавати; чим свану отиде цар на врата од пећине и повиче: „Данило слуго Бога живог, избавили те Бог твој из уста лавовскијех“? А Данило му одговори:

Бог мој посла анђела својега и затвори уста лавовима, па ми ништа не нахудише“.

Тада се цар врло обрадује; навади Данила из пећине, па оне који га против Данила наговараше, заповједи те их међу лавове бацише, а лавови им ни на земљу пасти не дадоше, већ их зграбише и раскидоше!!

И тада цар Дарије издаде заповијед: „По свему царству мојему свак нека се боји Бога Данилова, јер он у невољи помаже и избавља и чини чудеса и на небу и на земљи“.

Ето тако нам, благочестиви слушаоци, описује св. писмо повијест данашњег празника, св. и славног пророка Данила.

Од вјере у једног истинитог Бога не даде се овај свети муж ни за какво благо, ни за чију љубав, ни мало удаљити.

Ни крвожедни лавови не застрашише га. Он оста чврст као камен станац у вјери својијех праотаца.

Св. овај пророк јесте живи и сјајни примјер свима нама. Угледајмо се на њега, те будимо чврсти и стални у својој вјери праћедовској, која нас је у тешка времена провела кроз „ватру и воду“; сачувала нам српско име; тјешила нас за изгубљеном славом и величином нашом, — па та ће нас вјера и у будуће чувати од свију биједа и невоља. — Она је моћна и кадра; она ће нас и даље крјепити и снажити да не клонемо — да не малакшемо.

Вама пак, благочестиве занатлије опанчарског еснафа, који славите св. пророка Данила, као заштитника и патрона, вашега Богом благословеног заната, угледајте се на св. пророка Данила, у вјери својој стални а у занимању своме праведни будите, ако сте ради да вам превишњи Творац и његов свети угодник и пророк благослови ваше занимање, те да уз ваш занат иде упоредо срећа и благослов Божији. Имајте љубав и братеску слогу међу собом. Учите вашу дјецу да се Бога боје; да буду ваљана и поштена; да љубе своју вјеру и народност; да буду

права узданица народна, која ће служити Богу на славу, вама на дику и понос, а домовини својој на корист и срећу.

Честитајући вам од стране св. православне цркве данашњи празник, молим се Богу и желим, да га у здрављу срећи и напретку много година сви заједно са вашијем породицама дочекујете и прослављате. А славећи данас св. пророка Данила, дај Боже да здраво и весело дочекамо и да се поклонимо свијетлом и радосном празнику Рождества Христова и другијем Спасительевијем празницима. *Амин.*

НАДГРОБНА РИЈЕЧ
говорена при погребу **Михајла М. Врбице** у Маглају на Врбасу 26. августа 1894. г.

Ој смрти, ти несита хало,
Грозно косиш велико и мало. —

Тужни збор!

Прије три дана, објави нам тужно брујање звона, да је неумитна смрт отела и отргла од нас једну жртву, један млађани живот, један нежни пупољак руже са родитељских пре̂а, из родитељског загрљаја — закиће најљепше наде родитељске.

Па чији је тај живот? Који је тај пупољак? Гдје расте? Ко га одгаја?

— Тај нежни и млађани пупољак, рано изгубљена нада родитељска — ово пред нама мртво тијело — јесте тијело Михајила сина славног војводе Маше Врбице и његове племените супруге Маре.

— Михајило је рођен на Цетињу, престолници Црне Горе 6. децембра 1874. године.

По свршетку основне школе родитељи су Михајила дали у гимназију, коју је са одличнијем успјехом свршио. Због изврсног талента, и изгледа да ће у наукама напредовати, заволи га кнез Никола и спреми га као свог питомца у цариско-отоманско лицеј у Цариграду, у коме је покојник пуне двије године дана провео. Но кад му се славни отац пресели у нашу поносну Босну, срце синовље повуче га за својим родитељима и доће к' њима. Али венући за науком и чешћим мољакањем код свог родитеља буде од истог послат у Медлинг (Mödling у Доњој Аустрији), гдје је учио земљодјелску школу, која носи наслов нашег премилостивог цара и краља Франц-Јосифа I.

Но тешка болетина не даде Михајилу да се развије, узрасте и науке доврши, те да својијем талентом и знањем буде од помоћи и користи и себи и другима.

Не даде му велим, јер по савјету љекарском мораде наш предраги покојник вратити се своме родитељу на чијим је рукама дана 23. августа ове године у 9 сати и 20 минута и вече своју скромну благодарну и млађану душу испустио.

Покојник је био озбиљног изгледа али при том умиљат; челичног карактера али милосрдан, те се са потпуним правом може рећи, да сваки онај, који га је познавао, као и онај, са ким се је на ново упознао — да га је на први поглед одмах заволио, као неку своју рођену својту.

Поред нашег дивног српског језика покојник је говорио још: руски, француски, њемачки, талијански и турски језик.

Ој! ненакнадиви губитче! вријеме је да нам рећеш:

Оплакано моје тијело мило,
Сараните у гробницу дивно!
Гђе ће вјечни санак боравити;

. . . . . .

Прелите га по закону цркве,
Нек у гробу лијено мирише —
Нек ми слади мој вјечити санак,
Док сви Божји зовне на састанак!

Ох! чврсто си заспао, не умијеш рећи своме родитељу, брату, знанцима и пријатељима ни пошљедње — збогом!

Мирно спавај, пастир св. цркве замјенише те; он, у име твоје, окреће се твоме добром родитељу и брату те говори: помолите се Свевишњему Оцу небеноме нек вам Он даде своју милостиву утјеху и заштиту; трпељиво сносите големи удар, јер је од Бога, а по ријечима нашега народа „све

што је од Бога, слађе је од меда". Пастир св. цркве окреће се и овој својој сакупљеној браћи, многопоштованом и уваженом тужном збору, и моли их: да од Свевишњег запросе, да ти Он даде рајско насеље у великом царству славе своје — Амин.

Говорио:
Сава П. Рађевић.
свештеник романовачки.

ПРОШЛОСТ.

— Размишљање на мој рођен-дан. —

Двадест и пет љета ево, како мене сунце гријe, —
Од како ме мати роди — и како ми срце бије. .
Све — до данас Бог ме чува, у свијету варљивоме;
Шаље: срећу, мир и здравље — и благослов сину своме.
Ја у прошлост своју гледам, из ње млађан много читам —
Често, често — замишљено, у осами себе питам:
Шта сам био, шта сам сада, шта ћу бити?. Мила мати!
Реци сину, што те љуби, ти ћеш прошлост моју знати . . .
Ал' одговор и не чекам, да ми каже мати мила;
— Давно мени казала би, — да ј' уза ме често била.
Живи мати у негдашњем — мом' рођеном завичају,
А ја од ње, далеко сам — у другом' сам сада крају.

Одвоји ме дужност света, од премилих родитеља,
Ах! сузе би . . сузе пошле; ал' не сузе од весеља! . .

— — — — — — — — — —

Баш, кад требах, да помогнем оцу, милој мајци мојој,
И сестрама млађанијем, — недораслој браћи својој —
Дође неко и повика! „*Стан' не хитај, гдјекоје Марко?*
Прече ти је нешто сада — — *Да нас гријe сунце жарко!*" . .
А тај неко „*дужности*" света, громким гласом мени рече:
„Зар не знадеш у свијету: *Дан је пречи, него вече!*
Нека сада родитеља, сеја, миле браће твоје, —
Нека мало претрпе се, а ти знадеш, што је своје.
— Рòд, рòд мили, помоћ ште, позива те на рад свети,
Дремежа је доста било . . Треба борбу отпочети!
У роду ти трње ниче, у роду ти вјера слаби,
А вук злобни — ах, *незнање!* Из стада ти овце граби.

О, прени се српски сине, нијеси рођен да дријемаш,
Нит' си створен, да сн'јет гледаш, нити сузе да прољеваш;
— Нек др'јемају сједи старци, ти се лати светог рада,
Слабе жене нек лелечу, а ти смјело ступај сада.
Страшљивица немој бити, докле живиш, док те траје,
Зубља света од просвјете вјечитим се пламом сјаје.
Чупај трње, мјесто њега, цв'јеће ново ти посади,
А не гледај на „*подлаце*" — Вјечни ће те, да наградн!
Куку томе до вијека, ко у залуд роду служи! —
Тај се нигда не ће моћи свог гријеха, да одужи;
Два су пута, па сад бирај, којијем ћеш путем ићи!
Јер ко падне — сломи л' ногу, сам се знадеш немоћ' дићи.
И за длаку ти се чувај, да не склизнеш с праве пута,
Па се не бој, да ће т' нгда, невоља ти доћи љута . .
А што ћете никат' *горди*, рад твој то ти не ће смести,
На *бранику* чист ко стоји, том' ће анђел вјенац сплести . . .
На том в'јенцу сјаће зраци — исписани Бож'јим словом:
„*Вјечна слава и признање храбром борцу Србиновом!*" — .
Па узми се добро на ум; шта је пречe од тог' двога;
Или жеље родитељске; ил' невоља рода твога ??"

— — — — — — — — — —

Нијесам се дуго смишљ'о — остао сам вјерап роду,
Ал' и својим родитељ'ма желим срећу, сваку згоду . .
Живим за њих и за народ, православну вјеру браним,
А демоне — напастнике, часним крстом њих посрамим!.

— — — — — — — — — —

Прошлост је књига —
Радости и *бриге*

Пуна је жеља,
Пуна весеља ...
Човјек замишља,
Ал' Бог не даде;
Многи уживa,
Али не знаде! ...

*

Кад се сјетим, кад сам мален
Испред своје куће сваk'o —
Кад сам често у весељу
Подвикив'o: „*Мила мајко*“ !

*

Да л' ће Бого, да ми даде,
Да ја будем човјек стари;
Да л' Он мајко за ме знаде —
Да ли за нас Бого мари?“

*

А мати би рекла мени:
„Благо мени!
Боље сине што си мали,
Јер такви су и анђели ..
Бого види сваког сина
И свакоме добра жели ..

*

„Бого даје: здравља среће,
И за доброг сина мари; —
Ако будеш добар, поштен,
Ти ћеш бити човјек стари“!

*

Кад се сјетим оних дана,
Кад сам мали ђачић био, —
Школу српску похођао,
Да би што — год научио.

*

Учитељ је сијетовао —
Да се сваки добро влада;
И који год тако ради,
Нек се доброј срећи нада ..

*

Кад порастох — мало виши,
Тад у већу школу дођох —
У тој школи— браћу драгу —
Своје нове друге нађох.

*

Трудимо се и учимо,
Да будемо роду дика —
Да с' мучимо и радимо
— В'јенац чека мученика!

— — — — — — — —

Гдје сте браћо, друзи стари?
Зар ни један и не мари!
Да с' у коло једно хвата —
Брат да стоји до свог брата ..

*

Гдје сте друзи прошлих дана —
Од науке и мегдана?
Већ ко сваки санак снива,
Ил' почива ..
Ил' се од свог брата крије,
Да у једном послу није ?!
Или, шта је? Шта ће бити —
За што с' крити?!
Дужност нам је браћо мила,
Весела и здраво била!
Дужност, дужност свега зове,
Све синове —
Србинове
— Соколове ..
Да стварамо мир и слогу,
Да се моле браћа Богу ..
— једном Богу — једна правда,
Нек међ нама браћо влада.
Од како је „*Еванђеље*“
Свему људству Христос дао —
Од тада нам дан заб'еље;
Јер је Господ ускрсао!.
Не бојте се браћо ништа,
Нека вам је душа чиста.
Прослављајте Христа Спаса
Међу паством сваког часа..
То захтјева црквe глава,
Којој ув'јек, од нас слава!!
А благодат светог Духа
Над нама је друзи свима —
Синовима,
Позванима..
И, Христос је Господ рек'o:
„*Идите свуда и учите,*
Па крстите!“ — — —
У то име на посао!
Часи лете у неповрат,
Пружи руку, који је брат..
На рад свети; јер нас има,
Дужност нам је света свима:
„Настављати на пут људе,
Противници нек се чуде — —
Прошлост оста за леђима,
А будућност пред нама је,
Треба она, да се сјаје ...

— — — — — — — —

Мач духовни повадимо,
Ничега се не бојимо:
Ни вјешала, нити мука,
Нит' јаука —
Јер нас чува моћног рука.
Кријепимо браћу широм,
Часним крстом и путиром.
Чувајмо их од гријеха,
На слава ће, да нас чека.

— Не часите једног часа —
Е, тако вам Христа Спаса!
Жељно други на посао,
Да ни један није стао . . .
С врућом жељом, ја вас здравим,
— Браћа срца да састанем . . .

Фоча, 27. јануара, 1894. г.

Марко С. Поповић,
учитељ и ђакон.

ИЗ КЊИГЕ „ПРИМЈЕРИ БЛАГОЧЕСТИЈА“.

За сиромахе заузима се сâм Бог.

I.

Један десетогодишњи дјечак, стојећи у цркви на молитви, слушаше како свештеник проповиједаше: „да милостињу коју ми дајемо сиромасима, не дајемо њима него самоме Исусу Христу, јер је Он сâм рекао: „*Бијах гладан, и ви ме нахранисте, бијах жедан, и напојисте ме. Гост бијах, и примисте ме; го бијах, и одјенусте ме. Болестан бијах, и обиђосте ме. У тамници бијах и дођосте к мени*“.... „Оно, што сте учинили макар ком од људи, мени сте учинили“.

Чувши то, дјечак посумња и помисли: „Гле, Исус Христос сједи на небу с десна на престолу Оца и Бога, па како Он може узети комад хљеба, што га ја дајем сиромаху на земљи“?!

Излазећи дјечак из цркве, на један пут угледа он на улици убогог сиромаха у ритама, који искаше милостињу, а више главе овог сиромаха у исто вријеме угледа лик Спаситељев. Дјечак се зачуди и забезекну. У томе тренутку неко из најближе куће донесе хљеба сиромашном просјаку, а Спаситељ пружи десну руку да узме, и благосиљаше човјека, који даваше милостињу.

Тада дјечак повјерова ријечи Божијој, коју је свештеник у својој проповиједи изрекао, и послије тога постаде највећи добротвор сиромасима у Цариграду.

II.

Управитељ — старјешина једног манастира, побожни и добри човјек и калуђер, бијаше одвећ милостив према сиромасима, и увијек се обраћаше Богу у својој молитви са овим ријечима: „Господе, ја сам грјешник, али се надам у Твоје милосрђе! Молим Те, избави моју душу, и немој мене одлучити у будућем животу од моје браће, те и њих учини достојне, да буду заједно са мном у рајском животу и насељу“.

Најпослије Господ откриje му Своју вољу овим начином: Из другог оближњег манастира, позове игуман овога побожног човјека са свима калуђерима и монасима на храмовску славу. Но овај не хтједе излазити из свога манастира, и одазвати се позиву игуманову. У очи тога дана овај човјек у сну чује Божији глас, који му рече: „Иди, али само прије себе пошаљи своје братство — све калуђере, монахе и искушенике, а ти пођи послије њих“.

Сјутра дан рано на празник сви калуђери спреме се и пођу манастиру; и тако идући виде рањава и сиромашна човјека, који на путу лежаше готов полумртав. Кад видјеше калуђери, упитају овог сиромашка шта га боли, а убоги једва им одговори: „Ја идах нешто својим послом, али на мене нападне грабљива звијер и као што ето видите, нагрди ме, па утече. Сад нема нико да ме однесе у село мојој колибици“. „Код нас нема ни коња, ни кола, ми ти ни чим не можемо помоћи“, одговоре калуђери, и тако продуже путовање даље, оставивши овог јадног сиромашка на путу.

Брзо за тим пође тамо и старјешина, па видећи на путу рањава човјека, упита га шта му је, и дознавши шта је се десило с њиме, још га припита: „а јесу ли овуда прошли калуђери мога манастира, и јесу ли те видјели“? „Они су говорили са мном“, одговори убоги, „али рекоше да им је тешко носити ме, јер немају ни кола ни коња, па одоше даље“. — Можеш ли ти полако ићи за мном, упита га расрђени старјешина? „Не могу оче“. „С Божијом помоћи

ја ћу понијети тебе". Сиромах почне га одвраћати и молити, да је боље да он кога пошаље по њега из оближњег села; но старјешина не обраћаше на то своје пажње, и на мољакања убогога не пристаде, него га навали себи на леђа и понесе. С прва му буде тешко, но мало по мало носећи га, буде му све лакше и лакше, и најпослије кад се старјешина осврну, видје да убогога нема, и у томе тренутку чује глас: „Ти си се свагда молио за своје ученике, да би заједно с тобом ушли у царство небесно, а међу тим они не чине тако као ти. Научи их најприје, да иду по твоме примјеру, јер другачије неће они ући у царство Божије. Ја сам праведан и дајем свакоме по његову дјелу".

Милостиња светог Николе.

Милостиња (доброчинство) врло је угодна Богу, али она губи своју вриједност, ако се само даје ради празног славољубља и фарисејски. Св. Никола дао нам је лијеп примјер, како треба давати милостињу и чинити доброчинство ближњима.

У ликијском граду Патарсу, гдје је угодник Божији приносио пред олтаром бескрвну жртву Господу, живљаше један богати и племенити грађанин, и имађаше три лијепе и добро васпитане кћери. С тога најбољи патарски младићи уписаху се да се допадну овим дјевојкама, и да заслуже њихову руку. Отац се радоваше, представљајући себи њихову добру будућност, и о томе каква га сретна старост очекује. Но земаљска је срећа промјенљива. Овај богати грађанин наједанпут изгуби цијело своје имање, те од богаташа постаде пуки сиромашак. Туга га толико обори, да не могаше ни толико стећи, да би могао препитати себе и своју породицу. Жена његова и кћери тако исто ништа нијесу могле зарадити за то, што су биле васпитане у раскоши, и нијесу биле навикнуте на користан труд и рад.

Пострадали овај грађанин, кога још није оставила поноситост и празна богаташка сујета и раскош, није знао на што ће се одлучити, како би могао изаћи из тешког свога положаја и сиромашног стања. По гдје-кад му је долазило у главу, да убије кћери, само да их не види како се оне пате; а по гдје кад намјераваше да тргује њиховом љепотом, само да поправи своје оскудно стање; али и то и оно плашило га је, те све више и више падаше у очајање.

Свети Никола дозна за једно и невољно стање овог грађанина, те хтједе да му помогне, али тако, да лијева рука не зна шта ради десна. Узме кесу с новцима, и у глуво доба — у ноћи упути се светитељ кући тога невољника, баци кесу у собу кроз окно што га бијаше вјетар разбио, и са свим брзо врати се.

Кад се пробуди, врло се зачуди сирома човјек, кад виђе на поду кесу с новцима. Прва помисли да он то сања, али кад се увјери да не спава, онда се одвећ обрадује и повиче: „Ах, зашто неznам, коме сам дужан за спасење моје части и живота"!

Он потроши те новце за мираз и удају своје старије кћери. Светом Николи буде по вољи то, што је овај сиромах потрошио прву кесу, па по други пут баци кроз окно милостињу и другу кесу. Сиромах човјек уда за те новце и другу кћер. Најпослије светитељ и по трећи пут баци кроз окно кесу новаца. Тада сирома човјек истрча на улицу, стигне светитеља и упознаде, ко је био његов добротвор. Он падне пред ноге светитељу и повиче: „Божји човјече, чиме ти могу захвалити?" — „Тутањем, одговори угодник Божији, и највећим ћутањем на добро да употребиш мој дар." Затим поучивши га пастирским ријечима, одвоји се од њега и оде.

Богаташи и сиромаси.

(Прича)

Један велики цар путоваше у златним колима, опкољен својим великашима и дворјанима. У путу сретне два старца у издраним и прљавим хаљинама. Цар знајући да су то благочестиви испосници, на један пут заповиједи да се кола зауставе и он изађе из њих, те приђе загрљивши и пољуби обадва старца. Зачуђени великаши кришом шапташу један другоме: „Доклен се понизио наш цар"! па замоле брата царева да му каже, да таково понашање царево срамоти њиховај царски. Брат царев мислећи тако исто као и великаши, испуни им жељу и каза цару.

У овога цара био је обичај овај: Кад би он хтјео кога да казни смртном казном, онда би он послао ноћу војника пред кућу осуђеног, који би му јављао за казну, трубећи у трубу.

Те исте ноћи царев брат пробуди се од тога страшног и жалосног трубљења, јер је пред његовом кућом војник трубио.

У јутро рано царев брат обуче на себе жалосницу хаљину, и дође у двор царев заједно

са женом и дјецом, и стане код врата, горко плачући. Цар га позове к себи, па видећи братовљеву жалост, како се снуждио и осудио, рекне му: „Ти си се уплашио вјесника смрти, којег је теби послао твој брат, и кога ти нијеси још никада до сад уприједио. Но како си ти могао мене осудити, кад сам ја у мојем смиреном срцу љубио праведнике Божије, који су јаче од трубе јављали мени смрт? Ја сам учинио с тобом само за то, да теби дадем поуку. Сад иди мирно кући, а онијем, који су као и ти мислили: да сам се ја повизно пред благочестивим спромасима, дићу им поуку, и уразумићу их другим начином".

По одласку парева брата, одма затијем цар заповиједи својим слугама, да му начине четири велика сандука и то: два сандука да буду окована златом а друга два да су премазана смолом и посута пепелом. Кад су сандуци били готови, цар нареди да се у два сандука окована златом ставе човјечији костури, а у друга два сандука олијепљена смолом стави драго и скупоцјено камење са мирисовима.

Кад је све било готово, цар позове у свој двор оне великаше, који су се с њиме и у пратњи возили, и упита их, шта они мисле, колико вриједе сва четири сандука. Великаши судећи по спољашњем изгледу — као што обично сујетни људи суде — и мислећи, да у златнијем сандуцима налазе се скупоцјене царске ствари, — означе им велику вриједност и цијену. А што се тиче смолом олијепљењијех сандука, нехтједну их никако ни оцијенити, нити им какву вриједност изрећи, па шта више ни своју пажњу на њих обратити.

„Ја сам и био унапријед увјерен, рече цар великашима, да ћете ви сандуцима вриједност по спољашности оцијењивати, али да видимо да се нијесте ваљда преварили". Сад цар заповиједи да се отворе најприје златни сандуци. Радознали великаши видећи шта је, на једанпут упропашћени, тргну се натраг, јер у њима лежаху човјечији костурови, од којих заудари неугодан и велики смрад.

„Гледајте, рече цар, то је слика што показује оне људе, који носе скупе хаљине, али су им душе пуне мана, гријехова и безакоња, а срце им пуно пакости и нечистоте".

За тим цар заповиједи да се отворе она друга два сандука, и на један пут осјети се из њих необичан велики мирис тако, да је задушио сав онај смрад од костурова човјечијих, и одвећ задивио великаше, а кад им цар рече, да ближе приђу и виде, шта се налази у тим сандуцима.

„Погледајте шта је у тијем сандуцима, рече им цар. Великаши се зачуде, кад угледају скупоцјено камење, обасуто скупим мирисовима. Гледајте, то показује оне љуе, којима сам се ја поклонио, загрлио и пољубио их, и за које сте ви мене укорили и пребацили ми преко брата мога, ја за то што су они били у издрпаним и прљавим хаљина; али ви из сујете ваше нијесте познали то, да њихове душе нијесу изгубиле ни једне црте од подобија Божијег".

Из ове спасавајуће поуке, цар пусти великаше, који остадоше застиђени.

Император и монах.

Једном приликом пред вечер, када сунце већ на заходу бијаше, Велики Карло, император, сједјаше у дворишту свога украшеног дворца. Недалеко око њега стајаху његови тјелохранитељи и слуге.

Баш у то вријеме пролажаше улицом један старац — монах, поштапајући се и носећи на својим плећима торбу. Кад угледа овај велики дворац, монах на један пут застане ту, приклонивши се уз врата дворца да се одмори, и промишљајући, ријеши се и пође да уђе, незнајући да је то императорски дворац.

— Куда ти идеш оче? предусретне га ријечима један императорски тјелохранитељ.

— Оћу да уђем у ову гостионицу, да преноћим, јер се већ мрак приближује, и немогу даље путовати, одговори монах.

— Ово није гостионица, но царски дворац, иди старче даље.

Карло Велики, чувши овај разговор, заповиједи да пред њега доведу старца-монаха. Дошав смирени монах пред императора, овај му ласкаво рече: „Добри оче! ово није гостионица, но дворац, и ја сам император Карло Велики"!

Старац монах ни најмање не збуни се, него достојанствено рече:

—Ваше величанство! Коме је припадао и чије био овај дворац прије педесет година?

— Мојему дједи, одговори император.

— А послије вашег дједа коме је остао?

— Послије дједа моме оцу.

— А послије вашег оца?

— Мени.

— А послије вас, када умрете, коме ће остати?

— Моме сину Лудвику.

— О, па како, господару, узвикне монах послије тога, није ово гостионица, у којој је пребивало и пребива толико чељади?

Карло Велики појмио је значај овога разговора монахова, и разумио је шта је с тим хтио монах. Императору се веома допадне овај човјек, и одма га љубазно за руку узме и одведе га у свој дворац, угостивши га и показавши му постељу у једној лијепо украшеној соби, гдје ће преноћити. Сјутра дан обилато га дарива император, и старац монах оде и настави даље свој пут.

*

Сви смо ми, и велики и мали, богати и сиромашни, само пришелци и гости, што одамо по овој земљи до суђеног часа смрти, па за то нико не треба ни у ком случају да се ни пред ким велича и да један другог презире, него један другога да потпомаже и дјелом и савјетом. „Не мислимо о себи више", него што ваља мислити у смјерности, како је коме Бог удијелио (Римљ 12, 3). Сви смо ми створени из једне груде земље и узаједнички њезино крило вратићемо се. Нема разлике у богаству, у сиромаштву, у госпоству и простијем роду; пред очима праведнога Судије, сви смо једнаки.

Праведни Филарет.

Праведни Филарет, кад се удавала и вјенчала његова унука, рече жени својој да жели почастити цара и великаше, пак за то нека она приправи обилат и раскошан ручак.

Кад је све било готово, он рече своме сину Јовану, који је био тада знатан чиновник при двору, и унукама заповиједи да оне са његовим сином послужују знатне госте и лица за трпезом, и дода, да он оде звати цара и великаше.

Како се зачудише чељад домаћа кад видјеше да се праведни Филарет враћа кући окружен све самим сиромасима и убогим, бројем до дијеста што људи и жена.

„Иде цар с великашима, рече Филарет својој чељади; је ли све у вас готово"? Онда чељад његова разумјеше, да праведник назива царем самога Исуса Христа, а великашима сиромахе, чије су молитве јаке пред Господом. Чељад покорно су све вршили и чинили, што им је праведник заповиједао.

Угостивши и почастивши сиромахе, Филарет даде свакоме по једну златину и отпусти их да иду.

Света Олимпијада.

Света Олимпијада била је кћи знатнијех родитеља и родица цара Теодосија великог. С ране младости била је она заручена с Невредијем, сином једног великаша; али заручник њен умрије, и Олимпијада се ријеши да остане у дјевојачком стању, и да се никако не удаје. На скоро за тијем умру јој и родитељи, те Олимпијади остане иза њих велико напљеђство и богаство. Она почне трошити новце на богоугодна дјела и чинити велика доброчинства и милодаре црквама и манастирима; дијелила је сиромасима, трошила на болеснике и странце; нико није излазио из њене куће а да га она не би утјешила тако, да су је сви невољници звали својом мајком.

Почем је била од себе врло добра и лијепа, цар Теодосије намјераваше да је уда за једнога свога рођака именом Елпидија; но Олимпијада одлучно осујети намјеру Теодосијеву и одрече се на свагда удаје. Цар више пута слао је Олимпијади своје најближе пријатеље, да је наговарају, али она је свагда одговарала: „Да је Господ хтио да ја имам мужа, не би ми узео мога женика".

Најпослије Теодосије се разрди на Олимпијаду, а уједно бојећи се да не би она доспјела до сиромаштва, заповиједи градском поглавици, да узме под своју управу све њено имање, и да јој недопушта, да она са својим имањем управља до тридесете године њеног узраста.

Градски старјешина покаже се и сувише строги тутор Олимпијади; а желећи да се послужи са Елпидијем, он не само да је испуњао заповијед цареву, него узме себи за право да управља и са владањем Олимпијадиним: запријети јој ићи у цркву, и да се не виђа са духовнијем особама. Св. Олимпијада захваљивала је Богу за сва та искушења, и она напише цару писмо овог садржаја: „Ти си учинио мени велико поштовање, што приличи само светима, тиме што си наредио да други управља мојим имањем. Оно је ваздa било мени тешко бреме, и сад сам ја мирна. Још ћеш ми више добро учинити господару, ако заповиједиш, да се то имање раздa црквама, манастирима и сиромасима. На тај начин, ја ћу избјећи ништаве славе, показавши се као добротворка, и од опасности и искушења, што су везани са богаством".

Прочитавши цар то писмо зачуди се разуму Олимпијадину, и поврати јој право да управља својим нашљедством и имањем. „Таква милостива доброчинитељка и добра и смјерна дјевојка, рече он, знаде боље од сваког, како треба управљати имањем.

На скоро иза тога, Олимпијаду посвете за ђаконису и оставивши сујету свјетску, до краја свога живота служила је Богу.

Спомен њен црква светкује 25. јуниј.

Превео: **Ђ. П. п.**

ДОПИС

са друге свештеничке сједнице, свештенства вишеградског протопрезвитерата, држане код парохијалног уреда у Штрпбима 20. јула 1894. године.

У очи дана, када ће свештенство вишеградског протопрезвитерата држати своју свештеничку сједницу у Штрпцима, народ штрбачке парохије изјавио је свом пароху Захарији Поповићу жељу, да би сакупљено свештенство обдржало „молебно прошење“ за кишу, пошто је дужа суша љетини доста шкодила.

Сутра дан 20. јула искупљено свештенство Јевто Ђуровић, прото и свештеници: Захарије Поповић, Никола Стевановић, Ђорђије Поповић и Јосиф Поповић, а у присуству мноштине народа штрбачке парохије, отпочели су и довршили дотични чин! — На општу радост свију кроз неколика сата блага киша оросила је њиве и ливаде.

Говор протопрезвитера Ј. Ђуровића, том приликом, био је доста поучан и удесан. У истоме истакао је, да се у народу опажа доста порока и неваљалстава, које наша св. вјера негодује, а нарочито су Богу веома немила. А уз то напоменуо је, да промисао Божији допушта, да на људе шаљу по нека зла, како би се човјек сам сопственим искуством освједочио, да је на криве путу, те да треба, да се поправи.

Особито се том приликом могло се примјетити, колико је тим говором народ ганут (побуђен), нарочито, кад је одмах иза тога киша почела пријатно ромињати.

Послије поменутога чина свештенство овог протопрезвитерата отпочело је своја савјетовања у сједници.

Предложено је и усвојено:

I. Пошто је исповиједање вјерних пред св. причешћем ишло доста неуредно, из разних обзира, то је закључено, да се народ обавијести, да у очи дана кад ће се вјерни причешћивати, сваки, нарочито уз часни пост, дође дотичног свештеника кући или цркви на исповиједање, како би сутра непорочан могао примити пресвето тијело и пречисту крв Христову. Ово пак нарочито важи за оне свештенике, који сами чинодјејствују у цркви.

Поред тога говорено је, да би се на исповиједи сваком посебно, у цркви свима у опште напоминати могло, да је недостојан сваки онај приступити св. причешћу, који бар 12 пута у години не би био у цркви на богослужењу, којим би се начином полазак у цркву у многом побољшао.

II. Протопрезвитер Ј. Ђуровић ставио је питање свештеницима, да ли се народу редовно проповиједа? Сви свештеници изјавили су, да проповиједи по могућности држе у цркви, на заборовима и другим пригодним приликама.

III. Као обичај постоји у народу да кумовску дужност може вршити и дијете, што више и испод 10 година, те је одређено, да се што више настоји, да се такво што искорјењује, те да се те дужности примају само одрасли људи, по правилима св. цркве православне, не рачунајући на изнимне случајеве.

Ј. Ђ.

ТАЈАНСТВЕНИ ПОЈАВИ У УНУТРАШЊОСТИ ЗЕМЉЕ*).

Кад би ми редовно, сваки дан, добијали извјештаје о стању свију мјеста и тачака земаљске кугле, то би ми дошли до увјерења, да се скоро увијек, ма на којој било тачци земаљске

*) Овај чланак преведен с руског из „Церковныхъ Вѣдомостей“, а из пера покојног проте Ј. Г. Наумовића, и иако није црквено-богословске садржине, дође му се мјеста у „Б. Х. Источнику“. Уред.

површине догађа земљотрес, који постаје усљед непрекидне борбе између земљине унутрашњости и њене спољашње тврде коре. Ти појави стоје у тијесној вези с дјеловањем огњених брда, тако званих *вулкана*. Нема сумње, да је унутрашњост земљина пуна врелих маса, чији напон и узбурканост од времена на вријеме нарасте, и те масе траже тада себи изласка, пробијајући се често на поље кроз одушке, које су насилно на земаљској кори начињене. Ако отвор, који је на тај начин створен, буде непрестано радио и избацивао, то он учини правилни и редовни саобраћај између земљине унутрашњости и њене површине. Тако постају вулкани, а понекад и читава њихова група, који већим дијелом само усљед нагомилања стинутих (згуснутих) подземних маса и потока лаве, добијају брдовиту форму. Напон и сила у унутрашњости земљиној, од које постаје земљотрес, обично се стиша када сувишне масе нађу природни излазак кроз споменути вулкански отвор, тако звани *кратер*. Таким начином земљотрес обично иде упоредо са радњом вулканских брда, или другчије — вулканске околине подрагђају се обично земљотресу.

Ни у једној земљи на свијету нема тако много, тако горостасних и у такој близини поређаних вулкана, као у провинцији Квито (Quito), која припада американској републици Екуадор. Ти вулкани праве два паралелна ланца, међу којима се протеже равница 60 миља у дужину и око 5 миља у ширину. Необично здрава клима те долине, гдје царује вјечито прољеће, а температура креће се између 4 и 17 степени топлоте, привлачи јој (тој долини) већи дио становништва републике Екуадора. Та околина са њеним брдима и долинама, ријекама и језерима, обрађеним пољима, многољудним варошима, процијетала је у толиком степену, да јој нема равне у свијету. Тамо се налазе такође и добро очувани споменици старе величине из још старијих времена, него што су европејци покорили Америку, као н. пр. великољепни замци и подводи. Високи врхови снежних брда, која избацују дим и пламен, ти горостаси од брда дају тој околини најживописенији изглед. Велику противност према долини чине по изгледу дивља и сурова брда, која опкољавају ту долину, и која састављају непрекидни ред огњених вулкана, подземна ватра продире на поље сад из једног, сад из другог кратера. Усљед те огњене работе у недрима вулкана, топе се његови и производе огромну количину воде, која пустоши околину у доста великом простору.

Непосредна близина толико многобројних вулкана, од којих по неки претходно испуштају клобукове дима те тако објаве своје избацивање, они су учинили, те је од прекрасне равнице Квито постало брдовито мјесто; силни земљотреси тамо се не рачунају у ријетке догађаје. Узијек и заранији спремљени за катастрофу, становници те околине праве и куће са свим просте и припремене: чак у варошн Квито више је кућа направљено од сушене глине.

Квито, главна варош републике Екуадора, има око 70.000 становника, и налази се у подножју вулкана Пихинко. На варошн Квито прекрасно је погледати на осам горостасних вулкана, који су около поређани. Но та околина, која је тако окружена вулканима, постала је 4. августа 1868. године жртвом земљотреса, који је за неких 15 секунада лишио живота око 40.000 људи.

Становници, незнајући унапријед за предстојећу опасност, одмарали су се спокојно ноћу између 3-ег и 4-ог августа. Спавајући у најдубљем сну, они су осјетили око 2 сата ноћи страшан потрес, који се није више од 15 секунада продужавао, али је био довољан да су богате и у свима односајима уређене вароши до темеља срушене биле. Најмање је страдала више речена варош Квито. Неглеђајући на то, што су све њене куле срушене и већина кућа оштећена, при свем том од становника само је 20 људи лишено живота. Главна тачка земљотреса била је на у подножју вулкана Котопахи, и туј је заиста изгледао ужасан призор. Изгледало је као да се брда колебају, и литаце брда, клатећи се и дрмајући, наоколо су се рушиле и разоравале. Од вароши Котокане, Ибере и Отовала није остало, тако рећи, ништа више већ једини мусор (рушевине). Сви путови били су покривени само рушевинама и мртвим лешинама. По земљи су се показале и начиниле велике и дубоке расцјепине (пукотине), да је усљед њих сваки саобраћај постао немогућ. На сјеверној страни Имбабури отворио се је поток шљуза, (прикупљена и задржана под земљом вода), који је уништио поља и села. Одмах за тим појавили су се огромни потоци воде, који су тако дивна мјеста претворили у језера. У многим варошима, тек ако је по неколико људи

набавило и спасло живот свој. Дивљи Инђијанци, који увијек мисле само о грабежу, довршили су дјело разорења. На пет дана послије земљотреса, из развалина Ибере одјекивали су још очајни запаји несретних жртава. Хиљаде људи, не налазећи помоћи, умирили су од глади и жеђи.

На три дана прије, таки је удес постигао и варош Аревкипу (Arequipa), која се налази на југу америчке републике Перу. Та варош одликовала се је великољепним грађевинама и рачунала се је међу најуређеније вароши јужне Америке; налазећи се у једној прекрасној долини, која се одликује здравом климом, на растојању 10 миља од мора, она броји 35.000 становника и сматра се послије Лиме као највећа варош у Перу и главно средиште трговине са америчким и европским товарима. У садашње вријеме она представља само гомилу рушевине, и нема наде да ће јој се икада повратити пређашња величина.

На растојању неколико миља од Аревкипе налази се горостасни вулкан Мисти, 17.000 стопа висок, који је набацивао по веће клобуковe дима, но колико се памти, није никада набацивао лаву. Он припада групи вулкана, која се састоји из пет великих брда — вулкана, од којих један има огромни кратер и набацује велике потоке лаве и ужасну масу камења. Ти вулкани напоминьали су више пута околним становницима о своме суштествовању: варош Аревкипа пет пута је страдала од земљотреса. Посљедњи и најстрашнији био је 1.-ог августа 1868. године.

Већ и до поменутог дана осјећали су се у варошни мјестимични потреси, но при свем том ни ништа није наговјештавало катастрофе, јер такови појави не броје се тамо међу ријетке случајеве. Наступио је одређени дан. С почетка је у ваздуху било мирно, само око пет сахати по подне дунуо је лагани ијетар, земља је задрхтала, а подземни прасак грома јављао је о опасности, која гроји. Око пет сати и четврт био је први страшни потрес. Куће су се задрмале, али нијесу се стропоштале, и већи дио становништва могао је тражити спасења на улицама и празним плацевима. Међу тим земљотрес је појачао. Подземно пуцање грома било је тако силно да уши заглуну, а при том се површина земље подизала и спуштала на подобије заталасаног мора. Ни једна кућа није усправ остала, и за 4 минута варош се је претворила у гомилу рушевине. Ансеници, болесници, дјеца, старци и све што није могло да благовремено побјегне изгинуло је без изузетка. Тај је удес постигао и сва околна мјеста у простору од једне миље. Још више су страдала села ближа морској обали, гдје је усталасано и узбуркано море довршило дјело разорења. 3-ћег августа усталасало се море, те је страшно опустошило петочне обале Аустралије. Доцнија истраживања неспобитно су доказала, да је тај појав био усљед земљотреса, који је био у Перу 1-ог августа. Ето тако је тај природни појав страшан био.

Највеће масе лаве и воде набацивао је вулкан Хунонг-Хелунгунг на острву Јави. У његовом подножју распростирала се дивна равница на којој су се налазили небројни плантажи кафе. Октобра 8-ог године 1882., баш у вријеме када су се људи после ручка одмарали, поменути вулкан са подземном пуцњавом грома, набацио је тако страшни поток лаве и вреле воде, да је за кратко вријеме била заливена сва околина у великом простору. Села, поља и шуме претворише су се за кратко вријеме у језеро, које се је димило — у језеро суре боје, која се у плаветно преливала и у коме је на хиљаде мртвих људских тијела пливало. Неколико дана доцније 12-ог октобра, било је ново набацивање, које је спровођено са силним земљотресом. Потоци воде, који су се изливали, поплавили су све што је из првог набацивања остало. Јаванци (становници острва Јаве), опкољени са врелом кључаном водом, бјежали су у страху на брдашца, гдје се је свршавало њихово богослужење, и гдје су сахрањивали своје мртве. Но ватрени таласи приближавали су се, одломци великих брда одваљујући се падали су и тако се о литице малих брдашца разбијали. И на скоро једна брда била су заливена водом, друга су разрушена и при томе је изгинуло више од 2000 људи. Образовала су се и постала нова брда и сасвим нова површина, ново земљиште, на коме сад овде, сад онде, извирило је врх од заостале кокосове палме. Пређашња површина земљишта, покривена масом сгуснуте (стинуте) лаве, налазила се је 40 –50 стопа дубоко под новом површином, а малобројни заостали становници нијесу могли знати, нити су били у стању чак ни показати мјеста на којима су биле уништене насеобине.

У Европи постоје три главна вулканска огњишта, а то су брда: Везув близу вароши Напуља у Италији, Етна на острву Сицилији и Хекла на острву Исланду. Везув је још у почетку хри-

шћанске *ере* био мало брдашце, који је нагледао на форму пласта сијена, са малим удубљењем на самом врху. У подножију његовом, над обалом морском, лежале су три богате вароши Стадија, Помпеја и Херкуланум. У 63. години по рођењу Христовом у тој околини почели су изненадно земљотреси, који су се после често понављали, и свршили се у августу 79. год. вулканским избацивањем, које је не само измијенило форму брда, но такође и опустило цијелу околину и са свим засуло све три споменуте вароши. То није било изливање лаве, већ већим дијелом избацивања и потоци шљуза, који су потиснули море у доста великом растојању. Од тога доба Везув је постао вулканом, који увијек ради, а то мало брдашце с временом, и услед честих избацивања огромном планином.

Већа избацивања тога вулкана понављају се приближно један пут у десет година. Осим тога, он је увијек у непрестаном покрету и раду, избацујући водену пару, сумпорну киселину, а често и вулкански пепео. Кроз више времена накупи се у кратеру житка лава, која се стиче и на тај начин смета воденим парама и другим гасовима, који се у земљи справљају, да излазе на поље. Но снага напона гасова расте и провађује на поље, одбацује високо комаде лаве.

Избацивање то бива по некад тако силно, да се стврднута лава претвара у ситни прах, који се с паром заједно диже високо, а после пада као тако звана пепелна киша.

За свако веће избацивање у напријед се зна по томе, што површина кратера Везува полако се подиже и примјетно расте. Послије се на тој површини кратера постепено показу распукнутости и нарасту мали налики на брдашца, кратери, из којих кула на поље пара, која шипи (шушти). Одмах за тим ти кратери избацују усијане одломке лаве и растопљену житку масу, при чему се осјећа осредњи земљотрес. И од један пут одјекује у нутра у брду прасак грома, отвор лавиног кратера продире се са ужасним праском и напуни се до врха растопљене лаве. Вулкан избацује масе пепела, огромно велике одломке лаве, који кад излете високо распадају се у парчад и велике клобукове водене паре. Бура, која се тада обично подиже, односи далеко избачене ствари, а водена пара сгусне се и лије потоком на земљу и заједно са вулканским пепелом створи потоке шљуза, који све руше. Међу тим житка лава, која се у главном кратеру подиже, разлива се низа стране брда у бурним потоцима, прекрије равницу и једва се за неколико недјеља стине. Житка лава, која се састоји из разнородних растопљених минерала, и која је врела толико, да кад се у њу баце тврди метали одмах се у тај час растопе, сљедствено она се стињава врло споро, при чему испарава водену пару, која се је с њом смијешала још у нутра у кратеру. Она тече из земље у великим масама: около неких страна вулкана, површина стинуте лаве заузима простор до 40 квадратних њемачких миља.

Највише ватрено брдо у Европи — то је вулкан Етна на острву Сицилији. Његова ужасна избацивања већ описују појете и историци старе Грчке и Рима. О њему постоје многобројне митолошке приче и предања старих народа, који су у не појмљивим за њих природним појавима видили надприродну силу њихових богова. По ријечима једнога предања налазила се је у брду Етни радионица бога огња Вулкана (отуда је и назив ватрених брда), који је тамо справљао уз припомоћ џинова-циклопа муње за главног бога Зевса. Ниже стране Етне прекривене су дивним воћњацима и усјевима, више које се зелене растове и кестенове шуме, а над тим голи, дивљи и брдовити окомци страна (литица) иду до самог врха брда, које је покривено ријечним снјежним покровом. Главни кратер, у коме се пјенуши кључала лава, окружен је наслаганим гимпљама црне лаве, базалта и жућкастим масама сумпора. Избацивања Етне и појави, који с тима упоредо иду, разликују се од избацивања Везува само тиме, што Етна избацује већу количину лаве а при том више руши и разорава. Скоро свако стољеће било је сједок већег избацивања Етне. Најстрашније било је 1669. године. Земљотрес, који је у једно с тим био, разрушио је варош Николозу, и огромна количина избачене лаве направила је читаву груду нових брда Росее.

Највећу вулканску радњу у Европи показује острво Исландија, који је постао од самих вулканских избацивања, и који се одликује огромном количином ватрених брда, која су се угасила и која и сада раде. И сада на Исланду има око 30 вулкана, од којих 7 чине избацивања, која се од времена на вријеме правилно понављају. Најпознатији је од свију тих вулкан Хекла, који увијек непрестано дише и даје ватру из пет одје-

лених кратера. Последње избацивање Хекле било је 1845. године и продужавало се је цијело пô године, а при томе је њетар читаве стубове вулканског пепела односио за 90 и више миља далеко. Други на Исланду вулкан, Скаптар-Јекул (Skaptar-Jökul) избацивао је толико огромне потоке лаве, да су они напунили читаво језеро. Уз та избацивања лаве и пепела иду често и поплаве, које постају од топљења снежних маса, које су се масе кроз више година око кратера накупиле. При избацивању вулкана Ореза-Јекул (Oraea-Jökul), који нерадн има већ скоро 100 год. потоци кључале воде и шљуза разрушили су многа околна мјеста. У исто вријеме пробила је кроз многобројне пукотине ватра, посула је минерална прашина, која је у великом покрила околину и тако је направила плодну.

У тијесној вези са радњом вулканских брда Исланда стоје многобројни извори кључале воде, тако звани „гејсери". Најпознатији је од свијух њих *Велики Гејсер* који је избацивањем направио себи хумку 30 стопа високу, у које се на врху налази као котао удубљење са отвором у средји. Из тога басена у разно вријеме избијају кључеви кипеће воде, а по некад бива са јеком страшно избацивање, при чем Велики Гејсер показује сву своју силу. Уз громовиту јеку, која се чује у унутрашњости земље, из басена избијају таласи кипеће воде, а водени стуб, који је окружен воденом паром, подиже се у висину скоро на стотину стопа. Тај појав не траје више од 10 минута, и после тога гејсер се утиша и често пута са свим се осуши.

Страшни вулкански појави чине знамените промјене и мијењају облик земаљској површини. Овде се направи брдо, гдје је била прије равница, тамо опет језеро гдје је било суво земљиште. Године 1759. земљиште долине Јоруло, у средњоамеричкој области Мехико, подигла се је у простору од 4 квадратне миље, и достигла је до 500 стопа висине. Са страшном јеком показале су се на земљи многе разваline и пукотине и ту се направиле мале хумке од 6—10 стопа висине. Средином, уздуж дугачке разваline (пукотине), поникло је 6 огромних брда; највеће од њих, познати од тога доба вулкан Јоруло, достигао је на 1580 стопе висине. Исто тако појавио се је и нарастао 1793. године близу вароши Сан-Салвадора, у средњој Америци, вулкан Идалка (Izalca), која дишући увијек ватром прави најбољу свјетильку за ноћне морепловце на западним обалама средње Америке. Тако је исто 1538. г. услед вулканских појава поникла из земље покрај италијанске варошице Пуцоле (Puzzoli), близу Напуља, високо на 400 стопа брдо Монте Нуово (Ново Брдо).

Често се дешава, да се вулкански кратер отвори дубоко на дну мора, услед чега се појаве нова острва, којих често опет нестане под таласима.

Ми смо већ горе више описали страшни земљотрес, који је био 1868. г. у америчкој области Перу и Еквадору. По вулканска дјелатност показала се је исте године на цијелом простору земаљске кугле: земља је дрктала као човјек, кога ухвати грозница. Августа 8-ог био је у Јасберени, у Мађарској, доста силни земљотрес, коме је претходио прасак подземног грома и који је разрушио многе грађевине. Августа 10-ог био је лаки потрес у Пешти, мјесец доцније, 11. септембра, ужасни земљотрес на острову Јави, а 12. септембра осјетио се је лаки потрес на острву Малти. Тако је несрећа постигла у октобру америчку варош Сан-Франциско, када је и неколико становника изгубило живот. У новембру осјетили су се више мање јаки потреси у сјеверној Италији, Румунији и у Германији, у провинцијама око Рајне. Везув тако исто није дријемао. 1-ог јуна он је почео одбацивати велике комаде базалта; 10-ог јуна потреси су били тако силни, да су становници околних мјеста пробавили ноћ ван кућа бојећи се да ће се куће разрушити. 20-ог јуна радња је вулкана још више појачала, а 3. новембра следовало је страшно избацивање, при коме је избачена велика количина лаве.

Ако сватимо пажњу на то, да је Везув сматран до 79-те године као са свим угашени вулкан и да су земљотреси у 1868-ој години доказали, да и земљиште средње Европе подлежи утицају вулканске радње, која је у њедрима земље, тада се јавља за нас са свим природно питање: зар није могуће, да би могли и угашени кратери средње Европе, који се могу примјетити особито над Рајном и у Чешкој, поновити своју пређашњу радњу, као што се то догодило са Везувом? Одговор на то питање са свим је тежак. Пратећи вулканске појаве, може се претпоставити, да Везув, Етна и вулкани на Исланду, чине на нашој сразмјерно малој ча-

сти свијета, доста довољне одводне славине, кроз које вулканске масе теже на поље!

Прави узроци вулканских појава, а ма и нешто још од научењака потпуно испитани нијесу, наука није прекорачила овдје преко граница претпоставке.

Обративши пажњу и на ту околност, да се сви вулкани налазе у више мање блиском суседству мора, и да се при вулканским избацивањима избацује огромна количина водене паре, то се може са јачим основом закључити, да вода игра знатну улогу при вулканским појавама. Резултати испитивања површине угашених вулкана Хесена, Насау, Чешке и Француске неоспоримо доказују, да су се ти вулкани налазили ма када у обалама морских залива, који су се тада удубљивали далеко у те стране. Ти податци доводе нас слиједећем тумачењу вулканских појава. Нема сумње, да је температура у унутрашњости земље много већа од температуре на површини њеној. Усијана лава доказује, да у средини земље царује така топлота, на каквој се код нас растапају сви минерали. Но с друге стране доказано је испитивањем, да при таком страшном стискању и притиску, каквом подлеже масе минерала у унутрашњости земље, топљење је њихово немогућно; они су усијани преко мјере, али су тврди. Вода, која кроз земљине пукотине у унутрашњост земље улази, она не може услед тога притиска ни кључати ни у пару се претварати, она се смијеша са усијаним минералима у једну житкост, која себи не налази доста мјеста и тежи кроз расцјепине земљине на поље. Што је близка површина земљина, тим се више умањава сила притиска. Вода кључа и претвара се у пару, а пара уништава све преграде, спољашња кора земљина тресе се — дрхти и најпослије пресе тако, као што пуца казан у локомотиве или пароброда. Водена пара одбацује минерални прах и одломке брда и крчи пут житкости — лави, која за њом слиједује. Када се лава излије, то услед тога положај доњих маса постане слободнији, из кратера набија са громовитом јеком само вода и прашина. Избацивање сарши се, и понавља се само тада, када под утицајем ватре и воде образује се у унутрашњости земље нова већа маса лаве.

На пошљетку треба примјетити, да земљотрес не иде увијек само са вулканским избацивањем, он бива некад са страшном силом и на невулканском земљишту. За доказ овога служи страшни земљотрес, који је 1-ог новембра 1755. разрушио португалску пријестоницу Лисабон и лишио живота 40.000 становника. Тада је у једно исто вријеме заузео земљотрес простор земље, који је величином четири пута већи, него цијела Европа. Земљотрес показао се је на Алпима, на обалама Шведске, на Антилским острвима, у већим језерима Канаде, у Турингији, сјеверној Германији и на прибалтичким равницама.

С руског: П.

РАЗНО.

Освештане цркве. У „Дабро-босанској епархији освештане су од Његовог Високопреосвештенства Господина Митрополита Ђорђа Николајевића ове новосаграђене цркве:

1. У Јајцу, 8. септембра 1894. године.

2. У Дабру, (котар Сански Мост) 11. септембра о. г.

3. У Јелашиновцима, (котар Сански Мост) 14. септембра о. г.

4. У Еминовцима, (котар Сански Мост) 18. септембра о. г.

5. У манастиру Озрену подигнут је нов иконостас, те је црква обновљена и освештана 15. августа ове године.

Четрдесетогодишњи јубилеј архијерејске службе. Високопреосвећени Архијепископ и Митрополит београдски Михајило навршио је 14. октобра ове године на дан св. Параскеве (Петковаче) равних 40 година његове архијерејске службе. Тај дан прослављен је у београдској „Саборној цркви“ и Митрополији, и сиједи архипастир примао је поздраве и многобројне честитке са свију страна од његових пријатеља и поштовалаца. Митрополит Михајило родио се је 19. августа 1826. године у варошици Алексиначкој Бањи, која се сада зове Соко-Бања. Из београдске богословије он је отишао у кијевску Духовну Академију, коју је са одличним успјехом и сте-

пеном „магистра“ 1853. године свршио. По повратку из Русије постављен је за професора богословије, а 14. октобра 1854. године посвећен је за епископа шабачког. Када је митрополит Петар Јовановић оставио Србију, то је шабачки епископ Михајило изабран 1859. год. за Архијепископа београдског и Митрополита цијеле Србије. Високопреосвећени Митрополит Михајило плодан је црквено-богословски писац и књижевник. Написао је преко 40 разних дијела, са којима је обогатио нашу црквену књижевност. — Многогодишњем раднику у винограду Господњем за његове црквено-књижевне труде, а приликом прославе његове четрдесетогодишње архијерејске службе нека је изречена слава са привјествијем: *Исполла ети Деспота!*

Јавна благодарност. Овдашња српско-православна црквено-школска општина, благоизволела је, на нашу властиту молбу, уступити у општинској кући, Темалуша улица бр. 24 цијели горњи бој, као бесплатан стан српском православном црквеном пјевачком друштву „Слога“, на чему јој потписани одбор свесрдно захваљује и кличе:

Живила на поное и дику српског народа!

Из ванредне сједнице одбора српског православног црквеног пјевачког друштва „Слога“ држане

у Сарајеву, дне 25. октобра 1894.

Одбор.

† **Александер III. цар руски** умро је у Ливадији на Криму 20 октобра ове године у 2 сата и 15 минута после подне. Владао је од 13. марта 1881. год. до дана смрти своје — мало више од 13 год. Стар је био 49 година. Цара Александра III. због његове човјечности и миролубивости жале сви европски дворови. Пријесто руске царевине одмах је заузео његов син Никола и проглашен за руског Императора под именоj *Николај II.*

Лијек против отрова. Ако се случајно ко превари те узме у себе каква отрова, ваља му одмах дати што да може повраћати; а за то препоручују као најбоље средство да се узме ситне соли пуна једна кафена шоља па да се помијеша са пола те шоље горушице. То двоје да се размути у чаши воде и да се даде болеснику да пије, па ће одмах настати повраћање. Кад је то прошло; онда се даде болеснику бјеланце од јајета и једна шоља јаке црне кафе.

Човјечије тијело има 165 костију и 500 мускула (мишића). Одрастао човјек има 30 фунти крви или пети дио своје тежине. Срце је 6 палаца дугачко, а у промјеру 4 палца; куца 70 пута у минуту. За један сат дахнемо 1200 пута. Средња тежина мозга износи код човјека нешто преко 3 фунте, а код женскиња нешто мање. С мозгом су спојени сви живци и имах више, него што има данас војника на цијеломе свијету. На сваку четвртину палца наше коже имаде 3500 шупљика (пора), кроз које дишемо и кроз које се испарава наше тијело.

„Ж. С.“

Чудо од дјетета. — Ото Пелер зове се то дијете од $1^1/_2$ године у Брауншвајгу. Од године старо могаше то дијете већем доста разговијетно говорити и радоваше се, када би му се показало написано име „Ото“, да га може читати. Али неописана бјеше му радост, када је у том добу једанпут у неким новинама нашао на име „Ото“. Значајно је, да га није нико на то упозорио. Књиге и новине превртао би у својој колијевци дотле, докод не би писмена управо намјестио како треба. У добу од $1-1^1/_2$ године стварало је даље слике о писменима и жељно је грамзио за сваком новом ријечи. Данас може прочитати то дијете сваку ријеч у новинама, посматраше форме на кућама, кола и каце послужитеља уличних са натписима, знаде имена свију улица, сваку већу радњу са именом господара, а знаде и да броји врло добро. Често странце предусрета са молбом: „Поклоните ми књижицу!“ Ово је збиља у пуном смислу право чудо од дјетета; а за педагоге и лекаре чудна загонетка“.

Ö. Schb.

КЊИЖЕВНЕ ВИЈЕСТИ.

Неретљанин, велики илустровани календар за просту годину 1895. која има 365 дана. Уз сарадњу српских књижевника уређује Светозар Н. Ђоровић. Година друга. Цијена 1 круна или 50 новчића. Издање прве српске књижаре и штампарије Владимира М. Радовића у Мостару.

— Овај, наш домаћи календар, који је снабдјевен са поучном садржином и лијепим сликама, топло препоручујемо свакој српској кући.

Календар манастирске штампарије за просту годину 1895. која има 365 дана. Издање српске манастирске штампарије у Новом Саду. Цијена 40 новчића или 1 динар. — Овај календар, поред српских свечитељских и других слика, као и поред лијепе и поуче садржине, одликује се још и тиме, што је донио: „Српска народна имена“ и „Историско литургиске напомене“, или управ кратке историјске цртице свечитеља и празника, те га ради тога нашим црквама, школама и свештеницима топло препоручујемо.

Школски вијесник, стручни лист земаљске владе за Босну и Херцеговину. Уредник: Љубоје Длустуш. Година 1894.—IX. Мјесеца септембра. Уредништво: Сарајево, зграда земаљске владе. Администрација: Сарајево, земаљски економат. Годишња цијена „Школлом вјеснику“ са поштарином 2 фор. а. вр. Садржај: Ljuboje Dlustuš: Školske prilike u Bosni i Hercegovini od okupacije do danas. (Nastavak). — August pl. Tartaglia: Neke najglavnije projekcije zemljopisnih mapa. — Милка А. Мартиновићка: Нешто о куһанству. — Ivan Nepomuk Farkaš: Prinos naučanju psihologije. (Nastavak). — Primjeri praktične nastave. — Примјери практичне наставе. — Gjuro Bujher: Bog i molitva. (Svršetak). — Iz pedagoške prošlosti. — Из педагошке прошлости. — Љубоје Длустуш: Стари Грци и узгајање у њих. (Настављак). — Исторички преглед јавне наставе у аустро-угарској монархији од 1740.—1894. (Настављак). — Pedagoška smotra. — Педагошка смотра. — Popularno-naučni članci. — Популарно-научни чланци. — Niko Vlašić: Crtica o Alpama i alpinskim klancima za današnji promet. (Svršetak). — Pedagoške mrvice. — Педагошке мрвице. — Listak. — Листак. — Službeni dodatak. — Службени додатак.

Нови васпитач, орган за педагошку књижевност. уређује и издаје *Мита Новковић* Свеска IX. — Година VII. Садржина: Педагогија је наука. — Стварна настава у шегртској школи. Школе у разним државама. — Шта пишу наши педагошки листови. — Књижевни преглед „Новог Васпитача“ Овај лист излази у Новом Саду последњег дана сваког мјесеца, а штампа га „Српска манастирска штампарија“. Цијена годишња 3 ф.

Нов књижевни лист. Друштво „Горски Вијенац“ на Цетињу издаваће од нове 1895. године књижевни лист под именом „*Луча*“. Лист ће излазити у мјесечним свескама 2—3 табака. Цијена ће листу бити за српске земље 2, а за стране 3 форинта годишње. Претплата, рукописи и све што се на тај лист односило буде слаће се друштву „Горски Вијенац“ на Цетиње(Montenegro).

Стражилово престало. Књижевни лист Стражилово, чије је поучне и забавне чланке свако са слашћу и задовољством читао, престао је излазити. У броју 40 Стражилова уредник његов Јован Грчић опраштa се и вели, да је тај лист спао у посљедње вријеме на 200 претплатника! Слаб дакле одзив и немар читалачке публике убио га је!!

ОДГОВОРИ УРЕДНИШТВА.

Ћулибрк Ст. Мајдан. Бесједу послату не само да неможемо увратити, него се још чудимо како сте могли дозволити да свјетовњак држи којекакве говоре у цркви. Са каквим правом и са чијом је дозволом изашао исти на „амвон“?!

Јован Шарић. Захтијевани број листа послали смо вам.

В. Пирежанин. Лист ваш нијесмо слали за то, што нијесте претплатник.

Атанасијев у М. Послате рукописе примили смо. Док исте прочитамо одговорићемо вам а дотле се стрпите. Овај „пасус“ за који примјећујете, изостављен је намјерно.

ОБЛАВА.

Код уредништва могу се добити све свеске „Босанско-Херцеговачког Источника“ за 1892. и 1893. годину. Свака година 12 свезака. Неувезано са поштарином 3 форинта и 20 новчића, а увезано 4 форинта са поштарином.

Власништво и уредништво „Бос.-Херц. Источника“.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића у Сарајеву.

СВЕСКА XII. Сарајево, Децембар. 1894. ГОД. VIII.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: В. С. Поповић, протојереј.

Број 2745.

ОКРУЖНИЦА.

Свему српско-православном свештенству и народу Дабро-босанске епархије.

У посљедње вријеме све се више појављују бракови, које свештеници без нарочитог архијерејског одобрења не могу благословити, јер особама, које у исти желе ступити, стоје на путу неке каноничке сметње, као: налазе се у ближим степенима крвног, пријатељског, и духовног сродства; три пута су се вјенчавале није им прошла година дана од смрти умрлог супруга; нијесу достигли за брак пужно пунољетство; желе ослобођење од брачних огласа и т. д. — што све само архијереј има право и може дозволити.

Но на жалост појављују се често и такови бракови, које чак ни архијереј не може дозволити, јер су у сасвим блиском и забрањеном сродству.

Особе пак, које моле за архијерејски благослов, моле то скоро увијек непосредно, а не преко парохијалних и протопрезвитерских уреда, те како незнају сродство описати и по правилима „Кормчије“ (књиге о степенима сродства) цртежом означити; то се исто овамо не може ни разумјети, те према томе ни одобрити и дозволити. Но да се може и разумјети, опет се молитељу не може нити смије вјеровати, да је баш онако, како он пише, док то дотични парох не опише, разјасни и засиједочи. За то се такове молбе увијек од ове духовне власти повраћају преко протопрезвитерских надлежним парохијалним уредима на разјашњење и засиједочење о њима.

Усљед тога направи се много посла, а ствар се отегне много више, него што би било, да је иста молба одмах преко свештеника упућена, који би ју објасниo, и са својим мњењем спровео. Особито телеграфичне молбе, као још краће и неразумљивије, не могу се овамо много у призрење узимати.

Даље, многи подносе такове молбе баш на пет-шест дана пред пост (Рож-

дества Христовог, велики, и друге), тако, да се до поста не може ни одговорити, и поштом испратити, а камо ли још и разјашњење од протопрезвитерског и парохијалног уреда о тој молби потражити, особито гдје парохијални уреди у своме мјесту поште немају, те многи брачници и којима би се дозволило, усљед свега тога остану преко поста невјенчани.

За то се овом окружницом препоручује свему српско-православном народу оне Богом чуване епархије, да избјегава све такове бракове, који су у ближем сроству. Јер, колико је с моралне стране пред Богом грјешно а пред поштеним свијетом зазорно и саблажњиво непоштовање крвних породичних веза: толико је још с физичке стране за пород убитачно склапање бракова у блиском сроству; јер науком је доказано, да се из таквих бракова обично рађају глуви, њијеми, сулудасти и други различни умни и тјелесни богаљи.

Даље, препоручује се, да се молбе за диспензације (брачне дозволе) увијек по упуству свештеника, а преко надлежног парохијалног уреда овамо управљају.

Молбе треба увијек прије, него што су се брачници састали; и благовремено, а не тек на неколико дана пред сами пост.

У молби треба, поред осталог, увијек навести: име и презиме женика и невјесте, из кога су мјеста, парохије и протопрезвитерата.

*

Пречасном свештенству налаже се, да такове молбе спроводе са својим мишљењем, тачним и истинитим објашњењем сроства, и цртежом по правилима Крмчије, назначивши имена свију лица у томе сроству, наводећи шта ко коме у сродству спада.

Све нужне доказе, који су у коме случају потребни, треба навести и примјети као: године старости брачника; у који брак ступају; нужду и потребу дозволе за тај брак; морално стање брачника; ако су удовци, колико је времена протекло од смрти умрлог супруга; ако се моли опрост од огласа, навести разлоге и узроке зашто се то тражи и т. д.

Поред тога, свештеници, који добро не разумију степене сроства, нека никада сами по себи и у напријед недају обећање молитељима, да ће им се брак дозволити, јер догађало се је, да су се молитељи усљед такога обећања састали, а међу тим архијерej није дозволио, те је свештеник због тога у неприлику дошао.

*

Позивају се протопрезвитери, а преко њих и сво парохијално свештенство, да ову окружницу народу у својим парохијама уобичајеним начином објаве и прочитају, те да се од дана објаве по њој сви рачуни и управљају.

Из конзисторијалне сједнице.

У Сарајеву, 24. новембра 1894.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:

Ђорђе Николајевић с. р.

Број 2903.

ОКРУЖНИЦА.

Свима српско-православним протопрезвитерским уредима Дабро-босанске Епархије.

Позивају се сви протопрезвитерски уреди Наше Богоспасаеме Епархије, да прегледају матице свију подручних им парохијалних уреда, и да до конца јануара идуће 1895. поднесу овамо истинит извјештај:

а) који од подручних свештеника уредно води парохијалне протоколе?

б.) од које се године ти протоколи воде? сходно изданим окружницама ове духовне власти од 12. децембра 1882.

број 1452., 27. јануара 1883. број 153. и 28. априла 1883. број 422? и

в.) који парохијални уреди имају попуњене и уређене домовне књиге?

Овој духовној власти потребно је знати, који свештеник својој задаћи и изданим наредбама савјесно одговара, који ли држи олако то, што и свјетска и црквена власт налаже чинити.

Ако у вашем протопрезвитерату има и таквих свештеника, да своје парохијалне уреде не воде како би требало, то их подучите и опомените, да морају, *под строгом одговорности*, својој дужности одговарати, и ако је што занемарено, у што краћем времену у ред довести; о чему ћете ви, као протопрезвитер имати озбиљно настојавање и бригу водити, и сваке визитације прегледати.

Из конзисторијалне сједнице.

У Сарајеву, 8. децембра 1894.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
Ђорђе Николајевић, с. р.

Број 2934.

ОКРУЖНИЦА.

Свима протопрезвитерским уредима Дабро-босанске Епархије.

Висока земаљска Влада (статистички одјел), отписом својим од 4. децембра т. г. број 127.022 изјављује овамо, да потребује исказ и податке врху свију окупацијом затечених парохијалних уреда и станова, цркава и манастира, особито опијех парохијалних уреда и свештеничких станова, као и цркава и манастира, које су послије окупације, од године 1878. сграђене или обновљене.

Усљед тога, позивају се сви протопрезвитерски уреди, овој Митрополији принадлежећи, *да најдаље, до конца мјесеца јануара идуће 1895. год. поднесу овој конзисторији тачне исказе:*

1) које парохије имају свој парохијални стан — новосаграђен, које ли стари свештенички стан и, које је године сграђен — односно поправљен?;

2) која парохија има своју цркву, и је ли та од слабог или тврдог материјала подигнута и кад?;

3) је ли црква на своме или на туђем земљишту, колико је метара то земљиште дуго и широко, колико је зграда црквена вриједна, кад је освјештана, и од кога архијереја?;

4) има ли црква потпуне утвари и одјејанија своја и откуд је то набављено?;

5) је ли црква прекривана и пошпиривана и кад?;

6) у каквом се стању сад налази зграда црквена? и,

7) које су то цркве, које је Висока земаљска Влада удостојила своје новчане потпоре или која је црква обдарена црквеним одјејанијем, књигама и утварима?

Окружницом ове Митрополије од 10. јула 1886. број 937. било је позвано пречасно свештенство, да сличан исказ о црквама овамо поднесе, што је и учињено; али тај исказ није толико потпун, — нити би се њим тачно могло удовољити захтјеву Високе земаљске Владе. Осим тога, од године 1886. до данас, подигнуто је доста нових Божијих домова, па и таквијех, који нијесу са знањем и одобрењем ове духовне власти направљене; чак има их и таквијех, који неналиче на цркву, нити се, као такве, могу сматрати за јавне богомоље православне.

Тога ради ова Конзисторија очекује, да ће пречасни протопрезвитерски уреди овом приликом пажњети јаснији преглед наших св. цркава и манастира и да ће на вријеме овој наредби удовољити.

Сарајево, 12. децембра 1894.

АЕ. и Митрополит Дабро-босански:
Ђорђе Николајевић, с. р.

О ХРИШЋАНСКОМ ВАСПИТАЊУ ДЈЕЦЕ ДО ШКОЛЕ.

Посвећено сјени **Јова Перовића**,
учитеља и народног мученика

Поп Јован Гргуревић.
(Свршетак).

5. Настава у вјеронауци.

У почетку рекли смо да ћемо говорити о васпитању дјетета до школе, т. ј. до онога часа, кад дијете пође у основну школу, а то је до седме године његовога узраста. Било је времена, да су се дјеца и раније узимала у школу; па и данас има родитеља, који желе да им се дијете што прије прими у школу. Но пошто се освједочило, да то ни у колико није корисно било за дјецу, законима се забранило примање дјеце у школу, прије седме године. Тек седмом годином дијете се оспособљава за неку врсту систематичног школског учења. Због тога они родитељи, који пристају за учитељем и молакају га, да им дијете прими у школу раније, врло гријеше; јер обично на оваку дјецу учитељи се у школама и не осврћу; а дјеца, с којом учитељ не разговара губе љубав према школи, те је неће имати ни онда, кад би требало да имају.

Готово сви новији педагоги препоручују за дјецу реално учење, уклањајући испред њих све, што за њихова чула не би било схватљиво. Цијело хришћанство од почетка, па до краја испуњено је за нас непостижимим и великим тајнама, но божанственим истинама, које показују силу свога дјејствовања у нама. Кад ово знамо, онда нам се са свим природно намеће питање: какво ми то хоћемо овдје *хришћанско настављање* док још дијете није способно да разумије довољно ни оно, што је стварно? Кад вјерујемо да на дјете крштењем силази сила св. Духа, која га препорађа новијем животом, онда морамо вјеровати, да на дјетињој души почива особито благоволење Божије, које му даје моћи и да Његове тајне разумије. Но и поред тога ми нећемо овдје оно учење, које се у школама предузима, него учење у неком другом облику, кога ћемо мало ниже изложити.

Узмимо за примјер зрно сјемена, које је метнуто у земљу с намјером да свој плод произведе, па се запитајмо: дајемо ли ми сјемену потребну храну, да се развије у цвијет и плод? — дајемо ли ми цвијету ону његову боју и оне мирисаве екстракте, те су у њему? Ништа. Све се то врши без нас, а по ријечи Онога, те је још у почетку нарекао начело: „нека пушта земља, из себе траву, биље, што носи сјеме, и дрво родно, које рађа род по својим врстама, у којем ће бити сјеме његово на земљи. И би тако“! и јесте тако, и биће тако: „од селе докле буде земље“ (Бит. 1. 11. и 8. 22). И наша дјеца без нас развијају се и расту по урођеној својој способности, која им је од Бога. Биљке за развијање влаге се кишом из облака, или росом са земље, а дијете за развијање своје душе влажи се благодаћу св. Духа. Дијете кад се крсти запечаћава се тајном светог миропомазања, но како то бива ми нијесмо у стању сазнати. Ми то вјерујемо. Св. ап. Јован вели да нас ово помазање *учи* свему (1 Јов. 2. 27). Дијете, које је миропомазано, живи под благодаћу св. Духа, и ми у то не смијемо сумњати То тајанство станује у дјетету, као искра под пепелом или као неко сјеме у земљи, које треба да се развије. Васпитачима је дужност да то развиће потпомогну, но сугласно са природом дјетињом и примје-

рима хришћанскога живота. Васпитати дијете у вјери, значи: пробудити у њему наду и распалити љубав; а за ово двоје не требамо се ограничавати никаквим временом. Дјетету се може пазда говорити о Богу и о владању по Божијој вољи, разумије се, онолико, колико узмогне његова природа у се смјестити.

Дијете док изађе на свијет гледа кућњу чељад на молитви; мајка, кад-год дијете лијеже осјењава га знаком часнога крста и призива над њим ангела хранитеља да га чува; дијете гледа у кући иконе и пред њима кандило да гори; оно гледа и плаво небо искићено сјајним звијездама, гледа сунце и мјесец и небројене предмете у природи. — Мајка води дијете у цркву, и оно ту види многе св. иконе, види запаљене свијеће и кандила, види свештеника у особитом одијелу да служи и многи народ да побожно стоји на молитви; најзад дијете има прилике да види мртваца спроводе и опијела; па онда, оно се причешћује на св. чаше тијелом и крвљу Христовом и т. д. Све ово дијете и види и чује прије седме године, прије него пође у школу. Па, зар, кад стане говорити неће нас о свему томе по нешто запиткивати и, зар, му нећемо одговорити? И прије смо једном приликом рекли, да треба дјетету пазда и на свако питање одговарати. На тај начин треба дјетету о свему овоме дати просте, али правилне појмове, јер ће то бити основа за школско настављање. Кад нас дијете за што упита, онда му о томе нешто и говоримо, јер се оно тек тада за то интересује, па за то ће нас најбоље и разумјети. У овоме облику треба да буде сва хришћанска настава за дијете до седме његове године.

Прије свега треба нам се, што је могуће више, побринути да дијете Бога позна; јер познати Бога, то је највећија дужност сваког човјека на земљи. Свјевангелист Јован пише, да је живот вјечни познати јединога и истинитога Бога и Исуса Христа, Кога је Он послао. (Јов. 17. 3). Ко не познаје Бога не живи душом, и такав не зна, шта је истина. Потпуно познати Бога у свима Његовим својствима, није могуће никоме, о чему стоји свједодоба и у књизи о Јову, гдје пише: „Бог је велики и не можемо га познати . . . .“ (књига Јова 36. 26); јер кад би свијету допустио да Га са свим позна не би више био оно, што јесте. Ми гледамо ову божанску природу, која је бескрајна и на њу се учимо Бога познавати. Знамо да никакав људски ум није у стању био све ово што видимо и умом замишљамо овако створити и уредити, за то и држимо да има неко натприродно суштаство, које је ауктор свега тога и које о свему промишљава. На ове за нас чудноватe природе ми се учимо о Богу и Божијим својствима. Но писана Божија ријеч, која се налази у светијем књигама учи нас најбоље о томе.

Није тако тешко младу дјетињу душу упознати са Богом, као што се то на први мах нама представља. Ако је дјетиња душа још проста и не развијена, ми ћемо просто њиме и радити. Опоменућемо се овдје једног случаја, кад сам једне вечери преко љета сједио у својој авлији и ушивао један тефтер; а домаћица припремаше вечеру у кујини, која је на неколико корачаја била удаљена од мене. Наша мала дјевојчица, која још није имала пуне три године, играла се испред нас и трчкарала сад к мени, а сад к матери. Сунце тек што бијаше зашло, а пун мјесец иза мојијех леђа преко брда помаљаше се. И заиђеше већ овдје, ондје, по небу стадоше блједуцати. Моја мала дјевојчица на један пут притрчи преда ме

и запита: „Тата! Шта то градиш?“ — Градим књигу. На ће онда: — Јеси ли ти и они мјесец начинио?“ — Нијесам; то ја не могу начинити, њега је Бог начинио. Сад више није било краја њеним питањима. Питала ме за многе предмете око нас, ко их је градио, на што је вазда добивала одговор: *Бог*. И доцније много пута дијете је радо са мном заметало овакви разговор и давало ми разна питања, на која сам му ја вазда био услужан својијем одговорима. У овакијем случајевима дијете се красно и врло лако може поучити, да је Бог један и да је на небу, да је Он свемогући и свезнајући. Не треба дјетету за ово држати никакна предавања, јер то неће ни помоћи; кад вас за што запита онда му и одговорите. Наравно, дијете у овом добу све ће то везати за предмете из природе. Замишљаће Бога, као каква огромно-великога човјека са неизмјерном својом снагом, који има свој стан горе на небу за то, да може свакога лакше да види доље на земљи. Сунце, мјесец и звијезде држаће да су Божије свијеће. Но овдје треба васпитачу добро бити опрезну. Не треба никад дјетету казати, да су те свијеће ради Бога, да Он види, него ради нас да ми можемо видјети дању и ноћу, да не би посумњало у Божије „око свевидеће“, које види у помрчини као и на дану. Исто тако и за остале предмете и ствари, које су на земљи, треба дјетету вазда говорити да их је Бог на нашу употребу створио и дао. Што ће дијете с почетка замишљати Бога, као човјека, у облику тијела, то ништа не смета, кад буде вријеме за то, лако ће Га оно обстракирати. На и ми одрасли, кад хоћемо један другоме да лакше Бога представимо, замишљамо Га у облику човјека. И син Божији, Исус Христос, који је и сам Бог, кад се хтио показати људима, да га могу видјети, показао се је у човјечијем тијелу. па у том облику и на иконама Га сликамо. Многи родитељи, кад дијете пружи прст на икону и запита: шта је то? одговарају: „то је Бого“. Ово ми не одобравамо. Јер у таком случају дијете замишља сваку слику, у човјечијем тијелу представљену, да је Бог и по томе држаће да има више Богова, што не смије бити. Осим тога, кад дјетету говоримо о Богу, говоримо као о Богу живом, Који је увијек у дјејствујућем стању, т. ј. Који непрестано даје сунце или кишу, облаке или ведрину, грмљавину или мирноћу; топлоту или ладноћу; болест или здравље и т. д. и т. д. те и по томе нема смисла показивати дјетету на икону, да је она Бог; јер ће дијете брзо и само увјерити се, да је то мртва ствар, која не може та чудеса у природи да производи. На овако питање треба одма дјетету казати да је икона *слика Божија*. Ако оно и не могне одма схватити, шта то значи, не треба се бојати тако му казати, јер неће бити далеко да ће оно то и појмити. Најбоље ће се дјетету представити разлика између Бога и Његове слике, кад се метне прод огледало и себе у њему види; онда се дјетету каже овако: оно што си ти у огледалу, то је Бог у овој слици — икони. Него за ово већ треба да је мало поодраслије.

Кад дијете на овај начин добије појам о Богу лако му је у душу улити и поштовање према Њему. Већ и та мисао, да је Бог праузрок свему и да све од Њега зависи, сама по себи даје човјеку у срце неки страх и уважење према Њему. Осим тога свакодневне кућевне молитве, које се у доброј хришћанској кући свршавају, а дијете их слуша и гледа, чине на њ велики утисак побож-

ности и богопоштовања. Добра и права хришћанка сваки посао око свога дјетета започиње и свршава молитвом одма од рођења његова. Кад га пресвија, кад га нахрани и лијеже, вазда вичe: „Боже помози!“ и осјењава га знаком часнога крста. Не треба мислити, да ове ријечи немају силу свога дјејствовања над нејаким дјететом тим прије, што има у себи душу и живи искром Божанскога Духа; јер знамо да крст чини велики уплив и над мртвим стварима. Божију помоћ треба вазда над дјететом призивати и са њим Богу молитве чинити; јер нијесмо у стању одредити овај час, кад се у њему почиње развијати чувство религиозности. Ми знамо само толико, да оно (чувство религије) предходи свима другим. У добрим хришћанским кућама породице устају најмање два пута на молитву, у јутру и у вече пред вечеру или пред спаваље. Док су у јутру сва чељад код куће, чим устану од спавања, обуку се и умију скупе се и заједно моле Богу, да их укријени тога дана у предстојећим пословима и да их сачува од могућих биједа и гријехова. Обично говоре: „Боже нам помози“ и „Боже нам опрости гријехове“! Још ако се деси какав да зна читати, ту је одмах „Часослов“ и „Псалтир“ и из њих чита односне молитве, а остали слушају, стојећи побожно и кретећи се. Кад се молитва сврши домаћин разреди послове и онда сваки иде на своју страну. У вече опет, кад се сви искупе, обично пред вечером устају на молитву, да захвале Богу, што им је тога дана био на помоћи и да му се препоруче, да их из свога будног ока ни у ноћи не испусти. Све ово дијете треба и да слуша и да гледа, па ће и само доцније тако радити; а неће требати нико да га наговори. Хришћанство је дјетету урођено и тако ће се најбоље у њему развијати заједно са тјелесним узрастом. Будиће се у њему побожност и страх према Ономе, који је највећи и коме се свака твар покорава и снебива. На овај начин породица је мала црква Христова, на којој благослов Божији почива. У оваквој породици бива оно, што ап. Павле пише Колошанима и то је: „Ријеч Христова да се богато усели у вас, у свакој премудрости учећи и свјетујући сами себе са псалмима и појањем и пјесмама духовнијем, и благодати пјевајући у срцима својим Господу“. (Кол. 3. 16).

Из домаће богомоље дијете прелази у општинску т. ј. у св. храм Божији. Добри и прави родитељи често своју дјецу треба у цркву да воде. У цркви је са свим други ред, но што је у кући. „Љепота храма, свијетлост свијећа и кандила, свијетле одежде свештенослужитеља, појање и мирно стајање богомољаца, окренутих олтару, свештени чини, одсутност предмета свагдањег живота, не допуштено непобожно кретање, захтјеви да се обрати пажња на нешто више, изванредно — све су ово лекције побожности пред Богом“ (Из сл. преосв. Амврос.). Цјелокупно богослужење црквено и оне дивне и узвишене варијације у црквеном појању, све то изазива дубоку побожност и страхопоштовање према Богу и означава главније догађаје из живота Исуса Христа.

Зар има срца, које се у очи Великог Петка неће растужити, а на свијетли празник Пасхе-Ускрса развеселити? Дје тиње срце њежније је и мекше, него у одраслијех; за њ. његова осјећања бити осјетљивија и интересантнија, него за старије, особито пак онда, кад му се по која ријеч каже о значењу дотичнога празника, кад оно тај свој осјећај неже за успомен догађаја из живота Спасителя. Биће доста што-шта ту, да дијете неће моћи разумјети,

али ништа за то, због тога оно се не смије одбијати од цркве; јер и ако неће све разумјети, али хоће срцем осјетити, а то баш и јесте оно, у чему се васпитање највише и састоји. Посјећивање заједничкога, општега богослужења, важно је и због тога, што је сам Христос казао, да гдје су два или три у Његово име сабрани, и Он је ту. Осим тога дјеца се ту уводе у ширу, већу породицу хришћанску, којој је глава сам Христос Спаситељ и са којом они доцније и знају живљети и рачунати се, те се тако више познају и долазе ближе један с другима.

Највише што дјетету пада у очи, то је служећи свештеник у свештеном одијелу у цркви. Дијете се већ навикло у у кући на оца, као кућевнога старјешину, који располаже и управља, и сада те своје мисли преноси и на служећег свештеника, као старјешину и управитеља у цркви при богослужењу. Свештеник је од Бога послан да у цркви вјернима приповиједа о Богу и тајнама Божијим и због тога већ њега у томе послу и неможе нико други достојно замјенити. Није довољно само то да ми дјеци покажемо појмове о вјери, да их она запамте, као н. пр. бројеве до стотине, па да их наброје, него треба још да то и живо осјете. Хришћанство се помоћу вјере развија из срца, а за вјеру потребан је ауторитет. Срце је дјетиње њежно и меко и због тога лако се подвргава утиску ауторитета свештеничког у цркви. Ко је чуо да се кад дијете више бојало матере, него оца? То је немогуће и према природним односима оца у породици. Отац је у породици оно лице, од кога све зависи, у свему располаже и у кога је усредсређена и туга и радост, отуда дијете и свој живот условљава у њега и према њему има страх и уважење. Отац је за дијете предмет власти, и будући да оно то гледа још од свога рођења вазда с тим осјећајима живи, па и умире. Дијете долазећи често у цркву и гледајући ту служећег свештеника, као старјешину и управитеља у богослужењу исте те мисли преноси са оца на њега. Дијете правилно васпитано хришћански има дивна и уважена осјећања поштовања према свештенику! А ово је и врло потребно да буде, јер гдје се свештенство не поштује и не уважава, ту је с вјером свршено и нестаје оних дивнијех и узвишенијех појмова о дужности човјека према Богу и домовини. Ако наш васпитаник нема довољно уважења према свештенству док је још дијете, зацта још мање ће га имати доцније као човјек и за његово срце неће се хватати ријеч Божија, која излази кроз уста служитеља олтара Божијег. На против, пак, код оних, који довољно уважавају и поштују свештена лица, ријеч Божија има највише утиска, кад је на уста свештеника изговорена. Евангелист Марко примјећује, да су Јудеји са дивљењем слушали проповијед Исуса Христа за то, што их је Он учио, као Онај, који власт има, а не као књижевници. (Марк. 1. 22 и Мит. 7.29). На ми то знамо и из обичног живота да вазда пријатније слушамо онога, кога уважавамо, него кога не уважавамо и да његова ријеч над нама има и много већега утиска. У очима дјетета много значи и спољашњи изглед свештеника, који се њиме одваја од осталијех људи. Осим тога свештеник је лице, образовано у вјери много више, и по томе знаће дјеци тај предмет умјешније и представљати, него други, особито пак онда, ако поред свога богословскога знања узима и педагошке дидактике (вјештине). И по томе дјеца ће много више користи имати од вјеронауке, ако је слушају од свештеног лица, него од свјетовњака. Због тога свештеници треба често пута да пропо-

вједају дјеци о вјери њиховијем језиком, т. ј. онако и оноликo, како и колико ће за дјецу најсхватљивије бити.

Свештеници често имају посла и у кућама својих парохијана, вршећи тамо разна свештенодјејства и тако долазе у додир са дјецом од тога дома. Добри и савјесни свештеници призиваће к себи дјецу домаћинову и очинским тоном питаће их како се владају између себе, па онда према старијима у кући и изван куће и том приликом одобрити им све оно, што је добро и поштено, а оно, што буде недостојно и за њих штетно казаће им да је гријех и да ће Бог то казнити, препоручујући им да се у будуће, у чему су неваљали, поправе. Он ће им тада показати да је Бог свемогућ, да је милостив и да радо опрашта гријехове онима који се покају и зареку да више неће гријешити, и да је стрпљив, т. ј. да не ће грјешника одма да казни, него га чека да се покаје и поправи; но најзад, колико ће и докле Он бити према коме стрпљив, да то не знамо, и т. д. Осим тога у оним мјестима, гдје нема школе окупља ће често пута сву дјецу, држаће им разне поуке, учиће их како се ваља прекрстити, па онда молитви господњој — „оче наш“, „Богородице дјево“ и „вјерујуˮ. — Све ће то дјеца боље запамтити и с већим уважењем примити од свештеника, него од кога другога.

Васпитачи, настављајући своју дјецу у вјери не смију ни кад изгубити из вида, да им сваком могућом приликом треба напомињати о наградама и казнама Божјим према нама за ова или она наша дјела. Без овога сав посао у вјери биће сувопаран и неће имати никакве занимљивости. Сваки човјек, радећи какво добро дјело, нада се од њега уживати и добре плодове. Вјера је добро Божије дјело и онај, који право и истинито вјерује, треба да се нада, да ће за то код Бога уживати и блага Божија, било на овоме или на ономе загробноме свијету. У овакоме послу треба ваада да се прелази од онога, што је чулно (стварно) к ономе што је надчулно, јер ће дијете на тај начин лакше нас појмити и разумјети. За ово ми имамо у свакидашњем животу нашем безброј примјера и свједоџаба, на које треба дјеци показивати. „Ко зло ради, зло и пролаз“, вели наша народна пословица, а „ко добро ради нека се добру и нада“. Лупежи, убијце и варалице, и изван грађанских судова, често пута буду казњени од Бога док су још на земљи било каквим тешким болестима душевним или тјелесним, или каквим великим материјалним губитцима, или иначе каквом тешком жалошћу, која се неда заборавити, или народним презрењем и т. д. Осим тога ми видимо често пута, на супрот овоме, добри и поштени људи, и који ваљано и марљиво ради, да су срећни и задовољни. Дијете гледајући ове реалике међу људима, док добије толико свијести, да може разликовати једне од других, пита ће: за што је то? На оваково питање ми му морамо одговорити, да је то од Бога, да Бог рђаве људе казни за њихова неваљалства, а да добре и ваљане награђује добром за њихова добра дјела. Даље, дијете ће у животу наћи и таковијех људи, који су добри и поштени и који ваада добра чине, али да трпе разне биједе и невоље и на противневаљалијех људи, који су срећни и задовољни, па ће нас питати, и ово за што је? на што му такође морамо одговорити. У оваковом случају дјетету се каже, да је Бог преко свега благ и добар, и да Он жели да сви људи буду добри и поштени и за то грешника неће одма да казни, него га чека да се покаје и престане

грије̂шити, па да му онда грије̂хове опрости. А за оне пак, који нијесу заслужили, а пате, каже се да су то грије̂си његовије̂х родитеља, старије̂их или његове дје̂це и т. д. и осим тога да Бог често пута куша праведника, хоће ли у невољи бити издржљив, т. ј. хоће ли за то на Бога срдити се или ће бити задовољан и Бога хвалити, па да га према томе онда награди или казни.

Говорећи, управо рећи, напоминьући дје̂тету често пута овај суд Божији на земљи, треба га упућивати да мисли и о страшном Божијем суду, који долази послије смрти. Све уредбе и сви закони Божији на земљи одређени су једино на то, да човје̂ка припреме за овај највећи Божији суд, на кога има бити вје̂чно блаженство (срећа-задовољство) или вје̂чна мука. Човје̂к има тијело од земље, а душу од Бога и њом живи. Душа се не може видјети и непропадљива је, а тијело се предаје земљи, да у њој труне. По слободној вољи човје̂к заслужује вје̂чно блаженство или вје̂чну муку. По разуму човје̂к зна̂де оно, што је право и поштено, као и оно, што је неваљало. Бог хоће да сви људи буду у вје̂чном блаженству, но за то треба да човје̂чија воља буде потчињена разуму и да бира радње, које су по Божијој вољи, а слажу се са разумом. Човје̂к треба да ради и говори ва̂зда оно, што је поштено, праведно и истинито. Но пошто људи по својој слабости често грије̂шне и нехотично, то је Бог дао људима свештенике, да се код њих чисте од грије̂хова покајањем и св. причешћем. И Бог радо опрашта грије̂хове људима, који се истинито покају. Све каше, које Бог даје људима овдје на земљи на то су, да се људи опомињу да има Бога и да ће бити страшни суд, на коме ће се свима највје̂ровије̂ше за дје̂ла судити, те да би људи ва̂зда имали на уму да им ваља радити оно, што је по, штено, праведно и истинито. Да би се ово код дје̂це постигло васпитачи треба да су ва̂зда међу њима и да их у свакој погрешци исправе са ријечима: *то је грије̂х* и *то неваља*. Осим тога ва̂зда треба да им говоре, да Бог чује и види сваку њихову погрешку и да се од њега ништа сакрити не може. Кад је ријеме од *испо̂виједања* васпитачи су дужни дје̂цу испратити са ријечима: идите, дје̂цо, к нашем свештенику, па му све кажите, што сте кад неваљало учинили или рекли и молите га да вам опрости; јер ако вам он опрости и Бог ће вам опростити. А свештеник знаће какву поуку треба коме дје̂тету дати.

Дје̂ца којој се овако буде говорило о Богу и вје̂чном животу, неће се плашити смрти, која је за сваког неизбје̂жна, него ће је сматрати прелазом из једнога живота у други, који је бескрајан. Чуваће се неваљалије̂х дје̂ла, због којих могу бити осуђена на вје̂чне муке, а добра дје̂ла би ће за њих лака крила, којима ће се узносити са земље к Богу горе на небо.

Нека ово за сад буде доста да послужи нашијем родитељима као мали руковођа у домаћем хришћанском васпитању дје̂це. Моја ће бити највиша радост, ако им овијем будем и најмање услуге учинио. Остало предајем школи да она настави како зна. Само они, који су дуго били учитељи, знаду какве су то тешкоће радити у школи са оном дје̂цом, која имаду покварено домаће васпитање!....

„Кад ја бијах мало дије̂те, као дије̂те говорах, као дије̂те мишљах, као дије̂те разумијеваах; а кад постадох човје̂к избацих дје̂тињство. Тако сад видимо као кроз стакло у загонетки, а онда ћемо лицем к лицу; сад познајем нешто, а онда ћу познати, као што сам познат. А сад је ово троје; *вје̂ра, нада* и *љубав*“ (I. Кор. 13. 11, 12, 13).

СВ. ЈОВАН ДАМАСКИН.

(Превод).

При крају седмог вијека по рођењу Христовом, *Сарацени*, народ мухамедове вјере, који су живили у Сирији, завладаше и хришћанским градом Дамаском и подвргоше све хришћане, никаква не штедећи, гоњењу, осуђујући једне на смрт и мучење, а друге, као какву робу, продавајући по пазарима или трговима. У то вријеме строго се забрањивало, под пријетњом најжешће смрти, исповиједати име Христово.

По особитој вољи Божијој, незнабожци, у сред општег гоњења хришћана у граду Дамаску, не само да нијесу дотакли се породице благочасног хришћанина Сергије Мансура, не само да нијесу истог у ропство продали, него и цијело његово имање остало је недирнуто. Њему је (т. ј. Сергију Мансури) дозвољено било, да отворено може славити име Христово и вјеровати у њега. Калифа сарацински постави Мансуру судцем Дамаска и начелником над свима градским зградама. Сергије Мансура, имајући сад високо достојанство, чињио је велика добра својим једновјерцима, закупљивао робове, ослобађао оне, који су били у тамницама, укратко указивао је свима помоћи, само ако ју је когод требао, па много и од саме смрти избавио. И његова вјерна супруга бијаше побожна хришћанка, а добра помоћница сиромашним.

Благочестиви хришћанин Сергије имађаше сина по имену Јована, кога прозваше Дамаскином ради тога, што се је родио и одрастао у граду Дамаску у Сирији.

Сергије користећи се особитим расположењем сарацинског калифе, не мотрећи на жестока гоњења хришћана, крстио је свога сина по хришћанском обичају, и све је могуће употребио на то, да га васпита у духу хришћанске вјере. Но пошто је имао на себи дужност градског судца, то је увидио, да неможе своме циљу доћи, те је у то име тражио бољег учитеља, но није знао, гдје ће га наћи и коме ће се зато обратити. Будући, да је био оптерећен са великим послом, он је молио помоћ од самог Бога.

Пошто су Сарацини овладали градом Дамаском, то су често упадали и у сусједне градове и села, гдје су хватали у плијену хришћане и продавали их на градским пијацама. Један пут доведу Сарацини много хришћанско робље. Међу овим робљем бијаше и један калуђер (инок) по имену *Косма* родом из Италије. Пошто су га довели у Дамаск, поставише га са осталим робовима на градском тржишту. Многи од робова хришћанских бијаху осуђени на смрт, а некима пак бијаше пресуђено, да ће се спрèмити у робство Недужни робови смјерно стојећи, очекиваху сваки час, када ће им се приближити мученички крај; у броју истих бијаше и Косма.

Мучиоци бијаху готови, да подвргну робове мученьма, но чекаху само заповијести. Осуђени на смрт хришћани, подигнове очи своје на небо, и мољаху Бога, да их укрепи у страдањима, која им пријете; за тим се окренуше Косми, падоше пред њим на кољена и са сузама мољаху га, да се он за њих Богу помоли, како би без муке претрпили све па и саму смрт. Кад то видјеше Сарацини запиташе Косму, какво је он имао звање међу хришћанима у својој земљи.

„Ја нијесам имао никаква звања, нити свештеничког, него сам био само прост монах". Рекавши то калуђер, преда се

туги, из очију његових потекоше сузе и горко заплака. У исто то вријеме случајно нађе туда Сергије Мансура и примјетивши калуђера ђе плаче, ступи с њиме у разговор, хотећи га утјешити.

„Човјече божиј, зашто у залуд плачеш на овом свијету, та је си ли се ти одрекао од њега и умиреш ли за свијет. На шта онда хоћеш и шта желиш?“

„Ја сам се до душе одрекао овога свијета, као што ти рече, те не плачем, за то што овај свијет остављам, него плачем, што иза себе не остављам никаква нашљедника“ одговори калуђер.

Кад је Сергије чуо од калуђера те ријечи, задиви се, како високо говори један прост монах и запита га:

„Па знаш ли ти, оче, да си се ти завјетовао Богу, да му служиш, да његове заповиједи чуваш, и учиш друге да тако исто раде“.

„Ја не говорим о тјелесној дјеци, него о духовној, и ти ме нисп разумно господине — продужи калуђер — и ја да сам сиромах у овој мојој одјећи неби желио, него сам спреман са духовним богатством с којим ме је Господ обдарио још из дјетинства. Још у својој младости, ја сам изучавао разне науке, као: филозофију, богословију, земљодјелство, музику, астрономију, сазнао тајне природе и много других наука, но све дароване ми од Бога науке, остаће без икаква плода. Још их не могу никоме оставити у нашљедство, јер немам такога човјека, који би ме слушао и разумно. Ако ме случајно Сарацини убију, дужан сам доћи пред Бога, но не као дрво, које даје рода, него на против као безродно дрво, или као *евангелски слуга*, који је сакрио од свога господара таленат. Ето за то ја плачем“.

Мансура видећи пред собом тако ученог човјека бијаше веома рад томе састанку, за тим рече Косми: — „Може Бог и испунити твоју жељу, не плачи, свети оче!“

Утјешивши тако Косму, који је плака о Сергије оде сарацинском калифи. Кад је њему дошао Мансура је молио калифу да поклони живот калуђеру Косми и замоли, да га узме себи, што му калифа и дозволи, и молбу му услиша. Послије тога Сергије узе младог калуђера себи у кућу и повјери му, да васпитавава његова сина Јована и још једног младића.

Са необичном ревношћу и усрдношћу старао се је млади калуђер, да што боље васпита повјерену му дјецу. Старање његово постигло је своју цијељ. Обадвоје дјеце учило се је доста добро, а особито млади Јован; он се је одликовао напредном способношћу и разумом, и са најбољим напредком научио је све науке, које му је предавао калуђер Косма. Кад се је образовање дјеце свршило, калуђер зажели удаљити се у манастир. Шта није Сергије радио, какве уговоре с њим није склапао, само да остане у његовој кући. Али Косма одлучно жељаше да у манастир иде.

„Ја хоћу — говорио је — да испослујем, код ученика, који су старији од мене, како би се могао боље утврдити у вјери христовој.

Сергије Мансура није се више усуђивао, послије такога одговора, задржавати га и Косма оде у манастир „Лавру св. Саве“, у којој је остао до смрти. Послије неког времена умре и отац Јованов Сергије Мансура. Калиф Сарацински, који је оца Јованова сасма волио, који је уважавајући очине заслуге, и синовљеве способности, предложи Јована за намјесника свога и за управитеља главног града Дамаска. Јован је дуго отказивао, да се тога неће примити, пошто

је намислио, да послужи Богу; но промисливши се, прими се управе градâ имајући на уму, да ће, као такав, моћи доста користи хришћанима учинити.

У то вријеме владао је у Цариграду цар Лав Исавријски. Он гоњаше све оне хришћане, који поштоваху свете иконе. Сваког је најстрашнијим мукама мучио а саме иконе спаљивао је и уништавао. Кад је о томе дознао св. Јован Дамаскин, уснхићен љубављу према Христу, а имајући жељу, да одржи међу хришћанима важност и почитовање према светим иконама и вјери Христовој, употреби све своје знање и вјештим пером доказиваше лажни хришћанском цару и свима онима, који су као он, да се они у великој заблуди налазе и да је поштовање икона за православну вјеру од врло велике користи. Оваква писма св. Јована получише велики успјех; јер сви, који су их од православнијех читали, кријепили су се у хришћанској љубави а са већим стрпљењем подношше мучења и са већом ревношћу исповједаше име Христово.

Сазнавши цар Лав, шта је св. Јован Дамаскин писао, јако се разљути, те науми, да му на који год начин главе дође.

У то име поткупи неке неваљале људе, који су умјели вјешто подражавати туђе рукописе, те они напишу писмо вјешто, као да је сам Јован писао. У истом писму наведу, како Јован позива цара Лава, да с војском дође и заузме град Дамаск, кога ће му драге воље уступити, и да истјера Сарацине из града. Исто писмо пошаље Сарацинском калифу.

Кад Калифа прочита писмо, јако се расрди на св. Јована и заповједи, да му се без икаква суда, не примајући никаква оправдања, отсијече десна рука. Ова заповијест буде одма извршена.

Невини страдалник, кад је одведен кући својој, мучно се је цијели дан. Кад је ноћ наступила, држећи Јован, да се је Калифа одлучно, пошаље му неке своје пријатеље, те су молили да се Јовану осјечена рука поврати.

Пошто је Калифа Дамаскина веома волио, то му поврати руку.

Кад је Дамаскин добио своју руку натраг, отиђе у своју домаћу црквицу, клекне пред икону св. Богородице и држећи своју осјечену руку на рани овако се мољаше: „Пресвета мајко, владатељко свијета, чуј ријечи моје. Ти знаш, да је моја ова рука осјечена за то, што сам писао о поштовању светијех икона, испуни молитву моју и налијечи ми ову болесну руку, да би и на даље могао писати у корист вјере православне. Ти, пресвета Богородице можеш све учинити, молитве су твоје пред Богом услишане". Овако молећи се и осјечени дијел руке на рани држећи заспи. У сну опази он икону пресвете Богородице окренуту лицем к њему, и чу се глас, који говораше: „Гле, рука је твоја здрава, немој се жалостити, но труди се и пиши, што си обећао". Кад се Јован од сна пренуо, попипа своју руку, и виђе да је здрава. Са сузама радости и благодарности захвали Јован Богу и Богородици на исцјељењу његове руке. У славу Божију а за спомен чудног исцјељења спише он прву пјесму: „Твоя поражителная десница когда-то ихъ крѣпости прославися" а у част и славу св. Богородице спише *Ирмос*, који се и данас на литургији св. Василија пође и који почиње са ријечима: (Ѳ) тѣхъ радѣтся благодатнаа всякаа тварь". Онај пак убрус, с којим му је рука завијена била, носио је за спомен око своје капе, па с тога и данас наши калуђери носе своје камилавке покривене копреном, епапа камилавком.

Кад је сарацински Калифа сазнао за тај догађај, зовне себи Дамаскина да му покаже осјечену руку.

Кад се увјери, да је рука са свијем здрава, замоли Дамаскина, да му исприча на који начин налијечи руку?

„Господ је мој љекар, који је кадар свашта налијечити, он налијечи мене, преко прес. матере своје“ одговори Јован.

„Ја осудих тебе без икаква суда, не испитавши клевету, која је на те пометнута. Прости ми добри човјече а ја ћу се старати свима силама да загладим своју кривицу пред тобом“. Казавши му Калифа те ријечи, понуди му да се прими управитељства над цијелом области. Али пошто је Јован био већ наумио оставити сву славу свјетску и желио да остале дане проведе Богу на служби, замоли Калифу, да га пусти из Дамаска а да у самоћи живот проводи.

Узалуд се трудјаше Калифа, да га заустави, но намјера Дамаскинова би непоколебива.

Калифа га отпусти најпослије са ријечима: „Ја видјех, да немам власт угушити ту жељу у грудима твојим. Иди куда те зове судбина твоја“.

Вративши се Дамаскин кући својој раздаде све свсје имање на свете цркве, на сиромахе и заточнике, на сроднике и вјерне служитеље, опрости се са свима, те сам у друштву са Космом, упути се на поклоњење гробу Господњем у Јерусалим.

Недалеко од Јерусалима основао је био св. Сава освећени на двије стотине година прије рођења Јовановог велики манастир[1]).

У овом манастиру ред је тако добар био, да су га послије у све саборне и манастирске, а послије и у остале цркве примили.

Дамаскин дође у овај манастир и замоли игумана, да га прими у број остале братије.

Игуман познаши, да пред њим стоји Дамаскин, човјек славна имена и хришћанин славније дјела, који је не само у околини него и на далеко чувен био ради хришћанскијех особина, обрадује се, што је имао част, да таквога прими у број браће своје. Сваки, који је желио у друштво овијех побожнијех људи примљен бити, морао се учити и припремати за строги пустинички живот код кога старца на истог манастира.

Тако и Јован. Пошто га је игуман преставио калуђерима, даде га једном старцу, да га привикава на строги пустињачки живот.

Примивши старац Јована у своју собу поучавао га је да не ради ништа по својој вољи; да прије сваког посла призивље Бога у помоћ; да не држи много на своје знање; да увјек има пред очима, да човјек овђе на земљи док год живи може у гријех пасти, с тога да буде увијек на опрезу; да се не допиcује са познаницима који су у грађанском стању; да више ћути него говори; да пјесме не саставља. Јован на то одговори старцу: „Ја сам све мисли и све тежње посветио једино на то да хвалим и славим Бога мога у духовним пјесмама, но ти ми то забрањујеш. Ја се покоравам твојој вољи и од данас више нећу пјевати“.

По томе старац желећи да упозна послушност Јованову, сабере доста плетенијех корпица, што су монаси у конст манастира плели преда их Јовану рекавши му:

[1]) *Примједба.* Манастир св. Саве освећеног лежи од источне стране према Јерусалиму, близу ријеке Јордана, баш тамо гдје поток кедарски у ријеку Јордан утиче. Мјесто, гдје је овај манастир направљен, звало се у Библији Јосафатова или плачевна долина (Вукићевић Житија светих). **Превод.**

„Дијете моје, ја сам чуо, да се у Дамаску врло добро корпе продају. Узми те корпе, што сам сабрао од браће и однеси у Дамаск и тамо их продај, но пази, да их не даш јефтиније, но што се овђе продају. Новци су нам врло нужни за манастир. Назначивши му старац цијену, за коју је морао продати корпе, отпусти га на пут. Јован с највећом вољом жељаше да испуни поруку свога старијег, те обукавши испосничке хаљине, отпутова у град, над којим је прије неколико дана управљао. Не осврћући се на то, што га могу у граду познати, Јован Дамаскин оде на трг и почне продавати корпе по цијени, коју му је старац одредио. Многи долажаху му, те чувши од њега цијену, ругаху му се и смијаху, други га пак грубим ријечима псоваху и грђаху. Пошто јеЈован био одјевен у испосничко одијело, пошто му је лице било поблиједило од поста и изнемогло од напора, то га нико не могаше познати. Само један грађанин познаде Јована, дође к њему и све му корпе купи уз цијену назначену му од њега.

Пошто је Јован продао корпе врати се натраг у манастир не говорећи ништа о догађајима, који су се на тргу десили.

Послије тога случи се да умре један од калуђера у лаври св. Саве. Иза њега остао му је један брат, који је веома жалио и плакао. На колико је начина гледао Јован да га утјеши, али никако није могао. Ожалошћени брат мољаше Јована да му напише надгробну пјесму и да му је на укопу отпоји, па да му срцу одлане. Но Јован сјетивши се обећања, које је дао старцу, дуго је времена од себе то одбацивао; но међу тим ожалошћени брат није престајао молити Јована говорећи му: „Зашто ме нећеш да утјешиш и тугу са срца да ми скинеш. Ако би на примјер ја страдао од какве му драго болести, а знао, да си љекар, ја би се теби обратио, зар ти неби мени дао моћни лијек, него би ме оставио да умрем? Како би ти пред Бога за то одговарао? Видиш ли, ја сада страдам од душевне болести и молим тебе да ме излијечиш но ти ми помоћ отказујеш; ја кад би од туге умро, како би ти за то дао одговор пред судом Божијим? Ако се плашиш старца, што ти је запријетио да напишеш, то га се не бој, ја ћу учинити да он о томе ништа не знадне.

Послије толике молбе Јован склони се да напише надгробну пјесму; уђе у ћелију и оно што му дух Божији каза написа.

Сутра дан тужни глас звона разлијегао се је на све стране и сазивао пустиње-житеље на укоп покојног брата. Тијело покојниково буде унешено у цркву и ту Дамаскин отпјева са својом браћом тужне пјесме, пуне утјехе, које се и данас на опјелу сваког правог хришћанина пјевају. Пјесме те овако гласе:

Глас 1.

„Која сладост у животу није с тугом помјешана? Која ли слава стоји на земљи непромјењива? Све је од сјенке слабије; све од сна варљивије; за тренутак и све смрт узме. Него, о Христе у свијетлости лица твога и у наслађењу твоје красоте као човјекољубац прими овога, кога си изабрао“.

Глас 2.

„Куку мени, како се мучи душа кад се дијели од тијела! Куку, колико плаче, и нико да јој помогне! Анђелима диже очи и једнако се моли, људима руке шири и никога, ко ће јој помоћи. Зато дакле мила моја браћо, помислите да је живот ваш кратак, па од Христа молимо престa-

њеном покоја и душам нашим велику милост".

Глас 3.

„Све је људско сујета, што год не остаје по смрти: не остаје богатство, нити силази у гроб слава: јер чим смрт дође, свега тога нестане. Зато бесмртном Христу западнмо: Премишулог намеђу нас упокој, гдје је стан свију опијех, који се веселе".

Глас 4.

Гдје је оно, за чим свијет жуди? гдје ли је привремена машта? гдје је злато и сребро; гдје је множина слугâ и врева? све је то прах, све пепео, све је сјенка! Него ходите да завапимо бесмртноме цару! Господе, удостоји овога, којега си одазвао намеђу нас, вјечнога свога блага и насели га у вјечито твоје блаженство, које никад не стари".

Глас 5.

„Сјетих се пророка, који вапије: „Ја сам земља и пепео!" А за тијем погледах по гробљу и виђех кости голе и рекох: Ко је то био, или цар, или војник, или богаташ, или сиромах, или праведник или грјешник? Но, Господе, упокој с праведнима слугу свога".

Глас 6.

„Постање моје и биће бијаше твоја творачка заповијест: Јер кад си ти хтио створити ме жива од невидљивог и видљивог вештаства; тада си тијело моје од земље створио, а дао си ми душу својим божанским и животворним духом. За то, Христе, упокој слугу свога ондјее, гдје се вјечито живи и гдје су праведници настањени".

Глас 7.

„По образу и по подобију своме саздао си у почетку човјека, и поставио си га у рај, да влада твојим тварима; али завист ђавоља њега преварк, окуси од забрањеног дрвета и поста преступник твојих заповиједи? За то си га осудио, Господе, да се врати у земљу од које је узет, и да моли за покој.

Глас 8.

„Плачем и јецам кад помислим на смрт и кад видим у гробу по образу Божијем саздану нашу красоту, нагрђену, без славе, не имајући изгледа. О чудâ! Каква ово тајна би с нама? Како се удружисмо са смрћу? Заиста по Божијој заповијести, као што је и написано. Он нека дадне престављеноме и покој".

*

„Заиста је све овога свијета сујета, а живот сјенка и сањарија. Узалуд се ми људи тамо амо промећемо. Кад мир нађемо, тада се морамо у гроб селити, гдје су заједно цареви и сиромаси. — За то о Христе овога слугу твога упокој, који се од нас преставио".

*

„Ходите браћо, одајмо посљедњи пољубац покојнику, хвалећи Бога. Он нађе од свога рода и приближи се гробу, нестарајући се више о сујетама овога свијета и о тијелу страстима подложном. Гдје су сад сродници и другови? Ево се растајемо. Њега нека Господ упокоји, сви се молимо".

*

„Какво лучење, браћо, какав плач, какво ли јецање у наступајућем часу? Ходите дакле, цјеливајте овога, који мало прије би с нама, а сад се предаје гробу, каменем покрива, у мрак се сели, с мртвима се сахрањује и са свима се сродницима и друговима прашта. Њега нека Господ упокоји, сви се молимо".

*

„О, какав је живот наш! Заиста је као цвијет, као дим и роса јутрења. Ходите дакле, и увјеримо се на гробовима. Гдје је љепота тјелесна? Гдје младост, Гдје

су очи? гдје је тјелесни облик? Све увену као трава; снега нестаде. Ходите дакле и Христу се са сузама помолимо".

*

„Велик плач и јецање, велико уздисање и нужда, луђење душе; ад и погибељ; привремени живот, сјенка непостојана, варљиви сан, варљиви безвремени труд живота земног. Далеко дакле бјежимо од сваког гријеха на овоме свијету, да царство небесно наслиједимо.

*

Видећи пред собом мртваца, познајмо, шта ће с нама бити до пошљетка. Он са земље одлази као што дима нестаје он процвјета као цвијет; као трава покоси се; ето га повојом повијамо и земљом покривамо. Остављајући га тако, да се више не види, помолимо се Христу Богу да му дадне вјечни покој".

*

„Ходите браћо, у гробу видимо пепео и прах, из чега смо саздани. Куда сада идемо? шта ли прије бисмо? ко је сиромашан а који ли богат? ко је господар а ко слуга? зар нијесу сви пепео? Љепота лица сагњила је, цвијет младости увенуо је".

*

„Заиста је на овоме свијету све суђета и трулеж; све привремено и без икакве славе. Свију ће нас нестати, сви ћемо умријети, цареви и кнезови, судије и насилници, богати и сиромаси и сва природа људска. Ето, који до сада бјеше жив, сад се у гроб спушта. Њега нека Господ упокоји, сви му се помолимо".

*

„Спаси све оне, који се у те уздају Богородице мати Сунца, које не залази Молимо те, умоли преблагога Бога, нека упокоји који се садапреставља, гдје се налазе у покоју душе праведника. Учини га нашљедником твојих божанствених блага; уведи га у дворове праведнијех у памети вјечној задржи га свагда безгрјешна".

*

„Гледајући ме ђе лежим без икаква гласа и без душе, заплачите за мном браћо и другови, сродници и знанци; јер јуче с вама говорих и изненада наиђе на мэ час смртни. Пријђите дакле сви и цјелујте ме пошљедним цјеловом, јер вас више нећу видјети нити с вама говорити; ја идем судцу, ђе се не гледа на личност. Слуга и господар заједно су цар и војник богат и сиромах у равном достојанству. Сваки ће се за своја дјела или прославити или постидити. Дакле вас свију молим, да се непрестано за ме Христу Богу молите, да за своје гријехе не будем осуђен на мјесто мучења, но да ме посади, ђе је вјечита свјетлост."

* * *

Кад су се ове духовне пјесме пјевале, побожни су хришћани славили и хвалили њиховог сачињитеља. Али у тај мах уђе и учитељ Јованов, желећи дознати, ко пјева, и увидивши Јована да пјева, с највећом јарошћу рече му:

„Дакле си заборавио, што си ми обећао. Мјесто да плачеш а ти се веселиш и пјеваш. Добро испуњаваш обећани завјет".

Јован напанвши се у кривици, разјасни учитељу како се је то догодило и мољаше га за опроштење. Старац у томе бијаше неумољив и Јована отрани да више с њим не може пребивати. Јован остави поницно своју ћелију, своја учитеља и оде другој браћи, који су се такође одликовали одличним добродјетељима у животу. Он их мољаше, да проговоре што год са његовим учитељем и да га замоле, не би ли му опростио и натраг

га у ћелију повратно. Браћа сажаљевајући Јована мољаху старца, да га у ћелију поврати, али све бијаше узалуд. Међу тијем један између браће замоли старца, да му дадне какву епитимију да изврши, па да га натраг поврати. Учитељ пристане и нареди, да Јован у знак каштиге почисти гад и смеће около ћелија пустињачких. Монаси чујући од учитеља ту нечувену епитимију отиду од старца пуни незадовољства, мислећи да се тако учен човјек као што је Јован, никада неће склонити на тако дјело. Вративши се кући, саопште Јовану вољу учитељеву.

Чувши Јован заповијест са највећом покорношћу и смиреношћу узме лопату и метлу и почне мести около ћелија. Кад учитељ опази, да се је Јован готов понизити и извршити његову строгу заповијест, приђе Јовану, загрли га и пољуби у чело и у руку говорећи: „О каква сам, Христе, подвижника свете покорности у теби васпитао“. Послије тога би Јован опет примљен у ћелију учитељеву и почне га служити.

Иза тога није прошло много времена и старцу се у сну јави Богородица и рече му: „Зашто си забранио Јовану да не пјева, остави га и пусти нека пјева и пише, што год хоће. Ради тога се је он и родио, да опјева славу Господњу. Он ће саставити многе нове пјесме Господу Богу, написаће догмате вјере Христове и обличаваће јеретике. Дакле му не забрањуј, него га још и потстичи на то“.

Сутра дан, призове он себи ученика, каже му, шта је снио, ослободи га од његове послуге и дозволи му да ради све оњако, како он увиђа да је добро.

Ослободивши се Јован од послушности према старцу, поче, као што је Пресвета Богородица пресказала, писати божествене књиге, којима се и данас паша православна црква служи.

Књиге и пјесме које је он саставио и написао јесу слиједеће:

Црквени октоих;

Скоро сви празнични тропари;

Црквене пјесме, што се уз св. Пасху пјевају; канон што се поји у Нељељу Томину и многе духовне пјесме, које се на јутрењи на Спасов-дан и Тројичин дан пјевају; канони на Рождество Христово, Богојављење, Преображење, на Крстов-дан, Сретеније, Успеније Богородице и многе друге у Минеју смјештене пјесме јесу излив његовијех мисли и чувстава Исто тако готово цијело опијело — осим канона — дјело је Јованово.

Као богослов прославио се је Јован с тим, што је списао многе догмате и изобличавао разне јереси, које су онога времена у народу се појављивале.

Такође је и многе молитве саставио и списао.

Од патријарха јерусалимскога буде посвећен за свештеника. Остале дане живота свога провео је у Лаври, ђе га године 776. по Христу нађе смрт у 58 година живота.

Дан смрти св. Јована Дамаскина слави православна црква 4. децембра сваке године.

К. Ђ. С.
парох.

РОЖДЕСТВО ХРИСТОВО.

Христосъ раждается, славите!
Христосъ съ неба, срящите!
Христосъ на земли, возноситеся!

Овом светом пјесмом започео је блажени Дамаскин своје бесмртне пјесме у славу празника Рождества Христовог. Овом величанственом пјесмом и света црква започиње, на неколико недјеља прије празника, своје предпразденствене химне у част свога божанственог женика и Господа. Пјесма је ова висока по духу, дубока по осјећају и врло поучна по своме смислу. У њој је, с таком краткоћом, а такође и силом, изражена величина празника Рођења Христовог, као и то, како га треба по хришћански прославити. Прије свега свети пјеснопјевац призива све и свакога, да се радује и весели, говорећи:

Христосъ раждается, славите!

И запета, ово прво чувство само собом испуњава сву душу Хришћанина, па ма он и најмање поимао и разумјевао силу и циљ пресладње тајне, напуњења свих Божијег. Како да се не зарадујемо, када престависмо себи божанску величину, онога, који је се данас родио, и благотворну циљ, ради које се он родио, помишљајући, да се појавом Бога у тијелу, наша *падша* природа, коју смо изгубили у Едему не само успоставља на први степен части и блаженства, но, у лицу Богочовјека узноси се изнад „**всякаго начала и власти**“, и искупљена на све вјекове? —

Како да не будемо благодарни, опомињући се сада, колико је стала нашега Спасителя тајна напуњења; кад се само сјетимо, да је он због тога оставио небо и пријестол славе, примио образ човјека — тијело човјечије, благоизволио је населити се и живити с нама на нашој бједној земљи, трпити све што ми трпимо, па чак претрпити и то што ми не трпимо? — А радујући се и благодарећи, заједно са скупом бесплотних духова, који окружавају јасле пречјечног младенца, како можемо а да не запјевамо: *Слава Богу на висинама?*

Слава, вјечна слава, Богу Оцу, који је по своме неисказаном милосрђу према нама, **многочастнѣ и много-образнѣ** радио за наше спасење, и послије свега **къ послѣдніе дни сіи** благоволио је послати за ово — наше спасење — и једнороднога сина **любве своея, раждама отъ жены, быкаема подъ закономъ, да подзаконыя искупитъ, да всыновленіе воспріимемъ!** — (Гал. 4, 5).

Слава, вјечна слава, Богу Духу светом, који је исто тако много пута и на разне начине излијевао дарове своје на човјечанство, које оскудјева духом, а најпослије благоизволио је натприродним начином својим образовати у утроби Дјеве чисто тијело, које је потребно за вјечно сједињење с Богом Словом, да би кроз овога живога Посредника излијевао се на сво људство још у већим и већим даровима! —

Слава Божанству нашега Искупитеља, које и по сједињењу своме са нашим човјечанством, није престало бити оно, што је било од вјечности!

Слава човјечанству нашега Ходатаја, које по сједињењу свом са Божанством, постало је предмет клањања за Анђеле и Архангеле! —

Христосъ раждается, славите!

Славите га и веселите се свештеници; јер се рађа Просветитељ, који **ѣдиными** принесеніемъ усавршити на свагда **ихъ** **освящаемыхъ** (Евр. 10, 14).

Славите га и веселите се мирјани; јер Он све нас **сотворитъ царіе и іереи Богу** (Апок. 5, 10)!

Славите га и веселите се мудри; јер је он нама од Бога **премудрость, правда, освященіе и избавленіе** (1. Коринт. 1, 30).

Славите га буји; јер он **ѣзы** изабрати, да би они бујством своје проповиједи спасли вјерујуће (I Коринт. 1, 21).

Славите га старци; јер ово младо отроча јесте прејечни Бог и отац будућег вијека.

Славите га дјецо; јер ко не буде као дијете не може ући у царство Његово.

Славите га младенци; јер он из уста младенаца **совершилъ себѣ хвалу**. Славите га дјевојке; јерон се рађа од дјевојке. Славите га удовице; јер он кад је донесен у храм проповиједан је од удовице. Нека га слави и велича свака тварь; јер он долази да скине проклетство са цијеле твари и носи благослов цијеломе свијету! —

Славите га: дијелите од срца с црквом те свете химне, којима она слави рођенога Владику и Господа; узвикујте и кличите и сами у славу Његову, ко и како може.

Славите га: бесједите о Њему у својим кућама и скуповима, за сокрама (трпезама) и у постељама, с познатима и непознатима, а особито са искреника и домаћима.

Славите га: упознајте и обавијестите оне, којима није извјесна, позната и појмљива његова љубав према човјечанству, његове јасле и крст. Славите и устима и пјеснима, а особито својим животом, својим обичајима и добрим навикама (наравима), старајући се, да они (нарави — живот и обичаји) буду сагласни са правилима, која су дана из Витлејема. Славите га: не стидите се пелена и јасала; у њима је наша слава и спасење!

Христосъ съ небесъ, срящите!

И анђели пјевају пјесме и јављају пастирима рођење, успокојавају у сну Јосифа, отклоњају опасност од дјетета; тим више није прилично људима да при такоме славословљу ништа не раде. Христос иде к нама с неба; треба да покажемо, да се и ми не удаљавамо од њега на земљи и да смо готови да га примимо и дочекамо. Истина, да за њега није с наше стране ништа нужно; јер он сам иде, да узвиси и обогати све нас; али да би дарове и блага, које је он за нас донио, могли усвојити у нашу сопственост, то је за то, неопходно потребна од наше стране спремност и готовост за усвајање и примање тих блага, и тако рећи, место за *смјештање* истих блага; а за ово т. ј. за смјештите тих Хр. блага, нужно је очистити себе од свега, што је код нас заузето и запремљено овим свијетом и његовим благама, које никако не може да се смјести заједно са даровима и богатством Христовим. А може ли ово скоро бити? и ако може, може ли бити без нашега усиљавања и одважности?

За то сви, који желите, да достојно сусретете Господа, који долази, то уготовите се за дочек његов! Отргните прво колико год можете ваше мисли и осјећаје ваше од земаљских брига, и управити све своје тежње Спаситељу своме, заустависте и утврдите и ум и срце ваше на његовој неограниченој љубави према нама, на његовој смирености, понижености и страдањима, која је за нас претрпио.

Рјешите се да посветите њему, не само какове дарове и приношења — па ма у чему се они састојали, и ма како велики били — већ сами себе, своју душу и срце, те да он (Христос) буде Господар цијелога вашега живота, почетка и свршетка свију ваших предузећа и трудова. **Срящите** њега употребљавајући за благодатно сједињење с њим, сва средства, која су за то од самог њега откривена у слову његовом, и предложена од стране цркве у њеним светим тајнама. **Срящите** усрдно, не жалећи за **просвѣтителя** дѣлъ никаквих жртава, нити жалећи и каквих тешкоћа, које само сједињавају нас с њим, борећи се ради тога са свима препрекама, које су покренуте од свијета, тијела и ђавола.

Пазећи таким начином у сретање божанственом женику, ви можете бити увјерени, да и он неће мимоићи „храмину“ срца вашега, него ће је обновити и улепшати својом посјетом, и онако као у дому Захеову, напреки ће вам **миръ** и **спасеніе**.

Христосъ на земли, возноситеся! —

Као што се види када је Христос на земљи, то је лакше бити на земљи, јер гдје је Христос, Господ неба, тамо је и небо наше. Па за то и анђели остављају данас небо, и јављају се на земљи, да би запјевали *Слава во вишнихъ Богу*

Но, Христос није на земљи за то, да би остао на њој, и да постане житељ земље, већ имено за то, да би својом појавом на земљи показао пут на небо свима, који су на земљи, и да им да средства, да могу поћи тамо.

Послије свега овога и даље продужавати пријањање своје према земљи, и бавити се са мислима само на њој, значи пренебрегавати циљ његове појаве на земљи, и нерадити о сопственом спасењу.

И шта има тако на земљи и у земљи, што не дозвољава оставити земљу? Зар земља у мјесто руже и пшенице не даје **терніе и колчцы**? Зар нијесу на земљи страсти и пороци, угњетавања и неправде, сиротиња и плач? Зар земља није гроб за све живе?

Но ако баш хоћемо да љубимо земљу, а оно бар љубимо ту, која је обећана у наслеђе кротким, **землю новую** (2 Петр. 3, 13) на којој живи само правда петинита! — Са такве земље могуће је не узносити се више: но на таку земљу треба још прије узнијети се; јер она обећана земља далеко је више од самог данашњег неба, које је подобно садашњој земљи, осуђено **прейти съ шумомъ** (2 Петр. 3, 10).

Како се може уздигнути од земље? — Са земаљским сретивима не можемо никако; јер све

што је земаљско, оно само и по неопходности управља се и тежи к земљи. Ко је сишао на земљу, да би узвео на небо све оне, који на земљи живе, тај ће дати и средства за то.

Мјесто свију средстава за то, јесте сам Он; јер он не остаје на земљи, него се узноси на небо одкуда је и дошао, и има силу и моћ, да узнесе са собом све оне, који се само присаједине к њему и даду себе њему на располагање. — Према томе, сви који желе да се узнесу на небо, нека се заузму свим бићем својим за свога Спасителя; — и ти ће заједно с њим бити на небу. —

Како се може уздигнути од земље? — С почетка узношењем мисли и осјећаја на небо. Шта је лакше од овога, и шта је приступиније за сваког, него ово? — Али и ово већ много значи. Душа је тамо, о чему она мисли т. ј. гдје су мисли тамо је и душа, а још је више, тамо што она воли. Заволи небо, и ти ћеш живити на небу; јер **идѣже сокровище твоѥ и сердце**; а гдје је срце, тамо је и човјек.

Узнијети се може са земље, сарањујући се у земљи: ето примјер Јов Многострадални. Он, који је закопан у земљу, стоји високо над земљом.

Можемо да тежимо, да се упоредимо са облацима, па чак и иза њих, и то са својим мислима, а међу тим бити дубоко зарити у земљу, тако, што само једно свемогуће: **Лазаре, гради вонъ** може извести таке из земаљске утробе.

Живимо на земљи, но не привољевајмо се — не прильубљујмо се — ни чему што је земаљско и трулеће, имајући непрестано у виду оно, што је вјечно и што је небеско, преносећи тамо своју **надежду** и своје **сокровище**, налазећи се увијек припремни да пријеђемо из долине — као мјеста — изгнања у отачаство, када би нас позвали тамо — и над нама ће се испунити то, што желимо, и на што нас призива свети пјеснопјевац, клицући: **Христосъ на земли безносите-сѧ!** — *Амин.*

По руском **В. С. Поповић.**

РОЂЕЊЕ ИСУСА ХРИСТА.

— Лука 2, 1—20. —

У оно вријеме заповјед изађе,
Те сваки Јепрејин у свој град да дође.
Кесар Август глас је на све стране дао,
Да би сав свој народ вјерно пописао.
Тада пође Јосиф из град-Назарета
(Мора да се врши царска ријеч света).
Са Маријом Дјевом у Јудеју пош'о
И у град Давидов са њоме је дош'о.
Пошто многи народ скупио се био,
То се Јосиф с Дјевом у пештеру скрио.
Дошло је вријеме, да се Исус роди,
Да сав род старог гр'јеха ослободи . . .
— Тако Дјева роди миља сина свога,
Спасителя св'јета — Вјечитога Бога.
У платно га пови и у јасле стави —
— — — — — — —

Тада се баш анђел пастирима јави,
Који стадо своје чуваху у пољу, —
Он им каза радост — Вишњег Творца вољу.
Преплаше се они невиђеној слави,
Анђел их поздрави и њима се јави:
„Не бојте се људи велика је радости,
Бог је посл'о људма обећану благост . . .
Родио се Христос — Спас је свега рода, —
Сади људи свијета једнака слобода;
Наби ћете дјете у јаслима лежи“ —
(Од кога проклество у прашину бјежи).
Са тијем анђелом било их је више,
И умилним гласом тада запојише:
„Слава нек је Богу на висини горе!
Која слове људи и слушa га море.
Мир на земљу сабе од драгога Бога
Међ' људма свима да завлади слога . . .“
Славећ' вјечног Бога анђели одоше,
А пастири одмах вертепу пођоше.
— *„'ајдемо те брзо граду Витлејему*
Да видимо свјетлост нашем роду свему!“
И кад дођу тамо, поклоне се Њему,
Ту нађу Јосифа и Марију Дјеву.
И казаше Дјеви што им анђел рече,
Па се врате стаду, ону исту вече.
Славили су Бога, што им даде спаса,
И пјевали пјесме радоснога гласа.

Родољуб.

О КРСНОМ ЗНАКУ.

Практично настављање из вјеронауке за I. разред основне школе

Пише **поп Јован Гргуревић.**

Милане! Изађи пред таблу. Стани право. Окрени се ђацима. Спусти руке низа се. Како сад стоји Милан, усправљено или нагнуто? — А како Милан руке држи? — Милане! рашири руке. Шта је сад Милан урадио? — Како сад изгледа Милан? — (Милан сад изгледа као крст). Кажи то исто, ти; — ти; — ти и ти! Спусти руке доле, Милане. Иди на мјесто.

Гдје се највише види крстова? — (— на гробљу). Гдје још? — (— у цркви). Од чега се граде крстови на гробљу? — (— од камена). Од чега још? — (— од дрвета). Од чега се граде крстови у цркви? — (— од злата). Од чега још? — (— од сребра).

Шта сад имам у овој руци? — (Ви у тој руци имате сада дрвце). Како ја ово дрвце држим усправљено или нагнуто? — (усправљено). Шта имам у другој руци? — (— дрвце). Како ово друго дрвце држим? — (— положено, водоравно). Шта сам сад урадио? — (Метнули сте положено дрвце преко усправљеног). Како сад ова два дрвцета изгледају? — (Та два дрвцета изгледају као крст).

Шта сам сад урадио? — (Ви сте сад написали на табли усправну црту, линију). А шта сам сад урадио? — (Сад сте написали положену црту, линију). Преко какве линије написао сам ону положену линију? — (— преко усправне). Како ове двије линије сад изгледају? — (— као крст). Колико линија треба, да се напише крст? — Како се зову те двије линије? — Како их треба написати? — Гдје је средина крста? (Средина је крста онђе, гдје се линије прекрштају). Колико крст има крајева? — (— четири). Учитељ напише на крајевима сваке линије по једну тачку и онда пита: шта сам урадио? — Сад између тачака избрише линије и онда пита: шта сам сад урадио? — А шта је остало не избрисано? — Колико је тачака остало? — А колико сам их био написао? — Гдје сам тачке био написао? — (— на крајевима линија). Дакле, колико крст има крајних тачака?

Пружите сад сваки десну руку напријед — гôре (косо). Раширите прсте. Ова два крајња мала прста савијте доље к длану; а ова три пружена скупите на врху заједно, један уз други, овако. Потегните сад руком полако на ниже, овако. — Сад издигните руку опет до пола прве висине. Сад потегните руком положено од лијеве стране на десну. (Показујући ово, учитељ сам све треба да ради). Шта смо сад радили? — (Сад смо писали крст руком у ваздуху).

Ко је најстарији у школи? — Кога ви у школи слушате? — Ко се брине за нас у школи да се научите? — Ко се брине за нас код куће да имате све, што вам треба? — Кога треба код куће највише слушати? — Тако је, дјецо. Као што је учитељ у школи најстарији, а отац код куће, исто тако има један, који је већи и старији од свију људи на свијету, а то је Бог. — Учитељ брине се за вас, да у школи добијете науку, а отац код куће брине се опет да имате све, што вам треба, тако и Бог брине се да сви људи на свијету имају, што им треба. И као што сте ви дјеца вашега оца код куће и учитељева у школи, исто тако су и сви људи дјеца једнога, оца, а то је Бога. Бог је дух, и за то Га ми не можемо очима видјети, као год што ни вјетар не можемо да видимо. Он је

један, а има три лица Божија; та три лица јесу: Бог Отац, Бог Син и Бог Дух Свети. Сва ова три лица ми зовемо једним именом: Света тројица.

Ко је отац свију људи на свијету? — Можемо ли ми Бога видјети? — Зашто? — Колико има Богова? Колико Бог има лица? — Како се та Божија лица зову?[1]) — Како сва та три лица заједно зовемо? — Ко се брине за све људе да имају све што им треба?—

Кад се Бог за нас брине и даје нам све, што нам треба, ми ваља за то да се Богу молимо. Има доста молитава, којима се ми Богу молимо; но пред сваком молитвом ваља да се знаменујемо знаком крста, а тако исто и послије сваке молитве. Које су то молитве, којима се ми Богу молимо остављамо за други пут, а сад ћу вам показати како треба да се знаменујемо знаком крста. Пружите опет десне руке, као оно мало-прије и саставите прва три прста на врху у једно Метните сад та три прста на чело и реците: **Ко има отца**; пренесите их сад доле на сред грбуха и реците: **и сына**; сад опет дигните их горе на десну страну к рамену и реците: **и светаго Духа**; пренесите их сад на лијеву страну и реците: **аминъ**. — Доста. Пустите руке доље. Ето тако, дјецо, кад радимо, ми се знаменујемо знаком крста, а то се још друкчије каже: *прекрстити се*. Ваља се ваља прекрстити десном руком, и то са ова три прва на врху скупљена прста, као, што смо сад радили. Тиме, што скупимо у једно ова три прста па се њима крстимо хоћемо да кажемо да је Бог у три Божија лица, но да су сва та три лица само један Бог.

Којом се руком ваља прекрстити? — Су колико се прста ми крстимо? — Како, та три прста треба држати? — Шта хоћемо тиме да кажемо, што се крстимо, су три скупљена прста? — Гдје најприје треба метнути та три прста? — Које ријечи ваља онда изговорити? — То значи дјецо: у име Бога Оца. Гдје сад ова три прста треба метнути? — Које ријечи ваља онда изговорити? — То значи, дјецо: у име Бога Сина. Куд ћемо сад ова три прста пренијети? — Које ћемо ријечи изговорити? — То значи: у име Бога Духа светог. Куд сад прсте треба пренијети? — Коју ријеч ту треба изговорити? — То значи: нека буде што смо сад рекли.

Кад смо оно цртали (писали) крст на табли, на набрисали линије, колико је крајњих тачака остало? — Колико пута треба да метнемо прсте на се док се прекрстимо? — Гдје први пут треба да прсте метнемо? — Које ријечи онда ваља да изговоримо? — Шта значе те ријечи? — На које мјесто с чела треба прсте пренијети? — Које ријечи онда ваља изговорити? — Шта значе те ријечи? — Куд онда ваља прсте пренијети? Које ријечи треба изговорати? — Шта значе те ријечи? — Гдје сада треба прсте пренијети? — Шта ту треба да кажемо? — Шта значи та ријеч? —

Пазите дјецо!

Ја ћу се сад сам једном пред вама прекрстити: **Ко има, Отца, и Сына, и светаго Духа Аминъ**. Шта сам ја сад урадио? — Де, прекрсти се и ти тако, Владимире; — де и ти, Љубомире; — (5—6 ђака ово треба да понове).

Тако дјецо. Данас научили сте како се ваља прекрстити. Од сад вазда се тако крстите, а немојте друкчије, јер не ваља. Сваки дан, кад у јутру устанете и кад се умијете, треба тако да се прекрстите. Исто таке ваља да се прекрстите, кад почнете јести, и кад јело довршите; па онда и вече, кад идете спавати. Које ди-

[1]). Одговор на ово питање треба неколико ђака да понове. Писац.

јете тако узради би ће Богу мило и Бог ће му дати, па ће бити здраво и сретно. — Други пут казиваћу вам и како се треба Богу молити, а до тле крстите се, као, што сам вам казао, јер је и то пред Богом мала молитва.

*

Напомена. Пошље сваког питања треба по једно дијете прозвати да одговори. Одговор не треба ни кад примити у једној ријечи. Он треба вазда да је у пуној реченици тако, да по могућству у њему буду поновљене све ријечи из питања. Не треба никад најприје дијете прозвати, па му онда питање задавати. Питања треба да су општа, за сву дјецу. Ако се опази да дјеца неко питање добро не разумију, онда одговор његов неколико ђака треба да попове.

Предавање ово изишло нам је велико. Није могуће за један час да се сврши; но предавач нека запамти гдје прекине, па другога часа настави. У овом случају оно, што је првога часа прошао у неколико главнијех питања треба да попови. — Није много два часа бавити се око овога предмета тим прије, што је ово почетак вјеронауке. — Ј. Г.

СТВОРЕЊЕ СВИЈЕТА.

(Настављене из вјеронауке у II. разреду основне школе).

Пише **Адам Пејић**, учитељ — Боб. Петровац

Циљ. Данас ћемо, дјецо, учити о створењу свијета. — О чему ћемо учити?

I. степен. Ко је тебе створио? (Драги Бог). А мене? — Ко је створио све људе? — Шта је још створио драги Бог? (Небо земљу, звијезде, те све што видимо и не видимо). Како зовемо Бога, за то, што је он све створио? — Из чега је то све Бог створио? (Из ничега).

II. степен. — Овај свијет, драга дјецо, није прије био, а није ни сам од себе постао. Створио га је Бог. Бог је свагда био, јест и сада, и биће у све вијекове. Он нема почетка, а неће имати ни свршетка. Све друго осим Бога има свој почетак и свршетак.

Јели овај свијет прије био? — Је ли сам од себе постао? — Кога је створио? — Има ли Бог почетак? — А хоће ли имати свршетак? А има ли све друго осим Бога свој почетак и свршетак? —

Бог је створио овај свијет из ничега. Створио га је само ријечју својом; рече Бог да буде и одмах поста. Бог може све учинити, за то се и зове: свемогући Бог.

Из чега је Бог створио овај свијет? — Како га је створио? — Може ли Бог све учинити? Како зовемо Бога, за то што он може све учинити?

Бог је створио овај свијет од своје добре воље. Хтио је да буде, те га је и створио; а створио га је по својој великој милости, благости и мудрости. Могао га је створити у један час, али није, него га је створио за шест дана: тако је хтио.

За што је Бог створио свијет? — Како га је створио? За колико је дана Бог створио свијет? — А јели га могао створити за један час?

Сад ћу вам казати што је Бог у који дан створио. У први дан је створио Господ Бог свијетлост.

Шта је створио Бог у први дан?

У други дан створи Бог небо и земљу.

Шта је створио Бог у други дан?

Кад би трећи дан, раздијели Бог воду од земље, те нареди да из земље ниче сваковјако растиње.

Шта је створио Бог у трећи дан? — Шта је наредио да из земље ниче?

Четврти дан створи Бог сунце, мјесец и звијезде.

Шта је створио Бог у четврти дан?

У пети дан створи Бог птице и рибе.

Шта створи Бог у пети дан?

У шести дан створи Бог све животиње, и на пошљетку истога дана створи човјека по образу и подобију (обличју) својему.

Шта створи Бог у шести дан? — шта је на пошљетку створио?

Тијело првога човјека створио је Господ Бог од земље, а удуњуо је у њега бесмртну душу.

Од чега је створио Бог тијело првога човјека. — Шта је удуњуо у тијело?

У седми дан није Бог ништа радио, него је отпочињуо од својих послова и благословио, посветио тај дан у седмици, пак наредио да човјек у тај дан ништа не ради, него да отпочива од својих тешких послова и свемогућега Бога слави.

Шта је радио Бог у седми дан? — Шта је наредио да човјек у тај дан чини?

III. **степен.** Ко је створио све што видимо и невидимо? — Па дедер ми кажи, што ти познајеш, да је Бог створио? (Небо, земљу, сунце, мјесец, звијезде, траве, дрвеће, животиње, људе, камење и т. д.). Тако је. Како је Бог то све створио? (Рекао је да буде и одмах је постало). Може ли Бог све учинити? — Како зовемо Бога, за то, што он може све учинити? — Зашто дакле зовемо Бога свемогућим? — Зашто премудрим? — Зашто најмилостивијим? — што свезнајућим?

IV. **степен.** Сад ће мо у кратко поновити што смо да нас научили:

Ко је створио овај свијет? — Што ће рећи створити? — За колико је дана створио Бог свијет? — Шта створи Бог у први дан? — Шта у други? — А у трећи? Шта је створио Бог у четврти дан? — А у пети? У који дан створи Бог човјека? — Шта је још створио у шести дан? — Од чега створи Бог тијело првог човјека? — Шта је удуњуо у тијело? — Шта је радио Бог у седми дан? — А шта нареди човјеку да чини седмога дана?

V. **степен.** а). — Колико има дана у седмици? — Набројих редом! — За колико дана створи Бог свијет? — А шта је радио у седми дан? — Је ли Бог могао свијет створити у један дан? — Па шта је Он тијем нама наредио, што је шест дана радио а седми дан отпочивао? — Који је то дан у седмици, који се светкује? Тако је. И требамо, драга дјецо, да у шест дана све своје послове свршавамо а у седми дан да почивамо и Господу Богу се молимо. Осим тога, требамо се сваки дан драгоме Богу молити, на велике захвалности према њему, јер нас је створио.

Молиш ли се ти? — А ти Н.! Када се молиш? — Гдје се молиш? Коме се молиш?

б). Данас смо доста научили. Сад спремите ствари па хајдете мирно у редовима кући, те приповидите својим родитељима, браћи и сестрама о створењу свијета, да и они виде, што сте данас, тако мајушни, из вјеронауке научили.

ДРУГИ ЧЛАН СИМВОЛА ВЈЕРЕ.

(Настављање из вјеронауке у III. разреду основне школе).

Пише **Адам Пејић**, учитељ — Бос. Петровац.

Циљељ. Данас ћемо, дјецо, учити други члан символа вјере.

I. **степен.** Који зна символ вјере на памет? (Ја, ја . . . .). На дедер нам кажи на памет символ вјере Н.! (Ученик говори символ вјере, а учитељ пази, те сваку ријеч, коју би може бити ученик не правилно изговорио, одмах с мјеста исправи). Добро је. Кажи нам још ти Н. символ вјере! Нека нам још један пут каже Н.!

Шта смо задњи пут учили из вјеронауке? (Први члан символа вјере). Е, сад ћемо поновити, да видимо јесте ли добро упамтили:

Како гласи први члан символ вјере? — Хајде ми то преведи! — Чему нас учи први члан символа вјере? — Које је прво лице св. Тројице? — Друго? — А треће? Како зовемо та три лица Божија једним именом? — Шта је створио Бог? — Ко управља свијетом? — Шта исповједамо кад се знаменујемо знаком часног крста? — Како се ваља прекрстити? — Која су најзнатнија створења Божија? — Како је Бог стрворио човјека? — Види ли се тијело човјечије? — А душа? Каква је душа човјечија? (Бесмртна). А тијело?

II. **степен.** а). Како гласи други члан символ вјере? — (Сад учитељ напише на школској табли други члан символа вјере, јер може бити да ће се наћи још по које дијете, које не зна сваку ријеч правилно изговорити, пак ће том приликом научити, а и лакше ће бити превађати, кад дјеца виде на табли написано). Прочитај, што сам написао! Ти! Ти! Сад прочитајте у збору сви!

Пазите даље! Сад нам, драга дјечице, катихизис ставља ово питање: Шта се учимо вјеровати у другом члану символа вјере? Ми ћемо најприје превести реченицу по реченицу, пак ћемо одмах лако одговорити на горње питање.

б.) Прочитај прву реченицу Н.! (Ученик чита: **Ѣ҆крꙋю и во є҆диного Господа Ісꙋса Хрїста, сына бжїа є҆диноро́днаго, и҆же ѿ отца рожде́наго, пре́жде всѣ́хъ вѣ́къ.**) Дај ми то преведи, да видим, еда ли разумијеш што си прочитао! (Ученик преваја, а учитељ гдјé устраба помаже: Вјерујем и у јединога Господа Исуса Христа, сина Божија, једнороднаго, од оца рођенога прије свију вијекова). Сад нам исто преведи ти Н.! Још нека то преведе Н.!

Сад ћемо читати још једанпут и тумачити. Нека ми Н. преведе још један пут ону реченицу: **Ѣ҆крꙋю и во є҆диного Господа Ісꙋса Хрїста.** (Ученик преведе) Тако је. Укога дакле вјерујемо по другом члану символа вјере? (У Исуса Христа). Које је лице св. Тројице Исус Христос? — Које је прво лице св. Тројице? — А треће? Како зовемо та три лица св. Тројице једним именом? — Шта дакле учимо вјеровати у другом члану символа вјере? (Да је друго лице св. Тројице син Божији Исус Христос). Поновн то! Ти! Ти! Сви!

г.) Сад нека Н. преведе ову реченицу: **Ѣ҆крꙋю ꙋ сына бжїа є҆диноро́днаго.** (Вјерујем у сина Божија једнорођеногa) Добро је. Који је син Божији једнородни? — Шта значи: једнородни? (Само је Христос једнородни син Божији; нико други није такав син Божији, као Он). Шта по том учимо вјеровати у другом члану символа вјере? (Да је Исус Христос једнородни син Божији, и да нико није такав син Божији, као Он). Поновн! Ти! Ти! Сви!

д. Нека Н. преведе ово: **Иже ѿ отца рожде́наго пре́жде всѣ́хъ вѣ́къ.** (Вјерујем да

је Христос од отца рођен прије свију вијекова.) Од кога је дакле рођен син Божији? — Када? — Јели син божији исто тако вјечан као и Бог отац? — Шта учимо дакле још вјеровати у другом члану символа вјере? (Да је син Божији Исус Христос рођен од Бога оца прије сваког времена, и да је исто тако вјечан, као и Бог отац). Понови то! Ти! Ти! Сви!

е. Сад ћемо превести другу реченицу: Сѣтъ ѿ Сѣта . . . . Нека је преведе Н.! (Исус Христос је свјетлост од свјетлости, истинити Бог од Бога истинита, рођен, није створен, са оцем једног суштества — једнак оцу; Он је учинио да је све постало — кроза њ је све постало). Како се дакле назива Исус Христос? (Свјетлошћу). Је ли Он истинит Бог? С ким је једнак? — Од кога је рођен? — Је ли син Божији створен? — А шта је Он створио? — (Он је створио све што постоји, као и Бог отац). Шта учимо дакле још вјеровати у другом члану символа вјере? (Да је Исус Христос свјетлост, истинити-прави Бог—, раван Богу оцу; Он је рођен, није створен; створио је као Бог све што постоји.) Понови! Ти! Ти! Сви!

Сад ћу вам још, драга дјечице, казати шта значе ријечи Исус и Христос.

Исус значи спаситељ, јер је дошао на земљу да нас спасе; кад је дошао на земљу онда су га назвали Исусом.

Шта значи ријеч Исус? — Кад је син Божији назван Исусом?

Ријеч *Христос* значи помазаник; Христом су га назвали пророци кад су о њему предсказивали прије његовог доласка на земљу.

Шта значи ријеч Христос? — Кад је син Божији назван Христом?

III. **степен.** — Кажи нам још једном први члан символа вјере! — Кажи ти Н. други! — Чему нас учи први члан символа вјере? — А други? — Је ли Бог отац створио овај свијет? — А син Божији Исус Христос? — Је ли Бог вјечан? — А Исус Христос? Јесу ли Бог Отац и син Божији Исус Христос једнако моћни! — Је ли дакле син Божији раван Богу оцу?

IV. **степен.** Сад ћемо још један пут поновити што смо данас научили:

Како гласи други члан символа вјере — Шта се учимо вјеровати у другом члану символа вјере? Шта значи ријеч Исус? — А шта ријеч Христос? — Кад је син Божији назван Исусом? Кад Христом?

V. **степен.** — Отворите катихизис на страни 8., пак ћемо прочитати други члан символ вјере. Сад се с дјецом прочита и поново испита.

Задатак.

За будући сат ћете написати други члан символа вјере славенски, па га онда преведите.

ВОЗНЕСЕНИЈЕ ХРИСТОВО.

(Настављење из вјеронауке у IV. разреду основне школе.)

Пише **Адам Пејић**, учитељ.

Тема. Учићемо, дјецо, о вознесењу Господа и Спаса нашега Исуса Христа. О чему ћемо учити?

I. **степен.** Прије него што вам почнем казивати, хоћу да видим, јесте ли добро упамтили и сјећате ли се што смо недавно учили о воскресењу Христову. Који Зна? (Ја, ја . . .) Па хајде нам Н. причај о воскресењу Христову! (Ученик прича.) Добро си нам казао. У који дакле дан

воскресе Исус Христос? — Како се дознало за Његово васкрсење? — Коме је најприје јављено Христово воскресење? — Ко су биле мироносице? Шта им рече ангел? — Коме се јавио Христос у тај дан? — Коме се је јавио касније осам дана? Што Христос дозволи Томи апостолу? — За што? — Колико се је пута јављао Христос ученицима послије воскресења? (Више пута.) За колико дана?(За 40 дана.)

Сад ћете добро пазити, а ја ћу вам казати шта се је догодило у четрдесети дан послије воскресења.

II. **степен.** Већ сте чули, да се је Христос четиће пута јављао својим ученицима (апостолима) послије воскресења за четрдесет дана. Управ у четрдесети дан послије воскресења јави се Исус опет својим ученицима, а било их је 11 на броју. Тога дана њаху Његови ученици у Галилеју у гору Јелеонску, јер им је Он сам тако заповиједио. Кад ученици тамо дођоше и видјеше Христа, поклоне му се. Сад Исус Христос приђе к њима и рече им „Даде ми се свака власт на небу и на земљи. Идите дакле, научите све народе и крстите их у име Оца и Сина и светога Духа, па учите их, да држе све, што сам вам заповиједио, и ево ја сам с вама у све дане, до свршетка вијека амин".

Гдје се је Христос јавио ученицима у четрдесети дан послије воскресења? — Колико је било учепика? — Шта урадише ученици кад видјеше Христа? Шта им тад рече Христос?

Кад је Христос тако сакупио ученике онда им заповиди, да из јерусалима никуда не иду, него да чекају обећање очино, које сте већ чули — рече — од мене, а то је, да као што је Јован крстио водом, ви ћете се крстити Духом светим и то неће дуго трајати послије ових дана. На то упитаху ученици Христа: „Господе! хоћеш ли још ове године подићи царство Израиљево?„ А Исус им на то одврати:„ Није ваше знати времена и љета, јер је то отац задржао у својој власти, него ћете примити силу, кад свети Дух сиђе на вас, и бићете ми свједоци у Јерусалиму, Јудеји и Самарији, и чак до послиједних предјела земље.

Шта је заповиједио Христос ученицима, кад бијаху четрдесети дан на окупу? — Шта разумијете под очиним обећањем? — Чиме је крстио Јован? — А чиме ће крстити апостоли? — Шта тада упиташе апостоли Христа? — А шта им је Он одговорио?.

Сад Исус Христос изведе ученике до Витаније, подигне руке, те их благослови, одступи од њих и подиже се у највећој слави к небу; узнесе се на небо и сједе Богу оцу с десне стране. При вознесењу обави га необично сјајан облак, и изгубисе са очију Његових ученика.

Гледајући ученици за Њим опазе два ангела у бијелим хаљинама гдје стадоше пред њих говорећи им: „Људи Галилејци! што стојите и гледате на небо? Овај Исус, који се од вас узнесе на небо, тако ће исто доћи, као што га видите, да иде на небо!"

Докле изведе Исус ученике? — Шта се ту догоди? Шта се необично појави при вознесењу? — Кога опазише ученици гледајући за Христом? — Што им рекоше ангели?

Отворите библичке повијести и нађите чланак 85. „Вознесење Спасово" на ћемо га прочитати; ту ћемо наћи што сам вам казивао.

Читај Н. први одјељак! Кажи нам шта си прочитао? Читај ти Н. други одјељак! Шта се ту каже? Тако се прочита сав чланак до краја.

III. **степен.** Сад знате дјецо, да су се апостоли у четрдесети дан послије воскресенија растали са Христом. Но да видимо, какав је био тај растанак — радостан, или жалостан.

Шта видимо и чујемо данашњим даном, кад се у породици смрт догоди, пак се живи морају растати са покојником? (Плакање, јаукање, уздисање; обламе се црне хаљине и т. д.) Шта мислите, какав бијаше растанак апостола са Исусом Христом? (Радостан). — Тако је. А сад ћу вам казати зашто бијаше радостан.

а.) Апостоли се вратише послије вознесења у Јерусалим с великом радости, како каже свето Евангелије: **Возвратишася во Іерусалимъ съ радостію великою.**) Утјешише се, јер су добро упамтили и разумјели оне Његове ријечи: **Идѣ приготовати мѣсто вамъ.** (Идем вама мјесто припремити.)

б.) Исус Христос је увјерио своје ученике, да ће невидимо васда бити сњима и међу њима, говорећи: **Азъ съ вами есмъ, во вся дни, до скончанія вѣка** (Ја сам с вама, у све дане, до свршетка вијека)

в.) Исус Христос је обећао ученицима послати Духа Утјешитеља: „**Іныго Утѣшителя дамъ вамъ.**“ (Другога Утјешитеља послаћу вам.)

Из ових ријечи Господа и Спаса нашега Исуса Христа видите, драга дјецо да је растанак апостола са Исусом Христом био много радостан.

IV. **степен.** Сад ми још једном одговорите на ова питања, да боље утврдимо што смо научили:

У који дан послије Воскресенија вознесе се Исус Христос? — Пред ким се вознесао? — На ком мјесту? — Шта рече Христос апостолима, прије, него се вознесе? — Кога опазише апостоли гледајући за Исусом Христом? — Шта рекоше ангели апостолима? — Куда се вратише апостоли послијеВо знесенија Господњег? — Како се вратише? (Много радосни.)

V. **степен** а.) У славу вознесења Господњег славимо ми сваке године празник, који се зове Спасов дан. Спасов дан бива сваке године у четвртак четрдесети дан послије воскресења. Рачунамо ли тако од великог четвртка — којим даном је започето страдање Христово — то пада исти празник у седми четвртак.

б.) За што зовемо празник вознесења Господњег Спасов-дан? (Јер је Исус Христос, син Божији, довршио спасење и у тај дан вознесао се опет на небо, гдје сједи с десне стране Богу оцу у слави својој.)

в.) Који од вас зна: у ком члану символа вјере се говори о вазнесењу Господњем? — Како гласи шести члан символа вјере? — Шта се разумјева под сједењем Исуса Христа с десне стране Бога оца? (Да Исус Христос има једнаку силу и славу као и Бог отац.)

г.) На овај свечани дан поји се тропар: „**Вознесся еси во славѣ Христе Боже нашъ . . .**“ Знаде ли га може бити који од вас? (Знадем ја, ја . .) Па дедер нам га кажи Н.! А сад ти Н.! Видите, то је од вас лијепо, кад га нијесте од лани заборавили. Али ћу га ја свакако написати овдје на табли, а ви га препишите у ваше биљежнице, пак га код куће добро научите на памет, јер опажам, да неки не изговарају сваку ријеч правилно.

д.) Сад ћемо га полако читати и преказивати. (Један од ученика чита одсјек по одсјек те преказа, а учитељ помаже; непознате, може бити, ријечи се растумаче.)

ђ.) Учините га лањске године и појати са четвртим разредом. Који га зна отпојати? — Како се пои? (Као сви тро-

пари четвртога гласа.) На дедер га отпој! Добро је. Али знам, да сви добро не знате, за то пазите, пак ћемо га неколико пута појати, неби ли и они научили, који добро не знају. (Учитељ пође одјек по одјек, а дјеца за њим. Пошто се тако сав тропар пријеђе, онда се пође неколико пута у цијелости.)

Задатак. За идући сат одговорите писмено на ова питања: У који дан послије Воскресенија се вознесе Христос? — А у који седмични дан? — Пред ким се вознесе? — Гдје? — Шта се је необично догодило? — Кога опазише ученици гледајући за Христом? — Шта рекоше анђели ученицима? — Како ми дркучије зовемо Вазнесеније Господње? —

РАЗНО.

Уношење освећеног антиминса у новопризидани олтар цркве соколовачке у кључком протопрезвитерату.

По благослову Његовог Високопреосвештенства Дабро-босанског Митрополита господина Ђорђа Николајевића дотични је протојереј са још тројицом свештеника у недјељу 6. новембра о. г. послије водо-освећења извршио обред из „Дополнителног Требника“, а за тим је настављена св. литургија.

На свршетку св. литургије, протопрезвитер Хаџи Миле А. Пошадић говорио је проповијед сходну тој свечаности.

Услед хладног времена народа није много било.

Народ ове парохије и ако је већином сиромашан, али је опет поштен и побожан, и види се да му христијанску душу и српско лице вјера и морал највише ресе и красе.

Овом приликом пало је 30 ф. прилога, те с погледом на број и стање народа не може се више ни захтјевати. Они први новци стављени су у црквени ковчежић под три разна кључа, а на капку од ковчежића исписан је напутак у осам тачака, изведен из конзисторијалне окружнице од 8. јуна 1889. године број 992.

Ова црква, која је доста стара, нема никаквих података, да је освештавата. Часна трпеза, која је са свим малена, истесана од седре и клаком замазана, стајала је на једном од седре истесаном ступчићу.

Опис ове цркве може се видјети у „Бос.-Херц. Источнику“ за 1893. годину, свеска октобар-новембар, страна 501.

У Кључу, мјесеца новембра 1894.

Х. М. А. П.

Јавна захвала. Висока земаљска Влада за Босну и Херцеговину, која је разним богатим поклонима у безброј примјера показала своју наклоност према српској православној цркви у овим предјелима, благоизволела је милостиво подарити и нашој цркви у Травнику слиједеће свештене одежде, црквене утвари и књиге:

2 фелона;
2 епитрахиља;
2 стихара;
2 појаса;
2 пара наруквица;
2 ваздуха;
2 дискоса;
2 покривача за дискосе;
1 путир;
2 покривача за путир;
2 звјездице;
1 копље;
2 кашике за причешћивање;
1 дарохранилницу;
1 кутију са преградом за свето миро и честице;
2 велика пред-дверна чирака;
2 чирака за часну трапезу;
2 тросвјећна чирака на часну трапезу;
4 кандила, једно велико, три мала;
1 кадионицу;
1 цвијет (полијелеј);
4 комада св. евангелија;
4 октоиха и
4 апостола.

Поред свију овијех скупоцјенијех поклона извољела је наша Висока земаљска Влада подарити нам и слике Њихова Величанства нашег премилостивог владара Франц Јосифа I. и царице Јелисавете.

На овако племенитом и драгоцјеном дару од стране ове општине и васколиког српског народа припадајућег овој цркви изричемо Вис. земаљској Влади синовску одданост и најтоплију благодарност.

У Травнику, на Митров дан 1894.

Српска православна општина.

РУКОПОЛОЖЕНИ

Вишегодишњи искушеник и монах манастира Озрена *Серафим* (Стојан Штркић) рукоположен је у старој сарајевској цркви од Њег. Високопреосвештенства господина Митрополита

Ђ. Николајевића за јеромонаха 6. и 12. дец. о. г. и додијељен за сада манастиру Озрену.

Коста Вуковић, свршени ученик рељевске Богословије рукоположен је од Његовог Високопреосвештенства господина Митрополита Ђорђа Николајевића у старој сарајевској цркви за ђакона и свештеника 12. и 17. децембра о. г. и постављен за администратора упражњене парохије Сеочанице у дервентском котару и протопрезитерату.

Остоја Пантић, клирик Зворничко-Тузланске дијецезе, свршени рељевски богослов и срп.-правосл. учитељ у Доњем Вакуфу, рукоположен је од Њег. Високопреосвештенства госп. Николе Мандића АЕ. и Митрополита зворничко-тузланскога за ђакона, дне 29. јуна 1894. у бродачкој цркви (Бјељина, а за свештеника у Д. Тузланској цркви, дне 28. августа исте године, те је одређен на ново-устројену Оејечанску парохију у протопрезитерату грачаничком.

ПОСТАВЉЕН.

На мјесто пароха и почившег проте Тодора Голића при удовој парохији Милићи у власеничком протопрезв. постављен је за администратора парохије син покојников, свештеник *Марко Голић*.

ПРОИЗВЕДЕН.

Илија Инђић протосинђел и управитељ манаст. Озрена произведен је од Њ. Високопреосв. г. Митрополита Ђ. Николајевића у старој сарајевској цркви 6. децембра о. г. у чин *Архимандрита*.

ЧИТУЉА.

Тодор Голић, протојереј и парох Милићки, у протопрезитерату Власеничком, рођен у Голићима 15. фебруара 1835. — За ђакона и свештеника рукоположен је од Митрополита Прокопије 7. и 8. јула 1853. у Сарајеву, а произведен за протојереја од Митрополита Саве Косановића 20. јула 1881. године. Умро 26. августа 1894. Мир пепелу његовом!

Мићо Станић, парох Сарајевског поља, рођен је у Сарајеву 26. октобра 1853. Рукоположен је за ђакона 31. Марта, а за свештеника 5. јуна 1872. од Митрополита Пансије у Сарајеву. По установљењу А. Е. М. Конзисторије у Сарајеву 1882. именован је од Њ. Величанства Цара и Краља Фр. Јосифа I. почасним чланом исте. Умро 22. новембра 1894. Вјечна му памјат.

Број 2810.

НАТЈЕЧАЈ И ОБЈАВА.

У опсегу ове Дабро-босанске Епархије, налазе се данас упражњене и новоорганизоване ове парохије:

1. Блажуј у протопрезитерату сарајевском.
2. Которац „ „ „
3. Мало Поље „ „ власеничком
4. Кладањ у котару истога имена.
5. Бјелобучје „ протопрезитерату тешањском.
6. Шићеготина „ „ „
7. Српска Мрковица „ пријаворском
8. Печеногоши „ „
9. Бијаковац „ Бос.-Градишка.
10. Папраћа „ власеничком.
11. Расавци „ Стари Мајдан.
12. Пљева „ герзовачком.
13. Пецка „ „
14. Бушевић „ Бос.-Крупа.
15. Рујница „ бихаћком.
16. Буковача „ петровачком.
17. Ведовица у протопрезитерату костајничком.

Позивају се свршени богослови, који потпадају овој Епархији, да овамо одмах поднесу своје молбе ради рукоположења на те упражњене парохије.

Примјећује се, да и рукоположени свештеници могу компетовати, а за манастир Папраћу имао би се пријавити један свештеник јеромонашког чина — или удов свештеник, који јеромонахом постати жели.

Из сједнице конзисторијалне у Сарајеву 26. новембра, 1894.

АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска.

ПОШТОВАНИМ ЧИТАОЦИМА „Б.-Х. ИСТОЧНИКА“.

Са овом свеском навршује се осма година животу и постанку „Босанско-Херцеговачког Источника“.

У овој години, поред многих и разних недаћа, као: промјене уредника, скупоће овдашњих штампарија, малог броја претплатника, спорог наплаћивања претплате, немања извора

да се радови (чланци) награђују, као и тога, што је уредник заузет другом службом и звањем, те лист само узгред уређује — поред свега тога велимо, „Источник“ је ипак на вријеме излазио, те старао се, да намијењеној потреби што више задовољи и одговори.

Но колико је одговорио циљељи својој, узев у обзир горе поменуто и непоменуто, нека оцијене и пресуде поштовани читаоци. А колико је год успјео, заслуга је највише онијех, који га претплатом и сарадњом помогоше.

За то са овом, овогодишњом последњом свеском, сматрамо за часну дужност изрећи захвалу редовним и **тачним** претплатницима овога листа, а тако и уваженој г. г. сарадницима, (чија се часна имена у „садржају“ на крају ове свеске видити могу), који су са својим цијењеним радовима овај лист помагали. И ако овај лист нема извора, да боље чланке и радове награђује, то су ипак наши уважени сарадници, као „мóба“ на овоме листу добровољно и бесплатно радили.

Поред претплатника и сарадника споменути нам је овдје и г. г. наше књижевнике, који нам своја нова дјела **на приказ**, а тако и славна уредништва, која нам своје листове у замјену шаље, те напомињемо, да ћемо у будуће само оне књиге и брошуре, које нам на приказ послате буду, према околностима приказивати.

Овом приликом извињавамо се, да нам не замјере г. г. сарадници и други дописници, што им на сва њихова писма и питања посебно писмима не одговарасмо, него некима у листу под рубриком: „одговори уредништва“ а некима и никако.

У листу одговарасмо више пута за то, што је један одговор, можда у истој или сличној ствари, имао и за друге вриједити; а и за то, што волимо отворено и јавно одговарати, — не наводећи за то, и још многе друге разлоге и околности усљед којих тако радимо.

Некима опет и не одговоримо, јер смо увриштење њихових чланака или дописа сматрали за одговор и т. д.

Завршујући ову годину, у нади смо, да ће нас претплатници, сарадници, књижевници, као и славна уредништва листова и идуће године у истој пажњи и сјећању имати.

Уредништво „Б.-Х. Источника“.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића у Сарајеву.